

B

591.

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 591.

23

וננה כאור תהיה

איש צדק חכם וצדיק

ספר נר מצוה

והוא החלק הראשון מספר
מנחת כהן

חברו המופלג בחכמה
ובתבונה ובדעת כמהרר

שמואל כהן צדק
ברו

איש טוב וסגולה וכו' שבעה עשר דברים
מיוסדים על שלשה עשר העקרונות הראשונים
לחכמה כל אשר בהם ישראל יבנה קשרים
בארצות עברות מאמרי ופסוקים כאמרי
יפה נדרשו על אופניהם כל בואיהם וכוונתם
יעמידם יסאום על ספתיהם מקומים
מרכס וכוונת נופים

הוגה ע"י החכם השלם כמוהרר

יצחק גרשון נרו
כרעם עט

ויניציאה

בבית זואן דגארה שנת שנה לפ"ק

Con Licentia de' Sup.

THE STATE OF NEW YORK

IN SENATE

January 10, 1887

REPORT

OF THE

COMMISSIONERS OF THE LAND OFFICE

FOR THE YEAR

ENDING

DECEMBER 31, 1886

ALBANY:

WEDDING

AND

WEDDING

ד ר ישרה שיבור לו האדם
 המעלה שם פעל מלת
 מלות השעם ישעם לו כהלו נרו עלי
 ראשי עשרה מזהב ואבן יקרה איבעית
 אימא קרא איבעית אימא סברי
 המנורה הטוהרה החכם השלם החסיד
 אבי אבי זהה שלי הוית בביתי
 ורענן בהיכלי מן היכלי שן מתאבק
 בעפר רגלי חסידיו יבחי במעגלי צדק
 למען שמו ערות ביהוסף שמו לזאת
 יחרד לבי ויתר ממקומו איכה יועם

זחב :

ה יום הווא היה חשך אפלה חשך
 עב הנקח בידים אל הלקח
 ארון האלהים בישיבה של מעלה
 ובשיבה של מטה ככחו והודו מעלי
 הפטיש הן אני נשארתי לברי ואשתומח
 על המראה ואכיש ואין עוזר ולא סומך
 ולא תומך אך אל אולדים דומי נפשי כי
 ממנו תקותי אך הוא צורי וישועתי לי
 הכסף ולי

זהחב :

ך תשאני רוח דמושל עלתרה עלי
 ומקומי הנחתי עזבתי את
 ביתי נשתי את נחלתי נחלה לישראל
 ולא נחלו על שבר בן פורת יוסף בנות
 סעדה עלי טור וידו אבן בי ואם בני
 האדם ארורים הם לפני יי כי גרשוני
 היום מהסתפח בנחלת יי מקום ספיר
 אבניה ועפרות

זהב :

ן את אשיב אל לבי בניכו דיו
 לעכר להיות כרבו כהר ציון
 ששם שועלים הלכו בו כי אלהים יושיע
 ציון ויבנה ערי יהודה כן יי אלהים צדיק

א ב ג 2 1 יצמיח

את יי בכל לבב אשר האיר עיני עין
 רואה במראות הצובאות פתח האהל
 אהל מועד משכן העדות אשר פוקד על
 פי משה שם יתנו צדקות יי ואזן שומעת
 דברי חכמים וחידותם שמערה אזני
 יתבן לרה והמטיס עקלקלותם נדודו
 מחץ למחנה מושבם כפעם כפעם אל
 מושב הקיר עצביהם כסף

וזחב :

כ מה אקדם יי אכף ללהי מרום
 מרומים ישכון הלא יסכון
 להופיע להרשיע על יתושקטן כמוני
 לקרא בשם יי ולעבדו שכס אחד כי
 מרוב טרדותי כי רבות אבדותי לא
 יכולתי להחזיק בו בשתי ידי כות מה
 לעשות רק שמאל ווחה וימין מקרבת
 וקרב אותם אחד אל אחד והיו לאחדים
 באהלי שם המריקים מעליהם

זהחב :

ג ומל להיבני סוכות אשר גמלני
 כרחמי וכרב חסדיו ורב
 טוב על כל הטובות אשר עשה עמי
 בשום שכל וזהבין כי כל הווה נפסד לא
 נשאר בלתי אם גוייתנו לרעות בנגים
 אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות וללקוט
 שושנים אלו הם מצות ומעשים טובים
 השנים משפטי יי אמת צדקו יחדו יהיו
 תמים והחמדים מזהב :

יצמחו למקומו והחלה ישיבני על כני
ואשכחתי מקומי הראשון כימי קדם
ובשנים קדמוניות וערבה לי (מנחת
כהן) יעלה ויבא לרצון לפניו יתברך
תחת הנחשת אביא

זרחב:

הלם היות וידחליכני וידרדורין
על משכבי כי יש לכסף
מוצא ומקום לזהב והכסף אזל מכלינו
והזהב חלף הלך לו חסורי מהסרא מערה
אל צרה כמבכירה אם בים רוח סערה
וראניה נשברה אר נשבר או נשבה אין
רואה ואם ביבשה עצה נבערה לפום
צערא וקרא זה אל זה ענין זה מדבר זה
כא ואמר ה'לתי הש שנות ימין עליין
מיום הגדל אל שפל מעבי ואומ' להם
למי זרחב:

רם אכלה לדבר אל לבי לבי
לבי התורה בשפה כדורה
ברור מולו שפתי שפתי כדון לשרת
ולכהן על לאו לאו ועל הן הן ועבודת
הקדש בכתף אשא להבר כפר אמרי
שפר ואכבי עפר ואפר וזר חלקי מכל
עמלי הלא הוא ניהו הספר הזה וקראתיו
שם הכולל מנחת כהן טוב לי מאפי
זרחב:

רד אלוה עשתה זאת זאת לא
זאת וזאת התורה אשר שם
משה לעיני כל ישראל מיוסדת על שלש
עשרה יסודות ועיקרים אז אמרתי הנה
באתי לכתוב זאת זכרון למשמרת לאות
לבני מדי לבאר היטב היטב על סדר
אדניה הטבעי וראשונה יסעו ועם אדם
לא יבועו אשר יוסך בהם

זרחב:

כלוי יוצר עליה לא יעלה
וכל לשון מדברת גזירות
גבורה גבורה יצא עתק מפיהם כי אל
דעות הולא נתכמו עלי לית בעליל לארץ
אמרות טהורו כסף צדק מוזקק שבעתי
אתה ה'תשמר עם זו יצרת על התורה
ועל העבודה לעבדה ולשמר עם נקודות
הכסף תורי זרחב:

לולי ה שהיה לי כדאמר עמי
בהשתעשעי בפקודות ישרי
משמחי לב בה אוכל להנפס מן המעשר
החבל מעצבון ההעדרים משולת יעלמו
אקוה לשמו כי טוב הוא לולי זה אי
חיים בלעוני ברוך ה' שלא נתנני טרף
לשיניהם את עכבתי

זרחב:

מינו גדול ממשח ועד משה
לא קט ממשח הרב מרוב
הרמבם זל במר שרבר בענין עיקרי
ויסודי דת מנופה בשלש עשרה נפה
ויכרה וזאת היא סברה זכה וברה ואף
על פי שהכאים אחריו רוצים לחלק לב'
עיקרים לבר הלא רזכה מציאות ה'
ורשגחתו בעולם דשפל תורה מן
השמים חזו ומשולש מעשה עבות
זרחב:

חח לו לאדם להאמין בכל מה
שהאמין אחרן שבגאונים
בזמן ראשם בחשיבות כי יש אלקים
שופטים בארץ ובכל השלש עשרה
עיקרים אחת לאחת למצוא השבון לפני
מלך מלכי המלכים הקב' לתת לאיש
כדרכו כפרי מעלליו על כל אחד ואחד
מלא ביתו כסף

זרחב:

ס וּבַכּ כּוֹכַב הַדָּוָר הַרוּחַ הַרוּחַ עַל פְּנֵי יַחְלוּף הַסִּמּוֹר שְׁעֵרַת בְּשָׂרִי לְאֹמַר מִה־לֶּךְ מִדְרֹם קוֹם קְרָא אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לַבּ וּבְכָל נֶפֶשׁ נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ כִּי כָל אֲשֶׁר לְאִישׁ יִתֵּן בְּעַד נֶפֶשׁוֹ לְהִשְׁאִיר אַחֲרָיו בְּרַכָּה אֶל הַבָּאִים אַחֲרָיו יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב יַצִּיץ וּפְרַח יִשְׂרָאֵל וְזָבַת הַבְּרַכָּה אֲשֶׁר בְּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ אֱלֹהִים לֹא יַעֲרֹכֶנָּה זָהָב:

ע כֵּן אִמַּרְתִּי בַּהֲפוּזִי מִי יִתֵּן אִיפֹה וַיִּחְבְּקוּן מִלִּי מִי יִתֵּן בְּסִפְרֵי מִוְחָקוֹ בְּעַשׂ בְּרוּל בְּצַפּוּרֵן שְׂמִיר שְׂמִירָה מְעֻלָּה לֶכֶן צִמְרֵתִי בְּלִבִּי לְהִדְרִים זֶה סִפְרֵי תוֹלְדוֹת נֶחֱ זָרָה יִמְחַמֵּנוּ יִנְחַמְנוּ מִמַּעֲטָנוּ וּמִעֲצָבוֹן יִדְּבֹנוּ יָד כֹּהֵה זֹהִיב לְאוֹת לְאַבְרָהָם בְּבִי יֵלֵל לְמִקְנֶה לְרֹאשׁ פְּנֵה פִּנְתַּי יִקְרַת תִּהְיֶה לוֹ לְמִנְרָה לְשֹׁמֵשׁ בְּכוֹחֶנָּה וְגַם עוֹד זְקֵנָה וְאַוּרֶךְ יָמִים תְּבוֹנָה בְּמִקְנֶה בְּכֶסֶף וּבְזָהָב:

פ תַּח דְּבָרֵי וְרֵאשִׁית אִמְרֵי אֹמֵר אֵלַי אֵלַי אֲתַעֲלֵנִי בַּחֲצֵי יָמַי עוֹד יִבְנֵא לִי יִנְמֵר מִזֶּב אַרְבַּעַת הַלֶּקֶי זֶסְפֵּר הַזֶּה הָאֶחָד קְרֵאֲתִי נֵר מְצוּה * וְהַשְּׁבִי תוֹרַה אוֹר * וְהַשְּׁלִישׁ דְּרַךְ חַיִּים * זְהוּבֵי עֵינֵי תוֹכָחוֹת מוֹסֵר אַחֲרַי יִכּוֹנוּ דְרָכֵי לִפְנֵי שׂוֹכֵן עוֹד מְרוֹם וְקוֹדֵשׁ יַעֲנֵנִי מִשְׂמִי קִדְשׁוֹ בְּנִבְרוֹת צִיץ הַקֹּדֶשׁ נוֹר הַזָּהָב:

צ וְפֹה דְבַשׁ אִמְרֵי נֹעַם לְמוֹכֵחִים יִבְעַם וְאִנִּי אֵל ה' בְּטַהֲרֵי עֲלֵלֵי לְדַעֲוֵן דְּבָרֵי אֱלֹהֵי אֲשֶׁר הִתְחַנְּנֵתִי לִפְנֵי ה' יוֹמֵם וְלַיְלָה יִזְכְּנֵי לְדַאֵל הוֹפְכֵתוּ בַּעֲגָלָה וּבְזִמְזוֹן קָרִיב כִּי זֶה כֹּהֵה עֲלֵדָה בְּמַשְׁחַבְתִּי לְהִדְרִים וְלֹא אֶכְתִּיעַת

מִיִּלְתָּא וְאֹמֵר עוֹד עֵתָה בֶן אַרְבַּעִים שָׁנָה אִנְכִּי הַיּוֹם לֹא אוֹכַל עוֹד לְאַהֲרוֹן יִפֵּן עֵנָן אֲמוֹרוֹ וְתוֹרוֹן נוֹלָת הַזָּהָב:

ק רַבִּים זְקֵרִים בְּתִימוֹ לְעוֹלָם קְרָאוּ בְּשִׁמוֹת עָלַי אֲדוֹמֹת שׁוֹמְרֵי דְחֹמוֹת בְּלוֹחַן אֲשֵׁמוֹת וְאִנְכִּי תִלְעֵת וְלֹא אִישׁ חֲרַפְתִּי אִים וּבְזוּי וּשְׂסוּי הִפַּח בְּחוּרֵי בְּרֵאוֹתֵי כַחֲרוֹתֵי סֵר הַלֵּם אֲיִין אוֹמֵר וְאִין דְּבָרִים בְּלִי נִשְׁמַע קוֹלִם לֶכֶן סִדְרֵתִי דְּבָרֵי אֱלֹהֵי בְּמַגֵּלֵת סִפְרֵי כְּתוּב עָלַי לְעֵשׂוֹת רִצּוֹן אֱלֹהֵי הַפְּצַתִּי וְתוֹוֹתֶךָ בְּתוֹךְ מַעֲי וְלֹא שְׂמַתִּי כִסְלִי זָהָב:

ר אַח בְּנֵי קְרָא ה' בְּשֵׁם יַדְעֵת דַּעַת עֲלִיִן וּמְכִין מוֹדַע וְהַשְׁכֵּל בְּכָל סִפְרֵי וְחִכְמֵי כִי נַעִים וְנִדְרִים כִּי תִשְׁמַרְם בְּכַסְפְּךָ כְּבָטֵן הַמְּלֵאָה יִכּוֹנוּ יְהוּדִיו יִהְיוּ תַבִּים כְּשִׁיחֵיו עַל שְׁפַתֶיךָ שְׁפַתִּי כֶהֱן יִשְׁמְרוּ דַעַת מוֹדַעַת זָאֵת בְּכָל הָאָרֶץ יִצֵּא מִפִּי הַמֶּלֶךְ וְאַתָּה בְּנֵי שְׂמַע לְקוֹלִי לְאֲשֶׁר אִנִּי מְצוּרָה אֲתוֹךְ יַעֲשִׂית מִשְׁבָּחוֹת זָהָב:

ש פֶּת אֵת תִּמְן לְעוֹד כָּל הַיּוֹמִים אֲשֶׁר אֲתָרָה חֵי וְעוֹד אֲרִיבֵעַ בְּמִשְׁכַּנּוֹת מְכַוְּחִים וּבְמִנְחוֹת שְׂאֵנִית וְאֵל תֵּלֶךְ עִם הַמַּתְקִישִׁים וְהַמְשַׁדְרִים אֲ הַגְּנוּ כִי מֵלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹד הַמְּשַׁנֵּחַ מִן הַהִלּוֹת וּיִכְתֹּב לִפְנֵי יִתְבַרֵךְ סִפְרֵי הַזְכוּיָנוֹת וְלֹא תִזְכְּרֶנָּה הָרֵאשׁוֹנוֹת הַנֶּה כִּאוּ יִבִּי הַפְּקוּדֵה וְיִחַנוּ בְּחִרְדָּה עַל כָּל נִבְנָח וְאַבְדָּה וְאִין נִנְבוֹב כְּבֵית אֲיוֹכִין כֶּסֶף אֲיוֹ זָהָב:

תַּמִּים

תמים תהיה עם האליקים להאמין
 בכל הכתוב בספרי אשר
 כתבתי לך בעיקרי התורה בפרשות גם
 בשום שכל וחבין בפירוט התורה כד
 שרצוני מן רשמים ומה שלמדתי
 מהחכם רש"ל מורי ורבי זלה"ה גם
 החוש המשותף שהיא החלק השלישי

הנה בשמים עדי ובמרומים סודי כי לא לכבודי ולא לכבוד בית אבא

עשיתי זאת לא זאת זולתי כי ראיתי יהיה ספרי דרך מעיר לעוזר
 ולהועיל לך בני ולכן על ה' השלכתי יהבי יביא הדבר לידי גמר טוב ויודע אני
 בעצמי שאיני כדאי לחבר ספרים מרוב טרדות הזמן לא יתנוגי השב רוחי אמנם
 בחפשי אמתחות עותי אשר כסף כסף ואשר זהב זהב וראיתי כי אין בהם קיום
 והעמדה ומה שננו אבותי הקדושים זלה"ה רובו כמלו חלף הלך לו ונשאב מעט
 מהרבה שנים שלשה גרורים בראש אמיר אמרתי עת לעשות מעשה לחם אשר
 מנחת כהן להניח לך אחי ברכה והנה חלקתי לארבעה טורים השור הראשון מדבר
 בעיקרי התורה והקדמתי לשאר הספרים לפי שהוא יותר ראוי להיות ראשון אם
 מצד הזמן ואם מצד המעלה לפי שצריך האדם להאמין בכל אלו היסודות והעיקרים
 בכל עת ובכל רגע לא יסויו ממחשבתו גם הם יסוד מוסד אל התורה והמצוה שאם
 אין מצוה לעשות המצוה לא יצויר כי יש מצוה ולזה קראתי גר מצוה שהוא
 מאיר אל המצוה שאם האדם לא יצויר במחשבתו עיקר מציאות השם ית' והשגחתו
 שהוא משכיר ומעניש גם כי התורה מן השמים היאך יעשה מצוה והטור השני
 באתי לבאר הפשט של איזה ספור או מעשה אשר כתוב בתורה ולזה קראתי
תורה אור ולא אאריך להביא סברות אחרים ולהקשות עליהם רק בקצור מה
 שרצוני מן השמים או מה שלמדתי ממורי ורבי זלה"ה והטור השלישי הוא לפי
 שראיתי שהוא דבר קשה לאדם בזמן הזה מרוב טרדות הזמן להתעסק וללמוד מצות
 הנהוגות ובלתי נהוגות בזמן הזה לכן בחרתי לברר אוכל מתוך אוכל כי אלו ואלו
 דברי אלהים חיים ומלך עולם צוה לעולם בריתו זאת התורה מכראשית עד לעיני
 כל ישראל תר"ג מצות צוה לנו משה מורשה מאורסחים ודרום ירשה ארץ דעשר
 זה סיני אמנם כי יש יום לה' ויבנה בית קדשנו ותפארתנו ובעשה מצוות התלויות
 בארץ גם דיני קנסות שאינו דבר נהוג בזמן הזה לזה לא הזכרתי וקראתם בתורה
 יעלו לראשון כאלו עשיתם כמאמרם זל זאת התורה לעולה ונשלכה פרים שפתינו
 שפתי כהן משום דינא דבר מצרא שנקריב קרבנות על גבי המזבח כי לאמר זאת
 תורת העולה היא העולה על השמים ואפי' במצוות הנהוגות לא אביא כי אם הצריך
 תמיד כאשר תחזיקה עיניך מישרים או עם שרים עיני העדה לתורה ולתעודה
 להכין

להכין אותה תלסעדה אודם פטרה וקראתי אותו דרך חיים שיהיה נקל לך להשיג
 דרך החיים בעזרת העוזר האמיתי לפי שיהיו המצוות הנזוגות מסודרות לפיכך
 להחיות אתך וחיותה נפשי בגללך. והשור הרביעי ספר תוכחות מוסר להודיך
 בדרך ישרה שיבור לו לעצמו האדם עשה זאת איפה בני והנצל ואסע גל מקום
 נסעו אבותי הקדושים אשר בארץ החיים המה זלה והבכקום תחנתם תחנתי וילך
 שמואל וישכב במקומו וזה יהיה משפט הכהנים אלה הם דברי הצעיר ונקלה נע
 ונד שמואל בן לארזי החסיד החכם הכולל כמוהרר יוסף הכהן תנצבה בן נדיב נדיב
 יעץ והוא על נדיבות יקום לכל דבר שבקדושה הוא אבן הראשה גביר ונכון החכם
 כהר שמואל הכהן זל אשר בצפת עיר הקדש תוכב מנוחתו בן החכם המופלא
 ישיש וכשוא פנים הוא הראש כמוהרר יאודה הכהן זלה אשר בירושלים עיר אלהים
 מנוחתו תא חזי מאן נברא רבא קא מסהיד עליה הלא הוא הרב הנעלה כמוהרר לוי
 בן חביב זל בשאלותיו שאלה כה זה לשונו לא רצתי לריב עם הבכובי החשובים
 ומעולים הכהנים יצו שהוצר הנזכר היא בידם שקנה אותה מהקדש הישיש ונעלה
 החכם כהר יאודה הכהן אביהם זל עכ דברי הרב זל כי בלי ספק באותם הזמנים

למי שהיו קוראים אז החכם היה גדול מרבן שמו בזמן הזה ובפרט

מפי הרב זל כי קורא אותו בזה השם וזאת ליהוד ומי אביהם

מחשובי קאשטילייה הלא הוא החכם השלם מאר

נעלה כמוהרר יוסף הכהן זלה: אומילה לא

אזלה פניו אשאלה ממנו תהיה גם

אתה כאחד מרמז

אמן

כהנלות | ונלות אחד חלקים • מקריאת קרוב מלאים • טוב משקיים • כל חלקים
 • כשזת חלקם הגדול כענקים • לעיני יודע דעת כמהלך והורה ארית
ממורונה | כי נר ויניציאה • ויאר לו מרוב סדרם ונועם דרשתי • וירא כי לא יכול לל
 לשבחו כשפני • רוק סזיר דבר בו ותלמו ויפלא ויזרומו • כשא מדברותי
 וכס אמר

רועים בתוך גנים • חלקט בשושנים • מבין דבר שונים • הודש שפת נאוח :
 באו חסו אצל • אילן מרובח על • יבין • וינצל • איש מפני גוה :
 גועל עלי שרשי תורה ודת משרף • איך לא יהי עושה : אם כן פרי תאוח :
 חבור בלי סיגים • ענף ושריגים • בו ימצאו הוגים • רק אהבה אחוח :
 מי זה ואיזה רחא • גבר צרחו • נבון • אשר תקו • הפיץ ואור שוה :
 כי אם לבב בחיר • חכם מאד מזהיר • עני ולא יחיר • הן בו לדל תקוה :
 מוכתר כרוב בינה • על ראש ובכהונה מלכות וחון מנה • שם טוב ורוב ענוה :
 בן איש חכם לעיון • תומך ימין אביו • יוסף מאד עליון • ארץ וים הורדת :
 ישר בחיר האל • הוא רב וכשמוא • בהן • בישראל • גודע • אמת חוה :
 דעה לזכות בו • רבים זורתי שיבו • ובכן חקוק טובך • אל הדפוס צורת :
 אתם בני אל חי • רעיוכל אחי • ברנך • וכת לחי • אמרו בעני חרוה :
 חלו פני דעור • אפס יהי עצור • חשקותכם מצור • מים בנתאורר :
 מנחת אנוש כהן צאנו חלביהן • ארבע נהרות הן • יען ספות רוח :
 בין כך קחו לכם • ראשון להנאתכם • וראו בטובתכם • אורח בנר מצוה :

יָסוּד תְּתוּרָה וְעִמּוּד תְּמִצוּהַ

אמצעי ודרו שמים המלך דוד עה
 ונבורה ממרחק יודע כי לגבי
 מקום כסא כבודו מרום מרומים ישכן
 הוא מקום רחוק ועם כל זה הוא משגיח
 שם אם כן רם ה' ושפל יראתו ולא
 כסכרת המאינין והאפיקורוסים תפח
 רוחם שאומרים שאינו משגיח בעולם
 הזה :

ואנחנו עם מרעיתו זרע אברהם
 אהבנו בתי יחורנו מקדם
 מכל אומה ולשון בענין האמונה להאמין
 הדברים אלה הדברים ומצא בהם
 בקבלה כמו שאמר הכתוב והיה
 אמונת עתך חוסן ישועות
 חכמת ודעת יראת ה' היא
 ארצרו * ידוע כי האמונה היא ידיעת
 הדבר אשר לא בא מופת עליו ולכן
 כשיבוא איש חכם שיביא מופת על
 הדבר אשר יקבלוה באמונה אז יצא
 מטבע האמונה ויקרא חכמה וידיעה כי
 אנו לא באמין שיש אלוה לאחד שנועדו
 במופת חלילה מלעשות כדבר הזה
 ולפי שניבא הנביא ישעיה עה על חכם
 העתיד לבוא בימי שאותו חכם הוא
 התהלת מופת לגדול השגחתו בפרטים
 שישכימו בבקר והנה כלם פגרים מתים
 אם כן יצא הדבר מטבע אמונה בעת
 ההיא ויקרא חכמה וזו חכמת אמונת עתך

להאמין בהשם ית' ובהשגחתו בעולמות
 כולם כמשה כי רם ה' ושפל
 יראתו והראיה שאפילו המקום גבוה
 בשמים ושמי השמים הם רחוקי ממנו
 כי על השמים כבודו וחזרו וחזרו נרו
 יאיר למעלה למעלה מתנשא לכל
 לראש החיות כמו שאמר הכתוב אתם
 ראיתם כי מן השמים דברתי
 עמכם להוציא מלב המאמינים פי
 השגחתו ית' תפסק מנגלל הירח ולמטה
 וימרוהו למזמנה וערמה ומרמה ותחבולה
 באמרם המלך תקדש איך ישגיח במין
 האדם החמרי והעכורי * שקר נהלו
 ולא נהלו מלהאמין אמונה וזה כזאת
 לזה אמר הכתוב אתם ראיתם כי מן
 השמים דברתי עמכם אם כן מי שירד
 ממקום גושבו שהוא למעלה מהשמים
 ושמי רשמים לדבר עמכם ומשגיח
 במעשיכם אם כן אינו זר שאשגיח בכם
 ואדבר עמכם בכל מקום אשר תדרוך
 כף רגליכם רגל ישרה שיבור לו האדם
 שהיא תפארת לעושה לזה אמר לא
 תעשון אתי כלומר לשים איזה אמצעי
 ביני וביניכם לדעת מעשכם שהרי מן
 השמים דברתי עמכם אם כן האמין
 ועין בעין ראיתם ושש לבכם כי דברתי
 מן רשמים עמכם אם כן תאמינו
 באמונה אומן שאשגיח בכם מבלתי

דרוש ראשון

הבא על פעל עבר מורפך העבר לעתיד
 כנודע וכונתו ית' לומר לו מלבד בשורת
 ריבוי הזרע גם בשרו שיאמין בו ועל
 זאת הבשורה השנית מהסידות זרעו
 שיאמינו בהשם ית' ויחשבה לו צדקה
 שיהיה זרע ברך ה' שיהיו מאמינים
 בהשם ית' ובהשגחתו וכל יסודי התור'
 אבל על רבוי הזרע לא היה כחזיק כל
 כך טובה דאי בר אוריין הוא יאי ויאי
 וכו' אמנם שיהיו מאמינים בהשם ית'
 ובהשגחתו ובעיקרי הדת זהו צדקה
 שעשת עמו שבשרו בשורות טובות
 שיהיה זרעו זרע ברך ה' גם הנביא
 הנז' אמר שהגזירה כולה מיוסדת על
 האמונה וזהו שאמר ה' אלהי
 אתה ארום כמך אודה שמך בי
 עשית פלא עצות מרחוק
 אמונה אומן ידוע הוא כי
 המאריך בתוארי השם יתברך אינו אלא
 טועה וכהוא דנחית לקטויה
 דר' חנינא ואמר הא הגדול וכו'
 סיימתניהו לכולי שבחי דמרך
 אבל התיירו לשבח מצד דגדת מעשיו או
 ע"ד השלילה ר"ל לשלול כי אין כמותו וזהו
 שאמר ה' אלהי אתה ארום כמך ר"ל כונתי
 היתה לשבחך בתארים רבים אמנם אין
 לירשות זולתי בלתי אם על דרך
 השלילה וזהו שאמר ארום כמך ובהאודה
 את שמך במשל אומר שהוא רם ונשא
 על כל אלהים בזה המין אוכל לשבחך
 הואיל והני שולל שאין אחד כמוך
 או במשל אספר רופלאים ודמעשים
 שעשית וזש בי עשית פלא כי אז
 הנפלאות בעצמם הם יודוך וישבחוך
 ויפארו את שמך וכשם שאתה בלתי

ר"ל האמונה אשר אתה מאמין בעת
 ההיא תצא מגדר אמונה ותקרא חכמה
 ודעת בערך חסן ותוקף הישועה ההיא
 כי עין בעין ראו כל עמי הארץ השגחתו
 ית' וזה השיג וזקידו בעבור שיראת
 השם ית' היא אוצרו ואינו כשאר המלכי'
 שמה שהם גוזזים הם דברים גשמיים
 גופניים דק יראת ה' היא אוצרו יראת
 השם ית' היא אוצר הזקיה המלך וזרעו
 שאמר הנביא ישעיה במקום אחר
 ישמעו רחוקים אשר עשיתי
 ודעו קרובים גבורתי כי הרחוקי'
 אשר לא ראו בעיניהם אין להם מופת
 אלא יקבלו התור' בקבלה אבל הקרובי'
 שראו עין בעין ודאי ידעו בידיעה
 גמורה וזהו שאמר ודעו קרובים גבורתי'
 ומצינו ראינו כי השם יתב' בשר
 לאברהם אבינו שזרעו
 יהיו מאמינים באמונת התורה כללית
 ופרטיה שכן אמר הכתוב ויוציא
 אותם רהוצה ואחזל צא
 מאצטגנינות שלך וכו' אסר תוכל
 לספור אותם וכו' כה יהיה
 זרעך בשרו שתי בשורות טובות דא
 לדא נקשן אחים הם ולא יתפררו האחד
 מהם ריבוי הזרע' והב' טובותו
 והסידותו וצדקתו שהוא כמות ואיכות
 וזהו שאמר אם תוכל לספור אותם כה
 יחיה זרעך הרי בשרו על הכמות גם
 בשרו על האיכות שיהיו חסידים וקרובי
 עליון וזהו שאמר והאמין בה' שהזרע
 על הזרע הנזכר ובהו מתיישב נקודת
 תיבת והאמין בשוא ולא אטר ויאמן
 כמו ויאמן העם אמנם האמין הוא לשון
 עבר והוא מורפכו לעתיד כי הוא שואית

בעל

משאו כפחף ישאו לאפוקי סבת
 הראפיקורוסים שאומרים כי הדרוש
 העולם כהדרוש ובנין בית אחד כמו
 שמחרש וכוונת בית יצטרך לבונה בעת
 הבנין אמנם אחרי שנשלם בנין הבית
 זולת האומן אשר כנאו וחדשו כן יאמינו
 שהעולם יכול להתקיים זולת הכוונת
 ית' וזה טעות גדול כי העולם תמיד
 בעשייה ובפרש בדברים המתנוקעים
 מצד התנועה אשר בהם והש' מי פעל
 ועשה קורא הדרות מראש
 אני ה' ראשון ואת אחרונים
 אני הוא י' י' תדע מי הוא זה ואיהו
 אשר יצדק בו כבר שפעל ועשה פעל
 ולא יצטרך הפעל אליו הנה במשל יהיה
 כמו דאב בבחינת בניו וזרעו אחריו
 שאינו סבת בעצם שיצטרך לעמוד
 אהב כל ימי חיי הנמשכים ממנו לפי
 שהאב הוא סבה במקרה ולכן אף על פי
 שיעדר האב ישאו קיימים הנמשכים
 ממנו אבל השם ית' להיותו סבה
 עצמית לכל דברים הנמצאים צריך
 להמצא עם כל האחרונים הנמשכים
 ממנו והש' מי פעל ועשה מי הוא אשר
 נאמר שכבר פעל ועשה והשלים
 פעולתו זהו קורא הדרות מראש במשל
 אדם הראשון שהוא קורא הדרות מראש
 ולכן יצדק עליו שכבר השלים פעולתו
 אף על פי שכל הנבראים וכל הדרות
 בשתלשלו ממנו והוא קורא הדרות מראש
 אבל הקב"ה אינו כן רק בכל יום ויום
 מעמיד העולם בלעדיו חו' רשמים
 וכל צבא הארץ וכל אשר עליה היו
 הזרים לקדמותם תחז' וכוונתו הוא אני ה'
 ראשון ואת אחרונים אני הוא רל' אני

בעל תכלית כן נפלאותיך הם כלתי
 בעלי תכלית ומי למדך זה שכל המוס'
 בשבחי השם יתברך חס ושלום גורע
 לזה אמר הנביא עצות מרחוק קרא
 התורה בשם מרחוק שחיה נמשכת
 מהמקור העולם שהוא רחוק מכל רחוק
 וקרוב מכל קרוב היא יעצמי שלא
 אאריך בשבחך וזאת התורה אשר שם
 משה היא מיוסרת על האמונה כי
 האמונה היא מכת אומן שחיה האמת :
 ולזה צריך כל איש ישראל להאמין
 בעיקרי הדת ולא המה
 לדעת הנשר הגדול אחרון שבנאותים
 הרמב"ם זל' שלש עשרה ואלו הם :

היסוד הראשון הוא להאמין
 במציאות
 השם יתברך נמצא מציאות גמור רל'
 שמציאותו מעצמו ולא מאחר כי הקונה
 מציאותו מאחר אינו נמצא מציאות
 גמור גס הוא ית' סבת המציאות רל'
 סבת כל הנמצאים ומלם קנו מציאות
 ממנו אם בעת הווייתם אם אחר כך
 כהתמדת מציאותם עולם ועד והו'
 שאמר הכתוב כי הוא אמר ויהי
 הוא צורה ויעמוד רמז בחלק
 הראשון של הכתוב למציאות העולם
 מתלתו וז"ל כי הוא אמר ולא אמר כי
 הוא צוה שלא הידע שם מקבל כדי
 לצוותו כי הוא ברא הנמצא' מלם מאין
 מאפס משמרות משמרות מתחו מוחלט
 ואין יאמר לשון ציווי מאחר שלא יש מי
 שיקבל הציווי אמנם אחר דויתם
 במציאות צוה להם שירדו קיימים
 ועומדים על משמרתם ולא ישנו את
 תפקידם איש איש על עבודתו ועל

דרוש ראשון

ראשון בכריאת כל הדברים וע"כז ואת
 אחרונים בהתמדה תמיד עולם ועד אני
 הוא וזש הנביא בעצמו כי **כאשר**
השמים ההרשים והארץ
החדשה אשר אני עושה
עומדי לפני נאם ה' כן ועמוד
זרעכם ושמכם לשון הוזה בינוני
 ולא אמר לשון עבר אשר עשיתי להיות
 כי בכל יום ויום מחדש בטובו מעשה
 בראשית הוא אשר אני עושה ולזה נתן
 טענה נכונה להיותם בכל יום ויום
 מחודשים לפי ששמים קשן נמלחו גם
 תלה ארץ על בלימה זולתי הוא עוה
 ועמוד נתן קיום והעמדה וזש עומדים
 לפני נאם ה' רזואיל ועומדים לפני
 בדבורי הקל וזש נאם ה' אם כן צדק
 לומר אשר אני עושה לשון בינוני הואיל
 ועומדים לפני נאם ה' ר"ל בדבורי
 באופן שהוא סבת הייית כל הנמצאים
 גם סבת התמדת מציאותם גם ראוי
 לדעת שאף על פי שישתלק מציאות
 כל הנמצאים לא ישתלק מציאותו ית'
 כמש הכתוב **המה יאבדו ואתה**
תעמוד גם המלך ידד אמר במקומו'
 אחרים **ה' למיבול ישב וישב**
ה' מלך לעולם וזש **ה' מלך**
ה' מלך הימלך לעולם ועד
 ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד :

לא כליתם ופירושו ב"ז מלשון
 שניות כמו ועל השנות החולם ר"ל ידוע
 כי השם ית' הוא מקור העולם כמו שהלב
 הוא מקור חיות האדם ולזה כאשר יארע
 בו איזה רוע חנה יראה וימצא יותר
 בקצוות הגוף בראשי האצבעות וכיוצא
 לרחקו מהם ככה אמר השם ית' כביכול
 אלו היה לי איזה הפסד זה או איזה
 חולשה עד שאצטרך סיוע מאחר היה
 לכם כליון זה או איזה הפסד כמשל הלב
 שהוא מקור חיות האדם שבנפסד מגיע
 לאיברים הרחוקים ככה היה ראוי להיות
 לכם זה הפסד אם היה לי איזה חולשה
 עד שאצטרך סיוע מאחר וזש אני ה' לא
 שנית והראיה שאתם בני ישראל לא
 כליתם ר"ל שאתם בקצה המדרק ממקו'
 מושבי ולא כליתם ואם נפרש לשון
 שנית מלשון שינוי ותמורה כפשוטו
 כמשמעו הכל הולך אל מקום אחד
 וזש **ואל מי תדמוני ואשורה**
יאמר קדוש כי הדמיון הנאמר
 בו בשווי דל שיהיו ב' נמצאים בתכלית
 העלוי אי אפשר לפי שאני קדוש שלם
 בתכלית מצד המעלה וזש איוב **והוא**
באחד וכי ישיבנו הילל **והוא**
 אחד מאי באחד אמנם ר"ל לפי שהשם
 יתבר' הוא האחדות האמיתי רבמצא בכל
 אחד כפי מה שיכול לקבל וזש ורזוא
 באחד ומי יפר עצתו או יבטל מהשבתו
 וזש ומי ישיבנו וזש **שמע ישראל**
 ר"ל הבן לישראל שהשם ית' הוא סבת
 הסבת והעלה המעולה ולזה אי אפשר
 שיהיה אלא א' ולזה אם תסתפק שאם
 תתקרב אליו בכל חלקיך שהם דברים
 והוא ית' אחד ויראח שאין להם יחס עמו
 ית'

שכינתא י אפנס האחרונים זל הקשו
 על הרמבם זל איך מנה לאחד מיסודי
 הדת בטור הגשמות הואיל שטבע היסוד
 והשרש שכאשר יפלו יפול הכנין גם
 האילן כיון שהם יסודות הכנין ושרשי
 דנאילן וכאשר תכנין בשכלך שיש
 בשמים נמצא בעל גוף בהיה והסכים
 לתת תורה לאיזו אומה שתהיה בלי
 ספק תקרא אותה התורה אלהית אעפ
 שהאלוה שנתנה היה בעל גוף אם כן
 מי הכריחו להרמבם זל למנות בכלל
 היסודות ועיקרי דת דהרברים שאין
 להם טבע שרש ויסוד עם היותם אמונות
 מוכרחות להאמינם כל בעל דת עם כל
 זה לא יקראו יסוד ושרש ולמנותם בכלל
 עקרי ויסודי התורה האמנם זה יתבאר
 כמה שאמרנו הוא כי יסוד מיסודות
 התורה כי אינו גוף ולא כח בנפך כמשה
 ואל מי תדמינוי ואשוח יאמר קדוש וזל
 פרוש וכבדל ממשני הגוף ולזה אמרה
 וצותה התורה האלהית והלכת בדרכיו
 ולכן משתדלת בכל עוז ותעצומות רמות
 להפריש ולהבדיל אנשיה מוענינים
 הגופניים אם במניעת איסורי מאכלות
 ושאר דברים אחרים כביאות אסורות
 ולזה אמרה תורה אחר כל אלה הרברים
 והתקדשתם והיותם קדושי
 כי קדוש אני מה אני פרוש ונגבול
 כן תעשו גם אתם גם צויתה התורה
 במניעת המשגל אפילו במותר לו כמו
 שאמר הכתוב **קדושים תהיו**
 פרושים תהיו קדש עצמן אפילו כמותר
 לו כי קדוש אני מה אני פרוש וכבדל
 מחענינים הגופנים כן תעשו גם אתם
 להצמות אלי כב יבול באלו הדברים של

קדושה :

ות' כלל עדי שיושפעו ממנו וישובו אליו
 ויתדבקו בו הנה זה דמיון כוזב אבל
 דאין לך שתאהב את ח' אלוהך בכל
 חלקיך השכליים והנפשניים ובכלל בכל
 חלקי גופך הנכללים באו' בכל מאודך
 שהוא מנזרת מאד לפי שהכל משפע
 ממנו ית' לאפוקי סברת האומרים שיש
 ב' רשויות פועל הטובות והרפכו ולזה
 המלך דעה אל אלהים ה' דבר
 ויקרא ארץ רל אלהים שהוא מדת
 הדין וה' שהוא מדת רחמים הכל הוא
 אל א' וש' אל אלהים ה' אלהים וה' הכל
 הוא אחד כמש' הכתוב ה' הו' **הוא**
האלהים ה' הוא האלהים
והיסוד השלישי הוא בטור
הגשמות והוא שהאחד

הוא יתברך ויתעלה שמו אינו גוף ולא
 כח בגוף ולא תשיגהו מה שישני לגופים
 כמו התנועה והמנוחה לא בעצם ולא
 במקרה וה' **ואל מי תדמינוי**
ואשורה יאמר קדוש לשון
 קדושים תהיו פרושים תהיו וזל הואיל
 ואני כפרש וכבדל מכל הנבראים אם כן
 אל מי תדמינוי מאחר שאני קדוש רל
 מפרש ומכבדל ואילו היה גוף ללהתנו
 היה דוכס לגופים וכל מה שבא בספרי
 הקדש מתארי הגופים כגון הישיבה
 והעמידה וכיוצא בזה כולם הם עדי דברה
 תור' כלשון בני אדם והיסוד הזה נלמוד
 כמה שאמר הכתוב **כי לא ראיתם**
כל תמונה רל אינו בעל תמונה כי
הוא ית' אינו גוף ולא כח בגוף וכן
 חמתרגם הרחיק ההגשמות שכן תרגם
 כל כתוב שמייהם ההגשמה לשם ית'
 בחסרון המצטרף שהוא יקרא דה' או

קדושתו

עוד

ותורה האלהית משתדלת לתת להם אמונות אמיתיות אשר כל אלה הדברים אינם לבד להשלים האדם בזה רצוולם רחמנא אבל דתכלית העצמי הוא שהנפש אחר הפרדה מהגוף תזכור בנועם ה' להיותה נצחית עם מלאכי עליון ולהשגת זה השכר העליון צריכה הירחוק מהדברים הגופניים ואם האלוהים ית' הוא גוף היאך יצוח את בניו בהרחקת דגשפ מהדברים הגופניים המיחזים אותה עם הנבואה ולכן צדקו דברי הרמב"ם ז"ל אשר מנה הרחקת דגשמות יסוד מוסד ושרש ועיקר מעיקרי הדת מפני שתורת האלהית מדיכת אותנו להיותנו אלהיים בעהו ומקושרים עם הרחוקים לעהב אם כן בהכרח הוא שהמצוה ית' יהיה נבדל ופשוט מחמר בענין עצמותו :

ולזה לסכת ישוב רוב דעות ריבוי המיחסים לאל יתברך ריבוי תארים ושמות המורים נבול ודגשמות חלילה לזה אמרו חכמי האמת ז"ל שהנפש האציל עשר ספירו ולהרחיב הדבר באר הישב הישב דע מה למעלה ממך גבוה מעל גבוה שומר ונכוהו חלא הוא סבת כל הסבו ועלת כל העולות ועתיקא דכל עתיקון ושמאיר דכל טמירין וסתרוא דכל סתרין נבדל ופשוט מחמר ואעפי שהפשוט אי אפשר לפעול בלתי פעולה א' בלבד ואנו רואים פעולותיו שנין דא מן דא גם כמה כתובים המורים שינוי והגשמה לזה חכמי האמת ז"ל בחרי דרך ישרה וכה וברח בשפה ברוח ובלשון צח מצוהצח בן מ' ל' מי מלל לאברהם

ראש המאמינים בספר יצירה ומפניכר אליו אשר כתב כי השם ית' האציל עשר ספירות כדי שלא להכחיש אמונתו בעיקרי יסודי הדת שהם אחדותו יתברך והפשיטות דגומור המחוייב להאמין מסכת הסבות ית' שמו ועקר השגחתו עד לאין תכלית לזה אנו צריכין להאמין בספירות הנזכרות כדי שלא יהיו עיקרי דתנו סותרים אלו לאלו וזאת סכר עצמית עם ראיות מכריחות אמונת הספירות מצד דברים הנאמרים ברוח הקדש השבעה מהספירות הנז' רמוס המלך ועה במקראו לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת ותנצח והיהודי כי כל בשמים ובארץ לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש

והשליש הספירות הראשונות רמוס איוב והחכמה מאין תמצא ואיזה מקום בינה הריג נאמרים חכמה ובינה וכתר דדמונו בכלת אין לפי שתיבת אין כינוי אל הכתר שאינו נתפס במחשבה ולבאר בקצור ענין הספירו נאמר שידוע הוא ומפורסם שמהותו ועצמותו ית' וחכמתו ודעתו הכל הוא א' אינו כמו הנכבדים שאם נאמר ראובן חכם אינו בהכרח שיהיה ראובן חכם כי יכול להיות ראובן בלי שיהיה חכם אכ' נמצא שחכמתו חרץ ממנו אבל האל ית' אינו כן לא יצוייר שום שלמות חרץ ממנו וכחיות כן האמת אין אנתנו יכולי להשיג דעתו כלל כמו שאין אנו משיגי מהותו ועצמותו ית' אבל נשיג קצת מה בחיות שאנו יודעים שהוא יתברך מקור חשלמיות מולם וכשנחפש ובחוקר איזה

שלמות

שלמות יותר מעולה ימצא יותר כנבראי
 נמצא שגדול בכלום הוא עשות הסר
 ולהיטיב עם רזבריות כמ"ט הנביא
עשות משפט ואהבת הסר
והצנע לכת עם אלהיך :
 ולעד סיים המתוב והצנע לכת וכו' י"ד
 אף על פי שתעשה המשפט או החסד
 לא יהיה כמעשה הגוים שהוא עשיית
 המשפט לתכלית קיום המדינה וכן
 עשיית החסד לפי שהשכל נזהר כך רק
 יהיה במחשבתך ובשכלך ובמקומות
 הצנועים אשר לך שהם רומח ודולב
 שהוא לעשות רצון אלהיך והוא והצנע
 לכת עם אלהיך ר"ל תעשה אלה הדברים
 ובינך לבינך כמוצנע תלך עם אלהיך
 ותעשות רצון טוב כי כה לא לפניך
 אהרת. אך נאמר שגם הכלית השם
 ית' בבריות העולמות הוא להיטיב את
 בראי יען היותו מקור השלמות ולזה
 בראם בעלי תכלית כדי שיוכר כוונתו
 ית' ולכן האציל ממנו עשר ספירות :
והטעם שכלל הפעולות צריך
 שיהיה המתפעל דומה
 לפועל דמיון הדרוש עצים שאם יהיה
 המסר שלו זכב ודאי לא יתוודק הקורח
 אבל אם הוא מכרזל יתוודק. האם נאמר
 שיותר מעלת הכרזל מהדוב ודי אינו
 ודאי אלא שהכרזל שהוא הפועל דומה
 יותר לעצים שהוא המתפעל ואין הדבר
 מתפעל אלא כדוכרו לו ולזה יען
 היותו מהותו ית' בלתי בעל תכלית הוצרך
 להאציל ממנו עשר ספירות הנזכרו כדי
 שיהיו קדונו ומתדמים לינו כדי שיהיה
 המתפעל דומה מעט לפועל. ונבא
 לבאר אלו הפעולות שאמרו בס' יצירה

שלשה אלה בני נח ומאלה נפצרה כל
 הארץ רחל המר. האציל עשר
 ספירות. ראשונה אמרו האציל יש לו
 ג' הכנות תיבת האציל וכל אחד מהם
 צריכה לשתים האחרות אחים הם הלא
 יתפרדו והחוט המשוש לא במהרה
 ינתק : א' האציל הוא מלשון ריבוי
 כמו ואצלתיו מן חרוח אשר עליך שרל
 שמתרבה ונאצל ואינו הסר המאציל דבר
 במדליק נר מבר שהנר הראשון אינו
 חסר דבר ג' בנודן זה כשהאציל השם
 ית' עשר ספירות כאמתת עצבותו ית'
 אינו שהסר ממנו דבר הלילה. עוד
 מוכרחים אנחנו לפרש האציל מלשון
 צל לפי שלא נאמר שכשם שברדלקת
 הנר מבר אחר הנר האחרון אחר שהודלק
 מהראשון אינו צריך עוד לראשון כנודן
 זה אינו כן כי העשר ספירות אחר שנאצלו
 צריבין התחדשות והשפעה והארה בכל
 יום מאס' לכך אנו מוכרחים לפרשו ג'כ
 מלשון צל כי כמו שהצל לא יצטרך בלתי
 המצל ג'כ העשר ספירות אין להם קיום
 בלתי השפעת האם ישתבח שמו ית' .
 ג' צריכים אנחנו לפרש האציל מלשון
 אצל שאם נאמר שפירוש האציל מלשון
 צל לבד נמצא שנאמר שכשם שאי
 אפשר לצל בלא מצל ולמצל בלא צל
 כך אי אפשר לאם בלא העשר ספירות
 ולא העשר ספירות לבר בלא האם וזה
 אינו כי אפשר ואפשר לאין סוף בלא
 העשר ספירות לכך כפוששים אותו גם כן
 מלשון אצל שהוא האם אצל העשר אבל
 איפשר לו בלא הם. תכלית הכוונה
 שנאצלו אלו העשר ספירות בלי חסרון
 והאין סוף כלל והם צריבין לאם והאם
 אינו

דרוש ראשון

אינו צריך אליהם :

כבר

ביארנו תיבת האציל * עתה נבאר מלת ותיבת עשר מה שעם עשר ולא יותר ולא פחות אמיתות הענין שראתה חכמתו ית' כי כזה הסך של עשר נוכל להשיג חזקתה :

מלה

לביצור השמש הנכנס דרך ארובה גלגל הבית ומרוב

בהירותו אין איש בבית יוכל שאתו כי יבזו עיניהם מהביש אור השמש כי רב הוא עד שחוצרכו לעשות שם עששית

בחירה ביותר שיחיה האור מאיר גלגל עבר פניה וישיג א העומדים שם בבית

תעלה האור ולא הזקו ומרוב בהירות אור השמש ותקפו עם היות כי נמתק

האור ונכסתר ונתעלם קצת עם כל זה עדיין להוללות ראות העומדים בבית

הוצרכו למסך שני ומב' לג' עד עשרה * ועתה נבוא איש אל הבית ליהנות מן

האור המאיר דרך העששית וישאל למה היו מניין העששיות האלו כך לא פחות

ולא יותר נקחה את שיביו ונאמר לו כי מרוב פתיחו ישאל על זה כי אחר שענין

המסכים והעששיות הוכחו לתקן האור עד שהיה מתוק לעיני הרואים אם כן

אם ימעט הבית מרוב עששיות ומסכים תחשב עין הרואים מרוב אורו א הרואים

וחשבו הרואות כארובות ואין המונרה אלא לתקן האור כדי שיתרנו ממנו

ביותר בהיר שאפשר ולא יהיה במציאות שיהיה מוזק מרוב הבהירות אלא יהיה

אור בהיר אור מתוק אור מבושם כן הדבר הזה להיות כי התגלות רוממותו

במלת גלגל הנכבדאים מרוב רוממות הנאצלים עדיין לא תהיה כח בכבדאים

לחשינו לכך הוצרך להאציל לחכמה ומחכמה לבינה עד המלכות כי שם

השגת רוממות המלך הקדוש * גם דאח בחכמתו ית' לברוא העולם בעטר ספי'

כמו שבראו בעשרה מאמרות כי ראוי שאי אפשר לנבראים להגיע אל תכלית

חזויה וההפסד אם לא יהי מספ' הנאצלי עשרה כי אם היו פחותים מעשרה היו

מקורבים אל המקור עד שלא היה שולט בהם והפסד והטעם שדווצרך גבול

ותכלית בהיות התחונות מפני שאילו לא היו בעלי תכלית היה האדם חי

לעולם ולא יקבל עונש על עונותיו בעהב כי שם ביתו לקבל שכר ועונש

ולא בעהז * גם היתה צד הטומאה ותקליפה מתפשטת בעולם ולא יהיה

הקלקול נתקן והצדיקים יהיו נשקעים בע' זה ולא יהיו רואים בטובה גם קבלת

שכרם שם נאמר כי שכר מצות בהאי עלמא ליכא ולכן נברא העולם בעשרה

מאמרות ליפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות *

ואכ' איך יאמר חזקו ליועזרו למה היו עשרה לא פחות ולא יותר * תשובתו

הרמתי כי שם ביתו שתנבראים צדיקי עשרה עליהם אין להוסיף ומהם אין

לגרוע :

כבר

ביארנו תיבת עשר ועתה נבאר מלת ספירות

ספירות מלשון ספיר גזרתם המונרה שהם כמו חספדי שהוא לשון בהירות

זכות וכמו שהספיר אין לו גוון כלל כך אלו העשר ספירות אעפ' שביחיד באחד

מהם דין ובמהם רחמים שהדין הוא נרמז בגוון אדום ורחמים בגוון לבן

אפילו

14

ואזיזותה ותעורר לפי מעינות ציוריה
 כי לפי הזהעוררות העולה מלמטה כן
 תעורר מלמעלה : ומצאנו דאינו
 לחכמי האמת זל משלו מלהד למקור
 מים חיים המתפשט אל כלים משתנים
 בגונם זה ארום וזה לבן וזה שחור וזה
 ירוק וכיוצא הנדר עם רזיות שדומים
 פשוטים מכל גוון עם כל זה יתראו
 בכלים כל א' ואחד לפי הגוון שלו והנה
 לפי האמת אין שינוי הגוון והוא כינוי
 במים אלא שנראית כן במקרה בכל
 כלי וכלי בגוון שלומחמת הכלי נמצא
 ששינוי מראה המים מחמת ומצי שינוי
 מראה הכלים ולא בפועל אלא במקרה
 והמקרה הוא אינו בערך המים עצמם
 אלא בערך הרואים מצד שינוי מראה
 הכלי וכן הדבר בספירו הכלי הם הספי
 המכונות אצלנו חסד וגבורה וכיוצא
 ולכל א' גוון כפי פעולתו זה לבן וזה
 ארום וכיוצא בהם וחס עשרה אורות
 מתפשטות ממנו ית' כמים אשר אין
 לרום גוון כלל כי חס פשוט מכל
 שינוי ההתפעלות ולא יפעלו בשינוי אלא
 על ידי הכלים המשתנים בגונם באופן
 שאין שינוי בעצמות המתפשט בעצם
 אלא במקרה לעין הרואים כן בספירות
 אין שינוי רק לפי דאות המקבלים אבל
 לא לפי עצמן של הספירות כי ספיר
 נזרתם : וכבר מצאנו בתשובות
 הרביש זל שהשיב על הרבר הזה והל
 הן אמת שמעתי אחד מן דומתלספים
 מספר בגנות המקובלים וזה אמר
 הנוצרים מאמינים בשלוש והמקובלים
 מאמינים בעשירות וכבר קרה לי פעם
 אחד שאלתי לחכם גדול מקובל אין

אפילו הכי האמת הוא שאפילו בספירות
 שנייחד דין אינו מאותו הגוון לכד אלא
 עולה כלל מכל הגוונים כי כל אחד
 בלילה מעשרה ולכן נקראו ספי מלשון
 ספיר שאין בגוון מיוחד כי לא יש גוון
 אלא בדבר גשמי מוחש ובראה ונדמה
 ובספירות לא יש דבר מהדבר הגשמי
 ולא תהיה שום עין גשמי שישלוט
 להסתכל בהם : אבל ענין הגופים
 שיאמר בספירות בדרך משל אל
 הפעולות הנמשכות מהשרשים העליוני
 כי כמו שהגבור הנוצח במלחמה הגוון
 יתייחס באדם ימות מצד חיותו מתחמם
 וכתאדם ושופך דמים כן לספיר שתהי'
 מדת הנבונה תתייחס לה גוון האודם
 והכל לטען האזן מה שיכולה לשמוע :
 ועוד אין ספק שהדברים האדומים יהיו
 נמשכים מוח השרש הוא וכן בכל
 שאר הספירות ולכן נתייחס השרש כפי
 הפעולה רחנמשכת ממנו ואין ספק
 שתהיה לגונוי מבוא לפעולות הנפשוני'
 והמשכת טעמים : ולסבה זו באשר
 יצטרך הממשיך להמשיך טעם חרחמים
 ממדת החסד יצויר נגדו שם הספירות
 בגוון המתנייחם לה' : ומה נעים שבת אחים
 ומת טוב : ומה נעים שבת אחים
 שיתלבש האדם גם כן בגוון דומה
 המצטרף אליה כדרך שהיה כרחן גדול
 לובש בגוון הכפורים בגוון לבן לעורר
 מדת החרחמים הנמורים כי מדגוונים
 דחנראים לעין והממציירים בשכל
 יתפעלו הרחחמים והנפש תעורר לרחח
 הרחח לנשמה והנשמה תעלה במעלות
 ממציותא למציאות עד מקום זניקתה

ג א 3 I אתם

העולה

אדם המקובלים בברכה ארת משמח
 עשרה ברכות של תפלה ממונים לספי
 אחת ידועה ובברכה ארת לספירת
 אחת ידועה וכי יש אלהות לספירות
 וענה לי חלילה שתהיה ותפלה כי אם
 לשם יתברך סבת כל המכות ועלת כל
 העלות ישתבה ויתעלה שמו יתברך
אבל הדבר הזה כמי שיש לו חב
 עם חברו ושאל מהמלך
 שיעשה לו דין ומשפט בלי ספק יבקש
 ממנו שיצוה אל השופט אשר יהיה
 בימים ההם שידון דינו אבל לא יבקש
 מהמלך שיצוה זה אל הסוכן הממונה
 על האוצרות כי תהיה שאלתו בטעות
 וכן אם ישאל מהמלך שיתן לו מתן לא
 יאמר לו שיצוה אל השופט שיתן לו
 המתן אבל יאמר לו שיצוה אל הסוכן
 וכן אם ישאל ממנו יין יבקש מהמלך
 שיצוה זה אל שר המשקים לא אל שר
 האופים ואם יבקש לחם יבקש מהמלך
 שיאמר לשר האופים לא לזולתו כי
 הוא בענין התפלה לעולם אנומתללי
 לעלת כל עלות ולסבת הסבות יתרום
 שמו אל אלה שממנו האדם במחשבתו
 להמשיך השפע מאתו יתברך לאתה
 ספירה המאוחסת לאותו דבר שהוא
 מבקש עליו כמו שתאמר שבברכת
 של על הצדיקים יכין לספיר הנקראת
 חסד שהיא מדת רחמים ובברכת מה
 יכין לספירה הנקראת גבורה שהיא
 מדת הדין וקש על זה בשאר הברכות
 זהו תורף דבריו זל והחכמים האחרוני
 המקובלים זאל כתבו שאין לתמוך אף
 על פי שאנו רואים בתורה שמכנה לשם
 ית דברי מורים על ההתגשמות עיני ה'

ותנועת

העיקר

והוא יד קדמותו ית' שהוא קדמון לכל
 דבר אשר ברא ואין דבר שיקדמו
 ולבאר קצת העיקר הזה נאמר כי הסבה
 הראשו' הנקרא' אצל המקובלים אין סוף
 ישתבש שמו ויתעלה זכרו הנה קודם
 הצילות הנאצלים היה פשוט בתכלית
 הפשוט בעלם תכלית ההעלם ולא היה
 אלהות מתגלה לזולתו להעדר רהויות
 והיו הספירות נעלמו בכחו במציאות דק
 ונעלם מתייחדים באחדותם כלי ריבוי
 וחבור ופרוד משלו משל אל האבן
 שמוציאים ממנה אש שלא יעלה בדת
 שום נברא שתהיה בעצם האבן והיא
 ריבוי ניצוצות או חלקים נפרדים
 מוצרכים מאש כן כלי ערך ודמיון
 כב יכול ענין הספירה :

בשעלה

ברצונו הפשוט לנלות
 אלהותו הציא הויר
 מההעדר והאציל מאורו הבהיר והפשוט
 ספירה הראשונה הנקרא כתר והספירה
 הזו לרוב דקוטה ואדיקותה במקורה לא
 היתה נגלית כלל ואפילו אחר הצילותה
 ומפני זה לא היו הדיעות יכולו להתגלו'
 עי' עד שגזרה חכמתו יתברך להאציל
 אצילות והיינו רוחמרת שנתחכמת
 ונתחכמת מאין תמצא פירוש מכני
 ע' יון הנקרא אין תמצא ותתאציל
 ונתחכמת בעד הכתר הנקרא אין תקרא

הוא יש ואין הכוונה במדת יש לחיוב
 בה ישות וגשבות מושג אלא לשלול
 מפיכה ערך אפיסת האין המוחלט כי אף
 על פי שהגשבות היתה אצילות שני
 עדיין גם היא הות דקה ואזוקה במקור
 העליון עד שהקרא מחשבה שהוא דבר
 שאין בו כמש ואינה נשגת ועדיין כחות
 ונורות צד הדין לא היו יכולים לצאת
 מהכח והפועל מפני קרבת הנאצלים
 למאציל יתברך שבו כי באור פני מלך
 היום והיו כחות הדין עלים במחשבתו
 ולא מתפעלים והיו סוד ואלה המלכים
 אשר מלכו בארץ אדום כדאיתא
 באידרא : ועקר ההנהגה היה מצד
 בעלי רצון כמש חז"ל בתהלה עלית
 במחשבה לברוא העולם במדת הדין
 ראה שלא היה יכול להתקיים שתף עמו
 מדת רוחמים ולכן להיות ב' מדרגות
 אלו כתר והחכמה באצילות לא היו
 כחות הדין מתגלגלים כלל מפני טעם
 זה קו הדין באחרונה יסע וזולת רוצרך
 חמשך אצילות בינה ושאר הספירות :

אבנים

לבאר כחות הספירות נאמר
 שנחלקו האחדונים ה' כוחם
 אמר שהם כלים והסבה הראשונה סבת
 הסבות אם פועל כחם הפעולות הצימ'
 לעיזו כחש עצים רופעל מלאכתו
 בכליו כן האס מתנהג ברום לעשות
 דין ורחמים כשיצרך וכן ככולם
 ומהם נמנו אימר לומר שהם עצמות
 אמתו יתברך והאמרנו עשר הוא
 לפי הפעולות לא הם ושלום דשיך
 כיה חשבון תפירוד כלל אלא כשיבחן
 האליה עושה דין נקרא נברא וכשיבחן
 עושה רחמים נקרא וסוד וכן ככולם לפי

בראשית בשביר ישראל שנקרא ראשית
 לפי שהם היו מקבלים הותרו בראשית
 בשביל התורה שנקראת ראשית ה' קנני
 ראשית דרכו הוא כהא תליא דאם
 לא בריתי שתיא התורה הקות
 שמים וארץ לא שכתו וזאת
 רתורה אשר שם משה לעינו כל ישראל
 היא הסכה העצמית לקיום העולם ולכן
 עשה ה' דברים נפלאים שאף על פי
 שנקור חיים הין לנו הטבע המושבע
 מששת ימי בראשית בהשאר לנפשותינו
 אחרי ברכה הלא היא כשחאדם יעלה
 במחשבתו קרמות העולם ה' ושאנו
 מחודש כסכת האפי' תשבתו בעז
 כמה פנים לפנים ראשונה כי הטמים
 בתנועתם כספרים כבוד אל וכפרט
 הגלגל עמי הנקרא רקיע מניד שהוא
 מעשה ידע בפירוש שמעולם לא מצאנו
 ראינו שהחמה או לבנה יצאה ממערב
 ושקעה במזרח או נתאחרה בתנועתה
 ושבה יותר מזמן שלה המובל רק
 תמיד עולם ועד יוצא השמש במזרח
 ושוקע במערב כמו כן ללבנה אמר
 וכן היא עושה גם תנועתם וסבובם
 ככספר במשקל כולם נתנו מרועה אחד
 המיוחד יתברך שמו נמצא טויות
 העולם מתנהג ככספר במשקל ואין
 דבר יוצא כהיקש דטבעי זה יורה
 שהעולם הוא מחודש כמותו מכיון
 וכן אמר הכמים יגידו שבזמן שישראל
 יעשו רצונו כי אז יעשו בשמים ובארץ
 כחפצם ורצונם ויסודו הטבע המושבע
 מששת ימי בראשית ויאמר שמש
 בנבען דום וירח בעמק
 אילון גם חי האם יהיה טל
 ומטר

פוזבת ותחלפות הפעולות כאלו העשר
 תקרא האם והאמת כי ה' סברו דהיות
 פנמה טעמים האמנם כור שהכנימו
 ארץ כולם כאחד דוא והא איתגרו שהם
 עצמות וכלים ולהבין זה המטילו בשל
 הנפש עם הגוף כי דעת נפשך ותדע
 את כוראך והעניין הוא כי ידוע הוא
 שרנפש אשר בתוך הגוף מנענע האיברי
 גותן כרם כח לעשות הפעולות
 המיוחדות לכל אבר ואבר וכמו
 שהכנימו בעלי החמה טיש בנפש חוש
 המשותף וכגלה אותם באיברים
 המיוחדים להם כפועל כך האם סבר
 ראשונה האציל הספירות האלו אשר
 דיו בעלמות בו ורזם עצם דקים
 ודחניים ושכלים כדמיון כח הראות
 הנתון בעין וכח השמיע דנתון באוזן
 ובהאציל הספירות האלו ותפשט עצם
 האם בתוכם והוא הפועל כדמם בעיה
 כשורצה להתנהג ברחמים פועל כמות
 החסד אשר הוא לבוש תלוות המתפשט
 בתוכם ובתוך כל הספירות ואז מגלה
 בה הפעולה והיא וכשורצה לפועל
 דין מגלה הפעולה והיא כמות הגבורה
 וכן כחולם נמצא שהם עצמות וכלים
 כדמיון הנפש והגוף אשר הוא לבוש
 הנפש המתפשטת בתוכו ופועל באיברי
 ומגלה בהם הפועל המיוחד לכל אבר
 והוא המיוחד והאבר
 כלל הפעולה שהנה יתברך ויתעלה
 שמו הוא קרמוך לכל דבר
 אשר כבדו אמנם הוא יתבראו ברצונו
 המוחלט מאן מאפס משמרות מתווה
 מוחלט לא לצורך כלל רק כנרצו
 להשפיע שפע טובו על כדמיון כדזכר

ונמטר וכאלה רבות עצמו מספר נמצא
 שלכאור נוגעים בכבוד שמי שתשובתנו
 לאמי שאומרים שחעולם קדמון או נפל
 במקרה והזמן התשובה שלנו היא
 בהנהגת העולם תמיד במספר במשקל
 ואם אנו יוצאים שינוי הטבע דמוטבע
 מששת ימי בראשית אם כן הרבה הורה
 יתזיק לדי מרגים באר שחעולם נפל
 במקרה והזמן הואיל ואין לו סדר
 והנהגת ולוח בכתובות פרק ראשון
הרש בה קפרא גדולים
 מעשה צדקים
 יותר ממעשה שמים וארץ באלו
 במעשה שמים וארץ כתיב אף
 יריסרה ארץ וימינו טפחה
 שמים ואילו במעשה יריתם של
 צדקים כתיב מכון לשבתך
 פעלת ה' מקדש ה' כוננו ידך
 השיבו בכלי אחר וה' חייא שמו
 והכתוב ויבשת ידיו יצרו ויהו כתיב
 והכתוב יצרו אמר רב נחמן
 בר יצחק יצרו אצבעותיו כרכתי
 כי ארא' שמיך מעשה אצבעותיך
 ירה וכוכלי אשר כוננת מתיבי
 השמים מספרות בכור אל
 ומעשה ודיו מניה הרקיע חבי
 קאמר מעשת ידיהם של צדקים
 מי מניה הרקיע ומא ניהו מטר
 ויש חס לראות למה לא הקשה לנו
 תלח מפסוק השמי מספרין
 שחאו יותר כהור מפסוק ויבשת ידיו
 יצרו כהור יצרו כהור מפסוק
 אמנם כראה שמונת חזק' ללמדנו
 מרה שאמת במקום אחר
 עם החדש חזק' לכם אמר חז' בשמות

דבה של החוש חזק' לכם : אמר
אמר מלאכי השבת
 לפני חק' רבן
 העולם אימתי אתה עושה
 המיעדות שכן כתיב בגזרות
 עיהן פתגמא אמר להם אני
 ואתם נסכים על מה שישאל
 נומרים ומעבדים את השנה
 שנאמר אקרא לאלהים עליון
 לאל נומר עליו וכן הוא אומר
 אלה מועדי ה' מקראי קדש ונז'נ
 בין בזמן בין שלא בזמן אין
 לי מועדות אלא אלו אמר להם
 הקבת לישראל לשענה הנה
 בדי שנאמר עשה ירח למועדים
 אבל מכאן ואילך הרי מסורה
 בידכם וברשותכם אם אמרתם
 הן הן אם אמרתם לאנלאו מם
 יחא תחדש חזק' לכם ונלא עוד
 אלא אם בקשהם לעבר השנה
 חריגי מסבים עמכם לכה כתיב
 תחדש הוה לכם עכ'
 ולתבין המאמר צריך לעורר מה
 מלאכי השבת עתה
 מחדש ומה חניני אלוהים לבוא לשאל
 מהשם ית אימתי יעשה המועדות אם
 רחם הוצים לדעת אימתי המועדות
 יבתינו עד זמן המועד ואז יביטו ויראו
 כי בא מועד גם תיבת אתה המיותרת
 אימתי אתה עושה המועדות הרי רב
 שאמר אימתי תעשה המועדות גם
 חריגי שחביא אינה ראוה כלל ועוקף
 שחזק אמר בגזרת עיהן פתגמא והיון
 רמוז שם אם שאלו המלאכים אימתי
 זמן המועדות ששם הכתוב מרבה בתלום

כ"ד

בכבודו בער אבל לא כשאלת המלאכים
 זאת ועוד אחרת בתשובת הש"ל לכאורה
 בדרש ללא שאלו שהשישו אימתי זמן
 המועדות והשם יתברך השיב אני ואתם
 נסכים על מה שישראל גומרים ובעתים
 את השנה * אם המלאכים לא שאלו רק
 אימתי זמן המועדות איך השם יתברך
 השיב להם על עבוד השנה שלא שאלו :
 גם איך המלאכים נתפייסו בזאת
 התשובה של אני ואתם נסכים גוי עדיין
 לא נעשה רצונם שהרי הם דוצים לדעת
 זמן המועדות ובזאת התשובה עדיין לא
 ידעו מה הוא אם כן היאך נתפייסו
 גם צריך לראות מה צורך להביא ב'
 פסוקים ובפרט שקודם היה לו להביא
 פסוק של תורה אלה במועדיה' וכו' ואחר
 כך פסוק של כתובים אכרא וכו' גם
 נדקדק אריכות הלשון בידכם ברשותכם
 אם אמרתם הן הן אם אמרתם לאו לאו
 מכלל הן אתה שומע לאו * גם במלת
 מכל מקום שלא היה לו לומר מכל מקום
 לפי שתיבת מכל מקום היא כשאומרים
 קודם זה איזה דבר ואה"כ רוצים לומר
 דפכו אז אמרו מכל מקום כי יצדק זה
 הלשון אבל פה הכל הוא לטובתן של
 ישראל בידכם ברשותכם וכו' אם כן
 מאי מכל מקום * ועוד ברה עשירייה
 צריך לראות במש' ולא עוד ברא שמתחיל
 שום דבר ופה אינו כן שהרי חוזר ואומר
 הדבר הראשון בעצמו אם בקטת לעבר
 את השנה * ור"י זה הוא האמור למעלה
 בידכם ברשותכם נמצא שהם הם דברים
 הדברים אלה הדברים הנאמרים :
 דאמנם להיותנו עם השם יתברך
 ותורתו נטע בלבנו

יועיים נאמנה שהוא יתברך ותעלה
 שמו היה קודם שכרא העולמות דמשך
 שאין לו גבול וקצבה וזורה נמצא
 בשלמות כסחפק בעצמו ובמצוינותו
 מבלי שום צורך אל שום דבר כלל
 ועיקר * וכשעלה בראשו המוחלט לברוא
 העולמות ולהמציא המלאכי שרפיונות
 ואופני קדש גם שאר כל הנמצא' כולם
 כאחד בראם בתורה נדיבה נדבה חמתו
 יתברך לתת בעצמות ה' האפס המוחלט
 ליצור הנמצאים ולתעולתם * והנה
 בהכמתו העצומה דאד' לחלק את
 בראשו לשלשה ממסלות ודרוש
 המושלש לא כמורה נתק * הממשלה
 הראשונה היא קצה המעלה הלא הוא
 עולם הטכלים נבדלים אשר הם שכל
 בפועל ועומדים לפניו יתברך ראשונה
 במלכות * והממשלה השלישית היא
 קצה הארד מבריה מן הקצה אל הקצה
 לא ראי זה כראי זה וזה זה העולם השפל
 אשר הנמצא בו יותר נכבד והמבורח
 ממנו הוא וזה כדבר אשר שופע קבלי
 ראשונה השכל בכה ואחר כך בעור
 השם יתב' ובהישרת זהורה שבשכל
 בפועל כי עיר פרא אדם יולד אבל אחר
 כך על ידי כר מצוה תורת אך שב שכל
 בפועל ונמנע משותף אל הקצת
 הראשון שהוא עולם המלאכים *
 אמנם הממשלה השנית היא עולם
 האמצעי עולם הגלגלים עם הדי' וסודות
 זנתה בין ב' הממשלות הנזכרות כד'
 שתמשך בפעולותי אל' הם ושידעו
 לממשלה הנז' שני הנדגות :

דהנהגה הראשונה היא היתדות
 שבעת שנותג ברכ
 בורך

בדרך שבע המושבע משפח ימי בראשי
 נחא כי השם יתברך ישפיע טעם טובו
 על עולם המלאכים וממנו משפיעים
 לעולם הגלגלים וממנו לעולם התחתון
 באופן שעולם המלאכים עיקר הכל
 ויקבל עולם הגלגלים מהשפע השלוח
 אל המלאכים וישפיע על ישראל:

והנהגה השנית היא כי כפי
 השתנות פעולות
 ישראל כן ישתנו להם סדרי בראשית
 שאם ישראל יעשו רצון טובו סנה כל
 אשר הפץ איש הישראלי לעשות דבר
 כנגד הטבע מערכות השמים וכסיליהם
 עשה יעשה ויש לאל ידו כל אשר יחפוץ
 ישנו לפי שבעשות ישראל רצון קונם
 במצא שהם מעולים במלאכי השרת לפי
 שהמלאכים הם שבליים בלי חמר וליזו
 אף על פי שיעשו רצון קונם אין ראוי
 להחזיק להם טובה כל כך כישראל כי
 עם היות שישראל הם בעלי חמר ועם
 כל זה הם צדיקים בלי ספק שלא די
 שישלטו בעולם הגלגלים לעשות רצונם
 אלא אפילו בעולם המלאכים ישלטו
 כמו שאמר המלך שלמה עה צאני
לך בעקבי הצאן ורעי ארז
גדיותיך על משכנות הרועים
 הלא המר תינוקות של בית דבן הוא
 ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים
 שהם המלאכים רמניהים העולמות
 בידוע שהם ע' שרים ומולם נתנם הקב"ה
 להנהיג העולם וזלתי בלתי אם גוייתנו
 וארמתנו כי חלק יי עמו גם הארץ ארץ
 אשר עיני האלקיך בה וכו':

ולכן מאחר שיצאו ישראל ממצרים
 בזריות גדול לעשות רצון

קונם או נתן לחם חסם ית' כה ויחולא
 שיעשו כל מה שירצו הפך הטבע וישדחו
 הטבע ויכניעורו עד עפר וגזר מרעה
 שיבקע הים וישתנו סדרי בראשית לפי
 שובי ישראל מסור הכל השמים וכל
 צבאם הארץ וכל אשר עליה הימים
 וכל אשר בהם ועל כ' ההנהגות
 אמר הכתוב **כי גדול אתה**
ועושה נפלאות אתה
אלהים לבדך על ההנהגה טבעית
 אמר כי גדול אתה יר' אף על פי שיהיו
 פועלים רבים כגדלים הנח אתה הגדול
 וסכת כל הסכות הוא כי גדול אתה:

אולם בבחינת ההנהגה השנית שרוא
 שדוד המערכה אמר **ועושה נפלאות**
אתה אלקים לבדך יד' בבחינת הפלאים
אין שום פועל זולתך כי אתה לבדך
הפועל בהם ודך לבד ראוי שיהיו
מיוחדים האמנם כשיצאו ישרא' ממצרי'
נתן לחם אהבה כב ימול לעשות דברים
נפלאי' לשדוד המערכה והטבע המוטבע
מששת ימי בראשית' וזהו מה שאמרו
חז"ל שאמרו מלאכי השרת אימתי אתה
עושה המועדות ר' בשלמא עד עתה
שהיית הכל תחת ההנהגה הראשונה
שהיא ההנהגה הטבעית ותחת גלגלי
רשמים ותנועתם והמירית שלעתה
לא נשתנית נחא שחיו המועדות לכל
כך ימים אחדים לפי שהם תלויים תחת
התנועה של הגלגל יומי אבל מאחר
שאינם מתנהגים עתה על פי הגלגלים
והנהגתם ותנועתם נמצא שהמועדות
אינם תחת חומן אם כן אימתי אתה
עושה המועדות ר' אתה בעצמך לפי
שמאחר שרמם ישפיעו וישנו ממך
 ואינם

הזמנים אמנם ההנהגה חשנית שכאשר
 רוצה הצדיק משדר המערכה וחטבע זה
 הוא דבר במדת החסד שאף על פי שלא
 היה לו לשם ית' לשדד עולמו בשביל
 צדיק אחד עם כל זה במדת החסד רצו
 שיתנהג בזה האופן לזה אמר הכתוב
אקרא לאלהים עליון לאל
גוכר עליו יי' אף על פי שהוא אלוים
 ומתנהג במדת הדין ומראוי היה גם
דין כן שלא יטנו כל שעה סודי
 בראשית כשביל אדם א' הליילה להכניע
 יקר לזולל להכניע בריות גדולות
 תקיפות ונאמנות כשביל האדם עם כל
 זה לאל שהוא בעל דחוסד יגמור עליו
 כשבילי לבדי ישנה סודי שמים ולפי
 שזה הפסוק אינו מדבר רק במה שירצה
 הצדיק אבל לא בקביעת המועדי' שיהיו
 בקבעים על פיו של הצדיק לזה הביא
 קרא ואמר אלה מועדי ה' וגו' יי' השם
 יתברך יחשכם לו למועדים אף על פי
 שתהיו אתם הקובעים הוא מועדי ה' ואם
 לא כן קשיא רישיה דקרא לסיפיה קודם
 אמר מועדי ה' ואחר כך אמר תקרא
 אותם אתם פתיב וזוה דשם יתברך
 לישאל לשעבר הידי בידי וגו' יי'
 בשלמא עד עתה שהיה העולם מתנהג
 בדרך טבע נמצא שהיה בידי לקבוע
 המועדים לפי שחיה בידי לקבוע הזמן
 והתנועה אבל עתה שהעולם מתנהג
 בדרך אחר על פיכס אם כן הרי מסור
 קביעת המועדים בידיכם :

אמר עוד בעה' אסאמיתם על חן
 חן ועל לאו לאו וגו' הנדח
 בעשות דבר הפך השבע הוא משני פנים
 או במשל כמו ששעה יאושע במד
 ד א 4 I שהעמיד

ואינם מחשבים לגלגלי דשמים וכל
 צבאם נמצא שצריך אחר בעצמך
 לקבוע להם המועדות אם כן אימתי
 אתה עושה שכן הוא אומר בנזרת עירין
 פתגמא ' הראיה שמביא היא לומר בוח
 האופן תדע איך עד עתה היו ישראל
 מושפעים הוא שהשם יתברך משפיע
 לעולם המלאכים ומעולם המלאכים
 לעולם הגלגלים ומעולם דוגלגלים
 לישראל שכן הוא אומר בנזרת עירין
 פתגמא זהו כשאין ישראל עושים רצונו
 של מקום אבל כשעושים רצון הקב"ה
 גם השם ית' יעשה רצונו זה **ולמאן**
די יצבה יתנינה ושפל אנשים
יקים עליה ביהוד כב יכול עליו
 מוטל צדיק אם כן עתה שראו מלאכי
 עלין שאינם מושפעים מהם כקדמת
 דנא הניע להם לשאל זאת השאלה :
אמר להם אני ואתם נסכים וכו'

הנה עתה בא לפייס למלאכי
 השרת ולומר להם שלא יראה להם דבר
 זד שתבטל הנהגתם וכל מה שישראל
 יעשו בשמים ובארץ כי הנה לא לבדי
 עושים זה ומבטלים רצונם כי אם אפי'
 רצוני יכולים לבטלו אם כן מאחר שאני
 נתתי להם כח לכשל אפילו רצוני אין
 להפלא והלכות אם לא יעשו רצונם וזש
 אני ואתם כלומר דיו לעבד להיות כרבו
 כי מאחר שכולנו שוים בזה אני ואתם
 מן הראוי שתתפייסו וחתחיל להביא
 דאיה מפסוק אקר' לאקים עלין וגו' הנה
 ידוע כי אלה ב' ההנהגות הא' השבעית
 היא במדת הדין כי מראוי ומן הדין
 שהעולם יהיה מתנהג כסדר בדיאתו
 ואופן הנהגה כוללת לכל האנשים ולכל

שהעמיד השמש שמדרגו ושבעו ללכת
 תמיד וכה הוא והעמידו או במשל
 באלוהו זכור לטוב שהוריד אש מהשמים
 שהוא הפך הטבע כי טבע האש לעלות
 למעלה והוא הורידה למטה נמצא שלא
 עשה הן לוא בעל המאמר ובה נתתי
 בידכם כ' דברים אם תעשו כיוצא
 שעל הן עשהו לאו או אם תעשו כאלו
 זכור לטוב שעל לאו עשהו הן אמר
 עוד מכל מקום יהא החדש הזה לכם
 עתה רצה לעשות דרשה ולקמן רצה
 לעשות דרשה אחרת והיא שעתה רצה
 לומר שבדבר שנוגע לטעם יתברך כבוד
 אתם יש לכם רשות לעשות כל כד
 שתוצו הוא לזנוגע כבוד לטעם יתברך
 כמעשה יאושע שהיה נוגע כבוד לקים
 או כמעשה דאליו זכור לטוב ויש בעל
 המאמר מכל מקום ר' בן עז לאו ועל
 הן מכל מקום מאחר שנגיע כבוד לטעם
 ית' החדש הזה לכם ברשותכם שתעשו
 כל מה שתוצו בטעמים ובארץ אבל
 עתה במה שאמר ולא עוד אלא אם
 בקשתם לעבר וכו' רצה לומר לנו שאף
 על פי שלא ימסך שום כבוד לטעם ית'
 אלא כולו אומר כבוד לישראל עם כל
 זה יש לאל ביד אש ישראל לעשות כל
 אשר הפץ בטעמים ובארץ הפץ על פי
 שיחיה לתועלתו או לכבודו של ישראל
 בלבד ויש ו' אלא עוד שאמרתי לכם
 בשירתו לכבודי שיש לכם לטוד
 המערכה רק אם בקשתם יר' אפילו
 שהבקשה יהיה דבר שלכם להנאתכם
 ולטובתכם אני אשלים עמכם ה' עם
 דבר שלכם לכן כתיב החדש הזה לכם
 ר' הכל שלכם לא לבד בדבר שנוגע

בכבודי כי אם לדבר שלכם החדש הזה
 לכם לעשות כל כד שתוצו בטעמים
 ובארץ ובה שאמרנו במאמר הוזה
 נפרש מה שאול בכתובות :

דרוש בר קפרא גדולים מעשה
 צדיקי יותר ממעשה שמים
 וארץ ושאלנו בנאמר למעלה שלמה לא
 הוקשה לו תהלה מפסוק השמים מספרי
 שהוא יותר ברור מפסוק ויבשת ידיו
 יצו האבנים ידוע הוא שבמעשה
 שמים וארץ מתאמת היותו נמצא וכניע
 השמים בכחו ויכלתו והוא ארון לרש
 ולא נפל העולם במקרה וחודמן כסברת
 האפי' וכל זה מפני שאנו רואים היותם
 מתנועעים תמיד כסדר מופלג בלתי
 משתנה שלא ישנו את הפקידם ככש
 למעלה בפסוק השמים מוכפדים ונ'
 סוף דבר בתנועת שמש ירה והתמדת
 סבובם במספר כמשקל מתאמת היותו
 יתברך ארון עליהם אבל מצד שווד
 המערכה והשמים והפלאים והראותות
 והמופתים והנעשים בטעמים על ידי
 הצדיקים מתאמת גדולת כבודו מלא
 עולם שריו בשווד המערכה מורד
 היותו מחדש עולמות הואיל והוא יכול
 להכניע ולטודם שמי שאינו בורא
 אותם אינו יכול לטודם ואם כן הפלא'
 הם הוראה שהוא בורא ומחדש כש
 הרמ' בן זל בפסוק וזכרת כי עבד
 היית בארץ מצרים וז' והיית
 ראוי לומר כי בעבור היות יציאת
 מצרים מורה על אלוה קדמון מחדש
 הפץ ויכול על כן אמר כנאם אם יעלה
 בלכך ספק על דרשבת המורה על
 החדש והפץ והימות הזכור בה שראו

להיות הארץ כבדה וזמים קלים ממנה
וחשי שינה טבעם במאמר יקו המים &
מקום אחר ותראה היבשה אם כן הרי
שמעטה השם יתברך שינה הנדבחה
הטבעית אשר ממנו מתאמת היותו בורא
ומחדש :

והשיב ידו כתיב ורץ הן אמת
ששינה אותו אבל לא
חזר הטבע לטבעו הראשון אלא שבשאר
בשינויו השני וכלל הטבעי השם יתב'
טבע שני שעד עתה שם בטבעו שהמים
יבשו לארץ ואחר כך שינהו מטבעו
והטבעי לטבע שני קיים בראשון אם
כן מצד שנותו הטבע הראשון היה דבר
פלא אבל מצד שלא חזר עוד דווקא
לקדמותו אלא שבשאר בטבעו על הארץ
נשאר הסדר כמו כשמתנהג עם העולם
ברדך טבע ולזה קרו ידיו כלומר אצל
הדבר הנקרא הרי הוא הנדבחה פלאית
אבל אצל האמת שהוא הכתיבה אינו
אלא הנהגה טבעית :

ולהרהיב הדרוש הזה נאמר כי
ידוע רוצה סכרת
הפילוסופים שהעולם נפל במקרה
והזדמן ולא ה' פעל כל זאת ולזה יש
עושה טובה ומניע ליו כמעשה דרשעים
וכן הרשע מניע אליו כמעשה הצדיקים
לפי שיקרה להם כמקרה צליל שעורים
כשיתחפך בארץ שתהיה שעוררה זו
מוטלת לארכה וזו לרחבה וזו אצל זו
ואחרת אצל וזלחה כי לא נשאל למה
היה כך לפי טכך כזדמן מפאת עצמו
ואינו בכוחה שבשאל למה היה כך תפח
דוחם של מאמיני זאת הסברה וכיצא
בה וכבר בשלל חכמי המוקד זאת
ד 2 4 הסברה

קיניך ביציאת מצרים שהיא לך לראיה
ולזכר הנהגה השבת זכר ליציאת מצרים
ויציאת מצרים זכר לשבת כי יזכרו בו
ויאמרו השם ית' מחדש בכל אמות
המופתים ועושה בכל ברצונו כי הוא
אשר ברא הכל בטענה בראשית הורח
טעם על כן צדק ה' גאל קיך
לעשות את יום השבת עב'
ואם כן מחמת התעסקו בפלאי מתאמת
היותו בורא ומחדש חזו שאמר בעה :
גדולים מעשה צדיקים וגו' של
שמעו מעשרה הצדיקים
והוא עשות הפלאים בשנוי טבעם של
השמים והארץ מתאמת מציאותו יתבר'
והיותו בורא ועושה כאמור וזרנו כינוי
השני ידים למעשה הצדיקים וכינוי היד
הא' למעשה הקבה שהיא רהנתנה
הטבעית והסדר הטבעי הקיים והתמידי
בלי התחלפות ושינוי תפקידם אפילו
דגע א' הוא טעם הוראת היותו נמצא
אם כן במעשה הצדיקים מתאמת היותו
נמצא ומחדש כאמור שהוא כינוי לשני
ידים וממעשה הקבה האמור לא נמשך
אלא היותו נמצא והוא היד הא' וזהו
מקדש ה' כוננו ידיו כלומר מחמת
מעשה הצדיקים שהוא דמקדש דרום
מתכוננים ומתאמתים ה' הוכחות הנו'
יען ממצואות המקדש נמשך דמותו
מנהיג העולם כולו על ידי הפלאים
ולא על דרך טבע לבר כמ' דול עשרה
ניסים נעשו בבית המקדש וגו' השיבו
בכלי אחר ור' חייא שמוכו' הקשרה לו
מפסק ויבשת ידיו יצרו כלומר הרי
שינה השם יתברך הסדר הטבעי שהיה
מקודם שהמים טבעם לכסות והארץ

שער ראשון הו' רבשע מי חזא זה ואיחזו
 אשר מלאו לבו לומר שאלה הדברים
 כולם נפלו במקרה והזמן או שלא ה'
 פעל כל זאת אחר שלא היה בכוונ' הרצון
 יקם בו כחשו ורזויותו תעיד בפניו
 פרסום שקריותו מצד שרבו מעשיך ה'
 ריבוי מופלג ונשגב בשווי בהמנות
 צבאות נמצאות מעלה ומטה כמו שנו'
 וזו היא בעצמה הטענה הראשונ' הלקוח'
 מצד שהמקרה יחדש על המעט

מצורף למח שהריבוי הנשגב בשווי
 יחייב הרצון המוחלט ולא ההמצא שם
 שתי התחלות חלילה שניה לה כי
 כולם בחכמה עשית וזו היא עצמה
 הטענה השנית כי ישר פעולתם וסדורי
 תכונתם והסכמת כל חלקי פעולותיהם
 על נכון יורד על עוצם חכמת הפועל
 אותם בכוונה עצומה ובאומרו עשית
 יורה על הרצון הנמור שמי שלא יעשה
 הדבר ברצון לא יקרא לא עשה הלא
 פועל ואל שני הענינים כיון חמליץ
 החכם כשאמר חכם ומחכמתך אצלת
 חפץ מזומן כפועל ואומן ועוד בה
 שלישיה והיא כי מלאה הארץ קניניך
 וזו היא עצמה הטענה הג' כי לפי הנרא'
 בפרסום הנמור כל פעולות הנמצאים
 הנכבדים האלה בכללם ופרשם כולם
 יפנו אל תכלית וכו' :

וזה הדבר אשר רמז המלך דעון
 במזמור השמים מספרים
 כבוד אל ומעשה ידיו מגיד
 הרקיע יי' הגרמים השמימיים
 בתנועותיהם התמידות כמה שרצים
 לפני אדוניהם המיד כעבדים ולא מל
 את דברו הטוב חם ינירו את כבודו
 בגנים

הסברה ממכרה טענות חזקות הא'
 מצד שהזדומן והמקרה לא יקרה כי אם
 על המעט והנה הנמצאות כולם יהיו על
 הרוב שאו מרום עיניכם וראו רוב רובי
 רבנות מהמוני השמים וחיליהם צבאם
 ופקדיהם גם רובי הנמצאות השפל'
 חם על האופן לרוב מאד הארץ וכל אשר
 עליה הימים וכל אשר בהם והטענה
 השנית היא שדבר שנפל במקרה והזדומן
 אי אפשר שיפול על השלמות והיושר
 אשר לא סר ולא נשתנה מעולם וטענת
 זו לקוחה מזרות השמש בתקופת ניסן
 במשל שהוא בראש טלה ומנמלתו מטם
 ואילך מיום ליום דרך רגלגלים עד
 תכלית נטייתם שהם קצות תקופותיו
 הדרומית והצפונית והזרתו בדרך ההוא
 על אותו הסדר מעולם מבלי שתשערה
 גלגל יום אל גלגל אחר ומבלי שתאחר
 או תמחר זמנה ודאי זהו הוא נמנע
 להמצא בדברים שבאו בהזדומן אלא
 שנאמר שהשם ית' שהוא סבת הסכות
 ועלת העולות פעל כל זאת ובלעדו לא
 ידים איש את ידו גם יש טענת
 שלישית והחוט המשולש לא במהרה
 ינתק כי הזדומן לא תפול בו בשום צד
 חשקה אל תכלית מהתכליתיות שאם
 יפנה אל תכלית לא יקרא הזדומן אלו
 הג' טענות מראות מראות הצובאות שיש
 אליה ה' צבאות מעלה ומטה יעידון
 יעידון כלם כאחזו על ריותו בורא
 העולמות וחדוש הזה רמז אותו המלך
 דעה כפסוק מה רבו מעשיך ה'
 כלם בחכמה עשית מלאה
 הארץ קניניך ופירש הרב בעל
 העקידה וז' בפתח השער זון השער לח'

20

וכבר משלו משל למה הדבר דומה
 למי שהוא בתוך הספינה
 והיא הולכת למזרח וזה האיש אשר
 בתיבה אם ירצה להלך לצד מערב ילך
 בתוך הספינה עם היותה הולכת למזרח
 ככה הם הולכים הגלגלים בתוך הגלגל
 יומי ולזה אמר הבלך דעה השמים
 מספרים מאירים ומזהירים בלבנת
 הספיר כבוד אל ומעשה ידיו מגיני
 שהם מעשה ידיו להתפאר ולא במקרה
 והזמן מי מגיד זה הרקיע ואם אנו
 דואים שנוי גדול בתנועת השמש שהרי
 יום הקיץ ארוך ויום החורף קצר נמצא
 שיש שנוי בתנועת השמש וזה יורד
 שהוא בלתי כונת מכוון רק העולם נפל
 במקרה והזמן לזה :

השיב המלך דעה תשובה נכונה
יום ליום יביע אומר
 ר"ל כשתמנה שעות יום הקיץ עם שעות
 יום החורף וזה יום ליום יביע לך האומר
 שהוא הספור שמספרים השמים גם
 לילה ללילה ר"ל ליל הקיץ עם ליל
 החורף יחוו דעת ששניהם כאחד הם
 כך שעות וכן הימים ואם תשאל ותאמר
 אתה אמרת השמים מספרים ונגד ואבחנו
 מעולם לא שמענו כפירה לוח אמר
אין אומר ואין דברים י' אינו
 אמירה ולא דבור שלא נשמע קולם וזש
אין אומר ואין דברים בלי
נשמע קולם אינו כאופן אמירה
 ודבור שאינו נשמע קולו רק ונשמע
 קולם בסוף העולם ועד סופו וזש **בבל**
הארץ יצא קום ובקצה תבל
כליהם ודברים נודע בשערים וכו'
 ודרוש הזה מצאנו לר"ל שאמרו עם
 כמורה

צננים שהוא נמצא בעולם וכל הרקיע
 שהוא הגלגל יומי שהוא ראשון לגבי
 דמר זה אליו והוא ט' לנו ותנועתו
 ממזרח למערב ושאר הגלגלים יש לכל
 א' תנועה מזרחית או מערבית ונא
 הגלגל יומי ומניע לכולם בשם יקרא
 ממזרח למערב תנועתו רהכרחית כל
 עשרים וארבעה שעות לפי שזה הגלגל
 רצוני הגלגל יומי מניעו השם יתברך
 בכבדו ובעצמו ושאר הגלגלים מניעים
 המלאך ולזה מניע השם ית' בגלגל יומי
 עם שאר הגלגלים אף על פי שתנועת
 השמש היא בש"ס ימים והירח בל' יום
 מניעים לכולם בכך שעות אם כן הרקיע
 שהוא בגלגל יומי שהוא מתנועע יותר קל
 מאחרים יורה שהוא מעשה ידיו וזה
 שאמר הכתוב **וידעת היום**
והשבות אל לבבך כיה הוא
האלהים בשמים ממעל ועל
הארץ מתחת אין עוד : תדע
 נתכיר תנועת הגלגל יומי ואיך מניעו
 השם ית' בכבודו ובעצמו ותדע איך הוא
 משגיח בשמים ממעל ועל הארץ מתחת
 אין עוד י' בלתי אמצעי הוא משגיח
 בעצמו וזש המלך דעה **אל אלהים**
ה' דבר ויקרא ארץ י' העולם
לא נפל במקרה והזמן רק השם יתב'
 בזכמה בראן וזהו גור אומר יקוו המים
 ויקרא ליבשה ארץ וזש **ויקרא ארץ**
 וחראיה היא זאת כי כל שאר הגלגלים
 הולכי ממערב למזרח או בהפך והגלגל
 יומי מוליכם עמו הפך תנועתם ממזרח
 למערב וזש **כמורה שמש עד**
מבואו אם כן האלקים יתברך דבר
 ויקרא ארץ :

במזרח שמש עף מבואו ה' :

ממזרח

שמש עד מבואו
 מהולל שם ה'
 משעה שהשמש זורח עד שהוא
 שוקע מקלם להקבה וכן אתה
 מוצא בשעה שעמד יאושע
 בנבעון ועשה מלחמה מה כתי'
 שם אזידבר יחושע לה' ביום
 תת ה' ארת האמורי לפני בני
 ישראל ויאמר לעיני ישראל
 שמש בנבעון דום וירח בעמק
 אילון בקס יאושע לשרתק
 החמה אמר לו שמש בנבעון
 דום לא אמר עמוד אלא דום
 שכל שעה שהוא מהלך הוא
 מקלם להקבה וכל זמן שהוא
 מקלם יש בו כח להילך לכך
 אמר לו יאושע שיעמוד שנאמ'
 שמש בנבעון דום אמר לו
 השמש יש קטן שאומר לגדול
 כן אני נבראתי ברביעי ואתה
 נבראת בשישי ואתה אומר לי
 שאדום אמר לו יאושע בן חורין
 שהוא קטן ויש לו עבד זקן אינו
 אומר לו שתוק אנרדם אבינו
 הקנה להקבה שמים וארץ
 שנאמר ברוך אברם לאל עליון
 קונה שמים וארץ ולא עוד
 אלא שתשתחווית לפני יוסף
 שנאמר והנה השמש ודזרח
 ואחד עשר כוכבים משתחווים
 ליהו' שמש בנבעון דום :

ולעמוד על כוונתו של המאמר
 הזה צריך לעודד ראשונ'
 היכן רמז בזה הכתוב שהוא מדבר על

השמש שמקלם להקבה יותר נכון לומר
 שהוא מדבר על כל הגבראים שרדם
 ממזרח למערב שמשבחים ומפארים
 ומהללי להקבה כמו שפירשו הבפרשים
 ז"ל כל המזמור שהרי הזמורה הזה התחיל
 הללויה הללו עבדי ה' וגו' נראה שהוא
 מדבר על הנמצאים בזה הגבול כמזרח
 שמש עד מבואו אם כן מי הכניס לרז"ל
 לדרוש הפסוק על השמש ולהוציא
 במשמעותו * גם אודוק כפל הלשון
 שאמר בשעה שעמד יאושע ועשה
 מלחמה די שיאמר בשעה שאמר יאושע
 לשמש שידום או בשעה שעמד בנבעון
 מאי כפל שעמד ועשה מלחמה * ועוד
 במש מה כתיב שם אזידבר יאושע לה'
 ביום תת וגו' לכאורה הם דברים ללא
 צורך שהיה די שיאמר וכן אתה מוצא
 בשעה שעמד יאושע בנבעון ואמר
 לשמש דום אם כן מה צורך לומר בזה
 כתיב שם ולהביא כל הפסוק ללא צורך *
 זאת ועוד כה במש בעה אמר לו יאושע
 בן חורין שהוא קטן וגו' לא היה צריך
 לומר בן חורין רק קטן שיש לו עבד
 גדול ומשם משמע שהוא בן חורין *
 גם במש ולא עוד לא שהשתחווית ליוסף
 וכו' אם האדם כשהוא הלוי כי השמש
 חירזה משתחווים לו האם הוא אמת
 שמשתחוה בהקיץ כפועל כדי שיאמר
 יאושע איש נבון חכם משרת משרת
 דברים כאלו :

האכנסם בעד הדקדק ככתוב ראשונה
 בא' במזרח שמש
 עד מבואו מהולל שם ה' הלל
 יהללו את שם ה' מאי מהולל למה חוכיר
 הפעולה ולא הפועל * גם כההיא הכנת
 שם

ספק יותר גדולה בעלת האדם כמעלת
הגורמים שמימיים ולזה יכול האדם
לעשות כל אשר דרשן בשמים ובארץ
לכתב שני מענות :

המענה הראשונה היא טובה ויחש
שם אחר עושה פעולה

בהכרח ואחר עושה פעולה ברצון בלי
ספק שזה השני הוא חשוב במאד מאד
יותר מהראשון ולכן מאור שהגורמים
השמימיים הם מוכרחים במעשיהם
ואינם בעלי בחירה ורצון ואין להם
נטיה אנה ואנה אבל המין האנושי אינו
כן כי הבחירה ורצון בידו ורשותו לעשות
מה שירצה אם ירצה יהיה כי אלוטע
בשרת משהואם ירצה יהיה כי רבעם כן
בבטול זה אמר הכתוב הן האדם
היה באחד כמנו לדעת טוב
ורע רל כאחד המיוחד שבתה שמו
ותעלה זכרו כב יכול הוא כאחד קבוצ
ומרצונו לדעת טוב ורע ולהטות עצמו
כל אשר יפנה ולזה הוא חשוב יותר
מהגורמים שמימיים שהם מוכרחים
במעשיהם זש המלך דעה גדולים
מעשה ה' דרושים לכל
הפציהם ולדקדק למה אמר
הפציהם ולא אמר דבריה יתכן שכונת
דעה שהצדיקים פועלים כרצונם בדרך
קונם ונפשו אותה ויעש כן הצדיקים
לא ימתין השם ית' שיזכרו אליו אלא
בעוד תאותם בנפשם משוללת מדבור
כי עדיין לא יצא מהכח אל הפועל והנה
רצונם פועל בעולם כמו הדבור והש
התנא עשה רצונו כרצונך כדי
שיעשה רצונו כרצונו יר'
שישתדל האדם במשל לקום באשמוות

דבק

שם ה' הולל ממזרח שמש עדי מבוא
מהולל ה' לזה בעה רצה לתרץ זה
בשלה א' שיש בענין הגרמי השמימי
כי מאחד שמציאות מציא דאשון אינו
ביכר בעולם כי אם באמצעות השמש
והירח ושאר הגרמים השמימיים לפי
שם היה אמת שהעולם נפל במקרה
הזהומן לא היו מתמידים הגלגלים
לעשות תנועתם תמיד בלי הפסק כי
המקרה לא יתמיד כמשלמעה גס
דמוז הול במרגלית טובה היתה
הלוייה כצחארו של אברהם
אבינו וכשמת תלאה בגלגל
חמה רל שהוא היה מפרסם בשוקי
זכרונות יחודו של מקום והש כצוארו
של אברהם אבינו וכשמת תלאה בגלגל
חמה שמפרסם גדולו ויכלתו אמר כן
באחד שמורים גדולת קונם ששים
ושמחים לעשות רצונו אפיך לפעמים
זבוא האדם שהוא יתוש קטן בערך
הגורמים שמימיים מכניע אותם שאם
יגזר אומר שיעמוד השמש עומד גם
שיפתחו השמים ליחזקאל וכירצא אינו
מהראוי כב יכול לשם ית' שיסבול דבר
כזה כי האדם עץ השדה על הרוב ימי
שנתו ושבעים שנה אפילו שכל ימי
חייו יעבוד את ה' ולא יעבור דגע אחד
בלי עבודה קונו עם היות זה נמנע כי
אדם אין צדיק בארץ אשר
יעשה טוב ולא יחטא עם כל
זה הוא דבר זר להכניע לגרמי שמימיים
שמיים בריאת העולם ועד היום הורה
דאינו שעושי רצון קונם ואינם מבטלים
אפילו רגע אחד הליילה להכניע יקר
לאלהי לא בא בעה ותירץ כי אין

ובזח מיושב היטב לטון, כל מנעת אף
 על פי שהיה ראוי למנוע וזהו והיה טרם
 יקראו ואני אענה ומראוי היה כשאחז
 הם מדברים שאומר להם אל תרבו
 תדברו כי כבר נעשה דעונכם אף על פי
 שעדיין לא יצא אל הכה ועם כל זה לא
 אעשה כן רק אף עפ' שעוד הם מדברים
 רל' מלת עוד דבר יתר הם מדברים ועם
 כל זה ואני אשמע זה רמז מלת עוד *
 אם כן הוא המלך דעה **אודרה'**
בכל לבב בסוד ישדים ועדה
 ומה הוא הסוד נכנס הוא טעם דריות
 שמעשה ה' הם גדולים בכמות ואיכות
 הלא המה הגרמים שמימי שהם בריאת
 תקיפות חזקות יומם הלילה לא ישובתו
 להורות גדולת בוראם עם כל זה דם
 דרושים ומוכנים ומוזמנים לכל אשר
 יחפצו וירצו הישרים האמורים למעלה
 וזה כינוי חפציהם לא מובעיא לדיבורם
 כי אם לחפצם וירצונם קודם **הוצאת**
הרצון והחפץ מהבט אל הפעל. או
 יאמר למה יכניעם לפי שהאדם בעל
 בחירה ורצון והגרמים חשמימיים דם
 מוכרחים בפעולתם וזה לכל חפציהם
 של הישרים הנז' כדאש הפסוק יד החפץ
 בידם לחטות עצמם אל כל אשר ירצו
 ועל נטו עצמם לדרך טובה וישרה לוח
 יכול להכניעם :

והטענה השנית היא כי מאחר

שכל תכלית בריאת
 העולם הוא בשביל האדם אם כן ראוי
 הוא שיכניעו דתכל בעבורו לפי שכל
 הדברים אשר הם בעבור התכלית דם
 מטבעם נכנעים אל התכלית ונשמעים
 אליו כמדורגת וחומר אל הצורה כמאמר
 ז'

ובקר אור ללכת אל בית להים בחירות
 וזריות גדול בבקר בבקר כמו שהיה
 קם נים ולא נים תיר ולא תיר במרצון
 דבט הוא יביטאל אכן נגף ועור מכשל
 אם היה הולך להרויח מעות וש' התנא
 עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה לך
 חסם ית' השבחה גדולה למעלה מכל
 הברכות שרצונך יהיה כרצונו כשם
 שהוא פועל ברצון ונפשו אותה ויעש כן
 תחיה גם אתה פועל ברצון קודם שיצא
 מהבט אל הפעל ע' רצון יראוי יעשה
 ועם כל זה חסם ית' עושה הטבת עם
 האדם שאף על פי שנתן לו תאות לבו
 בשתיה עדין בלב וברצון ועדיין לא
 יצאה מהבט אל הפעל ע' או אם האדם
 אינו יודע כי חסם ית' כבר ענהו קודם
 שיצא דבורו אל הפעל ונא להתפלל אל
 ה' שיעשה שאלתו ובקשתו חסם יתברך
 עושה הטבת עמו שאעפי שנתן לו תאות
 לבו עם כל זה אינו אומר לו מה תצטק
 אלי בדרך מלכי בשר דם כשעושים
 איזה הטבת קודם צעקת העני כי ידע
 את מכאובי קודם צעקתו על ידי אחרי'
 אם בוא יבוא אחר כך לצעוק יאמרו לו
 שוערי המלך אל תצטק כי כבר נעשה
 המכין שלך וטריפין לו צעקתו בפניו
 אבל חסם ית' אינו כן רק שרצון יראוי
 יעשה ועם כל זה אם יבוא לצעוק לא
 יאמר לו מה תצטק אלי רק ואת שועתם
 ישמע אף על פי שכבר עשה רצונם
 כשתיה ככה וזהו גם כן תאות לבו נתת
 לו עם כל זה **וארשת שפתיו בל**
מנעת סלה אעפ' שהיה ראוי למנוע
 מפני כי התאוה עדיין לא יצאה מהבט
 אל הפועל וע' כבר נתן לו הש' תאותו

זל כל אשר נכרא אחר חברו הוא שולט עליו על הקודם אם כן בשביל אלו הב' טענות לזה העדיק עושה כל אשר הפץ בשמים ובארץ כמעשה דר' פנחס בן יאיר דהוא אהיל לפיכך שבויים וכו' כי שם מורה הדרוש הזה גב' אב' לזה בעה' :

ממזרח שמש וכו' משערה שהשמש זורח עד שהוא שוקע מקלם להקב"ה יר' קודם אמר הכתוב הללו הללו עבדי ה' הללו את שם ה' תרע למה אני אומ' לכם שתהללו אותי לפי שתהללו והשבח אשר אתם מהללים אותו הוא חשוב עד מאד לפי שיש לכם בחירה ורצון לעשות פעולות שביניך דא מן דא ועס כל זרז אתם שמים עוצמכם לדרך טובה אבל השמש במשל גם הוא מקלם להקב"ה הוא מוכרח במעשיו וזש מההלל שם ה' ולא אמר יהללו שאם היה אומר יהללו היה נראה שבבחינתם דהם מהללים לש"ו ואינו כן לזה מההלל יר' בעל כרחו של המהלל כי אין לו נטיה לכאן ולכאן כמין האדם אב' לזה רל' בעה' שכוונת אומרו ממזרח שמש שרל' על השמש במש שאם היה פירושו על האנשי אשר יש בין סודו למערב היה אומר יהללו לפי שהם בעלי בחירה ורצון אבל עתה שאומ' מההלל רל' על הגלגל יומי שהש"ו הוא מההלל כמ"ש מרגלי טוב וכו' וכשמת תלאה בגלגל חמדה אבל היא הכרחית :

אמר עוד וכן אתה מוצא ביאושוע שהיה אומר זאת הטענה שאמרנו שהארם יכול להכניע לטבע ולגרמיט השמימיים שהרי עמד יאושוע בגבעון ועשה מלחמה מ' שדאריך

באומרו ועשה מלחמה להגיד כח הצדיק כמה גדול שבשלמא אם יאושוע עדיין לא עשה מלחמה וחרג האמורי ושאר מלכים והיה אומר לשמש שידום לא היה כל להכניע לגרמים השמימיים אבל כבר נעשית דמלחמה כנראה מהפסוקים בפירוש וה' השליך עליהם אבנים גדולות וגו' וזש בעה' ועשה מלחמה ועס כל זה אמר יאושוע שידום זהו הפלא ופלא דזה מה כתיב שם אז ידבר וגו' ביום תתנו' יר' תרע שכן הוא שהרי כתיב שם ביום תת שבכר נתנו בידו ועס כל זה אומר לו שידום אבל יאושוע בקש לשתק חמדה בטענה חזקה ואמר לו אתה מתגאה בעצמך שאתה מוליך עמך שאר הגלגלים דהפך תנועתם שאתה הולך ממזרח למערב בכד' שעור שאר הגלגלי' אעפ' שתנועתם ממערב למזרח תוולכס עמך ממזרח למערב' גם תתגאה באומרך שאתה תמיד עולם ועד בתנועתך התמידית אתה מורה גדולת הקב"ה לזה לו יהושוע דיום ובזה נבין מה שאמר בעה' לא אמר עמד אלא דום למה אמר לו דום שכל שעה שהוא מהלך הוא מקלם להקב"ה וכל זמן שהוא מקלם יש בו כח להלך לכך אמר לו יאושוע שיעמוד שנאמר שמש בגבעון דום ויש דקדק בלשון בעה' שאמר לא אמר עמד אלא דום וחזר פעם אחרת והאריך בלשונו לכאור' ואמר למה אמר לו דום והרי כבר אמר לא אמר עמד אלא דום ולמה חזר פעם אחרת לומר למה אמר לו דום : גם במש שכל זמן שהוא מהלך הוא מקלם להקב"ה וכל זמן שהוא מקלם יש בו כח להלך

להלך בשלמא החלוקה הראשונה הוא מוכרח לאונורה שכל זמן שהוא מהלך מקלם להקב"ה ולזה אמר לו יאושע דום מתנועתך עם היות שאתה בתנועתך בשאתה מהלך מקלם להקב"ה אבל החלוקה השנית שאמר וכל זמן שהוא מקלם יש בו כח להלך זה מה יוסף ומה יתן לנו אם כשדא מקלם יש בו כח להלך * האמנם בע"ה רצת לומר לנו הדרוש הזה אשר התחלנו כי יותר מעלת האדם להיותו בחייו ממעלת הגרמים שמימיים * ולזה אף על פי שבראה עול בחוקו ית' כב ימול שנתן סדר המערכות תחת כפות הנלי האנשים שלמים דום אתנו אל כל אשר יחפוץ יטנו ימון ושמאל * גדולת מזאת שבתנועתם התמידית על סדר אחד קיים מבלי שום חלוף ושנוי כלל מורים על אמתת מציאותו יתברך וא"כ איך יכניעם האדם וישדד המערכות ויהרוס הטבע * אבל להיות שמעלת האדם להיות בחייו יותר גדולה כמין הגרמים השמימיים ומה גם כי גם כן כשהצויק הורס הטבע ומשדד המערכה ובפרט אם הוא נביא מפורסם כיאושע או כאלהזכור לטוב כי אז תגלה ותראר הראות מראות אדם שופטים בארץ כי לבעבור יראת כבודו בכל הארץ הוא דורס ומשדד המערכת לזה בענין עמידת השמש אמר שמש בנבעון דום * ויש להקדק בפסוק למה אמר דום ולא אמר עמוד שכן מתייבד עמוד השמש בהצוי השמים * והאמת כך הוא שעמד השמש ולא אף למה כיום תמים אם כן לזה הקשה בע"ה לא אמר עמוד שהוא

לשון נכון אלא דום והלל עמוד כמש אה"כ ועמוד השמש * גם הקשר בע"ה קשה אחרת בענין עמידת השמש והיא למה אמר לו דום דל הא"כ לוי אשח מכניע הגרם היותר מוכרח מהגרמים השמימיים ולזה בע"ה למת אמר לו דום: **ורשיב** * כי בכח גדול וכיז הזקק אמר לו דום והוא שחשמש מוכרח בפעולתו והאדם בחייו ולזה יותר היא מעולה השירה והשבח וההלל מפניו לשם יתבר' יותר מהלל הגרמים שמימי' וז"ש בע"ה כל שעה שהוא מהלך מקלם להקב"ה ולזה לפי שלא יוכן שהוא מהלך בבחייתו ורצונו מה שאינו כן הואיל ואמר כל שעה שהוא מהלך בבראה שיש שעות שמהלך ויש שעות שאינו מהלך * והוא בחייו ולא מוכרח כמעשיו לזה וכל זמן שדומה מקלם להקב"ה יש בו כח להלך כלומר הא כהא תליא וזה ידבק לזה שאם לזה היות קלוס ל"א היה בו אותו הכח המיני' שיש לו להלך כל שאר הגלגלים עמו אבל להיות שמקלם להקב"ה מוליך אחרים עמו במציא טבעה מתוך זאת הקושיא ולהביא היטב הענין צרי' לפרש הפסוק של עמידת השמש אמר הכתוב * **ויהי בנוסם מפני בני ישראל ויה' השליך עליהם אבנים גדולות מן השמים וגו' ולהיות שהקב"ה עשה דבר יוצא מההקש הטבעי בהשליכת האבנים גדולות של ברד ולא נתכוונו בידית' לכפות לארץ לזה נתאמץ יאושע לעשות השמש שידום דואיל והוא דאח שהקב"ה בהשגותו ובאבתו ובחטלתו על בני ישראל השליך אבנים**

על

על

על שונאיהם לזא יאושע הנה בהשקט
 השם ית' בהשליכת האבנים לא יעשאו
 אלא במקום ממוסס במקום מוצנע שלא
 דאו זה אלא המלכים הנבחרים אבל
 העולם כולו לא דאו את מעשה השם ית'
 כי נודע הוא בהשליכת האבנים לטובתן
 של ישראל לזה נתאמן יאושע לומר
 לשמש שידום הואיל ובמשך כבוד לשם
 יתברך כי דאו כל עמי הארץ את כבודו
 כגוים :

וזרן שאמר הכתוב אז ידבר מה רח
 אז אבל רל אז באותה שעה
 כשראה את מעשהו כי נורא הוא
 בעבור ישראל בהשליכת האבנים מן
 השמים אז נתאמן לדבר שמש בגבעון
 דום וענין עמדת השמש מה שנה
 יותר קרוב אל השכל כפי הפשט הוא כי
 עת התחלת המלחמה היתר בהיות
 השמש בחצי השמים ונדע בהכמת
 התכונה מה שמש בחיותו קרוב לחצי
 השמים תאחר תנועתו לרואה בבחינת
 סלוקו ועלותו אותו הנכבד וזרן יראד
 יותר בימי הקיץ לנובה השמש יותר על
 האופק בחצי היום אולם בחיותו קרוב
 לאופק הנה הדבר ברפך שיראה ממחר
 יותר וזה נראה כמש בעת הקיץ ליורד
 מצפון לגלגל השמש על הגלגלים ולירד
 אמר הכתוב כי השמש ביום ההוא עמד
 בחצי השמים כשאר הימים אבל לא
 אץ לבוא כיום תמים שעם היות שהוא
 עומד בחצי השמים הנה אחר כך ימהר
 יחשי למעשהו והיך כגבור ויהיה אץ
 ורץ אבל עתה הך מתעכב באותו
 האופן עד עת ערב הש' ולא אץ לבוא
 כיום תמים רל שביים ההוא לא רץ ואץ

השמש כיום תמים רק הך לאש' ולפי
 שזה יראה פלא גדול היות שמשע השם
 ית' בקול איש בפרט כבוד שאמרנו
 למעלה במעלת הגלגל יוכי אם כן איך
 השם יתברך ישמע בקול איש לבטל
 הכהנת הגלגל ההוא אשר הוא מביעו לזח
 אמר הכתוב ולא היה ביום ההוא
 לפניו ואחריו לשמוע בקול
 איש אמנם הטעם הוא כי הבלחם להם
 בעבור כבודו שיתקדש שמו המהולל
 כגוים ובעבור כבודו ולמענו שבר טבע
 הגרם היותר מוכבד מהגרמי השמימיים
 ואנב זה בעבור האיש השואל גם
 אמר הכתוב ולא היה כיום ההוא לפניו
 ואחריו וגו' ואף על פי שמצאנו למרעח
 אמר אל נא רפא נא לה' גם דברי רבים
 יוצאים מההקט איך אמר אם כן לפניו
 גם לאחריו ראינו לאליהו זכור לטוב
 בירידת האש מן השמים אם כן איך
 אמר לאחריו וגו' אמנם הדבר ברור כי
 מרעה ואליהו זכור לטוב היו מתפללים
 לש' קודם עשותם הפעולה אל נא רפא
 נא לה' אבל יאושע לא התפלל קודם
 שיעמוד השמש רק נזר אומר שידום
 השמש עם היות שהגלגל השם יתברך
 מביעו בכבודו ובעצמו ועם כל זה לא
 התפלל רק נזר אומר שידום מתנועתו
 והשם ית' ענהו וקיים דברו זה לא היד
 לעולם סלה' אם כן לז' בעת שהשמש
 ויאושע נתוכחו ויבחו גדול אמר לו
 השמש ליאושע יש קטן בכמות ואיכות
 שיאמר לגדול שידום מלומר שירץ
 ותושבחן אינן נבדאית' כביעו וכו' וכל
 המוקדם מחברו משוכה מחברו :

השיב יאושע כן חרין שהוא קטן
 ה' ב 5 2 י'

35

ברום הנגלגל כמזוז וישראל אהב את
 יוסף ועשרה לו כתובת פסים ופעם
 בהשפלה גדולה וסבוב הנגלגל מר
 למעלה מה למטה ויטבלו את הכתנת
 בדם לזה להחזיק ידים רפות וברכים
 מורעות הראו לו מהשמים שאל יראו ואל
 יחת משני זנבות האדום רעשנים
 האלה שמש ירח כי הנה השמש והירח
 ואחד עשר מוכבים משתחווים לו א"כ לזה
 יאושוע השיבם תשובה נכונה למבין
 שהוא רם ונשא וגבה מאד מאד מרם
 מכמה פנים וכמה פנים לפנים וזאת
 לפנים בישראל :

והדרוש

הזרה בעצמו אמר
 דומלך דעה כמזוז
 ה' אדוננו מה אדיר שמך וגו'
 הנה יש מחלוקת בין הרקדמונים גם
 האחרונים אחזו בעקבותם על דברת
 האדם אם יש לו יותר שאת על השכלים
 הנכבדים או אם יש להם עוז ותעצמות
 ראמות יותר מהאדם כי יש פנים לכאן
 ולכאן שדואיל והאדם הוא מורכב
 ממלבוש מכושר בחבר ביך היוצר חמר
 עכור מטונף אף על פי שיש בו נפש
 ורוח עם כל זה הואיל והם גבוהים בתוך
 חדר מטונף בגוף האדם ודאי שהמלאך
 יהיה יותר משוכח מהאדם כי המלאך
 הוא נבדל מחמר והוא שכל פשוט
 מר שואין כן באדם שהוא מורכב
 מחמר יש פנים לכאן שאודבא היא
 הנותנת מאחר שהאדם מורכב מחמר
 ולזה היה לו לעשות פעולות חמריות
 ועם כל זה הוא מכביע יצרו ומזכך ומר
 באופן שפעולותיו הם שכליות ודאי
 שהוא משוכח יותר מרמלאך לפי
 שהמלאך

יר מי שהוא בעל בחירות ורצון ואינו
 מוכרח במעשיו כמו שאמרת מוכרח
 במעשיך אעפ"י שאתה נוצרת קודם
 ממני והואיל ואני בעל בחירה ורצון יש
 לי יותר שאת יותר עוז ותעצמות ראמות
 ממך ולזה לו בן חורין קטן ויש לו עבד
 זקן אינו אומר לו שידום וכפרט שזקני
 אברהם קנאך שנאמר ברוך אברהם
 לאל עליון קונה שמים וארץ
 לפי שאברהם היתה מרגלית טובת תלייה
 בעצמו והוא היה מפרסם אלהותו יותר
 מנגלגל ומה לפי שהיה בעל בחירה
 ורצון אמנם כשנפטר מן העולם תלאה
 בנגלגל חמה א"כ אתה עבד לזקני שנאמר
 ברוך אברהם לאל עליון קונה וגו' ולא
 עוד לא שהשתחוו ליוסף וגו' ידוע הוא
 שיאושוע הירח משבט יוסף שנאמר
 למטה אפרים הושע בן נון
 לזה הואיל ונקי יוסף בכחירתו ורצונו
 עם היות שחיה נער בבית פוטיפר ויבוא
 חביתו לעשות מלאכתו מלאכתו במש
 וע"ז נשבע ליצרו ולא קרב אליה
 בכחירתו ורצונו המוחלט לעשות רצון
 שוכני סנה תבאתה לראש יוסף ברכות
 לראש משביד בר לכל עם הארץ ולזה
 מגיד מראשית אחרית אשר יקרא לו
 באחרית הימים ולזה הראו לו מהשמים
 בחלומו שכלי ספק הוא חלום נבואתי
 שהוא יותר מעלה וחשוב מהגורמים
 השמימיים והואיל והשתחו לו רשמש
 וחירח ואעפ"י שהוא חלום עליו אופן חלום
 כזה לאיש אשר לו ודאי שהוא חלום
 נבואתי ולזה הראו לו שזוא יותר מעולח
 מהגורמים השמימיים ולזה אל ירא ואל
 יחת מאותות השמים ונתנועתם פעם

והואיל וישראל הם תכלית של בריאת
 כל העולמות וצבאות מעלה קודמים אל
 התכלית וכל דבר שהוא קודם אל
 התכלית כמשרת אל התכלית ולזה
 התחיל המלך דוד ע"ה א' ארוננו מרח
 אדיר שמך אשר תנה וגו' מלת תנה
 אמר הדר"ק ז"ל שהוא מקור ועם ז"ח
 יאמר הכתוב הנה ידוע ע"ש הוזהר בפרש'
 אמור כעובדא דלתתא כך אתעד עובדא
 דלעילא אם האדם הוא עושה חסד הוא
 גורם שאותו היום שאני חסד בעלמא
 וכן להפכו הוא האדם הוא אכזרי ולא
 ירחם וגו' וזאתם הדבקים בה'
 אל ה' כי כפי פעולתכם תעשו שהנח
 יפעל בכם והלכת בדרךיו וז"ה א' ארוננו
 כה אדיר שמך בכל הארץ י' ראה גם
 ראה כמה מתגדל כרך בעולם התחתון
 שאם יעשה האדם איזה פעולה טובה
 הוא סבה לתת הודך על השמים שכשם
 שהאדם עושה חסד למטה כך תעשה
 חסד מלמעלה והוזהר גדול לך ולזה
 לא אמר אשר נתת הודך רק אשר תנה
 בלשון מקור שלפי האמת השם יתברך
 כב יכול אינו הנותן רק כסבת האדם
 הכשר הבה פעול טובה בשמים רוכב
 שמים בעזרך ולז"ה לשון מקור תנה
 שיחזור לאדם ולשם יתברך כי אצל
 ואמת האדם הוא הנותן גם כן הואיל
 שבעשיתו למטה בארץ והוא והישר
 הוא סבה שיתעורר אותו הכח למעלה
 אם כן לז"ה אשר תנה הודך על השמים
 עתה אמר המלך דוד ע"ה בזאת ההקדמ'
 שאמרתי כי כפי מעשיו של האדם אם
 לטוב אם למוטב כך כסבתו יתנהג
 השם ית' בצבאות מעלה ומטה באופן
 שהאדם

שהמלאך אין לו נטיה לכאן ולכאן כי
 מוכרח הוא במעשיו כי מאחר שהוא
 שכלי אין יעשה פעולה חמרית במשל
 אבל האדם שהוא בעל זמר עכור גם
 הוא בעל בחירה ורצון אם ישר עצמו
 ופעולותיו לצד השכל בלי ספק יהיה
 יותר רם ונשא ונברה מאד ממלאכי
 השר' באופן שיש צד ויכוח לכאן ולכאן
 ולזה קצת מהחכמים אומרים כך וקצתם
 אומרים הפכו :

האמנם

היותר נכון הוא שאין
 ספק כי האדם כשיזוהה
 עובד אלקים יתברך שמו הוא משובח
 מכמה פנים' וא' הוא כי הואיל
 ויש לאדם נטיה לעשו' רע או טוב ומאוס
 ברע וכבוד בטוב מה שאינו כן המלאך
 כי הוא מוכרח במעשיו דאי שראדם
 הוא משובח' ועוד שבשלמא
 אם ריינו באמינים בחכמי המחקר
 שאומרים ששלמות האדם תלוי
 במושכלות אז יהיה הפרש רב ורם כי
 המלאכים הם שכל בפועל והאדם שכל
 בכח והיותר חשוב בבני אדם הואיל
 והוא ילוד אשה כפי דעתם לא יגיע לאח'
 מני אלף ממעלת המלאך אבל אנהו
 עם ה' לא נאמן כי אם ששלמות האדם
 תלוי בעשיות המצות כי ידיעת החכמות
 משרות אל ותכלית כי ראשית חכמה
 יראת ה' ועוד ראוי הוא שהאדם
 יהיה יותר מעולה מכל צבא מרום
 במרום כי השמים וכל צבאם לא נבראו
 אלא בשביל ישראל שנקראו ראשית'
 גם בשביל יראת ה' שנקראת ראשית
 חכמה לכן ודאי שתהיה מעלת ישראל
 השלמים גדולה על כל צבאות מעלה

שחאדם הוא תכלית הכל וכולם רחם
 במשרתים לפניו בזה מתרצת קשיא א'
 שנתקשיתי כל ימי צבאי איך יתכן שה'
 ית' יכניע ישדר ישבר ויהרום בריות
 תקיפות גדולות ונאמנות כגלגל השמש
 וכיוצא שיקום יאושע ויאמר שמש
 בגבעון דום וכן כל צדיק שרוצה
 להכניעם ולבטלם מתנועתם מהראוי
 היה הואיל והם עומדים תמיד לפניו ית'
 ששים ושמים לעשות רצונו יומם
 ולילה לא ישבותו למה יכניעם בסבת
 חומרי ועמודי כמין האדם שאם ירצה
 להעמיד השמש מתנועתו כדי להשביב
 האויב או להתנקם עשה יעשה וכל יוכל
 ולא יבצר ממנו כל אשר יזום לעשות :

וזרו שאמר מפי עוללים
ויונקים יכרת עו ונו אני רואה
 שאם תינק בן יומו ועמוד וירצה לבטל
 תנועת השמים אתה תבטלם בעבורו
 כמו שאמר למעלה צאו לך בעקבי
 הוצאן רעי את גדיותיך שהם התלמידים
 הקטנים על משכנות רחוקים שהם
 השבעים שרים שמכר להם השם יתב'
 ונהגת העולם ויבואו התלמידו' ויבטלו
 גזרתם וז' מפי מ' מפי הוא מ' הסבה
 דל מסכת התורה שהיא בפי התינוק
 אתה מיסר יסוד גדול ונתן לו עוז גדול
 והוא שאם אותו התינוק ירצה כדי למעט
 צוררו להשביב האויב או להנקם ממנו
 שהם שני מיני כלי מלחמה נקראים
 בלשון לעז ארמאש דיפינשליש ארמאש
 אפינשליש דל או השבתת האויב או
 להנקם ממנו להרע לו בפועל איך לא
 הרעה עם היותו שמי רואה שמיך שהם
 מעולים ביותר לפי שהם חיים משכילי'

גם מאחר שהם מעשרת אצבעותיך גם
 הירח ומוככים בכלל רזיו ועזו אהרן
 כוננת ותכנת לכל ברה שירגה אותו
 התינוק או העליל בלי ספק הוא דבר
 נפלא ומלת כוננת חוזרת לעליל ולינוק
 אם כן מאחר שהאדם במעשיו הטובים
 והישרים הוא סבה שיתקיימו השמים
 וכל צבאם הארץ וכל אשר עליה אם כן
 יעשה בהם כרצונו ועוד שהם בעלי
 בחירה ורצון מה שאין כן בגלגלים
 ובכל צבא השמים כי הם מוכרחים
 בתנועתם וז' מה אנוש דרך השיבות
 מה כמו מה רב טובך דבר גדול רוא
 האנוש וראוי הוא כי תזכרנו גם וכן
 אדם כי תפקדנו בפקודת ישועה
 ורחמים ופקודה מלשון שררה על כל
 העולמות והוא כי מאחר שהוא בן אדם
 מורכב מחמר מה שאינו כן המלאך ועם
 כל זה נוטה לצד השכל והאי דאוי הוא
 שתמשילו ובזה מיישב היתור שלובן
 אדם מה שלא דקדקו המפורשים זל'
 תדע למה הוא גדול מכל צבא השמים
 לפי שמה שהסר מעט מאלקים אדרבא
 הוא כבוד ורוד וחדר ועשרת זהב כראשו
 והוא שהפילוסופים אומרים שאין יתכן
 שהאדם שהוא בעל חמר שישני יתר
 שאת מהמלאך שהוא שכלי והוא שאמר
 ותחסדו מעט מהמלאך שנקרא אלקים
 שהמלאך הכל שכל והראש פרזא
 מערב בחסד שינא זה אינו קלון אדרבא
 כבוד וחדר תעטרדו בחמר שנתת לו
 שמאחר שיש לו חמר עכר ועם כל זה
 מוכך חמרו ומטה פעולותיו לצד השכל
 נמצא שבה שהסר לו מן המלאך הוא
 כבוד וחדר ועשרה ולהתמשילו בכעש'

שכני יצא בו מחשך לאור
ומעבודת לחירות ומשעבוד
לנאולה :

צריך לעורר במאמרו התועלת
הבוגיע עלינו בקביעות

העולם ברוח ובראשי שנים או בקביעותו
ברוח של נאולה ומאי נפקא לן מיכר

ומה יתרון לנו עדת ישראל בקביעות זו
יותר מזה ועוד מה צריך המשל

שהביא רחוק להביא טענות וכבות
לקביעות לרוח של נאולה ועוד לנר

הצריך בשלטה לשנות מאפלה לאורח
וכו אמנם זה דמאמר מבואר עם

דרושנו זה שאמרנו ממעלת האדם על
הגרמים השמימי והנה המונה הכוללת

לחול במאמר לדרוש ולחלק שני מיני
הקביעות הללו היא שהרגישו קושי

בדולה בתורה שהנה קבע בו דאטורה
לעולם רח ושנים וכאמרו ורחוק

לאותות ולמועדים ולימים
ושנים ואח"כ כפ בא אל פרעה קבע

בו רח של נאולה שאלה החדש הזה
לכם והרי הם שני מיני קביעות שאם

קביעות הראשון הוא הצריך הקביעות
הב' הוא הכטל ממנו ומאיו ואם קביעות

הב' הוא הצריך הרי קביעות הראשון
כטל לזה בא בעה ותירץ שדוקביעות

הראשון הוא כל זמן שלא הירד בעולם
זרעו של יעקב ומשבוד בזרעו של יעקב

שהוא תכלית העולם הצורך לתת
עפ קביעות אחר ועתה נפרש מהוא

התועלת והמונה בקביעות העולם או
בה או בה :

ואומר שדגה יזרע שהעולם כותנה
בשני מיני דגירות הא

ההנהגה

ידיך וגו' ידוע שהשמים ובפרט הנגל
יומי הם מכוונים למעשה ידי הנה כמו

שאמר במקום אחר ומעשה ידי מגיד
הרקיע אם כן לוח אמ' הואיל ותמשלה

במעשה ידיך ויאמר שמש בגבעון דום
שיוכל לבטל תנועתך כב יכול אכמכש

קרבן כנו של קו שכל שאר הדברים
שהם תחת כפות רגליו צאנה ואלפים

וגו רמז לשלטה חלוקת השמים וכל
צבאם כמו שרמז במעשה ידיך הארץ

וכל אשר עליה צאנה ואלפים וגו'
הימים וכל אשר בהם צפור שמים ודג

הים ומה שייכות יש בין צפור שמים
לדג הים לזה עובר ארחות ימים לוח

בכנס בחלוקת הימים וכל אשר ברום
כלל העולה ה' אדוננו מרד אדיר שמך

בכל הארץ לפי טיורת תגלה ותראר
לעיני כל חי גדולה מלכותו בארץ מכל

צבאות מעלה והדרוש הזה מצאנו
שגיא כח במדרש אשרי הגוי אשר

ה' אלהיו :

משבחר הקבה בעולם
קבע בו רח

ושנים וכשבחר בעקב ובכניו
קבע בו ברוח של נאולה שבו

ננאלו ישראל מצרי' ובו עתידין
לינאל שאל כימי צאתך מצרי'

אראנו נפלאות בו נולד יצחק
בו נעקד עץ המזבח ובו קבל

יעקב את הברכות ובו רמז להם
לישראל שהוא ראש לתשועה

שנאמר ראשון הוא לכם לחדשי
השנה משל למלך שחוציא

את בנו מבית האסורין אמר
עשו אותנו יום טוב כל השנים

הנהגת הטבעיות הישרה ובלתי משתנה
הנמשכת מבעברות דרשמים מחמת
תנועותיהם הטאחריות והמהירות איש
איש על עבודתו ועל משאו בכתף ישאו
ומעולם לא שינו את הפקידים בשום
שינוי בעולם כי לעולם סדר הנהגתם
קבוע כלי שום תחלופות ושינוי ותמורה
ועל פי ההנהגה הזאת נתיסד העולם
וחליף הליך לו עד שבאו בני יעקב לקבל
את התורה ועל פיהם וכמאמרם וברכבו'
הקל נתנהג העולם אופן הנהגה אחרת
דרך פלא בשדר המערימת ולרדום
הטבע וכשאלת מרעה ונפלינו אני ועמך
שאמרו חזל כי שאל מרעה מהשם יתב'
שלא תמצא נבואה במה וזורה לו גם
את הדבר הזה שנא' גם את הדבר
הזה אשר דברת אעשה נגד
כל עמך אעשה נפלאות וגו' .
שהנה יש להקשות מה שהרגיש הרב
בעל העקידה ז"ל בפ' פקודי על מאמר
אמר ר' יצחק עד שלא הוקם דמשכן
היתה נבואה מצויה באומות העולם
ומשוקם המשכן נסתלקה מהם .
ולראשונה שלא מצונו במה נביאים
לא קודם המשכן ולא אחריו כי מר
שנאמר באבימלך ולכן ויבוא אלדים
לא היתה מדרגת ממדרגות הנבואה
ובלעם היה קודם לא היה נביא שלא
היה כדאי להקרא נביא מי שהי' מתייחד
עם אלונו כמ"ש החסכן הסכנתי מלשון
סיכנת וכמו שאבאר בהיה בדרוש
הנבואה שפע נבואתו נתנה אל אנשי
סגולתו שהם ישראל שנקראים סגולת
והיותם סגולת אם כן איך נאמר שם
נבואה בגוים * ועוד שאם הונח שהיו

להם נביאים לא היה מן היושר האלהי
למנוע טוב מבעליו אחר הקמת המשכן
ועוד שקשיא מניה וביה שהרי אמר
כשהוקם המשכן נסתלקה מהם ואח' כך
בעניין בלעם השיב דהוא לטובתן
של ישראל סוף סוף אפילו שיהיה
לטובתן של ישראל נקראת נבואה אם
כן איך יאמר נסתלקה מהם חזי לא
נסתלקה הואיל ואתר מודת שבלעם
נתנבא * האמנם כוננת חזל היא לומר
שקודם מתן תורה והקמת המשכן היה
העולם מתנהג כפי הטבע ר"ל שהשם ית'
מנהיג הגרמים השמימיים וכזה היו
מכירים ככדור והיו לזה היתה נבואה
מצויה באומות העולם כי דחכמים
התוכנים שבהם יוכלו לעונן ולנחש
ולדגיד עתידות שיקרו לעולם מעת
משפטי הכוכבים ולזה קוראים לרם
נביאים מלשון גיב שפתים שהיא
הגדת עתידות שכל המיעד דבר ונבא
נקרא זה השם ונחנ' בלעם היה קודם
בשעות ולכן נקרא נביא אבל אחר
הקמת המשכן שהיא בית ועד לשכינת
ונתנה תורה לישראל שיהיו דבקים בה'
אלדים אז נשתנה הסדר והראשון של
חכמי התוכנה לפי שהיו עושים נסים
ונפלאות אותות ומופתים למעלה מן
הטבע ואם המזל או המערכת תחייב
איזה דבר או תתכן ריאה איזה דבר
שתחייבו המערכת בא הצדיק ומשור'
הטבע והמערכת ונאבדה חכמת דתוכן
וחש כי לא נחש ביעקב וגו' .
כלומר אי אפשר לדעת שום דבר מעניני
האימה הזאת על ידי נחש וקסם הנהוג'
לחכמי רמזולות לפי שבכל עת ועת

כמש כי לא נחש ביעקב כעת יאמר וגו'
 גם כן לטובתך ומעלתך של ישראל
 נתנבא ואינו הוא נבואתו להגיד כי יש
 ה' שאף על פי שלא ימנע טוב מבטליו
 עם כל זה משם והלאה לא ידעו העתידות
 חכמי התכונת כי גם לימור ליעקב
 ולישראל מה פעל אל וזש בעה הווא
 לטובתך של ישראל נתנבא באופן שכל
 זמן שבית ישראל עומדים על אדמתם
 והם בקדושתם ותמימותם לא נתנהג
 העולם ע"פ סדרו הראשון :

ולזה אחזל משבחר הש"ת בעולמו
 דל כשבחר וברא עולמו

כרצונו ובחירתו רצה בהתנהגה החיה של
 הנהגת העולם על פי משפטי המוכבים
 וע"פ השמשוהירח כי אלו הב' מוכבים
 הם היותר מפורסמים בשמים ובארץ
 וכאלשמש שם אהל בהם ובהנהגת
 הזאת די לכוננתו יתברך שהיא להורות
 עולם כולו היותו נמצא וכאמרו מה
 רבו מעשיך וגו' גם פמוקים אחרים
 כמו שפרשנו שמורים באצבע כי מחמת
 סדר הלוכס בתנועתם ותמידיות ובלתי
 משתנה מורה היותו ית' פטרוך לעולם
 כולו ולא נפל העולם במקרה והזדמן
 וזש בעה קבע בו בראשי חדשי ובראשי
 שנים יד' בתרצה בהנהגה החיה המכונה
 ומתייחסת לשמש ולירח אבל כשבאו
 בני יעקב ובחר בהם להקריבם במעמד
 הר סיני רצה הקב"ה שיע' פיהם יתנהג
 העולם ושהם יגזרונו הגזגת חשמים
 וישדרו המע' והרמו הטבע כי מזה כב
 ימול מתעלה ומתקלם וקב"ה עליו רב
 בעולמו כי על פי הזכונה הזאת שהשם
 ית' בורא חדשות בארץ בתאמת היותו

י א 6 I בעולם

יתחדשו להם חושי רבי' ונפלאים אשר
 לא שערום חכמי התכונת ולא בעת
 יאמר ליעקב ולישראל מה
 פעל אי' הואיל ואין העולם מתנהג ע"פ
 הסדר הראשון הטבעי ואינו ע"פ התכונה
 אלא בדרך פלא כל אשר הפץ העדיק
 עושה בשמים ובארץ ובורא בריאה
 חדשה כמש' מרעה ואם בריאה הנה מה
 טוב ואם לאו יברא מחדש' וכנהג
 דבית עצמו מספר מקריעת ים סוף גם
 עמידת השמש וכאלה רבות באופן
 שאינו מתנהג העולם כפי הסדר הטבעי
 אם כן אם ישאלו העתידות לא ישאלו
 מחכמי התכונה כי הם נאכדה חכמתם
 הטבעית אלא באים ליעקב ושואלים
 מה פעל אל שהוא יודע מעשרה ה' כי
 בורא הוא וזוה מה ששאל מרעה ונפלינו
 אנו ועמד רל' שהיו כל עניני ישראל
 בכל מעשיהם על ידי גם ופלא הלא
 בדרך טבעי וזש ונפלינו ולוח השיב לו
 וקב"ה גם את הדבר הזה שהוא הנהגת
 העולם בדרך פלא וכדרך גם אעשה'

א"כ מה שאמר בעה שנסתלקה הנבואה
 מהאומות לא חל' שהשי סלקח בכוננת
 חכמיו כי השי' לא ימנע טוב מבטליו לא
 לפי שהעולם היה מתנהג למעלה מהטבע
 והם לא היו משיגים כי אם ע"פ הסדר
 הטבעי הקדמון נמצא שממנו ומאליו
 נסתלק הנבואה שלא ידעו עוד במשפטי
 חכמי הואיל והעולם נתנהג למעלה מן
 הטבע כמש' והרי' בלעם נתנבא הווא
 לטובתך של ישראל נתנבא יד' תדע מה
 שאמר בלעם מהוא הוא ממש הדרוש
 אשר אנו בו שגלה לאה שלא יהיה
 להם עוד מכאן והלאה הגדת העתידות

בעולם בעל היכולת גם כן כי מהנהגה הראשונה מתאמת היותו נמצא ועל ידי ההנהגה השנית מתאמת היותו נמצא ובעל היכולת והרי זה עליו רב ושבח גדול לאלהינו היותו מפורסם בעולם על בני יעקב היותו בעל היכולת ברצונו הפשוט :

ולזה אמ' בעה שכשבהר בזיעו של יעקב קבע העולם ברא' של גאולת רל' שקביעות העולם ימשך מהנהגה הנפשית בזמן גאולת מצרים כי משם ואילך התחיל השם יתב' לשדד המערכ' ולהרוס השבע ופילו וישפילו לעפר ברגלים תרומסנה בעבור ישראל השנות את טעמו בכל רגע שינויים עד אין מספר כענין הפיכת רמים לדם וענין המטה לנחש גם שאר המכות וגדולת מכולם היא קריעת ים סוף ומשם והלאה לא סר העולם מהתנהגו ההנהגה הנפלאה הזאת והיא היא הכח' בקביעות לרא' של גאולת' ולהורית על הדרוש הזה אהל' במדרש :

כשאמר יאושוע לשמש דום רשיב וכיון שאני שותק מי יאמר קילוסו של הקבה אמר לו דום אתה ואני אומר שירה שנאמר אז ישר משה אז ישר ישראל עכ' ועם היות שלמעלה כבר פירשתיו עם כל זה חזרתי להביאו פה כי שם הוא בנסחא א' ופה בנסחא אחרת וכפי הנסחאות של המאמרים נפרשוו כי כל דבריה האמת והצדק צדקו יחדיו והיו תמים :

ולהבין המאמר צריך לדיקדק מה טען השמש באומרו וכיון

שאני שותק מי יאמר קילוסו של הקבה וכי בשביל שעה אח'א שנים שישתקו יעדר קילוסו של הקבה אחר שתקתו שעה אחת או ב' יחזור לעורו דר'אשון ולקילוסו ואין מזה שום חסרון לגדולת השם יתברך * גם כמה שאמר לו דום אתה ואני אומר שירה הליל' אני אומר שירה ולא לחזור לומר לו דום אתה * זאת ועוד למה שינה ממה שאמר לו השמש שהשמש נקט לשון קילוס שכך אמר מי יאמר קילוסו של הקבה ויאושוע שינה הלשון ואמר לשון שירה * אמנם כדא שהשמש השיגו וטען לו שמהמת תנועתו השבעית המתמדת ובלתי משתנה נתאמת היותו נמצא כמש' ואם ישנה את תפקידו אפילו רגע אחד יחזור הדבר לסברת האפי' האומר מקרה הוא כאחר שמשנתה אפילו רגע אחד והרי השיבו תשובה נצחת באומרו שלא היה באפשר לשנות את תפקידו אפילו רגע אחד ואז השיב לו תשובה יאושוע כי אדרבא בשנותו את טעמו ובהעמדתו מדתו הטבעית יודר' על דמותו בעל היכולת הגמור הואיל ויש בידו לשדד המערכות כי מד'יותו מתנועע תמיד ימשך ממנו הוראת מציאותו יתבר' אכל מחמת שדוד המערכות והריסת ד'טבע המוטבע מששת ימי בראשית ימשך מזה ד'יותו בעל היכולת כפי רצונו המחולש ול'א דום אתה ואני אומ' שירה יד' אדרבה אם תעמוד מהילוכך ימשך שאוכל' אני לומר שירה שהוא יותר מקילוס כי השירה היא הליל' ושבח על כל תשובה אשר הפליא לעשות בדרך גם ופלא כשירת הים שקבלו טובה גדולה

43

וניצול שלא כדין ושלא כשורה גם יעקב
 בקבלת הברכות שלא כטבע העולם רב
 יעבוד צעיר אם כן כבר הוחזק החדש
 הזה וליה גם הקב"ה כעת קבע בו
 ואמר עוד בע"ה משל וגו' כי בא לתרץ
 קושיא אחרת והיא שבשלמא אם
 הקביעות הזה יהיה נמשך לישראל להם
 לבדם נחא אלא לאומות העולם למד
 יעשה ככה לזה תירץ שהוא

בישל לבין מלך שבשביל שיצא
 מבית האסורים גזר המלך
 על כל העומדים שם שיעשו אותו יום
 טוב ולא כסתפק בעשותו הוא ובניו ובני
 ביתו כן השם יתברך גזר אומר על כל
 האומות שיפוט להם שמחתם ויום
 טובה יהיה להם ושיזכו גם דמרח
 מנפלאותיו לראותם הרחק כנגד יומה
 שאמר שיצא מחשך לאור ר"ל שאז יצאו
 ישראל מכל מיני שעבודי שבעולם לא
 לבד משעבוד המלכיים שהם מושלים
 ומשפיעים על השמים מהשפע אשר
 קבלו ממנו יתברך לא אפילו משעבוד
 השמים המושלים בארץ ולא לבד מזו
 אלא אפילו משעבוד ארציו ומגיים
 המלכיות כי על שלש אלה אנו מכנים
 ית' היותו מלך מלכי המלכים ד"ל מלך
 מלכי שהם המלכיים שהם מולכים על
 השמים והמלכים יר' שהשמים הם
 מלכים על הארץ והוא בע"ה מחשך
 לאור וגו' כי באומרו מחשך לאור רצון
 שיצאו משעבוד המלכיים המכונים לאור
 כאומרו יהי אור שהיה בריאת המלכיים
 לז"א מחשך לאור אור אחר זולת אור
 המלכיים גם אפשר שרמז ליעיאתו
 משעבוד עולם התחתון שהוא דומה
 ו ב 6 2 לחשך

נדולה אבותינו במצרי' ועל הים קריעת
 ים סוף לנזרים שהוא שדוד המערכה
 ודריסת הטבע לנמדי גם שירת ישראל
 עלי באר עלי לבאר אותה במקומה אם
 יעזובי האל יתברך גם כן לזה אמר
 ואשוע דום אתה ואני אומר שירה ולא
 רצה לקצר ולומר אני אומר שירה אלא
 זום אתה ואני אומר שירה כי רצה לומר
 לו כשתשתוק אתה אז יודע בגוי' היכולת
 האלהי שמשוד המערכה והיום הטבע
 שהרי שתקת אתה מתנעתך וכל זה
 נמשך מקביעות ראש חדש של גאולה
 והשלים בע"ה הדרוש הזה ואמר בו גולד
 יצחק וגו' שבא לתרץ קושי' גדולה והיא:
למה קבע החדש הזה של ניסן
 לחודת דודבר הזה יתיר

מחדש אחר משאר החודשים של חדשי
 השנה ומה יתרון יש לזה יותר משאר
 חדשי השנה לזה תירץ ואמר לפי שבו
 נולד יצחק וגו' יר' זה החדש לטוב מחדש
 כבר הוחזק בשדוד המערכה ע"י הצדיק
 אברהם אוחבו אשר הוליד נגד הטבע
 במש"ה ויצא אותו החוצה צא
 מאצטגניבות שלך וכא' אני אל שדי
 שהוא מורה על הימולת ככל מקו' תיבת
 אל צדקתך כהררי אל ש"ל דבר של
 חזקה כהררים הרמים ושם שדי נגמר
 בהוראתו על היותו שדוד המערכה כי
 דרך טבע היה נמנע אברהם לדוליד
 אם כן לזה נעשה החדש הזה יות' מאחר
 בקביעות המועדים לפי שכבר הוחזק
 לשדוד המערכה גם בונקד יצחק
 ובו קבל יעקב הברכה הרי שנגד הטבע
 בתברכו האבות כולם בחדש הנז' בהיותו
 יצחק נקדק על פי הדבר קח נא וגו'

ואמ' כיום שני הברית בין מים העליוני
 למים התחתונים וכן ישראל מובדלים
 מהם מאמות העולם ההד' ואבדיל
 אתכם מן העמים להיות לי' ורשע זה
 דוצה לאבדם' הפוך עליונים ותחתוני'
 ואח' אתה מכל'ה אותם יום שלישי
 הפיל פור עמד שרו לפני הק'בה ואמר
 רבשע יום ג' בו נבראו זרעים וישראל
 מפרישין מהן תרומות ומעשרות ובו
 נבראו אילנות וישראל מקלסין לפניך
 בהם הוד' ולקחתם לכם ביום הראשון
 וגו' ובו נקוו הכים לים ולישראל נגזרו
 זב גזרים בים' ועכשיו אם ישראל
 בטלים אנו היאך קיימין' יום רביעי
 הפיל פור ועמד שרו לפני הק'בה ואמר
 רבשע יום ד' בו נבראו המאורות להשתמ'
 לאורן של ישראל הוד' ויהיו גוים
 לאורך ומלכים לנגח' והד' ובו נבראו
 חככים ובניך נמשדו לככבים אם
 תאבדם היאך אנו קיימים' הפיל פור
 ביום חמישי עמד שרו לפני הק'בה ואמר
 רבשע יום ה' בו נבראו ברמות ועופות
 ומחם צוית להקריב לבריות ובהם אתה
 מכפר ומתרצה לבריות ואם הם בטלים
 מי מקריב קרבן' הפיל פור ביום ששי
 עמד שרו לפני הק'בה ואמר רבשע יום
 ו' בו נברא אדם וקראת לבניך בשמו
 ההד' ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם
 ואם אתרו מבקש לעוקרם' עקור כל'
 האדם ואחר כך שלוש בהם' ביום
 שבת הפיל פור עמד שרו לפני הק'בה
 אמר רבשע ובי שבת נגמרו כל מעשיך
 ההד' וכל אלקים ביום השביעי וגו'
 ומתבת ביני ובין בני ישראל את היא
 לעולם' ואם אתח מבקש לעקור אותם

לחשך ולאור שיצא מחשבתו לאור
 ולכל בני ישראל היה אור במושבתם'
 ומעבודת לחירות רמו שיצא לחירות
 מזהגנת השמים המשועבדים אליהם
 כל בני קדם' ובאו משעבוד לגאולה
 שיצא משעבוד המלאכים ויצאו לחירות
 מכולם' אמנם עם היות כי נכון
 הדבר כי השמים ושמי השמים הם
 לדרישת עם ה' אלה ומאדו יצאו עכו'
 לאו כל גברא וגברא זכי לדה זולתי
 בלתי מי שננע ויראת ה' ובלבו ומצאנו
 כוונת השם לחול' :

במדרש רבתי דאחשורוש תני
 כשאמר דומן הרשע
 לאבד את ישראל אמר היאך אני שולט
 בהם הריני מפיל גורלות' וירח הקדש
 צוותת ואל עמי ידו גורל אמר לו הק'בה
 בן רשע גורלך עולה ליעזב' הפיל
 פור הוא הגורל עליו נפל הגורל למה כי
 לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים'
 בתחלה הפיל פור בימים שנאמר מיום
 ליום' הפיל פור ביום א' בשבת'
 עמד שרו לפני הק'בה ואמר רבשע כי
 נבראו שמים וארץ ואמרת אם לא בריתי
 ינאם והי'לה חוקת שמים וארץ לא
 שמתי' יש ברית בבשרם שנאמ' ואתח
 את בריתי תשמור וכתוב והיתה בריתי
 בבשרכם' יש ברית בפיהם זו תורח
 וכתוב לא ימוש ספר התורה הזה מפיוך
 ואמרת אם ימדו שמי מלמעלה ויחקרו
 מוסרי הארץ מלמטו' וכתוב גם זרע
 ישראל ישבת מהיות גוי לפני כל הימים
 ורשע זה רוצח לאבדם' עקור שמים
 וארץ תחלה ואח' אתה מכל'ה אותם'
 הפיל פור ביום שני עמד שרו לפני הבה

45

עקור את השבת ובטל אותה ואחר כך
 אתה עוקר אותם וגו' **ולחבין**
 המאמר השב כדת ברא
 לעשות ערוך לעורה מה
 שעוררו הקדמונים זה ראשונה במש
 היאך אני שולט עליהם הריני מפיל
 גזרות לא רשייה סיפיה ולא סיפיר
 רשייה קדם ושואל על אופן המעשה
 איך יהיה שכן כתיב היאך אני שולט
 עליהם ואח"כ אומר הריני מפיל גזרות
 מינס לים ומחדש לחישי זה אינו כוונה
 על אופן המעשה הרע אשר יעשה
 לשלט עליהם זאת ועוד אהרת אשר
 אחזל מפני מה נתחייבו שונאיהם של
 ישראל שבאותו הדור כליו מפני שנהנו
 מסעודתו וגו' אם כן נמצא שהמן הוא
 שליח החשגחה אם כן למדו כעם עליו
 הקב"ה באומר ואל עמי ידו גורל גם
 מה הכריעם לרזו לפרש בזה האופן ולא
 בפירושו המפרשים זל דשי והראב"ע כי
 הכתוב בעצמו מפרש מהוא פור ואמר
 שהוא הגורל לפי שפור הוא לשון פרסי
 אינו לשון הקדש יגיד עליו ריעו בחדש
 הראשון הוא חדש ניסן כי הוא חדש
 ניסן הוא ביאור החדש הראשון גם
 אמרו הוא הגורל נפל עליו הגורל חס
 מלות קשות החזיכה לפי שהוא מפיל
 גורל על עם בני ישראל באיזה חדש
 יוכל לחס אם כן מרד ענין נפל עליו
 הגורל ועוד אומר למה כי לא ינוח
 שבש הרשע על גורל הצדיקים שאלת
 למה קשה עד מאוד ואם הוא מבקש
 לאבד עם ישראל על אשר מרדכי לא
 יכרע ולא ישתחוה וגו' מה זאת שאלת
 למה אדרבא למה יסכים השם יתברך

לדבר על כזה והתשובה גם כן אינה
 מוכנת כי לא ינוח שבש הרשע על גורל
 הצדיקים ואם היה אומר כי לא ינוח גורל
 הרשע על גורל הצדיק היה הדבר טוב
 וישר גם אומר וכתיב והיתה בריתי
 בבשרכם מאי וכתיב וגלד דורתי ואתה
 את בריתי תשמור ודוק הוא לומר כי
 לפי שזה בא בלשון פרסי לא כדרכם
 לברו כל זה הביא פסוק והיתה בריתי
 בבשרכם דאם כן יכתוב זה רמזסוק
 ולשתוק כדפסוק הראשון דכלל
 כאתים מנה זאת ועוד מה שאמר שור
 של יום ב' וכו' נקוו הכיס לים והישראל
 נגזרו ל' גזרים בים קשה מה כענת
 היא זאת והלא זה הוא חסד שעושה השם
 ית' עמהם ולא זכות שלהם כחלוקת
 האהדת של ישראל מפרישין מהן
 תרומות וגו' גם ישראל מקלסים לפניך
 בהן גם למה לא סדרם כסדר הכריז
 כי בתולה נאמר יקוו חמים ואחר כך
 אמר תשא גם מאמר יום רביעי בן
 בבראו המאורות להשתמש לאורן של
 ישראל בלתי מוכן כי ריבין מצינו
 שהמאורות ישתמשו לאורן של ישראל
 והראיה שהביא בפסוק והלמי גוים
 לאורך קשה מבולס:

האמנם

יזוע הוא וכפורסם כי
 הדברי השפלי יתנוג
 עפ' הדברים העליונים וקבלו שפעם
 באמצעות הגרמים השמימיים וכבר
 ראה ראינו זה בעינינו אין ערך א כופת
 וראיה יותר כי האדם יראה ושבש כמה
 גדול הוא בכישול הפירות והיוקות
 גם הלבנה בחוכמת דמים והכרונס
 ואמרו החכמים כי עם חיות הדבר הוא

אמת

אמת שהדברים השפלים הנשמיים
משועבדים לעליונים הנה נפש האדם
הפשית מהם ומגודרתם כי לא תשלוש
יד המערכה בהם וסדרו לזח

שבעה טענות:

הטענה רא' כי לפי שהשמים
הם נשם וחומר
והנפש הוא שכל ועצם רוחני כי החומר
כמו ענב והשכל כמו אדון:

הטענה הב' כי בודאי אם שר
העיר יהיה לו שום

יחס וקרובה אל המלך אין ספק שהמושל
השליש על הארץ והיא לא יצרת על
השר דבר ולא ישעבדהו תחתיו להיגותו
קרוב אל המלך ככה בעולמות הגלגלים
מושפעים מהמלאכים שהם אדוניהם
ושכל אדם והנפש יש לרה יחס עם

המלאכים כי היא רוחנית ויש לה יחס
בהשכלה עמהם אם כן אין דשאים
הגלגלים לשלוש ולגודו על הנפש
מאומה:

הטענה הג' כי הדבר המחוזר
הנמצא לראשיתם

הוא יות' נעלה לשם ותהיה ושוב מאותו
שאינו יכול ויודע לרחוזר הדבר
לראשיתם רק מקיים ומהמידם על
עמדם ומציאותם ההוא והגלגלים לא
ידעו להחזיר הדבר לראשיתם ולרחזר
התחלתם כי לדעת קצת אינם חיים
משכילים רק יתמידו הנמצאות על

מציאותם והזוהי והמנם נפש האדם
תכיר הנמצא מלרדת עתה תכיר בוראה
אין הוא בורא הכל ותיחס הדברים
כולם אל התחלתם שהוא השם יתברך
ויברכהו ויודהו על זה כמו שהיה מזוהר

המלך הע"ה לנפשו השלמה ברכי נפשי
את ה' ושם נאמר כל הנמצאות והודר
בסוף איך קיים מעשיו ית' באומרו יהי
כבוד ה' לעולם ועד וסיים ברכי נפשי
את ה':

הטענה הד' כי הדובר המאיר
הוא יתה חשוב

מהדבר בלתי מאיר כי ראינו דשמש
לרוב אורו ובהירותו דגדול קראוהו
רוחמים הפועל דגדול והנה אור
הגרים השמימיים הוא אור נשמי
ואמנם הנפש הוא אור שכלי ומאד נעלה
לאין סוף כי הוא מזיו העליון והוא
הבהיר אשר אין ערוך אליו כי הוא
ניצוץ מכסא כבודו והוא יתברך ואם כן
אין אפשרות לשום ככב שר ומזל לשלט
על הנפש:

הטענה הו' כי הדבר שיספיק
לחולתו יתה טוב מהדבר שלא יספיק

להוריד ולהמשיך האור אפי' על עצמו
והנה ראינו הגלגלי והשמים לא יספיקו
לרמשיך על עצמם דבר מדרשנות בהם
המלאכים כי על הרוב מה שהבחי בהם
קצת החכמים שהם חיים משכילים דל'
ציות שכלי לבד ואמנם נפש האדם
תשכיל בעצמה ותלמד לחולתה אם כן
אין שום רשות לשמים למשוך עליה
בשום אופן

הטענה הו' שהדבר היות כולל
הוא יתה חשוב

מהפרטי כי הנה חשוב כל מה שהוא
כולל יתה הוא מאד נעלה כי זה נמצא
בטובו יתברך כמש' טוב ה' לכל ורחמינו
על כל מעשיו כי לעולם חסדו והנה
הנפש

ואם כן על כל פנים בצד מה תהיה משועבדת במקרה להם :
 לזה בא בע"ה ואמ' כי זהו כנפשו שאר כל אדם ר"ל המון העם הישראלי אבל כנפשות חסידיו וקרובים אליו אין להם בהם ממשלה אפילו במקרה למח שגם הגוף כמו הנפש חפשי מהם והוא קדוש לה וכו' ומצאו שבעה טענות גב הללו כאשר יתבאר בשבעת הימים והשרי' שלהם ' וחפני בא לבאר המאמר :
 תני כשאמר המן לאבד את ישראל אמר היאך אני שולט עליהם אחרי שהמן חרשע ידע הדבקות שיש לישראל עם אלהיו ואהבתו אליהם עד שהנגוע בהם כנגוע בכבת עינו שררי זקנו הראשון עמלק ראש צרים אירע לו מה שאירע ויחלוש יאושע את עמלק לפי הרב והרי אפילו אשת המן אחרת זרש ידעה הדבר הזה אם מזרע היאודים מרדכי אשר החלית להפיל לפניו בימי הזקן אביך עמלק לא תוכל לו ולזה אמר המן היאך אני שולט בהם כמתמיה על עצמו היאך בלאו לבו לעשות כן וביאור היאך אני שולט ר"ל היאך אפשר שאני אשלוש בהם אחרי שהם כל כך נאהבים מחקבה לכן אני רוצה להפיל גורלות כי אם באיזה יום או באיזה חדש ימצא בהם עון אשר חטא בו ינתק החוט הסורז אותם עמו יפול הגורל עליהם להנתן בידי ואם לאו יפול הגורל עלי ואז אשמט מהם באותו יום או באותו החדש כענין חדש אב לעם בני ישראל דלישתמיש בוחגי דריע מזליה ' אם כן אין כוונת בע"ה ששאל באיזה דרך יוכל להם ושיפיל עליהם גורל באיזה יום או

חדש

הנפש הוא דפוס שבה חקוקי כל הצורות של הנמצאים בהשכיל'ה כי תשכיל ותעין בכל הנמצא בכלו ואפי' כמוותו ית' שאפשר לה לעיין אם כן אין ראוי שימשלו עליה כוכבי השמים .

הטענה הז' היא שכל דבר שהיא נח על מקומו ושקט על שמרי' מעט התנועות הוא יותר נעלה וחשוב מאותו מעט המנוחה ורב התנועה כי הנה הדבר כל מה שיחסר יותר וירחק מן השלמות יצטרך אל תנועות יותר להשלים המציאות כמו שכתבו ז"ה רחובים והוכיחו זה מתנועות השמים כי הגלגל העליון לגודל שלמותו לא ימצא בו לא תנועה אחת והיא התנועה היומית .

וגלגל הירח לריותו רחוק מאד מהשלמות ירבו תנועותיו ' ואנחנו ידואים כי נפש האדם היא נחה ומועטת התנועות כי אינה גשם שתתנועע בעצם עם שהיא מתנועעת במקרה כתנועת הגוף כתנועות המים כתנועות הכלים כי זה נקרא תנועה מקרית ' והשמים הם גשם ומתנועעים בעצם עם כן אין ספק שהנפש גדול כחה עליהם והיא חפשית משעבודם ' הנה השכערה טענות ספרו החכמים לבאר איך הנפש היא בת הריץ מגזרות השמים ומה שיחייבו ואמת הוא כי בעצם לא יחייבו דבר כנפש כמו שאמרנו אבל עם כל זה איפשר שיחייבו בה דבר במקרה כמו שיורו ויחייבו על הגוף מקרי' ומאורעים וכפי השתנת הגופות כך תשתנו הנפשו' לעומתם הלא תראה שכשיחלה האדם נחלש דעתו עליו ונפשו נבחרת מאד

בארבעה לחדש חתשעני ככסליו י הדי
בכולם הקדים של קדש תחילה י ופרך
עשה בהפך :

ועוד הוקשה להם כי לא פורש
במקרא משפט הגורל מה

היה ועל מה היה כי לא אמר רק שהפיל
המפיל דגורל לפניו מיום ליום ולא
נודע מה היה מהגורל ולכן ביארו הוא
הגורל על המן כי אחרי שהיה בנכס
עמהם בגורל כמדובר לא נפל בכל
החדשים הגורל כי אם עליו שהוא יפול
לפני עם בני ישראל וזהו שאמר הכתוב
דלא הגורל ר' המן בעצמו וזהו ביאור
נפלא בכתוב ויבוא נכון במש
הכתוב הפיל פור הוא הגורל גימטריא

המן ג' זהו ופלא באופן שהמן בעצמו
הוא הגורל ועוד שם הפיל פור הוא

הגורל ג' וזהו שמימי המופר הוא הפיל
הגורלות אמר עוד למה כי לא ינח
שבט הרשע שאלת למה היא מבעל
המאמר כי אחר טענותיהם סדורים עון
הצלם שהסתחוו והמקודה שנהנו אם כן
למה קצף השם יתברך על המן וחבל
מעשה ידו אמן והיתה התשובה כי
מדרכיו יתברך לומר אוהביו ובניו על
ידו ולא על ידו אחרים וכמש פלטר
נפשי מרשע חרנך שלא יהיה ררשע
חרנך וכן הוי אשר שבט אפי אשר
לא זכו שאיכרם אני לא שיהיה אשר
שבט אפי ואני ואביו על זה גם כח
שאמר רז' אלז זכיתם הייתם קורים
כי לי בני ישראל עבדים ר' הייתם
עבדים בשם אבל לא בפועל כי עבד
מלך מלך לז' הייתם קורים ועתה שלא
זכיתם אתם עבדים לנבוכד נאצר אכ
לז'

הדש יפלו כי זה נמנע כמו שבא בהערות
המאמר אלא דבר הודק וכו' הוא תמוזן
לבב ועניין דגורלות הוא שבעון
בתוקע עצמו לנעת או להיות מנעז
ורוח הקדש צוחת ואל עמי ידו גורל
נתרעמה רוח הקדש על אשר עזרת על
לבם לידות גורל אל עם בני ישראל כי
אם הוטאים לפניו בניו הם והוא יסרם
כאשר יסר איש את בנו לא שחם יעשו
הדבר כאלו הם העושים כמש פן יאמרו
ידינו רמה ולא ה' פעל כל זאת ולזה
לא אמר ועל עמי ידו גורל כמש ועל
בכבדיה ידו גורל רק ואל עמי לשון אל
ולא על כאלו אין הגורל עולה עליהם
ולזה לא לקח לשון על :

אמר עוד הפיל פור הוא הגורל
עליו נפל הגורל הוקשה

להכמינו זל שאם הוא הגורל הוא פי'
פור כמו שפי' המפרשים הליל הפיל פור
הוא גורל שאז היה נראה שהוא מפרש
מהוא פור כמו בחדש הראשון הוא חדש
ניסן ולא אמר הניסן בה' ואחר שאמר
הוא הגורל יראה שהוא מוסב למפיל
הגורל ולזה נכפל עליו הגורל ולא כפי'
דמפרשים זל שלא ידו למוך דעת
הכתוב כמו שהשיגו חכמינו זל האמת
והצדק וגדולה מזאת כי הילל בהפך
הפיל גורל הוא הפור כי כן דרך המקרא
לומר את של קדש תחלה ואחר כן של
חול כמו בחדש הראשון הוא חדש ניסן
כי הראשון היא תיבת קדש וניסן הוא
משמות החדשים אשר העלו עמרום
מבבל וכן בחדש העשירי הוא חדש
שבת וכן בזכריה ביום עשרים וארבעה
לעשתי עשר חדש הוא חדש שבט וכן

48

לוא בע"ה כי לא יבוא שבט הרשע כשכט
 אשור על גורל הצדיקים • גם אפשר
 שתובת על כמותל הרבך תהיה שהוא
 ובחרבך תחיה • ותובת יבוא כפורש
 כמו הנחה שלא יחיה נחת דוח לשבט
 הרשע בגורל הצדיקים כלומר שלא
 ישכחו בהפיל על הצדיקים גורל :

אמר עוד הפיל פור ביום א' כשבא
 לקטרג עליהם על שבטלו
 התורה כמש זל על פסוק בעצלתים
 ימך המקרה בשביל עצלות שהיה להם
 לישראל שלא עסקו בתורה נעשה שונאו
 של הקב"ה מך וגו' עמד שרו לפני הקב"ה
 ואמר אם לא בריתי יומם ולילה וגו' •

יר' כי ביום א' אמר שבו יש ברית
 בכשרם כי ברמ"ח מצות שנתן להם
 כנגד רמ"ח איברים שבהם נעשה גופם
 קדוש ודבר רחמי כי הברית יורה על
 הדבקות בין אחים ולזה יעשו האהובים
 ברית בין איש ובין רעהו כורתים ברית
 גם שהברית מילה הוא להרחיק התאו'
 והגופניות ולהחליש תאות היצר הרע •

יש ברית בפיהם רמז לדבור השכלי
 הנמשך מהנשמה כמו שאמ' הכתוב ויהי
 האדם לנפש חיה ותרנג' אנקלוס לרוח
 ממל"א • והברית שיש בפיהם היא
 התורה והמונה להם זל כי בשני חלקי
 האדם גוף ונפש קדושים הם לאלהיהם
 זה' בודי נחם לא שום כח נכרי מכחות
 השמים וכסיליהם • ופ' הפסוק אם
 לא בריתי יומם ולילה סובל ב' הכנות
 או על המילה או על התורה שכולם
 נקראו ברית לכן הביא שניהם • ועל
 המילה אמר ואתה את בריתי תשמור •
 גביע כי שמירת דתברית הגוף הוא

שישמור אותו ברית קדש שלא ישמאנו
 בביאה אסורה ומה גם בנכרית • וישראל
 שבאותו הדור נכשלו בזה שהרי העמיד
 המן זונות שכא זל שיח אלף ותק' אכלו
 ושתו ובתקלקלו • ולכן הביא וכתוב
 והיתה בריתי בכשרכם שלא נוכר שם
 שמירה כמו הפסוק האחד של ואתה את
 בריתי תשמור כי זה הפסוק של והיתר
 כב' מדבר על הפרשעים ועל המטמאים
 בריתם • ופסוק ואתה את בריתי
 תשמור נאמר על הצדיקים כי רובו של
 אותו הדור צדיקי היו כי לכן אמר ואתה
 את בריתי תשמור כי הנוהר והנשמר
 מלטמא כגון שכא דבר עבירה לידו
 ופירש ביוסף ופלטי ובעוז דה' נמצא
 ביהודי סגולה • אמנם דבר המילת
 מולדת לכולם זה רמז הכתוב והיתר
 בריתי בכשרכם לשון רבים כש' ברור
 שהוא שרובם היו צדיקים • ויש ברית
 בפיהם זו תורה • ואמר אם ימדו וגו'
 גם זרע ישראל פי' הפסוק כך הוא לפי
 שבשמים לא שייך מדידה לא במדד
 ולא ברצועה למח שמי עליה שמים וירד
 שיוכל למדודם בזרת ארכם ורו' גם אבל
 שייך המדידה באמצעות דחקירות
 השכלית כי החכמה על הקירה עינית
 ושכלית השיגה מדתם וזה מלמדת
 למעלה כי בחקירתם התחילו מטבור
 הארץ לדעת כמה יש משטח הארץ עד
 קערירות גלגל הירח' ומקערירות גלגל
 הירח עד קערירות גלגל כגור' כמז'
 שכתבו התוכני' אמנם לא יוכל למדותם
 מלמעלה למטה כלומר שישנו כמה יש
 מנכונות גלגל ע'כות עד נכונות
 גלגל השני כי לרשיג זה הירח צריך

כמו ארון ומה יוכלו לעשות מערכות
השמים בעדיקים :

אמר עוד רפיל פור ביום שני
לקשרו עליו רום על ענין

הסעוד' שבתנו מסעדהו של אותו רשע' :

עמד שרו של יום שני וגו' ביום שני
הבדלת בין מים העליונים וכן ישראל

מובדלים מהאומות ותלונת הרשע רבה
על הרבר הזה לוא ואבדיל אתכם מן

העמים להיות לי והפסוק הזה נאמר על
המאכלות * וכספרי כל מקום שנא' לו

הרי זה קיים לעולם ולעולמי עולמים
ולכן אמר כעו' הודי כי ביאור הכתוב

סיהיו קיימים לעד ואם אותם שנרננו
מהסעודה חטאו שארית ישראל לא חטאו

ומה גם כי לא היה רק הפעם הריא
הציוני מאיסור המאכלות קיים לעולם

ולעולמי עד * וגם ישראל ראוי שיהיו
קיימים לעד * וזה רומזו לטענה השנית

שאמרנו בשבעה המענות שמי שהיה
קדוש אל המלך אין ספק ששר הארץ

השליש על כל הארץ לא ירים ידו על זה
הקרוב והש' ואבדיל אתכם מן העמים

להיות לי כי הם קרובים אל המלך
רקדוש מלך מלכי המלכים הקב"ח

ואכתנו עמו וצאן מרעיתו כלומר להיות
לי וכו' הוא זה ואיזהו אשר יערב לבו

לנשת אליהם ולהזיקם * וכבר העידה
התורה הקדושה על זה בניס אתם לה'

אלהיכם עד שאחזל בניס אע"ג דלא
מהימני בניס אע"ג דפלאי עו' כל דה'

להורות ייחסם וקורבתם עם דה' יתברך
הגדול והנורא * יום ג' הפיל פור רצו'

לקשרו עליהם כי כלי ספק מי שאכל
ושתה מאות' סעודה מלבד היות' אמור' :

ומחוייב שיהיה רמוזו למעלה ברחם
לרעת שיעורם * אמנם בארץ שייך

מדודה בודת או באמרו כי החכמים
הראשונים מדדו אותה באמות ובפסיעות

כאשר כתבו בספרם שמדדו ארץ פלוני'
והיא לש' מעלות ברחב כל כך והא'ת

המדודה היא מלמעלה למטה כי ממה
שנדע כמה יש משטח הארץ הגולה לינו

עד מרכז הארץ ע"י שטח רחבתהו
הנסתר מעינינו לוא הכתוב אם ימדו

השמים מלמעלה וחקרו מוסרי הארץ
מלמטה ר"ל אם אפשר שיהפכו השמים

לארץ שיוכל האדם למדוד אותם הוא
ימדו ומדידתם תהיה מלמעלה למטה

היא מלמעלה והארץ תעלה למעלה
במקום השמים באופן שלא יהיה אפשר

למודדה רק על ידי הקידה הש' מוסרי
הארץ ויהיה זה מלמטה למעלה אם

יהיה אפשר והגם כן יהיה אפשרות
בטול ישראל ח"ו מהיות גוי לפניו אבל כמו

שהו נמנעו כן בטול ישראל מהיות לפניו
לגוי נמנע כי אהבת עולם אהבם הוא

ית' ולא הביחם לעולם ועד כמו שהעיד
הכתוב ואף גם זאת בהיות' בארץ אויביה'

וגו' כי ישראל הם לו עם סגולה ונאמר אני
ה' לא שנתתי ואתם בני ישראל לא

בליתי * באופן שאין ראוי שיפול
עליהם הגדול אחי שיש ברית בפיהם

זאת התור' גם ברית כבשרם ואם קעתם
נתעצלו בתורה יש ויש הרבה מחזיקים

בה * אם כן הרי מצאנו ראינו דאיר
למה שאמרנו לטענה הראשונה במחברת

השבעה טענות כי לפי שהשמים הם
גשם וחומר ודחפשי היא שכל ועצם

פוחגי נמצא כי החמר כמו עכר והשכל

57

ונזכק עוד ברא ואיסור של חיוב
 מיתה כי אכלו שבל וכיוצא
 בלא תלה ולא דבר מהחייבי להפרישי
 גם בוודאי לא ברכו אלהים ברכות
 הסעודה ולזה בא לקטרנ עליהם על
 היותם כפויי טובה בלתי מכירים חסדי
 ה' שעושה עמם ולזה הליץ עליהם שרו
 של יום שלישי שישראל מפוישים
 תרומות ומעשרות כמודים לפניו ית'
 כי מיוד היה זה להם ובענין הבכורים
 שנאמר ועתה הנה הבאתי את ראשית
 פרי האדמה אשר נתת לי וגו' שהזרת
 דגתיכה אל פרי האדמה אם כן מאחר
 שתמיד עולם ועד ישראל הם כפרישים
 תרומות ומעשר חלה ובכורי כל אעפי
 שבאותה הסעודה לא הופרש יעבור ואל
 יורג חו עם ה' שהרי תמיד ישראל
 מפריש תרומה והתרומה נקרא ראשית
 לפי שתמיד איך הוא ית' התחלת כל
 הדברים ומהווה אותם והמעשר מורים
 איך השם ית' כל השמים וגם הגלגל
 העליון שהוא על הכל הנקרא גלגל
 ערבות ולזה אמרה תורה העשירי יהיה
 קדש לה' ואם כן ישראל בהפריש תרומת
 ומעשרותם מחזירים הדברים לראשיתם
 והתחלתם ואם כן אין ספק שהם גדולי
 משמים וארץ כמש בטענה השלישית
 כי הדבר החוזר הנמצאים לראשיתם
 הוא יותר נעלה לשם טוב ותהלה שם
 פועל ובלתי ממי שאינו יכול וידע
 להחזירם לראשית דק מקיים ומתמיד
 על עמדם באופן שהגלגלים לא ידעו
 להחזיר הדבר לראשיתו ולהכיר התחלתו
 נפש האדם תמיד וידע את בודארת
 תיחם כל הדברים אליו ית' יאמר עוד

בנה לתשלום זאת השענה וכו' נברא
 אילנות וישראל מקלסין לפניך כהן
 הודו ולקחתם לכם כי בזולת זה היתת
 תיבת לכם מיתות אבל עם מר
 שאמרנו מבוואר שהכל הוא מהקבץ
 אמנם ולקחת לכם פרי עץ הדר ותשבחו
 להקבץ וביען ענין אילנות דומה
 לזרעים לכן סמכם זה לוח' ואחר כך
 הביא ענין הקוות המים ואף על פי
 שמן הראוי שיקדם הקוות המי אילנות
 וזרעים אמנם הקוות המים אינם כולל
 דק לשעתו נעשה * וענין תרומות
 ומעשרות כולל למדי יום יום ומחדש
 לחדש * ונקוו המים לישראל בקריעת
 ים סוף שנזכר יב גזרים והם היו סבה
 לשיתפרסם הנס ההוא על ידם * ואמרו
 במדרש והיה להם חומה בשעת שירדו
 ישראל ירד גבריה עבהם והקיפם והיה
 משמרם כחומה והיה מכריז בין מים
 למים הזהרו בישראל שעתידים לקבל
 התורה מימין של הקבץ * שבשמאלם
 היה אומר הזהרו באלו שהם עתידים
 להניח תפילין בשמאל * ולמים שהיה
 בפניהם היה אומר הזהרו באלו שעתידים
 שירדו חתומים לפניכם כבית
 ושלא תחריהם הית אומר הזהרו באלו
 שעתידים לרהיאות קשר של תפילין
 וכנף ציציתיהן מאחריהם * באופן
 שבכל הדברים רחם מכירים ומחים
 בשובה : הפיל פור ביסוד לקטרנ על
 הלול השם ית' רב ועצום עוד שפחדו
 מבבוכד נאצר והשתחו לעלמו גם היום
 פחדו מהמן ולא בטחו בהשם ית' כי אין
 מעצור להושיע והליץ שרו על מעלת
 הלת תהלת ישראל כי כל כך היו מאירים

ישעיה **משא דומה אלי קורא**
משעיר שוכך מה מלילה
שומר מה מליל וגו' מה שפרשו
 המפרשים ז"ל וכפרט ראש המדברים
 הר"י אברבנאל ז"ל הלא הוא כתוב בכפר
 אמנם מה שהיה אמר "החכם המליל"
 החסיד אבא מארי זצ"ל הוא שהנה ישראל
 חם מקום לאל ית' תמיד עולם ועד לא
 ימיש בטחונם מהשם ית' ותקוות אל
 ישועת ה' ולזה המשיל הישועה לזריחת
 השמש ולהיות שהעולם הוה כדורוי
 נמצא שתמיד עולם ועד שני חלקי
 העולם הנגלה אלינו והנסתר מעינינו הם
 מצפים לזריחת השמש כשזה קם זרח
 נופל וכשזה נופל על המטה לישן זרח
 קם לפי שכשמשחשיך פנה בזה החלק
 כבר בחלק האחר הם ממתנינים לאורו
 וחאיר להם וכשחששיך שם כבר רזו
 ממתנינים פה בזה החלק האורו והאיר
 להם נמצא שתמיד עולם ועד הם
 ממתנינים האורה או בזה החלק הנגלה
 לנו או בחלק האור של הכדור וזש
משא דומה לי קורא משעיר לל מאותם
שחם בגלות שעיר שהוא על הגלות הזה
אשר אנחנו יושבים וזש שומר מדי
מלילה שומר מלשון המתנה ואביו שמר
את הדבר ור"ל אנחנו בגלות זרז אנו
 ממתנינים לישועת השם ית' תמיד עולם
 ועד לא יפסק ולא יכרת וזש שומר מדי
 מלילה אנו ממתנינים לאור הבקר שהוא
 זמן הישועה כמו אותו החלק של הכדור
 שהוא ממתין מה נשאר מהלילה ויאיר
 הבקר וזש שומר ר"ל ממתין מה מלילה
 מה נשאר מהלילה וכושיאיר פה בחלק
 הזה של הכדור • כבר בחלק האור של

הכדור

למזהירים שאפילו המאורות לא נבראו
 כי אם להשתמש באורם של ישראל
 שנאמר והלכו גוים לאורך יר' כי כל
 כהיו מאירים ישראל כי אין עריכים
 ישראל לאור המאורות אדרבא המאורות
 נתלו להשתמש לאור ישראל ולקבל
 מישראל האורות והש ומלכים לנגד
 זרח יר' כי המלכים שהם השמש
 והירח שנקראים מלכים אפשר לשני
 מלכים להשתמש בכתר אחד וגו' ילכו
 לנגד זרח כי אי אפשר שידבר על
 מלכי בשר ודם כי אז לא ימצאו בארץ
 אמנם הכתוב מדבר במאורות השמים
 ונקראו המאורות מלכים כמש והמלאכים
 נקראו מלכי המלכים הללו והקבה מלך
 על מלם ולזה נקרא הקבה מלך מלכי
 המלכים כי הגלגלים נקראו מלכים
 והמלאכים מלכי המלכים ומלך על
 כולם הקבה ישתבח ויתעלה שמו כי
 הוא בעל היכולת משפיל אף מרום •
 ובפסוק הזה הואיל ואתא לידן אדקדק
 בו מה שלא דקדקו המפרשים ז"ל כפי
 הכתוב במלות שונות מאי לאורך ומאי
 לנגד זרח :

האמנם ידוע ומפורסם שהעולם
הוא כדורוי וכשמאיר
השמש בזה החלק הנגלה אלינו הוא
מחשיך בחלק האחר הנסתר מעינינו •
וכשמחשיך פה בזה החלק מאיר בחלק
האחר ומצאתי און לי בדברי הוזהר על
זה והענין בפרשת ויקרא בפסוק אם
זבח שלמים קרבנו שם האריך הרבה
ואמר בכלל דבריו וז"ל ועל דא אית אתר
בישובא כד נהיר לאלין חשיך לאלין •
לאלין יממא ואלין לילה וזש הנביא

נהרה כלל לא בחלק הזה של הכדור ולא
 בחלק האור :
 וזהו שאמר והלכו בוים לאורך ולא
 כבעיני המקובות הקרובים
 שיבואו אליך אפילו המלכים הרחוקים
 היושבים בכל חלקי העולם ובקצוות
 הארץ יבואו לבגה זרחה לפי שאף על פי
 שיצטרך האור שלך לסבב העולם
 כמנהג עס כל זה יהיה כל כך האור
 גדול כי מהבגה הבהירות של אורך
 יאיר למלכים באופן שלעולם יחיה להם
 אורה ולא יפסק כנג עתה כשזה קם
 ומאיר זה מחשיך רק יאיר העולם כולו
 בכל חלקי הכדור בעבור ישראל בהיות
 להראות כחו וגבורתו מלא עולם :
 אך נחזור לענייננו כי הארת ישראל
 שהיא גדולה מכל המאור לפי שלפעמי
 יבואו לשעות מצד אור השמש לחשוב
 שהיא אלוה שהיא יש שעובדים אותה
 אמנם אור ישראל ר"ל מדת שמפרסמים
 ישראל גדולתו יתבר ויתעלה זרעו כבוד
 אלקים ולא ימשך ממנו וזה כמ"ש הכתוב
 אלוה מתכון יבוא וקדוש
 מדר פארן סלה כסה שמים
 הודו ותהלתו מלאה הארץ :
 ר"ל כי הגרמים השמימיים הם מכסים
 חוודו והודו ותהלתו של הקב"ה לפי שיש
 מקום לשעות שהיא תאפיקורו חושבין
 שאין אלוה זולתם ואף המודה בחשם
 ית' אומרים שאינו משגיח בזה העולם
 השפל רק השמים לה' והארץ נתן לבני
 אדם ומסרה לגרמים השמימיים
 והם מאירים ומנהיגים באופן שמכסים
 ומסתירים מהעין חוודו יתברך וז"ל כסה
 שמים חוודו מה שאין כן על ידי ישראל
 אלא

הכדור שכבר חשך להם שומר מה מליל
 ממתין מה בשאר מהליל כדי שיאיר
 היום נמצא שככל הארבעה ועשרים
 שעות של היום הם ממתנים שיאור
 היום או בזה החלק הנגלה לנו או בחלק
 האחר ככה אנו תמיד עולם ועד ממתני'
 דריות אורו עלינו ירח זה ועם דריותנו
 בגלות אורך לא אמרנו נושא חס ושולם
 מישועת ה' זולתי אנו ממתנים תמיד
 לישועת ה' וזהו שאמר השומר והממתין
אתא בקר וגם לילה אם
תבעין בעיני שובו אתיו ר"ל
 בשבא הבקר והאור לזה החלק וגם
 לילה הוא לחלק האחר ומצפים לאור
 הבקר בחלק האחר של הכדור לכן תמיד
 לא יפסק מלהמתין לאור הבקר כן אנו
 מצפים תמיד לישועת ה' ולזרה אם
 תבעין אם תשאלו מאתו ית' יהיה
 יחישה למעשהו בעיניו חיה בתשובה
 וזהו שאמר שובו ותקף אתיו כווא ברנה'
 וז"ל המלך דוד ע"ה **נפשו לה'**
משומרים לבקר ר"ל ממתנים
 לאור הבקר וכשבא הבקר להם מתחיל
 החשך לחצי הכדור האחר הנסתר
 בעינינו נמצא שחס ממתנים לבקר
 ולזרחה לומר פעם אחת שומרי לבקר
 והוא פירוש חריף ונכון ככתוב וזהו
 לעד מה שאמר איוב היום הרוח
יהי חשך אל ידרשהו אלוה
ממעל נחזר ואמר **ואל תופע**
עליו נהרה והוא כפול ומכופל
 אמנם ר"ל הדרוש הזה וז"ל היום הוא
 יחי חשך ופשוט הוא שהיום החוא בחצי
 הכדור האחר היה חשך כמ"ש לז"ל אל
 ידרשהו אלוה ממעל כלל וג' תופע עלי

53

אֲבֵשׁ לֹם נִתְכַפֵּר וְלֹא נִתְרַצָּה שְׁנֵי שָׁבוּ
 אֶל בֵּיתוֹ וּפְנֵי לֹא יִרְאֶה • וְלֹכֵן בְּדוֹד הוּא
 אֹמֵר וְרוּחַ נְדִיבָה תִסְמְכֵנִי •
 יִדְעָתִי שֶׁנִּתְכַפֵּר חֲטָאֵי • אֲמַנֵּם אֲנִי
 שׂוֹאֵל הַרְצֵן כִּימִי קִדְּם וְחַשׁ רוּחַ נְדִיבָה
 תִסְמְכֵנִי אֶל תְּשַׁלֵּיכֵנִי מִלְּפָנֶיךָ וְלֹכֵן
 אִמַר שְׂרוּ שֶׁל יוֹם כִּי יֵשׁ קִרְבָּנוֹת לִכְפֹּר
 וְיֵשׁ לְרַצוֹת • נִם עוֹשִׂים תִעֲלֶת לְעוֹלָם
 כּוֹלוֹ וְחַשׁ בְּעָה וּמִתְרַצָּה לְכַרְוִית וְלֹא
 אִמַר וּמִתְרַצָּה לְיִשְׂרָאֵל הוֹאִיל וְהִרַח
 מִלִּיץ טוֹב עֲלֵיהֶם אֲמַנֵּם אֲמַר שְׂרַמֵּז
 לְשִׁבְעִים פְּרִי הַחֵג שֶׁהָיוּ מִקְרִיבִים יִשְׂרָאֵל
 וְהָיוּ כִנְגַד שִׁבְעִים אֲוֹמוֹת נִמְצָא שְׂרַם
 מִקְיָמִים הָעוֹלָם וְאֵם תִּאֲמַר מִה יִקְרִיבוּ
 הֵנָּה אֵינֶם יוֹדְעִים סוֹד הַקִּרְבָּן וְחַשׁ וְאֵם
 הֵם בְּטָלִים מִי מִקְרִיב הַקִּרְבָּן כִּי עֵקֶר
 הַקִּרְבָּן הִיא הַמּוֹנֶה שֶׁנִּאֲמַר זְבַחֲךָ
 אֱלֹהִים רוּחַ נְשִׁבְרָה וְגַם אִמַר
 שְׂמוֹאֵל אֶ שְׂאוֹל הֵנָּה שְׂמוֹעַ מִזְבַּח
 טוֹב • לֹא הִשְׁמוֹעַ שֶׁהִיא הַשְּׂכֵלֶת
 הַבְּנֵה כִמוֹ כִי שׂוֹמֵעַ יוֹסֵף אוֹתָה הַמּוֹנֶה
 שֵׁשׁ בִּקְרָבֵן הִיא טוֹבָה יוֹתֵר מִחֵלֶב
 אֱלִים וְכֹה הִיא הַשְּׂכֵלֶת שֶׁל הַקִּרְבָּן הִיא
 שִׁיחֻשׁוֹב דְּמִמִּקְרִיב קִרְבָּן שֶׁאֵתָם הוּא
 מִיתוֹת הַנְּעֻשׂוֹת בִּקְרָבֵן שֶׁהִיא הוּא מוֹכֵן
 לְקַבֵּלֵם זוֹלָתִי שִׁיחֻמּוֹל עֲלֵיו הַקִּבָּה
 בְּמִישׁב הַצֵּאֵן זֶה תַחַת זֶה וְהוּא חֲלִיפָתוֹ
 וְזֶה תְּמוֹרָתוֹ • גַּם יֵשׁ לְיִשְׂרָאֵל זְכוֹת
 הַקִּרְבָּן עֲצָמוֹ כִּמֹּשׁ חוֹל נִמְאָר הוֹדֵעַ
 בְּעֲצָמוֹ שׂוֹר נִמְצָא בּוֹ זְכוֹת יוֹסֵף שֶׁנִּאֲמַר
 בְּכֹר שׂוֹרוֹ הִדֵּר לוֹ הוּא מִצְאָנוּ דֹאֵינוּ
 הִשְׁעָנָה הֵחָּ כִי הִדְבַר שִׁיִּסְפִּיק לְחֻרְוִיד
 שֶׁפֵּעַ וְאוֹר לְהוֹלָתוֹ יוֹתֵר טוֹב מֵאוֹתוֹ שֶׁלֹּא
 יִסְפִּיק לְחֻרְוִיד וְלֹא הִמְשִׁיךְ הָאוֹר אֶפִּילֵךְ עַל
 עֲצָמוֹ כִי הַשְּׂמִים לֹא יִסְפִּיק לְהִמְשִׁיךְ
 עַל

אֶל אֲדִרְבָּא חַם הֵם וְלִפְרָסְמִים רוֹמְמוֹת
 אֶל בְּגוֹרָנִם וּמְכַרְזִים דְּרִשְׁנֹחְתוּ בַעֲהוּ
 וְחַשׁ וְתִהְיֶה מִלֵּאָה הָאָרֶץ כִּי מִלֵּאָ כָּל
 הָאָרֶץ כִּכְוֹדוֹ בְּאִמְעוּת יִשְׂרָאֵל • אֵם כֵּן
 הוּא הִשְׁעָן הַרְבִּיעִית שֶׁאֲמַרְנוּ בְּכָלֵל הוּא
 שְׁעֵנוֹת גְּלוּיָהּ וּמְפֹרָסְמַת כִּי רִדְבַר
 הַמֵּאִיר יוֹתֵר נִעְלָה מִהַגּוֹף כִּלְתֵי מֵאִיר
 כִּי דֹאֵינוּ הַשְּׂמֵשׁ לְרוֹב אֲנוֹר וּבִהִירוֹתוֹ
 נִקְרָא הַפּוֹעֵל הַגְּדוֹל כִּמֹּשׁ אֲבָל הוּא אוֹר
 צְשָׁמִי בְּמִשְׁלׁ כְּפִי עוֹךְ אוֹר הַנֶּפֶשׁ שֶׁהוּא
 אוֹר שְׂכֵלִי וְנִעְלָה לְאִיֵּן סוֹף כִּי הוּא מֵהָיוּ
 הַעֲלִיּוֹן הַבְּהִיר אֲשֶׁר אֵיֵן עוֹךְ אֵלָיו כִּי
 הוּא נִיִּצּוֹץ מִכְּבוֹדוֹ וְהוֹדוֹ יִתְבַרַךְ בְּאוֹפֵן
 שֶׁאֵיֵן גַּפְשׁוֹת לְשׁוֹם כִּכְבֵּשׁ שֶׁר וּמוֹד
 לְשִׁלּוֹשׁ עַל יִשְׂרָאֵל • אִמַר עוֹד הַפִּיל
 פּוֹר כִּי חֲמִישִׁי וְקִטְרֵג עַל כּוֹה שֶׁנִּתְרַחֵק
 מִמֶּנּוּ יֵת בְּסִכַּת מַעֲשֵׂיהֶם הַרְעִים וְהֵם
 וְדֹאֵי בְּהַסְתֵּר פְּנִים מִמֶּנּוּ יִתְבַרַךְ אֵם כֵּן
 זֹאת הִשְׁעָנָה שֶׁאֲמַרְנוּ מֵאוֹרִם שֶׁהוּא גְּדוֹל
 כִּכְבֵּר בְּטָלָה לְמֹה כִי אִמַּת שֵׁשׁ לְהֵם אוֹר
 כְּשֶׁעוֹשִׂי רִצְוֵנוֹ שֶׁל מְקוֹ וְהֵם מִקְּבֵלֵי שֶׁפֵּעַ
 רִצְוֵן שׂוֹכְנֵי סֵנָה אֲמַנֵּם בְּמַחֲשָׁדְמַעֲשֵׂיהָ
 וְיִאֲמָרוּ מִי יוֹדְעֵנוּ וּמִי רוֹאֵנוּ הִיאֵךְ
 יֵשׁ לְהֵם הָאֵדָה כִּלְלֵל וְלֹכֵן הִלִּיץ בַּעֲדָם
 שְׂרוּ שֶׁל יוֹם שֶׁנִּבְרָאוּ בּוֹ בְּהַמוֹת וְעוֹפוֹת
 וּמִקְרִיבִים יִשְׂרָאֵל קִרְבָּנוֹת וּבִהֵם אֲתֵר
 מִכְּפֹר וּמִתְרַצָּה לְבִרְוִי כִי סְגוּלַת הַקִּרְבָּן
 לְהַקְרִיב אֵלָיו הַרְחֹקִים מִמֶּנּוּ יֵת כְּעִנְיָן
 שְׁלוֹם יִשְׁלוֹם לְרִחוּק וְלִקְרֹב •
 לְמִי שֶׁהוּא רְחוּק בְּשִׁבִּיל מַעֲשֵׂיו הַמְּכַוְּרִי
 וְנִתְקַרַב בְּתִשְׁבוּהָ • וְהַקִּרְבָּנוֹת הֵם מִיֵּנִי
 שׂוֹנִים מֵהֵם קִרְבָּן כְּפֹרָה כּוֹחֵסֵאוֹ וְאִשְׁמוֹ •
 מֵהֵם זְבַחֵי רִצְוֵן מִתּוֹדוֹת וְשִׁלְמִים וּפְרִי
 הַחֵג וּכְיִצְאָה וְלֹכֵן אִמַר אֲתֵר מִכְּפֹר
 וּמִתְרַצָּה כִּי לֹא כָּל מִכְּפֹר מִרְצָה שֶׁהִיא

אינו עול אם ילקו האומות בשביל ישראל
 כהריגת חיות ועופות לשעשוע בן המלך
 או לצרכו או לייסור לפהרו אם בן הרז
 הטענה הששית שאמר שהנפש תעיין
 בכל הנמצא כולו ואפילו במדתו ית' מה
 שאפשר לה לעיין וכפרט באמצעות
 התורה והמצוה כי נר מצוה ותורה אור
 מה שלא השיגו מה בחשך באו וילכו
 אחרי ההכל ויהכלו * אמר עוד הפיל
 פור ביום השבת גקטרנ בטענה עצומה
 כי רבה היא והיא שידוע ששקולה שבת
 כנגד כל התורה כולה ואלו בסעדתם
 מלבד השתחוית הצלם זולתי בוגדת
 הסעודה רבמסקת ואיגרת מספקת
 לבעליה היה שם עון עון שהרי אלו רש
 בן אלעזר אומר ישראל שבחל עובדי עז
 בטהרה כיצד כותי שעשה בשתה לבנו
 רוימן לכל היהודים אשר בעיר אף עפי
 שאוכלים ושותים משלהם ושמש שלהם
 עומד עליהם מעלה עליהם הכתוב כל
 אכלו מזבחי מתים שנאמר וקרא לך
 ואכלת מזבחתי * ואימא עד דאכיל אמר
 דבא אכ לימא קרא ואכלת מזבחתי באי
 וקרא לך משעת קריאה * אם כן דרי
 שבאותה הסעודה עבדו עז כלכד
 השתחוית הצלם של נבוכ' נצר וצלם של
 המן שאלו הצלמים היה כרוזא קרי
 בחיל וילכו מחיל ל חיל כרוזא קרי
 בחיל לכן אמרין וגו' תכלון
 ותסדון לצלם דהבא וגו' *
 ומפני הפחד עצומה שלא היה להם
 לעשות * אבל בעיני הסעודה לא
 מצאנו כרוזא שאם היה כרוזא היה לו
 לאומרה הלא שנהנו מסעדתו וגו' כי
 האוכל בהכרח אינו נהנה אבל אלו
 הלכו

על עצמם דבר מהשכלת המלאכים
 אצבע נפש האדם תשכיל בעצמו ותלמד
 ותעייל לזולתה אם כן אין רשות לגרמני
 השמימיים לרלוש עליה בשום אופן *
 אמר עוד הפיל פור ביום ששי קטרנ
 שהן אמת חכמי זכורו שמה הם מקבלו
 תועלת גדול מהטוב של ישראל בע' פרי
 החג * אפס כי עז העם עם זו יצר האל
 ות' עם בני ישראל ודו אם הם מכעיסים
 ליוצרים בחבלי העולם וללכת בדרך לא
 טובה כי אז יעשן אף ה' וקטנתו לא
 מבעיא הו' בישראל לכד בלתי אם
 גווינתו וארמתנו יאמרו הגוים אם כן
 מה בצע בשעירים או בפרים אשר הם
 זבחי מי יתן והיה לא ידעו ולא ישיחיתו
 את נחלתנו הבאה אלינו כי לא כעורנו
 צורם וה' הסגידם ולמה יבוא עלינו רע
 בסבת ישראל כמש דרז' אין פורענות
 בא אלא בשביל ישראל שאל הכרתו
 גוים נשמו פנותם אמרתי אך
 תראו תקחי מוסר * הרי בפירוש
 ליסר לישראל ולהפחידם פורענות בא
 לעולם אבל בעינין הטובה הבטיח
 שובת עם זו כיחוד להם שנאמר ונתתי
 נשמיכם * גם מטר ארצכם * וברעה הו'
 כלל כל האומות ועצר את השמים וגו' *
 חלילה לאל מרשע והיה כצדיק כרשע
 השופט כל הארץ לא יעשה משפט *
 ולזה השיב המליץ בעד ישראל שהוא
 שרש יום כי העולם לא נברא אלא
 בשביל ישראל והואיל והכתוב פרט אותם
 בני אדם ואתן צאני צאן מרעיתי
 אדם אתם * והנם כצאן לעונשים
 כרכרי חול כויקרא רבה פרש' ט' :
 אבל עיקר יחס הוא אדם ולכן

וזה ביאור ויכל אלהים ביום השביעי
 וכי ביום השביעי כלה מלאכתו וררי
 ביום הששי כלה מלאכתו לעת ערב
 לעת צאת השואבות מאי ויכל אלקים
 ביום השביעי אמנם בית ביום השביעי
 נקראת בית הכלי כמו באבן או באגרוף
 ודל כי ביום השבת נגמרו ונשתכללו
 כל המעשים כי השבת מקדש כל הימ
 כמו שנבאר בהית במקומו עד שכל
 נקראו בשמו יום א' בשבת יום שני
 בשבת וזה דרכו מסרת אותו לרם
 לבדם שכן אמרת בני בני ישראל
 אות היא לעולם ועד לא יפסק וכוני
 ששבת חייב מיתה ראו כי ה' נתן לכם
 ולא להם אם כן אינו מן התימא אעפי
 שעתה לא שמרו לו השבתות של סעודת
 של אותו דשע חלק לכל בני שושן נתן
 בחצרות בית אלהינו הואיל ומתחלת
 בסיני קבלו ואתו כך קיימו מה שקבלו
 כבר :

דרי מצאנו ראינו כמה היו גדולים
 עם בני ישראל יותר מכל
 צבאות מעלה ומטה יעידון גידון על
 אשר פעל בין במשה בין במעלה כולם
 לא נבראו כי אם לצוות לזה כי זה כל
 האדם באופן שנחזור לתחלת דרושנו
 שהשם ית' קדמון לכל דבר הנברא
 וממנו נשתלשלו כל דבר הנברא הואיל
 ואנו רואים שיכול לבטל הנברא במשל
 לבטל המערכה ולשדדה ולהרוס הטבע
 כמש' בדרושנו זה זה יורה באצבע כח
 לקו שהם נבראים ברצונו המחולט והוא
 ראשון לכל דבר שבקדושה :

הלכו מעצמם עם היות שמרדכי אומר
 להם שלא ילכו כאשר אמרו המפרשים
 על הלא שנתנו ולא אמר שאכלו רק
 שמוחו לצבות בטן ולנפיל ירך כי ברא
 נרעא דאבוה הוא והכניסו את עצמם
 המה וילדיהם בסכנא :

אכ כן בשלמא אם ישראל ישמרו
 את השבת כדת מה לעשות
 הנה לא היה העון כל כך שהרי אמרו
 חזל על שומר שבת מחללו אפי'
 שנבר על אנוש הואיל ושמר
 שבת כהלכתו מחול לו
 אמנם שלא עבדו על שהיא אותה
 הסעודה שאמרנו שיש בה על מלבד כל
 דמצלמים גם לא שמרו השבתות
 כשהיו בסעודה כל אותם דיימים כי
 בהיותם אוכלים ושותים במזדקי יין אין
 שמירת שבת כהוגן וחילולו גדול הואיל
 ואינם אוכלים לענג את יום השבת רק
 לצבות בטן אם כן לזה קשרג בכח גדול
 זביד חזקה אתה אמרת הבר עם בני
 ישראל הם עיקר העולם זה נראה אם
 יעבדו השם ית' כדת מה לעשות אבל
 אם עבדו על שכל המודה ברו ככופר
 בכל התורה כולה חו גם השבת שקולה
 כנגד כל התורה גם המה חללו השבת
 א כן היאך יהיה לישראל קיום והעמדה
 והשיב שרו של יום תשובה נכונה כי
 דאוי לזכור קבלתו בדרך סיני כמש'
 בעשה וכשמע אשר נתייחד בדבר זה
 עם זו ביחוד מכל עמי והארץ ואחרי
 שהם קבלו שמירתו ובו נגמרו כל מעשיו

19

יסוד החמישי והוא העיקר

ש"ד האמת צריכה להיות הנביא
 אחרים אם כן במשתחה לאבן או
 לדומם לעבד' או לכל א' מב'לי חייב וח
 הכניס צורתו תחת עורה שהוא לכבוד
 ממנ' ולכן אין כפר לחטאתו כי זה תחת
 עבר כי ימליך על ארוביו לאשמנו ויש
 הכתוב ותמלא ארצו וכו' יר' נתן תחת
 ידו הדומם והצומח והחי ועם כל ידו
 למעשה ידיו השתחרר והכניע צורתו
 תחת הדומם ויש וישא אדם יר' שח
 האדם ובכנע תחת מי שהוא לכשה ממנו
 לכן אל תשא להם אין כפרה להם בין
 לעובד בין לעבד הוא להם' גם כפול
 הכתוב וישא אדם וישפ' איש להגות'
 דמד הכתוב ע' צר ילך תשי וזה וישא
 אדם שח' על האדם במה ששח והשתחוה
 לע'א וישפ' איש שראו הקב' כב' יכל'
 שנאמר ה' איש בלחמ' וכל'א בוא'
 בער יר' טענת הזקק דואיל ואתת
 משתחוה לדומם מלאה אתה כזה שהוא
 גדול ממך אם כן אין ראוי שתדריך כפי
 רגלך עליו אלא שהדומם יעלה עליך
 ואתה תחתיו כדרך הגרוע תחת הנכבד
 אם כן הואיל וישא אדם וישפ' איש
 ממדרגתו שהשתחוה לדומם אם כן כנא
 בער והטמן בעפר יר' דאין שהדומם
 יעלה עליך ולא אתה על כמותו
 תדריך וואיל וזוא תשוב ית' מ'כך אינ

המורה שראוי לעבד את ה' ולהמנו
 ואין ראוי לקטות כן לזולתו מהנבואים
 העליונים ולא מהתחתונים כמו שאמר
 הכתוב לא יהיה לך אלהים
 אחרים על פני' והם המלאכים
 דעושים לפניו כמורה ולא לעבוד
 לשלםאות שנאמר לא תעשה
 לך פסל דל שלא יעשה כן לזולתו
 בככבים או בגלים או יסודות וכו'
 שיוכח מהם כי כולם חס ממנוים על
 פעולותיהם אין להם שלטון ולא הפץ
 אלא אהבת השם ית' ועשות רצונו ואין
 ראוי לשומם אמצעים בין בני אדם
 להקב' אלא שיזונו כל המתשבו' לפניו
 ויתרחקו מזולתו תכלית היחזק כמש'
 הכתוב אתם ראיתם כי מן
 השמים דברתי עמכם' לא
 תעשו אתי כמש' בתחלת הספר'
 גם מהנביאים אמר הנביא ישעיה
 כה אמר ה' אלהי בורא השמים
 ונוש'ה דוקע הארץ וצאצאיה
 נותן נשמה ליעם עליה ורוח
 להולכים בה' הנה ידוע כד
 שאמר הנביא בעצ'ו בתחלת הספר
 ות' לא ארצו אלים למעשה
 ידיו ישתהוו כי האל ית' ברא האדם
 ביום הששי אחר כריאת הדומם וצומח
 והחי לאותיות שצורתו גדולה מכולם כמו

האל ה' בורא השמים ונושיתם ונושית
 אותם במשקל איש איש על עבודתו ועל
 משאו ונקע הארץ וכל הדברים הנבראי'
 בה ואחר כך נתון נשמה לעם עליה
 ידוע שהנשמה הוא דבר יותר חשוב
 מרוח וכפש אם כן מי שרוחך בדרך
 ישרה ועובד לה לו לבדו בלי כפף
 שהוא ראוי שידרוך על הארץ בצדק
 ובמשפט במש' למעלה לאפוקי מי
 שעובר על שחוק פרות ממנה ולא ידרוך
 עליה אם כן לאו הכתוב נתון נשמה
 לעם עליה יר' שהם החלמים על הארץ
 בצדק ובמשפט ואינם מכניעים עצמם
 בעבדות הדומם וכיוצא בו אותם שהם
 למטה מהארץ ונתון הארץ אין לרדם
 נשמה בוודאי שהנשמה הוא הלק אלוה
 ממעל והואך תשב בקרב עעא אכל אם
 נתנה הוא לעם עליה לעם אשר רצו
 להיות עליה אמר עוד ורחל החלמים
 בת דקדקתי למה לא עבבם יחד נתון
 נשמה ותם לעם אשר עלשהו אב נתון
 נשמה ורחל החלמים בה גם למה לא
 אמר ורחל ליושבים בה שהיא לשון
 עתה מדויק אמנם דל' שאעפ' שהקב"ה
 נתון נשמה לעם עליהם כל זה הניח
 הבהירה ורצון ביד האדם אם ירצה יטה
 עצמו דרך ישכון אור או ילך בדרך לא
 טובה לוא ויחזק דל' רצון ובהירה הלא
 לחלמים ולא ליושבים לריבוז למש אם
 ירצה ללכת בדרך טובה או בהפך
 גם יתכן שירמוז לחלמים ולא אמר
 ליושבים לראותם שאינם מיושבים
 בעולם ואינם עושים חשבון מדידת
 העזה רק הולך ממקום אל מקום נענע
 כי בקש יעקב לישב בשלוח קפץ עליו

בצדק ובמשפט שאתה תדרוך בו רק
 השמן בעפר שהעפר יעלה עליך הואיל
 ורשתחותי לדומם ואתה מושיבו
 בתכלית החשיבות יותר ממך אם כן
 אינו מהראוי שתעלה ותדרוך עליו רק
 תהיה למטה ממנו ודש בוא בצור והטמן
 בעפר ועל זה נאמ' כמוהם יהיו עושיהם
 כי כשם שהעל עינים להם ולא יראו
 כן עושיהם אינם רואים כמוהם הואיל
 ונתן להם השם ית' לב לדעת ועינים
 לקאות כי מי עור כי אם אלוה שיש לו
 עינים ואינו רוצה לראות וזהו שממך
 הכתוב מיד עיני גברות האדם שפל יש
 לו עינים ואינו רואה ודש שפל הואיל
 ואינו רואה מה שבבור כשמש גם
 אמרו והמפרשים ז"ל שרמז הכתוב לענין
 הגאווה כמה יתרחק האדם מהגאווה
 לטבות גדולות מפני שכל הבריות כשולן
 חוץ ממדה כנגד מדה והואיל שהאדם
 מבקש להתרומם יותר מהראוי אם כן
 כוין הוא שישפל וירד במדרגתו
 אמנם מי שהשפיל עצמו לטבת התרחקו
 מללבוש מלבוש השם ית' הוא יתברך
 ירוממו ויעלה על גפי כרומי קרה
 לכבוד ולתפארת חכמים ודש עיני
 גברות אדם שפל יר' האדם אשר
 הולך בגובה עינים יקרא שפל ורוע
 ושחוקים אנשים יר' מי שיעש עצמו שח
 ושפל הוא אשר בקרא רוג אנשים הוא
 ונשגב ה' לבדו יר' הואיל שלא ימשא
 בעולם לובשים מלבוש השם ית' נמצא
 שנשגב שמו לבדו ואין לרזים אתו כי
 אין עוד אחר מלבדו

אם כן

כמה שאמרנו וזבן מדה
 שאמר הנביא כה אמר

ממסגר אסיר מבית כלא יושבי חשך *
 גם למה נקט קרא חציו בלשון יחיד
 אסיר וחציו בלשון רבים יושבי חשך
 אבל יתכן שירמז לאברהם אבינו שהי'
 ראש המפורסמים גדולת הקב"ה כשנפל
 בידי גמרוד והקב"ה הצילו מידו הש'
 להוציא ממסגר אסיר ומאז דחתולו
 העולם כולו לפקח עיניהם באמונת
 השם ית' * או יתכן שירמז ליוסף
 הצדיק שהיה אסיר בבית הסוהר ותחת
 עבד כי ימלוך גדוה ארץ ומה גם נקט
 עברי עבד לא יוכלו שאת זולתי יראת
 השם ית' להתחיל לנגוע בלבם והיו שאמ'
 לפקח עינים עורות במה שהוצי' ממסגר
 אסיר והורה נקט בלשון יחיד לרמז
 ליוסף הצדיק גם פקח עינים עורו במה
 שהוציא מבית כלא יושבי חשך דים
 ישראל שהיו במצרים אסורים בכושרות
 בכבלי ברזל ותקף האיר עיני העמים
 והעולם מלרי באותות ומופתים בתוככי
 מצרים והיו החזקה והדורע הנטויה
 בקריעת ים סוף ומלחמת עמלק *
 גם יתכן שירמז הכפל כי ידוע שבכל
 המלחמות קודם יפקוד ה' על צבא
 המרום במרום ואחר כך על מלכי הארמ'
 באדמה זולתי במלחמת מצרים קודם
 יצאו מצרים ואחר כך יורא ישראל
 את מצרים אז"ל שהוא שרו של מצרים
 שהעבירוהו מת וכמו שדקדקתי אני גל'
 בפסוק **כי שבר דלתות נחשת**
ובריחו ברזל גדע * שהפסוק
 קשה עד מאד מי שמע בזאת שקודם
 ישברו הדלתות ואחר כך יגדעו וישברו
 המנעולים והבריחים אם כן איך יגמר
 קודם כי שבר דלתות נחשת ואחר כך

דוגזו של יוסף ואם בועקם ככה קודל שאר
 אם כן לזה לא אמר ליושבים שהיה
 נראה שיש להם התיישובות בעולם הזה
 רק להולכים כגד בארץ כי הולך האדם
 אל בית עולמו * אמר עוד **אני ה'**
קראתיך בעדק ואחזק בידך
ואצרך ואתנך לברית עם
לאור גוים : ה' עם הוות שהובחורה
 בידך כמו שרמז במד' שאמר רוח
 להולכי' בה כפי הדבר הראשון שאמרנו
 עם כל זה אני ה' בעל החמסים קראתיך
 בעדק בית בעדק הוא בית בעבור דל'
 בעבור הצדק שתעשה הצדק גם אם
 אתה הולך לעשות אידת מעשרת טוב
 ואחזק בידך ואם מצות לא תעשה ואצרך
 מידי פח יצורי * ואתנך לברית עם כי
 יאמרו הגוים שלא יש עם קרוב לאלהיו
 בישראל לברית עם אם איזה עם יעשר
 ברית שלם עם עם אחר יאמרו שימד
 אלקים כברית ישראל עם אביהם
 שבשמים * גם אתנך לאור גוים שאתם
 היתם מאירים עיניהם שאינם מכירים
 האמת כי אם על ידכם וזהו שסמך
לפקוח עינים עורות להוציא
ממסגר אסיר מבית כלא
יושבי חשך : לא היה עם ואמר
 מע אומות שיכירו גדולת השם ית' ער
 שאירע מעשה ארץ מצרים וקריעת ים
 סוף עז התחילו לפקוח עיני הש' לפקוח
 עינים עורות להוציא ממסגר אסיר מבי'
 כלא יושבי חשך המצוי' שהם על ישראל
 במצרי' שאסרו במסגר ובכמה מנעולים
 במאמר הזהיר עור שהוציאם משם ממה
 הקב"ה * גם יתכן שיאמר הכתוב באופן
 אחר אבל אדקיק כפל הכתוב להוציא

57

ונבנן ויהי לרומד קודם כי נדע כריתו
 כרזל ואחר כך כי שבר דלתות בחשת :
דואמנם רצה לומר כי הרלתות הם עם
 מצוי פרעה וכל חילו שהיו מסך
 מכרזל שלא היו מנוחים לצאת ישראל
 ממצרים ויש כי שבר דלתות בחשת
 שהם חמצרים פרעה וכל חילו ואחר כך
 ובריתו כרזל נדע שהיה שרו של מצרים
 וסיעתו מברית מן הקצה אל הקצה נדע
 בחרי אף שהרי לא מת שרו של מצרים
 עד שבאו ישראל על הים כמו שאמ' הכתו'
וירא ישראל את מצרים שרו
 של מצרים וכוונת השם יתברך היא כדי
 שיראו כל ישראל שרוא משודר דחטבע
 והמערכת שהרי הקבה הניח לשרו של
 מצרים בתוקפו ובגבורתו עולם עיניו
 בגוים תצפיה ואין לו יכולת להשיעם
 ולהצילם מהמכות שבאו עליהם גם
 הוציא את ישראל משם שריו אכזרים
 בכשרות רשע יראה וכעס שינוי יחרוק
 ונמס וזיה למים ואין מושיע בזה האופן
 הראה חסם ית' גדולתו לפי שאם קודם
 זיה משפיל השד ואחכ היה מוציא את
 ישראל מתחת ידו לא הייה כל כך דבר
 רשום אמנם להניחו בתוקפו ובגבורתו
 ואין מושיע זהו מורה גדולת חסם ית'
 גם חשר יחרוק ונמס שעם היותו בתוקף
 ממשלתו לא היה בו כח להציל את עמו
 ולהניח את ישראל תחת ידם כמש המלך
דעתי אם אלך בקרב צורה
תחייני על אף אויבי תשלח
ידך ותושיעני ומינך : והנה החכם
 חרדק ז"ל פי על אף כמו אף על אויבי
 אמנם לפי דרכנו אין צרי להפוך המלות
 זולתי רצה להפיל תזכנתו לפני הקבה

שלא יורגו ואויב ואחר כך יעלה דק
 ויניח לאויב היוקים ויעיל לדוד מידו הש
 על אף וכעס של אויבי יראה וכעס
 תשלח ידך ותושיעני ומינך והשוער
 בלבד אני שואל אבל לא הריגת ואויב
 כי אני רצה שישאר אויבי היוקים כדי
 שימות בכל יום אלף פעמים כי יראה
 וכעס ואם ימות לא תהיה לו מיתה כי
 אם פעם אחת ולא ישנה לו אם כן
 לזא להוציא ממסנר אסיר שהוא עם בני
 ישראל וכבר יצאו ועם כל זה אותם
 הרשעים שריו בתוכם היו חושבים
 שעדיין היו בבית כלא עד שראו שרו של
 מצרים מת ויאמינו וגו' ויש מבית כלא
 יושבי חשך אחד שאמר להוציא ממסנר
 אסיר וכבר יצאו עם כל זה דרשעים
 שרם מכונים וישובי חשך ואף על פי
 שיצאו היו אומרים שעדיין היו בבית
 כלא עם היות שכבר יצאו אמר עוז
אני ה' הויה שמו וכבודי
לאחד לא אתן ותהלת
לפסילים : לא יאמר האדם מאחר
 שהשם ית' הוא בעל הרחמים אף על פי
 שאחטא ירחם עלי שריו רזוא בעצמו
 אומר אני ה' קראתיך וגו' ואחזק בידך
 ואצרך וגו' לא עתה אף על פי שאני ה'
 הוא שמי שרוא מורה רחמים עם כל זה
 כבודי לאור לא אתן במתנה שינעו
 בכבודי כי האומר הקבה וחרן יוותרו
 מעותי גם לא אתן תהלתי לפסילים
 מה שראוי שיהללו אותי אינו כדוראוי
 שיעשו אותי תהלתי לפסילים גם
 רמו שהארבעה שהם צריכים לחיות
 שהם יורדי רמים ורחלי מדיברות וגו'
 כולם נמצאו ביעיאת מצרים חולק

לישראל וגם להרפה לפי שגם המה
 נמשכו אחריהם כימי מלכי ישראל ומי
 לכך הוצרך עתה לומר זכור אלה יעקב
 וישראל וגו' כי יעקב לפעמים יאמר
 לשון גנאי מנזרת ויעקבני וישראל לשם
 שבה מלשון שררה עז **ולא אבותי**
קראת יעקב וגו' ולזה זכור אלה
 יעקב וישראל יר הנה בהיותכם במצרים
 עם היותכם מלאים שקוצים וגלולים
 עקא עכו בעבור זכות האבות ובעבור
 הטובים שבהם שחיו בהפללים אלי
 שמעתי צעקתם וארד להצילו מיד
 מצרים ואמחה פשעיהם קעב וכענן אם
 כן ואו עתח כי אני אני הוא ואלי
 תשכחוני סלה ואשיבך באהלים כימי
 מועד אם כן שיעור הכתוב כך זכור לא
 יעקב וישראל יר הרעים והטובים
 ובתחיל עתה לדבר עם הרעים זכור כי
 יצרתני עבד לי ולא שתעבוד אלהים
 אחרים עץ ואבן מעשה ידי אמן ולא
 לשום שר ומול וכוכב * וכנגד הטובים
 חזר פעם אחר ואמר וישראל לא תבשני
 יר וישראל אתם הטובים שאתם עבדי
 מלידה ומבטן ומריון איני צריך לצוות
 לכם רק שתצטקו אלי בכל צרתכם והש
 וישראל לא תבשני הואיל ומחיתי קעב
 פשעך וגאלתיך אם כן מהדאוי גם כן
 שעתה תשובו וכמוא נא כי עת להגנה *
 או יאמר עז מה שפ' אני בפסוק כילי
 בני ישראל עבדים עבדי דהם ויר' מב'
 פבות אנו עבדים לשם ית' הוא' מצד
 שאנחנו חוזר והיא יוצרנו והסבה שנית
 מצד אשר גאלנו ממצרים לא עשה כן
 לכל גוי יש כי לי בני ישראל עבדים
 יראף על פי שבני ישראל לי עבדים
 כצד

שנתרפא היו חולים מעבודה קשה *
 וחבוש שיצא מבית האסורים וזה ברור
 בשמש בעתהים' ואם יורדי הים זה נכ
 ויה שם * ואם הולכי מדברות וזה
 ברור * אם כן זה ממש מה שאמר הנביא
 כנגד חולת ונתרפא יש ואחזק בידך
 ואצרך וגו' כנגד חבוש בבית האסורים
 יש להוציא ממשגר אסיר * כנגד יורדי
 הים אמר שירי לה' שיר ודש יורדי הים
 ומלואי * כנגד חולכי מדברות אמר
 ישאו מדבר וערו וצעים וגו' רל' ישאו
 שיריך ותושבחן שהצילם מקף כל אויב
 ואחזק בדרך לפני שהחלטים בדרמים
 אף על פי שיתורת ארץ דרמים ובקעות
 לזה ירמו יושבי סלע :
ולזה אמר הנביא בשם שהשם ית'
 עשה להפליא הפלא ופלא
 ביציאת מצרים כן יראנו נפלאות טובע
 שמחות נעימות כימי צאתנו מארץ
 מצרים ויש הנביא **הראשונות**
הנה באו וחדשות אני מגיד
 יר הראשונות הנה באו ביציאת מצרים
 וחדשות אני מגיד חדשות שיתחדשו
 בזמן גאולתנו בהית אני מגיד קודם
 היותם וקודם צמיחתן אשמיע אתכם *
 והכוונה לומר כשם שיציאת מצרים היו
 שם הארבעה שצריכים להודות כן יהיו
 לקידי בהית * באופן שהשם יתברך
 מתקנא מאד מאד כשעובדים כל פסל
 וכל תמונה הו וזוכה ללהים יחרס בלתי
 לה לבדו וזה מצאנו ראינו במקום אחר
 של ספר ישעיה שאמר **זכור אלה**
יעקב וישראל כי עבדי אתה
 וגו' הנה הוכיח בכנואה שאמרנו אל
 האומות בענין הפסלי' והיה זה לבושת

מצד שבראתי אותם עם כל זה הם עבדי
 מצד שהוצאתים ממצרים הש' הנביא
 פה זכור אלך יעקב וישראל כי עבדי
 אתה יר' רזוא עבדי מצד שהוצאתיו
 מארץ מצרים שכא כי גאל ה' את יעקב
 גם הוא עבדי מצד אחר כי יצרתיו לזה
 עבד לי אתה א' כמב' סבות אנו עבדיו
 אמר עוד רנו שמים כי עשה ה' עד עתה
 היה מדבר השם ית' עתה מדבר הנביא
 ואמר רנו שמים יר' הנה השם יתברך
 ברחמי גאל העם ממצרים אף על פי
 שלא הורדאויים ליגאל וזש' כי גאל ה'
 את יעקב אמר ה' שהוא שם בעל הרחמי
 יר' ברחמי גאל יעקב שהם אותם שהיו
 קטא ומגדלי בלורית ועם כל זה בישראל
 יתפאר יר' באותם שהם צדיקים וקדושי
 עליון כדמו במלת ישראל יתפאר הוא
 מתקלם בהם באומר שבעבור שזעתם
 וזעקתם ותפלתם הושיעם מה שאינו כן
 במציאות כי הוא לא הוציאם משם כי
 גם בעבור רחמי רגזוהוים ולעשות
 חסד חנם בכל דור ודור ולהשיע שפע
 טובו על בראיו ועם זה מתורץ הכתוב
 לעד שהוא מיותר במש' רנו שמים כי
 עשה ה' מה צריך לומר שעשאה ה' ידוע
 ומפורסם לכל כי יד' אלוה עשתה זאת
 ועוד כהנה וכהנה ברא השמי וכל צבאם
 הארץ וכל אשר עליה הימים וכל אשר
 בהם אם כן לזה אמר כי עשה ה' אבל
 מוכת הנביא לומר שהשם יתברך גאלם
 ברחמי וכרוב חסדיו ומכיוז ואומר
 שבעבור קדושו אשר בארץ הנה עושה
 זאת הגאולה י' זאת לא זאת כי הנר
 כשברא השמים האם היו שם צדיקים
 וחסידים לשיבא בעגורם השם יתברך

שמים וארץ וכל צבאם זה גאלו אל
 בעבור רחמי הגדולים והסדיו המרובים
 וזש' רנו שמים כי עשה ה' כי עשה השם
 יתברך השמים בעבור רחמי הגדולים
 כדמוה בתיבת ה' גם כן היעור תחתיות
 ארץ כי הנה בטבע המים לכסות הארץ
 ועם כל זה השם ית' ברחמי רגזוהוים
 כנס המים למקום אחד עד שבראת
 היבשה וזש' תחתיות ארץ שהם היסודות
 גם כן פצחו והידיס דנה יער וכל עץ בו
 ויאמר אלהים תדשא הארץ דשא וגו'
 האם היה שם צדיק או חסיד לעשות זה
 בעבור זה לא יתכן שהי' השמי' הארץ
 נבראו ביום א' ואסיפת המים ביום ב'
 ובריות הדשא היה ביום ג' והאדם נברא
 ביום ד' אם כן כשברא כל אלה הדברים
 לא רזיה בעבור זכות האדם כי אם
 בעבור רחמי הגדולים אם כן ודאי גם
 כן שאם גאל ישראל שגאלם ברחמי
 וכרוב חסדיו כי לא תמו וזש' כי גאל ה'
 את יעקב שהם הרעים וחטאים ועד
 בישראל יתפאר ואומר שבעבור ישראל
 יר' בעבור הצדיקים המכונים בזו השם
 בגאלו ממצרים :

אמר עוד הנביא כה אמר ה'
גואלך ויוצרך מבטן
 בראה לעד לדקוק מה שלא ראיתי
 שדקדוק המפרשים זל' שהלל כה אמר
 ה' יוצרך מבטן וגואלך שקודם נוצר
 ואחר כך נגאל לא בהפך קודם גואלך
 ואחר כך יוצרך מבטן אם עדיין לא
 נוצר היאך נגאל אבל בראה בעיני דבר
 אמת ויציב וכמון כמתוב והוא כי הנר
 בגלות מצרים לא היה שמערכת השמי'
 היו מחייבים להיותם עבדים ואמרום
 בכבודות

בכשרות לא שהמציאים עשו בכשופיה
 ולהשיגם ואכרום בעבותות דכשפים
 באומר זל למה נקר' כשפים שמכחישים
 פמליא של מעלה' באופן כב יכול
 לא היה יכול להוציאם ממצרים אם לא
 יתראד עליהם בשם הזוהר ישתבח
 ויתעלה שמו שר' שבראם מחדש והוה
 דחיות חדשות ברחמי ווהו לער' ב'ט'
 והכתוב דנושמים כי עשה ה' כמוכר
 שנית שר' שהקב' עשה שמים וארץ
 פעם שנית כשהוציאם ממצרים וז' כי
 גאל ה' את יעקב כמו כי קרא קן צפור
 לפיך שר' כאשר קרא וכן כי גאל
 כאשר גאל את יעקב חזר לעשת השמי'
 והארץ ר' שחזר לברוא בריאה חדשה
 לפי שהם עשו בלתייהם שהיד' נמנע
 לצאת ישראל משם וחיו אסור' בכשרות
 והמחישו והתישו כח פמליא של מעלה
 ולה עטאם מחדש כשגאל את יעקב וז'
 דנושמים כי עשה ה' כי גאל את יעקב
 גם יתכן שנאמר להיות טעה' ציאת
 ישראל ממצרים דחיו מעט דמכירים
 שהעולם מחדש באתו יתברך הק' היו
 חושבים שהעולם קדמון כנמרו וסיעתו
 ופרעה וכל היל' אבל ביציאת מצרים
 כשראו אותה ומפתים אז הודו כולם
 כאחד וראו חמל' לשוד הטבע ודאי
 שהוא ברא הטבע וז' דנושמים שיאמרו
 בגוים כי עשאו ה' ולא נפל במקרה
 והודמן למה יאמרו הגוים זה הדבר לפי
 שראו כי גאל ה' את יעקב ואף על פי
 שהיו אסורים בכשרות מצד דכשפים
 שהכחישו פמליא וגו' ועל כן גאלם
 ודאי שידו כפיהם כי השם יתברך ברא
 השמים וכל צבא הארץ וכל אשר עליה

אם כן בזה נבין מה שאמר הנביא גאל
 ואזר כך יוצר יר' שגאל השמים את
 יעקב ולא לבד כדוד כל הארץ
 שמוציאים העבדים מיד אדניהם רק
 שחזר לברוא אותה מלידה ומבטן
 ומהריון וז' שגאל אופן נאולה שהוצר
 לחזור לברוא אותך מחדש וז' יוצר
 מבטן והוציאך מבית עבדים באותו
 השם הקדוש המהה היות חדש כרחמי
 אם כן למה נקט קודם גואלך ואזר כך
 יוצר מבטן לרמוז למש' וז' השם ית'
 וידבר אלהים משה ויאמר
 אליו אני ה' וארא אל
 אברהם וגו' גאל שדו ושמי ה'
 לא נודעת ליהם יר' כשלא
 לאבות היית מתגלה להם בגאל שר'
 לשרד המערכה כמשל מערכות השמים
 ואיבן שאכרו אינו מוליד בא הקב'ח
 ומתראה בגאל שדי המורד על שדו
 המערכות ואמר לו אברם אינו מוליד
 אברהם מוליד ולזה נראית בשם שדי
 המורה שדו המערכות אבל פדה אני
 אומר למשה שאני צריך לדרתראות
 בשם ה' שכורה על ההויה שאני אריך
 מחדש להיות העולם ולברוא אותו
 בריאדו חדשה לפי שהם בלתייהם
 והכשפים החזישו פמליא של מעלה
 והוציאם משם איני צריך לדרתראות
 בשם שדי שמורה על שדו המערכות
 כי המערכות אין להם כח פל' בדבר
 כזה שכבר הכחישו בכשפים אמנם
 צריך אני להתראות בשם ההויה שמורה
 שאני מורה העולמות וכיני לברוא
 אותם מחדש כמו שעשה אותה וכופתי
 באופן ג' העולם כולו בראת את מעשה
 ה' כי

ה' כי נראה הוא יודו'כפיהם הנו ארון
 עולם לכל ניצר ואין לעבוד לזולתו
 זולתי בלתי אם נוייתנו ואבתנו גם כל
 הנשמה תהלל יה לו ולא לאחר והדרוש
 הזה מצאנו לרז"ל במדרש ולא יראה לך
 שאור **שבעה ימים** כנגד שבעה
 ימים שבין ג'אלה לקריעת ים סוף כשם
 שבתחלה הם שבעת ימי בראשית וכשם
 שהשבת מתקיימת א' לז' ימים כך יהיו
 אלו ז' ימים מתקיימים בכל שנה שנא'
ושמרת את החוקה הזאת
למועדה מימים ימימה

משל למלך שנשא אשה ממדינת הים
 הגיעה גלים עד שלא נכנסה אצלו אמר
 לה אל תזכרי כל רגלים שעברו עליך
 אלא אותו יום שפלטת מהם תהא זכרת
 אותו עשי אותו שמחה בכל שנה כך
 ישראל נגלה עליהם הקבה לגלם וכמו
 גלים קשים עברו עליהם ועשה להם
 תשועה לכך הזכירן שיהיו שמחים בכל
 שנה שנאמר **שמרו בה ונילו**
צדיקים וגו' להבין המאמר צריך
 לעורר ראשונה במש' שבעה ימים כנגד
 ז' ימים שבין ג'אלה שהרי אינם שבעה
 כי אם חמשה שהרי בטו' בניסן נגאלו
 ובאחד ועשרים יום קרע להם הים נמצ'
 שאין בין יום ג'אלה שנגאלו במצרים
 ליום קריעת ים סוף כי אם חמשה ימים
 לא שבעה' זאת ועוד כמה שאמר כשם
 שהשבת מתקיימת וגו' כד' התייחסות
 יש בין ז' ימי הפסח לז' ימי בראשית
 ואם נאמר כשם שהחדש שלישים יום כן
 יהיו ימי הפסח מה התייחסות יש בין זה
 לזה ועוד שאין המשל דומה לנמשל
 פי במשל צוה אל תזכרי הגלים שעברו

לך שרצון המלך שלא להזכיר דעתה
 כלל ואנו עושים בהפך זה שרצונו בלתי
 פסח אנו מזכירים השקבוד עבדים היינו
 לפרעה ויענונו ויתנו עלינו עבודה קשה
 הרי שאין המשל דומה לנמשל ועוד
 שנמשל הזהיר המלך אל תזכרי גלים
 שעברו' ונמשל לא הזהיר הקבה על
 הזכרת הגל' ועוד דקדוק נכון שהנמשל
 אומר כך ישראל נגלה להם הקבה
 לגלם וכמה גלים קשים וגו' לא הלל
 כי אם כזה האופן ישראל כמה גלים
 קשים עברו עליהם ואחר כך נגלת
 עליהם השם ית' אבל לא כסדר שנקש
 בעה שקודם שנגלה עליהם הקבה ואח'
 כך אמר כמה גלים וגו' לכאורה לא לקח
 סדר נכון שהרי כשרצונו במצרים עברו
 עליהם כמה הרפתקי ואחר כך כשנגלת
 עליהם הקבה ויהי להם למושיע

ראמנו דוקשה לבעל הבאמר
 למה היו ז' ימי הפסח
 ביון שהוא זכר ליציאת מצרים בהראש
 היה שלא יהיה זכר לדורות בלתי אם
 יום אחד שהרי בטו' בניסן יצאו וכהיב
 בעצם היום הזה ועוד כיון שבמצרים
 לא נהגו איסור חמץ אלא יום אחד שהרי
 לא נצטוו איסור אכילת חמץ כל שבעה
 דכתיב ולא יכלו רחמממה שאם רצו
 ימלין לרדתעכב רצו מחמיצין אותו
 לצורך מחר אם כן כיון שהוא זכר היום
 ראוי שגם לדורות לא יאסור החמץ אלא
 יום ראשון של פסח כפסח מצרים :
ותירץ בעה שהוא רכז לז' ימים
 שיש בין ג'אלה מצרים
 לקריע' ים סוף וזה כי לא נמרההגאלה
 כי אם בקריעת ים סוף כי היא התרח

65

עיקר הדבר שבו נתפרסם עיקר גדולתו
 וזכלתו של הקב"ה שעושה דברים נוראי'
 להפליא והפלא כרפף הטבע
 מינים ממינים שונים אלו עוברים
 בתהומות כמדבר ואל תחומות יבסומו
 גם כי שם נבקעה האמורה בלב כל
 ישראל כמו שאמר בדרוש הד' וירא
 ישראל את מצרים שרו של מצרים מת
 ויאימו וגו' ולזה לעד תקנו בסודי
 דתפלות אמת ממצרים גאלתנו ח'
 לאינו מבית עבדי פדיתנו כל בכוריהם
 ארנת וים סוף להם בקעת יהודים טבעת
 יודידים וכו' על זאת שבחו אוהבים וכו'
 למה אמרו בלשון יחיד על זאת הואיל
 ופעל ועשה דברים דברים כמו שספרו
 טמצרים גאלתנו מבית עבדים פדיתנו
 וכן כמה דברים אחרים שבספר אם
 כן למה נקט בלשון יחיד על זאת אמנם
 רבו למה שאמר כי קריעת ים סוף
 עיקר דגאולה ולזה אמר ויכסו מים
 עריהם על זאת כי עיקר הדבר שבחו
 והוא מרויך חושב לשון על זאת

ימים כנגד שבעת ימים שבין גאולתו
 לקריעת ים סוף יר מולם קדושים וכולם
 חושוו לשובה אבל יש חלוק ביניהם כי
 בשני הימים שהם א' וז' שנעשה בהם
 הניסי' אלה יציאת מצרי' וקריעת ים סוף
 הם עיקר הקדושה אבל בחמשה ימים
 האחרים לא נעשה בהם גם רק הם
 השוים בעבור דהיותם בין הדובקים
 בין הימים הקדושים וזהו שאמר בעל
 המאמר בין גאולה לקריעת ים סוף
 ומה שאמר בעל המאמר כשם שבחתיחל
 הם שבעת ימי בראשית וגו' הגה ידוע
 כי השם יתב' ברא עולמו בששת ימי
 המעשה ובשביעי' שבת וינפש' אבל אנו
 אין לנו מופת על זה רק בראיתנו מעשה
 ארץ מצרים כי נורא הוא ששם נתפרסם
 יכלתו להיות כי כל דבר הנברא נלקח
 ביסוד המים דס וצפרוע' יסוד הארץ
 כנים יסוד האויר שחין יסוד
 האש ותהליך אש ארצה הפך טבעו שהוא
 לעלות למעלה והשמים לא ידלו
 אורם מבת החשך כי רב הוא
 ורצמחים וראילנות מכת רבבה
 ורארבה למין האדם מכת בכורות
 לצבא השמים והמזלות וכל אלהי
 מצרים עשה בהם שפטים ובפרט גם
 קריעת ים סוף אם כן דהרי לנו
 מופת הותך וראיה ברורה ממעשה ארץ
 מצרים כי השם ית' ברא עולמו השמים
 והארץ ימים וכל רומש בס' והנה
 הבריאה לא היה רק בששת ימי המעשה
 ובשביעי' שבת וינפש ועם כל זה שבעת
 ימי הבריאה מיקרו ובחזית דאכת
 חשבת מובדל ומופרש משאר הימים כי
 אלו ששת ימי המעשה וזה קדש קדשים

ט א פ ז כ

הנאמר אל תזכרו כל הגלים שעברו עליך יר' לא יהיה כונתך כמי שבכפר הצרות הבאות עליך ומתורעם מאותם דרציות הבאות עליך וזה דקדק בעל כולשנו שאמר שעברו עליך רק אותו יום שפולטת תהא זוכרת אותו יר' אבל אם תרצה לספר מאותם הצרות תרצה כונתך כמודה לשם ית' שהעליך מרחם באופן שהמחה הצרות אינם רק להודות על ההצלה אדנוכל להזכירם שאם לא כן איך תוכל לומר מציאות הפלטת והצלה אם לא תזכיר הצרות :

ובמה ידוע איפה שהזכרת הצרות תהיה לחבליית גדול ההצלה בפח שתעשי אותו יום שמהה ככל שנח כי בזה וראי מורה על ההצלה כי רבוי היא ואף על פי שאמרתי תזכרו שבראה כי בזכירה לכד דיינו אינו כן רק צריך מעשה רב בפועל ולזה אחר שאמר בעל המאמר תהי זוכרת אותו חזר לומר עשי אותו יום שחכרה בכל שנה אמר עוד בעל המאמר כך ישראל בגלה הקבה לגאלם וכמה גלים קשים עברו עליהם הנה ידוע כי בדתו של הקבה שעונח לישראל קודם שמתפללים על התורה שנאמר וזהו **טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע ועדי תאות עניים שמעתה תבין לבס תקשיב אונך** כי במדת טובו טרם מנה ציץ רפואה פרח לזה אמר בעל המאמר כי בגלה הקדוש ברוך הוא עליהם לגאלם קודם שעברו עליהם גלים קשים כדרכו ית' שקודם המכרה מכין הרפואה ואחר כך מביא המכה ואחר המכה דרפואה

כן שבע ימי הפסח אף על פי שנקראים שבעת ימי גאולה אין קדושתם שוה רק אלו אסורים בעשיית מעשה גאל מותרים בעשיית מעשה ודבר דאבד וצרכי רבים וכיוצא והוא שאמר בעל המאמר כשם שבתחלה הם שבעת ימי בראשית כלומר אלו שבעת ימי הפסח מורים ומפרסמים על בריאת העולם בששת ימי המעשה ובשביעי שבת וינפש זה מורה על זה וזה יעד על זה אם כן שבתחלה שבעת ימי המעשה שבעת ימי בראשית ואינם רק ששה לכד וחשביעי מובדל וכופרש משאר הימים כך יהיו לו שבע ימים מתקיימי' בכל שנה יר' כסדר הזה יתקיימו בכל שנה לפי שזה מורה על זה שנאמר **ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה** :

ולפי שבשמירת החוקה שאמר דכתוב למעלה יש בו שתי בזינות הא' להתרעם עלינו חס ושלום למה לא גאל אותנו תכף ומיד כשצדקו בני ישראל ותעל שועתם רק אחר עבור זמן רב ואחר עמל וטרח גדול או יש בזינות אחרת והיא להודות לשבח לשם יתברך על מה שעשה עמנו להפליא שהוציאנו מבית עבדים מידי אדונים קשים לזה בא המשל ואמר אם אתה מזכיר השעבוד לא תהיה כונתך כמי שטספר רצונות הבאות עלינו ומתורעם ממנו ככרה אתה תתורעם מהשם ית' למח הניתך בבית עבדים רק להזכיר גדול השעבוד כדי להודות לשם ית' על ההצלה לזה מזכיר גדול השעבוד כדי להודות לשבח ולפאר לשם ית' על ההצלה וזהו שאמר בעל

67

אשר הציץ או יאמר שהנה בשמע
 אלקים את נאקתם אף על פי שלא הגיע
 חקץ ועבו אותם ה' מאות שנה עמו
 היה רצונו להוציא למען חממי הגהלים
 אפמכם להיות שכב יכול התישו כח
 לפעולתם הרעים מהלך מגדלי בלורית
 גם אלו מגדלי בלורית גם זה בשתתף
 לזה הכשפים שהיו מכחישים פמליא
 של מעלה לזה הקב"ה כאב רחמן הירח
 שולח לישראל על ידי משרת וארחן
 בכהניו להזהיר לישראל השכם ושלח
 כי יטובו אליו ית' כדי שכב יכול יחיד
 לו כח כנגד מה שהכחישו בכשפים כי
 דוכב שמים בעור ישראל ואם חז' שחת
 ישראל כב יכול מתישים כחו וזהו הדיבר
 ולקולו הו' כי נגלה עליהם לגאלם
 כששמע נאקתם וצעקתם ותעל שועתם
 אבל בראות אחר כך כי מרו את דברו
 ולא הופרשו מעל וכיוצא הניחם למקרה
 ופגע כמשרת לחץ כמו לקושש קש
 לתבן שנתחדש אחר כך בתליכת מרעה
 וארחן קרוש ה' ולזה אחר שאמר בעה
 שהקב"ה נגלה עליהם לגאלם חז' לומר
 וכמה גלים קשים עברו עליהם בלומר
 אין הכי נמי שקודם כששמע צעקתם
 נגלה הקב"ה עליהם לגאלם וישלח את
 נביאיו השכם ושלח לאמר אליהם איש
 שקוצו עיניו השליכו ויזפשו מעל
 כשלא שמעו כמרה גלים קשים עברו
 עליהם עד עת כוא דברו דחטוב אשר
 דבר להוציאם משם והיו מה שאם המלך
 שלמה ע"ה אחזו לנו שועלים
 שועלים קטנים מהכלים
 כרמים וכרמנו סמדר אפטר
 לומר כי השועלים הם פריצי ישראל

שהיו במצרים המוצקים חרבי התטוברת
 ובשכילם נחרב כים ה' הלא הבורה בית
 יעקב הנקרא כרם זה אימרו אחזו לנו
 שועלים שהם חרשעים שמחבלי כרמים
 כרם ה' שזווא א' יאכר שוכה חרכה
 ונתן טעם להתפעלות נכסת ישראל כל
 כך והוא שאם היו שאר ישראל חזקים
 באמונה לא היה יכולת בהשעי להפסיד
 הכרם שבנקל אפשר לדחוסם אבל תרע
 למה אנו מתפעל כל כך כי אותם שהם
 אלופינו וגבורינו והכית גמון עליהם
 הם סמדר יר' ענבים שלא נתבשרו כל
 צרכם וז' וקרמינו סמדר אם כן לוח
 אחר שאמר בעה שנגלה עליהם לגאלם
 חז' ואמר כמה גלים קשים עברו עליהם
 מסכת פריצי ישראל
 אמר עוד בעה לכך הזהיר שיהיו
 שמחים בכל שנה שגאמר
שמחו בה וגילו צדיקים
 והרנינו כל ישרי לב
 כוונת
 בעה לומר אדם דעת לפי שאמר קודם
 שיטמח ישראל כמקדים כה עתה לומר
 אופן השמחה לומר כי השמחה איננה
 שימשכו בין את בשרם ויהוה ללו כי לא
 נצטוינו על המכלות והשכרות וההוללות
 כמ"ש הרמב"ם ז"ל א"כ מהוציא השמחה כמ"ש
 המלך שלמה ע"ה **לשחוק אמרתי**
מהולל ולשמחה בזה את
עושה י"א אם לשחוק שהוא דבר
 קל מהשמחה אמרתי שהוא מהולל
 השחוק הוא פועל שטות א"כ השכרות
 שהיא יותר משחוק מה זאת עושה כמה
 דברים כמקדים עושה ז"ל ולשמחה בת
 זאת עושה כמו שראינו בעיניו כמקובל
 טמאתאפים לעשות שמחה ומשה כמות

הסכה שירננו והיו שמחים וטובי לב
 ג' ואמר לישרי לב ר' שאין להם מנוח
 לעשות מעשה בפועל ולשמוח בהגם רק
 הם שמחים בלבם לרא' שיתנו להם די
 סמך כדי שירננו הם ג' הא' והרנינו
 אתם תהיו הסכה כמה שתנו להם כי
 הם ירננו אל אל וזו דבר נכון בכתוב
 כפי הדקדוק :

נפקא מינר כי הקבה כשרצא
 להוציא את ישראל ממצרי'
 שכב יכול לא היה מוצא אופן להוציאם
 מצד פעולתם אשר לא טובים עד שרצא
 הקבה לזכות את ישראל ונתן להם דם
 פסח ודם מילה ואילו השתי מצות הסיפו
 כח ואומץ כב יוכל כמש המלך דוד עח
 במזמור קיא הללויה אודה ה'
 בכל לבב בסוד ישרים ועדה
 כי לעד דעתי דעתא קלישתא קא חזינא
 שמדבר על יציאת מצרים ולהבין הפסוק
 אדקדק מה שלא דקדקו המפרשים ז"ל
 למה הוא מצות לישראל שיהללו לשם
 יה שכן אמר הללו יה וזו אינו עושה
 כן רק מודה ומהלל לשם הויה ישתבח
 שמו ויתעלה וזכו הילל הללו יה אודה
 יה או הללו את ה' אודה ה' בכל לבב
 למה שינה :

אמנם כוונת המזמור לספר ולומר
 איך נאלו ישראל ממצרים
 אם הוא בזכותם או ברחמי השם יתברך
 או בזכות משה ואהרן כמאמר חז"ל
 אלה שני בני היצחק העומדים
 על ארון כל הארץ הלו התחיל
 הללויה ידוע הוא כי זה השם רצוני שם
 יח הוא מורה על זמן היות ישראל בגלות
 כי אז אינו עושה פעולות גדולות נסים
 ונפלאות

דברים ממועדים נמשכים מאותה
 השמחה רחמנא לישובן ושובר נפשו
 ירחק מהם לרא' בעה' שאופן השמחה
 בשתהיה לעשות לתכלית שצוה השם
 ית' או יהיה נאות ומשובח וז"ש שמו
 בה' יר' אם תאכל אורשתה ד' כסות
 וכיוצא יחיה לתכלית עשית רצון קונך
 חש' שמו והשמחה תהיה רבקה בה'
 בעבוד השם ית' שהוא צו' לשמוח בהנך
 לא לצבות כשן ובשן רשעים תחסר חו'
 גם יתכן שנאמר אחר שאדקדק למה לא
 אמר הכתוב שמו וגילו צדיקים בה' רק
 אמר שמו בה' וגילו צדיקים והפסיק
 בין רבובים בתיבת בה' בין שמו
 לגילו אמנם ידוע שהמכרא הנמכר
 בנב' חלקוהו ליום טוב חציו לה' וחציו
 לכם ואזלא יאונה לצדיק כל און אף
 על פי שיגיל וישמח לשמחה מה זאת
 עושה לא תעשה עמו דבר רע וז"ש שמו
 בה' שהוא חלק ה' חצי היום בתורה
 ובתפלה ואחר כך תגילו אף גילת ורנן
 חציו לכם ואז תקראו צדיקים והללו
 המלך דעה לא עירב אותם שמו וגילו
 בה' ולא ראי זה כראי זה כי השמחה
 היא כחלק חציו לה' והגילה כחלק חציו
 לכם שהיא גילה נשמית וגופנית
 ואמר והרנינו שהוא מבנין הפעיל ולא
 אמר ורננו כמש' במקו' אחר רננו צדיקי'
 דמו למ' הרמבם ז"ל שמו שצטוינו
 הוא על הצדקה לרחם על רעניים
 והאבינוים לרחם עליהם ולתת להם די
 ספוק כמו שהאריך בה' יש פ' אם כן
 לוח אמר הרנינו שהוא יוצא לשני ר'ל
 שהם יעשו בפעולתם שירננו אהרים
 ואז בת הצדקה לישרי לב יהיו רחם

69

ונפלאות רק אדבא בכל צרתם לו צר
 ואינו יכול להשיעם כב יכול מפני רוע
 מעלליהם כמש צור ודרך תשוי
 והאמנם שם בן ארבע הוא רמו כשהשם
 ית' מזהו וזיות חרשות נוראות ונפלאות
 אותות ומופתים וכיצא וז' המלך דוד
 עה הללויה אודה ה' יר' אתם בני ישראל
 כשתהללו לאל ית' על יציאת מצרים
 ואתם בארץ אביביכם בגלות אינכם
 יכולים להלל ולשבח כי אם לשם יר'
 המורה שאין רשע שלם לסכת צרת
 ישראל עד שיבקם וגו' וז' הללו יה אבל
 אני בזמן הזה כי ירינו רמה נשבה לאל
 ית' בשם בן ד' המורה רזיות חרשות
 ברחמי בכל יום כי אז בימי המלך דוד
 עה היו ישראל ביד רמה נסיון אחר נסיון
 גדולן אחר גדולן' והכונה אף על פי
 שרואים אתם שאני משבח לשם בן ד'
 אתם לא תעשון כן לעתיד בהיותכם
 בגלות רק לשם ית' כי אם אנו בגלות
 והשם ית' אינו מזהו וזיות חרשות איך
 נאמר תודאה לשם בן ד' שהוא מורה
 על שהוא מזהו הזיות חרשות ואיך
 נפלאותיו כב יכול אם כן צדקו יחזיו
 דבריו הללו יה אודה ה' • והתודאה
 וההללו הוא בסוד ישרים והם מרעה
 נאחרן קדושה' ועדה רמו לכל עדת
 ישראל' גם רמו בתיבת עדה שלא
 היו חסידים כאבותם הקדושים אשר
 בארץ החיים המה כרמו בט' עד מתי
 לעדה הרעה הזאת • ומזהו הסוד הגו'
 תדע שעם רזיות תרמים השמימיים
 גדולים ותקיפים קיימים ונצחיי' ולדעת
 קצת חיים משכילים עם ל' הם דרושים
 לכל חפציהם ד' שהם דרושים ומכנים

ומזמני' לכל אשר שיחפצו וירצו העדה
 הגו' למעלה והו' דבר פלא וכוד גדול
 אשר לא נודע טעמו שאף על פי שיש
 אינם ראויים לכך כי לא היו כהונן
 כרמו בתיבת עדה ועם רזיות השמים
 גדולים בכמות ואיכות טעם כל ז'ת
 יעשו רצון העדה' אם כן נראה חו'
 שהשם ית' עושה עול חלילה לאל ברשע
 ושדי מעול עס' בריותיו הגדולות ונאמנו'
 חזקות ותקיפו' להכניעם כשביל אנשים
 שאינם ראויים לכבוד הזה עם הזיות כי
 יומם ולילה לא ישכחו לרחויות על'
 מציאותו ית' ויכלתו ולא מרו את דברו
 גם לא שמו את תפקידו לזה השיב תשוב'
 כמנה והוא חו' שהשם ית' מכניע בריות
 גדולות כשביל האדם ילוד אשה קצר
 ימים ושבע רגו מה אנוש' האמנם זה
 שמשדר הטבע שאם טבע השמש לצאת
 על הארץ ימו יבוא והשם ית' מעמידו
 מתנועתו ולא אף לבוא ומכניעו הוא
 בשביל כבודו והו' ולהרות נתן בלב
 העולם מלו יכירו וידעו כי הוא ארון
 עולם וכל נצח יורה גדולתו ומלכותו
 ואינו בשביל כבודו של ישראל ובוד'
 האופן יוכל לשדר הטבע הוא שאמר
 רוד והדרר פעלו ועדקתו
 עומדת לעד יר' אם מעשה הם
 דרושים לכל חפצי העדה הוא בשביל כי
 נמשך הוד והדר לפועל הטבע במשל
 באופן שאינו מכניעם בשביל העדה'
 גם תכף ומיד תורם לטבע הרשעון
 אשר שם להם כבריאת העולם והש'
 ועדקתו עומדת לעד ד' צדקתו עם
 הטבע עומדת לעד כמו שהיה בראשונה
 והצדקה ה' א' נתנאי שדנתה הקכה עם
 הטבע

למי שאינו הגון כרמוז בתארוהו כמש
 חזל אם כן זכר עשה לנפלאותיו שהיה
 זכר לדוד וכתוב זאת זכרון בספר הישר
 שהקב"ה עושה נפלאות בעבוד המובים
 גם לטאינים עושים רצונו :

אבל הוא מבקש המצאה כמנהג

כי באמצעות הטובים יאכלו
 דאזורים בסבתם ולזה כשנתן להם
 במדבר המן גם הבאר גם ענני כבוד
 היא לסבת הטובים ודו' שרים משה
 אהרן ומרים וזש טרף נתן ליראייו
 וזכור לעולם בריתו : לסבת

יראייו ובאמצעותם אכלו כל ישראל
 ושמה תאמר אינו כן שהרי ראינו שאף
 על פי שכבר סעו והמה למנוחות הלא

המה משה ואהרן ומרים יבוא שלם יבוא
 על משכבותם עם כל זה כבר זכו ליכנס
 לארץ ואעפ"י שלא היו הגונים א"כ הסבת

הנ' אשר אמרת כי באמצעות משה
 ואהרן ומרים אכלו מר שאלו היא
 בטלה הואיל וראינו שאחר מיתתם זכו

ליכנס לארץ ישראל לזה השיב זכור
 לעולם בריתו כח מעשיו דהגיד
 לעמו לתת להם נחלת גוים :

יר לקיים את הברית אשר כרת את
 אברהם בין הכתרים ושבעתו ליצחק
 לזה עם היות שישראל לא היו ראויים

גם אף עפ' שכבר סעו למנוחות הרועים
 כולם משה אהרן ומרים עם כל זה השם
 ית' חיוקיים לעולם זכר הברית ונאמן
 בכריתו ונקיים במאמרו וזש יזכו לעולם
 בריתו בין שיהיו טובים או בהפך כרמוז
 בתיבת לעולם זכור בריתו אשר כרת
 עם האבות ולזה כח מעשיו בשדד
 המערכה ודו' יסת הטבע חגיד לעמו דל'
 הראת

הטבע כשיסיים לעשות הפלא הפלא
 ופלא שיחזירו לטבעו הראשון כמו
 שהיה או יאמר דתע' למה מכניע
 הטבע בשביל ישראל עם היות שאינם
 ראויים כרמוז בתיבת עדה לזה השיב כי

מפני ב' סבות הוא עושה יכן הא' מפני
 ההון ורדרר נמשך לשם יתברך כמש
 והב' צדקתו עומדת לעד יר' אם השם
 ית' משדד דמקדמות ומשנה הטבע

כשישראל הם טובים אבל כשהם בהפך
 לא יעשה נפלאות אז יאמרו כגוים כי
 צדקתו ית' היא לפרקים כשישראל הם
 צדיקים מטיב להם וכשהם בהפך לא

יעשה צדקת עמהם והה נוגע בכבוד
 אלקים כי הוא רוצה להשפיע שפע טובו
 על בראיו יומם ולילה לא ישבות לזה
 רצה עתה הקב"ה לעשות נפלאות כשהיו

במצדים עם היותם גוי מקרב גוי מרד
 אלו וגו' להראות לעולם מלך כי צדקתו
 עומדת לעד עושה צדקת בכל עת בין
 כשהם טובים בין כשאינם עושים רצונו

זו ועוד בה סבה שלישית שבעבורה
 גם כן ראוי לעשות נפלאות אעפ"י שהם
 שרעלים קסבים מחבלים וגו' והוא בזכות
 הישרים הרמזים בסוד ישרים הלא

המה שני בני היצור הם משה ואהרן
 קדוש ה' וזהו שאמר זכר עשה
 לנפלאותיו חנון ורחום ה' :
 ידוע הוא כי יש הפרש בין חנון לרחום
 שחנון נאמר על הרגון כמש' חזל על
 פסוק וחנוני את אשר אחזן למי שראוי
 לחון ורחמתי את אשר ארחם אף על פי

שאינו הגון וזש המלך דוד עה זכר
 עשה לנפלאותיו שהוא חנון ורחום יר'
 נתן טוב לטובים ולישרים בלבנותם גם

ודאח לישראל ונתן להם את הארץ
 לקיים את בריתו הש' לתת להם נחלת
 ביום עם היתה נחלה מאבותיהם עכו
 לקיים את דברו הטוב העביר אהסנתא
מעשה ידיו אמרת ומשפט
נאמנים כל פקודיו יי' אתה
 אמרת כי השם יתברך כרא' חרשות
 ועשה נפלאו' בעבור אברהם עבדו ולזה
 מגדשגוים מפניו אם כן נמצא שאם
 השם ית' עושה שמת בארץ הוא לאהבת
 האבות הקדושים אשר סעו למנוחות לא
 לתכלית המשפט לשפוט האמת לכער
 קוצים הן הכרם או היל' ארץ הצבי כי
 הם משמאים אותה כדרכם ובעלילותם
 כסוכמת הנדה גם נול' ועויות לצלפים
 ולרכבות וזהו דבר מנונה אפילו בבשר
 חס שיטפוט בשביל דבר היצוני היל'
 לדון דין אמת לאמתו וכמו שפי' על
 המאמר הזה שאם הדין יש לו אהוב
 ויוכה אותו כדין וכהלכה לא אם יש לו
 שונא מתמול שלשום וחובו כדין
 וכמשפט א' ישמח הדין כמעשיו כהייכו
 את השונא או לזכות את האהוב ואעפי
 שהי' דין אמת רק ידון הדין עם היותו
 עושה משפט והדין דין אמת עם כל זה
 לא יעשה ככה רק לדון דין אמת לאמתו
 לסבת האמת לא בעבור אהוב ואהוב
 טנאה נפשו כי מול' שנים לפניו בעת
 המשפט וכבש' הדין זול' וזרת לשוננו כי
 הונח שיהיה המשפט ירא אלהים וכבוא
 עם הארץ להשפט לפניו יתפון להצדיק
 צדיק ה'רשע ישמע עם כל זה אינו חפץ
 בזה מצד מה שרו' האמת שידוף אחריו
 לעשות איתו בכל מקום ובכל עניין וגו'
 לזה הצדיקו תעשו המשפט בעבור הצדק

בעצמו עכו' ואם בבשר ודם ככה נש'
 וקו' בן בנו של קו' במכונה שהוא דבר
 בתמיהה שיטטה זה בשביל דבר היצוני
 ולא לתכלית האמת כנה שהוא אמת
 אם כן איך נאמר שגרשם בעבור בריתו
 את אברהם ולא נאמ' שנתמלאה סאתם
 ולזה השליכם בשם גאל' ארץ אחרת
 שאם בו' הם עושי' בשביל האמת לאמתו
 אם כן איך נאמר שטטה זה השם יתב'
 לאהבת אברהם אהובו ולא בעבור
 הצדק לזה השיב ואמר מעשי ידיו אמת
 ומשפט רל' המשפט שטטה לגרש הו'
 עממים מארץ כנען מהם דחופים ומהם
 שחופים אינו שטטה רשעם יתב' דה
 המשפט בעבור אברהם אהובו כי אם
 לדון אמת לאמתו כיהיו חייבים כלית
 ונתמלאה סאתם ולזה גרשם וזה אומר
 אמת ומשפט יי' הכל יחד נעשה
 משפט ולתכלית האמת במה שהוא
 אמת בלתי בחיבת אברהם אהובו אבל
 לתת להם את ארצם ולא לאומה אחרת
 משאר האומות זה היה לאמת את דברו
 אשר כרת את אברהם והיו שאמ' נאמני'
 כל פקודיו רל' להראות כי נאמני' דבריו
 ולא ישוב אחר דיקם' אם כן אם יהיו
 טובים והולכים בדרך השם יתב' יהיה
 להם קיום והעמדה וישוב בארץ כנען
 ואם לאו ילכו' א' ארצות הגוים למקומות
 רחוקים כצורת וספרד שאם גרש הו'
 עממים הוא לרוע מעלליהם שטטאו את
 הארץ והיא ממונת כנגד ירושלם של
 מעלתו ובעבור דלתתם כך אתער
 למעלה הו' ועתה ישראל' אם ילכו גם
 המה בערמה תקיא הארץ אותם כאשר
 קאה את דגני הש' **כמובנים לעד**
לעולם

77

לעולם עשויים באמת וישר ;
 ר' סמוכים וקרובים יהיו לשם ית' בא'
 ששם היא ממונת כנגד ירושלים של
 בעלה כמש' והוא ארץ אשר עיני ה'
 אלהיך בה מראשית השנה אם דיניהם
 ומטפטיהם יהיו עשויים באמת וישר
 כי על ג' דברים העולם עומד על הדין
 ועל האמת וגו' . וכפרט מה שפי' אני
 במשנה הנז' שמלבד קושית המפרשים
 ז"ל במשנה ובפרט מדרש שמואל רוצה
 הראש דרוש דרש שמואל הקטן והרודף
 כעיניו בזה דאשונה מניינא למת לי
 לימא העולם קים על הדין ועל האמת
 וכי' שדרך ותנא לקצר . גם למה לא
 לקח סדר הכתוב הילל על האמת ועל
 הדין ועל השלום שנתאמר **אמת**
 ומישפט שלם שפטו בשעריכ'
 כסדר דמכתוב ממש למה שיגיד סדר

הכתוב: אמת וישר

אמנם נראה לעד שמונת התנא
 לתרץ הפסוק שלכאורה נר'
 לא רישיה סיפיה ולא סיפיה רישיה
 ראש ותחתל פסוק נראה שמדבר עם
 העולם כולו ר' טאינו מדב' כבעלי דיני'
 שהו' אומר דברו אמת בין איש וגו' ואחר
 כך אמר אמת ומשפטו וגו' נראה שמדבר
 כבעלי דיני' לז"א התנא אינד' מבין
 הכתו' שהכל הוא ענין א' קודם ההזדהונו
 על האמת ור'ל אם הראדם ידבר אמת
 ויודה על הדמת הנה מעולם ועד עולם
 לא יצטרך ללכת אהל הדיין רואייל
 והאמת בין עיניו ואם באולי איזה פעם
 ביוכל יצטרך ללכת אל הדיין לא יריב
 ויתקוטט עם חבירו למה טוען לו טענות
 כוזבות אלא' שישיב בדין לפני הדיין

ואח' יצא בשלום עם בעל דינו ויעשה
 באופן כאלו לא היה ביניהם שום דבר
 בעולם . אם כן כל ג' מילי של הפסוק
 הכל דבר א' דברו אמת איש את רעהו
 שבוח לא תצטרך לעמוד לפני הדיין
 ואם לפעמים תצטרך לילך על איזה
 טענה מזכת דבר האמת והאמת תבדור
 בדברך והו' שחוד הכתוב ואמר אמת
 פעם שנית ועל כן כשתצא מלפני הדיין
 לא תריב עם בעל דינך רק אחר נמר
 דין תשאר בשלום עמו וה' ומשפט שלם
 אחר המשפט תשאר עמו בשלום וכיום
 שפטו כשדיכס הוא אזהרה גם כן אל
 הדיין עד דן דיין עמו כמאמר
שבטו ישראל ; כפי המפר' שלא
 היה חולק להם כבוד אף על פי שהיה
 שבטו ועמו רק כאלו היה מאח' השבטים
 וז"א כאחד שבטו ישראל גם שופטים
וישטר' תחן לך בכל שעריך
וגושפטו את העם משפט
צדק ; אף על פי שהם מכל שבט
 ושבט ישפטו את העם משפט צדק ולא
 יחלקו כבוד כשבוא א' משבט שלהם
 וז"ש הנביא אמת ומשפט שלום
שפטו בשעריכם ; אפילו שיהיה
 כשער תעשו דממשפט והאמת ולא

תכירו פנים במשפט .
אם כן לז"א התנא והזכיר מניינא
 ור' אפי' שבמשמעות הכתוב
 מדבר לכאורה בענין א' כל הפסוק כמו
 שפירשנו אינו כן רק ג' דברים הם ותש
 חתנא על ג' דברים ולזה לא לקח סדר
 הכתוב כדי שלא יבין שהכל דבר אחד
 פטשמו לכאורה רק שנה מסדר הכתוב
 ורצה התנא ללמדנו שמונת הכתוב היא

ג' דברים

ד'דברי' ולא דבר אחד וזה יוכן היטב כמה
 שזאריך הרב בעל העיקרים זל בענין
 המשפטים מא פרק כז ושם נאמר כי
 חלק המשפטי נתן שלמות לעושה
 בשיכוין לעשות המשפט בעבור שצוה
 השם ית' ולא בעבור שהוא קרוב אל
 השכל כנימוסים כי אז לא נתן שלמות
 לעושה י' וזה היא מונת התנא כמה שאמ'
 על ג' דברים העולם קיים על הדין וגו'
 גם האמוה היו להם נימוסי אבל הכל היו
 שקר וכזב לוא ועל האמת יר' כשיעשה
 חלק המשפטי יצורף עם עשיית הדין
 גם הכוונה הרוחנית שהיא האמת כי כל
 משפטיו ית' האמת והצדק ולומר בלבנו
 אם אני מקיים או עושה אלו המשפטים
 אינו בעבור שהם קרובים אל השכל
 כנימוסי הגוים דק בשביל האמת שמה
 שצונו השם ית' הוא אמת ולעטר האמת
 לזה אנו עושים המשפטים :

ובזה נמשך שלם גדול כי ידוע מש'
 חזקו **האי מאן דשקלי**
 ליה גלימ' מבי דינ' ליזמיר וליזיל
 בא' רח' שאם היה נשפט עם בני ישראל
 כנימוס הגוים בלי ספק איש ממנו לא
 היה מקבל עליו הדין כי עם קשה עורף
 הוא אבל עתה שהם עושי לכוונת האמת
 והם משפטי השם ית' ואינם כנימוסי
 העולם אפילו שאחד יצא זכאי וא' חייב
 ישארו בשלם בנאהבה ונחמדה לפי
 שיאמרו עלינו לקיים משפטי השם ית'
 כי צדקו וחדיו ולוא התנא על ג' דברים
 הלך המניין שאף על פי שלכאורתי
 נראה שהכל דבר אחד לפי שהכל חולך
 למקום א' אחד מונת עשיית המשפט
 בעבור האמת שהוא ציוני אלהי ולא

בעבור ישוב העולם כנימוסי הגוים כי
 כל כוונתם אינה כי אם ישוב המדינה
 ולזה הם מתקנים הנימוסים אבל איש
 ישראל לא תהיה זאת כוונתו כי אם
 לעשות האמת שצוה השם ית' כי בדרך
 נודע שהוא אמת הואיל וצוה השם יתב'
 עליהם אם כן הייתי אומר שכל ג' דברי'
 היו דבר א' לוא התנא על שלשה דברים
 העולם וגו' יר' מעלה אני עליהם כאלו
 הם ג' חלקים וגו' דברים ואתן לו שכר
 על הדין שהוא המשפט רל' המעשה ועל
 האמת שהיא אותה המונת הרוחנית
 שהיא עשות המשפט בעבור הציוני להי
 ולא בעבור הנימוס כנימוסי הגוים

ועל השלם שנמשך מעשות הדין בעבור
 ציוני אלהי שבזה יוצאים בשלם על אלו
 הג' דברים אפילו שהכל הם עניין אחד
 מעלה אני עליו כאלו הם שלשה חלקים
 ויקבל שכר על כל אחד ואח' וזש' הכתוב
 אמת ומשפט שלם כי לפי האמת היד
 לו ליקח סוד התנא כי הוא הסדר הנכון
 לכאורה משפט ואמת ושלם שפטו למה
 רפסיק בין האמת לשלם במשפט
 האמנם לפי שעיקר המשפט היא אותה
 הכוונה הרוחנית והמעולה שאם לא כן
 לא היה הפרש בין המשפ' שלנו למשפט
 הנעשה כנימוסי הגוים לזה הנבי' זכריה
 עה רצה להתחיל בעיקר וחתכלית שהוא
 האמת לאמתו רל' שהוא ציוני אלהי ואחכ'
 אמ' ומשפט שלם יר' מזה ימשך המשפ'
 יהיה שלם רל' יצאו בשלם עד האי מאן
 דשקיל וגו' וזש' אמת ומשפט יר' מאחר
 שהכל נבה היא אמת ולא נימוס מזר
 ימשך ומשפט שלם אם כן בכוונת
 ובחכמה התחיל הנביא אמת כי כן הוא

7

מקבלים המילה לא היו נגאלים כי אין
 משוא פנים לפניו יתברך כהם כנויים
 הואיל ואינם עושים רצונו אלא כסקנת
 האמת היא כי אף על פי שהוא מובדל
 ומופרש מבני אדם גם בדרגות
 השמימיים גם מהשכלים הנבדלים עמו
 כותן לבות וכליות ה' וזש' קדוש ונורא
 שמו קדוש רל' מופרש כמו קדושים יהיו
 פרושים תהיו ונורא רל' משגיח כי
 מצד ההשגחה יראוהו אנשים אם כן אף
 על פי שהוא מופרש כרמוז בתיבת קדוש
 עמו נורא שמו רל' משגיח בבני אדם
 ולזה סוף דבר הקול נשמע בית פרעה
 שהיא ארץ מצרים כי ראשית ותכלית
 החכמה היא יראת ה' שהרי אפילו
 שעושים המשפט צריך שיהיה לתכלית
 דהני ומעולה וחשוב לעשות האמת
 שצונו וזש' ראשית חכמה יראת
ה' שכל טוב לכל עושיהם
תהלתו עומדת לעד

השכלה טובה יהיה לאדם שיצורף השכל
 והדת שני מאורות הוא שכל טוב לכל
 עושיהם יר' עושה שני הדברים גם יחד
 שהוא עשות הדבר בטביל' שצוה הש'
 והוא לכל עושיהם וזכו נמשך כי תהלתו
 עומדת לעד ושיג שכר נצחי לעולם ועד
 שאם לא היה עושה המשפט או המצוה
 רק בעבור שהוא דבר קרוב אל השכל
 לא היה משיג שכר נצחי כמש' הר' לבו
 זל' והיה מעשה הצדקה משולל מכוונת
 רוחנית רק נותן צדקה מפני ישוב
 רעולם אז אינו נמשך כי אם שלם
 בלבד רל' שלם המדינה אכל ועבודת
 הצדקה רל' כשנותן צדקה לעבודת ה'
 שצוה נתן נתן וזש' ועבודת הצדקה אז
 נמשך

הסדר האמיתי כמש' אבל התנא שבא
 אחר זמן רב אה' הכביא זכריה רוצר
 לביאר ביאור רחב ומפורש יותר כדי
 שיבינו אנשי דורו ותחיל' על הדין
 קודם חלוקת האמת כדי שיוכן דבריו
 מה שלא היה מוכן אם היה אומר קודם
 האמת ואחר כך הדין שרמייתי אומר
 שתיבת אמת אינה מרבית בעניין
 המשפט כי אם ללמד אדם דעת שיחבר
 אמת במשאו ומתנו אכל לפי שנתמעטו
 הדלכות לזה שינה התנא מסדר הכתוב
 כדי שיתבאר באר היטב היטב ואמר על
 הדין ותכלית הדין על האמת ומזה
 נמשך שלם וגו' אם כן לזה אמר המלך
 דעה כמובנים לעד לעולם יהיו ישראל
 כשהמשפטים הם עשויים באמת וישר
 בית באמת היא בית בעבור ורל' בעבור
 האמת כמה שהוא אמת לא לתכלית
 חיצוני אעפי שעושים המשפט :

והראיה עז' כי כשישראל לא ילכו
 בתורת ה' לעבד ולשמרה
 שיתנהג עמם כמו שהתנהג עם הגוים
 העוברים דבורו ואינו מעביר פשעם
 ומרים שהרי כשרתו עבדים במצרים
 ורצה לפרותם והם לא ראו ראוים
 לשיפורם כי מה אלו עמ' וגו' ולא מצא
 מקום ואופן כב יכול לפרות השם ית'
 רק בעצות להם שימולו להם כל זכר כי
 בעצותם המצוה הזאת כאלו עשו כל
 התורה כולת וזש' **פדות שלה**
לעמו צוה לעולם בריתו
קדוש ונורא שמו כשרצת
 לפדות לעמו מצרים לא מצא מקום
 ואופן לפרותם רק לצוות להם לעולם
 בריתו שישמרו לעולם ועד ואם לא היו

נמשך השארות הנפש כי זהו העקר
 שהכל יכספורה וזש רשקט וכסח עד
 עולם לעולם שכולו טוב ועולם שכולו
 ארוך אם כן זש תהלתו של העושה
 המצוה עומדת לעד • או יאמר תהלתו
 עומדת לעד וכנוי תהלתו חוזר להקב"ה
 הנז' ברישיה דקרא ראשית חכמה יראת
 ה' ולז' כשיש יראת שמי' בעולם תהלתו
 של הקב"ה עומדת לעד ויוכל לעשות
 נפלאות בארץ כי רוכב שמים בעזר
 האדם גם מתחת זרועות עולם מאותם
 שיושבים בעז' שהוא עולם התחתון הם
 סבת זרועות עולם כי האדם אם זכה עזר
 לכל העולם כולו אם כן ראשית חכמה
 יראת ה' לפי שבזה נמשך כי תהלתו של
 הקב"ה הנז' בראש הפסוק היא עומדת
 לעד ויוכל לעשות נפלאות בארץ שם
 עולם אשר לא יכרת תמיד עולם ועד
 ולזה כהיותם במצרים כדי שיוכל כב
 יוכל לעשות נוראות בארץ הזוהרים על
 דם פסח ודם מילה ואומר לך כדמיך היי
 ואמר לך כדמיך היי כמא' ול' במכילת' :
מפני מה הקדים לקיחתו
 של פסח לשחיטתו
 ד' ימים היה ר' מתיא בן חרש
 אומר ואעבור עליך ואראך
 וחנה עתך ערת דודים רהיניע
 שבועתו שנשב' הקב"ה לאברה'
 שינאל את בניו ולא היה בידם
 מצוות שיתעסקו בהם כדי שינאל
 שנאמ' שדים נכוננו ושערך צמח
 ואת ערום ועריה • ערום מכל
 המצוות נתן להם הכ"ה ב' מצות
 דם פסח ודם מילה שיתעסקו
 בהם כדי שינאלו שנאמ' ואעבור

עליך ואראך ונו' ואומר גם את
 בדם ברויך ונו' לכך הקדים
 הכתיוב לקיחתו של פסח
 לשחיטתו ד' ימים שאין נוטלין
 שכר אלא על ידי מעשה :
 ולהבין המאמר צריך לעודד
 בו ראשונה שהשואל
 שאל מפני מה הקדים ונו' תירץ כי
 שיתעסקו במצוות ומה הוא התירוץ הזה
 והלא היה ימול' הרקבן פסח ביום יד
 בניסן ולשוחטו תכף ומיד ובוהו היה
 התעסקות גדול בשחיטתו וזריקת דמו
 ומיחו קרביו ורוקטו תלבו והאכילת
 בשרו על מצות ומרורים צלי' אש ומד'
 התעסקות יש יותר מזה ולא לקחת אותו
 ד' ימים קודם ללא צורך אכ' זה התירוץ
 לכאורה אינו תירוץ שלקחתו תכף ומיד
 היה כזה דהתעסקות גדול וכפני מד'
 הקדים ד' ימים קודם' זאת ועוד
 אחרת גדולה מוזאת באומר רהיניע
 שבועתו שנשב' לאברהם ונו' והלא כיון
 שהגיע זמן השבועה מה צורך למצות
 שיעשו כדי שינאלו הנה הקב"ה לא תלה
 הגאולה במוצות רק במשלם שניה זמן
 הגלות ועבדום וענו אותם ארבע מאות
 שנה ואחרי כן יצאו כרכוש גדול אחרי
 כן סמוך תכף ומיד אם כן למה מבקש
 עתה מחדש מצוות שינאלו בעבורם אם
 נשלם הזמן רהיניע הקץ אינם צריכים
 מצוות כי זה אינו תלוי רק במשלם שנים
 הת' שנים אבל אינו תלוי כדבר אחר •
 גם נדקדק באומר שאין נוטלין שכר אלא
 על ידי מעשה ולזה הקדים ד' ימים וכי
 לא היה בקרא מעשה השחיטה והזריקת
 וכמה דברים אחרים הנעשים בו והיה
 ? כ 10 2 מעשה

הוא אביא אתכם שקודם יקבעם ואח"כ
 יביאם לא קודם יביאם ואחר כך יקבעם
 שאם כבר באו מה צורך לקבוץ כבר
 נקבצים ועומדים הם. האמנם דמו
 לב' העתים שאמרנו חו"ט בעת ההיא
 הידועה לפני שלבא לפומי לא גליתו
 אביא אתכם ממקום אשר אתם שם וזה
 עת א' הקצוב. גם יש זמן אחר שאיננו
 קצוב רק תלוי בתשובתכם וכל עת ועת
 מוכן לזה וזה ובעת שלכם שאינה ידועה
 שאם היתה ידועה היה אומר ובעת היא
 כמש' למעלה אבל עתה רצה לומר להם
 כל זמן שתשובו בתשובה אקבץ אתכם.
 וזה פה קבצי לפי שאף על פי שעדיין
 לא הגיע הקץ עם כל זה תכף מקבץ
 אותם מד' כנפות הארץ אבל בעת הקבוע
 לא הזכיר קבוץ כי כבר הם מקובצים
 רק אמר אביא אתכם והתועלת הייתה
 אם תשובו בתשובה שאף על פי שאני
 בסיועכם לעשות התשובה עם כל זר
 בקרא על שמכם חו"ט כי אתן אתכם לשם
 ולתהלה בכל עמי הארץ באטרי שאת'
 שבתם עדי בכל לבבכם בלתי מעורר
 וכחזיק בימין עזרתכם אתם מעצמכם
 שבתם אלי תשובה שלימה וזה בשובי
 את שבותכם וגו' יר' אף על פי שאני
 משיב ומסייעכם בתשובתכם עכו אתן
 אתכם לשם ולתהלה בקרב וארץ כי
 אתם רעושים. וכן גם כן בגאולת
 מצרים רצה הקב"ה שאף על פי שקבע
 לשעבודם ת' שנה אפילו הכי אם ישובו
 ל' השם ית' יצאם קודם לכן וכן מצאנו
 שכשצעקו ישראל להקב"ה במצרים קודם
 קץ זמנם כתיב ותעל שועתם אל האקים
 ועדיין לא הגיע זמן הת' שנה :

מעשה הלקיחה ד' ימים קודם זמנו
 אדרבא יותר מעשה בקרא אליבא דכולי
 עלמא שחיטתו וזריקת דמו וכיוצא
 מלקיחתו ד' ימים קודם שזה אינו מעשה
 כי יכול היה לקחת אותו תכף וסיד אם
 בן איך אמר בע"ה שלקחתו קודם זמנו
 ד' ימים שזה הוא המעשה. וכדי לישב
 ונאמר נאמר כי ידוע ומפורסם הוא כי
 בגאולתנו העתידה לבוא בה"ט בעגלא
 ובזמן קריב אף על פי שיש לר' עת
 ידועה להקב"ה כי היא מה שנאמר עליה
 ליבא לפומיה לא גלי אפה אם ישראל
 יקדימו לשוב בתשובה יחיש הקב"ה
 למעשהו קודם הזמן הידוע וכמש' זה
 זכו אחישנה לא זכו בעתה. אם כן שני
 עתים יש לגאולה וכמש' רומלך ידועה
אתה תקום תרחם ציון כי עת
לחננה כי בא מועד. כלומר
 תרחם לציון בא' משיגי פנים ובא' משתי
 עתות הא' היא עת לחננה שבתורת חן
 וחסד ועשה זה מחמת תשובתם וזהו כי
 עת לחננה. והאחרת כי בא מועד.
 כלומר כשיגיע מועדו ועתו הקצוב וז'
הנביא בעת ההיא אביא
אתכם ובעת קבצי אתכם כי
אתן אתכם לשם ולתהלה
בכל עמי הארץ בשובי את
שבותיכם לעיניכם אמר ה' :
 יש לדקדק כפל הפסוק ועוד ליערבינו
 בעת ההיא אביא ואקבץ אתכם ועוד
 למה שינה שקודם אמר בעת ההיא וגו'
 ואחר כך אמר ובעת קבצי ולא אמר
 והוא כמש' כראשונה גם שלא לקח
 הכתוב סדר נכון כי מהראוי היה שקודם
 יאמר בעת ההיא אקבץ אתכם ובעת

ודרו אם כן מה שלמד בעה במור
 שרידה אומר כתיב בן חדש
 חדש חכם שדקדק מאומרו הכתוב והנה
 עתך עת דודים כלומר שראו הקב"ה
 דאיה חדשה שלא עלתה על לב אדם
 לעולם ויש ואראך והנה עתך עת דודים
 כלומר שראיתי שעתך קדמה לעת שלי
 בתשובתך וזו עתך שקדמה לעתי הרי
 היא עת דודים שקדמת כידועותך וזרו
 שגלה כתיב בן חדש והוא שגם הקב"ה
 דמולו לאברהם זה העניין של הגאולה
 שישונו קודם זמנם ויצאו קודם הקץ של
 ת' שנה ורמז זה באומרו ואחרי כן יצאו
 ברכוש גדול אינו אומ' ואחרי כן אצויאם
 דק יצאו כלומר יצאו מאליהם ובעצמם
 ולא ימתינו שצויאם לכוף הת' מאות
 שנה' אם כן לזה רצה הקב"ה שיעשו
 מצוות כדי שיגאלם שדגרת תשובתם
 תועיל להם להגאלם משעבודם הקשה
 אבל להוציא ולהגאלם צריך ודאי מעשה
 גדול כי להיותם עד עתה עמ' כמו
 המצרי' הלא עתה כשכפרו בעבודת ודאי
 בזה שלה אליהם ונשא עינם לשמים
 ותעל טועתם אל האלקים תועיל להם
 תשובתם לבטל מעליהם עול גלותם
 אבל לגאלם צריך זכות מעשה המצוות
 כזה שהיו עומים ממצות עד עתה לזר
 רצה הקב"ה להקדים להם המצוות הללו
 דם פסח ודם מילה כדי שיזכו גם כן
 לגאולת וזו שאמר בעה כד' שיגאלם
 שוודאי אם הגאולה היתה בעתה הקבועה
 להם מאת הקב"ה מתחלת לא היה צריך
 למצות כי מאחר שרגיע עת מאמרו
 לאברהם היו יוצאים משם כדי לקיים
 הקב"ה השבוע' אבל עתה שהגאולה היא

קודם העת שלה ודאי שהיה צריך זכות
 מעשים טובים לכך וזו שדקדק בעה
 באומרו רגיע שבועתו שנשבע הקב"ה
 לאברהם אינו אומר רגיע זמן וקץ
 השבועה אלא השבועה כי אף על פי
 שלא הגיע זמן הקבוע לשבועה הגיע
 חזב קעם השבוע' ככל זמן הואיל שאני
 נשבעתי להוציאם והם קדמו בתשובתם
 אם כן הגיע קיום השבועה כבלי הגעת
 זמן השבועה ויש' בעה ולא היה בידם
 בצוות שיתעסקו בהם כדי שיגאלו
 שהל'ל כדי שאגאלם ולהלות בו הגאולה
 כי הוא ית' הגאול ולא יאמר כדי שיגאלו
 אמנם רצה לומר למי אין הכי נמי שהיה
 להם זכות להקל בעליהם עול הגלות
 אבל שיעור שיעשו מכל וכל לא הירד
 להם ויש' כד' ר' שיעור ולזה שיגאלו
 ר' שיגאלו הם מעצמם ולא ימתינו
 לעת הקצוב ואבר שיתעסקו בהם ולא
 אמר שיעשו או שיזכו אבל רבו שאמת
 הוא שהיה להם זכות שלא שינו שמם
 ולשונם ולא היו פרוצים בעריות כעדות
 הכתוב שנטי יח ערות אבל גלו הם
 בשב ואל תעשה אבל עתה מבקש מצות
 מעשיות ר' שיהיה בהם עסק רב וז"ל
 נתן להם דם פסח ודם מילה כדי שיעשו
 מצוות מעשיות ויתעסקו בהם' גם
 לשבר מתל'ת על הלא הוא להי מצרי'
 לזה הצריך דתעסקות ובעשה כקרבן
 פסח גם המילה שהיא להסיר הקליפה
 ולהכניעה ולהשפילה עד עפר יכניענה
 ישפילנה כי כזה דבק לעד הקדושה
 והטהרה לזה כחר השם ית' באלו הב'
 מצוות להכניע ולשבר ולהרוס בתלעות
 עול בול טלת' וכדי לתרץ השאלה

האחרת

האחרת

ומאודו שיקבל עליו לשחטו ולא עוד
אלא שישתדל להכין לו מטבח ב' אוג'
ימים והוא יושב לבטח אתו עמו כלומר
אליו ולכן בא בספור הזה של העקידה
זכרון בכפר כל אלה הדברים הפרטיים
להגיד כי ישר ונאמן לבו בטוח בה' לא
ישב מפני כל ואפילו בשחיטת בנו
הבן יקיר ולזה נאמ' בראשונה שהשכים
בבקר והיה בזה מהיר במלאכתו כמי
שהיה מוליך בנו לעשות לו חופה ויחבוש
את חבורו עם היות שהיו לו כמה עכרי'
דוכבים על סוסים ויקח את שני נעריו
לפי שכבר יכוא אדם לידי חרטה בצרוף
אל אחרים לומר שאלו הם נכרים אצלי
חלקם בחיים וכני האהוב ח' למיתת
לוא' כי לא נכמרו רחמי לומר רק ויקם
וילך אל המקום כי בכל זאת לא נפל
לבו ולא נחלש כמו כרחם אב על בנים
אבל קם ללכת לדרכו בזריות דרך ג'
ימים ולוא' לו המלאך עתה ידעתי יר'
אחר שבמעשה הזה אין הכוונה השתת
הנער ומיתתו כעצם רק לרודיע
בשחיטתו טוב כונתך בעבודת בוראך
והוא איכות הפעל אם כן אל תשלח ירך
אל הנער כי מבלי שתשחטרו ידעתי
כבר כי ירא אלהים אתה ולא חשבת
בפעל את בנך דואיל ועשית כל
המעשים האלה ולא נשאר מעשות רק
מה שיעשוהו אנשים בקלות הדעת ולוא'
יקרא מעשה אבל המעשה הוא והכנות
והסבות והחשוב מחשבות קודם עשות
הדבר והוא המעשה ומה שיבוא אחר כך
מהמעשה אינו נקרא מעשה ולוא' הול'
מי שחשב לעשות מצוה ונאנס ולא
עשה וגו' וכן הרודיע עבירך קשים

מעב ירח

האזרת ששאלנו והיא מה מעשה יש
יתרו משחיסת הקרבן וקבלת הדיקת
דבר ומיחוי קרביו והקטר חלביו ועלייתו
ואכילתו על מצות ומורוים שכל זה
אינו נחשב למעשה זולתי בלתי אם
לקחתו ד' ימים קודם השחיטה שזר
נחשב ונקרא מעשה רב ושאר כל
הדברים הנעשים בו אינם נקראים
מעשה י' וכן לתרוף השאלה והאזרת
ששאלנו במש' בעה' שלקחתו קודם
ד' ימים הוא מפני שמוביא שכר על ידי
מעשה שנראו ששאר הדברים כגון
שחיטתו וכיוצא אינו מביא לידי שכר
אמנם זה יובן עם מה שפירש הר"ע זל'
בפר' העקידה ששאל מה זה ועל מה זה
המתר המבואר הבא בספור הוא במה
שזכור כמה דברים לכאורה ללא צורך
וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חבורו
ויקח את שני נעריו אתו ויבקע וישם על
יצחק ומה שאמר אל נעריו וזולת זה
כמה דברים וספור שהיה יכול לקצר
ולומר עניין הנסיון ודושיב זה
בהקדמה אמיתית והיא שכבר יסבול
דעת קצת לעשות דבר קשה מאד רק
שיעשהו כפתע פתאום פעם א' ולא ישנה
לוי כמי שמפיל עצמו מורג או מפיל
עצמו על החרב המורם מהם כיוצא בהם
אמנם האדם לא יסבול לעמוד על
המעשה ההוא בעיון הדובר ההוא
ובהכנת הסבות והדרכים המביאים אל
הדבר המסוכן והוא שיעיין זמן ארוך
מבלי שיחזור בו ממה שעלה על דעתו
לפי שעה ק"ו כן בנו של קו שיקטר
הדבר הזה על בנו יחידו ויחידו רודיו
והודו החביב עליו כפלי כפלים מנפשו

החיות

79

מעבירה לזאת הסכה שאמרנו
אם כן לזהרה הקנה לרזיות
 לעולם כולו אומץ לב
 ישראל בהקדים הקרבן מעשור להדש
 שעם היות כי טלה היה אלהים ויהיה
 משפיע להם יקר וגדולה וכבוד באמצעו
 הכבוד והעליו שהיו נוהגים במקנה
 ההוא שנקרא שמו עליו והוא בדמותו
 יצלמו והיו חושבים כי הגזע באחד אחוז
 מן הכשבים או מן העזים כנוגע בכבת
 עינו של אלהים ואחת דמו להמית
 ועתה כי יראו עולם דפוף כמו רגע
 ברגע קטן שהיאודים האומללי ישלחו
 ידיהם במקנה הנכבד ההוא שהוא
 בעבד לכל מצרים ובכרעי מטתו יאסור
 אותו לעיניהם ויניחוהו במשמר שלשת
 ימים או ד' ימים ואין לאל ידם להסירו
 ולהצילו : **באופן** שהיה להם זמן
 רב לחשוב סבות השחיטה ועם כל זה
 בטחה בהשם ית' והכניסו עצמם בסכנה
 גדולה אף על פי שחשבו מחשבות כל
 אותם הד' ימים וראו שהמצרים יוכלו
 להקיע להם זהו נקרא **מעשה** שאם
 היו לוקחים אותו ותקפו ומיד שחטים
 אותו היה דבר נעשה בכל ידעת ובפתע
 פתאום ואינו נקרא מעשה שאם הרהר
 חושב בסכנה הנמשכת בדבר ההוא
 יחשוב יום או יומים וראי לא היה שחטו
 אם כן אינו מעשה אלא אחי שראתו
 ראינו שחשבו בסכנה הגדולה הנמשכת
 לא יום א' ולא יומים ולא ג' ימים
 גם בעשות אותה הלקיחה בזריות גדולה
 ובמקץ גשפה כרורה טהורה ובשמירה
 רבה הרי זה הוא המעשה כמש התנא והרי
 זהיר במצוה קללה כבחמורה ונ' דל'

שמלכך עשיית המצות וקייכום הנדב
 עון יצטרך האדם שישים בעשייתם
 דהשתדלות וריות שכזה מורה על
 האהבה והחשק והשכחה במעשה המצוה
 ולא שבין שתיהם המצוה שתבוא לידי
 האדם קלה או חמורה תמיד יעשה מזה
 שיעשה מהמצוות בזריזות גדולה חשק
 ושמחה כמאמר התנא הוי דין למצוה
 קלה כבחמורה יר' שאף על פי שתהיה
 מצוה קלה יעשה במרצה וריות כמש
 המלך דעה גם **עבודך נזדר בהם**
בשמים עקב רבו יר' שהוא
 עושה מצוות נס הוא זרז ומאיר בעשות'
 וזש גם עבודך נזדר יר' כשם שיש לי
 המעשה כך יש לי הוזהרות והזריות
 ולא אמר גם עבודך לרבות אהת עצמו
 לבר שהיה די באר' ועבודך נזדר מאי גם
 רק כמש' לרבות דהזריות והזריות
 בשמירת המצוות לפי שהשכר תלוי
 בזריזות והזריות לא במעשה כי המעשה
 משולל מהזריות והזריות אינו כלום
 רק הכל תלוי בזריזות וזש עקב רב שבזה
 תלוי השכר הגדול וזש התנא שאין אתה
 יודע בתן שכרן של מצוות יר' אינו כמו
 שתחשוב שהעיקר במעשה רק בזריזות
 אם כן הרי זהיר במצוה קלה כבחמורה
 בין העקר וכחן שכתב של מצוה הוא על
 הזריות לא על המעשה יר' אם כן לרא'
 בעה' לטון מיתר לכאורה טעיים ואמר
 לכך הקדים הכתוב לקידתו של פסח
 ד' ימים לשחיטתו כלומר זה הוא העיקר
 כד' שיהיה הדיבר בכתוב ולפי כפתע
 פתאום יר' גם כן יהיה להם אומץ לב
 גדול בשחיטתו ויהיה להם הוזהרה גדולה
 והזריות וריות נכונה וזרז עיקר

המעשה

המעשה • ולזה בעה בלשון שלילת
 שאין • נוטלין שכר וגו' למור נקט
 לטון שלילת הולל לטון
 חיוב שנוטלין שכר על ידי מעשה
 גם תיבת על ידי מיותרת לימא שאין
 נוטלין שכר אלא על המעשה למה אמר
 על ידי מעשה אבל רמז למש כי אעפי
 שהעולם כולו חושבים ששכר המצוה
 היא על המעשה ולא על הזירות והשבח
 אינו כן כמו שחושבים רק אין נוטלין
 שכר אלא עו' ר"ל הדברים המביאים אל
 המעשה קודם עשותו במשל לקחת
 השלה בשמחה רבה וכיוצא באלו הדברים
 שהם קודם השחיטה שהוא המעשה על
 זה מותנים שכר לא על המעשה משולל
 כי כמעשה לבד אין לו כלום אלא
 בשמחה וזירות כשהולך האדם לעשות
 המצוה זהו נתינת השכר כמו שהיה
 מתרעם הכביא ישעיה פגעת את
 שש ועושה צדק בדרכיך
 וכוונת ה' אתה קצפת ונחטא
 בהם עולם ונושעו יד' שהיא
 הרגת ולא חמלת למי שהיה שש ושמח
 כשהולך לעשות הצדק ר"ל אינו פעולה
 טובה ולזה תורתנו הקדושה תהיה
 אשר לא עבדת את האקיד
 בשמחה ובטוב לבב מרוב
 כל אינו מתרעם שלא עבדוהו
 רק שעבדוהו אבל לא היה כשמחה
 שהו עיקר המצוה כי רבה היא השמחה
 יותר מהמעשה ולזה שאין נוטלין
 שכר אלא על ידי ר"ל הסבות וההכנות
 שנקראים למעשה שהם רצונות
 והזירות והשמחה אלו הם הנקראים
 ידי המעשה כמו ידות הכלים שהידות

ההם הם עיקר הכלי לאחז בהם כן
 הזירות והזירות והשמחה הם ידי
 המעשה ועל זה נוטלים עיקר שכרו של
 מצוות • נמצא כי בהזירות רחמנן
 והעצום שרדיו הולכים בכל יום ויום
 מאותם הימים לבקר את המלה שהיה
 אסור בכשרות בשמחה רבה זהו העיקר
 שהכל תלוי בו • אם כן לזה רצו
 הקב"ה שתהיה תעמוד לעד וראו כל
 עמי הארץ כי הוא אדון עולם וכל נוצר
 יודה גדולתו ומלכותו שהוא העיקר אשר
 אנו כו' לזה רצה לזכות את ישראל לפיכך
 הרבה להם מצוות עשרה מיעוט רבים
 שנים ונתן להם כ' מצוות דם פסח ודם
 מילה כדי לקחת גוי מקרב גוי במכות
 באותות ובסיפתיים בתוככי מצרי ויקרע
 להם ים סוף ואז יראו יבירו כל יושבי
 תבל ושוכני ארץ העבי כי לה המלוכה
 ומושל כגוים כמאמר רחב כי שמיננו
 את אשר הוביש האת מי ים
 סוף מפניכם וגו' • כי לעד דבר
 גדול וברור חוב מגדולתו ית' ובפרט
 בכה שאחזל בשמות רבה פרשת ושמע
 יתרו ה' ה' עונו ומעונו ומנוסי
 ביום צרה וגו' :

אמר

ישראל להקב"ה כשעשית
 לנו נסים בים אמרנו
 דך עוי וזמת יה • הלא שמעה רחב
 ובאה ודבקה בך שנאמר ותאמר אל
 האנשי כי שמענו את אשר הוביש ה' את
 מי ים סוף מפניכם הוי ה' עויו ומעונו
 וגו' כשעשית נסים כימי שלמה שנאמר
 וחתן עז למלכו • לא באה מלכת שבא
 ושכחה אותך שנאמר ומלכת שבא
 שובעת את שמע שלמה ומר אמר

81

וזו ה' אלקיך ביום אשר תפץ בך •
 כשהוצאת אותנו ממצרים ונתת לנו את
 התורה שנקראת עוז שנאמר ה' עוז לעמו
 יתן • ולא שמע יתרו וכו' ונדרבך בך
 וזו אליך גוים יבואו מאפסי ארץ •
 הנה להבין המאמר יש לעורר כמדת
 ספקות • ראשון שאמ' ושמע יתרו
 וה' ה' עוזי ומעוזי ומנוסי ביום צרה וגו'
 מאן דכר שמי' או מי בתן הפסוק של
 וישמע יתרו עמ' ירמיה הנביא עוזי
 ומעוזי ואם היה רוצה ללמוד איזה דבר
 משם היה לו לדרוש פסוק של ושמע
 יתרו ואחר כך הפסוק של ה' עוזי ומעוזי •
 גם שאמר אחר כך אמר ישראל להקבה
 בשעשית לנו ניסים בים אמרנו לך עזי
 וזמרת י' לזה באת רחב והלא הפסוק
 שרם מביאים לראיה הוא אומר שאינו
 בשביל מה שאמרו רק כי שמענו את
 אשר הוביש לזה באת אחר כך אליך
 דם אומרים שהוא בשביל האמירה
 והראיה שרם מביאים הוא בשביל
 דבר אחר • גם אדוקדק תיבת הלא
 שמעה יותר טוב לומר ואז שמעה רחב
 ובאת • גם אחר כך אמר ה' ה' עוזי
 וג' • ויקשה על זה מלת ה' ה' עוזי
 שה יכן רמז בפסוק הזה זאת הדרשה •
 גם שקודם התחיל הפסוק מלו ועתה לא
 הביא ראיה כי אם מחציו וראשון •
 גם שאומ' בענין שלמה לא באת מלכת
 שכל למה נכנס כלשון שלילה ולא
 אמר כמ' ברחב כלשון חיוב לא לשון
 שלילה ועוד שאמר כשהוצאת אותנו
 ממצרי' ונתת לנו התורה בא יתרו שאצל
 האמת היה לו לומר כשהוצאת אותנו
 ממצרים וקרעת לנו הים ועשית מלחמת

עמלק ועשית לנו כמה ניסים וגו' אם כן
 למה זכר יתרו בתן תורה לכו וללא
 קריעת ים סוף ומלחמת עמלק • גם
 שחיים באליך גוים יבואו מאפסי ארץ
 קודם שייס בעוזי ומעוזי ואחר כך באך
 גוים יבואו וגו' • והעולה על נביהן
 הוא שבעה לא הולך על הסדר שהוא
 והוא מפרש בענין יתרו היה לו לדרוש
 הדרשה על יתרו ואחר כך על רחב ואחר
 כך על מלכת שבא שהיתה בימי המלך
 שעה ולא לדרתחיל ברחב ואחר כך
 במלכת שבא ואחר כך ביתרו שהוא
 הקודם בזמן ובמעלה •
האמנם ידוע ומפורסם שכל כוננת
 חז"ל במדרשים הקודמים
 לזה הוא לשבח ולרומם ולהודר ליתרו
 שכל כוננת ביאתו לא הית' רק להתקרב
 אל השכינה בכל לבכו ובכל נפשו
 ומאודו ודרו והודו ולא היתרה כוננת
 ביאתו בשביל דברים גופניים מעט
 התועלת או בשביל המעלה והכבוד
 מדומה שהשיגו ישראל לזה היה בא
 רק כוננת ביאתו לחדבך בשכינה ואף
 על פי שאמר הכתוב וישמע יתרו
 כהן מדיון וגו' כי הציא וגו' •
 שנראה שבשביל היותו דבר גופני כדי
 לילך להיות קרוב של מעלה לזה היתר
 הולך לפי שהביח אשתו ובכיו זה כמדת
 כמ' הכתו' אחר שלוחיה שבר' שבשביל
 זה הולך לו לא בשביל מתן תורה לזה
 בא בעה' ללמדנו שחו' כי כוננתו של
 יתרו לא היתה רק להתקרב אל השכינה
 ובקושיא א' שיש בפסוק א' של הנביא
 ירמיה בזה יוכן פסוק וישמע יתרו
 ומשם ראיה ברורה איך כוננתו להתבך

בשכיב' שיש לרקודן בפסוק כפל המלות
 עוזי ומעוזי ומנוסי מה הפרש יש בין
 עוזי למעוזי * גם מה שייכות יש בין
 למש' ומנוסי ביום צרה עם אליך גוים
 יבואו מאפסי ארץ וגו' האמנם הנה
 ידוע כי יש ב' מיני יראה הא' יראת
 העונש * הב' יראת הרוממות * וביראת
 הרוממות יש ב' מינים הא' ליראה את
 ה' מצד רוממותו שברא בראים נפלאים
 ודברים נוראים * וחב' יראת החכמה
 דל' מצד החכמה שראה שהוא ברירה
 קטנה אפלה טפלה מעוטה לפני תמים
 דעים ומוה המין הם הפילוסופים שמצד
 חכמתם מכינים מעוט ערכם ונדלות
 השם יתברך לזקן סוף אכל אינם
 אוהבים אותו שחושבים שאינו משגיח
 בהם * ויומרוהו למוטה באופן שהם
 יראים יראה פנויות אבל אינם אוהבים
 אותו * אבל היראה עיקרית לירא
 במנו מצד גדולת השם יתב' כמש' וגם
 לאהוב אותו לפי שהוא משגיח בנו וראוי
 לאהוב אותו כמש' ורמב"ם זל' בהלכות
 יסודי התורה האל הנכבד והנורא מצוה
 לאהבו ולירא ממנו שנאמר **ואהבת**
את ה' אלקיך ונאמר **את ה'**
אלקיך תירא באופן שתתחלק
 היראה לנ' חלקים * החלק הראשון
 יראת העונש * החלק השני יראת
 הרוממות * גלפי שגם כן הפילוסופים
 וחכמים הם יראים גם כן מזה המין
 ללא שיש מין * שהוא יראה עם אהבה
 ולזה מפה הרמב"ם זל' כמנין המצוות
 נאהבה לבדה והיראה לבדה * ללא
 בעה של עולם יירא האדם לשם ית' או
 מפני זה או מפני זה **או מפני יראת**

העונש או מפני יראת הרוממות ומכל
 שכן אם ישתהף האהבה עם היראה כי
 אין ספק היראה עם האהבה היא מעולה
 עד מאד ואם לא יתכן לכל הפחות ללא
 יפחות מיראת העונש לפי שמיראת
 העונש יבוא תועלת גם כן שבמשל איש
 אחד שאינו ירא את ה' כלל עתה שרואה
 לזה הרשע שהוא ירא מיראת העונש ירא
 הוא גם כן :
וזאת היא היראה שהביא בעה
 בפסוק עוזי ומעוזי אמרו
 ישראל לפני הקב"ה כשעשית לנו נסים
 שהנה בהיות ישראל במצרים היו עמ'א
 ומגדלי בלדות כמאמר נני מקרב נני
 ואפילו כשהאמינו את ה' לא היה אלא
 מפחד ה' שהראו את מצרים מת על שפת
 הים באופן שמאחר שיראתם לא היתה
 אלא מצד העונש ולא היה ראוי שהשם
 ית' יצילם וקשה עמאם גם שקודם היו
 עמ'א ועתה כפחד ה' ומחד נאנו חזרו
 בתשובה ועם כל זה אמר ישראל להקב"ה
 אף על פי שהיראה שלנו היצ' מפחד
 העונש עם כל זה ראוי הוא שתקרבונו
 אליך הוי' לומאותה היראה אשר היתה
 לנו ביציאת מצרים עם היותה גרועה
 ומיראת העונות במשך שבאת רחב היא
 ובית אביה ומיראת העונש שלא תקניש
 אותה עשתה היא גם כן כמונו ותשב
 היא ובית אביה אל ה' ואמר ישראל
 להקב"ה כשעשית לנו נסים בים אמרנו
 לך עוזי וחזרת יה ויהי לי לישועה ויבחי
 שיהיה מושיע ונאל אותי אמרת שהוא
 עוזי ושכחתי אותו ובהראוי היה שמאחר
 שהיה כשביל דתועלת שלא היתה
 מקבלו ולא היתה עושה דבר בשבילט
 עם

83

עם כל זה לא עשית כן לפי שאף על פי שהיה מיראת העונש נמשך תועלת שהלא שמעה רחב ולוא הלא שמעה ולא אמר ואז שמעה רק הלא כלום מזה במשך שהלא שמעה ובאה לידבק כך היא וכל בית אביה בשלמא אילו אתה לא היית מקבל לשבים אליך מיראת העונש לא היית בארת רחב וכל בית אביה לידבק כך לפי שתחשוב בלבנה שלא יקבלו אות אכל עתה במה שקבלת אותנו עם היות שהיה מיראת העונש ולא הלא שמעה ונדבקת ווא כי שמענו את אשר הוביש ה' כלומר תדעו על מדה אני סומכת בזאת השאלה שאני שואל מכס וואף על פי שהדין כותן שלא תקבלו אותי והואיל ועדי עתה הייתי עקא ועתה תשובתי היא מיראת העונש לפי שאתם היותם גם כן עקא במצד ובכל מקום הוציל אתכם הקנה במצרים ועל הים מכס אקח ראיה כי הקנה יקבל אותי אף על פי שתהיה תשובתי מיראת העונש ולוא הכתוב ה' עזי ומעוזי איתנו העזי וחמרת יהונג היה מעוז מעוז תוקף ישועה לי במדה שעשה עמי להפליא בקריעת ים סוף וכיוצא ואף ע"פ שמנוסי ביום צרה יד' שמה שנכתי אליו וברחתי מפני האויב ונכנסתי תחת כנפיו ווא ומנוסי ביום צרה אם כן פי' הפס' כך הוא ה' עזי וחמרת ית שאמרתי בים סוף היה מעוז שלי וחיילי אע"פ שמנוסי אליו והיה ביד צרה ופחד שפחד במה שראו מצרים אזריהם חונים על דים ומזה נמשך אליך גוים יבואו שבאה רחב כמ"ל ולוא הלא שמעה יד' הלא במשך מזה ששמעה רחב ובאה כמו

שרמזה היא בדרתיה ואמרה כי שמענו את אשר הוביש ה' את בני ים סוף בפני כל דל מפני עם כמוכה נצאתכם ממצרים אף על פי שלא הייתם דאויים כי עדין דיוו יריחם שקועים בחמור ובלבנים הוא מפניכם גם נמשך מזה שאמרו ישראל עזי וחמרת ית והיה לנו לישועה אף על פי שיראתנו היתה חיונית ומפני הצרה אכרנו עזי וחמרת וגו' שהיה באת מלכת שבא וכנסת בלבנה יראה פנימי שהוא מצד דוממותו וגדולתו שהוא ממין היראה והשנית שאמרנו ה' חמור הישב הרבר נבאר פסקו ומלכת שבא אמר הכתוב ומלכת שבא שומעת את שמע שלמה לשם ה' ותבוא וגו' אמרו המושלים וכן חתמו כי ידועת הדברים בדרך טבע או בדרך השגותי ארץ נסיון גדול ולזה כל כונת מלכת שבא היא לידע אם חכמת שלמה וכחכמת שאר החכמי או אם היא מעולה מחכמת כל בני אדם גם בני אדם אחד לפי שהיא השגותית ויש הקתוב ומלכת שבא שומעת את שמע שלמה וגו' לשם ה' זה ביון כמ"ל לשם ה' כמו שאמר דל אברבנאל זל' גם רמז לעד במדה שאמר לשם ה' כי ידוע הוא מ"ש הכתוב ויהי ה' את יאושוע ויהי שמעו בכל הארץ הקכת עושה המלחמו ושמע יאושוע הולך בכל הארץ שגבורתו עשתה זאת זאת לא זאת כי יד' אלוהי עשתה זאת מדעת זאת גם לה' הישועה והוא נלחם בעבורם ועל עמך כרכתך מלה ומברכים אותם באומרים שהעם עשור הישועה:

וזהו שאמר ומלכת שבא שומעת
 יא כ II 2 מלשון

83

דנע א' וזש' ויגד' לרת' שלמה את כל דבריה ולפי שיובן מזה כי הנה נאמת ויצויב שוגיד לה שלמה אבל באמצעות הזמן הוציא הדבר לאורה והגיד לרת תשובת מה ששאלה ממנו לזה רמז הכתוב לא היה דבר נעלם מן המלך ר"ל לא היה העלם בין השמיעה לפתרון רק תכף הגיד לה כששמע תכף לשמיעה תשובה כדי שיכירו וידעו כי יד אלה עשתה זאת וזש' ותרא מלכת שבא את חכמת שלמה כלומר מודר נתגלת מעלת הלת תהלת חכמת שלמה והאיל ותכף היה מגיד לה פטר חידות ולא נתעכב ובפרט כראותו יופי הכית אשר בנה ר"ל בית המקדש ובית המלך יעידון יגידון מולם כאחד על שלמות שכלו הזך והישר כי חלק לו השם ית' בבנין עשר ידות ביתר שאת מתרעז ותעשמות דמות על כל המלכים אשר אתו לפני מלך מלך המלך שעה ומאכל שולחנו כמש' הרי אברכבאל זל' ותאמר לו המלך אמת היה הדבר אשר שמעתי בארצי על דבריך ועל חכמתך יש לדייק מרז צל אשר שמעתי בארצי ודאי שהי' בארצת' גם כפל דבריך וחכמתך * וכשסימרה דבריה אמרה ולא האמנתי לדברים ולא הזכירה וחכמה * גם אחר כך אמרה חוספת חכמתו ולא הזכיר הדברים * **האמנם** ידוע מש' הרמב"ם זל' כל דבר שיעתק מפא אל פה יתוסף ובפרט אם הם במקומות סחול'פים כש' אם הם מקצה הארץ ועד קצה הארץ כהמלך שעה שהיה בא' וכמלכת שבא שנאח מעבר לנהרי מש' מהלך שבא ומחצרו כמש' זל' על והפול שבא ותקום בלי

מלשון השכלה והבנה כמו כי שומע יוסף וזל' הכתוב ומלכת שבא שומעת בזכינה בטוב שכי' כי אשה בעלת שכל דיתה את שמע שלמה לטס' ה' כי כל מה שמספרים מגדולת רהלת תהלת שלמה ומעטיו הגפלאים שהיו כולם בתייחסים לטס' ה' עד' לה' הישועה ועד' ויהי' זה את יאושע * ותבוא ירושלימה בחיל כבד מאד ויגד לה שלמה את כל דבריה לא היה דבר נעלם מן המלך אשר לא הגיד לה * והוקשה לי בסדר הכתוב כי ידוע הוא שהחשוב מחייב יות' מהשליה ומאחר שאמר לשון חיוב ויגד לה שלמה נגו' שהוא לשון חיוב שמחייב דרכה איך חזר לומר לשון שלי' שהוא לשון מיעוט בשלמה אם היה אומר איפכא השלי' קודם ואחר כך החיוב נראה אבל עתה הוא קשה * **האמנם** הציר' ללמדנו שבדברי מלכת שבא כן היתה היא חשבה שחכמת שלמה היה למעלה מן השבע וכן הוא האמת והענין הוא שהתוכנים והמשפטים והחזו' בכוכבים יגידו עתידו' ופשוט חידות ופטר חלמין אבל לא יוכלו במחרה להגיד ולהת פטר לחידות כמש' דהכתוב דו זמן ינתן ליה ופשרא להחזיה * ובחמתנת זמן הם ידעוים איזה דבר והם נושאים ונותנים בדבר איש את רעהו יעזרו זה אומר בכה וזה אומר בכה עד שיוציאו לאור משפט חזידה אבל שעה תכף בשעה שהיה שומע חזידה הרת מגיד לא היה העם בנתיים בין שמיעת חזידה לפתרון רק תכף מגיד לה מרז שהיתה שואלת בלי המתנת זמן אפילו

85

ספק שמה שיגידו ממקו' למקו' במקומות
 דרחוקים כאלו שאין להאמין כי אם
 מעט מן הטעם מהתושבות שמשבתים
 לאיזה איש משם לזא מלכת שבא אמת
 היה הדבר אשר שמעתי בארצי יר' אף
 עפי שהדבר אשר נשמע מארץ מרחקים
 יותר מוצאו כזב ושקר פה אמת היתה
 ככון הדבר אשר שמעתי בארצי עם
 היותה ארץ מרחקי' במקום כושב המלך
 וזה רמזה בארצי ולא הוסיפו ככתב
 אמר עוד על דבריך ועל חכמתך ידוע
 כי שיחת תח' צריכה למוד ומד' איש
 חכם כשלמה ויחכם מכל האדם שאפי'
 דבריו במלי' דעלמא הם גדולי האיכות
 וזה רמזה על דבריך * גם רמזה
 שהמשלים והחידות של המלך שלמה
 ע"ה היה בהם נגלה ונסתר וז' על דבריך
 שהוא הנגלה ועל חכמתך שהוא הנסתר
 ולא האמנתי לדברים הל' לא מבעיני
 שלא הייתי מאמין בחלק הנסתר רק
 אפילו בדברים הנגלים וכמילי דעלמא
 לא הייתי מאמין עד בואי א"י ותראינה
 עיני והנה לא הנגד לי החצי הל' ידוע
 הוא שהאדם לפעמים רואה דבר ויצא
 מהקש הטבעי עין בעין ועם כל זה
 הואיל והשכל לא יגזור עליו לא יאמין
 לחוש הראות והראיה שהאדם לפעמים
 הוא בא בספינה וכשהוא קרוב לישוב
 יראה לו שהעולם מתנועע הכתי' הנגות
 וחשדות וזה שקר כי הארץ לעולם עומד'
 הרי אם כן שחוש הראות שקר ענדה
 והשכל אמת והנח' חכו * ובהו' יתיישב
 על דרך טוב וישר מה ששאלו הספרדים
 הל' בענין הסנה על פסוק מדוע לא
 יבער הסנה שהוא סותר מה שאמ' והסנה

בוער באש תוירצו הראשונים זל' בא' מב'
 דרכים הא' שהיה לו לומר האש בוער
 בסנה לא הסנה בוער באש לזה אמר
 שהנה ראה מראה גדול יצא מן ההקש
 הטבעי והוא שבמקום שהאש היה לו
 לבער בסנה ראה שהסנה היה בוער
 באש כאלו כת הסנה היה יותר חזק
 ואמין מכח האש וזש מדוע לא יבער
 הסנה שהראוי היה שידלק וישרף הסנה
 לא שיבעיר וידליק וישרוף הסנה את
 האש בהפך הטבע כי מטב' האש לשרוף
 לא להשרף מדבר אחר דבר קל ונקל'
 שהוא הסנה * גם תירצו והוא הנכון
 שפעם א' אומר הסנה בוער באש שהוא
 לשון הווח בינוני ופעם אחרת אומר
 לשון עתיד מדוע לא יבער הסנה אמנם
 הוא ראה דבר מתמיד שהסנה בוער
 באש ול' אותו המקום פרטי שנאחו
 האש והמה מאד איך לא נסתבך האש
 בכל חלקי הסנה שידוע שהסנה הוא
 דבר מקבל האש במהרה ולז' מדוע לא
 יבער בלשון עתיד כלומר אין הכי נמי
 שהסנה בוער באש באותו המקו' דפרטי
 כאשר הוא שם האש אבל למה לא יבער
 בעתיד ברמזו בתיבת יבער לכה לא
 יבער האש לסנה בכל חלקו * גם
 תירצו והוא השייך לענייננו שהוא ראה
 בחוש הראות שהיה הסנה בוער באש
 ועם כל זה הסנה איננו אוכל שהוא דבר
 מנגד השכל לפי שהשכל גוד הואיל
 והסנה בוער באש שהי' לו לסנה לישרף
 ולבוא לידי כליק חרוץ בעגל וכזמן
 קריב והוא ראה בעיניו דבר ויצא
 מהקש הטבעי כי הסנה איננו אוכל
 לז' אסורה נא ואראה את המראה הגדול

הוח

107

ואתה שלם במילי דעלמי ובמילי דחכמה
 אשרי אנשיך שישיגו ויתענגו מחכמתך
 ואשרי עבדיך שלפוחת אם אינם יודעים
 חכמת יתענגו בדבריך וישמילו כי
 שיחתך צריכה למוח הוא אשרי עבדיך
 אלה העומדים לפניך תמיד כי יתענגו
 בדבריך שהם חשובים עד מאד זשם
 בעל הטעמי טעם מפסיק במלת תמיד
 ואמר עוד השומעים את חכמתך חזרו
 למש למעלה אשרי אנשיך שהם שומעי
 חכמתך כי להם שייך שמיעת החכמה
 אם כן קודם התחיל למאי דסליק מיניה
 ואמר אשרי עבדיך אלה העומדים לפניך
 תמיד ומתענגים תמיד בדבריך ואשרי
 אנשיך למאי דפתח ביה השומעים את
 חכמתך אמר עוד ויהי ה' אלקיך
ברוך אשר חפץ בך לרתתך
על כסא ישראל י' ו' דרך העולם
 הוא כשאומרים לאדם ברוך ה' אשר
 חפץ בך הוא לומר שאפילו שלא היה
 הנזק לאיתו דבר עם כל זה חפץ להטיב
 לו בתורת חסד חנם אם כן אינו דרך ארץ
 לומר למלך כמותו ברוך ה' אשר חפץ
 בך דנראה דאתא לכוונו וצעורי קא
 מצער באופן שמלכת שבא נוגעת
 בכבודו כמש אשר חפץ בך האמנם רצח
 לומר מלכת שבא אף על פי שאמרת
 יהי ה' אלקיך ברוך אשר חפץ בך אינה
 כוונתי להקל בכבודך הו' רק כוונתי היא
 לתת שכח והוד והודאה לשם ית' שמרוב
 אהבתו לישראל עמו בחד בך ולא באחר
 שתהיה אתה מלך עליהם לפי שאתה
 יודע לעשות משפט ועוקרה מה שלא
 ידעו לעשות שאר האנשים בני גילך
 זאת היא כוונתי כמה שאמרת אשר

זהו שאם הוא אמת מה שראו עיני הוא
 מבגד ל מה שגזר השכל כי השכל גזר
 שהסנה יבער באש הואיל והואש דולק
 שם לוא אסורה נא ואראה את המראה
 הגדול הזה שהוא יוצא מהקש הטבעי
 ויש מדוע ושם בעל הטעמים טעם
 מפסיק טרחה במלת מדוע כלומר מדוע
 זה הדבר יוצא מהקש הטבעי והוא
 שאין להאמין מה שעיני רואות על כן
 אינו גזר ואמר לא יבער הסנה מה שבר
 לחוש הראות שהסנה בוער באש הוא
 שקר וזכב ולא יבער הסנה מצד הראיה
 שכלית שאם היה בוער היה אוכל
 באופן שהוב הפעמים מכוב השכל לחוש
 הראות אם כן לוא מלכת שבא ותראינה
 עיני ולא הגד לו החצי שחוש הראות
 לא כזב כמו שאר פעמים אחרים שהוא
 מכזב ומכחיש מה שגזר השכל פה
 בכדון דיון האו עיני יותר על מה שהגד
 לו ואף על פי שהיה דבר זה להאמין עם
 כל זה ותראינה עיני הוספת חכמה ושוב
 יר' לא מכניעא שבדברים שאינם נוגעים
 לחכמה שהוספת על השמועה רק בדבר
 חכמה מצאתיך עשר ידות ולזה התחילה
 ולא האמנתי לדברים וסימרה במילי
 דחכמה כלומר שהוא מתקצה אל קצה
 אחר שהוא לא האמינה אפילו לחלק
 הגולה המכונה לדברים כמש ואחר כך
 דאתה שאפילו במילי דחכמה הוסיפה
 על השמועה אמר עוד אשרי אנשיך
 אשר עבדיך אלה יודעו שתיבת אנשיך
 דומת אל האנשים אשר עמו כמנהג
 מלכים ויועצי ארץ שיש להם אהובים
 לדבר עמהם גם ישלו עבדים חסרים
 אל משמעתו לוא מלכת שבא דהואיל

יהיה ירא את ה' מאיזה מין שיהיה בלי ספק שיראת הרוממות משותפת אהבה רבה היה יותר טוב שהארס יהיה ירא מהמין הזה המשובח והמעולה וכל האנשים יתנו יקר לבעלי היראה הזאת ואם אינו ירא את ה' כמין היראה הזאת לא בעבור זאת נאמר לו שלא יהיה ירא יראה חיצונית רק יהיה ירא את ה' מאיזה מין יראה שיהיה ומתוך שלא לשמה בא לשמה ולזה הביא ראיה בעה ממש ישראל על הים ה' עוזי וחמרת ית תכף והיה לי לישועה אף על פי שמה שאמרו היה מחמת היראה והפחד שראו שרו של מצרים מת ונוסעים ארנו במקול למקום ולזה פחדו בעיני אס כן לוא הביא ה' עוזי אותו התאר רצוני אותו השם תאר של עוזי וחמרת שאמרת על הים רדיה מעוז ואף על פי שמנסי היה ביום צרה כשנסתי וברחתי ונכנסתי תחת כנפיו מחמת הצרה אם כן לוא ומנסי ביום צרה כזה נמשך שאלוהיך נויס יבואו מאפסי ארץ הלא שמעה רחב וגו' כמש' ואלעף שיראתה היתה מצד האנוס והעונש והפחד עם כל זה כבר נמשך זה מכה שאמרו ישראל על הים ה' עוזי גם נמשך כמה שאמר ישראל יותר טוב וגדול הערך מהחלוקה הראשונה של רחב והוא שבאה מלכת שבא ולזה הביא זאת החלוקה השנית אחר החלוקה של רחב ואף על פי שהיא קודמת בזמן רחב למש גם יש דבר אחר שהחלוקות הם בהדרגה לא זו אף זו לא מבקיא שנמשך יראת העונש לרחב רק נמשך גם כן יראת הרוממות למלכת שבא ואף על פי שיראת ישראל על הים

חפץ כך וזהו מרש שהאריכה בדבריה באהבת ה' את ישראל לעולם ושימך לעשות מטפטים אכ זהו החפץ שאמרת כי חפץ בד' ולא באחר שאין גם אחד שיודע לטפוט את ישראל כמון בעשותך מטפוט ועדקה הא כהא תליא ודא לדא נקטן המטפוט דבק עם העדקה אמר עוד ותתן למלך מאה ועשרים וחזר וכפל הכתוב פעם שנית ואמר אשר נתנה מלכת שבא מה צורך לומר פעם אחרת אשר נתנה והלא כבר נאמר ותתן למלך שלמה :

אמנם כיון לעד שאעפ' שמימם שעברו ומשנים קדמוניות לא בא כבושם ההוא עוד לרוב והארץ נתנה תוספת על פריה הסכה דריתרה שכל אותם הבשמים היה להם להתגלגל ולבוא אל המלך שלמה לזה נתנה הארץ יבולה יותר מהנהוג ובה בשמים לרוב מאד שהיו במשמים ובאים ליירושלם אם כן זש הפסוק אשר נתנה מלכת שבא אחר שכבר אמר ותתן למלך וגו' הוא נתינת ועם למא לא בא כבושם ההוא עוד כל ימי הארץ לרוב הסכה היא אשר נתנה משל למלך שלמה לזה בא בשמים הרבה עד מאד שלא בדרך טבע העולם וזש גם כן הפסוק ויעש המלך את עיני האלמונים וכו' לא באו כן עיני האלמונים ולא נראה דל לא מבקיא שלא באו כי אם אפילו במקומם לא נראו ולא נתגלה עד היום הזה באופן שכל הריבוי היה בשביל המלך שלמה עה הואיל וכל הבשמים באו דובם היו באים לידו וזה פי' הפסוק במקומם ועם זה נאמר שכונת בעהזל לומר שהארס

היום היתה חיצונית במש עם כל זר
 נמשך מזה שבאה מלכת שבא ונכנס
 בלבה יראה פנימית ושכחה אותך וכר
 אמרה יהי ה' אליך ברוך אשר הפץ בך
 כי לדעתי רמזה לו שהיא יראה מהש'
 למען רוממותו וגדלותו והש' יהי ה' אליך
 ברוך שהוא מקור הברכות אמנם אשר
 הפץ בך רמזה לו שיתרוננו על כל בני
 גילו הוא בעבור היותו מושג מאתו
 כמש' את שמע שלמה לשם ה' אב ברוך
 ה' אשר הפץ בך יותר מאחר אב ררני
 שאעפ' שמה שאמרו ישראל הקדושים
 על הים היה בעת צרה ויראה חיצונית
 ולא נמשך מזה שבאה מלכת שבא
 כשטמעה את שמע שלמה לשם ה' שהיה
 מושג רצה להדבק בזה ולהיותה יראה
 את ה' יראה פנימית באה לראות השגות
 השם ית' בישראל מה שלא היה כן בשאר
 אומות :

אמר עוד בעה כשהוצאת אתנו
 מצרים ונתת לנו התורה
 וגו' ולא שמע יתרו ובה ונדבק כך כל'
 אעפ' שיראתנו היתה גרועה עד מאד
 כמו שאמר עם כל זה ולא נמשך מזה
 שהיה ירא את ה' יראה פנימית גם יותר
 משוכחת ומעולה מיראת שתיהן רחב
 ומלכת שבא שהרי בא יתרו לשמע
 מיצוא מצרים אעפ' שלא היו ישראל
 דאויים לכך והרמז בעה בלשוננו שאמר
 כשהוצאת אותנו מצרים גם נתן לנו
 התורה תכף כשהוצאתנו שעדיין היו
 ידיהם כטיט ולבנים ולא עשו הכנה
 רבה כדת מה לעשות לקבל תור' שהורה
 בשפה ברורה וכשביעו את שמע קבלת
 התורה בא ושל ולא בא כלומר תדע מה

נמשך מאמירת ישראל ה' עוזי וזקבתי
 ענה אותם על הים אעפ' שיראתם היתה
 גרועה ולא בא יתרו בעבור זה ונכנס
 בלבו יראה פנימית יותר חשובה מכל
 מיני יראה שהיא יראה עם אהבה רבה
 ודיקות אלה כל זה נמשך מיראתו אעפ'
 שהיתה יראה גרועה יראה חיצונית כמש'
 אב ה' עוזי רל' מה שאמרנו על הים עוזי
 ומרת היה מעוזי כמש' שם הכתוב ויהי
 לי לישועה עם היות שמנסי שם הירח
 ביום צרה ומפחד שרו של ים אמרנו
 שהיה עזי ומרת עכז עשה תועלת גדול
 עד מאד שהרי אליך גוים יבואו מאפסי
 ארץ כרחב ומלכת שבא ויתרו ויבואו
 אך סקר נחלו אבותינו ולא נחלועל
 בושת אבותם * ולהלן לקחם על זר
 הסדר קודם רחב שיראתה את ה' הירח
 מצד הפחד שלא יתגרה ואחר כך מלכת
 שבא שבאה מארץ מרחקי ויראתה לש'
 היתה יראה פנימית כי בעבור זה באר
 ממקומה וארצה לראות השגות הש'
 בישראל במקום הנורא והוא אבל לא
 היה דבק עם היראה אהבה ואחז הביא
 בעה חלוקת יתרו שנמשך יותר יראת
 מעולה וחשובה מיראת רחב שהרי היה
 ירא את ה' עם אהבה רבה והואסף פרשת
 א' בתורה כל זה נמשך מיראת ישראל
 אפילו שהיתה יראה גרועה ה' אז לקחם
 על זה הסדר לא זו אף זו הרי אליך גוים
 יבואו מאפסי ארץ יעידין יגידו על
 גדולתו רוממותו וראוי לעבדו ולרוממו
 ואין ראוי לעשות כן לזולתו
 באופן הנו אדון עולם
 וכל נוצר יורד
 גדולתו ומלכותו :

89

יסוד השי והוא המורה

כי שפע נבואתו נתנה האל יתברך וראוי לדעת כי זה המין האנושי ימצאו בו מדות הרבה ושלמות גדול ותשוב נפשם זכה וזכרה עד אשר תקבל צורת השכל ואחר כך יתחבר אותו השכל האנושי אל השכל הפועל ויאצל ממנו אצילות בכבודת עליהם והם הם הנביאים והבאר הדבר היטב היטב נאמר מה שכתב הרמב"ם ז"ל במורה ח"ב פ' לב שדעות בני אדם נבבואה הם שלשה

הדעת הראשון היא דעת רחוקת הפתאים שהשם ית' יבחר מי שירצה מבני אדם ותחול עליו הנבואה בין שהאיש הוא חכם יהיה או סכל יהיה:

והדעת הב' דעת הפילוסופים שהנבואה שלמות בשבע האדם והשלמות והוא לא יגיע לאיש לא אחר עמל וטורח להוציא מה שבכח אל הפועל ולפי זה הדעת אי אפס' שינבא סכל וגו' גם לפי זה הדעת לא יתכן שיהיה איש דאוי לנבואה ויכין עצמו להנבא ולא יתנבא:

והדעת הג' דעת תורתנו ח הקדושה היא כמו דעת הפילוסופי בעצמו אלא שמוכרח בוכר א' בלבד וזה שאנחנו נאמין שראוי לנבואה המכין עצמו להשיג

אפשר שלא יתנבא וזה ברצון אלה שרצה שלא יתנבא עם רזיותו מוכן אליה • אמנם הפילוסופים אומרים שהוא בהכרח שינבא • ועוד כתב בפרק ל"א תארי דוסכות דמחויבות ומהתם אשר מכללם היות עצם מוח האיש הנביא בעיקר בריאתו על תכלית שיחיו בכלליו וחלקיו ובשיעורו והנחתו ושלל מנעורו מונעים מזניים מפני אבר אחר ועו' האריך אמנם הר"י עארמ"ח ז"ל הרבה להשיב אפו נגד סברת הרמב"ם ז"ל וכלל דבריו שהנבואה היא מן העניני' היותר מיוחדים אל הפלאים הנעשים למעלה מן הטבע רצוני לומר ממדת שיחייבהו הטבע האנושי ושהיא מושפע מרצונו ית' על הראוי לה ומוכן ליה לפי ההכנות הטבעיות אשר זכרום לבר כי אם כמה שילוח אליהם טוב הכוונת ועוצם הכוסף והתשוקה להתהלך אל האלקים ולקרבה אליו להפיק רצונו ואהבתו לפי הדעות והמעשים האלקיים רתוריים כי בהצמיה ראיש השלם בטוב בחירתו ורוב השתדלותו אל הזכיות והשלמיות מטפיל ארצו ומצבו הנה באמת אז צדק משמים נשקף עליו בתורת נמול:

והנה הנבואה היא דשכר יותר גדול שאפשר לו לאדם יב א I 12 לקבל

לקבל מאת האלהים חלף עבודתו ודתו
 והשתדלותו לעשות רצון קניו וזש הכתוב
 באברהם **כי ידעתיו למען אשר**
יצוה את בניו וגו' יאמר שידיעת
 השם ית' בענין הנבואה היה רמז בתיבת
כי ידעתיו למען אשר יצוה וגו' לא למען
 זכות מוחו ומה שהתחכם בכח פ
 פילוסופותו לבר כי בעבור זאת לא
 ישיג נבואה אבל אם ידעתיו הוא בעבור
 עשות רצוני ולזה נמצאת זאת המעלה
 אצל ישראל ולא בזולתם מהאמות כי
 הם לבר' אשר קבלו וקיימו הדת האלוהית
 אשר בה ידעו רצון ואור התורה נגד
 עליהם לא עשה כן לכל גוי לפי
 שמשפטים כל ידעום ולא קבלו התורה
 המודיעה לאדם לעשות רצון שוכני סנה
 תבאתה לראש יוכף ולקדקד בזיר אחיו
 שבטי יה ולזה צדק במאמרו הפייטן
 במש' שפע נבואתו נתנה אל אנשי
 סגולתו שהם ישראל שנאמר להם במתן
 תורה ו**היותם לי סגולה מכל**
העמים • וכזאת הסבה יברלו גם כן
 הנביאים זה מזה כפי חזק שלהם אז
 חולשתם בזה העניין ומה שאחזל אין
 הנבואה שורה אלא על חכם גבור עשיר
 וגו' ר"ל שהרצון האלוהי לא יסכים להשרות
 השפע הנבואי כי אם על חזירי ומהיה
 נחרד על דבר ה' להוציאם אל הפעל •
 אם מצד שכלו אם מצד כחותיו והצפוני'
 ואם מצד העניינים החיצונים כל מר
 שבאפשרותו להוציא מהשלמות כי הנה
 כי כן יבורך גבר ברכות שמים מעל
 שהיא הנבואה • וזה טעם חכם גבור
 ועשיר כי החכמה היא המונעת שלמות
 צורתו בדברים העליוני' העיוני' והדעות

אמתיות האלוהיות כמו שאמר הכתוב
 והחכמה תחיה את בעליה
 כי וזלמה כל חכמנות כולם פגרים
 מתים ולא המתים יהללו יה וכש' שאין
 מתנבאין • אמנם כשהאדם משלים
 עצמו בזה השלמות וכול לעלות משם
 ההרה וישפיע עליו הוא יתברך שבר
 פעולתו וגמול מעליו השפע הנבואי
 כמש' בנביאל **ויהי בראותי אני**
דניאל את החזון ואבקשה
בינה ורהנה עומד לנגדו
כמראה גבר וגו' אמר כי סבת
 ראותו המראה ההיא וכיזאת בה היתה
 היותו מתעורר מעצמו לבקש בינה כי
 בזה זכה לראות לנגדו כמראה גבר והוא
 האיש גבריאל שזכר ראשונה המלאך
 השליח אליו להשפיע עליו רוח קרשו
 כמש' הכתוב **ובלבבל חכם לב**
נתתי חכמה • משל לסודר עשיר
 שאינו מקיף סודותיו אלא לעשירים
 לא אצל המאבדים ממנום וכן השם ית'
 אינו משפיע דשפע נבואי על ריקים
 ופוחזים אשר אצלים תאבד כל חכמת
 וכל בינה תסתור ולז' וכל כל חכם
 לב נתתי חכמה וכמאמר חז"ל אין הקב"ח
 נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה כי
 החכמה העליונה הנבואית מצטרפת ל'
 החכמה האנושית ומשלימה • ואמרו
 חז"ל שצריך תנאי אחר לנבואה שיהיה
 גבור ר"ל כי מלבד מה שיתכן שיהיה
 בריא היצירת וחזק דההכרה ושלם
 במזגו ושבע כחותיו לסבול תושיה התורה
 והעין ואין צריך לומר בריאות החושים
 ובחיותיהם לפי שהמוחשות הם התהלות
 המושכלות ולזה מי שנפקד ממנו חוש
 בוחשיו

בוחשיו

91

מחושיו ונפקדה ממנו ידיעה מדיעותיו
 כי יש כמה כח משותף לה' החושים
 ומשם יפרד ויחדל לה' ראשים לחוש
 הראות והשמע והטעם ויחדיו והמישוש
 ואם נפקד חוש מחושיו כמשל שרוא
 חרש או סומא נפקד ונחסר אותה הידיעה
 שהיתה באה מהחוש באמצעות החוש
 זולתי בלתי אם ביצחק ולא כל יצחק
 שאף על פי שחסר ממנו חוש מחושיו
 לא נפקד ממנו ידיעה אותו החוש וכמו
 שרמז זה הכתוב ותמחין עיניו מראות
 זמי לא ידע בכל אלה אם כזה עיניו הוא
 מראות ולא משמוע ומה על מראות
 אמנם רכז אם כזה עיניו ונפקד החוש
 לא נפקד רידיעה ולא תכרזין עיניו
 מראות בלבד ולא מהידיעה הנבואה
 לחוש הנז' כי עדיין במקומה עומדת
 אבל לאו כל גברא וגברא זמי לרא ולזה
 לא נמצא כמעמד הר סיני הנכבד לא
 סומא ולא חרש כי היה דבר קשה בדרך
 שבע לאנשים כאלה לעלות בהר ה' ולא
 דביאלי בני חזקתני יורה ששלמות
 השפע ההוא בלתי מושג כי אם על ידי
 התחזקות הגוף וכחותיו אשר יחסם אל
 השכל האנשים אשר עמו ואמרו הוה
 שצריך תנאי אחד לבואה והוא העושר
 ר' גם כן הכנה ושלמות מהדברים אשר
 מרחין והוכרחיים לו מצד החומר להכין
 אותו וסעודו כמעשה שולחנו מאכליו
 ומשתיו ומלבושיו ויתר צרכיו אשר
 בהם יעזר אל השתדלות העיון והלמוד
 כי לזה ואולך אתכם ארבעים
 שנה במדבר וגו' שמלרתך
 לא בלתי וגו' למען תדעו כי
 ה' אלהיכם יראה שבספוק הצרכים

הוא הכח לרדוף לדעת את ה' כי היא
 ההשגה היותר שלמה מכל הרשנות
 וכמאמר הנביא אל יתהלל חכם
 בחכמתו כי אם בזאת
 יתהלל ר' שלא יחשבו הפעולות
 הן לתכליות בפני עצמן אבל להכנת
 ומדרגות לעלות אל הר' להשכיל וידוע
 לאל יתברך במדרגת הנביאים כי הוא
 עושה חסד אם הוא חכם מלמד ומדריך
 ומיישיר לאחדים ונבור להעם המשפט
 ועשיר לעשות צדקה כי אז אותן הדברים
 יהיו הם סבה עצמית לנבואה בעזרת
 העוזר דאמיתי ולזה נבוכד נצר בקש
 מן בני גלותו די יהוד אשר הגלת
 מירושלם ילדים אשר אין בהם כל מוס
 וגו' כנגד החכמה אמר יודעי דעת גם
 שלא תהיה ידיעת מצות אנשי מלומדה
 לזה יודעי דעת ר' דבר ידיעה בעצם
 ולזה כפל יודעי דעת ג' גם לפי שיש
 אנשים שיודעים בעצם בינם לבינם
 אבל אינם יודעים ללמד לאחרים לזה
 מביני מדע ר' מביני הוא מההפעיל
 שרוא יוצא לשני ולזה שיקלו לרזין
 לאחרים אותה הידיעה שיודעים הוא
 ומביני מדע המרע הוה יבינו לאחרים כמו
 ר' פלוני אסכרה לי שיש בגמרא שר'
 הבינוני וכנגד הגבורה אמר ואשר
 כח בהם לעמוד בהיכל המלך ביאר על
 שלמות יצירתם מצד כחותם הגופיות
 שהיו אנוסים עצמם וגו' שזה יורה על
 גבורתם אמנם על העושר שרוא
 הספוק אמרו יומן להם המלך דבר יום
 ביומו כהן ה' יום יום יעמום לנו מיד
 שאנו צריכים ולא יהיה האדם מקמנו
 אמנה

זכר נמצא **זר** ורעניין בעצמו
 באותות שנתן הנביא שמואל
 אל שאול בלכתו מעכו כי שם נאמר
 בלכתך היום מעמון ומצאת שני אנשים
 עם קבורת רחל בצלעה ואמרו אליך
 נמצאו האתונות אשר הלכת לבקש וגו'
 וחלת משם וחלאה וגו' ונתנו לך ב'
 לחם ולקחת מידם אהכ תבוא אל גבעת
 האלהים ולפניהם נבל תוף וחליל וכנור
 והמה מתנבאים וצלחרו ועליך רוח ה'
 חנה האת דודאשון דגוא סימן מבואר
 לעושר כמש' והיה לי טור וחמור שנמצאו
 דגאותות * ורשני צורך בריאותו
 וספוק היותו ולא ונתנו לך שתי לחם
 ולקחת מיד' כדי שתאכל ותתחזק ויכלת
 עמוד' ודג' סימן להכנת דגנפש
 והתעוררותה אל שלמות החכמה וידיעה
 על ידי כלי הנגן כמנגן המנגן וגו' ועל
 מרש שנמשך מאלו הג' דרכות השגת
 לנבואה וזש' וצלחרו עליך רוח ה'
 וזתנבית עמם וחלא דבר גדול דבר
 הנביא והיה כי תבאנה האותות האלה
 לך עשה לך את אשר תמצא ידך כי
 דגאלקים עמך למדו וזרוז כי כאשר
 יוקדמו שלשת האותות האלה לכל בעל
 שכל לא ירצם לעצמם להסתפק במרש
 שיושג לו מהם לא זולת אלא שיחשבו
 כמשרתות ולהגיע על ידי שמושם אל
 החצאחה האלהית כי קרובה אליהם :
זכורה נולד לנו ספק גדול איך
 תחיה נבואה בכשים הואיל
 הם ודבריהם אמת שאין הנבואה שורה
 אלא על חכם נבור ועשיר ולכאורה נר'
 שהכשים משוללות מאלו הג' מעלות
 שדראשונ' היא החכמה תחיה את בעליה

אשר לסבתה יהיה שלמות הנפש ולזר
 צריך האיש אשר יחול עליו שפע הנבואה
 ירד חכם בשלמות דרוחכמות כולם
 בהקדמותיהם ובדקדוקיהם לא יחסר
 אפילו דבר קטון וגדול מכל חלקי
 החכמות כולם : והמעלה השנית דגוא
 הגבורה אשר היא שלמות הגוף להיותו
 חזק ובריא אולם ולבו כלב הארי לא
 ימס ולא יחדד ולא ירעד ובפרט שבעת
 חול עליו הנבואה כמו כושל וארכמותיו
 דא לרא נקשן כמו שהאריך הדמ'ם זל
 בספר מדע במדמות דנבואה כאשר
 נבאר לפני'ם בה'ת' והמעלה הג'
 היא מעלה היצונית שהוא העושר אפילו
 שאינו אושר עם כל זה הוא מעלה כדי
 שלא יצטרך לשום נבוא אודבא כולם
 יצטרכו לו : אם כן הנולד מזה כי
 הנשים אשר בודאי אין להם דבר מוח
 היאך יזכו למעלת הנבואה כי בראשונה
 אשר דגוא מעלת דהחכמה אחול כל
 המלמד בתורתה כאלו מלמדה תפלות
 ופירשו לפי שדעתן של נשים קלה ואם
 בידיעת החכמות גם כן דבר קשה לרזן
 אשר צריך דעת רחב מאד ושכל ישר
 אשר אפילו רוב האנשים לא יגיעו אליה
 כמש' ראיתי בני עליה והנם כועטים
 כש וקו בן בנו של קו הנשים אשר כל
 זמנם יצטרך לישירות בעליהם ובנייהם
 ושפם * אם מעלת הגבורה גם הנר'
 חלושות בטבעם כש במקריהם דגוא
 הוא העבור והלידה והיניקה יהליש כחם
 וגבורתם בתכלית וחם יותר קרובות אל
 ההערד מהאדם כמאמרם זל גם המעלה
 היצונית שהיא העושר גם זה הבל כי
 כל העושר אשר יהיה לזן הוא לבעליהן

93

יראת ה' המבחר מהחכמה היא יראת ה' :
אם כן איפה גם הנשים יראות
 חשם יתב' וחושבות שמו
 הן הנה בכלל החכמה והכינה • גם
 הגבור הוא המובש את יצרו ומכניעו
 ומשפילו לעפר תחת רגליו והן הנרע
 ודאי עדיפא מבגרי בזאת החלוקה כי
 יצרן גדול ביצר האיש שיותר רוצה היא
 להבשא כרזאיש ואם רצן מכניעות
 ומשפילות אותו ונפרשות מהעמנות בני
 אדם והן נשים שאננות ודאי לגבורת
 עצומה תחשב להן • גם העושר איננו
 עשיר השמח בחלקו וכמה גדלת
 מעלתן כזר כי רצדקניות והשמחות
 בחלקן עוזרות ומסייעות לבעליהן לרת
 טרף לביתם ותקם בעוד לילה בלי כפק
 הם שמים לאנשים הנה נמצא כי הנשים
 זכו לשלשת המתרים האלה ואם כן הש'
 לא ימנע טוב מבעליו וצדיקו של עולם
 חונן ונותן והנשים כשרות תחול עליהן
 הנבואה באופן כי משפטי ה' אמת צדקו
 יחדיו אנשים ונשים ואינו מקפח שר
 שום בריה עוד כי האב הראשון צור אשר
 מכנו וחצבנו אברדם אבינו עה' אשר
 הודיע וגלה ופרסם אלהותו יתברך היה
 טפל לנבואת העדקת שרה אמנו כי
 לפום צערא אגרא וידוע הווא ומפורסם
 כי יותר קשה לנשים להפרד מקרוביהן
 ומבית אביהן ומקום הענוגיהם ללכת
 מגוי אל גוי וממלכה ל עם אחר אל עם
 אשר לא ידעו גם כמתול גם משלשום
 נעים גם נדים כקנה הרצועה ומח גם
 שהן מוכנות ומזוכנו ומעוהדות למקרים
 וציר של פגעים אין דגע בלא פגע והיין
 נגע בלא מכאוב להן ית' כראיש כאשר

אין להם רשות להשתמש בדם אלא
 לראותם בלבד ואם כן איפה היאך יעלה
 על הרעת דעת קדושים שבהיות הנשים
 חסרות ומשוללות מכל הנ' מעלות הנז'
 תחול הנבואה כאשר אהול בדבריהם
 הנאמרים באמת כי כל דבריהם האמת
 והצדק שהאמתות היו כולם נביאות וכש'
 מה שאמרו שאברהם אבינו עה' הירע
 טפל לטרה בנבואה :

ולישב זר העניין על מהכוננו
 עריך לומר כי כוננת הזל'
 באמרם אין הנבואה שורה אלא על חכם
 גבור ועשיר יהיה פירושו גם כן מלבד
 הפירוש הראשון אשר זכר דריב בעל
 העקידה זל' שרל' חכם פירושו כמ' הזל'
 במקום אחר איננו חכם הרואה את
 הנולד כשהאדם יחשוב שר מצוה כנגד
 הפסדה אף על פי שקונה אתרנו ומפסיד
 מאח והובים יחשוב כמה שר משיג •
 גם הפסד עבירה כנגד שרר במשל'
 אם יעבור עבירה יהיה ניצול מסך ממון
 שתובע' אותו ממנו והוא חשב מחשבו'
 השקר הגנוז לו אם לא יעשנה שאף לא
 פעלו עולה כדרכיו הלכו ולקחים שר
 בעושה מצוה באופן שרואה את הנולד
 מחשבו או מהפסד לאיש אשר אלה לו
 יקרא חכם ויש המדוב **זוכה הנורה**
זכרוננו וגו' רל' מי שזוכה ומביא
 קרבן תודת אמת הוא שמכבד אתי
 אמנם חשם ודרך רל' האיש העומד וצופה
 ומביט לסוף כל הרדות את אשר יולד
 הן לטוב הן למושב ושם דרכו לררוך
 דרך האמת והצדק אראנו ביטע אלהים
פחה כנגד מדה באופן שירא שמים יקרא
 חכם ועדיף מנביא ולוא ראשית חכמת

קרה

קרה לאמנן שרה לולא בעל הרהמים
 חתם פי שטן מהשטן והיא בטחור
 באלהיה ועזבה בית אביה וכל קרוביה
 ועיר מולדתה ללכת אל גוי אשר לא
 ידעה ומה גם כן בהיותה עקרה ולא
 ילדה ולא חששה אולי בהרחיק נדווי
 מבית אביה ישא בעלה אשה אחרת
 בחייה להקים זרע ולזאת רחשש
 חוששין ודאי כל הנשים וגם לזה לא
 הקפידה ולא נתנה אל לבו בערך היותה
 הולכת לעשות רצון בוראה יהיה ברו
 שיהיה זאת ועוד אחרת גדולה מזאת כי
 הגדילה צדקה עד שנתנה שפחה בחיק
 בעלה לעשות רצון בוראה ולא חששה
 לצאת שפחה כי תירש גברתה אם כן גם
 השם יתבאר כדרכיו משפט נתן לה
 שכרה והיה מודגת נבואתה גדולה משל
 אברהם אבינו ע"ה כמש' חז"ל על פסוק
 כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה
 ועם מה שאמרנו יותר ספק גדול אצלי
 איך המלך דוד עליו השלום מלך ישראל
 אשר הוא רגל ד' מהמרכבה אשר ממנו
 אנו עתידים ליבאל ולבוא משיחנו אלהי
 ישראל ולרומם דתנו ועל כסאו לא ישב
 זר ולא יתלו אחרים כבודו והודו והדרו
 נרו יאיר באור שבעת הנרות הללו אמר
 מרליקין על הנסים ועל הפרקן אשר
 יהיה בימים ההם בה"ת היאך עלה
 ברצון השם ית' בוא יבוא מרות המואביה
 וכי לא היה בבנות ישראל הנעשות
 בקדושה ובטהרה יבוא ממנה זרע קדש
 מקדש כזה :

פלא כי בת מלך היא ולהניח בית אביה
 ואמה אחי מות בעלה ולבוא עם אשה
 אחרת חמותה שהיא צרתה מבלי עוזר
 ותומך וסומך אל גוי אשר לא ידעה
 מתמול שלשום ובפרט בראות יבמתה
 ערפה חזרה לאחוריה והיא הוסיפה
 אומץ לב ודבקה בחמותה ואמרה באשר
 תלכי אלך כמש' חז"ל שאמרה לה כמדת
 אזחרת וכמה עונשים ומיתות בית דין
 ועם כל זה סברה וקבלה :

לזאת ודאי יקרא אשה גדולה כי
 מאיש לוקחה זאת ואשר
 בידו מאזני צדק ודין צדק לתת
 לאיש כדרכיו וכפרי מעליו הכינה וגם
 חקרה היא האשה אשר הוכיח ה' יצא
 ממנו משית צדקו ותהי משכורתו
 שלמה כתיב באופן שהאשה אשר תלך
 בעקבות המאוסו ותניח בניה ובנותיה
 וצאי בטנה וידידותיה ללכת להתגורר
 בגירות יחידה ונלמדה כאשה עקרה
 אשר לא ילדה ואין מנהל לה כאשר
 אשר לא ראתה עושר וגדולה וכבוד :

גם תשים דרכו בעוונות ונעצמות ראמות
 לעשות מצות חבילות חבילות לזאת
 וקרא אשה כי מאיש לוקחה זאת התורה
 קיימה וקבלתה וכל דעת איש שלם היה
 לה וזאת היא האשה אשר הוכיח ה'
 לנביאה ככל הנביאות שהיו לישראל
 ונתגלגל ממנה מושיענו בוא יבוא
 ברכה :

אבל עם מה שאמרנו מבואר גלוי
 לעיני העמי איך מה שעשתה
 זאת האשה הכשחה הצנועה הוא דבר

95

היא את החכמה האלקית היות באדם החושים וגם היות בו השכל אשר מן החושים ומן השכל יולד לו כח משכיל להבדיל בין המורגל אצלו ובלתי מורגל אצלו ויבדיל בין האפשר ובין הרוק * והנה שידבר עמו השם ית' או המלאך הוא מהבלתי מורגל כמ' דור דעה ו' ידבר עמו אלהים פן נמות * הנר החכמה האלהית קדם שרות על הנביא כמראה הנבואה ישלח עליו אותו האיום והרתת והפחד כמ' הרמב"ם ז"ל שיבטל אותו הכח הנולד מן החושים והשכל אשר בו יבדיל מן המורגל אצלו וחבלתי מורגל ואז לא ירוק דבור המלאך אליו או דבר השם יתב' אליו כב' וז"ל וה' ירוק היות שם יאפה בין השמים ובין הארץ ולפי זה אחז' שחלום חלק מן הנבואה שגם האדם בשיגרה ובהלום יתבטל ממנו זה הכח עד שאינו מרוק היותו מעופף בשמים כשאר עופות ולא יהיה פלא בעיניו והשם הוא מפני שעל ידי תרדמת החושים יתבטל הכח המובדל שהוא לא יפחד מהבלתי מורגל אצלו אבל יחשבהו מורגל ולפיכך ישלח השם ית' לנביא טרם בוא עליו הנבואה אותו האיום והרתת כדי לבטל הכח הזה והחוש' והשכל יעמדו וישקוטו מפעולתם וישמע דבר ה' או המלאך ויבין דבר מתוך דבר ולא יפחד וה' יבוא לידי סכנה כי לא ירוק ולא יהיה פלא בעיניו כל אשר יראה והנביא אשר בא אחר מרעה גם כן היה להם בטול הכח הזה :

גם מצאנו באברהם אבינו ע"ה שאמר בו דוכתוב

ויכל לדבר אתו ויעל אלקים מעל אברהם וגו' וסמך ליה וירא אליו ה' באלוני ממרא וגו' והנה בסתפקו בזאת המראת קדמונים גם אחרונים ואת אחרונים אני הוא המדבר שלא מעינו שאמ' לו הקב"ה דבר במראה הזאת כשאר מראות העובדות חולפות וכאות אות כאות מגיד מראשית אהרית מה שרצה לומר לו מה זה ועל מה זה אמנם בפעם הזאת לא דבר לו מאומה ואם כן למה היתה המראה הזאת ללא צורך ויודעי דעת עליון השיבו לבקר את החולה ומביני מדע השיבו להודיע ענין סודו ועמורה ואלו המלאכים היו אמצעיים בין אברהם לשם ית' להשיג הנבואה במדרגה אחר מדרגה כמו שפי' למעלה גם כמו הסנה כי היה אמצע בין מרעה לשם ית' והרמב"ם ז"ל אמר כי היה במראה :

והנראה לע"ה הוא דבר אמת ויציב במראה הזאת

והוא שיועז ומפורסם שהנביא בעת הנבוא' איבריו מזדעזעין וכח הגוף כושל ועשתונתיה מטרפות כמו שאמר הכתוב באברהם והנה אימה חשבה וגו' ושם נאמר בדניאל ורהדי נהפך עלי למשחורת ולא עזרתו כח וגו' ואח' כך היה מנבא ובהשלימו הנבואה היה הקב"ה נשאר שם ולא היה נפרד ממנו עד זמן רב כדי שיתענג הנביא בהשגתו ומסתכל באספקרדיא המאירה לתקן אבריו ולז' דוכתוב שכשנראה הקב"ה אל אברהם לצוותו שימול עצמו ואנשי ביתו לא רצו להתעקב הקב"ה שם כשאר הנבואות של הנביאים

וירא ה' אל אברהם ולא לומר אליו רבות
 בתרץ דקשיא הגדולה שמה הית' כונתו
 ית' בכרואה הזאת אמנם עם מה שאמרנו
 כבר תירצנו תכלית הנבואה למה היתח
 גם זה רמז אליו במלת אליו ולא אמר
 וירא האל אברהם כי בשלמא אם היתה
 תחלת נבואתו מחדש בלי ספק הילל
 וירא ה' אברהם הואיל והוא דבר נבוא'
 מחדש אמנם הואיל והוא תשלום נבואתו
 הראשונה לזה אמר לינו ר' לבי שעשה
 זאת המצוה של המילה הקב"ה לא קפח
 שכרו שאינו מן הראוי שבשביל שהלך
 במחצה ובמרוצה רבה כדי לעטר המצוה
 שיפסיד אותו התענג הרוחני והנפלא
 שמשגינים הנביאים אחר כלות הנבואה
 ולרמוז לזה אמר אליו בכינוי גם כן לא
 אמר לו מאומה כי לא היתה כונת השם
 ית' לומר לו דבר מחדש זולתי שיתענג
 באותו התענג הנפלא שמשגי' הנביאי'
 אחר כלות הנבואה זה נראה לעד במרא'
 הזאת והמרא' הזאת היתה בחקיק' לרמוז
 על מה שאמרנו ולא היה כשאר פעמים
 בחלום או במחזה שדי' יהיה ולזה אמר
 והוא יושב פתח האהל ר' לא היה נופל
 על פניו כדרכו כי אם חיזק יושב והוא
 פניו שכינה ואף על פי שהיה בשעת חוס
 שהוא חצי היום כי אז יהיה חוס היום
 יותר גדול להיות השמש בחצי השמים
 ומכלכל דעת האדם להשיג השלמות
 ועם כל זה נראה אליו ה' של' יפסיד
 אותו עדיק אותו העונג הנפלא שמשגי'
 הנביאים אחר הנבואה כמ"ש באופן
 שנחזור לענייננו כי חל על הנביא איום
 ורתת וזע וארככותו דא לדי' נקטן
 בעת הנבואה אמנם כשכלה לרבר' אתו

הנביאים שנשאר שם הקב"ה שעה פחות
 או יתר אחר עבור הנבואה לתקן מה
 שעבר מהרתת והאיום באותו התענג
 הנפלא אשר אין ערוך אליו לז' הכתוב
 ויכל לרבר אתו ועל אהים מעל אברהם
 ר' כי תקף כשכלה לרבר אתו תקף
 ומיד עלה אלהים מעל אברהם ולא
 נתעכב שם כמנהג כדי של' יתעכב
 ויחמיץ המצוה של המילה ויוכל להשל'
 המצוה הנבחרת הזאת ביום הצומא
 בעצם היום ההוא והשעה ההיא ושח
 באהרן ומרים כשדברו במרע' אמר
 הכתוב ויחד אף ה' במ וילך'
 ופשיטא שהיה לו ללכת אמנם רמז כי
 לא נתעכב שם כמנהג כדי שיתענגו
 וישתעשעו בו ית' אחר הנבואה וכפרט
 במקו' הזה כי ארככותיה דא לדי' נקטן
 רק ויחד אף ה' במ וילך ולא נתעכב'
 אם כן לז' פה בעניין מילת אברהם
 ויכל לרבר אתו ולא המתין מעט אחר
 הנבואה כמנהג כדי שיתענג אברהם
 אותו העונג הרוחני הנפלא רק ויעל
 אלהים מעל אברהם לז' הכתוב כשמל
 עצמו ואנשי ביתו אמר השם ית' אינו
 ראוי שיפסיד אברהם אותו העונג הנפלא
 בשביל שהלך לעשות מצוה במרוצה
 רבה רק אחזר אני עתה מחדש להשרות
 נבואתי שם לתשלום הנבואה הראשונה
 ויתענג באותו העונג הרוחני ו
 ובאספקריאה המאירה כי כן ראוי
 לעשות לעונג לעושה מצוה ולא בשביל
 טאני זכר ומלתי עצמי הפסדתי וכדור'
 דקדקתי מה שאמ' הכתו' וירא אליו
 ולא אמר וירא ה' אל אברהם כי מהראוי
 היח הואיל והוא תחלת ספור שיאמר

היה לרג' סבות לשיהיה נביא רשום
 וגדול ולכן יוכיח בשער לכל אנשי עירו
 ואין אומר השב * זאת ועוד אחרת כי
 בשלמא אם היה מוכיחם מעצמו אין
 ספק שיאמרו מה לך פה ומי לך פה
 אבל מה שזוהי מוכיחם היה שלחו של
 מקום חא אשר היה דבר ה' אליו שהיה
 שליח ההשגחה ועוד שהיה שלם מאד
 שהיו לו הג' סבות שזכרנו אם כן הוכיח
 יוכיח אותם ועוד דאיה עצימת על גדולת
 נבואתו שכל דבריו האמת והצדק שהרי
 כל נבואותיו היו שאם יחזרו בתשובה
 שלא יאונה להם כל און ואם לא ישובו
 שיבאו האויב על העיר ויחריבה הו' וכן
 היה כמו שאמר הוא ויהי בימי יהויקים
 מלך יאודה עז נלות ירושלם כמו שנבא
 כן היה שבא צר ואויב והחריב העיר אז
 כל זה מורה על גדולת הנביא ירמיהו
 והתחיל עתה לספר איך היה מדבר
 השם ית' עמו ויהי דבר ה' אליו
 לאמר : בטרם אצרך בבטן
 ידעתוך וגו' הנח ידוע כי הלא אח
 עשו ליעקב ואחב השם יתב' ליעקב נס
 השליטו על כל הדברים לא עשה כן
 לכל נוי שהם תחת מערכות רשמים
 זכסליהם ולה ה' יש להם שני זמני מורים
 על האדם מה שיעבור עליו מה * או
 בעת ההיריון כי אז יורה הכבב מה
 שיעבור עליו או בעת הלידה כי אז
 מורה עליו כי חבלי ילדה יבואו לו
 (לעד זהו מה שרמזתכתוב לא עתה)
 יבוש יעקב ולא עתה פניו
 יחורר : ר"ל השני עתים שיש לעשר
 עת ההיריון ועת הלידה שמורים עליו מה
 שיעבור עליו * אפנים ביעקב לא כן
 יג א I 13 לא

מאד נעלה מעליו הוא משיב אותו
 העונא הנפלא אשר אין ערוך אליו
 דבר זה שנוי בנביאים בתחלת
 נבואת ירמיהו אמר דכתוב
 דברי ירמיהו בן הלקיהו מן
 הכהנים אשר בענתות בארץ
 בנימין : אחרי דאותי מ"ט המפרשי
 ז"ל דקדתי בכתוב דמאי איכפת לן אם
 הוא מן הכהנים אשר בענתות או מן
 הכהנים אשר במקום אחר * האמנם
 להיות שהספר הזה שלו כולו כדבר
 דברי תוכחות ישראל שמוכיחם על
 רוע מעלליהם ושמה אמר יאמר האדם
 וכי מי הוא זה ויחזק הוא אשר מלאו לבו
 לדבר דברים קשים כמו שדבר הנביא
 ירמיהו בכל נבואותיו חזות קשה מי לנו
 גדול ממשש שהיה נודד בכל מכל כל
 שלא להקניטם וכל נבואותיו היו דברי
 פיוסים כמו כן שאר הנביאים לא כן
 הנביא ירמיהו לזה רצה להקדים פרשת
 גדולת הנביא ואמר שדברי הספר הם
 דברי ירמיהו ר"ל ידוע כי טובות האדם
 ויושר (כושר ואושר שלי הוא אם מצד
 אביו * אם מצד משפחתו * אם מצד
 דארץ אשר בה נולד ויגדל בארץ הויאי
 הלכת בקרתא אזלת בנימוסיה
 לכן עלינו לשבח לירמיהו הנביא אם
 מצד אביו הנח היה כהן גדול שכן אזל
 שהלך אמו האמו כהן הוא הלך אמו
 ביאשירו * ואם מצד משפחתו ככה
 תירגס דמתרגס מן הכהנים אשר
 בענתות מן רישי משרת כהנייה מן
 אמרכליה דהו' בירושלם ואם מצד הארץ
 בארץ בנימין שהיא ירושלם שדמיה
 בחלק בנימין באופן שזבניה ירמיהו

97

לא עתה ר"ל עת ההריון ולא עתה עת
 הלידה לא ילבין פניו כי הם אינם תחת
 המולד רק בבחייתם ורצונם אף על פי
 שיודה איזה דבר הם מבטלים אותו
 בפעולותיהם הטובות ואף על פי כי עת
 ההריון ארעת הלידה יורה שיעבור על
 איש ישראל ה"ו איזה דבר רע עם כל זה
 שינוי מעשי שלו יחדש המחשד לטובה
 נז"ל כי בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבו
 שהם נמולים וז"ל מעשרו ידי בקרבו
 יקרישו שמי ובוה יוכלו לטוד הטבע
 והמערכה וז"ל והקדישו את קדוש יעקב
 וגו' כב ימול מוספים כח ואומץ למעלה
 כי רוכב שמים בעורך וזהו ואת אלהי
 ישראל יעריצו ולזה אמר בטרם אצרך
 וגו' לרמוז להלוקת ההריון אמר בטרם
 אצרך בבטן ידעתוך לא כעשו שלא
 תנלה חרפת עמו בקהל רב כי אם בשע'
 ההריון רק קודם ההריון וזה נכחה
 ידעתוך בטרם אצרך וז"ל לשעת
 הלידה בטרם תצא מרחם הקדשתוך כי
 ידוע מאמר הנביא הלא אח עשו ליעקב
 נאם ה' כלום טעדין לא הכריו עליהם
 כידוע שארבעים יום קודם יצירת הולד
 אומר טפה זו מה תהא וגו' נמצא שהלא
 אח עשו ליעקב נאם ה' ר"ל בכח
 ובמחשבת השם יתב' ועדין לא הכריו
 עליו ועם כל זה ואוהב את יעקב ואת
 עשו שנאתי וגו' אם כן לז"ל הכתו' בטרם
 אצרך ובטרם תצא מרחם הקדשתוך אם
 כן לזה נביא לגוים נתתוך אוי אמר
 הנה הרמב"ם ז"ל אמר כל נביא א"ל לו
 להנבא מבלתי חכמה טבעית בעיקר
 יצירתו שיהיה נכון לנבואת עם הוצאת
 דבר מהכח אל הפועל כמו שאמר א"ל

לזה יאמר הכתוב שהואיל ויהי לז' הכנה
 טובה ועם ההכנה טובה קדש אותו ודבק
 אליו הוצאת רצונו גם כן לזה נביא
 לגוים נתתוך ועד הן עבדי אתמוך בו
 בחירי רצתה נפשי יר' כשיש לי עבד
 שאוכל לחבוך בו מצד הכנתו וז"ל בו
 בעבורו או גם כן ארצה אותו ואחז לו
 בידי הרחבה יותר מהכנתו וז"ל אמר
 ארה ה' אלקים הנה לא ידעתי דבר
 כבר אמרנו שכונת השם יתברך לומר
 לידמיה שכלבד שיש לו הכנה בטבעו
 להיות נביא גם כן צריך רצונו ית' והנביא
 לא הבין זה הדב אבל השב שכל נבואתו
 היא תלמה בהכנת הטבעיות שיש לו
 בעת היצירה ולכן צריך זמן רב שיעבוד
 עליו כדי שיוכל להוציא אותה ההכנה
 טבעית מהכח אל הפועל כי בשלמא
 אם היה כפיין דברי השם יתב' שכלבד
 הכנתו קדמו מרחם הנה אפילו שהיה
 נער היה הולך בשליחותו של מקום כי
 אמר יאמר בלבואף על פי שאיני ימול
 עתה להוציא הדבר מהכח אל הפועל ר"ל
 ההכנה אשר לי עם כל זה הואיל והשם
 ית' מסייעני אלך ואעשה שליחותי אבל
 מאחר שחשב הנביא שהכל היות תלוי
 בהכנה טבעית אשר לו וזה צריך זמן רב
 כדי להשיגו לכן אמר לא ידעתי דבר
 כי נער אנכי שאם הייתי גדול ורבייתי
 מוציא הדבר מהכח אל הפועל ואתה
 רחמנה רחמטבעית אשר לי בלי ספק
 שהייתי הולך לזה אמר לו השם יתברך
 אל תאמר נער אנכי כי על כל אשר
 אשלחך תלך יר' אילו אתה רחמית
 רחולך מעצמך ודאי שהיית צריך
 שתוקה גדול כדי שתוצי' הכנתך לפועל
 א"ל

בשכינה אחד הנבואה כמש' למעלה רק
 וגלחמו אליך ולא יוכלו לך
 כי אתך אני נאום ה' להצילך
 דקדקתי בכתוב שהואיל ופיו של הקב"ה
 המדבר מראש הנבואה אם כן מה צ"ל
 נאום ה' גם הילל ולא יוכלו לך כי אתך
 אני להצילך נאום ה' ולא להפסיק בין
 הדבקי' בתיבת נאום ה' בין כי אתך אני
 לתיב' להצילך שכן אמ' למעלה בתיורא
 מפניהם כי אתך אני להצילך נאום ה' כן
 הילל פה ולא יוכלו לך כי אתך אני
 להצילך נאום ה' ולא להפסיק ולומר
 נאום ה' להצילך אמנם דמזלו השם
 ית' כי ילחמו אליך ולא יוכלו לך כי
 אתך אני תדע באיזה אופן אתך אני
 שתכף ומיד כשתאמר ה' שמעה והש
 נאום ה' שתאמר ענני ה' ענני תכף
 אצילך ווא' להצילך ככ' יוכל הנה הוא
 מוכן להצילך והוא דבר טוב בכתוב
 באופן שהשם ית' הוא מוכן לנביא עונב
 נפלא לתקן הכשלות כח אשר לנביא
 קודם הנבואה כמש' אל תירא וגו' פן

אבל מאחר שאתה שליחי נמצ' שאפילו
 שעדיין לא הוצאת הכנתך מרובך אל
 הפועל לית לך בה ווא' כי על כל אשר
 אשלחך תלך ויריני המשלח וזה הירי
 רציני שתלך בזה השליחות גם את כל
 אשר אצרך תדבר ויריני המצוה ואתה
 שליחי ושמה תאמר אהנ' שתתן לי כח
 לומר דברים הדברים לה הדברים אבל
 עם כל זה אפחד מהם שלא יעורוני
 כשאומר להם שום דבר בהפך רצונם
 ולוח אם כוננת באומרך שאתה נער
 שתפחד מהם שלא יכו אותך אל תירא
 מהם כי אתך אני יר' מאחר שאת' הולך
 בשליחותי ואינך הולך מפאת עצמך אכ'
 אצילך מהם כי במקום שתלך שם אני
 וישלח ה' את ידו וינע על פי

הנדר הלשון הוא שליח
 השכל אבל לא כל לשון שליח השכל כי
 אם האומר דברי עצמו אבל הנביא או
 המגיד דבר זולתו הוא שליח זולתו והש'
 וישלח ששלח' את ידו רל' נבואתו כמו
 היתה עלי יד ה' וכן תרגם המתרגם ואז
 נעשה שהשם ית' נתן דבריו בפיו של
 ירמיה יר' שהלשון ידבר דבריו ויאנו
 שליח ירמיהו רק הלשון שלוהו של
 מקום אמר עני ואתה תאזור מתניך
 וגו' לפי שהנביא כמש' בדרוש זה שהוצא
 מזרעו ועוכו כשל ועשתונותו מטרפות
 לז' ואתה תאזור מתניך וקמת ודברת
 אליהם רמז לקימה אשר יקום ויתקומם
 אחר הכשלות כח שיש לו דבניא קודם
 הנבואה ואחר כך יקום וינבא אל תירא
 מפניהם פן אתה וגו' שתשאר הלש'
 המזג רפה הימים נתר הקשרים ולא אתך
 לך העונג הנפלא שמתעננים הנביאים

האמנם מה שמשיגים הנביאים
 הוא ברמיון בכח המדמה
 אבל לא בכח ראיה שכלית וכוה נתן
 מה שמקשים העולם כולו כי משה איש
 האלהים אמר כי קצור קצרה ידו מהשיג
 את ה' כאומריו כי לא יראני האדם
 וקוי ושעיה הנביא עה אמר ואלה
 אתה עבאות הן אמת חכמי ענין
 כאן באספקלריאה המאירה נאן
 באספקלריאה שאינה באירה גם הרי'
 אברכנאל ול' תירץ כי מה שאמ' ואראה
 את ה' לא היה שהשיג מחרות ית' כי זה

100

האיה ממנו במקום אחר וכן מה שאמר
 ובתרגום יקרא דה' אינה ראיה כי זה
 דרכו לפרש בכל המקומות יקרא דה' על
 הסבה הראשונה ודל יקרא על השכינה
 לזה אמרתי אל לבי לתרץ זאת הקושיא
 זאת ועוד מה זה ועל מה זה תלה הנבוא'
 במיתת עזיזו והדבר זה כי לא מצינו
 חשבון למיתת המלכים ואם אמר אהב
 בשנת מות דומלך אחוז שם רחוק
 לאומר כי הפלשתים היו שמחי' במותו
 והודיעם הנבי' שיקום תחתיו בנו חזקיהו
 שיהיו נכנעים תחת ידו אכ' מפני שהיה
 דבר מתייחס למיתתו זכר שם מיתתו
 כמש' שם כי משרש גזש יצא צפע ופריו
 שרף מעופף ופירש חליא זל' שהכתוב
 מיתה חציין אחר שאמר כי משרש גזש
 יצא צפע מה צורך לחזור פעם אחרת
 ופריו שרף מעופף חיי הוא מיותר אמנם
 רוצה לומר אל תשמחי' פלשת כי נשבר
 שבט מכך חמכה אותם היה המלך יותם
 חמכה אות' וכשמלך אחוז לא היה לו כח
 להרע לרשם מפני מעשיו הרעים כי
 היה בחסתר פנים לזא' תשמחי' פלשת
 מלך כי נשבר שבט מכך דל' בנו של
 מכך שהיה יותם חמכה אותם כי משרש
 גזש שהוא יותם יצא צפע שהוא אחוז
 אמנם לא נשך אבל ופריו שהוא חזקיהו
 הוא שרף מעופף אם כן לזה הוצרך לומר
 בשנת מות המלך אחוז מפני שהיה דבר
 מתייחס למיתתו זכר שנת מיתתו אמנם
 פה בעניין עזיזו לא היה דבר מתייחס
 לעזיזו אם כן למדת נזכרה הנבואה
 בחתייחסות מיתתו ועוד במש' אוי לי
 כי נרמתי כי הנח במח שואח לא היה
 לו עין אשר חטא לשואמר ככה ודרי'
 יחזקאל

במקום כי לא יראני האדם רק שדשיג
 פלאכו השכלים הנבדלים העלולים
 ממנו כי הנח הנבואים היה נבואתם על
 מלאך וחיו מיחסים אותם אליו יתברך
 באומרם ויהי דבר ה' אלי כי השליח נזכר
 במקום שולחו :

ועוד הביא ראיה מהרב המורה זל'
 וגם מהמתרגם זל' באומר
 יקרא דה' והו' יאמר על השכלי' הנבדלי'
 המניעים דמלגלים וישוב דפסוקים
 לדעתו בזה האופן בשנת מות דמלך
 עזיזו ואראה את ה' ואם אמרתי את ה'
 אינו על סבת הסבות ישתכח שמו וזכרו
 כי אם על השכלים הנבדלים שהם
 עלולים ומושפעים ממנו שהיו משלשי'
 לוקדושה והחזיק מאד דבריו במה
 שהביא ראיה מהרב המורה על עניין

מראת אברהם ו
ובראותי נבהלתי מראות נעויתי
 משמוע כי קעת יאמר
 על הנביא שאמ' כי את המלך ה' צבאות
 ראו עיני שהיא על השכלים נבדלים זה
 לחזק עצום כי אם יתרץ מש' ואראה את
 ה' שהוא על המלאך לא תרץ כי את
 המלך ה' צבאות ראו עיני כי זה לא
 יאמר על השכלים כי אם על הסברה
 הראשונה והראיה שהביא מהרב המורה
 אינה ראיה כי כבוד הרב זל' במקומו
 מונח כמו שכתב הרמב"ן זל' כפי התורה
 בפרשת וירא אליו ה' יעויין משם ולפי
 שהם דברים נוגעים בכבוד הרב המורה
 זל' לזה לא רציתי להעתיקם אבל האמת
 אתו עמו כלומר אליו במדת שדגד נגד
 הרב זל' בדבר הזה אם כן דינו לסבול
 קדושת העצום במקום אחר ולא להביא

להם זאחר כך אמר מלתא באפי נפשח
לתת להם פאר וגו' הליל לטום לאכל
ציון פאר תחת אפר * ועוד למח לקח
הנביא אלו חזרו לקות ולא אזרח * גם
הכפל אחר שאמר ובנו חרבות עולם מח
ציל שממות ראשונים בכלל מאתים
מגד בכלל חרבות עולם שם נכנס
שממות ראשונים גם אחרונים *

האמנם דעה הנביא לומר רוח ה'
עלי רל כל כונת דרשם
ית' כזאת הנבואה לטום מנבואת עליה'
יהיו כולם נביאים ולזה דתחיל לתת
להם פאר תחת אפר וגו' * ידוע כי אין
הנבואה שורה אלא על חכם גבור ועשיר
כמש' למעלה ותחיל בעושר פאר תחת
אפר כי אתם שהיו מצטערי על קדשת
השם ית' ובתפלישים בצפר אתן להם
פאר * כנגד החכמה שהיו מתאבלים
על אבדת ואכזרה חכמת חכמיו אתן להם
שמן ששוק כשם שהשמן מאיר כך חכם'
אדם תאיר פנני * כנגד הגבורה אמר
בזעמה תראה תחת רוח כחה כשהאדם
הלוש יש לו רוח כחה אבל עתה אתן
לכם מעט תורה שכל העולם יהליל
אתכם על גבורתכם במקום החולשת
שהיה לכם שהיה רוח כחה ובזח וקורא
להם אילי הצדק מטע ה' להתפאר שהכל
יהיו שלמים וכן רבים בטעם ה' * ובנו
חרבות עולם יר' רעולם שרירות הרב
מתתורה יבנה * גם שממו' של הנביאים
הראשונים עתה יקומנו וטמא תאמר
חואיל וכולם נביאים מי יכין להם מח
שיצטרכו לרא' ועמדו זרים * באופן
שלפעמים שהנביא ישתומם ואין מראה
כי יש לו איזה עזבון ולזה אינו מנבא

לחזקת לא אמר בדברים האלה עם
דארתו יותר מזה * גם מח היה הפסע
שאמר לו המלאך וסר עונך וכפל
וחטאתך תכופר :

ראובר כי ידוע ומפורסם הוא כי
עוונות עשה הישר בעיני ה'
נתן לו האלקים מעלה וגדולה עושר
וכבוד ואחר כך גבר לכו וישמן ויבעט
כמי שבראו חו' וחדך כשרירות לבו הרע
וימקל בה' אלהיו כמשה ושאמר
מכמניו בהקטירו אש זרה *
וסוף דבר זרותה צרעת במצחו ולזה
לזהות הנביא ישעיה עזב במאד מאד
כי חרה לו על רוע מפעליו של המלך
עתידי וידוע שאין הנבואה שורה לא
בתוך עצבות וגו' לזה היה לו לומר זמן
רב שלא היה מנבא לישראל גם כי
במשול רשע יאבת עם ידוע הוא שאחת
בוקהנות לנבוא' היא השמחה & השכל
ואלו היו נאבחים גם הוא גם כן היה
נאבת לזה כשמת עוונות שמו הנביא
שמחה גדולה על מיתתו כי בנפול רשע
ושמח עם ידוע הוא שא' כחהנות
לנבואה היא השמחה אל השכל שכן
מצינו לישיעה הנביא בעצמו שאמר
במקום אחר רוח ה' אלהים עלי
וען משה אנתו וגו' לשום
לאבלי ציון לתת להם פאר
תחת אפר שמן ששון תחת
אבל מעטה תהלה תחת רוח
כחה וקורא להם אילי הצדק
משע ה' להתפאר ובנו חרבו'
עולם שוממות ראשונים
יקומנו וגו' ויש לדקדק בכתו' שאם'
לשום לאבלי ציון ולא אמר מח וישם

אם כן לזה תלה זאת הנבואה בשנת
 מות המלך עוזיהו כי מתתו היתה סבת
 הנבואה האמנם מתדווא הדבר שראה אם
 ראה את המלך ה' צבאות ישתבח ויתעלה
 שמו וזכרו או ראה לשכלים הנכבדים :
אין ספק שראה את ה' צבאות
 כפשוטו של קרא אבל
 יש שני מיני מראות - הא' היא ראייה
 שכלית * והב' בדמיון ולזה שאל מרעה
 לשם יתב' שהיה רוצה להשיג בשכלו
 אמתת מוחתו ית' כי השכל לא יוכל
 כי אם המושכל העצמי האמיתי והוא
 נמנע כי לא תוכל לראו פניו אבל ישעיה
 רבניא ראה את ה' בדמיון כשאר
 הנביאים בכח המדמה שהיה מדמה לו
 יתברך צורה מוגשמת מיוחדת כמש' זו
 שראו ישראל על הים וכן במתן תורת
 כמו שמצינו בפרשת בראשית ברוב
 בשאלות ששאל כותי לר' מאיר אמר לו
 אפשר אותו שכתוב בו הלא את השמים
 ואת הארץ אני מלא היה מדבר עם משה
 מבין ב' בדי הארון אל הכא לוי מראות
 גדולות אל ראה בכואה שלך בהם *
 ראה אותה גדולה אל הכא מראו קטנות
 הביא לו אל ראה בכואה שלך בהם ראה
 אותה קטנה * אל מה אם אתה שאתה
 בשר ודם אתה משנה עצמך לכל מדר
 שתירצה מי שאמר והיה העולם בה על
 אחת כמה וכמה * הוי כשהוא רוצה הלא
 את השמים ואת הארץ אני מלא וכשהוא
 רוצה היה מדבר עם משה מבין שני
 הבדים עולה * ויש לראות בהן
 המאמר ראשונה למה האריך כל הכתי
 הזה ואמר אותו שכתוב בו הלא את
 השמים ואת הארץ אני מלא די שיאמר
 שנית

איך היה מדבר הקב"ה עם משה מבין ב'
 בדי הארון * גם הכתי הזה נכנס בא'
 ויצא בא' כי הוא היה תמה מי שמלא
 כל הארץ כבודו איך יצא בדבור הלל
 איך היה מצמצם שכינתו בין ב' בדי
 הארון ולא לומר איך היה מדבר ואם
 פירש מי שכתוב בו הלא כל הארץ אני
 מלא הוא על מעלת ית' וגדולתו ולזה
 תמה הכתי שאיך היה מדבר עם כו'
 קשה שלא היה לו להזכיר מקום הדבור
 שהיה מבין ב' בדי הארון יהיה מאיזה
 מקום שהיה ויאמר איך היה מדבר עם
 משה * זאת ועוד למה אמר אותו
 שכתוב בו הלא את השמים ואת הארץ
 אני מלא יבוא פסוק הגה השמים ושמי
 השמים לא יכל לכוין ואף כי הבית הזה
 אשר בניתי והיה מקשה יותר כחזק *
 גם בתשובת ר' מאיר ממשל המראות
 קטנות וגדולות נדרש ללא שאלו ומד
 ששאלו לא השיב כי הוא שאל איך
 היה מדבר עם משה והוא דרשינו על
 השינויים ומאן דכר שמייהו * ועוד איך
 אמר ומה אתה שאתה בשר ודם אתה
 משנה עצמך למה שתירצה והלא לא היה
 משנה עצמו כלל ואף על פי שהיה רוצה
 גם כן אין בידו לשנות עצמו * גם אז
 הכתי אם היה מוד' בפשטי הכתובי כיון
 שהיה מודה בגדולת הבורא שכתוב בו
 ית' השמים והארץ אני מלא למה אינו
 מודה בפסוק האמנם ישב אלהים על
 הארץ ומועדתי לך שם ודברתי אתך :
האמנם זה הכתי היה מקשה
 בענין הנבוא' ב' קושי' *
 א' כיון שהנבואה היא שפע שופע מאת
 ית' והוא אחד כמה דכתיב אני ה' לא

103

שניתני אם כן איך אפשר פעם יראה
לנביא אחד יושב על כסא דם ונשא
ושליו מלאים את החיכלי ופעם בזמן
לבושית כהלג חיור ושער רישיה
בעמר בקי ופעם כשליח צבור מעוטף
בטליתו גם הקשה זה הכותי קושיא
ב' איך אפשר דמרום ונבדל מכל
מיני חמר ידבר עם האדם החומרי
והעמורי כמו שהארץ בעל העיקרים זל
בפ' ג' במאמר ג' :

והנה זה הכותי הרכיב הב' שאלות
יחד כי הנה במה שאמר מי
שכתוב בו הלא את השמים ואת הארץ
אני בלוא נראה שהוא גדול הכמות ואחד
כך יצמצם שכינתו בין ב' כדי הארון זו
היא קושיא אהקשה ומדקאמר מדבר
עם משה הקשה כי אפי' מציאות הדבור
קשה להאמין וזו היא הקושיא הב' *
ומה שהביא פסוק זה ולא פסוק הדבר
השמים וגו' הוא לפי שהפס' שהביא הוא
רברי השל' ופסוק הנה השמים הם דברי
שלמה ויותר טוב להביא מה שאמ' השם
ית' ולהקשות מיניה וביה כל שכן כי
שם כתיב בפסוק שלמה כי האמנם
ישב אלהים על הארץ והוא הפך סברתו
לזה הביא זה הפסוק של הלא את השמי'
וגו' ולא האחר גס לפי שקושיית מדבר
מבין ב' כדי הארון היא קושיא יותר
חזקה כי המקום קטן מהכיל הרבה וכא
ר' מאיר ותירץ לו הכל כמשל' דבראות
גדולות וקטנות ושנוי הראות צורה אחת
כאופנים משתנים וכמו שזה לא יחייב
שינוי המראה רק כפי הכנת מציאות
המדא' כך שינוי אופני הראות השכינה
לנביא הוא כפי הכנת המקבלי והנביאי'

אומציאות תכלית הנבואה כמו איש
בלחמה להלחם עתיק יומין לבושית
כהלג חיור להלביץ עונותם של ישראל
וכן בא מאדם חמוץ בנדים מבצרת
להורית על הנקמה ולא יחייב שינוי
כללי ולקושיא השנית גם כן תירץ
כמו שהדבר הנראה במראה אינו תמונ'
בתוך המראה ועם כל זה נרא' כן השם
ית' ואף על פי שהוא נבדל פשוט מדבר
ואי אפשר שיושג' עם כל זה נראה לנבי'
בתמונה מה כמו שאמרנו אין חמוץ
בנדים או לבושית כהלג חיור ורואה
הנביא שהתמונה הנ' מדברת עמו אף
על פי שאין התמונה כן במציאות אם
כן זהו בעצמו מה שהשיג ישעיה הנביא
שנדרכה לו ככה דומין שראה את
ה' אבל בשכל לא יושג
כי לא יראני האדם השגה שכלית וחי
והט' או לי כי נדמיתי יר' או ואבני לו
שנבואתי היתה באמצעות הכח המדוכח
ורסכה בזה חסרונני וחזרון הדוד שאינני
ראוי לכך כי איש טמא שפתים לאנני
ובתוך עם טמא שפתים וגו' בזמן
שראיתי את ה' לזה לא השגתי כי אם
בדמיון שנדמה אלי לא בשכל שאם לא
הנה זה שאני טמא שפתים ובתוך עם
טמא שפתים וגו' הייתי בשינוי אמתת
מהותו ית' בשכל לא בדמיון והט' כי את
המלך ה' צבאות דאו עיני' תגיבת עיני
מיותרת הילל כי את המלך ה' צבאות
ראיתי וידוע הוא שעין רואה לא דמיון
אם כן מה על עיני אמנם רמז או לי כי
נבואתי היא על צד הדמיון שנדמה אלי
בדמיון ולא ראיה שכלית כי את המלך
גו' הסכה היא כי את המלך וגו' ראא
עיני

ענין ר"ל לעין לבד כלומר ראייה חושית
 לא שהשיג הדבר בראייה שכלית שאם
 היה משיג ראייה לא היה אומר ראו עיני
 כי חשכו משיג אל השם ית' שהוא שכל'
 נבדל ולא שזפתו עין נשמי אבל עתה
 שהוא כדמיון שנדמה אליו בצורה אמר
 דאות עין כי זה לא יושג בשכל רק ראייה
 חושית בכח המדמה ולזה א"י לי כי
 לא השגתי לסבת חסרונני וחסרון הדור
 שאם לא כן הייתי משיג בשכל :

וזר נחשב לו לחטא שיעלה על
 דעתו דבר זר כזה שהוא דפוך
 מה שאמר מרע"ה כי לא יראני האדם וגו'
 הוא אומר יאמר שאם לא היה טמא
 שפתים כי היה רואה ראייה שכלית והיה
 נחשב לו לחטא לפי שהו אסוד לעלות
 על לב אלה הדברי' רק שלא יש מציאות
 לחשיג ראייה שכלית ולזה בא המלאך
 וספרו על פיו כרצפה לרמוז אליו שחטא
 במה שאמר שיתכן להשיג לראות את ה'
 ראייה שכלית וזה במגע כי לא יראהו
 האדם ואפילו חזי שהוא המלאך :

גם חטא שקרא לישראל שהם עם
 קדוש עם טמא שפתים ולזה בא
 המלאך ונגע על פיו ואמר הנה נגע זה
 על שפתך ויש לדקדק במתוב שאומר
 שהמלאך לקח דצפה במלקחים מעל
 המזבח ויגע על פיו יאמר הנה נגע
 זה וגו' מאחר שהמלאך עושה הפעולה
 הילל הנה נגעתי על שפתך אבל לא
 יצדק לומר הנה נגע זה שנראה שאחר
 הוא עושה הפעולה ואינו כן רק הוסיף
 וזנגע על פיו אם כן איך אמר הנה נגע
 זה ואם זה ד"ל על הרצפה הילל זאת
 גם ככה שאמר על שפתך היא מיותרת

הואיל ונגע על שפתיו ידוע הוא שהאריך
 רצוני הנביא הרגיש ששם לו בשפתו
 אם כן מה צורך לומר הנה נגע זה על
 שפתך הרי הרגיש הוא בעצמו :

אמנם ד"ל אתה פסקת שני פשעים
 או עונות • במרה שקראת
 והוצאת בשפתך על עם קדוש לקרוא
 כולם בשם עם טמא שפתי' ועוד חטאת
 במה שנראה מתוך דבריך ולא בפירוש
 איתמר אלא מכללם איתמר כי יש
 מציאות להשיג לשם ית' ראייה שכלית
 הן אמת שזה לא הוציאו בשפתיו מן הכח
 אל הפועל אבל נראה מתוך דבריך לזה
 לו המלאך הנה נגע אליך זה העונש
 של הרצפה על שפתך ר"ל על מרה
 שהוצאת בשפתך שפתי צדיק ואינו
 מהראוי ליגע בכבוד ישראל עם קדוש
 חש הנה נגע זה על שפתך ולזה הואיל
 וקבלת העונש שלך במה שנגע זה על
 שפתך וסר עונך שהוא זה לקרוא
 לישראל עם טמא שפתים אבל האחר
 שלא בפירוש איתמר אלא מכללם
 איתמר שתוכל להשיג את השם יתברך
 ראייה שכלית זה נקרא חטאת שהוא
 שנגע שאתה שונג חוטא בדבר הוזהר
 שאתה חושב שתוכל להשיג מהותו ית'
 בשכל וזה טעות ולזה וחטאתך לשת
 שונג ותכופר יבוא זמן שיתכפר כרמוז
 במלת חכופר שהוא לעתיד שעדיין לא
 בענשת על זה השונג זאת המחשבת
 פוסלת אם כן לזה וחטאתך תכופר ואינו
 כפול ואיש על מקומו יבא בשלום אם
 מש הנה נגע זה ולא אמר הנה נגעתי
 גם הכפל גם למח אמר עין חטאת
 גם למח אמר וסר בעון וכחטאת תכופר

כי בעון

105

מה שהוצאת בשפתיך לקרוא לעם סגולה
עם שמא שפתים וכלל הדברים כי
מש את המלך ה' צבאות ראו עיני שראו
אותו בכח המדמה ולא בשכל כי לא
יראהו האדם והי :

באופן שנבואת הנביאים כולם
מלכר נבואת ארון כל
הנביאים מבחר כל היצורים איש האקי
מרעה כל נבואתם היה בדמיון ואימת
חשכה נופלת עליו וכשל כמו ומדועות
כל איבריו ועשתנותיו מטרפות
וארככותיו דא לרא נקטן עד עת ברא
זכרו חטוב ושכ ורפא לו בהלו כרו עלי
ראשו לאורו ילך :

כי בעון הואיל וקבל ענשו מהרצפה כבר
סר מכל וכל אמנם חטאת שחשב לראו
ה' בשכל זה תכופר באמצעות הזמן כי
עדיין לא קבל העונש באופן שיער
לגלות לו המלאך כי בעונש זה נתכפרו
חשתיים רק הנה נגע זה העונש על הא'
שהוא על מה שהוצאת בשפתיך אכל
דאחר באמצעות הזמן יתכפר לוח מעת'
ומעשיו בקש תרופה למחלתך ואל
תסמוך על שנגעה הרצפה בשפתיך
גם דקדקתי למה אמר על שפתיך ולא
אמר בשפתיך שאם כפירוש המפרשים
זל הילל הנה נגע זה בשפתיך אמנם
כפי פירושי יבוא חטוב על שפתיך על

יְסוּד הַשְּׁבִיעִי הוּא הַמְּפָרֵס

שנבואת מרעה היא למעלה מכל נבואת שאר הנביאים אשר היו לפני ואחריו לא קם ולא יקום כמוהו כמו שהאריך הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהלכות יסודי התורה וז"ל מיסודי הדת לידע שהאל ית' מנבא את בני אדם זהו עיקר א' ונבואת מרעה שנבדלה משאר הנביאים הוא עיקר ב' והנה כל הנביאים חוץ ממרעה אין רואין במראה הנבואה אלא בחלום בחזיון לילה או ביום אחר שתפול עליהם תרדמת כמש' במראה אליו אתודע בחלום ארבר בו' גם יש לרם דבר ב' ורואין כשמתנבאין איברייהם מזדעזעין וכח רגזוף כושל ועשתונותיהם מטרפות ותשאר הדעת פנויה להבין מה שתראה וכמשה באברהם ודנה אימה חשיכה גדולה נופלת עליו וכמשה בדניאל ויהודי בהפך עלי' למשחית ולא עצרתי כתי' גם יש להם שינוי ג' והוא כי נבואתם על ידי מלאך ולזה כל מראי שרואים הוא במשל וחידה יעקב אינו עליו השלום ראה סולם ומלאכים עולי' ויורדים שהיו משל למלכיות ושעבודן יחזקאל הנביא ראה החיות והסיר נפוח ומקל שקד שראה ירמיהו גם יש לרם שינוי ד' שאינם מתנבא' כל עת שירצו אלא מכוונים דעתם ויושבים שמחים ושובי לב ומתכוודים שאין הנבואה שכל

שורה לה' מתוך עצבות ונ' זהו בשאר הנביאים אכל כמרעה אדון כל הנביאים אינו כן רק כל הנביאי' בחלום או במראה ומרעה ער ועומד שנאמר ונבוא משה אל אהל מועד וישמע את הקול גם שכל הנביאים על ידי מלאך ולפיכך רואים בה שהואים במשל אכל הוא אינו כן רק פה אל פה ונאמר ודבר ה' אל משרף פנים אל פנים ונאמר ותמונת ה' יביט יר' שאין שם משל אלא רואה הדבר על כוריו בלא חידה כלל משל הוא שהתורה מעידה עליו במראה ולא בחידות שאינו מתנבא לא במראה שרואה הדבר על כוריו' גם הבדל ג' שכל הנביאים יראים ונכבדלים ומתמוגגי' ומרעה אינו כן הוא שהכתוב אומר כאשר ידבר איש את רעהו יר' כמו שאין האדם נבדל לשמוע דברי חברו כך היה בדתות של מרעה להבין דברי הנבואה והוא עומד על עמדו שלם כל הנביאים יש לרם שינוי ד' שאינם מתנבאים בכל עת שירצו ומרעה אינו כן אלא כל זמן שיחפץ רוח הקדש לובשת הנבואה שורה עליו ואינו צריך לכיון דעתו להודות לר' שהי הוא מכוון ומזומן ועומד כמלאכי' קשרת לפיכך מתנבא בכל עת שנאמר עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם הלא למדת שכל

107

סופר מדיר : נפרש הכתובים בא
 משני פנים ראשונה נאמר שכני
 קרה אמרו שלא היה להם שנאה ותחרות
 מכל מה שקרה לאביהם בעבור משה
 ואהרן וזה המזמור יתיר כדרך חז"ל
 שאמרו שהוא על משה ואהרן שנקראים
 טרשנים ולא שיהיה להם אהבה ואהח
 שלום וריעות כי מה שעבר עפר ולא עפר
 ישבו חש משכיל שיר ידירות להשכיל
 לעם כי היה להם אהבה עמהם ואל
 תאמרו כי מה שאני אומר הוא בפה אבל
 לא בלב כי זה אינו רק תוכי ככרי חש
 דחש לבי דבר טוב אומר אני ד"ל יותר
 טוב ממה שאני מוציא בפה חש דחש
 לבי דבר טוב ממה שאומר אני בפה
 כי עתה כוננתיו היא לשש לא כאכינו
 שהי' ליהודא חש מעט למלך זה הקב"ח
 והראיה שפי ולבי שנים הנח הוא כבוד
 כי מי שאומר א' בפה וא' בלב הוא שוקל
 מלה במלך כשמדבר עם איש אחר
 שהוא מפחד שלא יכשל בלשונו אבל מי
 שתוכו כבד ואז ידבר לימו במהרה כעש
 סופר מהיר שלא יפחד כי לבו נכון עמו
 ואל יוציא מפיו דבר שאינו הגון רק פיו
 ולבו שנים כולם לטובת והתחיל
 לשבח למרעה יפיות מבני אדם
 יר' אם יפיות יותר מבני אדם אינו על
 עיניך שהם יפיים או על שאר איבריך
 שהם נאים זולתי על הדבור דחשוב
 שתדבר לבני אדם חש דיוצק חן
 בשפתותיך על כן ברכו אדם
 שתהיה חיוקיים לעולם שמול טוב
 או יאמר יפיות מבני אדם וגו' הדור
 הרב רבינו נסים ז"ל פירש בדשותיו
 שכוונת השם יתב' שיהיה עול' שפתיים
 יד ב 14 2 היה

שכל הנביאים כשהנבואה מסתלקת
 מהם חוזרים לאהליהם שהוא צרכי הגוף
 כולם כשאר העם לפיכך אין פורשין
 מנשותיהן חז"ל אמרו להם שובו לכם
 לאהלכם ימרעה לא חזר לאהלו הראשון
 לפיכך פירש מן הראשונה לעולם ומן
 הרומה להונקשה דעתו בצור העולמי
 ולא נסתלק ממנו ההוד לעולם וקרן
 עור פניו ונתקדש כמלאכים חז"ל ואתר
 פה עמוד עמודי עכ"ל הרמב"ם ז"ל והארבע
 דברי הללו מצאתי בספר תילי במזמור
למנצח על שושנים לבני
קרה משביל שיר ידידות וגו'
 יש מחלוקת בין חז"ל על מי נאמר
 המזמור הלז י"א שהוא על מלך המשיח
 נ"א על משה ואהרן וי"א שהוא לכבוד ת"ח
 שהם רבים כשושנים ונאים כשושנים
 ומרשבים מעשים טובים כשושנים :
האמנם נראה לעד שהוא על אותו
 הזיווג הנכבד של ישראל
 עם אבינו שבשמים על ידי משה בחירו
 עמד שם במקומו הר סיני כי שם השיגו
 לקבל התורה אף על פי שלא היו מוכני'
 רק באמצעות מרעה שהיה מוכן כמלאך
 משרת והשיג כוח שלא רשעו כל
 הנבראים ועל זה הסמך היה להם כח
 לקבל ולזה יתכן שאמרום זה המזמור
 בבית חתנים כל ח' ימי החופר לפי
 שמדבר בזיוג ישראל עם השם ית' וז"ל
 על שושנים שהם ישראל שכן אמרום
 דז"ל במזמור על שושנים לרוד שהשושני'
 חם ישראל ולכן אמר שעשה שיר על
 ידידות בין השם יתב' לישראל והתחיל
 ואם רחש לבי דבר טוב אומר
 אני מעשי למלך לשוני עט

היה לתכלי' טוב כי אם היה בעל השון
 אז יאמר בגוים הגדיל כמו בדבורו
 ובצחות לשונו הצח והמהיר הרציא את
 ישראל ממצרים לזא רחמנו יפיפית
 מבני אדם ואם נראה לך שאתה ערל
 שפתיים והוא דופי' הו זה אינו כן רק הוצק
 חן בשפתותיך לכונה הבז' על כן ברכך
 אלהים לעולם * או יאמר אלהים
 לעולם יר' רשם ית' ברכך את מרעה
 שיהיה אלהים שבאמ' ראה נתתיך לקים
 לפרעה וכן מצינו שאחזל על פסוק
 ומשה עלה אל האלהים יר' למדרגה
 אלהית וזו על כן ברכך והמברך הוא
 המלך שהזכיר למעלה אומר אני מעשי
 למלך על כן ברכך אלהים שתהיה
 אלהים לעולם כולו גם יתכן שיאמר על
 כן ברכך אלהים ע"ד לה' הישועה על
 עמך ברכתך סלה הקב"ה עושה הישועה
 והאומות מברכים לישראל ועד ויהי ה'
 את יהושוע ויהי שמעו בכל הארץ כי
 יחושעו או ישרא לא עשו רק ההתנדבות
 לצאת למלחמה ואחר כך השם ית' עושה
 המלחמה ועם כל זה ישראל יתפארו
 כאלו עשו הם הנצח וה' על כן ברכך
 אלהים לעולם שבחגור חרבך על ירך
 לבד תכף ומיד תעשה גבורות דבות ואף
 ע"פ שאין אתה עושה כלום לא מלחמה
 ולא נצוח עכ"ז יהודוך ויהללוך כאלו
 אתה עשית המלחמה וזו הודך והדרך
 ר"ל החור והודך היה שלך * ומלת חגור
 יהיה מקור כפירוש הרד"ק ז"ל שפי' חגורת
 חרבך * וכפל הוד והוד הוד הוא על
 דובר שיש לאדם אשר בעבור ישבחוהו
 והודו הוא מה שיוודו ויהללו בני אדם
 על מעלתו * ולזו והדרך צלח

רכב יר' אם אמרתי שיש לך רודד
 הוא בעבור שהואם אנהו שתקף ומיד
 כשתרכב על סוסך מרכבותיך ישועה
 אם כן ראוי שיהיה לך חור גדול וזו
 צלח רכב כי שנייהם מקור יר' אחר
 תצלח תכף כשתרכב שכן מצינו והיה
 כאשר ירים משה ידו וגבר ישרא וכאשר
 יניח ידו וגבר עמלק וזה דאי לא השיב
 מרעה זאת המעלה רמה רק באמצעות
 התורה שכאזל וכי ידיו של משה עושות
 מלחמה וגו' וזו צלח רכב על דבר אמת
 ר"ל אם תצלח תכף כשתרכב הוא על
 דבר אמת שהיא התורה שכשמוקימין
 אתה היו בעליוחן וזו תורך נורא'
 ומינך כי להיות ישראל עושים רצון
 שוכני סנה היתה יד מרעה והיא מינו
 שראה לנוראות בארץ והנוראות דרם
 חציך שגונים כל עז שעמים תחתך
 יפלו ולא מבטיא מי שהוא צורר לך
 בפועל כי גם כן מי שהוא אויב בלב גם
 כן כרע נפל וזו בלב אויבי המלך יר'
 אפילו מי שהוא בלבו אויב לך שנקראת
 מלך שנאמר ויהי בישרון מלך גם מאן
 מלכי רבנן :

או יאמר באופן שני והוא יותר
 נכון בכתובים כי הנח
 מונתם של בני קרח לשבח למרעה וזו
 יחשבו שהם כשאר בני אדם המשבחים
 שמה שמשבחים הוא מה שבא לרם
 בפייהם אומרים או אמת יהנה חמו של
 המשבח או אין כפיהו נכונה רק כאשר
 יעלה המז"ג ומה שבא שבפיו אותו
 ידבר לזו כהל' הזה ושבו הזה אינו כן
 רק קודם יעינו רדובים ורשבים
 בשכלם ואחר כך יציאום כפה באופן

109

מאחר שלעולם אתה שמוח לזה תתנבא
 לעולם ועד והנבואה רמוזה בכתוב כמש
 המתרג' אתיהיב רוח נבואה בספוחתך *
 אמר עוד חגור חרבך על ירך גבור וג'
 ידוע שאמר משה' הדברים שנבדלתי
 נבואת מרעה' לשאר הנביאים היא כי
 כל שאר הנביאי' כשמתנבאין איברייהן
 מזדעזעין וכח הגוף כושל ועשתנותיהם
 מטרפות אבל קרעה אינו כן רק היה לו
 כח נדעתו להבין דברי הנבואה והוא
 עמד על עמדו שלם והסכה להיות כי
 הכניע החומר שלו דקה בן הדקה רק
 מחוספס כמעט שאין לו גופניות כלל
 ולא מבעיא שלא היה נדרף אחר עצת
 היצהר אלא קדש עצמו אפילו כמותר
 לו שהיא אשתו וזש' חגור חרבך על ירך
 גבור הודך והודך חגור כמו חגורת כי
 כן פי' המפ' זל' יוד' חגורת חרבך על ירך
 נגד היצהר ואפילו כמותר לך הנח' לזה
 מה שאתה משיג הוא בגבורה זש' גבור
 לא כשאר הנביאים כי כח הגוף שלדחס
 כושל רק אתה מתנבא בגבורה ואתה
 עומד על עמדך שלם והוא הודך והודך
 כי השגת אותו בהכנתך הטובה וגם
 סמיעוך מהשמים כמש' הרמבם זל' כי
 להיות שמרעה' לא היו מאמינים מקצת
 ישראל באותותיו ומופתיו אשר עשה
 בתוככי מצרים בפרעה ובכל עבדיו לזה
 רצה הקב"ה שיתעלה מרעה' כמעמדו
 סיני ויורה מה ששיגו עם באותו המעמד
 הנכבד על מה שעשה בקדם שהיה
 אמת ויציב ולא כמו שהיו מאמינים
 שהיה בכשף וזש' ולא קם נביא עוד
 בישראל כמשה כלומר שלא קם נביא
 כמשה שיעש' האותו' שעש' הוא נבאיים
 למח

שמה שמשבחים הוא האמת והצדק הוא
 כושל הקולמוס שאמר הכתוב לשוני עט
 סופר מהיר כשם שהקולמוס אף על פי
 שכותב אצל האמת הקולמוס אינו כותב
 רק האדם האוחז הקולמוס בידו הוא
 הכותב והקולמוס הוא שליח האדם כן
 רחש לבי דבר טוב קודם ואחר כך אומר
 אני מעשי למלך זה דרשיר שעשיתי
 באופן שלשוני אינו כי אם במדרגת
 הקולמוס הכותב כי האדם מניע העט
 גבוה העט כותב כך הדבור שליח השכל
 רמה שאחשוב אעיין הישב היטב בשכל
 אחר כך אציאהו בפר' ורדתחיל
 דאמר יפיפית המפ' פי' כי הכפל לחזק
 היופי ולעוד יאמר דבר טוב הכתוב הנה
 אמרנו שאחד מהד' הדברים שנתעלית
 נבואת מרעה' משאר הנביאים היא כי
 הנביאים אינם מתנבאי' בכל עת שירצו
 אבל מרעה' אינו כן להיות שאין הנבוא'
 שורה לא מתוך עצבות לא מתוך שמחה
 והאדם פעמים שמוח פעמים עצב לזה
 שאר הנביאים אינם מתנבאים בכל עת
 שירצו אבל מרעה' מאחר שתמיד עולם
 ועוד דעתו מיושבת עליו ושמוח ולא היה
 עצב כלל לזה היה משיג הנבואה בכל
 עת שירצה וה' יפיפית מבני אדם הנה
 השגת יותר מכל הנביאים שנקראים
 בני אדם ורמסכת לרציות שרועץ חן
 בשפתותיך שזדברים אשר היה מדבר
 לא היה בכעס כי אם נרא' בחוש הראות
 שנוסף מפיו חן כלומר שאין בו צד
 עצבות כלל על כן ברכך ה' שתהירץ
 נביא בכל עת שתרצה כי בשלמ' בשאר
 הנביאים האויל וחם מתעצבים לזה
 אינם משיגים בכל עת שירצו אבל

וגו' נמצא כי נתעלה מרעה ולא קם
 נביא כמוהו מורה גם בעבור זאת :
וְזֶה הכתוב והדרך צלח שהצלחת
 והשגת לרכוב על השמים הוא
 שרצו הש' שלכנת היותך עניו כמש"ש
 והאיש משה עניו מאד לזה רצה הקב"ה
 שאתה תקבל התורה שהיא דבר אמת
 ובוה תרוך דל' תורה על מדה שעשית
 שהיא נוראות ימינך שמה שהיה עושה
 ימינך שהיה נוראות דל' דברים נוראים
 ולא כמו שחשבו שהיה כשפים וכיוצא
 בהם ונמצא כשהיית עושה נקמה בנזים
 הנה באותם החצים שהיית מורה לנזים
 גם כן היה במשך החצים לאותם שרצו
 סרים למשמעתך ולא היו מאמינים
 במה שהיית עושה שהיה עז' גם ופלא
 וה' חציך ככ' היו שנזנים שאתה היית
 מכה לעמים שהם הגוים וגם תחתיד
 יפלו דל' גם למי שרצו תחתיד וסרים
 למשמעתך ותחת רשותך שהם פריצי
 ישראל וערב רב והיו אויבי המלך בסתר
 כידוע הרופרש מאויב לצורך צורך
 בפועל אויב במחשבה וה' בלב אויבי
 המלך :

גם יש לו רמז שליש משאר
 הנביאים והוא כי כסאך אהים
 עולם ועד והוא שהנביאים אם משיגים
 איזה דבר הוא על ידי אמצעי ומרע"ח
 אינו כן רק תמונת ה' יביט הוא בעצמו
 וזה הואיל וכל זמן שהיית דן את ישראל
 שבט מישור אהבת צדק ותשנה דשע
 על כן זכית כי משחך אלדים הוא
 בעצמו וכרכך בשמן ששון שהוא על
 הנבואה כמו שפי' למעלה על פסוק
 לטוב לאבילי ציון וכו' שמן ששון על כן
 משחך

למח שרצה הקב"ה שיתעלה לעיני כל
 ישראל עד שיאמינו בגדולתו חש' ולכל
 הוד החזקה אשר עשה משה לעיני כל
 ישראל - גם שבאותות ומופתים אשר
 עשה מרעה שהבהם נתעלה למעלה ראש
 בדרך נתאמת כראשית ברא אלהים את
 השמים וגו' כי תורתנו הקדושה אלהית
 כולה קשורה זה בזה כמין עגולה שאין
 לה ראש וסוף ולעז' לזה לא ותחילת
 התורה באות אלה רק באות ב'ית עם
 היות שחזל נתנו טעם לזה עם כל זה כפי
 הפשט נאמר לפי שאם הירך מתחיל
 באלף היה נראה שהתחלת התורה היא
 מאותו המקום שהתחיל ולזה התחילת
 באלף לומר שהוא התחלת דבור הואיל
 והתחיל בהתחלת האותיות שהיא האלף
 לזה התחילת התורה בבית' כלום התחלת
 התורה אינו מפה כי התורה אין לה ראש
 וסוף כי לזה אנו קורים ב' מקרא ואחד
 תרגום להורות על הדבר הזה אם כן לזה
 התחילה באות הבית לרכבו שחזורת
 למקו' אחר הקודם והוא לעיני כל ישראל
 בראשית ברא וגו' כלומר מה שעשה
 מרעה מהאותות והמופתים גלה לעיני
 כל ישראל בראשית ברא אלקים באופן
 שר' הכתוב שהיו החזקה והמור הגדול
 עשה שיחיו מפורסם וברור לעיני כל
 ישראל שהקב"ה חדש העולם לפי שאותם
 דאאותות שסותרים דשבע רמוטבע
 כיסודות לא יוכל עשוהו רק מי שחדש
 השבע הוא יכול לסתורו' ולכך תכף
 שאנו משלימים התורה אנחנו חוזרים
 ומתחילים בראשית ברא אלקים כאלו
 יאמר לכל האותות שעשה נתפרסם
 לעיני כל ישראל שבראשית ברא אלהים

אמר ריבול בשע' שעלה
 מרעה לכו' עמדו
 המלאכים להורגו אמר להם
 בשביל ב' דברים שנתנו לו
 מן השמים אתם רוצי' להרגני
 הניחורו: מלהרד לסוחר
 גדול ההולך במקום סכנה
 תפשוהו לסטי' בקשו להורגו
 אמר להם במנה' שיש עמי
 אתם רוצים להרגני הניחורו
 ולא הרגו אותו ולא היו יודעי'
 שהיו בידו אבנים טובות
 ומרגליות שאין להם דמים
 אמרו זה לזה מיה בצע לנו
 בהריגתו אין בידו כלום
 כשנכנס לעיר התחיל למכור'
 אבנים טובות ומרגליו אמרו
 לו אתמול אכדת לנו אין לי
 אלא מנה ואתה מוציא אבני'
 טובות ומרגליות אמר להם
 כשאמרתם לכם הייתי במקו'
 סכנה: משה רבינו אמר אין
 לי אלא שני דברים ומתנה
 גדולה היתה בידו שנא' עלית
 למרום שבית שבי לקחת
 מתנות באדם אמרו ישראל
 למשה אשריך שלקחת
 מתנות אמר להם אלולי
 שאמרת ב' דברים הייתי
 נשרף מאשם והתורה העלני
 עליהם אמר יערוך כמטר
 לקחי ואין עריפת לא הריגה
 שנאמ' וערפו שם את הענלה
 ואין לקח לא תורה שנאמ' כי
 לקח טוב נתתי לכם תורת

אל

משחק אלהים שמן ששון יותר מחברין
 שהם הם היא מם היתרון כיתרון האור מן
 החשך עב הנקח בידים שחברין אינם
 משיגים כי אם על ידי אמצעי ואתה
 משחק אלהים הוא ככבודו ובעצמו כמו
 שרבו במש' אלקים אלהיך: גם יש
 לו הכדל' משאר הנביאים כי הנביאי'
 אינם משיגים כי אם משלים וחידות
 ומרעה אינו כן רק הואיל שאפי' הכנדים
 שלו ר' הדברים החיצונים שלו הם
 חשובים כמר זאהלות לז' מן הכלי
 עשן מני שמדוק: ר' משם שמחק
 לא כשאר הנביאים שאינם משיגים כי
 אם דברים חיצונים משלים וחידות רק
 אתה משיג מן העצמות של רהיכל
 ומשם שמחק זכרש' כנודע מחכמו
 האמת זע' כי נבואה במלכות כשתהיה
 מושפעת מכח' והוד ומר' הוא ככת' ר' מ'
 ולחמן היכלי שן אמר היכלי בלשון
 רבים ודרך כלל לפי שכל כפירח
 וספוח תקרא היכל למה שעליה דרך
 כלל אמנם דרך פרטי תרמיה ככת'
 שהוא היכל לא' ובב'נה שהיא היכל
 לחכמה ולת' ובמלכות היכל לת' כן
 עולה בנימטרי' אדני שהוא כמנין היכל
 א' מאחר כי מור' ואהלות כל בגדוהיך
 כמו שרמונו במלת מור אם כן מן היכלי
 שן סלע משם שמחק ושרתה עליך
 הנבואה באותה מורגת' אם כן הרי
 שכני קרח שבו למרעה בר' הכדלים
 עצומים שנתעלית נבואתו למעלה מכל
 הנביאים והודאת בעל הריב ככני קרח
 ובמאה עדים דמי והורגו הוה מצאנו
 שניא כח חברי' חז' בתחומא עלית
 למרום שבית שבי

אל תעזובי עכּוּ:

הנה

יש לראות במד' שאמר בשעה שעלה משה למרום שעמדו המלאכים להרגו וכי המלאכים הם בעלי חמר שיש להם קנאה או שנאה ארתרות כדי שיקנאו במרעה ויעמדו להורגו הואיל ואינם נשמים כלל ראוי הוא שלא יהיה להם פעל נשמי כלל ואיך יתקנאו בו ויעמדו עליו להורגו * גם כמה שאמר בשביל ב' דברים כי יש להפלא הפלא ופלא איך מרעה אדון כל הנביאים הילל דברים כאלו אם הוא קבל תרי"ג מצות אשר חקמנה מהם אין ערוך אליהם כן איך אמר יאמר שלא קבל אלא ב' דברים והוא קבל תרי"ג מצות * גם כי יש להפלא מהמלאכים איך לא היו יודעים שקבל כמה מצות ונתפייסו באותה שעה שאמר כי לא היו אלא ב' דברים בשלמא במשל המחר הנה אין להפלא כי נתפייסו הנבנים בשענת הסוחר לפי שלא היו יודעים האמת אבל במלאכים שיושבים בשמי מרום מרומים ישכנו איך לא ידעו שקבל כמה דברים אשר אין ערוך אליהם * גם מה צורך למשל בלא משל מוכן העניין כי בחור מללו וזול אם כן מה צורך למשל * גם כמש אור כך אמרו ישראל למשרת אשריך שלקחת מתנות נראה שהן דברי שאין להם טעם כלל :

האמנם בעה חגישי ב' דקדוקים בפסוקי רמ' שאומר עולית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם שהגדת דרך השבי והוא לקחת בכח הזרוע חשבי והוא אבל המתנה

הוא דבר נתון בלי כח כמתנת חנם אם כן הם ב' דברים הפכיים בנושא אחד וקשיא רישיה דקרא לסיפיה שקרא שבי וקרא מתנות * גם הילל קבלת לא לקחת כי סתם לקיחה כמעות או בדבר אחר ולא יצדק לשון לקיחה אצל לשון מתנה הילל קבלת מתנות * לזא בעה שכוונת הפסוק כזה והאופן בשע' שעל ד' מרעה למרום יר' הנה אמרנו שנתעלל מרעה כמעמד הר סיני בארבע מדרגות מה שלא השיג נביא בעולם לכן תמוז המלאכים כי הנה דרך הנביאים כולם היה שאם ישיגו איזה נבואה הוא על ידי המלאכים כמש' למעלה שא' ממדרגת הנביאים היא לחשיג על ידי המלאכים ולכן כל הנביאים הקודמים גם מרעה עד מעמד הר סיני מה שריו משיגים היה באמצעות המלאכים כמראה הכנה ועתה שראו המלאכים שנתעלה מרעה באופן שהיה משיג נבואה בלי אמצעי רק פה אל פה אז רצו המלאכים להרגו בדין ובמשפט כי מאחר שפרץ גדרו של עולם כי הנה ורך העולם שהנבואה היתה על ידי אמצעי וכן מרעה נתחבז בכל נבואותיו עד עתה וכעת השיג בלי אמצעי רק פה אל פה רצו להרגו רואי' ופרץ גדרו של עולם הוא בשעה שעלה מרעה והוא מיושב לשון בשעה יר' קודם היה על ידי אמצעי אבל בשעה שעלה ונתעלה לקחת הוא למרום מכש כי הוא מרומים ישכן בלתי אמצעי או רצו להרגו :

אמר להם מרעה בשביל ב' דברים שנתנו לי מן השמים אתם רוצים להרגני והנה ידוע כי הוא הירב מובדל

113

הכיחורו והוא שלא ידעו כי השיג רכב
 בדרגות האחרות הא' טעומד על עמוד
 שלם והב' מתנבא בכל עת שירצה שאם
 היו יודעים זה בלי ספק היו דורגי אותו
 מפני שהיה דרכם להיות אמצעיים
 בנבואה ועתה לא היה להם אותו הדבר
 שהרי מרעה יתנבא בכל עת שירצה בלי
 אמצעי ויתבטל מנהגם אבל מרעה לא
 הזכיר כלום מהשני הכדלים הנזכ' עד
 שיחשבו שלא היוזחו כי אם זאת הפעם
 ודרך המתנה הוא פעם א' לא פעמים
 רבות ולזה לא ירנחוז'

בא עתה והמתיל מלהד לסוחר וגו'
 לתקן כ' קושיות במאמרו הא'
 איך יתכן שאדון כל הנביאים מבחר כל
 היצורים איש האלהים מרעה שיאמר
 כי לא הי' לו אלא ב' דברים והם ד' שהרי
 ד' הכדלים יש בין מרעה לשאר הנביאים
 ואיך יאמרו ב' דברים והם ד' גם שאמר
 שנתנו לו מן השמים ואינו כן רק הוא
 השתדל עד מאד להשיגם כי אלהי
 הוא לא השתדל להשיג לא היה משיג
 שכן אמר הרמב"ם ז"ל שמצד פרישותו
 עד מאד בדברים וחמורים ומהאשר
 יותר משאר הנביאים אם כן נמצא
 שהוא השתדל עד מאד להשיג זה ואיך
 אמר שבמתנה נתנו לו ולא בהשתדלותו
 שאלתו ובקשתו' לזה עשרו בע"ח
 משל נפלא והוא שלא אמר המסחר
 בלשון שליחה אין לו אלא מנה שאם
 היה אומר כן לא היה אומר אמת שהוא
 אומר לנביאים שאין לו אלא מנה בלבד
 והיה לו כמה מנים אבל הוא דקוק
 בלשונו שלא לדבר, כוב ואמר במכת
 שיש לי נמצא שאפילו שהסוחר הוא
 טו א 15 I אפילו

מכובל משאר הנביאים בד' הכדלים
 הב' מהם היו יודעים בהם המלאכי הלא
 הם שהיה מדבר פנים בפנים * גם
 שלא היה במשל וחידה רק רואה הדבר
 על בודיו אלו הב' הכדלים היו יודעים
 בהם המלאכי שהרי ראו אותו המלאכי
 אבל השני דברים אחרים שלא היה
 מזרעו וגופו כושל' גם שדורג
 מתנבא בכל עת שירצה לא היו יודעים
 בהם המלאכים שהרי זאת היא הפעם
 הראשונה ולא חיו יודעים אם יתנבא
 בכל עת שירצה אם לאו ולכן אמר
 מרעה הנה דרך הוא כי מי שנכנס אל
 דומך תקפ ומיד בלי שאלת רשות
 מהטוערים והולך אצל המלך ושואל
 פמנו איזה דבר הנה הוא חייב מותר
 בלי ספק כי פרץ גדרו של עולם וגדר
 הראשונים אשר לא יקרא אחת ותו
 להמית לבד מאשר ישיש לו המלך את
 שרביש וחבו או אם ישלח המלך שליח
 בעכוור ונתן לו מתנת חנם אין ראוי
 להתכעס על מקבל המתנה :

וז'ש מרעה בשביל ב' דברים יד'
 בשביל ב' מתנות שנתנו לי
 בשביל ב' מדרגות הנבואה שנתנו לי
 ר"ל במתנה אני לא שאלתי אתם כי אם
 נתנו לי כמתנת חנם אם כן לא פרצתי
 גדר והא' גם כן מן השמים כלומר אפילו
 שברוך טבע נראה כי הוא מן הנמנעות
 שכן אדם היותו בנפך ונפש שישג אל
 השני מדרגות ועם כל זה השגתים מן
 השמים כלומר השגתיים שברוך טבע
 הוא נמנע אם כן אל תהרגוני שאני לא
 בקשתי גדולות ומעלות כי אם מן
 השמים נתנו לי אז כששמעו זאת הטעם

כבר ובהשתדלותו הוא שהיו בידו אלא
 שהשבו מתת אלהים היא ורזא כרעה ב'
 דברים היו עמי כי הוא לא שלל הב'
 האחרות נמצא כי הוא אמת יהנה חכו'
 גם אמר ומתנה גדולה היתה בידו כלו'
 מה שהשיג בהשתדלותו ובכחו אלא
 שהוכרח לומר להם שהיה מתת אלקים
 מפני הכננה' אז אמרו ישדאל למשה
 אשדיך שלקחת מתנות אחר לקחת
 ככה דחורע ובהשתדלות נמוך כח
 שלקחת אלא שאמרת שהיו מתנות כז'
 להנצל בהכננה :

ועתה מיושב פשט הפסוק עלית

למרום השכל ושבת שבי
 בהשתדלותך הוא לקחת אלא שהוכרחת
 לומר שהיו מתנות באדם כלומר שאדם
 לא יתכן שישיגם אלא בבנתת חנם
 אבל אצל האמת לקח אות' בהשתדלותך
 הוא אילולי שאמרת ב' דברים שלא
 היו יודעים כי אם ב' שאם היו יודעים
 שהם ד' וכל שעה שארצה לעלות אל
 חטם יתב' אעלה כתמר אוחזה בסנסינו
 אין ספק כי הייתי נשרף מאשם ובזכות
 התורה נצולתי ומביא נזרה שזה נאמר
 באן וגו' ואין טוב אלא תורה באופן
 שנתעלה מרעה כד' הברלים מה שלא
 השיג ילוד אשה :

הן אמת חכמים יגידו לא כחזו

כי בישראל לא קם נביא
 כמשה אבל באומות העולם קם ומנו
 בלעם והוא דבר תימה ונפלא הפלא
 ופלא להבדיל בין השמא ובין הטורח
 ובין כבוד לחרף ועליו לתרופה ככל'ע
 יהיה שזה לשפה רפה ככל'עם השוכב
 עם אתגו כמאט' והסכן הפכתי מלשון

סוכנת

אפילו יהיו לו אלף אלפים דינרי זהב
 ודבר אמת ועודק בדבורו שאמר במנח
 שיש לי לפי שבכלל באתים מנה'
 בשבא למדינה ראו לכוזר שהיה מוכר
 אבנים טובות ומרגליות שאין להם ערך
 אז תמזו עליו בשני שינוים האחד שלא
 היה שינוי לבד בכמות כי אם באיכות
 והוא שלא אמר הוא במנח שיש לי
 ונמצאו בידו כמה בנינים שאם כן נמצא
 השינוי בלבד בכמות רק הוא אמר שהי'
 בידו מנה ונמצאו בידו אבנים טובות
 ומרגליות שהיא שינוי באיכות גם
 בכמות שהיו רבים' והשיב והכוזר
 שאין להם מקום לתלות עליו לפי שהוא
 לא אמר אין לי אלא במנה רק במנח
 שיש לי ואם שתקתי כשאמרתם אין
 בידו כלום הוא לפי שהייתי במקום
 סכנה ואין ראוי לדבר עמכם כן אמר
 מרעה אני לא אמרתי אין לי אלא כ'
 דברים בלבד כי אז היה עודק שלא
 חזיתי מדבר אמת שאמרת שאין לי כי
 אם ב' והיך לוד' אבל אני נזחרתי
 בדבורי ודקדקתי בלשוני ואמרת
 כשביל ב' דברים אפילו שיהיה לי ד'
 חבדלים עודקתי בדבורי שבכלל הד'
 נכנסים השניים הרי מיושבת קושיית
 חכמת' ולתרץ קושיית האיכות שאני
 אמרתי שנתגולי מן השמים שנתפרשתי
 ואינה רק כפי השתדלותי שנתפרשתי
 מן האשה הנה זה מפני הסכנה מותר
 לשנות הרי אם כן תירץ במשל רב'
 קושיות הגופלות בעניין ולזה אמר
 במשל ולא היו יודעין שהיו בידו אבני'
 טובות ומרגליות כלומר להוציא משם
 לכמשל שלא היו חושבים שהוא רשיג

115

לנבואה אבל שיקום בפעם זאת מבלתי
 בקשו נבואה ויבוא השם ית' לדבר עמו
 זה לא היה רק במרעה בהיותו רועה את
 צאן חותנו ולכן אח"ל שבאומות העולם
 קם שנים הוא לא הלך לטרחה כהשגת
 הנבואה אבל הוא קם בפעם זאת אבל
 לא אזל כן חס ושלום לתת ערך ודמיון
 לנבואת בלעם עם נבואת מרעה ומר
 לתכן את הבר ואם הוא מובדל לזין
 דמיון משאר נביאי ישראל קו בן בנו
 של קו שאין לו ערך ודמיון לנבואת
 אדון כל הנביאים מרעה שחרי מצאנו
 ראינו לחז"ל ע"כ בשעופים מחזיגוני לילה
 בנפול תרדמה על האנשים :

מה

בין נביאי ישראל
לנביאי אה רבי
 חמא בר חנינא ורבי ישכר
 דכפר מודו ר' חמא בר חנינא
 אמר אין הקבה נגלה על
 נביאי אומות העולם אליה
 בחצי דבור שנא ויקר אליהם
 אל בלעם אמר ר' ישכר אין
 לישן הזה ויקר אליה לישן
 טומאה כדאבי יהיה כך איש
 אשר לא יהיה טהור מקרה
 לילה אבל לנביאי ישראל
 אינו נגלה אלא בדבור שלם
 בלשון חבה בלשון קדושה
 בלשון שמל אבי השדת
 מקלסין שנא וקרא זה אל זה
 ואמר אמר יוסי בד ביסא
 אין הקבה נגלה על נביאי
 אה אלא בשעה שדרך בני
 אדם לפרוש אלו מאלו הדר
 בשעופים מחזיגוני לילה
 טו ב 15 2 בנפול

טוכנת אמנם תירצו קצת המפרשים
 ז"ל כירצו לומר חז"ל כי כמו שנבואת
 מרעה היתה בעבור כבוד ישראל כן
 נבואת בלעם הקוסם היתה בעבור ישראל
 שהוא לא היה מוכן אליה גם אמר
 שכוונת חז"ל כי כמו שזכר מרעה לר'
 אבדלים מה שלא זכו לזה שאר נביאי
 ישראל כן גם כן לפי שעה הגיע בלעם
 לזאת המדרג וזה כי בלעם היה מתנבא
 בלי אמצעי כאומר ויקר אליהם אל
 בלעם גם כדקין וישם ה' דבר נפי
 בלעם גם בלתי בטול חושיו רק וילך
 שפי לשון על שפגים ר"ל עומד על
 דגליו גם ככל עת שירצח כשהיה מכויץ
 לכו היה מתנבא והאמת שאין
 בדרגתו כל כך רק כיתרון דמיון מן
 דחשן אמנם היו לו אלו הד' הבדלים
 ומר שאמר חז"ל רצו לומר ככוונת
 התדמות בערך מה לא השתוותם בשווי
 עך שנאמר כי ערך מרעה לנביאי ישראל
 ערך בלעם בעת הזאת לכל נביאי
 אומות העולם הבדלים שזכרנו :
 והנכון הוא שבלעם לא היה אלא
 קוסם קודם עניין בלק
 ששלח אחריו כמשה בלעם הקוסם אבל
 כששלח אליו בלק לבוא הנה הוא
 להגדיל עצמן אמר שיראה מה שידבר
 אליו השם ית' כאלו השם יתברך מדבר
 עמו ומקולם לא דבר עמו והנה אז
 באותה לו הנבואה בפעם א' חש חז"ל
 באומות העולם קם ומנו בלעם רצו לומר
 שהנבואה הבאה לנביאים אינה באה
 רק אחרי השתדלותם בדרכי הנבואת
 כמשה מתנבאים במופת וכן בזקנים
 וזה יצבו שם עמך שחיו מכינים עצמם

בנפול תרדמה על אנשים ואי
 דבר יעגב ואין הקבה נגלה
 על אה אלא כאדם שבי
 ממרחק כדכתי' מארץ רחוק
 באו אלי אבל נבואי ישראל
 מיד ויקרא' מה בין נבואי
 ישראל לנבואי אומות
 העולם ד' חנונא בר פפא אמר
 משל למלך ואוהבו בטרגלי'
 והוא תולה הוילוף ומדבר עם
 אוהבו דבגז אמרין משל
 למלך שהיה לו אשה ופלגש
 כשהוא בא אצל אשתו הוא
 בא בפרהסיא כשהוא בא
 אצל פלגשו הוא בא ב
 במטמוניות כך אין הקבה
 נגלה על אומות העולם אלא
 בלילה שנאמר ויבוא אליהם
 אל לבן הארמי בהלום
 הלילה ויבוא אליהם אל
 אבימלך בהלום הלילה הוי
 דחוקה' מרשעים אלו נביאי
 אומות העולם ותפלת צדיקי'
 ושמע אלו נביאי ישראל
 עכ"ל בליקוט איוב והוא מתיקרא
 רבה :

ולהבין

היטב המאמר יש
 לדקדק בו ראשונה
 למה נכנס בלשון שלילה אין הקבה
 נגלה ליסא כשהקבה נגלה הוא בחצי
 דבמ' גם שלא היה להם לדרוש זאת
 חודש'א כי אם על פסוק ויקר אלקים
 אבל בפסוק של בשעופים מה שייכות
 יש לה' גם כמש' אמר ר' ישכר אין
 לישן הזה ויקר אלא לישן טומאה לא

זמנע או ר' ישכר חולק על ר' חמא א
 אינו חולק עליו אם הוא חולק איך אומר
 בעה אמר ר' ישכר לא היה לו לומר כי
 אם ר' ישכר אומ' שזה טבע הלשון כשבא
 לחלוק ולא יאמר אמר ר' ישכר שבמקום
 שאומר אמר הוא לפרש ולא לחלוק ואם
 אינו בא לחלוק איך יאמר אין הלשון
 הזה ויקר אלא לישן טומאה שנרא' שבא
 לחלוק כלומר אינו כמו שאמרת שדרא
 חצי דבור רק מלשון טומאה אם כן נר'
 שבא לחלוק זאת ועוד אחרת שאמר
 בעה אחר מאמר ר' ישכר אבל לנביאי
 ישראל אינו נגלה אלא בדבור שלם אם
 הוא אינו כובר דרשת ויקר שהל' חצי
 דבור כי אם לגלות שהנא לישן טומאה
 אם כן יאמר בעה אחר זה אבל לנביאי
 ישראל אינו נגלה אלא בדבור שלם אם
 הוא אינו כובר דרשת ויקר שהוא לישן
 חצי א"כ איך הוא אומ' אבל לנביאי ישראל
 לא היה לו לבעה לסדר זה דמור רק
 הילל מה בין נביאי ישראל לנביאי אה
 וגו' אבל לנביאי ישראל וגו' אמר רבי
 ישכר אין לישן הזה וגו' אבל לא להפסיק
 בין הדבקים בה' שרחם נביאי האמת
 והצדק נביאי ישראל לנביאי אומות
 העולם כדרשת ר' ישכר שמפסיק ודרש'
 של חצי דבור' גם אדייק מש' בלשון
 חיבה בלשון קדושה וגו' גם אדייק מש'
 אמר ר' יוסי בן ביסא אם בא לחלוק
 כמשפט הלשון' גם אדייק באריכות
 דבר מותר לכאורה בשעה שדרך בני
 אדם לפרש אלו מאלו די' באומ' בלילה
 שאז ידוע לכל שורכס לפרוש בני אדם
 לו מאלו' גם שלקח הפסוקים שלא
 כסדרן שקודם אמר בשעופ' מהזיונות
 לילה

לילה ואחד כך ולא דבר אנוכ והפסקים
 במקומם דם לחפץ ואלו דבר וגו'
 בשעופים גו' גם במשואין הקב"ח
 בגלה על אומת העולם לא כאדם שבא
 במרחק הייך נופל בשו"ת זר. הלשן
 מקום החוק אקרויב ומאי נפק לן מינה
 שיחא מרחוק או מקרובי ועוד מר
 ששאל אהל טה בין נביאי ישראל לכביאי
 אחמי שמע כזאת השאלה והלא כל
 המאמר אינו מדבר כי אם על הפרש
 שיש בין נביאי ישראל לכביאי אה אם
 בין הייך שאל עתה מר בין נביאי
 במשל שהביא מה עורך משל והלא
 ברוה מליוויין עורך למשלויים גם
 ומאי בנייהו שכל א' הבאי משל בפני
 עצמו:

האמנם כוננת בעה מתחלת דבריו
 עד סופם היא לומר כשם
 שנתעלה מרעה כנגדו אתו משאר
 הנביאים בד' מדרגות גדולות שהיו לו
 מה שלא היה לישראל הנביאים והם חד'
 ודברים טאמ' ככה נתעלו נביאי ישראל
 בד' מדרגות אחרות שהשיגו נביאי ישראל
 מה שלא השיגו נביאי אומת העולם
 וזה יובן בדב' א' שהביא הרמב"ם ז"ל
 במורה חלק ב' פ' לו' שאחר שהאריך
 בפריקים הקודמים מה הענין בא עתה
 כזה דפסק וכלל בלולית דבריו בזה
 האופן והוא כהאדם די' שיהיה נביאי
 צריך שיהיה לו ב' כחות גדולות אם כח
 הדרכי ומפרש דרך אבן תבון ז"ל שרל
 כח שכלי גם שיהיה לו כח המדמה
 זר' ל שצריך שהאדם יהיה לו שכל טוב
 חזק כדי שיוציא מהכח אל הפועל והוא
 'בוא לו מאת השם ותכ' שמוי' אלהי עי'

שכל הפועל שהוא מלאך אחד נמצא
 טמא שכלו הטוב שיש לו הוא סבת
 שהשם ית' שפיע לו שפע אלקי על ידי
 השכל הפועל וגם שיהיה לו משעת
 יצירתו כח המדמה שידמה במחשבתו
 דברים רבים וישארו במחשבתו הלא
 יעברו ממחשבתו ואז באותו כח הוא
 משיג כח גדול מזה באותו הכח המדמה
 בעצמו ואז כשישיג האדם או רב' כחות
 יחד הדרכי המדמה אז נקרא נביאי
 אמנם כשאין לו כ' אם הכח השכלי
 לבד ומשיג השפע האלוהי אבל אם אין
 לו המדמה הלא יעלה כי אם לכודמת
 מעיקר והכח אבל נביא אינו מאחר שאין
 לו רב' יחד כי אין לו כי אם השכלי אבל
 לא הכדרכי וכשאין לו כ' אם
 המדמה לבד אבל לא הדרכי הנח אלן
 הם מנהיגי המדעות בניחי דמיונים
 קוסמים ומנחשים וכן העושי הפליאות
 בתחבולות הזרות והבלאיות נעלמות
 עם היותם בלתי חכמים הם כולם מזאת
 הכתהג' עכ"ל:

ובדרוש זהו יובן דברי המאמר
 והוא שישל מה בין נביאי
 ישראל גו' שהיה רוצה לדעת והפרש
 והחבדל שיש בין אלו לאלו ולזה ד' חמא
 בר חנינא אין הקב"ח בגלה על נביאי
 אה אלא כהצי דבור ר"ל הנר אמרנו
 שהנביאים צריך שיהיה להם רב' כחות
 הדרכי והמדמה לזה כי זה הוא בישתת
 אבל באומות העולם אין הקב"ח נגלה
 על נביאי אה אלא כהצי דבור ר"ל כהצי
 והענין לבד והוא ככח המדמה כי ככח
 השכלי אין להם מבוא כלל בו באופן
 שלא היה להם כי אם החצי והוא הכח

המדמה

117

דבר אחר שאפילו כח המדמה הוא
לדעותא גם כן לנחש ולכסף :

אבל לנביאי ישראל אינו נגלה
אלא בדבור שלם י' בשני

חלקים בכח הדברי וכמדמה י' גם
בלשון חבה בלשון קדושה שגם הכח
המדמה אינו כאחרים שהוא לסטרא
אחרא לצד הטומאה לנחש ולכסף רק
לדברי קדושה ושדרה להנחיני המדינות
ולהניח נימוסים שהם תרתי לטיבותא
ולז' לא הביאו אחר דברי ר' ישכר ססוב'
זח גם כן שנא' וקרא זה אל זה ואמר הרי
שלשון הקריאה הוא לשון קדוש ושחרות
הואיל ואומרים אותו מלאכי השרת :

בא ר' יוסי בן ביסא והוסיף ואמר
כי יש להם חבדל ג' והוא שאתה

ר' ישכר אמרת שהכח המדמה שיש להם
אינו רק לקסם ולנחש אני מוסיף על
דבריך והוא שאפילו זה שהם מנחשים
וקוסמים מפאת הכח המדמה אפילו זה
אינו כי אם באישון לילה ואפלה חשך
עב הנקח בידים והלאי ואולי שיהיה
בכל עת שירצה מהלילה רק בשעת
שדרך בני אדם לפרוש זה מזה שהוא
עת שהולכים בני אדם לישן על משתם
לפי שבשלמא אם היתה להם הכנה
טובה היו משיגים כל עת שירצו אבל
מאחר שאין להם הכנה טובה לזה צריך
בשעה שדרך בני אדם לפרוש אלו מאלו
כי אז באותו התבודדות ישיג שום דבר
נמצא שיש להם ג' חבדלים הא' שאין
להם ב' כחות כי אם המדמה בלבד י'
והמדמה אפילו כולו לא ישיגו כי אם

לקסום ולנחש ולכסף י' וגם זה אינו
משיג בכל עת שירצה כי אם בשעת

שדרך

המדמה שנאמר ויקר חצי קריאה ודבור
שהרי הכביא שלהם הוא חסר י'

בא ר' ישכר ואמר להוסיף על מה
שאמר ר' חמא כלומר אתר

אמרת הישב הבדל א' לבד בין נביאי
ישראל לנביאי א"ה אבל אני אוסיף על
דבריך והוא שיש הבדל שני והוא
שאמרת שבכח השכלי אין להם מכוונ
בו כלל אבל בכח המדמה יש להם אני
מוסיף על דבריך שאפילו בכח המדמה
אין להם כח המדמה לשהיה וקדושה כי
אם לצד הטומאה ור' הגה והרמבם זל'
אמר כי אנשי כח המדמה הם מנחיגי
המדינות ומניחי הגמוסים גם קוסמים
ומנחשים ועושים דברים זרים לז"א ר'
ישכר אתה אמרת שיש להם כח המדמה
אני מוסיף על מה שאמרת שאף על פי
שבכח המדמה נכנסים ב' חלקי מנחיגי
המדינות ומניחי הגימוסים חלק אחד

וקוסמים ומנחשים חלק אחר נביאי א"ה
אינם מהחלק הראשון רק מאותם
דקוסמים והמנחשים שהם טמאי' לנפש
אדם אותו הכח המדמה יש להם אבל
אינו מהבין הא' לחיותם מנחיגי מדינות
ומניחי הגימוסים רק מהבין הב' לסטרא
אחרא אם כן ר' ישכר פירש דברי תג'
ואמר שלא ידוקא כל חכח המדמה
במנחיגי וגו' כי אם כקוסמים וגו' כדא'
כי יהיו בך איש וגו' ולזה כע"ה אמר
אחר דברי ר' ישכר אבל לנביאי ישראל
אין הקב"ה נגלה אלא בדבור שלם ר"ל כי
בבא באומות העולם יש לרדם תרתי
לדעותא אבל רשכלי אין לרדם והו'
אצי דבור גם ר"ל ר' ישכר כי יש לרדם

שדרך בני אדם לפרוש אלו מאלו :
 דהרד בשעופים מחזינות לילת
 בנפול תרדמה על אנשים
 ואלו דבר יגוב וגו' הנר פטט
 הכתובים כסדרן יאמר כפי זה דרך
 בזה האופן שהפירש' ול אמרו כי מלת
 יגוב ר"ל בעלם ויר' לפי זה הנר גדי
 שישגי האדם זה השפע האלקי אל הכח
 השכלי צריך שיהיה מתעסק באלהיות
 ובחכמות ומצד זה ישיג הנבואה לזה
 היה אמר אליפז כי אף על פי שהיה
 מתעסק באלהיות ובחכמות עם כל זה
 לא היה משיג דבר כי דווקא לישראל
 הוא זה כשישראל מתעסק בחכמות הנה
 מניע לו שפע אלהי על ידי השכל הפועל
 אבל באומות העולם אינו כן שהרי הוא
 היה מאומות העולם ואת היכן היו ישראל
 באותו הזמן הנה יעקב היה שם והוא
 היה חברו כמו שפירשו חס"פ זל :
 ואלו דבר יגוב ר"ל אותו הכח
 הדברי שה' שלל הוא בעלם
 ממני ואף על פי שאני משתדל לקחת
 שמץ מנהו על ידי התעסקותי בחכמות
 עם כל זה הוא בעלם ממני אבל מר
 שאני משיג הוא אותו הכח המדמה זה
 לא בכל שעה רק בשעה שנופלת תרדמ'
 על אנשים ובה מדויק שהיה די שאמר
 בשעופים מחזינות לילת מר צורך
 לחזור ולומר בנפול תרדמה על אנשים
 אבל ר"ל הלאי שהיה הכח המדמה
 שנהיה משיג אותו בכל שעה שנופלת
 רק בנפול תרדמה על אנשים זה פטט
 הכתובים כסדרן אמנם נע"ה דרוצק
 להביא קודם פסוק של בשעופים ששם
 זכר כפי הכח המדמה במלת בשעופים

גם שהיא בנפול תרדמה על אנשים
 ומאחר שהפסוק הזה הוא מדבר בנח
 המדמה ודאי כשאמר הכתוב ואלו דבר
 יגוב הוא על הכח הדברי שהכח דברי
 בעלם ממנו ולזה הוצרך להפך הכתובים
 הוא אמת וצ"ב הרי אמרנו ג'
 הדברי גם יש להם הדבר רביעי והוא
 שאף על פי שאין להם כי אם הכח
 המדמה לבר ואפילו זה אינו כולו כי אם
 קצתו הגרוע וזה לא בכל שעת ושעת
 כי אם בתלום בחזון לילת בנפול
 תרדמה על אנשי אמר שיש להם הדבר
 רביעי והוא שהלאי ואלו שזה שישגי
 יהיה כמי שמשגי דבר על ידי אמצעי
 לבר או על ידי סבה אחת לבר רק אפילו
 זה המעט מועד שמשגיגים הוא בנ
 בחשתלשלות הסבות הרוקות בחכמות
 הרוקות הוא ואין הקצה גדול על אף
 אלא כאדם שבא כמרחק יר' מי שבא
 מרחוק דנה העיר סבות הרוקות הדברי
 דבים מפסיקים מכיאתו ממקו הנסיעה
 עד מקו החנייה שהוא גבול מה שממנו
 ימה שאליו קן גם כן מה שא"ה משיגים
 הוא בסבות הרוקות עד מאד כדכתיב
 מארץ רחוקה באו הרי שאמ' לטון ביאה
 אצל רחוק מקום אבל נביאי ישראל
 מיד ויקרא ר"ל אינו כאחרים שצריך זמן
 רב עד שיבואו באותם הסבות הרוקות
 רק תכף נביאי ישראל משיגים כד
 שרצה השם ית' לרבר עמם הרי
 שנתקלו ישראל בר' סבות מה שאין קן
 בנביאי אומות העולם :

והוא עתה מר בין נביאי
 ישראל וגו' כלומר סוף סוף
 מאחר שאפילו בסבות הרוקות רחם
 משיגים

משיגים אחר כך שמדבר אליהם הם
 את אם כן מאי נפקא לך מינח שיהיה
 מקום רחוק או קרוב הואיל והם שומעו
 אחר כך מה שמדבר
ווא מח בין וגו' לזה השב ונאמר
 חמשה שיש הפרש גדול בין לו
 לאלו כשאנו באים על ידי סבה
 אחר לזה ותייחד אהבה רבה ענין
 אבל כשבא על אמצעים רבים אינר
 אהבה וזה ר' חגיגה בר פפא אמר משל
 למלך ואוחבו כמקלקל וזה תולת
 הוילת ומדבר עם אוחבו כן עושה הקב"ה
 עם ישראל שלא יש כוונת מסך אלבדי
 בא האחר ועשה משל לרעת נביאי אה
 משל למלך וכל אראשון עשה המשל
 לגדולת ומעלת ישראל והשני עשרו
 להרפת נביאי אה משל למלך שהיה
 לו אשה ופלגש כשחזא בא אצל אשתו
 בא בפרהסיא וגו' כך אין הקב"ה נגלה
 על אה שנאמר ויבוא אלהים וגו' לפי
 שאין לו חבה עמהם אבל עם ישראל
 חולך בכל שעת שירצה בפרהסי' מרוב
 חבתו אליהם :

וזהו דתועלת שיש בין הסבות
 הרחוקות לקרובות אם כן הו'
 דואקו' מרשעים אלו נביאי אה מה
 תפלת צדיקים ישמע אלו נביאי ישראל
 הואיל ויש להם כל כך חבה בהכרת כי
 תפלת צדיקים ישמע חכם ויוסף לקח
 טוב :

ועם מה שפירשתי בזה יובן מש דול
 ובא בילקוט דף רמ"א :

מפני מה נתנבא בלעם
 מפני שעתידין אה
 לומר ליום רדין רבשע

אילו נתן לנו נביא כמשה
 כבר קבלנו רחוקה לפיכך
 נתן להם בלעם בן בעור
 שישמעו לו בהכמתו יתר
 ממשה כמשה יתר אות אהת
 בבלעם חסר אות אה כמשה
 חסר דבר אחר בבלעם יתר
 דבר אחר כמשה כתיב ויקר'
 אל משה בבלעם כתיב ויקר'
 אקיס אל בלעם כמשה כתיב
 הודיעני נא את דרכיך בבלע'
 כתיב וידע דעת עליון עכ

כוונת דול לומר טעם כל

החסרונות אשר היו
 לו בבלעם היה לו יתרון א' שמרעה היה
 משתדל לחשיב בידעו אופן הנבואה
 היותר שלימה שאפשר בכח ילדו אשה
 להשיגה ובלעם בלתי שאלה ובקשר
 נתנו לו זאת הנבואה מן השמים ויש
 בעה מפני מה נתנבא בלעם ורע' הקב"ה
 שיחיה נביא לאומות העולם לפי שלא
 יאמרו אומות העולם שלחרון נביא
 לזה לא קבלו התורה לזה הקשה המקש'
 שמכל מקום היה יאמרו כמה וכמה
 טובה כפולה יש להם לישראל שנתן
 להם הקב"ה איש והאלהים מרעה והוסף
 לו אות אחת שנאמר ויקרא אל משה
 שהוא לשון חבה לשון קדושה כמו שפי'
 ומסתמא שהיתה נבואתו גדולת הערך
 הואיל והקב"ה קראו בלשון חבה ודאי
 שזכה לטופע גדול בכבואתו מה של
 השיג בלעם שחיי לא נאמר בו רק ויקר'
 חסר אות אחת שהוא לשון טובאה לשון
 גנאי אם כן הדרן קושיא לרובתיך ומזה
 תיקן בנביא שנתן להם לזה בעה דין

121

כִּי מִן הַנְּרָאָה שֶׁ זְקֵנִים לֹא הָיוּ רְאוּיִים
 שֶׁתְּחַוֵּל הַנְּבוּאָה עֲלֵיהֶם בַּעַת הַהִיא מֵעַד
 עַצְמָם אֲבָל מֵעַד שֶׁהִיְתָה שׁוֹפֵעַת וְהִלָּחַץ
 עַל מַרְעָה הִיְתָה נְמוּשֶׁכֶת גַּם עֲלֵיהֶם אִף
 עַל פִּי שְׁלֹא הָיוּ מוֹכְנִים כּוֹלֵם אֱלֹהִים
 וּמִפְּנֵי זֶה הִזְהִירוּ רוּץ לְלִמּוּד עִם מִי
 שְׂגֹדוֹל מִכֵּנוּ בַּחֲכֻמָּה וְאִמְרוּ אֵינּוּ דוֹמְרִים
 הַלְּמִד מֵעַצְמוֹ לְלִמּוּד מִרְבוּ וְלֹא ר' מֵאִיר
 הָא דְעַד־פִּנְנָא מִחִבְרָא דְחִזְיָתִיה לְרַבִּי
 מֵאִיר מֵאֲחֻרָאֵי וְאִלּוּ חִזְיָתִיה מֵאַפְּיָה כִּשְׁ
 דְחָה עַד־פִּנְנָא שְׂפִי דְכַתִּיב וְהָיוּ עֵינַיִךְ
 רְאוּת אֶת מוֹרִיךְ כִּי הִשְׁפַּע הַשְּׁפַע לְרַב
 הַנְּרָאָה בְּפָנָיִם כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכְּתוּב חֲכֻמַּת
 אָדָם תֵּאִיר פָּנָיו יִהְיֶה שׁוֹפֵעַ עַל הַתְּלִמִּיד
 יוֹתֵר כְּאִשֶּׁר יִקְבִּילֵהוּ וְזֶה עֵינַיִן אֱלִישֵׁעַ
 עִם אֱלִיהוּ זְכוּר לְטוֹב וְיֵהִי כְּבִרְסָם וְאִיהוּ
 אָמַר אֵל אֱלִישֵׁעַ שְׂאֵל מִרְאָעֶשֶׂה לְךָ
 בְּטָרְס אֶלְקָח מֵעֵבֶד וַיֹּאמֶר אֱלִישֵׁעַ וַיְהִי
 כֹּאֲפִי שְׁנַיִם בְּרוּחַ אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר הַקְּשׁוּת
 לְשֹׁאֵל אִם תִּרְאֶה אוֹתִי לֹקַח מֵאַתָּךְ יֵהִי
 לְךָ כֵּן וְאִם אֵינֶן לֹא יִהְיֶה וְרַעֲעִינִן כְּפִי
 הַמִּפְּרֹץ שֶׁהִשִּׁיב אֱלִיהוּ לְאִישֵׁעַ הַקְּשִׁית
 לְשֹׁאֵל הוֹאִיל וְאִתָּה עֲלִילָה מִכֵּנִי וּמוֹשֵׁפֶעַ
 בְּאִמְצַעוֹתַי אִי אֶפְשֶׁר שֶׁתְּעַלֶּה לְמִדְרַגְתְּךָ
 יוֹתֵר גְּדוּלָתִי מִבְּרַחֲמֵי כִי רַעֲעִילֵל לֹא
 יִתְחַזַּק יוֹתֵר מִן הַעֲלָה אֲבָל אִם תִּרְאֶה
 אוֹתִי לֹקַח מֵאַתָּךְ שֶׁתְּחִירֶה שֶׁם בַּעַת
 שִׁמְשֵׁךְ דִּשְׁפַע עָלַי יוֹתֵר מִמֶּךָ
 שְׁהוּא נְמוּשֶׁךְ הַיּוֹם שֶׁאֵינֶן סֶפֶק שֶׁבַעַת
 הַהִיא יִתְעַלֶּה אֱלִיהוּ עֲלֶיךָ מִמָּה שֶׁהִיָּךְ
 תְּחַלֵּה עַד שֶׁתְּשׁוּב בְּפִשׁוּךְ גּוֹפּוֹ כְּמִלְאָךְ
 מִשְׁרַת אִם תִּרְאֶה אוֹתִי בַּעַת הַהִיא יִנְיַע
 לְךָ הִשְׁפַּע בְּאִמְצַעוֹתַי לְמַעַלָּה מִמַּעַלְתִּי
 שִׁישְׁלֵי עֵתָּה :

וְלֹזֶה תִּמְצַע שׁוֹחֲסִידִים אִפִּי אֲחֵרֵי

י א 16 I בותם

אִמַּת שֶׁבְּמַרְעָה נֶאֱמַר יוֹתֵר אוֹת א' הַיּוֹרֵךְ
 מְשִׁיג בְּשׁוֹפֵעַ אִמְנָם הִיָּה לוֹ לְבַלְעֵם
 דְּבַר א' שֶׁל יִתְרוֹן מָה שְׁלֹא הִיָּה כְּמַרְעָה
 הַהִיא הוּא שֶׁבְּמַרְעָה נֶאֱמַר הוֹדִיעֵנִי נֶאֱמַר
 אֶת דְּרִכֶּיךָ וְהִירִית מִכֵּן עַצְמוֹ וּכְשֶׁתְּדַל
 בְּמֵאֵד מֵאֵד לְהַשִּׁיג הַנְּבוּאָה וּבְכַלְעֵם
 הַרְשַׁע נֶאֱמַר וַיּוֹדַע דַּעַת עֲלֵיךְ בְּלִתִּי
 שְׂאִילָה וּבִקְשָׁה רַק מִן הַשָּׁמַיִם נִתְּנוּ לוֹ
 כְּדִי לְסַלֵּק תְּרַעֲוֵמַת הַגּוֹיִם וְלֹא מֵאֲהַבַת
 בַּלְעַם הַרְשַׁע :

עֵתָּה נֶשְׂאָר לָנוּ לְבֹאֵר אִם שִׁפְעַ
 הַנְּשִׁפַּע לְרַב יִהְיֶה שׁוֹפֵעַ עַל
 הַתְּלִמִּיד לְכֹאֲרָה כָּל עוֹד שִׁגְדוֹל דְּרַבִּי
 בְּמַעַלָּה וּבַחֲכֻמָּה תְּגַדֵּל מַעַלְתֵּךְ הַתְּלִמִּיד
 לְמַעַלָּה וְזֶה מֵעַצְמוֹ רֵאִינוּ בְּעֵינַיִן מִשְׁרַת
 אַהֲרֹן וּמְרִים כְּשֶׁקְרָא אֵל מִשְׁרַת שְׁצִירִיךְ
 לְבֹאֵר לְמַח קְרָא הַשֵּׁם ית' בְּפִעֵם הַזֹּאת
 כִּי לֹא רֵאִינוּ שֶׁאָמַר לוֹ הַשֵּׁם ית' כָּלּוּם
 וְלֹא דְבַר כִּי אִם עִם אַהֲרֹן וּמְרִים שֶׁכֵּן
 אָמַר אִם יִהְיֶה נְבִיאֲכֶם וְגו' לֹא כֵן עַבְדֵי
 מִשָּׁה וְגו' אִם כֵּן לְמַח קְרָאוּ בְּפִעֵם הַזֹּאת
 לֹא צִוְּךָ לְכֹאֲרָה :

אִמְנָם הַתְּשׁוּבָה הַנְּכוּנָה הִיא כִּי
 הַקְּרִיאָה לְמַרְעָה הִיְתָה
 הַכְּרִחִית לְבוֹה הַעֲנִיִּין מִפְּנֵי שְׁלֹא הִיְתָה
 בְּכַח אַהֲרֹן וּמְרִים לְקַבֵּל הַנְּבוּאָה פְּתֹאֵם
 לְזֶה הוֹצִיָּךְ שִׁיִּצְטָרֵף מַרְעָה עִמָּהֶם כִּי
 בְּהִיּוֹת הַנְּבוּאָה שׁוֹפֵעַת עַל מַרְעָה שֶׁהִיָּה
 דְּרָאוּ וּמוֹכֵן לְכַךְ יִמְשֵׁךְ הִשְׁפַּע לְאַהֲרֹן
 זְמִרִים אִף עַל פִּי שְׁלֹא הָיוּ מוֹכְנִים אֵיָּה
 זֶה הָיוּ רֵאִוִי בַּעַת הַהִיא לְשׁוֹפֵעַ הַהִיא :
 וְזֶה הַעֲנִיִּין מֵצִינּוּ נֶם כֵּן כְּמֵשׁ הַשֵּׁם
 ית' לְמַרְעָה בְּשִׁבְעִים זְקֵנִים
 וַיְדַתֵּי וַיְבַרְתֵּי עִמָּךְ שֶׁם וְאַעֲלֵתִי מִן
 הַיַּרְדֵּן אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְתִרְגַּם אֶנְקִלוֹם וְאַרְבִּי

שבעים איש מהזקני' ושמו' ימשך איזה
 נזק בהנהג' כמש' לזה תקן שלא להשפיע
 לכל א' וא' רוח מיוחד אלא עשאו כולם
 כענפים יונקים משרש א' נבחר שהוא
 מברך המין האיננושי איש הלהים מרעף
 וזה יהיה סבה להשנות דעותיהם הואיל
 ויונקים ממקום אחד ושתיהו רבנותם
 מתאחדת ועולה לראש אדני:

ובזה יתיישבו דברי יהושע כשרא'
 לך ומייד מתנבא' במהנה
 ויאמר אדוני משה כלום כי מה פשעם
 ומה השאתם גם היו מתנבאים
 שיאמר יהושע לאדוני לטובם בבית
 כלא אמנם עם מה שאמרו ותישב
 הדבר והוא שראה יהושע שאלה הם
 חולקים על הכוונה האלקית אשר כונן
 שיהיה רוח כולם יונק ומשך מרוח
 משה כדי שישתוו בדעותם ויסכימו כא'
 והנה אלוהב' ארדד ומייד היו עושים
 ראש בפני עצמם ורוצים להנבא מרוח
 אחד מיוחד גם כי ראו שלא חפץ בהם
 השם ית' בעת ההיא שיתנבאו ועם כל
 זה היו מתנבאים ועניינו מבנין הפעול
 שרף שהיו מתבודדים ועושי' כל יכלתם
 להשיג הנבואה ולרא' אדוני משה כלום
 הואיל והם מתחזקים להלוק על הרצון
 האלקי והיה ראוי לטומם בבית כלא
 גם כי היו רוצים ובחורים יותר שיהיה
 ראש מיוחד לעצמם ולא יהיה נמשך
 מרוח מרעף והאיש משה עניו מאד
 בענותותו השיב ואמר המקנא אתה לי
 ומי יתן וגו' רצה לומר ליאושוע שאילו
 היו אלו מתאמצים לעלות במעלות
 דקנהגות ישראל מצד אחד היין אפשר
 שימשך מזה איזה קלקול אבל אחר

שיסכים

מותם משפיעים על אחרים ומקומות
 קברותיהם ראויים להמצא השפע שם
 בצד בדוודים כי עצמותיהם אשר
 היו בחיים היו כלים להול' עליהם
 השפע הלה עדיין ישאר בהם גם אדרי
 מותם מרמעה והכבוד ושבת אני את
 המתי שכבר מתו ומפני זה אחזל שראוי
 להשתטח על קברי הצדיקים ולהתפלל
 שם כי התפלה במקום ההוא תרומה
 רצויה יותר להמצא שם גופות אשר תל'
 עליהם כבר השפע האלוהי.

ובזה יוכן למה עזר השם יתברך
 למרעף אכפרה לי שבעים
 איש לשתי סבות הא' אפשר שכל אלו
 הע' איש לא היו ראויים מצד עצמם
 שתחול עליהם הנבואה אם לא מצד
 שתופו של מרעף עבדו ורחב' לפי
 שהנהגת ישראל וכדורה צריך שתהיה
 מסורה אל איש א' ראש אחד ודבר אחד
 מיוחד ולא תפסד בריבוי הראשים כמש'
 הכתוב בפסע ארץ רבים שריה ולזה
 מסר השם ית' כל הנהגת ישראל למרעף
 עד שלזה לא היה יכול לסבול הוא לבדו
 ובקש שיצטרפו עמו בהנהגת ישראל
 אנשים אחרים והשם ית' חשש להפסד
 ההנהגה אשר איפשר שיקרה מזה
 הענין שלא יסכימו דעותיהם בהנהגה
 זה אומר בכה זה אומר ככה זה אומר
 כולה שלי זה אומר כולה שלי מפני זה
 בהג' השם ית' כמנהג הרופא המוכהק
 שכשהוא צריך להאכיל איזה סם מצד
 התקן הנמשך ממנו ויראה שהיה אפשר
 שימשך ממנו איזה נזק לזה מרביב עמו
 סם אחר שיחזה הנזק הווא כן כאשר
 ראה השם ית' שצריך לצרף עם מרעף

וי

127

שיסכים חשם ית' בזה ושיתן את רוחו עליהם אין ראוי לחוש שימשך מזה רוע הסדר כלל שאין דבר רע יורד מלמעלה בפני עליין שכבר נשמר חשם ית' מזה כאשר התנבאו ע' זקנים שירצה שיהיו כולם מושפעים ממרעה:

אפס ראה דאינו ב'אושוע דבר יוצ' מהחוקק רשטבעי שבקטנותו חשיג מר' שלא השיג בזקנתו ודרך הנביאים כל עוד שיוסיפו ימים ישיג יותר דעה והשכל במדרגות הנבואה.

ויאושוע היה לבוש בגדי זהב ואחר כך פשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים שהרי עליו אמר הכתוב לא ימיש מתוך האהל ואחר כך לעת זקנתו ויפול על פניו ויאמר למלאך מה ארזני מדבר אל עבדו והוא בהפך דברי חז"ל שזקני תורה כל זמן שמזקינין דעתם מתיישבת עליהם אבל זקני עס' דרארץ דעתם מטרפת עליהם ופירשו המפרשים ז"ל שזקני תורה שבבחרותם הניחו תאוות העה"ז ובתרו דרך טובה זו היא דרך החיי' הנצחיי' אף על פי שעזבו תאוות העולם ומותרו אי אפשר שלא יתאוו אליהם נמצא שחיי עזר יחיו רזואיל והשכל מנגד לזה והם רוצי' לעשות מה שהשכל נזהר ולזה כל זמן שמזקינים ורתאוות בחלשות אז ינוח השכל לפי שאין לו מנגד וחולק עליו ולפיכך דעתם מתיישב' עליהם אבל זקני ע"ה רסם כרפך שבבחרותם נפתים אחר תאוות העולם ודעתם נוחה בעת חריא אבל כל זמן שמזקינין הם רואים שכל מה שהתאוו ובחרו בבחירותם אפס ותוהו ומפני זה כל זמן שמזקינין דעתם מטרפת שנאמ'

מסיר שפה לנאמנים מלשון נאום רל' דבור שכל ימיהם יבלי' במילי דרבלי' ובספורים והגדות שאין בהם מועיל ומפני זה אין דעתם מתיישבת כמדה שהסכימו עליו ועם כל זה מאשר ל"א למדו צדק והורגלו במנהגים רעים אין לאל יד שכלם להטותם מני הדרך אשר בחרו ובררו בה עד כה ולכן כל זמן שמזקינין הם בין ב' הדוכים לא ידעו דרך עמחם ומש' מטרפת הוא מלשון ספינה המטרפת בים והיא הספינ' אשר היא בלב ים וגלים מנגדים יגיעות לצדדים הפכיים וקצרה יד החובלים לרזולכה לדרך אחד אבל לפעמים תתנועע לרוח א' ולפעמים אל הפכו כן הוא ענין הנפתים אחר תאוות העה"ז כל זמן שמזקינין כי בבחרותם אינו כל כך ובזקנתם מטרפת לפי שבטבע הדמיון הוא שאינו מרמה אלא מר' שהוא בין עיניו ואינו רואה לעתיד והיה הטוב ההוא אשר לפניו חושב שימשך תמיד ול"א יפסק כלל לזרז כל זמן שמזקינין דעתם מטרפת' אם כן מי יתן איפה ויכתוב מלי איך יאושוע קודם בבחרותו השיג מעלה רמה ולעת זקנתו הלך ילך וחסר חו' :

האמנם זה יובן כמה שפירשתי בנבואה ראשונ' של ספר יאושוע ויהי אחרי מות משה עבד ה' וגו' והלבין הפסוקים צריך לדיקוק מה בא להשמיענו שהיה אחרי מות משה ומי לא ידע בכל אלה שהיה אחרי מות משה ודי' הכתו' אומר בפירוש משה עבדי מת' גם אדקוק מלת משרת משה רזואיל וקראו בטמו ושם יי ב 16 2 אבי

איך עלה על דעת הזקנים שיאושע היה
 שיה למרעה וכשראו שנתן במרעה כהודו
 עליו אז נתביישו ואמרו כזה שאמרו
 ומדוע לא ידאו לדבר במרעה האם עלה
 ברעתם שיהיה יאושע שורר כנבואתו
 למרעה. הן אמת חכמי יגידו בדברייהם
 האמת והצדק כזה שקרה לישראל בהפך
 טבע העולם להיותם מושגחים מאתו ית'
 וכארח איש ימציאנו הן לשוב הן למוטב
 הנח צדק המלכות הוא מלך שימלוך
 בעולם אם השנה הראשונה שמלך יש
 לו מדינה א' לשנה אחרת יתחזק ואחרת
 יקח ליוכן על זה הדרך הוא עולה
 במעלה רמה למעלה מעלה מתנשא
 ירום ונשא וגבה עד מקום שידו מגעת
 אבל כנסת ישראל היה בהפך בעוונותינו
 שרבו שהרי פני משה כפני המה שהיה
 האור הגדול שבכל האור ומשם והלאה
 נתמעט שהרי כשנא יאושע היה הולך
 והסר כאור הלבנה שהוא פחות מאור
 החמה בהדרגה גדולה הוכן על זה הדרך
 דרך ישכון אור לא ידעו מהדרגה אל
 חדרגה עד שככה אור העולם בעוונותינו
 בהרבן בית קדשנו ותפארתנו אם כן אי
 לה לאותה בושח וכלי מדה שהוא הפך
 טבע העולם כי העולם דרמו להיומוסיף
 אורה ושכחה וששון ויקר ואנחנו עם
 מרעיתו וצאן ידו חדרנו לאחור עד ישקי'
 וירא ה' משמים ויש חנביא ישעיה
 לא יהיה לך השמש לאור
 יומם ולנוגה הירח לא יאיר
 לך והיה לך הלאור עולם
 ואלהיך לתפארתך; ול שוכן
 ביאת משיחנו בהית לא יהיה כמעלת
 ישראל כימים שעברו וכשנים קדמוניות
 חלפ

אביו מה צורך לחזור לכנותו בתאר
 אחר גם מלת לאמר שהיא מיותרת
 שכל מקום שאומר הכתוב לאמר הוא
 לאמר לאחרים ופה כל הנבואה לו לבדו
 ואין לורי' אתו חזק ואמץ רק חזק ואמץ
 ועוד בכש לבני ישראל הוא מיותר היה
 די שיאמר אל הארץ אשר אני נותן להם
 אל העם הנז' לעיל. גם שינוי הלשון
 פעם קורא אותם עם ופעם קורא אותם
 בני ישראל. מצורף לזה באמרו כל
 מקום אשר תדרוך וגו' נתתו ולמעלה
 אמר אנכי נותן לשון בינוני ופה אמר
 נתתו בלשון עברי' גם כפל לא ארפך
 ולא אעזבך. ועוד באמרו חזק ואמץ
 אין אומרים חזק אלא למי שמפחד ופה
 הרי אמר והבטיח לו השם ית' לא יתייבב
 איש וגו' אם כן מה צל' חזק ואמץ. גם
 שהוא מיותר זה הפסוק שהרי אמר לו
 קום עבור את הירדן אם כן אין צל' כי
 אתה תנחיל וגו' ועוד בה עשיריה באומ'
 דק חזק ואמץ מאד פעם שנית אחר
 שאמר פעם אחרת חזק ואמץ. גם
 שלמעלה לא אמר מאד ופה אמר מאד
 ומאי רבותיה דחכא מהתם שלא אמר
 מאד. גם כפל לשמור לעשות.
 האמנם ידוע מעלת גדולת הלת תהלת
 צפירת תפארת נוד ועטרת נילת ה
 הכותרת איש האלהים מרעה וההבדלים
 שתיים וארבע הגה וירייהוה מה שלא
 השיג אדם חי משאר הנביאים כמאמר
 זל כבבא כתרפא פר' דמוכר ונתת כדודך
 עליו ולא כל הודך וקנים שבאותו הירד
 היו אומרים פני משה כפני חמה פני
 יאושע כפני לבנה או לה לאותה בושח
 או לה לאותה בלימה. ויש להקשות

רוחך וחמור כי אם אדרכא ממעלה
למעלה רמה ונשגבה וזש והיה אור
הלבנה כאור החמה ביום חמש ה' את
שבר עמו ומחן מכתו ירפא כן יהי רצון:
או יאמר דומאמר קרוב לפירוש
המפרשים ז"ל ולהרחיב

הביאור נאמר בראש שכתב הרשב"י ע"ה
בספר חזונו פרשת ואתחנן על פסוק
ומשרתו יאשוע בן נון בער לא ימיש
מתוך האהל ז"ל ולאי דהוה יניק מתוך
האהל ואליף לאסתכלא ברוח קודשא
ברא' ותבער שמואל משרת את פני ה'
ת"ח כל זמנא דהוה יאשוע לגביה משח
הוה יליף ויניק מתוך האהל ולא דחיל
בתר דאתפרש ממשה והוה בלחודי מה
כתיב ויפול יאשוע על פניו ארצה
וישתחו ולא הויר יכיל למסכל והאי
מחד שליחא כש מאתר אחרא עילאה.
לבר נש דאפקיד ליה מלכא מאני דחב
ואבני יקר כל זמן דמשתכח גביה שמש'
בביתיה אחיד בהו כיון דסליק' ההוא בה
נש מעלמא שמשא דילידה לא שביק
מלכא לגביה כלום ואחיד פקדון' דיליה
אמר דהוה שמשא ואי דאכדית ביומא
דמארי כך יאשוע ביומי דמשה הוה
יניק בכל יומא מתוך האהל ולא דחיל
בתר דשכיב משה ויפול על פניו:

ועם זה הוא מבואר המאמר להיות
שלא קם נביא כמשה ולא
יקום וזה אזל מפני שבבינים שתיבת
קם עומדת במקום הוה משמש לעבר
הלעתידי נכ דואיל והתורה נצחית
והקב"ה לא יחליפנה ולא ימיר אותה אכ'
בכלל לא קם דוא לא יקום שכל זמן
שנקרא התורה אנו אנמיים לא קם גם

הדורות

אלפו עם אניות אבה כנשר ימוש עלי
אוכל שבין לילה היה ובין לילה אבד
לדודו אבד ושטף ורמס ועבר ואין אומר
דחשב בלתי אם קודם אור זרוע כאור
השמש ואור כך דאלך ומתמוטט כאור
הירח שהוא נוף חסוך אלא לפי שהירח
על ידי כשר חים בעל תכלית וכן היה
לפעולותיו תכלית דליוך וחסר קודם
כאור החמה ואחר כך כאור הירח אבל
בימות משיחנו בבנין בית קדשנו
תפארתנו יהיה על ידי הקדוש ברוך הוא
שזוא בלתי בעל תכלית באופן שיהירץ
אורו בהליוך אחר לעולם לא יחסר כל
בו בחי'.

דלפי שנמשך מזה שיהיה רואה
גדול עד שנראה גדולת
הקב"ה פנים בפנים ולא יהיה לנו מסך
מכדיל' להשיגו בודאי לא נבוג' לידי
חטא ועוק ונהיה כמלאכים אם כן לא
יהיה לנו שכר ועונש כי על מה ועל מה
חתנו לנו שכר חואיל ואנו לא נחטא מעד
דאבות גדולתו יתברך וזה אינו שהרי
דזוא מוסכם שאין בין הע"ה לימות
משיחנו לא שעבוד מלכיות בלבד אבל
שכר ועונש כמקומו מוכנה לזא נאהיך רל'
לתפארתך אם יהי' מרת דיון ויהי' עונש
אינא לא לתפארת בלבד שיאמרו בגוים
שהטוב דהוא אשר ייטיב השם ית' הוא
בשכרך וזש ואלהיך לתפארתך באופן
שמונת חז"ל כמ"ש פני משה כפני חמה
דזוא לומר שהאוי והשפע דזיה דרוחך
ומתעט ממדרגה למדרגה אפלה שפלה
עד שיאיר הלבנה כאור החמה כה"ת
כמ"ש והיה אור הלבנה כאור החמה
כל' שלא יהיה כמו השני' שעברו שהיה

לחמו לחם אבירים נתן בימי נאמניו
 אשר לא יזכו במראות הצבאות פתח
 האהל אהל כל יעקן כל יסע יתדתי
 לבצח נצחים כל זמן שמרעה בחיים
 אמנם אחרי מות משה איש האלהים
 בלי ספק שיחזור לעירו דראשון אדם
 כמדרכת שאר הנביאים :

ולזה כשראו זקנים שבאותו הדור
 לפום ריהטא בעלת נבואת
 יאושע בימי רבו וחטוינו אחרי מות
 משה עד שהוצרך הכתוב לומר ונתת
 מהודך עליו אמרו אי זה לאותה בושח
 י' עתה שאומר לו השם יתברך ונתת
 מהודך נרא' שאין בעלת מדרכת יאושע
 בנבואתו או באותו הזמן של מרעה לא
 כמו הלבנה עם השמש שהלבנה היא
 גוף חשוך ואין ללבנה מצד עצמה אור
 כלל לא מצד מה שמשגת מצד השמש
 כך יאושע לא היה לו מצד עצמו כלל
 אלא כמו הלבנה מה שהיה משיג היה
 משפע מרעה אם כן לוא אהל לאותח
 בושח וגו' שדרך העולם הוא שכל זמן
 שמזקינין חכמה ושלמות נתוספת בהם
 ויאושע היה בהפך שבבחרותו כשהיה
 רבו קיים היה יונק מתוך האהל ועתה
 ויפול על פניו לזה אמרו הזקנים דברים
 דדברים אלה היברים לפום ריהטא
 ולכאורה אבל אצל האמת אמת יהגדה
 חכם כי גם המה יש להם חיך לטעום
 צוף דבש אמרי נועם זאת התורה בשפח
 ברורה ברור מללו דבריה ודרכיה דרכי
 נועם נעימות בימינו ימין ה' רוממה
 רוכמו ה' אלהינו כי רצה לזכות את
 ישראל לפיכך נתן להם את התורה
 ובעבור ישמע העם בדברי עם משה וגו'

יאמינו

הדורות האחרונים הם יקראו הלא קם
 נביא וגו' נמצא שלא קם ולא יקום אם
 כן נמצא שאין איש בארץ הלזו הנשמה
 מי שיזכ' למדרגת מרעה לפי שמדרגתו
 לא היתה אפשרית להשיגה שאלו היתה
 אפשרית להשיגה למה השם ית' ימנע
 טוב מבטליו חלילה לאל מרשע ושדי
 מעול! אמנם לא קם נביא בישראל
 כמרעה ולא יקום לכל דאאותות ר' ל'
 לסבת כל האותות והמופתים והיו
 החזקה השגחית לשידד דחטבע אשר
 עשה משרה לעיני כל ישראל שיכירו
 וידעו כי בראשית כרא' אלהים את השמי'
 ואת הארץ יעיון יגידן דאאותות
 והמופתים אשר עשה בתוככי מצרים
 בפרעה ובכל עבדיו שהרי כל הנכרא
 נלקח כמו שידוע י אם כן להיות שסבת
 גלות מצרים היה להביאם כמור הברזל
 במסורת הברית במעור ובמצוק כדי
 שיעשה השם ית' נוראות בארץ רחוקה
 וידעו משם והלאה את מעשה ה' כי נורא
 הוא והוא בעל היכולת ובעדו לא ירים
 איש את ידו כי לה' המלוכה ולא יאמינו
 באמונת אנשי דורם שהשם ית' סלק
 דחשגחתו מהעז והלזו כולם כאחד היו
 ענין לשים אמצעי בינם לבין בוראם
 ולזה עשה משה מעשה השם ית' לבוא
 לקחת גוי מקרב גוי במסות באותות כדי
 שיכירו וידעו כל יושבי תבל ושוכני
 ארץ - ובפרט אנחנו עמו וצאן מרעיתו
 כי הוא משגיח בפעולותינו כי פעל אדם
 ישלם לו הן לטוב הן למוטב אם כן כל
 זמן שהיה מרעה קיים ויאושע משרתו
 כנכנס עמו ויצא עמו היה יונק מתוך
 האהל ממש מן היכלי שן סלע משגבו

ונוסף גם הוא וזו מרכה דיבוי הכתוב
 וכל העם הזה ואת כי לא כמח יגבר
 איש ובפרט בני ישראל שאינם תחת
 המזל והמערב כי חלקו העמו ומעשיהם
 הטובים והישרים יקרבום לאביהם
 שבשמים או הפכו לה' לו חסם יתברך
 הואיל ויש בין ישראל אנשים ששים
 ושמים לעשות דעון קונם בזכות אותם
 האנשים רצוניקים יגצלו מכל צדק
 ועוקה ומהלחמה ערוכה בכל נשמוחה
 ויבצחו את אויביהם וזו לבני ישראל
 שהוא מיותר לרמה על כשרותם שידוע
 כשאומר הכתוב בני ישראל הם הישדים
 בלבבותם והמטים עקלקלתם יקראו
 בשם יעקב כמישה ולא אותי קראת
 יעקב אם כן לז' לבני ישראל י' אם
 אינכם נצולים מצד דיבוי העם כרמו
 במש' וכל העם עם כל זה אצילכם
 בשביל בני ישראל הנשרים שבכם
 זאת ועוד אחרת גדולה מכולם שאם
 הייתם הולכים במלך רעהולך לכבוש
 במלכה שאינה שלו גיחא שתפחדו אבל
 אתם אינכם הולכים רק כמו שהולך
 לביתו שהרי יש זמן רב שנתתי לכם
 את הארץ אבל בעבור שהשאתם חטאתם
 גדולה במעשרת המרגלים נגדו שלא
 יכנסו אבותיכם לארץ עד עתה שבאתם
 ליכנסו וזו לכם נתתיו כאשר דברתי אל
 משה שתכף בעאתכם ממצרים תכנסו
 לארץ אמנם כי אתם עם קשה עורף
 וממרים הייתם אבותיכם חטאו ואינם
 ועתה שכבר ספוטמו כל הדור הזה אני
 רוצה שתכנסו לארץ אמר עוד לז'
 יתייצב איש בפניך ידוע שיש דפוש
 גדול ורב בין גבורי ישראל לגבורי אה
 שגבורי

שלמה בנו לאמר שבמעשים הטובים
 שיעשה יאמר לכל כי הוא בנו יוצא
 מחלציו הואיל והולך בדרכי אביו וזו
 משרת משה לאמר יעשה מעשים טובי'
 וילך בדרכי אדוניו משה איש האלהים
 וזו משרת משה לאמר שיאמר לכל
 במעשיו הטובים שהוא משרת משה
 כעבד כאדוני :

אמר עוד משה עבדי מת הנר
 הראבע ז' פירש על פסוק
 וימת עם משה עבד ה' שאפילו במוחו
 עשה מה שצוהו כעבד ובוזו נאמר הנה
 אתה משרת משה אם כן ראוי אתה
 שתלך בדרכיו כשם שהוא אפילו בעת
 פשירתו עשה מה שצויתיו כעבד נאמן
 וזוהי משה עבדי מת אפילו כשמת היה
 עבדי ועשה מה שצויתיו כעבד נאמן
 בן תעשה גם אתה ועתה זה דיווח
 תחלת מעשיך לעשות דעון קונם
 והתחיל עתה חסם ז' לחזק ולאמץ את
 לבכו במלחמה לפי שבשלמה עד עתה
 אף על פי שיאושע היה הולך למלחמה
 והיה מלומד ללחום את מושל עם כל זה
 לא היה שר הצבא ולזה היה מפחד עתה
 לפי ששר צבא המלחמה יש לו פחד
 כנגד מולם כי עליו לגבור המלחמה
 ולפעמים האורב והאויב בחדר אתו עמו
 בלומר אליו מהאנשים אוכלי פת בנו
 דמר ימירוהו ומררחה ורובו וזוה
 מרעה היה מפחד לחיותו שר הצבא עד
 שאמר לו השם ית' אל תירא אל' למי
 שמתירא כמו שאבאר בספר תורה אור
 אם יעזובי השם ית' לכן יאושע היה
 מפחד לז' לו השם יתברך שלא יפחד
 לז' סכתו וא' לדיבוי העם סרבוה הוא

עם משה אחיה עמך והקף היא כף
 הדמיון ויבן מזה שיהיה עמו כאשר
 היה עם משה בכל הפרטים והרי מלכה
 לא נכנס לאי שמו גם כן יאושע לא
 יכנס לארץ הואיל ומדומה ענינו לכדעה
 לזא אל תפחד מזה חזק ואמץ כי אהרן
 תנחיל ולא תהיה ככדעה שלא נכנס
 באופן שהדמיון לא יהיה נמור בכל
 הפרטים וא כי אתה שהוא נתינת טעם
 לשלא יפחד לפי שאני בשבעתי לאבות'
 לתת להם וכבר כרח אקיים את דברי
 הטוב ואמר עוד פעם אחרת רק חזק
 ואמץ מאד חנה יש שני מיני גבורה
 גופית ונפשית הגופית ידוע והנפשית
 לעמוד כנגד יצרו הרע כשרוצה לעשות
 איזה עבירה יקום כנגד יצרו הרע ויעק
 צעקה גדולה ומרה זאת חוקת התורה
 שחה תחת רגלי היצהר ואז יגבר השכל
 ולא ירים ראש היצהר לפני אדוניו וזה
 השכל גם כשמתעצל לעשות איזה מעשה
 ותגבר כארץ ויעשנה ולזא עד עתה חזק
 ואמץ לכד ולא אמר מאד כדלקמן לפי
 שעד עתה מדבר שיתחזק כנגד הגבורה
 הגופית שמאחר שהוא טר הצבא ועל
 פיו יצאו ועל פיו יבואו צריך שיתחזק
 חזק וכתחזק בעד עמו ולהראות לעיני
 כל ישראל גבורתו כי כאיש זה משרה
 גבורתו ולא יפחדו מפני כל כמנהגם
 נתנה ראש ונשוכה וגו' ולזה לא אמר
 מאד רק חזק ואמץ לפי שהוא מזריח
 על גבורה גופית אבל עתה מדבר
 בנפשית ובמלחמה גדולה איך יעשרנה
 באופן שיכבוש יצרו שלא יחטא שזאת
 המלחמה של יצהר היא מלחמה גדולה
 כפלי כפלים ממלחמת רהגוף כמש

שנבדרי אה גבורתם היא באר מצד
 עצמם וגופם שהם גבורי כח אבל גבורי
 ישראל מלבד הגבורה שיש להם מצד
 עצמם עם כל זה יש להם גבורה אחרת
 גדולה מזאת לאין תכלית והיא שהשם
 ית' הולך עמם לסייעם ונוסף גם הוא
 על גבורת הגבור והלא יתייעב הנה
 ידוע שאין הגבורה שורה אלא על חכם
 גבור ועשיר וגו' באופן שיתחייב בהכרח
 שיאושע היה גבור מצד עצמו לזא לו
 השם ית' שלא יפחד משום אדם בעהו
 ואפילו מגבור גדול לפי שנבדרי מגבורי
 אה אין לו כי אם הא' והוא יש לו תרתי
 לטיבותא י' וזא לא יתייעב איש לפניך
 מצד פניך וגבורותיך י' גם מצד שאני
 עמך וזא כאשר חייתי עם משה אהרן
 עמך ולזה לא ארפך רק שיהיה גופך
 חזק וכריא אולם זהו כנגד הגבור' שהיא
 מצד עצמו י' גם ולא אעזבך רק שאחיה
 דבק עמך כאשר הייתי דבק עם משרה
 כנגד הגבורה שבאה לו מפאת הסיוע
 דלאק ולזא כל ימי חיך כי בשלמ' גבורי
 אומות העולם לעת זקנתם נחלש גופם
 ונפסקה גבורתם ויתייעבו גם בני אדם
 גם בני איש צעיר לימים לפניהם ולא
 לפני הדייט' רק לפני כל שלטי הגבורי'
 השליטים בעיר ולא ירים איש כהם את
 ידו לפניך לפי שאין להם גבורה
 השנחית רק גבורה טבעית אבל עתה
 הואיל ויש לך גבורה מצד עצמך גם ה'
 הולך עמך בכל אשר תלך נמצא שלא
 יתייעב איש לפניך כל ימי חיך ואפילו
 לעת זקנתך מר שמינו כן כגבורי
 אה ולזה אמר חזק ואמץ וגו' י' אתה
 אברת היטיב איטיב עמך כאשר חייתי

הכתובים מצינו שאין זוננו של אדם לא
 מדקבה וגו' אמנם ר"ל בלשונם זה כתוב
 בתורה וגו' לפי שהוא אמר שרועיכם
 בתורה נכסו מצליחין והביא ראיה בן
 התורה למען תשכילו את כל האשה
 תעשין ולפי שנפרש ונאמר שתשכילו
 הוא מלשון השכלה והבנה ולא מלשון
 הצלחה לזה הוצרך לומר שנוי בנביאים
 פירוש השכלה הזאת וכונת התורה
 בכתובה הזאת של למען תשכילו לרבות
 לשני הפירושים דהמובנים בתיבת
 השכלה הוא לטון הצלח' ולשון השכלה
 ולזה כתוב בתורה כלומר אף על פי שיש
 להבין הלשון גם כן מלשון השכלה עם
 כל זה פשטיות מה שכתוב בתורה הוא
 ההצלחה והוא כתוב בתורה דבר זה כל'
 אף על פי שדמו בו פירוש אחר עם כל
 זה הכתיבה שכתוב הוא מורה זה בלבד
 שהוא לטון ההצלחה והוא שמבי' מפסוק
 כי אז תצליח את דרכיך וגו' תשכיל
 כלומר כשתעשה בתורה על דרך זה
 ואמר פה אז הוא שתצליח ותשכיל
 איזהו מה שכתוב בתורה תשכילו הוא
 הצלחה והשכלה ואמר עוד הקב"ה
 ליאושע הלא צייתך חזק ואמץ וגו' ?
 ידוע הוא שאין אומרים אל תירא אלא
 למי שנתירא וכן אין אומרים חזק אלא
 למי שהוא חלש לז' הלא צייתך חזק
 ואמץ לא מפני זה תערוך ותחת כי עכ"ז
 ה' אלהיך בכל אשר תלך גם לפי
 דרכנו יאמר אתה אמרת היטב אישיב
 עמך ותצליח דרכיך הרי ראינו בראש
 שיש עוסקים בתורה נזרו אחר ולא
 לפנים בישראל לזה כתיב באומרו חזק
 ואמץ בעבודתך כי לטובתך לנכמתך כי

אלסכנודר כשכבש העולם כולו יאמר
 לאנשיו עוד עשה היינו עוסקים במלחמה
 הקטנה עתה נשאר לנו להלחם במלחמה
 הגדולה זאת היא מלחמת היצירה לז' רק
 חזק ואמץ באר יר' עוד עתה שולח
 במלחמה החיצונית אמרתי חזק ואמץ
 ולא אמרתי מאד רק חזק ואמץ כדרך
 העולם רק עתה מלת דק כמו מלת
 אבל ויר' לומר אבל צריך אתה שתחזק
 מאד מאד כנגד יצירה לטמור כנגד
 מצות לא תעשה שבכל מקו' השמר פן
 ואל אינו אלא לא תעשה לעשות כנגד
 מצות עשה ומצינו לרבותינו זל' :

אמר ר' יאושע בן לוי
דבר זה כתוב
 בתורה שנוי בנביאי' משולש
 בכתובים כל העוסק בתורה
 נכסו מצליחין כתוב בתורה
 ושמרתם את דברי הברית
 הזאת למען תשכילו את כל
 אשר תעשין בנביאים שנא'
 כי אז תצליח את דרכיך וגו'
 תשכיל בכתובים וכל אשר
 יעשה יצליח עכ"ז :

ויש להקשות מאין לבעה לדרוש
 מלת תשכילו מלשון הצלחה
 שמה שבנונת הכתובי' שלא יהיה מעשה
 בשולל מהשכלה הראויה הנשאר אחר
 המעשה הרומזת כמעשה ונשמע וכא'
 מי גלה רז לבני אדם כדרך שמלאכי ה'
 נבויי כח עושי דברו וגו' :

האמנם דבר זה בע"ה תירץ בלשוננו
 שאמר דבר זה כתוב בתורה
 שנוי בנביאים וגו' ולא אמר כמו שאחז'
 במקום אחר מן התורה מן הנביאים מן

עמד ה' אליהו בכל אשר אתה הולך
אמילו שראינו שתלך לאחור וזה רמז
הכתוב בכל אשר תלך עד מוסר ה'
בני אל תמאס וכו' קודם אמר המלך
שלמה עה כבד את ה' מהונך
וגו וימלאו אסמך שבע וגו ואם
אנו רואים בהפך זה שבהיותם מלאים
פל טוב נתרוקנו ממה שהיה בהם מימי
קדם לזמ מוסר ה' בני אל תמאס כי את
אשר יאהב ה' יוכיח ולטובתו בשכר
רגל פרתו והלוק הדיבר הזה תלמר
שאין אפשר זה לומר שהוא לטובתו לוח
הביא בעה משולש בכתובים
שמסם נראה איך אפשר שילך לאחור
והוא לטובתו לזמ משולש בכתובי והוא
אומרו וכל אשר יעשה יצליח ופירושו
כי אף על פי שהעץ עושה פרי עם כל זמן
אינו עושה פרי כל השנה כלה לא פעם
אחד בשנה הריב השנה הוא בשל פעם
בנפילת העלה פעם בהיותו יבש כעץ
פעם בהיותו פורח ויצץ ציץ עד שלבסוף
נותן פריו וכשם שאי אפשר לאילן לתת
פריו אלא בהעדרים הנזכרי כך הצלחת
האדם אי אפשר להשיגה אלא בהעדר
הטוב וגם ביסורין :

וכשם שהאילן כשנעדר העלה או
יבש העץ הוא הכנה לחזור
ולעשות פרי כך היסורים האלו אחר
עשות הטוב והישר הוא הכנה להביא לו
טובה הרבה במאד מאד וזש וכל אשר
יעשה יצליח כלומר כל מה שבא לאילן
זהו אפילו שנראה שהוא נפסד הוא

על מתכונתו וזוא כפתור ופרח :

לטובתו וכן לכני האדם כל ההפסדים
וההעדרים הבאים לו קודם ההצלחה
הכל הם לטובתו אם כן לזמ שנוי
ומשולש שמכל אחד הוא מביא ראיה
במורה מה שאין כן בזוג שא מצינו
שאין זוגנו של אדם אלא מהקבה ולא
אמר כמו שאמר בעה פה כתוב ושנוי
ומשולש לפי ששם אינו מביא ראיה
במורה כי אם משלשתם כולם כאחד
יעידון על אשר פועל פעל הזוג הוא
לכרו ואין להזים אתו ולזה לא די בראי
שהביא מהתורה מוזוג יצחק שאני אומר
דווקא בזוג עולה תמימה הקבה מתעסק
בזוגו אבל בשאר בני אדם מנא תיתי
לזה הביא ראיה מבניאים כמו שנבאר
במקומו בהית אבל בענין הצלחה
והשכלה זה למדנו מהתורה ראה גם
למדנו מהנביאים ששנו דבר זה בשפת
ברורה גם הכתובים ברור מללו וזחוש
המשולש לא במורה יתק כלל
העלה מדברי הנבואה הזאת שהקבה
הבטיח ליאושוע בחוק ונאמיעות לב
במאד מאד לפי שבשלמא בימי מרעה
היה יאושוע משרתו משיב ליכך מתוך
זאת באמצעות רבוהאיל והיה משרתו
אכל עתה אחרי מות משה עה חזר
למדרגתו כשאר הנביאים שצריכים עוד
וסיוע אלהי ובוז נסתלק הספק איך
נשתכ יאושוע משא בני אדם שבכחותו
חשיג מדרג גדולה ומעלה רמה ונשגבה
ובזקנתו נתמעטה מדרגתו במקו תרב
גדולתו אמנם עמש נתישב חזרב

יסוד ה שמיני והוא המאיר

שהם בעלי תכלית ראיתי הקץ שלהם
 שהוא האורך אמנם תורתך אין צריך
 לומר שאין קץ לאורך שיהיה רק אפילו
 הרחב שהוא יותר קצר מהאורך אפילו הכי
 אין לה קץ ותכלית וזו רחבה מצותך
 מאד ר"ל מאד מאד משאר הדברים בעלי
 התכלית הרמוזים במש"ל לכל תכלה גם
 רצה לומר מצותך ולא תורתך לא מבטיח
 קאמר לא מבטיח התורה כולה שאין
 לה תכלית רק אפילו מצוה אחת בלבד
 מהמצוות הכתובים בתורתך אין לה קץ
 לרחב שלה ולזו גל ענינו ואביטה
 נפלאות כתורתך וזה שאנו
 עושים היום קשר תפילין או ציצית או
 תכנית הסוכה ומעשה הלולב וזולתם
 הוא התכנית עצמו שאמר הקב"ה למשה
 בסניו כמש"ל ואתי צוה ה' זו תורה
 שבעל פה גם אמרו חז"ל שהמאמין
 שהתורה כולה מפי הגבורה חוץ מפסוק
 א' שלא אמרו הקב"ה אלא מרעה כפאת
 עצמו אמרו זהו בכלל כי דבר ה'
 בזה הו'
אולם אני אדרוש אל אל ולא לקים
 אשים דברתי למד לא
 נכתבה תורה שבעל פה שהוא פי הכתוב
 ולא יהיה לפוקה ולמכשול למתעקש
 לומר שלא נתנה מפי הגבורה
 הן אמת חכמים יגידו כי לא רצה הקב"ה

לנו שצריך להאמין כל איש ישראל כי
 כל תורה הזאת המצויה בידינו היום
 הזוהי היא התורה שנתנה הקב"ה למשה
 והיא כולה מפי הגבורה ר"ל שהשיגה
 כולה מרעה מפי השם ית' ואין מי שידע
 והשגה ההיא לכתוב מה שנאמר לו
 כמוהו ואין הפרש בין ותמנע היתר
 פלגש לפסוק שמע ישראל וגו' הכל הוא
 מפי השם ית' שם נאמר בסניו והכל
 נקרא תורת ה' תמימה יחדיו יהיו תמים
 תהיה להאמין כי משרה אמת ותורתו
 אמת מבראשית עד לעיני כל ישראל
 הכל שוים לטובה בקדושה וטהר בשפה
 ברורה הן אמת שצדוק וביתום ראש
 המינים לתתי תקוה חשבו שיש בתורה
 שכתב עקר ויסוד אבל בתורה שבעל
 פה כפרו בה ועוד אחרים אמרו שיש
 בתורה פרי וקליפה ויש בה דברים שאין
 בהם תועלת הו' ואינו כן רק האדם צרי
 להאמין שכל תיבה ותיבה שיש בתורה
 יש בה פלאות חכמה למי שחנן הקב"ה
 מדע והשכל חכמה ותבונה כהמה ואף
 על פי כן לא תושג תכלית חכמתה כמו
 שאמר המלך דוד ע"ה לכל תכלה
ראיתי קץ רחבה מצותך
מאד ידוע הוא כי בכל הדברים
 שבעולם האורך הוא יותר מרחב לזו
 המלך דוד ע"ה לכל תכלה לכל הדברים

שבראה דבר מתמיה באומ' כי התינוקות
הולכים ומתוודים ההוכחה באצבע דמרת
קפידא איכא בשומם ידיהם על החוכר'
דאינו מקפיד חסם יתברך :
אמנם בהיות כי תורתנו הקדושה
אינה כשאר דתות נכריות
חיצוניות וילדי נכרים כי לא כאותיות
הנכריות דעבריות כי היות הנבר' כן
אתיותינו הקדושות חיות הנה ויש להן
נשמח עו' שמעו זה נראה דאיכא קפידא
כאשר משים התינוק ידו עליה דהורר
ליח כמראה איקונין של מלך מלכו של
עולם ובפרט כי ידו דהתינוקות הם
מלוכלכות ואפי' הכי אינו חושש כמלכי
בו מרוב אהבתו וחבתו אותנו :
ובזה נבין מה שאמרו חז"ל במקום
אחר :

אמר ר' אלעזר בן חנינא
בשם ר' אחא ב"ר
דורות היתה האלף קוראה
תגר לפני כסאיו של הקב"ה
אמר לפניו רבשע אני ראשון'
שבאותיו ולא בראת עולמך
בי אמר לה הקב"ה העולם
ומלואו לא נברא אלא בזכות
התורה שנאמר ה' בחכמה
יסד ארץ למחר אני נורתך
התורה בסיני ואינו פורתך
תחלה אלא כך שנאמר אנכי
ה' אלקיך ר' אושעיא אמר
למה נקרא שמה אלף שהיא
מסכום אלף שנאם דבר צוה
לאלף דורו
ויש
לראת לכאורה מה שייכות
יש לאלף לקרוא תגר לפני

כסא הקב"ה מרום מראשון בטלמא ביון
אדם לחברו שייך תגר שיש לו דעת
והרגש אבל לאלף לכאורה נראה דלא
שייך * גם שאמר לו הקב"ה העולם
ומלואו היה די שאמר למחר אני
נותן התורה ואיני פותח וגו' * גם יש
לשאול לא ימנע מחלוקה או תירץ הב"ה
לאלתר או לא * אם תירץ זש' לדעת
אמאי היתה צעקת כל זה הזמן ואם לא
תירץ מה היה רצונות' שתהיה צעקת'
גם כמ"ט למחר אני נותן התורה מר
תיקן למה שאמר אני ראשונה שבאותיו'
דנראה שאין לו טעם מספיק לכאורה
והנה בזה ובזה היה ראוי להתחיל בזה
ביון שהיא ראשונה שבאותיות * גם
למדה נקט לשון שליחה ואינו פותח
תחלה אלא כך * ועוד במש"ר אושעיא
שהיא מסכום אלף שנראה שהם דברים
סתומים * אמנם עמ"ש הוא מבואר
ברור כשמש בהיות כי האלף ברוחניותה
הרגישה כמה שעשה לה הקב"ה שלא
התחיל בה בבריאת העולם הואיל ומן
הדין היה ראוי שיתחיל בה כיון שהיא
ראשונה שבאותיות * ואולי גם כן תהיה
סבורה שהעולם לא נברא בזכות התורה
כי אם בזכות איזה דבר אחר כמו שאמרו
חז"ל במקום אחר בזכות מרע נברא
העולם * וכל זה השיבה הקב"ה העולם
ומלואו שהם הצדיקים הממלאי' העולם
לא נברא אלא בזכות התורה ואיני
מתחיל אלא כך * כוונתו ית' להשיב ליה
כי עקר ישובו של עולם תלוי במעמד
הר סיני ואם מקבלים ישראל את התורה
הרי העולם מתקיים ולמפרע הוי כאלו
בראתי כן את העולם כי נמוגים ארץ
וכל

125

וכל יושביו לרבות למש בעה העולם
 זמלואו וזולתו בלתי אנכי שקבלו ישראל
 בסניני בזה תכנתי עמודי שמי שמקודם
 זרופפו כעת תכנתי אותם במסמרות
 תקועים בל ימושו נעה סלה וזה שאמר
 תכנתי עמודיה סלה * זכמש תורה
 ויהי ערב ויוז בקר יום הששי בכל
 הימים נאמר יום ג' יום ד' יום ה' אבל
 פה נאמר יום הששי כחא הידועה לרמוז
 לששה בסיון וז' יום הששי יום הידוע
 שהוא יום מתן התורה לז' אם היה ערב
 וזהו בקר יוסד ארץ ושמים הוא בעבור
 יום הששי הידוע שהוא ששה בסיון יום
 מתן התורה * גם רצה הקב"ה להתחיל
 באלף אנכי ה' אלהיך שתורה שהוא
 אורד ומיוחד גם מורה על כמה עיקרים
 יקראו כמש' למעלה :
ולשאלה ששאלנו במאמר אם
 תירץ בראה דמיד תירץ וזה דלא שתקה
 הוא דיש קצת ספק באומרו למחר אני
 כותב וזהו ליה למימר למחר מקבלים
 התורה והיתה הבטחה גמורה *
 בשפה ברורה וכבי האי גזבא ליכא
 לפוקי אם תשאר בלא כלום הלך
 עריון הית קודאה תגר אולי לא יקבלוה
 שהרי בהר סיני לא קבלוה עשו ושמעל
 שמא לא יקבלוהם גם כן והיי עדים
 כל לא היו רוצים לקבלה עד שכפר
 עליהם את חזר כניגית וגו' אם כן לוח
 היה יותר טוב שיכטיהה שיקבלו התורה
 וזללות הדבר במקבל לז' בנותן כי
 במקבל בכלל מאתים מנה אבל בנותן
 אינו כן שיתכן שיתן ויחזור ויתן ולז'
 ידעו לקבל ולזה כל אותו הזמן לז'

נתרצית עד שפייסה הקב"ה כמש' לכתב
 אני בא וזלוא דוקא לכתב דק כמש' תורה
 כי ישאלך בך בחר לבחר * גם
 בלשון חז"ל היום לעשותם ובחר לקבל
 שחרם ומה שלא אמר הקב"ה בפירוש
 בחר מקבלים ישראל את התורה שהיה
 לשון טוב המפייס לאות האלף הוא
 לסנה גלויה ומפורסמת שאם היה אומר
 כן הייתי אומר דאזיל ומפיעלין תצא
 שמקבלים ישראל את התורה אם כן
 הוא בהכרח שיקבלוה ונפלאו זה בפח
 במרץ לומר שהם מוכרחים במעשיהם
 וליכא שחר ועונש דואיל והאדם אינו
 בחיירי דק מוכרח במעשיו גם לפסק
 אם הקב"ה יודע הדברים קודם היותם
 א"כ בהכרח שיתקיימו וגו' כאשר דאריך
 דרמב"ם ז"ל בתלכות תשובה * לזה אמר
 הקב"ה לאות האלף למחר אני כותב את
 התורה ולא אמר למחר יקבלו התורה
 ותלה הדבר במקבלים * ואם אחר כך
 כפה עליהם את חזר ובראה שהכריחם
 על כרחם שלא כמזבתם כבר תירצו חז"ל
 במש' הדר קבלות בימי אהשורוש
 ברעונם המוהל'טזכמו עבבאר במקומו
 בהית * ומה שאמר ר' אושעיא לברא
 בקרא אלף כוונתו לרבות לכתב שאתה
 במקום אחר כי רעונו ית' היה לתת את
 התורה לסוף אלף דור וכשראה שהעולם
 היח מתכווש בתנה לטוף ששה ועשרים
 דורות וז' מסכום אלף כלומר אלף דור
 ומאהבתו אותנו נתנה לנו לכו דורות
 לחיותנו כיום הזה * אם כן נראא
 מזה שהאותיות שלנו הקדושות יש להם
 פנימיות וחוכמות חיות בעלם כמש' :
 הן אבות כי מצאנו ראינו לחכמי

ויתקשר בשרשו עד שימדריך לעשות פעולתו בזריזות חרו סוד הזכרת השמות וכונת התפלה ולהבין היטב עניין הסודות הנז' צריך לדעת כי עם דתיות שררתיבות ודאגותיות שוות בצורתם ובתנועתם ללא ישאנו ברוחניותם ובאצילותם אבל יתחלפו לפי סדורם ומקומם וכמימותם לדברים אחריו ולפי מונת המדבר ורמיזותיו :

ועם מה שאמרנו נמצא שכל זמן שיקרא אדם דבר מדברי תורה אף על פי שאינו מבין אותם או ישכחם לא יגע לדיק ולא אבד זמנו ונאמן הוא בעל מלאכתו שישלם לו שכר פעולתו אבל מכל מקום אינו דומה הקורא דת ואינו מבין לקורא ומבין כי ודאי על ידי ההשכלה מושך בכח השכלתו רוחניותו האותיו יותר בשלמות ויותר דבקות עד שיתייחסו בערך נשמת אל רוחניות אשר תהיה מושך מי שלא הבין וכן תהיה דפרש בין רוחניות מושך מבין סודות ענייני דדברים לרוחניות אשר ימושך מבין סוד צורף האותיות וחבורם וגלגולם כגלגול לפא ביתות שבספר יצירה שבהם יכלים לברוא עולמו כי הפשט ימשיך בדבריו רוחניות מצד מלכות שהיא נוף לתת ומבין סודות ימשיך בדבריו רוחניות מצד תת בבחינת נשמה למלכות ומבין סוד צורף האותיו ימשיך בדבריו רוחניות מצד הכיזה שהיא נקראת עחב ובעה יגיעו כל הצדדיקים למדרגה זו ולהבין היטב הדב' משל מלהד ליצירת חולד כשהוא במח האב הוא במציאות אביר ובעת דתשלשלתו מתדווד במציאות

דאמת זעל שאמרו שיש דפרש בין אותיות הבתובות לנקבעות כפרה כי אותיות הכתובים הם כדמיון גוף והאותיו לקבעות כפתהם כדמיון רוחניות להם ונקבעות כפה הם כדמיון גוף בערך אותיות המחשבויות כלב כל חכס לב : **באופן** שתרצנו השאלה ששאלו דקרטונים זל למח לא כתב הקבה גם כן תורה שבעפ ולא יתן יד לפושעים צדוק וביתוס ובני גילם בכל דור ודור ימח שמש לפי שכל דבר ודבר יש לו מין קדושה רבה הכתב יש לו מין קדושה ומה שבעפ אופן אחר קדושה רבה על הכתב אך היאך יכתוב תורה שבעפ ולזה צדקו יחדיו דברי חכמי הנמרעס חכמי האמת זעל כאומ' חביבין עלי דברי סופרים יותר מיינה של תורה ולזה לא נתן רשות לכתוב דברים שבעפ עד שבא רבינו הקדוש זלהה ואמ' עת לעשות לה הפרו תורתך ותבה יהיה עניין זה בערך האותיות כל א בפני עצמה כאשר יתחברו כאחד בתיבה מן התיבות לפי שעור התיבה ומספר אותיותיה תהיה שיעור רוחניותה ולא מפני זה יחסר כח שיהיה לכל אות בפני עצמה אלא שמצד דבורם יתהווד מציאות אדו יפה מכל אות אדו לכדה ומפני זה כאשר יזכיר האדם תיבה מן התיבות יגיע כח דאאותיות המצורפות בה ומסכת תנועות הכחות ההם והבאת זה כזה על ידי פטישי הנשמה בזולת שיתעוררו הם כשרשן העליון לפעול הפעולה ההיא :

עוד יתואה ממנו מהכל פיו רוחניות ומציאו אדוש כמו מלאך שיעלה

134

במציאות מים **היינו** **הטפה** זרעית
 וברחם האשה מתרקם ונרקע' ככה
 יבחנו דרך משל האותיות בג' בחינות
 והם אויר מים רקיע והוא כי במציאות
 אויר רזי כשתמצולו מבינה לחסד
 והכוונה להורות שעדיין בחסד היו דקות
 בלתי מתגלות באויר הזה שתהיה פשוט
 מגשמות ממש' ואחד כך נמשכו מחסד
 לגבורה ובגבורה נתעבו ונתגלו יותר
 עד שנתהוו במציאות מים'
ואחר שנתבאר דרך סודות האותיות
 צריך לנאר מקום כללות
 אחיות ותליות והוא כי יש מי שכתב
כי א בג ד הו הם רחמים גמורים
ז ח ט י רחמים בינוניים **כ ל מ נ**
ס ע הם מווגים **פ צ ק ר ש ת** הם
 דין גמור' ו'לעד על זה במזמור' **אשרי**
איש ירא את ה' במצותיו הפץ
מאד! תמצא שכל פסוקי המזמור
 הם שנים שנים באו אל נח ובפסוקים
 האחרונים אמר שלשה שלשה **פ צ ק**
ר ש ת פור נתן לאכילנים וגו'
רשע יראה ובעס וגו' אבל מונת
 המזמור באלו רשעי פסוקים לומר
 שבצדקה שעושה האיש ירא את ה' שפור
 נתן לאכילנים לא הפסיד בעבור זה רק
 צדקתו עומדת לעד ר'ל תעמוד לו זכות
 והצדקה לעד ולבצח נצחים והשקט ובטח
 לערב וה' עומדת לעד גם קרבו ר'ל
 מעות שלו שנקראים קרן תרום בכבוד
 גדול לא חסר ולא יחסר' ואם ח'ו מודת
 דדין מתחזק נהפך על הרשעים וה'
 רשע יראה ובעס והאותיות הללו שרם
 מורים דין **פ צ ק ר ש ת** ידין כהם
 דשעי ארץ ויתן עון ותעצמות לצדיק

צדקות אהב' וכשירצה האדם להכיר
 שמות או תפלות או תיבות לפי הפעולות
 אשר ירצה יעשה הרכבת תיבה כולל
 או רובה' והנה אמרו המדקדקים ז'
 כי האותיות מתחלקות לה' חלקי אותיות'
 הגרון והחיך והלשון והשיניים והשפה'
 ואמרו חכמי האמת צל' כי אלו האותיות
 כולן יתחלקו בח' מוצאות וכל מוצא
 ירמוז לספירה א' אותיות הגרון ירמוז
 לחסד' אותיות החיך ירמוז לגבורה'
 אותיות הלשון ירמוז לתפארת' אותיות
 השיניים ירמוז לבצח' ואותיות השפה
 ירמוז רהוד' וכל מוצא תהיה אותיותיו
 נגלים יותר מאותיות המוצא שלמעלה
 ממנו כמו שיהיה כן בשרשי המציאות
 שיהיו הספירות שכל א' תהיה נגלית
 יותר ממה שלמעלה ממנה' והנה
 האותיות האלה מציאות מקום היותם
 מביניה כי משם תהיה תחלת גלויים
 אבל עיקר הויותם היתה מכח החכמה
 כי על ידי לב' נתיבות חכמה ושפע אור
 נשפע בבינה ומאותו השפע נדהו בבינ'
 הויות האותיות ולא הויותם ממש אלא
 הויות האור כנז' כי מזה שבחכמה לא
 היו במציאות אור לרוב דקותן והנה
 נמצ' בתור' אותיות גדולות ואחול'
 שאותיות גדולות יהיו בחכמה בינונית
 תת' קטנות מלכות' והל' כי כאשר
 תהיה האות גדולה ירמוז שתהיה אורח
 ורוחניותה נשפע מאור החכמה' וכמו
 כן בבינוניות וכן בקטנה' ובס' הזוהר
 אמרו שסוד אות גדולה היא בבינה צ'
 בסוד הלבנה במילואה'

ולהבין היטב כלל כל היברים
 שאמרנו צריך לדעת כי
 יח א 18 I עם

אשר יהיו מתלבשות באותיות ה' לפי זה ימצא אותיות ו' הפעם מיוחסות אל התת ומלכות ופעם בפני החיות שהם שואבים מהם והם עצמם ו' לא שהם מקודות לאלו וכיניהם יהיה חלוק רב ולפעמים ירמוז האותיות בעצם בענפים והכחות המתאצלים ומתפשטים ובמקרה אל עלוניהם ומקוריהם העליונים *

ופעמים ירמוז למקוריהם ועליותיהם בעצם ובמקרה לענפים והתחתונים ועל דרך זה ישתוו האותיות ברוחניותם וכמציאות אצילותם עם דויות שוות האותיות בצורתם כענין ו' על ארץ ו' תתאה שזו תהיה בכתר וזו תהי בתפארת או זו תהיה בתת וזו תהיה ביסוד ועם כל זה הכל הוא דבר אחד מתקשרים זה בזה וזה כזה כשהבת קשורה בגחלת כל עלול קשור בעילתו * ומפני העוד ידועת קשור העולמות והשתלשלותם זה בזה בעלמה ידיעת פעולת הכמות * ואם ימצא איש ממנו איזה דבר ימצא מרורות פתנים בדבשוכי אפשר יהיה לו להרכיב טוב ברע או רע בטוב ואם חמר ימיר חו' או לפחות לבלבל יצועי אביו ואז יחולל ויקצץ :

ואעפ כן יהיה אדם רשאי להשתדל אחר ידיעת' כדי שידע גדולת האל ית' ושיהיה בן הערב עם אבות המשיגים טעם בידיעת סתרי תורה אבל לא כדי לעשות מעשה וראשתמש בתגא חלף הלך לו *

גם יש דבר יותר גדול וחשיבות והמעלה מעלה מעלה מצורת האותיות הלא המה כוד הנקודות * כי ידוע שיש לנו עשר נקודות ה' כררן נקראים

עם היות שאמרנו שאות פ' רבית רומזת בספירה פלוני' אין הכוונה במש שירמזו האנר הואו אל עצם הספירה ההיא כי אין באות נכלל כל עצם הספירה ממשי אמנם ירמזו באותיות צורות נבדלות מתפשטות מתאצלות מעצם הספירה ואין ראוי לחשוב שיהיו הצורות דמאלו צורות נבדלות מהספירות ענין בפני עצמן כמלאכים ומרכבת אלא הם יהיו חלק מחלקי הספירות :

ורענין הוא כי בכל ספירה וספירה יש כמה אלפי אלפים ורובי רבבות מיני אצילות בעלמות וענפים ומציאות אשר לא יכלם שכל בן אדם ולא מלאך * ויש אות שתלויה בתת אבל אותו חת אפשר שתהיה התת שבמלכות או שביסוד או בא' משאר הספירות כמש למעלה בדרוש א' ועם זה יתכן טעם היות שאות ו' תהיה בתת עם כל זה תהיה נכללת עם אותיות' בוכף שהם בשפה כלומר בחוד ועד זה לכל המציאות ולכל הספירות ודכול רחא בכללים ובפרטים ד' לפי הכללים והפרטים * גם יש אות שיגלה קצת ענף בספירה פלונית ויש אות שיגלה קצת ענפים מאותה ספירה עצמה ולא אותם ענפים אלא זה' הם * ויש אות שיגלה הדבר יותר בכללות ויוכלל ברע ענפים שתהיה כולל אותם ד' אותיות או ח' וכיוצא בו ויהיו בכללים באות א' לרוב רקותה וקורבתה אל עצם השרש * עוד אולי שצריך לדעת כי כל המרכבת והחיות והאופנים שואפים אצילות רוח ושפע ומזון מתוך הספירות כל א' מענף ובחיבור ידועה מן הענפים והבחינות

להבין היטב ענין הנקודות כי כללות הנקודות יהיו ענפים דקים מסתעפים באותיות ומקור אצילותם תהיה בחכמה וכמש תהיה דיוותם וגלויים ומשם תהיה מציאותם ואצילותם על ידי כח הכתר * והענין הוא כי הם יוצאים מחכמה ולא מצד בחינותיה החיצוניות המתפשטו לא מצד בחינותיה הפנימיות דל' מצד בחינות המתדבקת בכתר כי מבחינה הב' של כתר הנקראת אורח ולבש אל שאר בחינותי אשר היא מתאחדת בחכמה כי בהנתהו הנקודות הנז' כי ההשפעה שהשפיע הכתר בחכמ' לא היה מציאות נקודות לא שפע הראוי לה' * והנה כענין שתהיה החכמה בערך רוח הבינה והבינה בערך גוף אלו כן יהיו הנקודות בערך האותיות מפני שאלו הם ענפים מתפשטים מאור הבינה וכן לא יש לאות תנועה והבנה אלא על ידי הנקודות כדרך שאין לגוף תנועה אלא על ידי הרוח * ואין לשאול ולחקשות כי איך אפשר שיתבאר הנעלם בנכתר ממנו הפך הדברים העליונים שדחתונונים מודיעים אותם * כי יל' שיהיה כמשל עשיות מתחלפת בגוניה' שלא יתגלה גוניהם לעין הרואה ולא יאירו עד שיתנוצץ ניצוץ השמש ועי' האור שיאיר ביניהם יתגלה גוון כל אחד ואחד מהן וכן הענין בעצמו לנקודות עם האותיות לפי מדרגת אור הנקודה כן יתגלה אור האות וכפי מדרגת האות יתגלה בה אור הנקודות כי לא ישתוה ניקוד דכנויים לנקודת השמות ונקוד השמות לנקוד האותיות עם היות הנקודות שוות בצורתן * והעולם

נקראים מלכים קמוץ צירי חולם חירק שורק ברו' וסימנם פיתוחי חותם * וה' בהן יקראו עבדים עבד א' למלך א' והן פתח סגול חירק בלא יוד קמוץ חטף קבוץ שפתים * ויש עוד נקודה שהיא עבד עבדים והוא השבא * ואמרו חכמי האמת זל' כי המלכים רומזים א' הענפי' דהנאצלים ממקור עצמי דהספירות העליונות * והעבדים רומזים א' מציאות המלכי' אשר להם במלכו' כי מצדה תהי' העבדות ומצד מעלה תהיה החירות * והנה לפי שבמלכות יש מראות הצובאו אשר בה מראות כל המראות העליונות והיא מגלה כל הדברים הנסתרים לכן כל הה' נקודות אשר ירמוזו כל החמש נקודות לה' ספירות העליונות שהן גדולה גבורה תפארת נצח והוד יש להן מראות במלכות אשר יתראו * ואין הכוונה לומר שהמראות אשר יתראו בה על ידי בחינת הנקודות לכדי כי כמדת בחינות ומציאות יש במלכות שבהם יתראו העליונים בה כי היא מוללת כל הבחינו' והשרשים והענפים העליונים אלא שהכוונה לומר שאותם המראות העליונות אשר יהיו נרמזים בה' מלכים הנז' יתראו במלכות על ידי הח' עבדים הכוללים בה כי היא מראת המראות העליונים בפרשות וגלוי ולא בכללות העולם כ' כמו שתהי' במקור העליוני * עוד אזל' כי עם היות שישתנו הנקודות באותיות שוות עם כל זה ישתנו בחינות ורוחניותם כמש' באותיות * ועם זה אין לתמוה אם ימצאו בנקודות פירושים מתחלפים זה מזה ומכל מקו' הכל יעלה אל מקור א' ושרש א' * ועוד אזל'

תהיה מעלת הנקודות על האותיות
כמעלת הרוח על הנפש והגוף :

ועוד יש מעלה אחרת יותר גדולה
למעלה למעלה מתנשא לכל
לראש הלא רמה הטעמים ומדם
ינעם כי אזל כי הטעמים מקורם
ואצילותם הוא מן הכתר ממש ורזם
ענפים מתפשטים מבחינת אור הכתר
הנתפס וכמו שלא ישתוויר רוחניות
האותיות ורוחניות הנקודות עם היותם
שונים כן לא ישתווה רוחניות הטעמים
עם היותם שוים כי יתהלפו בסכת
מוקמוס וענינם עד לאיזן תכלית כמש
באותיות * שהנקודות הם דמיון רוח
האותיות כן הטעמים יהיו בדמיון נשמה
אל הנקודות :

נמצא שישנן כדרגות זו למעלה
מזו כעין מדרגת נפש רוח
נשמה וכן יהיו עניניו בנשמים כי האותיות
הקבועות כפה ה' מוצאות מתכבדות
חיטב בכלים הגשמיים ולא כפה ולשון
ושפתים והנקודות רוכבות על האותיות
כרוכב על רכוס ולרוב דקותן יותר
מראותיות אינם חונים בעצם בנשמות :
והטעמים אינם קריאה כקריאת
האות והנקודה אלא
בהברתם שהוא אחר הזכרת האות כגון
באותיות המושך הכתהיים מן הנקודות
ואף האותיות לא יהיו נוגעים אלא כחוט
השערה כאלו נוגעים ולא נוגעים כדרך
המחודק שאינו מתייחד דחיטב עם
הנפש הזאת לרוב דקותו והטעם נמצאו
שלא יהיה נוגע כלל באות אלא רוכב
על הניקוד שהוא הבנה בעלמת עד
מאד :

ותמיה אני מאד איך קודמות
דקדק של כסתעריבים

יצו אינם קוראים טעמים כלל וכבר
גאוני עולם יבוא שלום ינחו על
משכבות דאודבר הזה והיה בידם
למחות ולא מיהו בריות כי מעלת
הטעמים ומדרגתם היא גדולה כמעלת
הנקודות ומכל שבן כמעלת האותיות
איך לא עשו עמהם לקרוא תורת ה'
תמיהה בנקודות גם בטעמים כקריאת
הספרדים יצו * גם אמרו חכמי האמת
זלל כי גם בצורת האותיות יש הפרש
בין כתיבת הספרדים לכתיבת אשכנזי
עם כל זה לכולן יש סוד ורמז למעלה
כי לבמה צרופים וצירופים משתנים צורת
האותיות ובפרט בצורת האלף שעושים
האשכנזים יוד ראשונה של אלף כצורת
זיין כזה יש סוד ורמז בתיקובין :

גדולה מכולם אפילו בענין הגוף
אינו יכול לומר ניגון של
תורה לנביאים או של נביאים לתורה
כמו שאמר בספר החסידים סימן טב
וזל לא תשיג גבול דעך אשר גבלו
ראשונים שתקנו הנגונים שלא יאמר
ניגון של תורה לנביאים וכתובים ושל
נביאים לתורה ולכתובים ושל כתובים
לתורה ונביאים אלא כמו שהוא מתוקן
שהכל הלכה למשה בסיני שנה
יעננו בקול עב * הרי שדקפיד הקב"ה
אפילו על אופן הניגון של כל דבר ודבר
לא יחליף ולא ימיר כי הכל נאמ' למשה
בסיני :

האמנם ידוע כי פנת יקרת הדרת
מעלת גדולת הלה תהלת
תורת ה' בהיותה אצלו בבית גבזו היתה
מופסת

שנשיג באמצעות בעהב פטיות דהו' וכבר דאריך כזה הרב בעל העקידה ול שער מג' ומד' וכמו שרמז חז"ל בסכת פ' אמר רבי עקיבא :

אמר רבי יהושע בן לוי בשע' שעלה מרעה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבשע מה לילוד אשה ביננו אמר להם לקבל תורה בא אמרו ליה רבשע חמדה טוב' נגזזה לך תתקעד דורות אתה מבקש ליתנה לבשר ודם מה אנוש כי תזכרנו

מה אדיר שמך בכל היארץ אשר תנה הודך על השמים אמ' ליה הקב"ה למשה משה החזר להם תשובה אמר לו רבשע מתוירא אני שמע' ישראל פניו בהבל פיהם אמר לו אהו בכסא כבודי וזה החזר להם תשובה שנאמר מאהו פני כסא פרשו עליו עננו אך תנחום מלמד שפירש רהום שדי מזיו שכינתו עליו ועננו אל רבשע תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה אנכי האקוד אשר הוצאתיך מארץ מצרים ונ' למצרים ירדתם לפרעה נשתעבדתם תורה למה לכם שוב מה כתיב בה לא יהיה לך אלקים אחרים ונ' בין אנשים אתם שרווי' שעובדין ע"א תורה למה לכם שוב מה כתיב בה לא תשא את שם

הפטיות וחמב' כלו בלתי התגשמות כלל והראיה שהיא קודם כריאת העולם ואם היתה לבושה מחמר כמו עתה איך מקומה בשבא לתורה למשה איש האהים להביאה אל בני ישראל הלבנישה במלבוש רחומי רחוקה כדי שיוכל לקבלה שכשם שלא יוכל האדם להסתכל בעין השמש מחמת בחירות אורו כי רב הוא כן יראה השכל מחמת טרדותיו המעיקות אותו בדיעותיו בצוף האדם החמרי והעכורי מלא טרמות ותק' לקבל התורה מבלתי התגשמות ומלבוש כי לא ישיג כלום בודאי מפני חלק החמר שיש באדם כי הוא מונע לזה רצה דגשם ית' להלבוש התורה במלבוש הזה כדי שיוכל האדם להתעסק בתורה כל ימי חייו וזו כשיפרד החומר מהשכל והגשמה בעהב ישיג רוחניותה ופטיותה :

דהמלבוש של התור' הוא המצוות אשר נתן לנו כרמז בספר חזקוני וכן יורה מלת תורה תר"א מצוות ואמרי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום כי בהשתלם האדם בע"ה בעצות מצות עשה כזה נותן שלמות לכפשו והיה לה כקנין עשות הטוב וכן במצוות לא תעשה הוא מכניע רחמרי באופן שישוב שכל בפועל נמצא שבטעות פטירתו וסלוקו מן העוה' להיות חמרו כבר נתמעט ולא ישאר לו בלתי אם הנפש אז ישיג מעלת רוחניות ופטיות התורה ולא יראה שכלו מהשיג והאיל ואין לו מעיק ומונע כי רחמרי שהיה ספק מבדיל חלק ה"ך לו וזו היא צוננת השם ית' בתת לנו מצוותיו כדי

שאיך מוריד לבר ~~שקט~~ מתקלד
 דורות והיה אצלו שקטעים שידידו
 למטה לארץ ואנב אורחיה גדולת הקב"ח
 באמצעות ישראל על ידי קבלת התורה
 יותר מגדולתו באמצעות המלאכים
 והגרמים השמימיים וכנגד הא'
 חקשו מה לילוד וכנגד הב' חקשו המקור
 טובה גנוזה וכמו שנבאר ונאמר שהב"ח
 ידוע מדרגת ומעלת גדולת מרע"ה בר'
 הברלים שאמרנו למעלה וכמו שהאיך
 בזה האלקי רשבי ע"ה בפרשת ואתחנן
 על פסוק ודבר ה' א' משה פנים
 בפנים וגו' וכמ"ל רז"ל פני משה כפני
 חמה וכו' אם כן נראה מכאן גדול נבואתו
 מכל שאר הנביאים עד שהיה בעת א'
 ובמצב א' איש ומלאך או איש ואלהים
 ולזה קראוהו איש האלקים שהיה איש
 ואלהים כמצב א' לא כשאר נביאים
 שכשהיו נביאים היו נפרדים מהחומר
 והיו אלהיים כולם כמ"ל ומשה עלה אל
 האלקים ר"ל עלה למדרגה אלהית גם
 נתתיך אלהים לפרעה גם מאמ' חז"ל ע"פ

וזאת הברכה אשר בך
משה איש האלים
אם איש למה אלהים ואם
אלהים למה איש לא לומר לך
 שהיה איש ואלהים יחד.
אמר ר' אבין ממחציתו
ולמעלה אלהים וממחציתו
ולמטה איש עכ"ל

הנה הקושיא מבוארת שלמה
 הקשו פה במרע"ה הקושיא
 הזאת יותר משאר הנביאים שנקראו
 איש האלים כמו אליהו ושמואל ואלקנת
 ומיכה :

והגדראה

שם ה' אלהיך לשוא משג'
 ומתן יש ביניכם תורה למה
 לכם שוב בטה כתיב בה זכור
 את יום השבת מלאכה אתם
 עושים שאתם צריכי' שבתה
 תורה למה לכם שוב בטה
 כתי' בה לא תרצח לא תנאף
 לא תגנוב קנאה יש ביניכם
 יצהר יש ביניכם גלוי עריות
 יש ביניכם תורה למה לכם
 חזרו והודו להמכה שנאמר
~~ואתה תמך בכל~~
 הארץ ואלו אשר תנה הודך
 על השמים לא כתיב ביה
 עכלה :

מלכד

הקשיות שמקשה
 הר"ע ז"ל יש להקשו'
 מה טעם לקטרונ הזה של המלאכים כי
 לז' הונח שיהיה שייך ביניהם התפעלות
 והקנאה אין טעם לאמר מה לילוד אשה
 בינינו האם דבר חדש הוא לצדיקים או
 לחסידים או לנביאים להפשיט חומרים
 ולעלות למעלה למעלה בפשטותם
 ושכלם להיות כאח' מצבא המרו במרו' .
 ועוד מה טעם רצה הקב"ה ששייב מרע"ה
 תשובה בפעם הב' ולא בא' ולמה לא
 השיב הקב"ה בפעם הב' כמו שהשיב
 בראשון :

האמנם הכוונה כוללת כמאמר
היא לתרץ ב' קושיות
 גופלות בענין נתינת התורה הא' נגד
 מרע"ה והא' נגד כבוד התורה ובתירוצם
 ואלו הם הא' נגד מרע"ה הייך עלה
 למרום ולרורי' דבר גדול הערך זאת
 התורה . והב' כמ"ל נגד השם יתב'

143

הוא על מרעה כי היה מנבא בלתי נפרד
 בחלקו הדומרי כמו שכתבנו ואפילו הכי
 לא היה אוכל ושותה וזר דבר גדול
 במרעה שלא נמצא בשום נביא
 זולתו לזה נכתב בתורה :

אם כן זהו עיקר רחוקות של
 מלאכי השרת באומרים כח
 לילוד אשה שהנה יש להקשות לכח
 שבו את לשונם פה המלאכים ככנותם
 למרעה לילוד אשה ולא אברו מה לבשר
 דם וגו' כמ"ש למטה בע"ה אבל יתורץ
 זה שהכוונה ליומר איך אפשר רחוק
 הגדול הזה היות בתוכנו כריה כמו
 שנולד ממעי אמו בלתי הפרדת חלקו
 החמרי רק כמו שנולד ממעי האם
 והוה מה לילוד אשה כלומר איך אפשר
 שכמו שנולד מהאשה חמרי הוא ביננו
 בשלמא שאר הנביאים היו מולם אלהים
 ונפרדי' מהחמר אבל מרעה היותו נחלק
 החמרי שבו מה לו להיות פה ביננו

וטעם הקטרוג הוא כי עם היותם שאין
 ביניהם קנאה ושנאה כלל עם כל זה
 קטרוגו ורדין עמהם לכאורה לפי כי
 בהיותם שלוחים מאת השם יתבר' פרו
 למטה לארץ אי אפשר לעזו לסובלם
אם אינם מתלבשים בלבוש גשמי
 וכמ"ש הר"ע ז"ל ואם כן אם המלאכים
 צריכים להתלבש לבוש גשמי ולרדת
 ממצייאותם לעשות מלאכה הנה כל
 שכן וק"ו שהארם החמרי צריך להפשיט
 עצמו ממשגי החמר הואיל והוא עולה
 לשמי מרום ואם הקב"ה משנה הסדר
 דזה הרי זה יראה עול בחוקו ית' שלפי
 האמת כמו שאי אפשר לעזו רחוקותו
 לסבול רחוקות ופשיטות המלאכים

ככה

והנראה כוונתו הוא שהוקשה לחז"ל
 איך עתה בשעת סלוקו
 מן העולם שהוא תכלית מעלתו יתארוהו
 בתאר השהו לטאר הנביאים שאם כן
 מה יתרונו תחת היותו אב למולם כיתרון
 האור מן החשך וכומו שאמר בספר
 הוהר ולזה אומר בע"ה שאין הכוונה
 לכנות באיש האלהים כשאר הנביאים
 שאם כן מה יתרונו אלא ודאי הכוונה
 לימר התורה זה הכנו לברנו שהי' איש
 ואלהים בזמן אחד וכא ר' אבין ותירץ
 מה שרמזנו במעלתו והוא היותו איש
 כשהיה אלקים ומתנבא גם כן וזהו שאמ'
 קמצייתו ולמעלה כלומר במצב א' היה
 איש ואלהים וחיו בו חלקיים אלהים
 וחלקיים אישיים במצב א' שהיה חציו
 איש וחציו אלקים ובזמן שהיה בו אלהות
 שהוא מוכנה לדברים העליונים היה בו
 החלק האישי גם כן שהוא מוכנה
 לדברים התחתונים המוכנה למטה ולא
 כשאר הנביאים שכשהיו אלהים לא
 היו אנשיים וכשהיו אנשיים לא היו
 אלהיים ולא היה בהם כח לזה ולזה
 במצב אחד :

ועם זה יתורץ קושי נופלת במ"ש תור'
ארבעים יום וארבעים
לילה להם לא אכל וגו' שיש
 להקשות מה הוא מעלת מרעה כזה
 העניין שלא אכל האם שאר הנביאים
 היו יכולים לאכול בזמן הנבואה כדי
 שיתפאר פה מרעה שלא היה אוכל כי
 אין הפרש היות הנביא כנבואה חציו יום
 להיותו מ' יום הואיל והיו אלהים באותה
 שעה ואין האלהי אוכל ושותה לא בזמן
 נבואה ולא בזמן מועט אבל החדוש

חלק חומר השאר רוחני כאחד מצד
 המרים כמרום בנפש המשכלת לבד
 וזה היה לו ולהם למעלה ולכבוד.

לזה רמז להם הקב"ה לקבל תורה במלת
 תורה שלא היה אפשר באופן אחר אלא
 לבוא לקבל בגוף ונפש כמו שבא מרעה
 וזה למה שהתורה הוצרכה להתלבש
 בלבוש הזה החמרי והגופני וכתוב בדני
 ונייר או גויל וכמו שהאריך הזכיר על
 הדבר הזה ואם לא היה כדור האופן
 ובמלבוש הזה לא היה אפשר למרעה
 לקבלה מצד פשיטות האור הגדול כי
 רב הוא. ואם כן מאחר שהיא תפוחי
 זהב במשכיות כסף כלומר שתוכו רצוף
 רוחניות ואור כדור אש אי אפשר לבשר
 נדס להקיפו אם לא שהלבישו במלבוש
 הזה הנרמז בכסף שהוא פחות הערך

מהזהב אשר במשל בו הרוחניות.
 אם כן מצד זה היה ההכרח לקבלה גם
 כן מי שהוא כולו ותוכו רוחניות קדוש
 לבוש מלבוש הדומה ומתייחס לרוחניות
 כמו התורה ואם היה רוחני הכל לא הוח
 אפשר לסובלו מפני המלבוש הגופני
 שלה. וכן אם המוכנה לתתה בפשיטות
 ורוחניות שלה כמו שהייתה בשמים
 תתקער דורות קודם בריאת העולם בלי
 ספק שלא היה יכול האדם בחלק השמי
 שבו לקבלה אלא אם כן היה כולו רוחני
 וזה היה בלתי אפשר באדם כי זה פעל
 המלאכים וכבר היו לו מלאכים במרום
 אם כן לזה אפשר שהוצרך לתתה למי
 שיקבלנה שיהיה מורכב ולבוש מלבוש
 חומרי כמוה ולא היה אפשר בענין אחר
 וזו רמז להם במלת לקבל תורה שרומזת
 תיבת תורה לתרג מצות שהם מלבוש

לרוחניות

ככה אי אפשר לבעלי החמר לעלות
 לעולם העליון הרוחני דמשוט בלתי
 הפשטת חמרו אורבא זה כס גדול כי
 לזה בענין ר' חנינא בן דוסא מיהב
 יהבי משקל שקלי גדול היה הנס ה
 האחרון מהראשון כי דודבר רוחני
 להתלבש בחמר וזהו דרך העולם
 כמלאכים בירידתם למטה לארץ.

גם התורה והנשמות אבל שיכיל עולם
 העליון עולם הרוחניות דבר גשמי הרי
 זה כס גדול יותר מהראשון ואם כן זה
 עיקר קושיית המלאכים שכשם שעשה
 עמו להפליא כך ראוי לעשות עמהם
 ולא להורידם מרוחניותם ואם לא מר
 לילד אשה ביננו איך אפשר להיות
 גשמי בין הרוחניות ואם אפשר זה אפשר
 זה.

השיב להם הקב"ה לקבל תורה בא
 כלומר שהפשיט חומרו כל

כך באופן שהיה מוכן לקבל תורה כי
 הפרש גדול ורב ורס יש בין אומרו משה
 קבל תורה מסיני ונתנה ליהושע כי תלה
 הדבר במרעה בקבלתו כלומר היותו
 דאו לקבל ואילו לגבי יהושע שפניו
 כפני לבנה כמ"ל למעלה תלה דודבר
 במוסר והגותן כלומר באמצעות מעלת
 המוסר וזהו ללמוד תורה אבל לא הירר
 ראוי הוא מעצמו לקבלה אם לא היה
 באמצעות השפעה הגדולה מאת השופע
 וה"ל לקבל תורה בא כלומר הרי הפשיט
 חומרו באופן שיש לו יכולת והכנה
 לקבלה מצד עצמו בלתי הכנה מבחוץ
 ונשאר רוחני כמותם ולפי שעם כל זה
 יש להקשות למה הוצרך לצו הכלבולים
 היה לו להקב"ה לעשות באופן שיפריד

145

לרוננות ותוכי כמחבבם חוזר והוא
 כנימטר' תורה תר א כי אנכי ולא יהיה
 לך כפי הנבונה שמענום שנאמ' אהת
 דבר להי שתיים זו שכעתו וגו'
 ובשם שאמר למעלה שהקב"ה
 האציל העשר כפירות
 כדי שהאדם יוכל להביט ולא יכח
 דאת עיניו וזו מרוב בהירות האור הגדול
 בן התורה כולה שהיא שמתנו של הקב"ה
 הוצרך להלבישה במלבוש הזה שיש
 אצלנו שהם מעטת המצות וכיוצא כדי
 שיוכל בן אדמה לקבלה' וכוח יהקן
 שהם נזרו מתשובת הקב"ה שרשיב
 להם לקבל תורה כבש' ולזה לא שאלו
 כי אם מה לילוד אשה בינינו ולא אמרו
 למה בא לקבל תורה ונעלמה מעיני כל
 חי מעיניהם לא נעלמה כי הם יושבים
 במרום מעיני עבדים אל יד אדוניהם
 ויוצעים הכל וגאם כן היה לומר
 בהסכמה מונחת למה בא לקבל תורה
 ולא לומר מה לילוד אשה וגו' אמנם הם
 כוונו לומר מה לילוד אשה בינינו רל'
 בינו שכולנו שכלים ורוחני' מה לילוד
 אשה ונזוהרו לומר למה בא לקבל תורה
 כי תשובתם בצדק וחשיב להם הקב"ה
 לקבל תורה בא כלום' לא נתייחס אליהם
 כי אם א התורה שיש בה תוכי' והיצוניות
 כך נעשרך שיהא המקבלה וזש לקבל
 תורה בא ואינו מתייחס אליהם שכולם
 והאניים כדי שתאמר מה לילוד אשר
 בינינו הרי שהשיב להם הקב"ה הקושיא
 הא' שהקשו נגד מרעה כבש' בתחלת
 ב' המאמר :

עתה היתה תלונתם בשביל כבודם כמו
 שאמר שרמו תובת כינו ובאה אליהם
 התשובה עתה חזרו והתלוננו בשביל
 כבוד רמתורת והזרו והקשו רבשע
 חמדה טובה נזוה רל' דבר רוחני ופשוט
 בתכלית הפשיטות והכהירות והראיין
 שהרי היה לה מציאות קודם שנברא
 העולם בזה נראה שהיא פשוטה מכל
 מיני חמר ומלבוש כדמות נותנה והראי'
 שלא היתה תופסת' בטקום שהרי קודם
 בריאת העולם היה לה מציאות אם
 תלבישנה במלבוש חמרי הרי אתה
 ממעט בכבודה ובמציאותה ויותר טוב
 בהניחה כמו שהיתה רוחנית מכללי לבוש
 וזש אתה מבקש ליתנה לבשר ודם
 ולא אמרו אתה בנותנה רק אתה מבקש
 כלומר אתה מבקש מינים ממיני' שונים
 לרבר רוחני ופשוט כוח אתה מבקש
 ומשתדל להוציאו ממעלתו ומודגתו
 ולהלבישו לבוש חמרי בשביל ישראל
 ולזה אמר אתה מבקש המצאות ליתנה
 יות טוב להניחה כמו שהיה ולא להורידה
 במעלתה שכברא גדול כבוד הבריות
 מכבוד התורה מה אגוש וגו' ואם הנונות
 להראות את גדלך ואת ערך ההוקה הכח
 דיוודך על השמים כלומר באמצעות
 תנועת הגרמים השמימיים וכל העולם
 כולו יכירו וידעו את גדלך כמו שהיה
 מפרסם אברחם אבינו עה באמרם
 מרגלית טובה היתה תלויה בצוארו של
 אברחם אבינו וכי יצא תלא' כנגל' המן
 וזו הנה הודך על השמים :

אמר לו הקב"ה למשה משה החזר
 להם תשובה רל' ער עתה
 שהקשיא של זבלאים היתה כנגדך
 יש א 19 1 דל

אתם יותר ראויים מהם אלא שתאחז
 בכסא כבודי וכו' והכוונה שלא היה
 באפשרות להכיר כבוד אלהים בשלמות
 על ידי תנועת הגרמים הטמימים אם
 לא באמצעות ישראל והעיקר והחסידים
 שיש בהם נוח על ידי העוסקים בתורה
 והואות לפי שרומפות הדרך לחדוש
 העולם בכבוד והכבוד שלא נפול במקרה
 והודמן כמדת האפי' הוא שהדבר הנבא
 בהודמן אי אפשר שיפול בשלמות ויחד
 וכן הראוי אליו מכל צדדיו כי יחד
 פעולתם וסודו תכונתם והסכמת כל
 חלקי פעולתם על כבוד יורה על חכמת
 הפועל ואתם כבודו עצומה כמו
 שכתבנו למעלה * והדבר הנבא
 במקרה והודמן כאשר יעלה המולד אי
 אפשר שיפול על השלמות והיושר והכיוון
 מכל צדדיו וכמש' הרב הכורה זל' חב' פ'
 כ' שעמד ארסטו כנגדם ובטל טענתם
 וסכרתם בג' טענות חזקו כמו שהבאתים
 למעלה בדרוש ב' כי דיוק פעולתם
 אשר לא סר ולא נשתנה בעולם והוא
 הראיה על פועל ככוונה וחכמה וכמו
 שהארכנו למעלה :

האמנם האמות והמנפתי' והדברי'
 דמשנים שבע הסדר הזה
 לפעמים כמו העמדת השמש וכיוצא
 הוא סבה מתישבה אמתת מעיאותו יתב'
 כב יכול דמתיאמתת בטבע הקיים
 המסודר תמיד באופן א' כי ההתחלפות
 הזה יהיה פתוחן פה לאפיקו האומרים
 שנפל בהודמן כי אין לנו עדים לשכר
 מלתעות כפירים ומלתעות עול אלא
 בסוד הקיים והוא הנבלי' משתנה *
 ובראותו משתנה פעם יתנה באופן א'
 ופעם

ר' שנוגעים בכבודך לא היה ראוי
 שתשיב אתה ובכבוד ראית מה שהשבת
 בעבודך * אבל עתה שהוא דבר הגנוע
 בכבודי אינו מהראוי שאשיב אני אלא
 אתה גם שלפי התיירוף שתיירף להם
 מרעה שיותר ניכר גדולתו ית' באמצעות
 ההתחננים מנאמצעות העליונים כמו
 שנפרט בהל' וכוז' אינו המעטת כבודם
 של מה ואינו מהראוי שהקבה ירצה
 לתקועים כבוד משרתיו העומדים לפניו
 באומה ויראה וקרא זה אל זה וששים
 לשמחים לעשו רצון קוניהם לוא למרעה
 שיחזיר להם תשובה לסבות שזכרנו *
 ואז השיב מרעה מתיירא אני שמא
 ישרפוני בהבל פיהם וכו' שהכוונ למרעה
 בתיירוף זה לומר שהנה בענין קושייתם
 בטענת מעוט כבוד התורה בירידתה
 פה למטה בארץ יש לי תירוף גדול ואני
 אראה להם שאדרכא הריחה ריחה גדול
 בכנאה כזה הרבוש אבל עכ' קושייתם
 אלינו היא גדולה באמרם שאין אנו
 ראויים לקבלה אפילו במלבוש הזה כי
 כל פה כלנו וזכר נבלה וחורפה היא לה
 שבתעסק בה אפילו במלבוש הזה * והש'
 מתיירא אני שמא ישרפוני וכו' ר' ל'
 סתיירא אני שלא ינצחוני בטענת הבל'
 פה שיש בו חשא להכל פה שאין בו חשא
 וכו' שמא ישרפוני שמא ינצחוני בטענת'
 והוא שיש להם טענה חזקה שיש להם
 הבל פה קדוש מה שאין לנו אלא פה
 זוכר נבלה ואין ועמל בקיבו ישים
 ארבו ואפילו אחר החלבושה במלבוש
 הזה אין אנו ראויים לעסק בה * לזה
 אמר לו הקבה אחו' בכסא כבודי כלומר
 אין לך טענה גימטת שבה הפרט אין

ופעם יתנהג חילופו או הכפז הנבז אותו
 התועלת שיש כשטבע קיום המציאות
 המורה על אמתת המציאות כנהוג כבר
 חלף הלך לו בהריסת דטבע וטרור
 המערכה והנה לוח היה מאתו ית' שלא
 יהיו העניינים הירצאים מההקש הטבעי
 כי אם על פי נביא המפורסם המייער
 הדובר ההוא והמגלה צרכו ותכליתו
 הגדול לפי שעתו כמו שנתפרסם הענין
 מהאזנות והמופתים אשר עשו על ידי
 דבן של נביאים ומשם ואילך בשאר
 הנביאים כי זה מה שירחיק מאד טבע
 החושים וכמו שהיות הטבע הקיים הוא
 מורה על מציאות השם יתבר' ובריאת
 העולמות מצד יושר וכיוון ענינו כן גב':
 השינוי הב' היותו ע"ז הכיוון הזה
 ע"ז עבריו הנביאים
 המיעדים אותו אינו נותן יד לפושעים
 ומקום לאפיקו לתלות הרבר במקרה
 והזרמן האויל והוא גל' ע"ז הכיוון אלא
 ששינוי הראשון הוא ע"ז הקלה וזה ע"ז
 עבריו הנביאים והידים מוכיחות בלתי
 הזדמנות יקן היותו פעם א ע"ז השם ית'
 ופעם אחרת על ידי הנביאים ואדרכת
 בשינוי הב' הוא מעולרר בסדרו יתה
 בסדר הראשון כי זה הראשון מורה על
 מציאותו באמתת הסדר הב' על שם כבוד
 מלכותו דל' ריות כל מה שנתעשרת
 מהמציאות קולו ומהענייני המתחדשים
 מהם תמיד לא על דרך החיוב כמש'
 המכחישים חרדש העולם אדרבא זה
 מורה היות דתכל' לפי רצונו ונדכת
 חקמתו ולפי צורך ברייתו עושי רצונו
 באופן זה הסדר הב' ע"ז משרתיו הנביאי'
 מורח לנו גדול הענין הראשון גם נוסף

שמורה גדול כבודו עם הוראת מציאותו
 כמה שמורה היותו מועל ברצון דחפך
 הסברה המיניית שמוחיבת בחיוב'
אם כן זאת היתה טענת מרעה
 נגד מלאכי דרשרת על
 נתינת התורה לישראל וזהו שרמו הקב"ה
 אחוז בכסא כבודו כלומר אחוז בטענת
 כסא הכבוד שכב ימול אין לו מקו' לישב
 על כסאו אלא באמצעות קבלת ישראל
 את התורה מה שלא יתראה זה בהם ולא
 בנרמים השמיימים וזכו היאת לרם
 דחפך טענתם שאמרו תנה דיווך על
 השמים כמו שתאריך הריע זל' שער כח
 במש' דזל' וגבז מלאכי השרת וזר
 לשון הרב הנו' זל' וזה כי הוא מכואר
 כי כל ראות והמופתים אשר עשו
 מקולם הנה אין מטבעם שיעשו כי אם
 על ידי היכולת האלהי המושל על כל
 הנמצאים העליונים המנהיגים היסודות
 והרקיעים כי הנהגת המציאות מולד
 סבה אלא נפשות הגלגלים ומניעיהם
 והיכולת הזה הוא נספר לשעה קדימ'
 ביד הנביא אוהשליח העושה זאת או
 המופת והוא רודה בשבט עליהם ואין
 ספק שהוא אז לשעתו יגבת בפעל ההוא
 כמלאכי השרת וגו' וכל זה יושג על ידי
 התורה ואחר שהבין ברעה גדולת ישראל
 על ידי התורה אז השיב והראה לרם
 מעלת ותורה יתירה בחתלבש בלבוש
 הזה כהיותה כרוחניותה:
דוש תורה שאתה נותן לי מה כתוב
 בה והכוונת שאף ע"ז שפנימיות
 ותוכיות התורה הנרמז בתפוזי זהב הוא
 העיקר והוא המכונה לנשמה והמציאות
 והיבלי' הן הן הגופים דתכן קנין ופתח
 יט ב 19 2 ברה

נדה הן הן גופי הלכות וכו' דל תקופות
 וגימ והכפורים הם המלבושים אף על
 פי שהסבדא נתנת שאין ראוי לאדם
 להתעסק תמיד כל ימיו באלו העניינים
 בקינין ופתחי נדה לפי שמביאים לאדם
 לידי הרחוק הו' אפילו הכי אין לשלול
 המלבוש והגופים ההם והחמרות הוא
 כי סוף סוף הן הן גופי הלכות ואין
 לטעות בהם ולומר שהחיצוני והחמרי
 שהם הדינים וכיוצא בשאר משלים או
 כפורים המסודרים באמצעות בני אדם
 שהמקומהם הוא הפנימי לבד והחיצוני
 הוא דבר שאין בו ממש או בהפך שאין
 בו פנימיות דק חיצוניות לוא כי זה
 היתרון הנפלא נמשך לתורה האלהית
 על כל חכור ספר שאר החכמות כי זאת
 דתורה התמימה החיצוני והפנימי כמנה
 הכל אמת ויש בה ממש וכמש הרטבי
 עהווי להראו בר נש דאמר דא אורייתא
 אתיא לאחזאה כפורין לעלמא ומילין
 דחיוטין דאי הכי אפילו בזמנא דא
 יכלין אינון למעבד אורייתא בשבחה
 יתיר מכלהו דאפי' אינון קפסרי דעלמא
 אית כינייהו מילין עילאין יתירי אי הכי
 ביזיל בתרייהו ונעביד אורייתא מיניה
 אלא כל מילין דאורייתא כי האי גוונא
 עלמא עילאה ועלמא התארן בחד
 מתקלא אתקלו ישראל לתתא מלעילא
 וגו' בשעתא דנחתין לתתא מתלבשין
 בלבושא דהאי עלמא ואי לא מתלבשין
 בלבושא דהאי עלמא לא יכלין למיקם
 ולא סכיל לון עלמא ואי במלאכי כך
 באורייתא דברא להו וכרא עלמין מלהו
 וקיימין בנינה כיון דנחתא להאי עלמא
 אי לא מתלבשא אינון לבושא דהאי

עלמא לא יכלי עלמא למסבד ועל דא
 האי ספור דאורייתא לבושא דאורייתא
 האי מאן דחשיב דהואו לבושא היא
 אוריית' ממש ולא מלה אחרא תפח דהויח
 ולא יהיה ליה חולקא לעלמא דאתי
 ובגין כך אמר דוד עהנל עיני ואבישרח
 נפלאות מתורתך וגל עיני דל יודעאמי
 שההעלם וההסתר המגיע אלינו באלו
 דעניינים אינו דק מסכתינו וקוצר
 השגתנו וכמו עינינו שנלאו מראות
 פיתוחי חותם תכנית מלא חכמה דלא
 אתי אנש דיכל כתבא למקרי ולהא
 חמלך דוד עהנל עיני ואבישה נפלאות
 מתורתך :

או נאמר בדרך אחרת המאמר
 אכנסם להכין הרבה
 יש להקשות וכי מלאכי השרת לא היו
 יודעים למה בא מרעה לשמי מרום
 והלא אין דבר נסתר מהם גם וכי
 לא היו יודעים המלאכים שאינה ראוי
 להם מצד מה שכתוב בה גם באומר
 אתה מבקש ליתנח לבו ולא אמר אתה
 רוצה זאת ועוד אמאי אמר מרעה
 בתיירא אני שמא ישרפוני בתבל פיהם
 וכי אם היה מרעה אצל השי' איך יתיירא
 שמא ישרפווהו בהיות שעומדי המלאכים
 באימה ויראור ברתת ובזיע ובפחד
 וברעדה גם מה רמו לו השם ית'
 אחוז בכסא כבודי וגו' וכי אם לא היה
 אחוז בכסא לא היה יכול לחזור תשובה
 ועוד שלמעלה לא שייך אחיזה ולא
 הנחה אם כן מאי אמר לו אחוז בכסא
 כבודי גם מה באד' תנחום ללמדנו
 במש' מלמד שפי' שדי מזו שכינתו וגו'
 גם בתשוב' שחשיב להם קצת סתעשות

נרות

142

דברות ולא כולם ואמאי הכי אגבי ולא
 יהיה לך די בא' מהם ומאחר שהביאם
 כל אלה אמאי לא אמר איהו דין ומטפט
 מהדינים אשר באלה המטפטים
 גם האך נתפייסו עתה וחזרו לו והלא
 הם דברים הדברים אף הדברי האמורים
 קודם שלא היתה ראיה להם מצד מה
 שכתוב בה :
האמנם בהיות שתורתנו הקדושה
 מצד שהיא מעשר ידי
 צמח אל מלך נאמן מלכר מה שבראה
 לעין הנשמי יש בו כחות פנימיות אשר
 שכל האדם לא יוכל להשיגו ומה ששיג
 הוא החלק הזה הננוע האדם כמצוות
 עשה ולא מעשה כי מדות התורה וחלק
 הנסתר ארוכה מארץ מדה ורחבה מני
 ים ולכן אמרו מלאכי השרת דריות
 התורה כולה בחדרים והיות שעשועי
 של הקב"ה תקע"ד דורות ככל שחז'
 ואהיה אצל אמן וגו' ואם כן מצד
 סודותיה אשר לא יוכל לב האדם
 להשיגו אין ראוי להשתמש בו ילוד
 אשה מצד הפחיתות וההערר כי עד עתה
 לא שאלנו במך שתתנה לנו לשבחך
 ולפארך בהיות כי חשבנו שלא היינו
 ראויים אליה אבל עתה שבא ילוד
 אשה לקבלה יותר היא ראוייה אלינו
 לקבלה מצד שאנו בעלי שכל בלי חומר
 כלל חס מה לילוד אשה בלומר אין הכי
 נמי שהם היו יודעים לקבל תורה בא
 היא נעלם מעיניהם ומה שאמרו ברוך
 לילוד אשה בלומר בראותנו ב' בחינות
 אשר יש בין ילוד אשה לנו המלאכים
 שאם לא היה כי אם בחינה אחת לא
 תהיה כל כך אבל עתה שיש בינינו ב'

בחינות והם אלו בשלמא אם היה אדם
 הראשון בא לקבל התורה הואיל והוא
 יציר כפיו של הקב"ה אף על פי שהיה
 בעל חכר לא היה כי אם א' לריעותא
 והיא שהוא בעל חכר אבל עתה יש
 תרתי לריעותא הא שבא במקום מטובך
 והוא ילוד אשה ובא מטפה סרוחה בלי
 ספק אין ראוי להשתמש ולקבל ברגנות'
 דלית בה טיבי מי טעבר מקום השחן
 ב' פעמים והס' שהוא בעל חכר
 עכור אשר אינו מודאוי שיקבל דבר
 יוחני כזאת התורה סודותיה וכתרי"ח
 לזה השיב ואמר לקבל תורה בא בלומר
 לזכך חומרו על ידי התורה כי דריא
 בזכות חכר האדם על ידי המצוות ומה
 שכתוב בה כנודע והם אמרו רבשע אף
 על פי שדורות תשלים נפש האדם עם
 כל זה יותר היא ראוייה לנו מצד קדמותה
 שתקע"ד דורות חמדה טובה ולא מבקיא
 שאתה גותנ' להם בבקשה במך ומחלים
 פניך אלא אתה מבקש לתנה באדם
 שיש לו דבר שהוא קץ בו וממחר
 לשתלחה מעל פניו לזא תנה הודך על
 השמים אמר מרע"ח מתירא אני רל'
 מתירא אני שמא יבצחני בתשובתם
 שהטענה טובה היא שורפה לב והמנגד
 והשי' לו הקב"ה אחרון בכסא כבודי
 וחוזר להם תשובה לע"ה צדמת לדבר
 בחמד ידוע הוא שלשון כסא הוא כיסוי
 דמתיב בכסא ליום הגנו ודרשו רבותינו
 על איזו חג שהודש בתכסא בו וגו' כן
 גם כן בלשון המאמר אחרון בכסא כבודי
 הוא לשון כיסוי גם כבודי הוא מלשון
 כבוד חכמים ינהלו ואין כבוד לא תורה
 אם כן רצה הקב"ה לומר למרע"ח תוע

ואמר אלו הו' דברים בלבו אשר בראש
 נכללים כולם וחס שיש ועיקר תורתי
 לחבין ולהתבונן ביוחד הבורא יתברך
 ובחשנותו למטה בתחתונים ובפרטות
 הדבור הראשון אשר נזכר בו יציאת
 מצרים אשר בותלויח עיקר האמונה
 וההשגחה פרשית וכוללת * ורמז להם
 שמתלה כשברא הקב"ה התורה לה
 בראה אלא בשביל ישראל מצד מר
 שכתוב בה אשר הוצאתיך מארץ מצרים
 וכן כל דבור ודבור יש בו כמה דברים
 מורים על דבר וכמש דרוב רבי יצחק
 עאראמא זל שיש תועלת גדול בהם וא'
 להודיע מציאות האל יתברך אל שוכני
 בתי חמר להוציא מלב האפיק האומר
 שנפל העולם במקרה והזמן ולוה נמצ'
 בו מרוע הסדר כמש המלך דוד ע"ה אמר
 נבל בלבו אין אלהים והאילים והאנשים
 השחיתו התעיבו עליה וגו' והתועלת
 הב' להודיע כי זה הנמצא אשר ייוחס
 אליו האלהות הוא אודי ישתבח ויתעלה
 שמו וזכרו ומלכותו להוציא מלב האפיק'
 שאומרי שיש ב' אורז' א' פועל הרעות וא'
 פועל הטוב כי הפשוט לא יפעל הפכים
 ולזא גם את השוב נקבל מאת האלהים
 ואת הרע לא נקבל וגו' * והתועלת הב'
 לפרסם אמתת ההשגחה על דרכי בני
 אדם לתת לאיש כדרכו וגו' להוציא
 מלב האומרים עוב ה' את דארץ בני
 השמים שמים לה' דארץ נתן לבני
 אדם ותפסק השגחתו מגלגל הירח
 ולמטה * והתועלת הד' להגיד להם
 שכר הרוחני המיוחד לכפשות אשר הוא
 תכלית האדם ועיקר הועלתיו כי זאת
 גברתו למעלה מכל הברכות להוציא
 מלב

היו תשובת תאמר להם ירחו בטענת
 כיסוי התורה שהם המצוות שהוא מלבוש
 התורה והחזיר להם תשובה כלומר כי
 להם יאתה לקבל התורה לא למלאכי
 השרת כי מה להם בעסק המצוות אם כן
 זה רמז להם במלת כסא ככתיב ול אוחז
 בטענת כסא ככזוי ול חלק המצוות
 והספורים שבתורה שהוא כסא כמי
 התורה שנקרא כבוד וחזרו להם תשובת
 שלישראל ראוי לקבל תורה הואיל ויש
 להיחס עמהם ולא עם המלאכים והביא
 ראיה מפסוק מאחז פני כסא וגו' אמר ר'
 תנחום מלמד שפירש שדי רחום שדי
 מזיו שכינתו עליו וענבו הביא ראיה
 לדבריו שהקב"ה אמר למשה שיאחז
 בכיסוי התורה שהם הספורים והמצוות
 שנאמר מאחז פני כסא פירוש מאחז
 טענת פני כסא הפנים החיצוניים של
 כיסוי התורה שהם המצוות והספורים
 המכונים פני ואגב זה פירט רחום שדי
 מזיו שכינתו נושקין של פרש' פירש
 רחום שדי זיו אבל אמר מזיו ולא זיו
 לפי שחלק קטן מזיו שכינתו פי' עליהם
 מאשר ולא כל אשר כי זיו השכינה הוא
 אור גדול שאינם יכולים לסבול כל
 אותו הויר לזה אמר מזיו ולא כל זיו
 שאינם יוכלו לקבלו ורמז לסתרי תורה
 וסודותיה כמה שאמר מזיו ולא כל זיו
 אמנם רמז על זה הויר של השכינה שהם
 סתרי תורה והאמר עוד וענבו לרמז על
 המלבוש החיצוני שהוא מכך מבדיל
 לחלק סודות התורה וסתריה לזה אמר
 וענבו שהוא רמז על המלבוש שהם
 הספורים והמצוות * אמר לו רבשע
 תורה שאתה נתת לי מה כתיב בה וגו' *

109

מלב הרשעים ואומרים שדבור בזה
 הוא הכל ואין בו מועיל • והתועלת
 זה לתקן המעשי האינשיים ולהיטיב
 אותם כמש הכתוב **ראה נתתי**
לפניך היום את החיים ואת
המוט וני • והנה הנם חמשי ראשים
 אשר כל הפועלות האינשייות כנכנסים
 תחת אלו זהו תועלות לזה אמר בעה
 שנצחם מרעה למלאכים עד שאמר
 מה ארד שמך בכל הארץ • והנה על
 העניין הראשון שהוא הודעת מציאותו
 יתברך אמר מה כתיב בה אנכי אשר
 יוצאתיך מן לפי שהודעת הנפסד האדם
 לית דין ולית דיין חו לא לוקח כי אם
 נבנה שראוי הוע הסדר והתנהגה שראים
 שימשיך האדם בדרך כמו או מבלתי
 שמירת הדיקן והסדר אשר ביניהם לזה
 אמר בעה למצוים יודתם לפרעה
 כשתעבדתם כמוני שנתישכנו בזאת
 הסברה הדיקן דלהכיש ולומר אין
 אלהים ולא מציאותכם תעיד לכם על
 אמתת מציאותו • כלי שום למוד אהר
 גם על העדר זולתו אמר וכי בין אנשים
 צרלים ונו' דל וכי אתם טפשים או
 טפשות מצויה ביניכם למלי דעת שרל
 יתב' מהוייב דמציאות זכי דמחייב
 דמציאות אי אפשר להיות אחד והוא
 מושכל ראשון אצלכם אבל רוב האנשי
 לא ישכילוהו ולזה הוצרך לומר ולהביא
 דאיה לא יהיה לך אלהים אחרי להדיעם
 שהמחזה בשני אלהות הוא כופר באלות
 בהחלט • ועל קיום ההשגחה אמר
 כשא ימתן יש ביניכם כי באובד כשא
 נקחן יש ביניכם הוצרך להדיעם כי
 חמם עוב קטא הוא ולא ינקה את אשר

ישא שמו לטוא ולישבט לטקד למען
 אשר לא ישלחו בעולתה ידיהם ולהטיב
 גבול רעה אמנם לכס אין צורך להכריז
 וההשגחה האלים בעונשין בשום אופן •
 ועל דעונב הרוחני אשר לנפש אמר
 מלאכה אתם עושים דל' למי אשר המצא
 ימצא אתם היגיעה הגופנית ולא יצויר
 כי אם דמנחה במנה צריך לתת לרוח
 יום הכבוד לרמוז ולזכור לעולם שכול
 שבת אשר בו יבחו הדבשות כולם שאז
 עיקר תועלת המשל היקר הזה אמנם
 כי אתם עם שהמנוחה הזאת הנפשית
 המקודש אלינו רזיא במצאת אליכם
 בטבעכם בעצט ותמיד עולם ועד אם כן
 בה המצוות הזאת לכם • ודנה על
 תיקון המעשים בכללם אמר וכי קנאה
 יש ביניכם יצויר יש ביניכם לפי ש
 שהיישרה הזאת אינה באה רק למי
 שיש לו באפשרותו לקלקל דרכו
 בתאוות זרות או מוזת בשהות אשר
 היא תתקנם ותישירם באופן שישהמש
 אדם מהם כהוגן ותיקן עד שישתמש
 במדת הקנאה להרחבות בהכמה ושלמות
 עד קנאת סופרים • תרבה הכמה לא
 שיקנא ברשעו ועושה רשעה היא ברבר
 שימשך ממנו נזק לשום אדם וכל שכן
 ברצויה • וכן בתאה טובה לקיים
 מצות פריה ורביה לא למרק עצמו אל
 דבר דבותר כמה שיש בו נזק עכירד
 כל שכן אל הנשאף וכיוצא • וזהו
 אדר שאין לכם יצויר דבפיל דאיות
 זרות ותשוק בנריות כי אין באפשרותך
 לכוזר ברע והמאום כטוב דק עשות
 הטוב הכידי כל שכן שדנשאים אשר
 בבוה דאלו לא ימצאו ביניכם אם כן

תורה

חזר ואמר ואין מזה ומזה אלא תורה וגו'
 הירדני שיאמר וכיד מצחצח בדברי
 תורה שנאמר מזה ומזה למה חזר ואמר
 ואין מזה ומזה ללא צורך :

אמנם המונח לרזל לרבוז למש
 כי בתורתנו הקדושה יש
 נגלה ובסתור מבלבש ותוכיות הלא המה
 המצוות והכפורים הם לבוש וכודות
 וסתרי תורה הידועים לחכמי האמת הם
 התוכיות והפנימיות ללא בעה שקודם
 ימלא האדם כריסו כהפשט של התורה
 ומחלק החיצוני ומשם יבוא אל שער
 הפנימי כי נקרא פרדס פשוט ואיה דרש
 סוד קודם ידע אלה הדברים ואחר כך
 יבין הסוד ולא יחיה כי תכף ומיד רוצה
 להתעסק בחלק הפנימי והנה אינו יודע
 בחלק החיצוני מאומה ללא בעה מרפא
 לשון עץ חיים אין עץ חיים אלא תורה
 בלומר קודם ומרפא ומתיר הלשון שהוא
 חלק החיצוני אשר משם ימשך לחלק
 הפנימי שהוא עץ החיים שירמז לחלק
 הפנימי וזש אין עץ חיים אלא תורה שהוא
 חלק הפנימי. שהרי אמר במקו אחר עץ
 חיים היא למחזיקי בה ומי נקר מחזיק
 בה מי שמתעסק בתוכיות ובפנימיות
 ובסודות וזה נקרא מחזיק בה כי מי
 שקורא במלבוש ובחיצוני אינו נקרא
 מחזיק בה כי אם מחזיק במלבוש שלח
 אמנם קודם כל דבר לשונה של תורה
 שהוא על החלק החיצוני רמזכונת
 למלבוש כינה בשם לשונה של תורה
 ולא מתיר את הלשון כדי שמשם ימשך
 להשיג סודות התורה וזש ותדע לך שכך
 הוא כי מחלק החיצוני ומשך לו תועלת
 להשיג הפנימי שעתיד הקבה להעלות
 אילנות

תורה למה לכם לזה כוהטעם חזר חזרו
 נהודו להקבה וזש רזל ברבה פרשת אל
 הדברים הל :

אמר הקבה ראה לשונה של תורתה חביבה

שמרפא את דלשון מניין
 שכן כתיב מרפא לשון עץ
 חיים ואין עץ חיים אלא תורה
 שנא עץ חיים היא למחזיקים
 בה ולשונה של תורה מתיר
 את הלשון תדע לך לעתיד
 לבוא הקבה מעלה מן ערן
 אילנות משובחים ומה הוא
 שבחן שהן מרפי את הלשון
 שנאמר ועל הנחל יעלה על
 שפתו מזה ומזה מנין שהוא
 רפואה של לשון שנאמ' והיה
 פריו למאכל ועלהו לתרופה
 ר' יוחננור יהושע ק' לוי הד
 אמר לתרפיון וחד אמר כל
 שהוא אלם ולועס רזימנו
 לשוננו מתרפא ומצחצח מיד
 בדברי תורה שכך כתוב מזה
 ומזה ואין מזה ומזה אלא
 תורה שנאמר מזה ומזה הם
 כתובים עבלה :

להבין דברי בעה אדוקי

הכפל שאמ' ראשונ'
 לשונה של תורה מתיר הלשון וחזר ואמר
 תדע וגו' וכל מי שהוא אלם לועס וגו'
 דהי הוא כפול ומיותר. גם אדוקי
 שאמר פעם א' לשונה של תורה ופעם
 אחרת אמר דברי תורה לא לחנם שנת
 בעה שפעם אומר לשונה של תור' ופעם
 אחרת לומר דברי תורה. גם למדת

153

אבל כסף צרוף בעליל לארץ כלומר
 חוצרך השטית לחלבושה זה המלוש
 של המצות בהתגלותה לארץ כי הארץ
 היא חמרית ואנשיה שוכני בתי חמר
 בעפר יסודם ואינה יכולה לקבל דבר
 רוחני ופשוט עד שלפי זה המלאכים לא
 ירדו למטה לארץ עד התלבש במלבוש
 חומרי בני לא יוכלם הארץ כן התורה לא
 תוכל לקבלח הארץ אם לא תתלבש
 במלבוש הנשמי לזה הוא כסף צרוף
 בעליל לארץ אמנם לא תחשוב כי
 העקר הוא הפנימי אבל החיצוני הוא
 למחסה ולמסתור בלבד ואין בו ממשות
 דק כסף צרוף ומלבד היותו צרוף גם
 הוא בזאקן שבעתים פעם אחת פעם
 בלומר יש בו ממשות גם כן בנגלה
 בממד מאד כמו שפירשתי במש רזל
 ואין מזה ומה אלא תורה וזש טוב
 פריי מהרוץ ומפז ותבונתי
 מבסוף נבחר אמר עזר יש לך
 אדם בוקח שדות אבל לא כרמי כרמים
 ולא שדות וגו' ידוע כי השדה סתם
 הוא שדה של חטים גם סתם כרם הוא
 כרם של ענבים וידוע כי יש הפרש בין
 זה לזה כי השדה הוא הכרחי לחיי האדם
 כי לחם לבב אנוש ומעד והוא המקיים
 גוף האדם אבל אינו בן האדם של ענבי
 שמוציא וין מהם כי הוא על צד היותו
 טוב ומנא בלאו הכי כי וין אינו כי אם
 לשמת הלב בלבד אבל מין לא זיון
 ועם זה יאמר כי יש הבדל גדול בין
 תורתנו הקדושה לשאר הדתות והחכמות
 כי שאר החכמות כל א בהם מדברת על
 עניין אחד יש מן שמדבר בביסופים
 כמספטים בין אדם לבנו שחם הכרחי

למסוק קויא לחלק הנשמי הנגלה טונו
 שהוא הספורים והמצות לקח טוב
 שהוא דבר הנקח בימים ולחלק הנסתר
 ורוחני כי אין אנו משיגים דבר ממנו
 מעומק המושג קורא תורתו כי היא
 רוחנית בדמות נותנה ושתבה שמו ולוא
 אף על פי שלקח טוב נתתי לכם תורתו
 יד שהלמשתו אותה בדבר הנקח בימים
 כספורים והמצות עם כל זה אל תעבדו
 את המקודר את המלוש הנקח בימים
 כי המלוש בעצמו הוא טוב ויש בו
 דתי חסיה עם הנסתר בהתייחסות הודח
 והכסף וזש בעה יש לך אדם לוקח
 נקח יש בו זהב ואין בו כסף יש בו כסף
 ואין בו זהב הזהב מורה על חלק הנסתר
 והכסף על חלק הנגלה כפי הרב המורה
 זל בפסו תפוחי זהב במשכיות כסף וגו'
 ולוא כשאר החכמות יש בהם העיקר
 בנסתר שהוא ממונה לזבח אמנם בנגלה
 אין לדבר ממשות או בהפך יש ממשות
 בנגלה אבל לא יש תוכיות ופנימיות
 כלל אבל בתורתנו הקדושה אינו כן רק
 יש בו נסתר ונגלה וכל כך ממשות יש
 בנסתר כנגלה ובנגלה כבנסתר לזה
 דמה הנגלה לכסף והנסתר לזהב
 ללמדנו שגם הנגלה הוא דבר גדול
 העורך ככסף ומביא דאיה מחפסוק של
 אמרותה אמרות טהורות
 כסף צרוף בעליל לארץ וגו'
 מלת בעליל היא לשון גלוח כמו בן
 שנראה בעליל בין שלא נראה בעליל
 וראש השנה כן פירש רש"י זל שבעליל
 לארץ הוא מאותו לשון ובזה יאפרש
 המתוב אמרות ה' הם אמרות טהורות מצד
 עצמם ואמר טהורות לשון אב טהורה

עח

נפשכם היאך חביבים ישראל
 שהוא מפתח אותן אמר להם
 אם יקול אדם מראש הגג כל
 גופו לוקה וזה רופא נכנס
 אצל ונותן לו רטיה בראשו
 וכן בידיו וכן בגוליו וככל
 איבריו נמצא כולו בלא
 דשיות אני איני כן אלא רמח
 איברים באדם והאזן אחד
 מהם וכל הגוף מלוכלך
 בעבירות והאזן שומעת וכל
 הגוף מקבל חיים שנא שמעו
 והחי נפשכם לכך אמר שמעו
 דבר ה' בית יעקב וכן אתה
 מוצא ביתו שעל ידו שמיע
 זכה לחיים ששמע ונתגויר
 שנאמר וישמעו יתרו וגו'

ארקדק

מה הרגיש בעת
 בפסוק שמעו דבר
 ה' בית יעקב כיו שיאמר ה' שמעו
 ותחי נפשכם כנראה שאם לא היה זה
 הפסוק לא היה מוכן פסוק שמעו דבר
 ה' בית יעקב
אכנס בעת הרגיש כי מה צורך לומר
 שמעו וכי בכל הנבואות אומר
 הנביא שמעו אינו אומר כי אם מה אמר
 ה' ולמה שינה אבל רצה לומר בעלת
 התורה על כל שאר החכמות כי בשאר
 רחוקות מי שמדברת במדות אינה
 מדברת בדעות ומי שמדברת בדעות
 אינה מדברת במדות ואפילו במדות
 בעצמם מי שמדבר בהנהגת הבית לא
 ידבר בהנהגה המדינית ומי שמדבר
 בהנהגה המדינית לא ידבר בהנהגת
 הבית ומי שמדבר בהנהגה לא ידבר
 בעיקר

כמו הלחם שהוא חמרו ולא ידבר
 במדות שאינם כל כך הכרחיים אבל
 הם על צד היותר טוב כמו היין שאינו
 חמרו כללם וכן יש חכמה שמדברת
 במדות ואינה מדברת במשפטים שהם
 הכרחיים כללם אבל התורה הלאהית
 אינה כך היא מדברת בחלק המשפטי
 שהוא הכרחי כללם היוצא בשדה גם
 מדברת במדות טובות והנהגות טובות
 ומשמחת לב האנשים כמו היין היוצא
 מהכרם כמו שאזל הפוך בה והפוך בה
 וכדלא בה כל מה שירצה האדם ימצא
 בתורה הנהגות האדם עם קניג יתב ועם
 ביתו ומדינתו אם כן לז' כי כתיבתו
 הקדושה כולא בה שנאמר שלחך פרדם
 רמונים עץ מלא ברמון מדות ודעות
 ומצוות ואם יהיה רמז פרדם פשוט ראינו
 דרש מוד יבוא הדבר כמין חומר וזו
 דזל בפסוק שמעו כי נגידים אדבר
 ומפתח שפתי מישרים שבת פרק אפר
 ב' עקיבא מהו נגידים אלוותח המגידים
 להם טובא ושחרה אסור ודתי
 ומפתח שפתי מישרים פתחים לכם
 חודרי חודרים שבמרום עכ' רבו שנותן
 להם התורה נגלה ונכתר ולכן אמר כי
 בתן להם נגידים אלו תלמידי חכמים
 חמנידים ומלמדים לישראל טובא
 וטורה אמר וזהו ומשם נמשכי להשיג
 סתרי תורה וזו ומפתח שפתי מישרים
 פותחים לכם חודרי חודרים שבמרום
 שהם סתרי תורה ולהשיג מראות אלהים
 זה הדרוש מצאנוהו במדרש שמות רבה
 פרשת ושמעו יתרו וזו

שמעו דבר ה' בית יעקב
 ה' שמעו ותחי

שהוא ריבוי לשכל ולנוף והו' שמעו ותוהו
 נפשכם כלומר אינו צריך טורח לדעת
 אלו הדברים רק שמעו בשמיעת לבד
 תחי נפשכם והו' שמעו דבר ה' הנקרא
 הנביא מתרעם מישראל הרמיר נוי
 אלהים במשל עובר מרקולים עבד
 לפעור זה אינרע למה ומה לא אלהים
 לא זה ולא אתו אבל עמי המיר כבודו
 בלא יועיל רע וזמר עלי המעשה והו' כי
 ב' רעות עשה עמי אותי עזבו שנתתי
 להם מקור מים חיים שהיא התורה
 המחיה את האדם בדבריה לחצוב להם
 בורות בורות אמר ב' פעמי' בורות בורות
 לרמוז מלבד הדפדוש אשר יש בין התורה
 חתמימה שהיא באר ומקור מים חיים
 לשאר החכמות שהם בוח' כי ידוע שהבור
 הוא מים מכונסין גם יש להם הפרש
 ודבר ב' כי זאת החכמה מדרגת בדבר
 א' והאחרת בדבר אחר ולזה כפל הכתוב
 בורות בורות אבל הם נשברים הלאמי
 ואולי אף על פי שסתם בור הוא מים
 מכונסים רק הם נשברים אשר לא יכולו
 לסבול המים רק מכניס בזו ומוציא בה
 אם כן לזר מתרעם חקבה שעובדים
 התורה שהיא מעין המתגבר באר מים
 חיים וימצא האדם בה כל מה שירצה
 דמלא בה מדות ודעות וילך ללמוד כמה
 חכמות והלואי שישארו במור רק מכניס
 בזו ומוציא בו כי הן בורות נשברי וגו'
 אם כן לוח הנביא כנבואה הזאת התחיל
 שמעו דבר ה' בית יעקב כלום בשמיעת
 ובקבלת תשיגו כל התורה שהיא מותנת
 תרופה לכל הגוף ולא תאבדו זמנכם
 בדישת החכמות וכן השיג וזר יתרו
 בקבלת שלא הגיח עו' שלא עברה במש'

עתה

בעיקר והנהגות כולם שהיא הנקראת
 האדם עם בוראו אם כן צריך האדם
 להיות מאסוף לכל החכמות והספרים עד
 שיגרא מהותו ולהרחיק כל נוקי' והו'
 בעה אם יפול אדם מראש הגג רמו
 לנשמת האדם שנאה מתחת כסא הכבו'
 הוא מראש הגג אם יפול בעהו כל גופו
 לוקה למה כי לא דרכו ודמי הגשמה
 זה אומר ככה והו' אומר ככה הלוק' ילך
 ובכה לזה הרופא השבעי נתן לו רטיה
 בראשו ילמדונו ספר דמלמד דעות
 אמתיית התלויים במח' והו' בראשו וכן
 בידיו וגו' כל ההנהגות שישטריך אכל
 נמצא שכולו מלא רחיות והו' צריך זמן
 רב עד שיתרפא ועד שידע אל החכמות
 שהרי כמה פילוסופים חכמים גדולים
 מתו ולא הועיל להם חכמתם לרשיגי
 דרוש של רשנות ה' בור' שאין כן
 בתורתנו הלאהית רק היא מלמדת לאדם
 דעות קדושים יג' עיקרים וכמה אמנות
 מובנות ורבות מצוות עשה ושסה מצוות
 לא תעשה והו' אינו בחקירה רק בקבלת
 והש' בעה' אני איני כך רמח איברים יש
 באדם ואזן אחר מרש' ורנוף מלוכלך
 בעבירות והאזן שומעת וכל הגוף מקבל
 חיים חיי שמעו ותחי נפשכם לכך נאמר
 שמעו וגו' כלומר כשרנוף מלוכלך
 בעבירות הוא מפאת אמנותיו נמצא
 שחוטא בדעות ובמדות כשכא האדם
 ושומע מה שאמרה תורתנו הקדושה
 בקבלת בלתי חקירה כרמוז במלת
 שמיעה שהוא קבלה אז כל הגוף מקבל
 חיים אם השכל שהוא הרושב הדעות
 ורנוף שהיא עושה רופעולות כולם
 מקבלים תועלת והו' רמוז במלת וכל

ע"פ

ועתה ידעתי וכו' ואולי כך האמין וקבל
 בקבלה התורה ולא בחקירה ובעבור זה
 זכה לחיים : : : : :
האמנם יש להקשות ולומר התורה
 האלהית מרזיכן תקח
 התחלתיה בשלמא שאר החכמות אף
 על פי שאין להם רדתחלות מבוטאות
 בעצמן עם כל ילקוד מחכמה אחרת
 ועל רדתחלות ההן יבנו כל מופתי
 החכמה ההיא כמו שיקבל רמבדס
 מציאות הקו ורזנקודו מרזשבעים
 והשבעים מציאות העצמים והמקרים
 מבעלי הפילוסופיא הראשונה ובעלי
 הפילוסופיא הראשונה יקבל מן השבעי
 מציאות מניע ראשון וכן בכל חכמה
 עיונית מן החכמה הוא שיקובל בתחלת
 למוחה ותחלות והבנות יקובלו מחכמה
 אחרת ועל זה התורה ההיא יבנו כל
 מופתי החכמה והיא או על המושכלות
 הראשונות : : : : :
אבל בתורתנו דקודשה מרזיכן
 תקח ותחלותיה כי אף על פי
 שמוציאות השל מבוואר אצל הפילוסופים
 מרזקדמו רזמשתלשלת מבוטלות
 הראשונות עם כל זה לא יאמין הפילוסוף
 וזכנארה וההשגחה שהם גם כן התחלות
 ויטודות לתורתנו הקדושה והיכן יתבאר
 מציאותן כי אין אלה התחלות מבוטאות
 מעצמן ולא מתבארות מהקדמו לקוחות
 מבוטלות ראשונות כי לא יאמין
 הפילוסוף הנבוא וההשגחה עד שיאמנה
 בקל חרת אלהית : : : : : וכבר האריך בזה
 הרב אלכנזל מאמר א פרק יז והשיב
 תשובה נכונה ואתה תשובה בעצמך
 השיב בעה נבשיש לך ארם לוקח מקח
 לישראל

ובני אדם אינם יודעים פחד יד התורה
 לא ידעו מהותה ועצמותה כשאר הדתות
 והחכמו שידעו מהותם אכנס בהתאמת
 להם שלמות מרעה כי השיג מעלול
 רמה ונעלמרה בזה נתאמת התחלות
 התורה כולם זה כי אם אין רשע יודע
 הנמצאות השפלות לא תחיה שם נבואה
 מאתו ואל תורה מן השמים ואף אם
 יהיה ידע הנמצאות השפלו אינו מחוייב
 שתגיע תורה מן השמים אם אין שם
 נבואה ומדע מניע מושם יתכ לאדם
 ואף אם תהיה שם נבואה להודיע לאדם
 העתידות אף לצוות לאדם ציונים
 פרטיים שיעשה הוא ובניו אחריו כמו
 שצוה לאברהם אבינו מצות המילה לא
 יתחייבו האנשים לשמוע אליו אם לא
 יתאמת היותו שליח האל יתברך לצוות
 לאנשים ציונים אלהים : : : : : אם כן
 התאמתות שלמות השליח עיקר כולל
 לכל הדתות האלהיות : : : : : אם כן בזה
 יתאמת להם וידעו מהות התורה יתד
 משאר הדתות כי שאר הדתות יש להם
 התחלות מאחרות מה שאינו כן בתורתנו
 דקודשה כי רדתחלותיה מבוטאות
 בעצמה ויגיע מזה לישראל שכר גדול
 כי באמצעות התורה והמצוות יעשו
 בפלאות בשמי ובארץ וכי יוכל לפעמי
 גזר השם ית' דבר ובה העדיק ועשר
 הפך ציונו יתברך בשמים ובארץ לפי
 שישראל באמצעות התורה והמצוות
 מקיימים את העולם שנאמר מעונד
 אלהי קדם ומתחת ומתחת זרועות עולם
 ופירשו בו שעם היות השם ית' מקומו
 של עולם ואין צריך העולם לקיים
 בהיותו הוא ית' מקומו עם כל זה שם
 לישראל

157

שמותיו של ה'בה ובהשגחה אנו מתדבקין
 בה' אלהינו וחס נמכרתי עמה שנקאמר
 ויקחו לי תרומה כל בתרומה יאסרה הם
 בותנים לכותה טובה לעשות רצון קונם
 הם לוקחים אותי כל מתדבקים עמי על
 ששכר מצוה מצוה ידוע שהמצוה היא
 דנקות האדם עם קונו וכמה שכר ידוע
 האדם יותר מלהרבה בהשם אתה רך פי
 מוצאו מוצא חיים וחס ששכר מצוה היא
 המצוה בעצמה שקטנה וכן ויקחו לי הם
 לוקחים אותי ומתדבקים עמי רבוק
 עצמי בתרומה פתחנים ובאותה בעצמה
 טעמים נאמר **בשיל** לכלך שהיה לו
 בת יחידית וכו' בא להרץ קושיא איש
 בזה הדרוש כי בשלמא שישינו השארות
 הנפש בעהב מלבד שכר העוה נמצא
 שישינו בכל המצוות אשר יקטש דאדם
 חזי בהם בעוה ובעה לפי שהם דברים
 כי אין השכל סובלתן כחוקים וכיוצא
 אבל חלק המשפטי שהאדרב שחיובו
 השכל ואף על פי שהשם ית' לא מידע
 בותן חלק המשפטי אחרונה היינו בלמים
 אלומוס של בימוסים בנימוס דגמים
 אם כן אנו מחויבים להשם יתברך אמו
 ובנו ובני בנינו על כל המצוה אשר
 עשה עמנו בהת' לנו חלק המשפטי אבל
 שיהן לגר שכר בפשטי על ידו דהחלק
 המשפטי נראה דבר קשה להאמין כי
 על מה ועל בה יתן לנו טבה בדבר בוח
 שייחייבו השכל וכמו שהארץ הוי' אלו
 זל בזה מאמר ג' פ' כל הירץ פי זארום
 כשיקטרת חלק המשפטי לא יקטרו
 בשביל שייחייבו השכל זולתי בעבור
 שצוה אלהים שאם לא צוה אלהים אתן
 על פי שהיה קרוב אל השכל לא התעורר

עושה

ול' ישראל שיהיו זרועות עולם להעמידהו
 גוה ומתחת כל מאותם שהם פה לבטח
 ובארץ הם זרועות עולם עך רוכב שמים
 בעוהך אם כן יש לצדיקים בח לעשות
 כל מה שירצו בשמים ובארץ אם כן זה
 רבו בעה' יש לך אדם לוקח מקח ובני
 האדם אינם יודעים מהו וכו' כך התורה
 אין אדם יודע מה הוא לא משכר שלקח
 משה כלומר התאמתות שלחות השליח
 שהמעלה דברת שהשיג יקיד יגיד על
 הדעות האלהיות :

גם יתכן שיאמר טעם היות כי שאר
 העמים אשר לא שמעו שמע
 התורה ולא ראו אורה יש להם בימוסים
 מוללים ומסודרים ביושר צבור ונאות
 לעסכל זה לא יגיע להם שום שכר בעהב
 דק היושה בעה' לבר' היותם במסודים
 צידו אמש יקשה זאת אמנם בתורתנו
 הקדושה והתלמדה אנו כי אם אף
 על פי שישנו אלנו תועלת גדול לישום
 שמהינה עם בלזה יגיע לנו שכר גדול
 בעשות את מצות ה' בון בעה' בין
 בעהב מלבד תועלת ישנו המדינה וחס
 יש לך אדם לוקח מקח ואינו יודע וכו'
 אדם אינם יודעים מהו כך התורה אלא
 משכר שלקח משה וגו' כלומר במנו
 תראובון יהיה לכם כי ישינו העוה
 בעוה כמשה איש האלהים מה משכר
 הכל יואים ממנו בראות פניו כראות
 פני אלהים כן ישינו העוה כי זה כל
 האדם גם ישינו בעולם חבא דקונב
 הנפשו אשר אנו מקוים חס בעה' יש
 לך מקח שמי שמכרו נמכר עמו אמר
 תקבלה ישראל מכרתי לכם תורתנו כב
 סגור נמכרתי עמה כי התורה סגור

התורה

158

על שאר כל המצוות והאיל והתכלית
של עשייתם הוא אחד וכזה נתיישב
הכל באופן שיש בתורתנו הקדושה
והתמימה נגלה ונסתר מרש שאין כן
בשאר החכמות :

אבל עלינו לשבח לחכמינו וצל
שהררינו בדרך ישראל

ללמוד התורה בשפה ברוכה בכור נכון
הלא המה יהודה בן תימא וכל בית
ישראל חבירו שהרי אמר במסכת אבות
יהודה בן תימא אומר הוי עז
בנבחר וקל כנשר ורץ כצבי
וגבור כאריל לעשו רצון אביך
ושבשמים : ולעד יאמר הנה ידוע כי
החכמה המפוארה חכמת הסוד שהשיגו
חכמי האמת והעזק וצל אז המבדיל
חכמת הפילוסופיאי צריך להקור קודם
ידיעת דברים קלים שבחכמה ואחר כך
שיגו עמוק עמוק במשל אם בחכמת
האמת קודם צריך לידע פשוט ואחר כך
דאיה ואחר כך דרש ואחר כך סוד לדורש
ולחקור ענין הסוד גם בחכמת
הפילוסופיאי כן גם כן צרי' לדעת קודם
כל דבר הטבעיות שהם דברים פשוטים
קרובים לשכל ואחר כך לימודיות ואחר
כך האלהיות שהם דברי עמוקי וכשיגיע
האדם ללמוד באלהיות לא יחוש לזכות
שהוא עושה מעשה להכנס בדרוש עמוק
כי אדרבא יחשב לו לזכות פנים כמש
הדב המורה זל פא מחלק א' וזל כאשר
הזל ראש הפילוסופים לחקור ולדורש
ולעשות מופתים בעניינים עמוקי מאד
אמר מתנצל סדר זרע ענינו שאין
ראוי למעיין בספרין שיהסרו בכו
שיחקור עליו לעשות קצת אר רזומו

מסתבה

עושה וכמו שאמרת תורה כבר את
אביך וגו' כאשר צוך ה' אלהיך ולא
בעבור כי השכל יחייב כבוד אב ואם
אם כן כמו זה כמו זה וראי זה כראי זה
לכמו שיתן השם ית' שכר לאדם על כל
חלקי המצוות שצוותה תורה לפי שהאדם
מקיימם בעבור זאת שחשם ית' המצוות
עליהם לעשותם כן ה' אלהים יתן שכר
לאדם על חלק המשפטי האיל ומקיימ'
בעבור שצוה עליהם האלהים וזש בעת
משל למלך וגו' אלא זו טובה עשה לי
שכל מקום שתלך קיסוף אחד עשה לי
שאורו אצלכם כך הקמה וגו' בכל מקום
שאתם והלכים בית אחד עשו לי שאור
בתוכו וגו' רל' כשם שהמלך צוה לאמר
שיעשו לו חדר שכל מקום שילבד יהיה
המלך עמם ואינו נפרש מהם בשום
אופן כן ה' אלהים צוה בכל מקום שאתם
הלכים כלומר כל מה שאתם מקיימים
וזמתייעצים לעשותו כמו אם בחוקותי
תלמו שאינה הליכה בתנועה נשמית דק
דבר רוחני ככר בכל מקום שאתם
דוולכים בין חלק החוקים בין חלק
המשפטים כרמו בכל מקום בית אחד
עשו לי כלומר שיציר האדם בשכלו
שהוא כמו בית לעשות לי לשמי בעבור
כי אני המצוה ולא בעבור שזוא קרוב
אל השכל וזש עשה לי וזביא דאירח
מפסוק ועשו לי מקדש לי לשמי כן עשו
לי לשמי בית בתוך גוף האדם לחשוב
מחשבות לבלתי ירח ממנו נודק הכל
בין המצוות בין החוקים בין המשפטים
יתבונן בשכלו לעשותם בעבור המצוה
זת' שמו לא לשום פניו אחרת ואז ישיג
שבה גדול בעזה על חלק המשפטי כמו

ששח

15

בשנתה ומתפאר וזוים לדבר בכח
 שאין לו ידיעה בו אבל ראוי שיהסרו
 לדיונות והשתולות בהמציא ודקעמיד
 אמרות אמתיות כפי יכולת האדם כן
 יבאמר אנהנו וגו' והנה אצל האמת
 אם השיג זה ארכשו נגוב הוא מאתנו
 לפי טונו ישראל טוב רל בדות טובות
 ואויב יודפו הטוב הוא ודקדקתי מלת
 יודפו כי התיבה הזאת רל דבר שאינו
 יכול להשיגו כמ"ש רז"ל כל הרודף אחר
 השורה שורה בורחת כמנו אם כן יאמר
 אויב יודפו כלומר אין לו כי אם ורדיפה
 אחר הטוב הנז' בפסוק אבל נהשגד
 שהיו משיגים ישראל לא השיגו בישראל
 דיו בשיגים כל מה שהוא אפשר בחק
 השכל להשיגו אבל האויב לא ישיג
 אבל יודוף הטוב ההוא ולא ישיג בדמות
 נבלת יודפו:

בזכמות האלהיות אבל מאחר שהולך
 ממדרגה למדרגה ודאי כי אז לא תחשב
 לעזות רק עליו תבוא ברכת טוב שזנח
 ישראל ושרץ כעצמי וגבור בארץ העצב
 העיקר שלו הוא לרוץ והארי הוא הנבחר
 ולוא אם אתה תרוץ כעצמי לחשיג הפוד
 ויהיה זה בגבורת הארי כלומר שאחר
 וידע קודם הפשט ואחר כך דאיה ואחר
 כך דרש באופן שאתה בא עכשיו להשיג
 הסוד בכח גדול וכיד' חזקה כי אתה מלא
 חכמה כרמון בכל מכל כל אז לא יחשב
 לעזות הואיל והוא בגבורת ידיעה
 ולפי שיתכן כי מאחר שהאדם הוא קונח
 בקניין העזות כדי לדרוש את ה' שמא
 חו ימשך לשאר מילי דעלמא לזרז בא
 ואמר לתקן זה הוא היה אומר הוי עז וגו'
 וידוע מ"ש הר"ע ז"ל בכפר דעקידת
 במשנת הוא היה אומר לא עליך המלאכה
 לגמור וגו' שפירש הרב הנז' שהרגיש
 התנא במ"ש היום קצר והמלאכה מרובה
 והפועלים עצלים וגו' אה"א לתקוני
 ועויתי קא מעות לכאורה לכך הואיל
 ואתה אומר שיש כל אלו המונעים
 והמעכבים היום קצר והמלאכה מרובה
 וגו' עד כי חדל לספור ריבוי המונעים
 אם כן יאמר בראש חו ואינו דרך טוב
 למוכיח' ולמדריכים בדרך ישראל לעשות
 כזה האופן לתקן זה ולתקן דבריו אמר
 הוא היה אומר לא עליך המלאכה לגמור
 רק בא לישור בסייעין אמתו באופן
 ששבע לטון הוא היה אומר הוא לתקן
 איזה גמגום שיש בדבריו הדאשונים
 לוח אומר הוא היה אומר כן עשה יהודה
 כן תימא לתקן מה שאמר הח עז כנמר
 וגו' וידוע שהעזות היא מדה פחותה עז

ולכן אמר יהודה כן תימא שלא
 יראה לו לאדם שהוא עז
 פנים בהכנסו לזה העניין של הדישה
 וחקירה יקרה רק הוי עז כנמר וקל כנשר
 ידוע כי הנשר הוא רחוק וטט ופורח
 קרוב לשמים למעלה מכל העופות כמו
 שאמ' הכתוב דרך הנשר בשמים
 ולא אפילו באותם הדברים של השמים
 וכסיליהם הוי עז כנמר להשיגם ולא
 יחשב לעזות אפילו שרועה בדברים
 עליונים כרמח במ"ש וקל כנשר חר
 בראיה ברורה והיא שבשלמא אם היית
 רץ להשיג זה הסוד אז זאת היחכמה
 ואלהיית בלתי הרקמה הצריכה אל
 הדבר והוא בלי ספק אזהרה נחשב
 לעזות פנים הואיל ואינו ידוע הפשט
 האין מלאו לכג' לרחתקס בסוד אז

161

אמר בן בנ בני אינו כדבריו דק הפוך
 בתורה הפוך בתר"ל הפוך בה שהוא הפשט
 והפוך בה שהוא הראיה וכה תחזי ר"ל
 כשקדם לך הב' דברים הראשונים נמצא
 שבה תחזי ר"ל בעצמותה ממש שהם
 סודות התורה תוכל לראות ולא תפחד
 מהסכנה שמה תהרס לעלות אל ה' בלי
 סולם הואיל וקדם לך כל הרקודמות
 המצטרפות קודם פשט ואחר כך ראיה
 וגו' נמצא סולם מוצע ארצה וראשו בניע
 השמימה בהדרגה אתה עולה כמעלות :
ואם תפחד שמא מהעזות אשר לך
 בעבודת השמים ימשך למילי
 דעלמא לא תפחד מינה לא תזע כלום
 מהעזות שיש לו לאדם כשלומו האדם
 בתורה כי לא הביישן למד גם בכ"ט הוי
 עז כנמר וגו' לא תנוע ותתנועע ל שאר
 מילי דעלמא לפי דלא אתי למישע
 ולאיתלופי שאין לך מדה טובה הימנרת
 לתת עז פנים להשיג מילי דחכמת
 ובשאר מילי דעלמא הוא פחותה עז
 מאד שהיא מהקצה א הקצה דאי שדוא
 מברית מן הקצה אל הקצה ולא ימשך
 מזה לזה כי לא ראי זה כראי זה וזש
 שאין לך מדה טובה הימנרת וכמילי
 דעלמא אין לך מדה רעה הימנרת באופן
 דלא אתי לאיתלופי :

בא בן הא הא ואמר לפוס צעורא
 אגרא כלומר בן תימא אמר
 שלשיבנה בית המקדש בח"ת באותו
 הזמן מלאה הארץ דעה את ה' במחילת
 מכבוד אינו בן רקעיה יותר טוב כמה
 וכמה פעמים בזמן בנין בית המקדש
 לפי שאם אין להם עמל וכעס וטורח
 לבקש טרף לביתם דק איש תחת נפשו
 כא ב 21 2 ותאנתו

ולא בתורת ה' והפך הפך ירצון בשכל
 אבל בתורת האדם יהנה ויקרא יומם
 היללה אם כן ל"א הנבא ותן חלקנו
 בתורתך דל אפילו בחלק הממנרת
 ונקרא תורתך שהם הסודות והדברים
 ואלהיים נוצר לחשיג בזמן ביאת
 משיחו ובניין בית המקדש וזש ותן
חלקנו בתורתך שהוא החכמי
 הנקרא חלקנו תן אותו בתורתך ר"ל צפ"ל
 בתורתך שהם הסודות באופן שהוא מן
 הקצה אל הקצה חלק החומר שישני
 בסודות אלהיים אמר עוד הוא
היה אומר בן המששנים
למקרא בן עשר שנים למשנ'
 וגו' לפי שאמר בן תימא כי יהיה האדם
 עז כנמר וישני סודות אלהיים ולא יחשב
 לו לעזות כי יהרוס לעלות אל ה' ונפל
 פמנו ומאליו לזה לתקן זה אמר הוא
 היה אומר והוא כשהאדם רודף
 במדרגה למדרגה לא יחשב לו לעזות
 הואיל והוא כגבורת ידיעה כמ"ש הוא בן
 חמש שנים למקרא בן עשר למשנה בן
 ט"ו לנמרא וגו' בן ארבעים לבינה שהיא
 זאת החכמה המפוארה חכמת הסוד ולא
 יחשב לו לעזות הואיל והוא הולך על
 הסוד כי מקטנותו למד מקרא ומשנה
 וגמרא שהם פשט ראיה דרש ואחר כך
 בן ארבעים לבינה שהוא הסוד ובזה
 יש סוד למשניות של יהודה בן תימא :
בא בן כג ואמ' אתה אמרת היטב
 שיהי רצון שיבנה בית המקדש
 וגו' באופן שנראה מדבריו שעתה בזמן
 דרוח אינו פועל הגון להכנס בסודות
 ובדברים אלהיים והוא לא דקדק במדה
 שאמר בן חמש שנים למקרא וגו' לזה

ע"פ

ותהפוך וכן גם כן מצד ראשונים שאלם
ישב בעיר שאנשיה טובים וישרים
בלבנתם יהיה כמותם וכן להפך לזה כי
אלו המשלים היו משלמה שהיה שלם
בכל רשמו יבייחגם היותו בן דוד מצורף
לזה היותו מלך ישראל באופן שמשלם
ומליצותיו הם טובים ונכוחים למבין
אמר עור **לדעת החכמה ומוסר**
להבין אמרי בינה יר' כל
המשלים שעשה הם לומר כי האדם לא
יהיה פורץ גדר ר"ל שלא יהיה יודע את
אחת בתורה ותכף ומיד ילך להתעסק
בסודות התורה כי אז אותה החכמה
תחשב חיצפא כלפי שמיא לפי שכל
הדברים יהיו על הסדר קודם פשט ואחר
כך ראייה ואחר כך דרש ואחר כך סוד
ואם הוא ילך תכף ומיד לדרוש את ה'
נמצא שירחיק לעלות אל ה' ואותה
החכמה היא שלא בדרך כל הארץ במוסר
ודרך ארץ ולכן אמר המלך שלמה עליו
השלום שכונתו כמשלים האלו היא
שקודם יתעסקו במשלים שהוא דבר
יותר בקח בידים ואחר כך יתקרב אל
החכמה כסדר ודרך ארץ ווא' לדעת חכמ'
ומוסר יר' כונת המשלים הללו לדעת
אופן החכמה שתהיה במוסר ודרך ארץ
היא תחשב חציפאתא כלפי שמיא כי
עתה הולך כסדר שקודם מתעסק במשל
כדי שאחר כך יבין אמרי בינה זו אחר זו
כסדר * גם יאמר שהנה בכל המשלים
אין הכוונת שיבינו הנמשל באמצעות
המשל אבל במשל אין בו דבר של חכמ'
ותבונה בהמה לזה כי לא המשלים שהוא
אומר הנה בהם בעצמם יש בהם תבונה
וזה אמרו להבין אמרי בינה באמרים

בעצמם

ותאנתו אין להם להחזיק כל כך טובה
כמונו היום עמוסי התלאות חולפות
ובאות דא לדא נקשן עור זה מרבר וזה
בא ויאמר בקול מר לי מר כי המר שדי
ואמר לעולמו די ודי זהב ועם כל זה
אנו מתעסקים בתורתנו הקדושה איש
ואיש יולד בה כפי מדרגתו ומעלתו אם
מקרא ואם משנה ואם גמרא אחד המרכה
ואחד הממעיט אסף ובלבר שיכין אדם
את לבו לאביו שבשמים בלי ספק
שכרך הרבה מאד כפלי כפלים מיוצא
מצדים שהיו אוכלי המן חש בן הא הא
לפום צערא אנדא ועתה בזמננו זה
הואיל ויש לנו צער בלי ספק שהוא יותר
טוב והיה לנו שכר גדול כמאד מאד
מוזן כיאת משיחנו במהרה יבוא לינו
אמן :

והדרוש הנה מצאנו ראינו לשלמה
המלך ע"ה בפתח שער ספ'
משלי אמר **משליו שלמה בן**
דוד מלך ישראל : ר"ל כי המשלים
האלושעשה שלמה ואמרם בזמן שהיה
נקרא בהצטרף אל אביו וגם כשהגדיל
והיה מלך כל ישראל כי אז היה שלם
בתכלית השלמות וזא משליו שלמה
כשהיה בן דוד יר' שהיה קטן וקוראים
אתו בן דוד בא וגם כשהיה מלך ישראל
כי להיותם גדולי האימת היה מתעסק
בהם בין קטן בין גדול * או יאמר
דאו ודעו כמה אלו רמזים מעולים
החשובים כי האדם ישיג השלמות או
בעד רצונתו או מצד אביו או מצד
ראשונים אשר יש לו עסק בהם מצד
אביו אם יראה שאביו הולך בדרך ישרה
הוא הולך בעקבותיו גם כן ואם בהפך

167

וכמה טובה כפולתו ומנופלת למקום עלינו לשבח לאדון הכל כי נתן לנו את החודה לזמתינו וצוה בתעלות קריאת ועסק בתור בני מלכוד הלימוד הוא כקיי שתי מצוות הא מצוות עשה והא מצוות לא תעשה והגית בו יומם היללה זו היא מצוות עשה ופן יסורו מלבבך זו היא מצוות לא תעשה וזו היא כונת רזל כמ"ש תלמוד גדול או בעשה גדול נבנו וגמרו שרתלמוד גדול שמבני ליד בעשה כלומר שיש לימוד ויש מעשר מצוות עשה והגית ומצות לא תעשה רפן יסורו מלבבך שכל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה הוא שרתלמוד גדול כפני שמבני ליד מעשה זה וזה איתנהו ביה כשקורא בתורה יש כאן לימוד ויש כאן מעשה רב כי רב הוא ונמצא זה וזה לימוד ומעשר בתקיימים בידו גם בקיים מע ומצות לא תעשה כמו שהוכחנו ודרוש הזה מציאנו שאמרו חז"ל בילקוט בשלי דף קכט :

כתוב אדם ואומר וכל הפעול לא ישו בה וכתוב א' אומ וכל הפעיים לא ישו בה הפעול או אבנים טובות ומרגליות הפעיים או המצוות הכתיב כי באלה הפעיה

בעצמם שאני אומ' לכם יש כחם תכונה ונמצא בזה שתקח מוכר כמה שלמותך בלמוד התורה בקודם פשט ואחר כך במדרגה אחר במדרגה תקח גם כן עתה בשכלך צדק דבר שנראה כפי שכלך שהוא צדק ואחר כך תקח המשפט שהוא יותר מהצדק ואחר כך המישרים שאף על פי כי ראית שהדין עם ראובן ואתה עושה צדק שתהייב לשמעון כפי הדין עם כל זה תעשה כל כך חקירה ודרישה עד שתעשה המשפט שיהיה מישרים ותוציא הדבר לאורה ותעשה הישר נמצא שהפתי מועיל לו והוא שבמשל לבדו ידע ענייני העולם גם לבקר דעת ומזה יר' ידע המשל ויהיה לו מוכר לדעת הנמשל והו דעת ומזה וכו' וישמע חכם ויוסף לקח יר' בשלמה אם היה הולך תכף ומיד אל הנמשל היה בראה לו כהר גבוה וכסבך כבודי אבל עתה שהולך כסדר במדרגה למדרגה נמצא שישמע חכם ויוסף לקח וגו' אם כן בחזון לענייננו ולתחלת דרושנו כי צריך ללמוד התור' בכדר נכון כסדר שאמרנו ולא להרוס עצמו לעלות אל ה' בלי סולם כי ישאר קרה ככאן ומכאן דק לשמור ולעשות הסדר שאמרנו וז' אלהים יעזור לו :

הפצתי נאום ה' אפילו כל מצוותיה של תור' אינן שוות לדבר א' של תורה היינו דתנן ותלמוד תורה כנגד כולם :

ארטבן שלח לרבינו הקדוש הד

מרגליה אטמיטון אמר ליה שלח לו מלה דטבא כווקיה שלח ליה חד מווקה אמר ליה מה אנא שלחית לך מלתא דלית להו טימי ואת שלחת לי מילתא דטבא חד פולייאר אמר ליה הפצי וחפציך לא ישונו בה ולא עוד אלא דאת שלחית לי מלת דאנא מנשר לה ואנא שלחית לך מלתא דהיא מינטרא לך דכתיב בשבכך תשמור עליך :

ולהכיך

המאמר הזה צריך לעורר ראשונד וואיל ופירוש חפצים הם המצוות אם כן היה לו לומר הכתוב וכל חפצי לא ישונו בה שכן אמר הכתוב כי באלה הפצתי וחס החפץ אליו כן גם כן במלת חפצים היה לו לייחס החפץ אליו ולומר וכל חפצי לא ישונו בה ועורר באחד שהמצוות כעצמם אינם שווים לדבר א' של תורה אם כן איך יהיו שוות האבנים טובות ומרגליות כדי שידרוש זאת הדבשה בעה כי חפציך אלו אבני טובות ומרגליות חפצים אלו המצוות גם בדאיה שהביא הוא ראייה שלא כסדר אחר שהביא ראייה מפסוק מביא ראייה מטמשה דתנן ותלמוד תורה כנגד כולם גם צריך לדעת מונת המתלוקת של

דבינו הקדוש עם ארטבן כי זה אומר אנא שלחית לך מלתא דלית לה טימי והאחר אומר חפצי וחפציך לא ישונו בה כי אם לאנשים רשומים איש ואיש כפי מדרגתו ומעלתו כרבינו הקדוש וארטבן אינו מהראוי להתנווכח בדברים הללו כנראה ללא צורך גם כונת הלא עוד מאי היא גם קושיא עצמית טיש בדברי רבינו הקדוש כמה שאמ' שהמוזח מינטרא לך וחביא ראייה מפס' כשבכך תשמור עליך שהרי זה הפסוק הוא מדב' על התורה שמשמרת לאדם אם כן איך מביא ראייה על המוזח שהיא חלק מחלקי התורה ומצוה פרטית מי אמר לנו שהמוזח יש לה זאת המגולה בשלמ' התורה בכללה וזו נקבל דכתיב בשבכך תשמור עליך אבל המוזח שהיא מצוה פרטית מנא ליה לרבינו הקדוש לומר שהיא משמרת לאדם וחס ליה לרבינו הקדוש לומר דכרי' שאינן כן במציאות כי בלי ספק לא יעשה עולה ולא ידבר כזב כי כשבו כן הוא קדוש לאלהיו :

האכנס

בעה רודגיש בכתוב כי היה לו לומר וכל חפצים לא ישונו כמי שאומר דבר זה אינו דומה לזה אבל תיבת כן אין לה התייחסות פל' בפסוקי גם בעה רוצה לדקדק מה שאמר הכתוב חפצים ולא אמר חפצי כי יותר טוב היה שיאמר חפצי כמו שאמרו אבל ידוע הוא ומפורסם כי מונת הש' בצוות אמתנו בעשיית המצוות אינו לתועלתו כי אם צדקת מה תתן לו זולתי בלתי גם גוייתנו תתענג בדשן כשנקיים מצוות המצוות ולזה לא אמר וכל חפצי לא

265

ישו בה כי היתה נואר שנגיע תועלת
 וחפץ במנו וזא וכל חפצים רל למי
 שיחפץ לעשות המצוות וזא דקדוק
 בזמן ומונת השם ית' היא לומר ער כרו
 שאמרו רז"ל על פסוק לא בשמים היא
 דל' לא בגסי הרוח ולא מעבר לים היא
 כי מצד שהולכים בסחורתם ברכי' הוא
 דבר קשה להשיג התורה ולזא הכתו' וכל
 דרכיך לא ישו בה אינו דל' אינו שור
 לתורה כי פשיטא ופשיטא השתא ומד
 אם המצוות אינם שוות לתורה כדמו
 במלת חפצים מכל שכן וקו' בן בנו של
 קו' שחפצי האדם לא יהיו שוים עמה אם
 בן איך אומר וכל חפציה שהם האבנים
 טובות ומרגליות שאינם שוות בערך
 התורה פשיטא אלא ודאי איברה זאת
 החכמה וזלתי לומר אל תעלה בדעתך
 שתוכל לרשיג כל חפציה ולהאסוף
 ולכנס ממון ואבנים טובות ומרגליות
 עם עסק התורה אתה טועה בזה כי לא
 מעבר לים היא וזש' וכל חפציה לא ישג
 עמה דל' עם התורה זש' בה ולא אמר לא
 ישו לה כי הן צרות זו לזו זאת לא זאת
 לא דאי זה כראי זה כי הוא קרוב לנמנע
 להשיג זה עם זה ולזא וכל חפציה לא
 ישו בה ולא אמר לה' נמצ' שבפסוק
 וכל חפצים רמו שכל מצותיה של תורה
 גאינן שוות לדבר א' של תורה לפי
 שידוע כי בקריאת התורה יש בה ב'
 דברים ישתלמוד ומעש' שהם הב' מדות
 שאמרנו מ'ע של והגית' ומל' של פן
 ישורו מלבבך וגו' אם כן יש בתלמוד
 ועסק התורה ב' דברים הדברים אלה
 הדברים אבל כמעשה לא ישיכי אם הוא
 לבו . גם כי המצוה הוא דבר שיש

ל הפסק במשל מצות זיובל היא באח
 מחמשים שנה לחמשי' שנה וכן השמיטה
 וכן הערלה הכל מזמן לזמן קאתו וכן
 לילה לא זמן תפילין וכן הסוכה וכן
 אכילת מצה אבל בקריאת התורה הוא
 דבר כי בכל טענת ושעתא איתרחיש
 דרשי מרחשן שפנותיה ויכול לקיים
 מצות והגית שכן אמרו חז"ל עת לעשות
 לה' הפרו תורתך במי שאומר שיש עת
 או זמן קבוע לקריאת התורה רק אין
 לה זמן מוגבל ועת קבוע הש' קבעת
 עתים לתורה ולא אמר למדת בעתים
 בתורה כי הלימוד אין לו עת ידוע רק אף
 על פי שלעולם הוא זמן עסק התורה עם
 כל זה צריך שיעשה קביעות ולזא הכתו'
כי נר מצוה ותורה אור ית'
 המצוה אינה מאירה אלא לפי שעה כמו
 הנר ואחר כך השמן כלה או השעורה
 וכיוצא כלה אבל התורה היא כאור השמש
 שהולך ואור תמיד כלה הפסק שכל
 היום הוא מאיר בחלק הכדור הנגלה לנו
 וכשיחשיך בחלק הנגלה לנו הוא זורח
 בחלק האחר פמ'ש בדרושים של מעלה
 בפסוק **נפישו לה' משומרים**
לברקך וגו' באופן שאור השמש תמיד
 זורח כן יהיה אור התורה שאין לו עת
 קבוע רק כל זמן שיש צורך לקרותה
 זש' **בפיך ובלבבך לעשותה**
 שהלל בפיך ובלבבך וכמעשיך למד
 שינה אבל לל' זה הדבר אשר בפיך
 ובלבבך הוא כיוך כל זמן שתמצא
 לעשותו תוכל עשורו זש' **ובלבבך**
בדרך ובשבבך ובקומך ית'
 אף על פי שבמעשה המצוות אם אדם
 הולך בדרך אינו יכול לעשות ובמצות
 אבל

166

ומעשה ולזה ישלח שכח כנגד מולם
 דכולו איתגור ביה זאת התורה לעולם
 וגו' וכזה יובן מש' וזנא לו דברים
 שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה יד'
 אפילו לא המצוות שהם יותר תמידיות
 ככיבוד אב ואם או גמילות חסדים או
 הבאת שלום שכל שעה שירצה יכול
 לקיים אלה המצוות אפילו הכי לא
 ישוער בת' לפי שכבוד אב ואם יתכן
 שמתו או שהא' בכדינה אחרת גמילות
 חסדים שלא ימצא לעשות או שאין לו
 במה לעשות וכן הבאת שלום אבל
 תת הוא דבר שכל שעה שירצה ישיג
 בה שירצה גם משיג מצות הלימוד וזה
 זה מתקיימים בידו :

ובזה נתן סברא זכה וברה לרבינו
 הקדוש ולא ידענו וזה כי
 ארבעה שלח לרבינו הקדוש מרגלות
 שאין ערוך אליה ואמר לו ישלח לו
 דבר שאין לו ערך כמו המרגלות שכן
 אמר שלח לי מלתא טבא כותיה כשרא
 ששלח לו מצוה א' שהיא דבר שיש לך
 ערך בבחינת התורה ליה אתמהא ואמר
 אני שלחית לך דבר שאין לו קצבה
 וערך שכן אמר דלית בה שימי ואת
 שלחית לי דבר שיש לו ערך וקצבה
 כמצוה של המצוה ששלחת שהיא יש
 מצות רבות שהם כמוה ואני שלחית לך
 דבר שאין לו ערך כדי שתשלח לי דבר
 שלא יהיה ערך ושינוי בשלמה אם
 שלחת לי התורה כולה אז אין לה קצבה
 וערך אבל ואת המצוה ששלחת הרי יש
 מצות רבות כמותה :

שלח לו רבינו הקדוש לומר אתה
 אמרת כי זאת המצוה
 ששלחתי

אבל בקריאת התורה אינו כן רק ככל
 השעות אפילו בלכתך בדרך שהרי יכול
 לקרות בעל פה ואינו מתעלפרה ויש
 בשעה שבני אדם שוכנים וכשעה שבני
 אדם עומדים יר' שאין הפסק לקריאת
 התורה לעולם רק אפילו בשעה שבני
 אדם שוכנים אתה יכול לקרות ולזה ד'
 פלוני כששאלו לו אימתי ילמדו את
 בנייהם הגיון והשיב להם בשעה שאינו
 לא יום ולא לילה יד' הואיל וזמן קריאת
 התורה היא כל היום וכל הלילה תמיד
 לא יחסר ואל דמי להם כמש' הפסוק של
 זחגית אם כן הואיל והאדם הוא מחוייב
 לקרות כל היום וכל הלילה לא ימיש
 במצא שאין זמן לתמוד התניין וזה רמז
 להם במה שאמר בשעה שאינו לא יום
 ולא לילה וזה שכווננו רז' במאמ' תלמוד
 גדול כמש' למעלה וסימו דבריה האמת
 והצדק ואמרו שדת לכבוד מביא לידי
 מעשה ופירש רש"י ז' ונמצא זה היה
 מתקיימים בידו ל' שבקריאת התורה
 נמצא תלמוד שלומד ומעשה היא קיום
 המצוות של והגית ופן יסורו וגו' אם כן
 לז' בעה כל מצוותיה של תורה אינן
 שוות וגו' הואיל וכולן יש להם זמן
 שנוכל ולז' דוהגית אין לה זמן מוגבל
 גם יש לך יתרון גדול כי כזו משיג
 תלמוד ומעשה ושאר המצוות אינם כי
 אם מעשה לבד :

אסכן בזה נבין למה תלמוד תורה
 כנגד כולם ולמה יקח שכר
 כנגד מלם כי הואיל ואת המצוה דת'
 אין לה זמן מוגבל כמש' וכל עת שירצה
 יכול לקיימה גם מקיים מצות ודהגית
 נמצא בידו זה זה מתקיימים תלמוד

167

ששלחתי לך היא כשאר המצוות באופן
 שתחשוב שיש לה ערך יקצנה הם ושל
 דק זאת המצוה אין לה ערך וקצנה
 ודמיון לשאר כל הבצוות שנתורה לפי
 שבכל הבצוות אין להם כי אם מעשה
 אבל בזאת אין לה ערך כי יש בה תלמוד
 ומעשה שהרי בקריאתה מקיים מצות
 והגית ובקביעותה יש מעשה שעושה
 מצוה כי רבה היא ואין ערוך אליה :

גם כי היא התמידית יומם ולילה
 מה שאין כן בשאר המצוות כי
 אף על פי שהמעקה במשל הוא תמידי
 אינו דומה לזה כי ס' לא יש כי אם
 מעשה אבל כמוזוה הכל כלול תלמוד
 ומעשה כאמתה של תורה באופן שאין
 דומה אליה בכל המצוות ולא יש אחרת
 כמותה שיהיו לה התועלות הללו אם כן
 הרי נתבאר כונת רבינו הקדוש וארשבן
 כי ארשבן חשב שהמצוה הזאת יש לה
 ערך שהרי יש מצוות רבות כמותה
 ורבינו הקדוש השיב שאין ערוך אליה
 כי במצוה הזאת יש תועלת מה שאין כן
 בשאר המצוות שנאמר בהתהלך
 תנחה אותך בשכבך תשמור
 עליך והקיצות היא תשיחך
 כי הואיל והאדם יכול לישב ובשל תלמוד
 לומר או מהלך וקרא אם כן נמצא כי
 אפילו בהתהלך תנחה אותך גם
 בשכבך תשמור עליך איזהו הדבר
 שאפילו כשהאדם ישן הוא משמרו הח
 אומר זאת היא רמז ה בלי ספק מר
 שאין כן בשאר המצוות אם כן בזר
 תרצנו מה ששגנו אם המתוב שבשכבך
 תשמור עליך מדבר בתורה איך שלח
 לומר לו על המזוה אמנם המזוה היא

בעצמה התורה ונוסף גם הוא המצוה
 שעושה האדם בקביעותה ונפש
 דהפסוק במקומו יר' בשכבך תשמור
 עליך הנה ירוע הוא שאף על פי שהאדם
 ישן אם יהיה תכלית השינה כדי שיקום
 אחר כך ולא יהיה לו שרדת הלב וי' דא
 בתורה אז אפילו השינה נמשכת למצוה
 היא בשכבך תשמור עליך כי הואיל
 ושינתו היא לט' שמים ולשם מצוה
 נמצא שבשכבך ת' עלך והקיצות
 היא תשיחך וזוהו לע' מה שאמר
 המלך שלמה כחכמתו בני תורתו
 אל תשכבה ומצותי יצור לבך
 ויש לדקדק למה אמר יצור ולא אמר
 תצור כשם שרשיה דקרא מדבר לנכח
 כך סיפיד דקרא היד לו לומר לנכח
 ומצותי תצור ולא יצור בלשון באתר
 והנה הרים אלמושנינו זל תירץ שכוונת
 שלמת המלך ע'ה ללמד את האדם כמה
 תועלת נמשך לאדם מקריאת התור' כל
 זמן שהאדם מתעסק בתור' הוא בהכרח
 שיברח מן העבירה ויעשה המצוות למה
 כי הואיל וקרא בתורה המצוות וזראי
 שיעשה אותם אכ' לזה לא אמר ומצותי
 תצור שהיה נל' שהיה מצוה לו ב' דברים
 גם שיצור המצוות שאם היה כוונתו כן
 בלי ספק היה אומר תצור אבל באומר
 יצור כלומר מה שאני מזהיר אותך הוא
 שלא תשכח תורתי וזוהו ימשך שמצותי
 יצור לבך מעצמו כי משכחת התורה
 ימשך העדר המצוות הו' הע'ד יאמר
 הדרוש אשר אנו כרבני תורתנו ונ' ירוע
 הוא שהאדם מצוה לקרות בתורה שנא'
 וחגית וגו' ופן יסור וגו' באופן שעם
 קריאת התורה נרמז ב' דברים והתורה

148

והמצוה עמה מצורף דא לרא נקשן אחי
 והם ורא יתפרדו זה בזה וקרא זה אל זה
 כשקורא בתורה יש קריאה גלמוד גם
 מקיים ב' מצות לזה אמר בני תורת אל
 תשכח רק תקרא ותעסק בה נמצא עם
 זה ומצות יצור לבך מעצמו והמצוות
 הלא הוזה מצות והגית ומצות ופן יסורו
 וזה רמז ומצותי בלשון רבים כי מיעוט
 רבים שנים ורזם מצות עשה דוחגית
 ומ'ת ופן יסורו נמצא שבקריאת התורה
 הם מאליהם יבואו הואיל והם דבקים
 בקריאת התורה אם כן לזה לא אמר
 תצור שהיה מצוהו על דבר אחר נפרד
 פקריאת התורה זולתי תורת אל תשכח
 ונמשך מעצמו שמצותי של דחגית ופן
 יסורו יצור לבך והוא נכון בעיני דאילו
 לפי הרס אלמושג'נו ול אינו נמשך כל
 כך מקריאת התורה מעשה המצול שהיה
 יש כמה בני אדם כי נאה דורשים ואינם
 מקיימים אם כן אינו דבר נמשך מעסק
 התורה מעשה המצוות אבל לפירושי
 יצחק מאד ומצותי יצור לבך שהו' נמשך
 בהכרח לא סגי'א בלאו הכי כי כשקורא
 הוא עושה מצות עשה וקיים מלת דפן
 יסורו : גם נמשך מעסק התורה כי
אורח יבין ושנות היים ושלום
זוסיפו לך : הנה המליץ זל' בההביל
 ענייני העוה' אמר כי המתעסק ובוטא
 ונתן בראבלי רעולם מתאורה ממש
 שיכלו ימיו וחיוני אינם חיים דל' הלוחה
 מעות או מכר איזה דבר בהסתנת זמן
 הנה מתאווה שיגיעו אותם הימי' במהרה
 ויהי ערב ויהי בקר לא עבות כזו לקחת
 מעותיו זל' ירעה עוד מזאת עו'עם
 תשוקת האיש והמוני שיגיעו תקופות

הימים להגיע למבוקשיו ואולי עם זה
 לראות ברעתו כלורה נפשו שתכלה
 שנה וקלותיה תכלינה וגו' ונראה
 לאדם יום לשנה יום לשנה עד שיגיעו
 אותם הימים ויאסוף הבמון דהמפורד
 והמפורד בין העמים לזה אמר דהמולך
 שלמה בהקמתו שהקורא בתורה אינו
 כן רק שאף ע'פ שנראה לו יומא אימתא
 עם כל זה הם שנות חיים אינם כמי
 שמבקש שיגיעו תקופות הימים שאז
 כל ימיו מכאובים כדי שיגיעו הימים
 וחיו אינם חיים רק אם בזה נראה לו כי
 הימים ארוכים הם בשנות חיים
 גם כן ושלום יוסיפו לך לפי שאותו
 האיש והמוני הוא מופחד שמא לא ירצו
 לפרוע מעותיו וכפרט בזמנו זה היוצרך
 להתקוטט עמם ולחלום את כושל אבל
 פה בעסק התורה אינו כן רק ושלום
 אדרבה שלום יוסיפו לך שלם בגופו
 שלם כממונו וז' ושלום יוסיפו לך אם
 כן תורת אל תשכח וכזה תרויח וזכר
 והוא שאם השם ית' יעשה לך חסד לא
 יהיה חסד נמור לפנים מהשורה שאינך
 דאני אליו כלל רק הואיל ואתה קורא
 בתורת ה' נמצא שהחסד שיעטרה לך
 יהיה חסד של אמת כי האמת והיושר
 הוא שיעשו חסד עמך הואיל ואתה קורא
 בתורה וז' חסד ואמת ואל'פ שהאדם
 לא יוכל כל היום וכל הלילה לקרות
 בתורה כי מלאכתו אימתי נעשית לזה
 אמר כי כשהאדם הוא קורא בתורה
 ומתעסק בה וכשהוא הולך לעשות
 מלאכתו עם כל זה לא יסיר אותה
 ממחשבתו אתו עמו אף על פי שאינו
 מוציאה מפיו הנה הוא מעלה עליו הכתוב
 כאלו

169

פאלו לא בטל מלקרות יומם חילה וזש
לעד קשרם על גרורותי כתב
על לוח לבך על דגרתך ממש
שמוציא מפיו התורה וכשתלך לעשות
מלאכתך עם כל זה אף על פי שאינך
מוציאה בפה ע"כ כתבם על לוח לבך
שיחיו חקוקות בלב וכשכל באופן שאף
על פי שהוא נושא ונותן כי לא יסור
בוונתו מהתורה ויקיים מצות והגית וגו'
ופן יסורו וגו' וכזה נמצא שתמצא חן
ושכל טוב בעיני אלהים ואדם וחוה שאמר
ומצא חן ושכל טוב בעיני
אלהים ואדם ידוע כי כשהזכרם
אין לו מעות בנוראי שיש לו כמה פעמי'
הלבנת פנים ככל שעה ובכל דגע אין
דגע בלא פגע ואין נגע כחסרון קיש קיש
ואפילו שיחיה בן קיש לא יביטו בפניו
כי כל אחי רש שנאודו נמצ' טאינו אהוב
אלא לשמים בלבד אבל בזה דחורך
שהורתיך שאף על פי שתקרא לא תניח
מלעשות מלאכתך אבל שיחיה לזכרון
בין עיניך התורה נמצא שהכל יאהבו
אותך אלהים ואדם הואיל ואינך נצרך
אליהם וזש ומצא חן ושכל טוב ר"ל בזה
האופן שאמרת לך שתקרא בתורה
ותעשר מלאכתך אבל לא תסיר
ממחשבתך זאת התורה יהיה סכר
שתמצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם
מה שלא היה כן אם לא היית עושה
כסדר הזה שהיית מוצא חן ושכל טוב
בעיני אלהים בהיותך קורא ושונה כל
היום אבל עתה שתקרא בתורה ואתה
עושה מלאכתך ואינך צריך לשום נבדא
תמצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם
גם בני אדם גם בני איש יחד עשיר

ואינך וזש בטח אה בכל לבך
ואל בינתך אל תשען ר"ל לא
יהיה שתשען על בינתך לומר אני יודע
ואני מבין והכל יתנו לי מה שאצטרך
רק בטח אל ה' כי אם אתה תמתין עד
שיתנו לך מצד בינתך וידעתך לא
תשיג מאומה כי כל אחי רש וגו' ואם
יתנו פעם א' לא יתנו לו פעם ב' פעם
אחר פעם כפעם בפעם את הולם פעם
היא תכף בכל דרביך דערו והוא
יישר אורחותיך כמשהו ואפילו
לדבר עבירה יר' כשאתה הולך לעשות
מלאכתך ובטל מרברי תר' יהיה כוננת
לשם שמים כדי שלא תצטרך לכבדות
וגבוה הוא ישר ארחתיך יר' הואיל ואתה
כוונתך לשם שמים אפילו בדבר משא
ומתן נמצא שהשם יתברך גם כן יישר
ארחתיך יר' יעשה דמיון ושנוי ארחות
שלך זה לזה וזה לזה וראי זה מראי זה
קריאת התורה לעסק משא ומתן וכשם
שאתה מקבל שכר על הקריאה ככה
תקבל שכר על משא ומתן והוא לתכלית
טוב וז' יישר יר' ישוה זה לזה ואפילו
העסק נקרא ישר ואף על פי שאמרת
לך שתשתדל לקרוא בתורה עם כל זה
אל תהי חכם בעיניך ירא את
ה' וסור מער' והנה הימכם זל'
כתב פ"ב מהלכות יסודי התורה והאל'
הנכבד והנודא מצורף לאהבו תליצת
ממנו וגו' עד מה אנוש כי תזכרנו וגו'
באופן כי כדי שירא ואדם יראה פנימית
צריך שיכיר כי אינו משיג חכמתו יתב'
לפי שאין לה ערך וקצו וכזה בא לירא
את ה' מצד רוממותו והיותו מזהו והיות
חדשות ברחמיו ואם יהיה כהנך תא' כי

לא ירא את ה' כי הואיל ונראה לו כי השיג החכמה ושהוא גברא רבא ודאי כי לא יהיה ליראח אמתית כמ"ש לוא ב' יהי חכם בעיניך וכו' ורא את ה' שהוא ימצד היותו מהוה הייית חדשות ביהמיו וסור מרע כי תירא את ה' אלהיך יראה מצד רוממותו ואז הואיל ואמרת לך שאפילו אם תרצה לישא וליתן תוכל לעשות אבל בתנאי שיהיו תמיד דברי התורה מנכת פניך נמצא שימשכו לך שני תועלות הא' רפאות תהי לשרך וזב' שיקוי לעצמותיך * שרך רומת לדברים החיצונים והעצמות לפנימייס זרחניים אם כן יאמר עתה ראו כי בזה יהיה לכם ב' תועלות הא' רפאות תהיח לשרך רמז לענייני העהז כי הם דברים חיצוניים וזב' ושיקוי לעצמותיך לחלק הבסתר שהוא רומז לעהב שישג האדם אף כי אחרי מותו כי מאחר שאמרת לך שאף על פי שתרצה לעשות סחורתך תוכל אבל בזה התנאי לא יסור מלבבך אם כן נמצא שתרויח העולם הזה והעהב וזוהו שבמעט דבר של עסק יתרכה עד מאד ויפרוץ לרוב ולזה צוהו כבוד את ה' מרהונך ומראשיות כל תבואתך * יר' הנה מלת הון תורה על דבר הנסתר וסמיו מהעין שכן אמר מתירוש והון רב ואיך לא יראוהו אנשי' אלא שדוא טמון וסמיו מן העין וכן אמר כל הון יקר נמצא ולא יצדק לשון נמצא דק בדבר שצריך הפוש כי הוא במאמר המעטרף ולא בשאתה תכבד את ה' בזהונך אפילו מהונך וטמון בארץ לא מבקיא מהמקט אשר אתה נושא ונותן כי אם אפילו ממנה קבור הנקרא הון

אתה מכבד את ה' בו גם מהמבחר של תבואתך אז ימלאו אסמך שבע ותירוש וגו' הנה רזל אמרו כי אין הברכה מצויה לא בדבר וגו' אלא בדבר הסמיו מן העין ולזה שבת השם ית' לכנסת ישראל עניך ברמות בחשבון היא שורה הברכה אפי' בדבר הממני הוא בחשבון והוא בהפך טבע העולם אך יאמר הואיל וכבדתני אפילו מהטמון וממנה קבור אני אברכך אפילו בדבר הנגלה לעין כל האדם כי אין ברכה מצויה בדבר הנגלה והרמו מדה כנגד מדה וזו' וימלאו אסמך שבע דל' ימלאו מעצמם ותירוש יקביך יפרוצו * יפרצו גדרו של עולם ואם אתה רואה בהפך זה קורא לשלום וגו' ועם כל זה מוסר ה' בני אל תמאס וגו' * הרי שזכינו לכך ששלמה בחכמתו אמר שהאדם יכול לקרות ולעשות מלאכתו וזוכה לשתו שולחנות וזו היא כונת ר' הנינא בן תרדיון כמה שאמר שנים שיושבין ואין ביניהם דברי תורה הרי זה כושב לעים שנאמר וכמושב לעים לא ישב אבל שנים שיושבין ויש ביניהם דברי תורה שבינה שרויה ביניהם שנאמר אז נדברו וראיה איש את רעהו ויקשב ה' וישמע ויקתב ספר זכרון לפניו אין לי אלא שנים מנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתור שהבה קובע לו שכר שנאמר ישב כד וידום כי נטל עליו :

אדקדק

מלת ביניה שאמ' התנא שלכל הפ' הנאמרים

171

הנאמרים במשנה היל"ל שנים שיושבים ואין אומרים דת או ואין עוסקים בתורה אבל עם מה שאמרתי הוא מיושב על ככון כי השם ית' רוצה שהאדם יקרא תמיד תורה ואם ירצה לעשות מלאכתו לכל הפחות צריך שבכל המלאכות אשר הוא עושה שיהיה בלבו ובמחשבתו חקוקה התורה ול"א התנא אם ישבו שנים לעשות מלאכתם או איזה דבר אחר הואיל ואפילו בלבם ובמחשבתם אינם חושבים בתורה כלל ואינם כמי שיושב על הנחלים שתקפו ומיד כוונחו לחזור לתורתו באופן שלא תסור מלבם מי שאינו עושה כן הרי זה מושב ל"צים וזה אומרו ואין ביניהם ולא אמר ואין עוסקים או אומרים לרמוז למה שאמרתי ואין ביניהם בתוך לבם ומחשבתם דת ול"א הרי זה מושב ל"צים אדוקק יתורלשון הרי זה די שיאם הוא מושב ל"צים מה צורך לומר הרי זה אמנם דל' הגה העולם כולו חושבים שמושב ל"צים הוא במקו' שמדברי דברי לייצנות או לפחות דברי הבאי ל"א התנא אינו כן כמו שאתם חושבים רק בהעדר שאין להם תורה או בפייהם או במחשבתם הוא מושב ל"צים וזה הרי זה לשלול האחר וזה ובמחשבת ל"צים לא ישב שהנה תחלת המזמור אמר אשרי האיש אשר לא הלך וגו' כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה ויטם ולילה ה' ל"א אף על פי שהאדם לא יוכל לקרות עימם ולילה עם כל זה יהגה בלבנו אם כן בזה יאמר אשרי האיש אשר לא הלך וגו' כי אם בתורת ה' חפצו ורצונו ומחשבתו בכל עסקיו ומשאגו

וכתנו נמצא כי בתורתו יהגה ויטם ולילה כל היום וכל הלילה תמיד הוא קורא בתורה אף על פי שאינו מוציא בפה הואיל והם במחשבתו דברי' שכלב הם הם דברי' וכשיהי' משולל מהקריאה בתורה או מהמחשבה והחפץ והרצון לקרות כרמוז בתורת ה' חפצו בלי ספק שנקרא ל"ץ ול"א אמר התנא הרי זה מושב ל"צים אף על פי שנראה להם כי אינו מושב ל"צים הואיל ואינם מדברים רע ולייצנות אינו' כן רק הם מושב ל"צים אבל עם כל זה לא אמר התנא הרי הם ל"צים כי בשלמא אם היו מתלוצצים אז ודאי היו נקראים ל"צים אבל מאחר שאינם מתלוצצים לא שיושבים ועושים שחורתם ואינם מזהירים תורה בלבם הרי זה מושב ל"צים וזה התנא אבל שנים שיושבים ויש ביניהם דת וגו' שמלמדנו חרוש גם כן בזאת ההלוקה מה שאין כן לכל פירושי המפרשים זל' כי פשיטא אם הם קורים בתור' ששכינה שרויה ביניהם אבל לפירושי ר"ל אפילו שלא יקראו בתורה כמ"ש רק שיש להם התורה חקוקה בלבם ובמחשבתם אז ודאי שכינה ביניהם הואיל והם אנשים כשרים שאפילו בשעת משאם ומתנם לא תזוז ממחשבתם התורה ל"א שכינה ביניהם וזהו חרוש של אבל וכו' וא היא הראיה שהכ"י או נדברו וגו' להרשבי שמן הואיל ואפילו במחשבתם לא תזוז התורה רק תמיד הם חושבים בתורת ה' ודאי שיכתב לפניו :

או יאמר יותר ביא' רחב שלהות כ"ר חנינא בן תרדיון היה אהב התורה במאד במאד וסופו יוכיח

172

וזכר ששפר וספר תורה עמו לזמנים
 שיושבין גור לפחות אם אינו מוציא דת
 בשפתיו כשמדבר עם דעתו במילי
 דעלמא בעסקיו וכיוצא לפחות צריך
 שיחשוב בלבו דברי תורה ולומר לפי
 טוה התנא היה אוהב התורה כמש' לזמ
 שנים שיושבין וגו' ולפחות אם אין
 ביניהם ובקרבם ובמחשבתם ובלבם
 דת הרי זה מושב לציו האיל והם יושבי
 בנחת וביישוב כרמוז בתיבת שיושבים
 ולא יתנו כלבם דברי תורה הרי זה
 מושב לציו האמיתי טען אמר המלך
 דוד עליו דשלוש אשרי האיש שלא
 חטא במחשבה ולא אשר לא הלך בעצת
 רשעים ובדרך חסאים לא עמד כנגד
 המעשה ובמושב לציו לא ישב כנגד
 הדבור ולא סגיא בזה כי אם בתורת ה'
 חפצו ובתורתו יתנה שהוא בלב כרמוז
 בזהגיון לבי לפניך אל לזה אמר הרי זה
 מושב לציו הואיל והצריך המלך דוד
 ענה אל התנאים מכלל הן אתה שומע
 לאו שאם חסר הגיון הלב הרי זה מושב
 לציו אבל שנים וגו' שנאמר אז נדברו
 ולא אמר דברו מי אם נדברו שהוא לשון
 קטרו לפי דברו והוא כשמוציאים
 המלות מן הכח להפעל אבל כשהגים
 בלבם שייך לשון נדברו שהאדם נדבר
 ונפעל מאחד שהוא הלב והוא נדברו
 בלבם וראי ה' איש גל דערו ואפילו
 שמדברים נדברו שלום וריעות עם כל
 דם וראי ה' לפי שאפילו כשעושים
 התעסקות ומשאומתן אז נדברו בלבם
 והוא אז נדברו וגו' וקטב ה' ושמע אפילו
 שהם דברים שכל עם כל זה וישמע
 ויכתב ספר הזכרונות לפניו י' ספר א'

בפני עצמו יש לו למי שהוא מזה המין
 שאפילו בעת סודותם הם חושבי כתורה
 וה' לראי ה' ולהושבי שמו לו שאפילו
 במחשבתם יש להם שמו יתבר' שהיא
 דתורה כידוע שהתורה שמותיו של
 הק"ה וה' ולהושבי שמו והם תשאל
 ותאמר למה לקח ב' שיושבים ולא אמר
 א' שיושב לזה השיב רבי חנינא ואמר
 אין לי אלא שנים לומר זה העניין בב'
 לפי שהואיל והם שנים והא' מדבר עם
 חברו לזה הם מוכרחים להשיב זה את
 זה כמילי דעלמא אם כן אז במחשבת
 מעלה עליהם הכתוב כאלו קראו ונכתב
 בספר אבל האחד לא סגי במחשבה כי
 אם שיוציא בשפתיו ומי המונעו שלא
 יוציא מן הכח אל הפעל לזמ' אין לי אלא
 שנים אבל א' מניין שאפילו א' שיושב
 וגו' שנאמר ישב בדד וידם לטון וידום
 שהוא מחשבה כי נטל שר עליו *
 אמנם שישב האדם במשאומתו ומלש
 אם מדב' דברי הבאי ואינו חושב בדברי
 תורה לכל הפחות אז ודאי התור' חונת
 שק כמש' זל' אוי להם לבריות
 מעל בונה של תורה!

והדרוש הזה מצאנו שרמזו המלך
 שלמה ע"ה במקום אחר
חכמות בחוץ תרונה וגו' * הנח
 יש ארבעה מיני אנשים הא' המק העם
 שאין להם מלאכה הם עומדי בחוצו'
 לספר דברי תורה ובוהו דברים אשר אין
 בהם כמש' הכל ואין בהם מועיל והכת
 הב' הם שדולכים ברחובות עורכים
 ושבים למלאכתם * והכת הג' שהולכים
 למכור לקנות כמו שעושים ביום השוק *
 והכת דד' שקונים סחורה והם דולכים

מעיר

מסכת

177

מעיר לעיר לא רמלך שלמה ענה
 שהתורה תדבר עם כל הד' כתות
 ונתחיל ואמר הככות וגו' רשי זל פי כי
 בלת חוץ הוא מקום שבה המון דעס
 והרחובות הוא מקום עובדים ושבים
 למלאכת וראש הומיות פי הרע זל בקו'
 שמוכדים וקונים בפחתי שעדים בעיר
 בעבור הוצאות וכו' וזוה אדקרק למה
 פסוק אחד אמר תרונה לטון רנה וכסוק
 אחד אמר תתן קולה ופעם תקרא ופעם
 א' תאמ' דאמנס עם מה שאמרת מבואר
 כי על האנשים שהם יושבים בחוצות
 גם שאין להם עסק כי אם לדבר דברי
 הבאי אז חכמות רל' התורה שהיא
 כלולה בכל החכמו' שבגולם והא חכמות
 בחוץ בית בחוץ היא בית בעבור רל'
 בעבור אותם האנשים שהם בחוצות
 תרנה לטון צעקה כמו וירא העם
 וירונו שהוא לטון צעקה לכן אמר זה
 והלטון כלומר שהיא צעקת חכם על לו
 האנשים שהם בחוצות שאין להם עסק
 כי אם לדבר דברי הבאי וזא חכמות
 בחוץ תרנה * וכנגד הכת הב' אמר
 ברחובות תתן קולה בית ברחובות היא
 גם כן בית בעבור ורל' כי התורה גם כן
 תתן קולה בעבור אותם האנשים
 שהולכים ושבים למלאכתם אבל ע'כו
 הם מתעכבים שם ברחובות טעם זמן
 אז לא תצעק על זה הכת כמו על הכת
 הראשונה שהם תמיד בחוצות דק תתן
 קולה שהוא פחות מצעקה * וכנגד
 הכת הג' אמר בראש הומיות בעבור
 ראש הומיות שהם מוכדים וקונים אז
 לא תתן קולה שהרי הם עוסקי במשאם
 ומתנסים רק תקרא שהוא פחות מנתינת

קול * ולכת הד' שהם בפתחי שעדים
 בעיר שהם הולכי מעיר לעיר וממלכת
 לעם אחר לבקש אוכל לנפשם לא תתן
 קולה כמו על מי שיושב בראש הומיות
 דק אמריה תאמר בלשון רכה לפי שד'
 להם שיגיעים והולכים במקום למקום
 ואינם במחזה כמו אותם שיושבי בראש
 הומיות לזה לא תקרא בקול גדול כמו
 ליושבים בראש הומיות דק אמריה
 תאמר בלשון רכה כמע' בלשון אמירה *
 וכוה נתישב הכל גם שנכנס בלשון
 רבים חכמות שהיא לטון רבים ואחר כך
 יצא בלשון יחיד תרונה תקרא וגו' הכל
 בלשון יחיד אמנם רמו לתורה שהיא
 כלולה בהחכמות אם כן לזה בלשון
 יחיד תקרא תרונה וגו' * או ואמר שפי'
 חכמות הם חכמות היצוניות ורל' חכמות
 בחוץ וגו' בכרת שאמרנו כי תורתנו
 הקדושה יש בה בגלה ונסתר פשט וסוד
 בגלה הם המצוות ונסתר הוא סוד טעמי
 המצוות מה שאין כן בחכמות היצוניות
 כי אין להם דק הנגלה וההיצוני לכך
 ואין בהם סוד נכמס כלל וזא חכמות
 בחוץ תרונה תכרוז כרוז קרי בחיל ורל'
 כל אחד מהחכמות היצוניות אינם
 מכריזים ומדברים רק בדברי היצוניות
 זא בחוץ תרונת ולזה ברחובות תתן
 קולה לפי שאינה מדברת סודות כדי
 שתלך למקום צנוע ללמוד דק ברחוב
 העיר תלמוד ולא די שהוא ברחוב העיר
 דק תתן קולה כי כבר היה אפשר שתתן
 מלמדת ברחוב העיר אבל יהיה בחשא
 ובסתר בקול נבוכ' יכח' וזנה תהיה לטון
 לזה אינו כן רק ברחוב העיר תתן בקול'
 גדולת עד לב השמים וזא תתן קולת

בכל

174

לכבד תאהבו פתי למח לא אמרו ולצים
 לצון חמודו לכם שהוא לכבד גם כן
 האמנם ואו של ולצים היא מוסכת
 עצמה ואחר עמה כמו ואו של ואשתמר
 מעוני ורל ואהי תמים עמו ועמו אשתמר
 גם כן מעוני כן גל דל עד כתי פתיים
 תאהבו פתי ולצים גל חמודו לצון אבל
 המלך שלמה בחכמתו גלה לנו כי לצון
 חמודו להם והוא כנודע במש רזל כל
 המתלוצץ יסורין באי עליו ומתלוצצי
 ממנו והאמורו לצון חמודו להם חמודו
 שיתלוצצו מהם הואיל והם מתלוצצים
 מהעולם הוא בהכרח שיהיה להם יסורין
 ויתלוצצו מהם וזל לשון חמודו להם
 בעצמם או יאמר כמו שאמ' אביו המלך
 דוד עה תשב באחיך תדבר ואם אין לו
 אח בכך אמך שהוא עליו בעצמו תתן
 דופי כי כך היא מרת הלייצנים כשלא
 ימצאו לעשות שחוק הלייצנות מכני
 אדם ישבו להתלוצץ מעצמם הוא עד
 פתי תאהבו פתי ועד כתי הליצי תאהבו
 להתלוצץ כי הגה הואיל של ולצי מוסכת
 עצמה ואחר עמה והם מגיעים לאופן
 לצים כי לצון חמודו להם רל כל כך
 חמודו הלייצנות שאפי עליהם בעינים
 הם מתלוצצים וזל להם : ובסלים
ישנאו דעת : אדקדק למה אמר
 ישנאו בלשון עמיד ולא אמר שנאו דעת
 בלשון עבר כמש חמודו בלשון עבר למח
 שינה אבל רל לא לבד חסאו הלצים
 כמה שהם מתלוצצים מהאנשים רק מי
 שנעדרה ממנו החכמה והידיעה שדחם
 הנקראים כסילים ישנאו הידיע והחכמ'
 בני אמרו בלבם דואיל והוא ראינו
 שהלייצני מתלוצץ מחכמי והכבדים

ככל מהות כבודתה י בראש הומיות
תקרא ונו כבר פירשתי פי' הייע זל
 כי ראש הומיות הוא על המקומות אשר
 ימצאו שם אנשים ביום השוק הבוק עם
 דב ברמית הפחורות ושאר המשא ומתן
 ואחר כך יפסק יפתחי שערים בעיר וגו'
 פירשו בו מקום אשר ימצאון שם איש
 וביתו אם כן אמר לעד ראו ודעו כי הגה
 בנימוסים והחכמות הייצוניות לא ימצאו
 רק ב' דברים בלבד והם הא' הנהגה
 מדינית איך יתנהג האדם עם אנשי
 מדינתו והב' איך יתנהג עם אנשי ביתו
 אבל איך יתנהג האדם עם בוראו ושתבח
 היוצר מבהר היוצרים בזה אינו מדבר
 אבל בתורתו הקדושה ימצאו הג' הנהגה
 הנהגה עם קניו ועם ביתו ועם מדינתו
 והא' בראש הומיות תלמד לאדם דעת
איך יתנהג עם בני אדם הנמצאים
 בשווקים וברחובות ואיך יהיה משאו
 ומתנו והא' בראש הומיות כמש הייע זל
 כי ראש הומיות הוא על המקומות של
 משא ומתן גם בפתחי שערים בעיר
 מקום אשר ימצאון שם איש וביתו גם
 כן אמריה תאמר איך יתנהג האדם עם
 בני ביתו אבל העיקר שההל תלוי בו
 והיא ההנהגה עם השם ית אינה מדכרת
 החכמה הייצונית ולכן אמר המלך
 שלמה עליו השלום **עד כתי פתיים**
תאהבו פתי ה' הירופי אחר חכמה
 מהחכמות הייצוניות הם נקראי פתיים
 לפי שהפתיים אינם חפצים רק במשל
 הוא עד פתי פתיים תאהבו פתי ודחם
 החכמות הייצוניות שאין להם רק המשל
 בלבד גם קלצים לצון חמודו להם
אדקדק בכתוב בשם שרתחיל לדבר

זה אמר בטעמי המצוות אביעה נגזר מן
נחל נובע לפי שהם סודות יצדק לשון
אביעה וברברים שהם חלק הנגלה אמר
אודיעה כי זה אינו צריך רק יודיעה
חיצונית דעלמא :

גם יתכן שיאמר הנה יש לי יתרון
נדול כיתרון האור מן החשך
מזחכמות החיצוניות וזוא שרזחכמות
החיצוניות אין בהם רק לסדר הדברים
ולשים הספר בפניהם ואחר כך צריך
האדם לטרוח ולהבין דברי הספר הווא
בעמל וביעה אכל אני אספר לכם
תורתי גם אעשה שתבינו אותה כי ה'
יתן חכמה מפני גם מפני דעת ותבונת
מח שאין כן בשאר החכמות וזה אומת
תשובו לתוכתי אביעה לכם רוחי ולא
לבד אביעה ואתם צריכים לידע הדבר
אחזק רק אודיעה עדי שימח בפי' באופן
שתדעו הדיבר בודיעה ובהשכלה וכוז
מיושב לשון אביעה לכל הפירושים או
הוא חשוב מאודיעה כנראה מהחכמ
אבע זל או שהוא פחות מאודיעה :

יען קראתי ותמאנו נטית יד
ראין מקשיב : יתכן שיאמר א'
משני פנים או יאמר בהקדמה שיש לנו
שאף על פי שהקשה השם יתב' את לב
פרעה ונעל דלת בפניו עם כל זה האיל
וקודם שלח לו כמה פעמי' השכס
ושלוח כפעם כפעם את רחלם פעם
לשלח את בני ישראל ולא רצה מעעמן
בלי קושי כמו שנבאר בח' בס' תורה
אור כי שם ביתואז הכבי' השם יתב'
את לבו והיה מוכע לו ודכי התשובת
הואיל הלא נטח און בששרי מכת'
ראשונת שהיו בלי קושי ויחזק לבו

אם כן מה תועלת שנלמד אנחנו כדי
שיתלוצצו הלייצנים ממנו גם כן ולא
וכסילי ישנאו דעת בלשון עתיד ישנאו
יר' הליצים לצון חמרו להם ויגיע להם
בזק גם עושים דבר רע שנמשך
בלייצנותם כי כסילים ישנאו דעת
שיאמרו מה בצע שנרע מילי דחכמה
כדי שיתלוצצו ממנו הלייצנים * או
יאמר וכסילים וגו' למה אתה מדבר
(מזהיר לפתיים ואמר להם עדי מתי
פתיים תאהבו פתי וגו' ולא לכסילים
לזח השיב כי הפתי הוא רועה לדעת
אבל מה יעשה שאינו מבין יותר לזח
דאוי שידבר עמו אכל הכסילים הם
שונאים הידיעה בעצם אם כן היאך
יזהרים ולא וכסילים ישנאו דעת ולזה
אינו מזהרים * או יאמר הכסיל אינו
רועה לידע דברים של יודיעה כי אם
משלים והבלים ולא וכסילים ישנאו
דעת כי אלו הכסילים הם שונאים דבר
של יודיעה ולזה אינם רוצים רק חכמת
חיצוניות כי אין להם פנימיות ונסתר
כלל ולא תשובו לתוכתי
הנה אביעה לכם רוחי
אודיעה דברי אתכם :
אדקדק מלת אביעה ואודיעה ומלת רוחי
ודברי האמנם יודע הוא כי תורתנו
הקדוש יש בהנגלה ונסתר ולא תשובו
לתוכתי שהיא התורה אז אביעה לכם
רוחי והוא רצוני בלמד לכם טעמי
המצוות * גם אודיעה הנגלה ורם
המצוות בעצמם * ולזה בחלק הנסתר
אמר רוחי יר' רצוני גם אודיעה דברי
וחם הפשטיות וחיצוניות של תורת והם
המצוות ולזה אמר דברי * גם לסכת

רל' כשם שקודם לא רציתם לשמוע רק
 סתמתם אזנכם משמוע כן אעשה אף
 אני והש' גם אני באידכם וגו' ולפי
 שהוא קשה שהיאך ואמר שקודם יביא
 האיד ואחר כך הפחד שאם כבר בא
 האיד לא בשאר פחד בשלמא איפכא
 נחא אבל קודם האיד ואחר כך דהפחד
 איך יתכן לזה תקן ואמר בבוא כשואר
 פחדים ואידכם וגו' כלומר הכל בא יחד
 ולא יש הפרש זמן כלל רק ברנע קטון
 בא הכל הפחד והאיד וז' בבוא כשואר
 פחדים ואידכם וגו' ופי' ואמר בבוא
 עליכם צרה וצוקה ההבדל שיש בין צרה
 לצוקה הוא כי צרה מורה כשהם בפחד
 גדול אבל עדיין אין יד האויב שולטת
 בהם וצוקה הוא כשמתחיל להכות חו'
 וז' בבוא עליכם יר' תדע איך יהיה
 הפחד של האיד חו' כי יבוא הפחד מצורף
 עם האיד בלי הפסק רק הכל ביחד
 חש' בבוא כשואר פחדים ואידכם נמצא
 שיבוא עליכם הצרה שהוא הפחד והצוק'
 שהוא האיד הכל ביחד בלי הפסק רק
 הכל ביחד חש' בבוא כשואר פחדים
 ואידכם וגו' כדי שלא תוכלו כי בתשוב'
 כי רצונו למנוע מכם דרכי התשובה
 ונתישבו הכתובים על מתכותם ואז
 באותו הזמן אף על פי שיקראונו ל'א
 אענה לא אלמרם חלק הנגלה ומכל
 שכן חלק הנסתר חש' אז יקראונו פעם
 אחר פעם שאלמרם הנגלה ולא אענה
 גם אם ישחרונו על הנסתר כי אז זמן
 נאות להשיג סתרי תורה אפילו הכי לא
 ימצאונו האיל והיה להם זמן מקודם
 ולא רצו רק שנוא דעת חלק הנגלה
 ויראת ה' שחז' על חלק הנסתר ל'א

ממנו ומאליו ועם כל זה אמר דומדך
 שלמה עלי השלום יען קראתי ותמאנו
 מעצמכם לזוז העונש הוא כי נשיתי ידי
 להכות אתכם ואף על פי שתקראו אלי
 בקול גדול הואיל והתחלה הראשונה
 הייתה ברצונכם המוחלט' גם יתכן
 שיאמ' יען קראתי בדבור ובעצה ותמאנו
 נשיתי ידי להכות אתכם ועם כל זה אין
 גם אחד מכם שיקטיב לדברי ועשיתם
 למפרע מהעצה גם דתוכחת שהיה
 בעצים ובאכנים לא אביתם נמצא כי
 גם אני באידכם אשחק וגו' ויראה
 לי להקשות שקודם היה לו לומר גם
 אני אלעג בבוא פחדים ואשחק בבוא
 אידכם לפי שקודם בא הפחד ואחר כך
 בא האיד והראיה אמיתית והפסק האחר
 שסמוך לו בבוא כשואר פחדים ואידכם
 הרי קדם הפחד ואח' האיד כי כן טבע
 העולם קודם מפחדים מאיזה דבר רע
 חו' ואחר כך בא האיד :

אבל לעד נראה שיאמר האיל
 ואני עשיתי התראה כמדת
 פעמים פעם בדבור בעצה ופעם ביד
 ולא שבתם עדי אם כן עתה אף על פי
 שתצעלו טוב אלי שנראה אליכם כי רע
 ומך המעשה אשר עשיתם לא אקבל
 אתכם כי דרשעיים מלאים חרשות
 וחזרי לסורם בעגלא ובזמן קריב ולזוז
 לא אפחד אתכם קודם ואחר כך יבוא
 האיד חו' כי שמא בהיות שאתם מפחדים
 מהרע שתרגישו טוב עלי' תרצו לחזור
 ואז איני הפץ בתשובתכם רק השמן לב
 העם הזה וגו' פן יראו וטב כמעשר
 דפרעה רק אביא האיד ואחר כך הפחד
 וז' גם אני מ'ת גם מיותרת אבל

172

אמר הקב"ה לישראל על דר' סניו ישראל בני אס זכותם להצפין ולקבל תורתו ולעשותה אני מציל אתכם מג' פורעניו ממלחמ' גוג ומג' וחבלו של משיח ומדינ' של גיהנום ועוד אני משיב אתכם מטוב הצפון לערתי לבוא שנאמר מה רב טובך וגו' על כנת שהקשיבו לדברי התורה שנאמר להקשיב לחכמ' אונך הא מיצר כי אם לחכמה תקרא אם תבקשנה בכסף וגו' אמר ריש לקיש אם אין אדם הולך אחר דברי תורה הם אינם באים אחריו וכן ר' נהוראי אומר הוי גולה למקום תור ואם אדם מחפש אחריו מתוך כך זוכה לחכמה ולבינה לכך נאמר ודעת אלהים תמצא

ויש

לדקדק היכן רמזו בכתוב שאמר זה דר' סניו כפי כוונתו שידרוש זאת הדרשה בזה הפסוק כי זה הפסוק הוא דברי שלמה בן דוד והיכן מצאו חז"ל שאמר הקב"ה דבר זה בסניו גס אריכות הלשון אם זכותם להצפין ולקבל את התורה ולעשותה גס קושיא עצמית שקודם הילול לקבל התורה ואחר כך שיצפינה לא ברפך שאם עדיין לא קבלו איך יצפינו אם ר' לא שנאה ר' חייא מכיין לו גס שאמר שכיצול מג' פורעניות היכן יש בפסוק רמז או זכר האלת הפורעניו כדי שידרוש זאת הדרשה ולא עוד רק באמרו דעת

בחרו ועם כל זה חזו שאני אעשה להם רעת רק הרע יבוא להם מעצמם וז"ל לא אבן לעצתי נאצו כל תוכתי ועם כל זה לא אעשה להם רעת רק ויאללו מפרי דרכם ה"א אני אשפיע שפע טובי על העולם והם הואיל וסרו מדרכי ה' אין מקבלים מהטוב ההוא כי ישרים דרכי ה' ועדיקים וגו' ופושעים יכשלו גם ויאללו מפרי דרך שכתרו להם באופן שאני לא אעשה להם רעת כי בפי עליון לא תצא רק הרעת באר משויה על עושי דרעה וגו' ולזה נקעלו דרכי התשובה ואף על פי שיטובו לא אקבלם לפי שהתשובה של הרשע היא אחר עשותו הרע תכף ומיד כי הרשעים מלאים חרשות עד תייסרן רעתך ומשובותיך תוכיחן ופירושו המפרש ז"ל כי אותה החרטה שמתחרט דרשע בעשותו העבירה הייתה לו שלא ישוב לכסלה עוד וז"ל כי משבות פתיים עד ומשובותיך תוכיחן ר"ל אותה המשובה שמתחרט' מהרע אותה בעצמה תהרגם לפי שיחשבו שהיא תשובה גמורה וכן שלות הרשעי והיא שתכף בעשותם אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה באים לעשות שלום עם השם ית' חז"ל ושלות כסילים תאבדם זה מאבדם שחושבים שהיא תשובה גמורה וחוזרים לסורם הראשון זה מאבדם לפי שזר אינו שוה כלום וישומע לו ישבון בטח ושאנן מפחד רעה בני אם תקח אמרו ומצוותי הצפון אתך זה יובן עם מה שאמרו ז"ל במדרש ילקוט דף ק"ב בני אם תקח אמרי וגו'

זר' ושומע לי אז לא יגודך רע בשום
 אופן ושאלן מאותם המלחמות כי רום
 פחד ורעה הו' ואף על פי שאמרתי ושומע
 לי צריך תנאי והוא אם תקח אמרי יהיה
 בתנאי שמצותי תצפנם בגופך במש
 וזא תצפון אתך ולא אמר תצפנם רק
 תצפון אתך כמו נופך ולזה הקדים ב'ח'
 אם וכיתם להצפין ואחר כך לקבל יר'
 בשתכלית הקבלה יהיה ההצפנה של
 המצוות שהוא התכלית והעיקר אז אציל
 אתכם מהרחקת הנזק ולא די זה אלא
 שאקרב לכם התועלת כי לז' ושומע לי
 ישכן כשיר' בע"ה כי ישכון לבטח
 ויתעדן מאותו הטוב הצפון גם יתרחק
 מהנזק מהמלחמה אבל יהיה שכל כונתו
 בעיני לתכלית ההקשבה לעשות מעשה
 המצוות וזש' להקשיב לחכמ' אזנך ויהיה
 כבקשת הכסף כשם שמי שיש לו פרח
 א' הוא מתאוה להשיג עשרה פרחים
 וכשיש לו עשרה מתאוה להשיג ק' כן
 תעשה אתה אם נתתה פרק א' תתאוה
 לרעת עשר' וזו שאמר להקשיב לחכמ'
 אזנך וגו' אם תבקשנה ככסף * מש
 לראות של באורה אין לו גורה לפס
 אכל ר'ל בזה האופן הגה ידוע כי ארבעי'
 יום קודם יצירת הולד וגו' חכם יהיה וגו'
 ולז' ריש לקיש לא תאמר כי הואיל
 ונגזר מרשמים שחכם אהיה בהכרח
 שחכם אהיה אינו כן רק אם אין אחר
 הולך אחריה וגו' אך בהכרח צריך שיהיה
 לך תאיה בהכמה כתאיה הכסף ולא נז'
 זה רק כמ"ר כהוראי וזי גולה למקום
 תורה וגו' אפילו שידע כי יגלו אותו *
 גם רבו במלת להצפין שר'ל טלכ'
 הפחות אם אינו מתיא הדברים נפרד
 לכל

אני משפיע אתכ' וגו' על מנת שתקשיבו
 לדברי תורתי והלא כל הדרשה לא היתה
 כי אם זאת אך איך אומר פסוק אחר ע"מ
 שתקשיבו לדברי תורתי * גם מאמר
 ריש לקיש שנראה שאין בו הבנה כי
 פשוט הוא שאם אין אדם הולך אחר
 התורה התורה לא תבוא אחריו ומה ב'א
 ללמדנו * ואחר כך הסיק מדברי ר'
 כהוראי שהביא * גם אדוק מש בע"ה
 מתוך כך שהליל לכן זוכה מאי מתוך
 כך :

האמנם להיות אמת כי כל משלי
 המלך שלמה ע"ה הויר
 בהם כנלה ונסתר והנה בכתובים הללו
 אין בהם כנלה כלל ר"ל שאין בהם משל
 רק נמשל גם שזנה כוננת הספר הורה
 כוננתו על המעשה ואם כן איך אמר אם
 תקח אמרי שהוא על העיני לז' בע"ה
 שוודאי כוננת הפסוק היא על השם יתב'
 ור'ל בזה האופן הגה ידוע כי כוננת השם
 ית' בעיני התורה היא כדי שיבואו לידי
 מעשה כי הוא העיקר והאחרים במדרגת
 משרתים ולז' ישראל בעשה ונשמע יר'
 כל כוננתו בשמיעה היא העשיה ולזה
 דוקדים העשיר' לשמיעה * יר' סוף
 המעשה תחלת המחשבה ולז' להם
 השם ית' כשתעינו בתורה לא תהיה
 כוננתכם באמרי לכו שהוא העיני רק
 כדי שתשמרו המצוות * הוא אם תקח
 אמרי והם מאמרים לבד יהיה בתנאי
 לתכלית שומצותי תצפון אתך ואז יהיה
 העיני לתכלית המעשה ויהיה דבר טוב
 וכשתעשו זה אז וזאי אציל אתכם וזה
 בתודעו לו שפוסק שלמעלה מזה
 שאמר ושומע לי ישכון בטח

170

ובצותי יצור לכן יהיו לנגד עיניך
 במחשבתך עד שיבטאו לידך שתעטס
 ובוה דייך וזא ומצותי יצור לכן ואם לא
 תוכל אינך צריך עשייה רק שמידר
 ומחשבה בלב וזא יצור לכן וזא בעת
 להצפין לל להצפין המצוות לטמור
 בלב ובמחשבה כי זה יספיק אם לא
 יוכל לקיימם ולזה **ד' הנני בן**
עקשיא אומר **רצה הקבה**
לזכות את ישראל לפיכך
הרבה להם תורה ומצוות
 וגו' יש מי שמחזיק במצוה אחת במצוה
 אחרת כמו שאמרו בגמרא (אבן
 במאי זהיר טפני)

אם בן אינו ראי לאדם שיהיה כפי
 טובה ולא יכיר הכר אלהים
 כי רב הוא כהרבות לנו תורה ומצוות
 וכמו שהחזל חביב אדם שנברא
 בצלם חבה יתירה נודעת
 לו שנברא בצלם שנאמר מי
 בצלם אלהים עשה אתה אדם
 חביבין ישראל שנתן להם כלי
 המדה חבה יתירה נודעת
 להם שנתן להם כלי המדה
 שנאמר כילקח טוב נרתתי
 לכם תורת א תעוובו חביבין
 ישראל שנקראו בניו למקום
 חבה יתירה נודעת להם
 שנקראו בניו למקום שנאמ'
 בניו אתם לה' אלהיכם

ידוע הוא מה שפירשו המפרשים ז"ל בפי'
 המשנה ובתירוץ הכפל חביבין ישראל
 חבה יתירה וגו' גם מה שפירש הרמבם
 ז"ל שז"ל חבה יתירה כמה שנתת לנו
 שיכול הקבה לחתת להם אבל לא
 להודיע

לכל הפחות ישמרו כבטנו ובמחשבתו
 כמו שאמרנו וז"ל להצפין וגו': גם יתכן
 שרמו במלת להצפין כמש' השקפה בני
 תורת א תשכח ומצותי יצור
 לבד: ותלה הדבר בלב אמנם כיון
 למש' הרמבם ז"ל כי האדם כדי שישיג
 השלמות אינו צריך שיקיים כל המצוות
 רק יזהר במצוות לא תעשה וכשיבואו
 לידו מצוות עשה שיקיימם ואם לא קיים
 במצוות עשה כי אם א' כתקנה וכהלכתה
 לא לשום תכלית ולא לשום מחשבה וזה
 רק להפיק רצון המצוה ית' טמו וישים
 במחשבתו ויהיו לנגד עיניו כל מצוות
 עשה אף על פי שאינו עושה אותם כי אם
 מצוה או ב' במצוות עשה בלבד קונת
 עולמו ונחל ארץ החיים הואיל ורם
 עפונים לנגד עיניו תמיד והוא מקור
 ימאה לשיבואו לידו ויעטס אף על פי
 שלא עשאו קונה עולמו דרך משל אם
 חרש א עושה כל ימיו כסאות ואינו עושה
 כלאכה אחרת היעלה על הדעת שלא
 יקראוהו אומן לפי שאינו עושה דבר
 אחר כי אם כסאות זה אינו ודאי דאומן
 יקרא לפי שאם ירצה יעשה איזו כלאכה
 אחרת כשתבוא לידו ולזה אף על פי
 שכל ימיו עושה כסאות ולא דבר אחר
 אומן יקרא כן גם כן מי שעושה ורודף
 כל ימיו אחר מצוה א' כתקנה אף על פי
 שאינו עושה אחרת כי אם זאת הואיל
 ומה שמביח לעשות האחרות הוא כשכיל
 שלא בא לידו אבל הם לנגד עיניו אם
 כן לזא בני תורת א תשכח רק והגית
 בו יעטס ויליה שהיא מצוה גזולה ולזה
 ומצותי יצור לכן ואם אינם באי לידך
 שאר המצוות אלא תצטער על זרע רק

להודיע להם יקר מעלתה וכן בחלוקת
האחרות של חביבין וגו' ולזה אמ' שחבה
יתירה חבב השם ית' להם הואיל והודיע'
אבל יקשה שהלל חבה יתירה במרה
שנודעת לו אבל לא לומר חבה יתירה
נודעת לו :

והנראה לעד בכל אלו החלוקות
והחוש דמשולש צמיד

פתיל בשלש חבות חביב אדם שנברא
בעלם וגו' חביבין ישראל שנקראו בנים
וגו' חביב אדם וגו' כונת התנא לומר
שהנח בכל המדות הפחותות והגדולות
לא יש כמות האדם שהוא כפוי טובה
וכפרט מי שהוא כפוי טובת השם יתב'
הבראה ומפורסמת וגלויה לעין כל
מה שעש' השם ית' את האדם עד שמרוב
אהבתו וחבתו לאו יצר את האדם בעלמו
כמו שאמ' הכתוב **שופך דם האדם
באדם דמו ישפך כי בעלם
אלהים עשה את האדם** :

ופי החסיד הרב ר' יוסף יעקב זצ"ל שופך
דם האדם וגו' יר' אני אמרתי ומיד אדם
אדרשנו באופן שמראה בדבורו שהוא
רוצה לדרוש דם ההורג לפי שמי כמוהו
צופה ומביט וודע כל הנסתור' לזא עתה
אף על פי שאני אדרשנו אתם גם אתם
גם כן כב יכול יש להם הכח והממשלה
שיש לי לפי שאני כראתי אתכם בעלמי
וחכא שיש לי כב יכול יש לכם גם כן
וז' שופך דם האדם באדם דמו ישפך
יר' באדם ממש אדם כמוהו ישפוך דמו
ואינו צריך להמתין עד שאני אשפוך
דמו רק באדם כמוהו והטעם כי בעלם
אלהים עשה את האדם והכח שיש לי כב
יכול יש לכם גם כן מאחר שנברא בעלמי

מה אני גומל חסד אף הם הולכי בדרכי
כמוני היום י' אם כן בין שיהיה פי' צלם
דבר חשוב כפי' קצת המפרשים ז"ל או
ל'ל תמונה כפי' קצת בין למד בין למד
חביב אדם האמנם תדע אימתי הוא
חביב בעיני הקב"ה כשהאדם מכיר
חבה שמחבבו הקב"ה גם הוא תמיד כל
היום וכל הלילה תמיד לא יגוס ולא
יתן שינה לעיניו רק על התורה ועל
העבודה לעבדה ולשמרה בקיוש וטהרה
כי אז מראה לכל העולם כולו שהוא
מכיר האהבה והחבה שמחבבו הקב"ה ולא
זו ולא יזו מחבבו הואיל והוא אינו כפוי
טובה אבל אם האדם אינו מכיר ולא
מרגיש האהבה וחבה אדרבא הוא עובר
מצותו ומפר בריתו כי אז מראה לכל
שאינו מכיר אהבת השם ית' אליו הואיל
והוא אינו עושה רצונו בלי ספק ומאסס
אלהי לכל מי שהוא מהמין הזה נכווח
ורוח חיל וחול אישים והוא שאמר התנא
חביב אדם שנבר' בעלם תדע אימתי
הוא חביב כשהחבה יתירה נודעת לו ה'
יתר כמה שמחבבו השם יתברך הוא
מכיר חבתו ואוחז בר' זש' נודעת לו
ואינו כמי שמחבב לחברו וחברו אינו
מחשיב חבתו רק נודעת לו ומכיר ערכה
אבל אם אינו מכירה למה לו חבר
והראיה שנאמר כי בעלם אלהים עשה
את האדם וגו' וכמו שפירש החסיד ז"ל
אם כן משם ראייה כפירוש כשהאדם
הולך בדרכי השם ית' אז יקרא נברא
בעלם אלהים אמנם אם הוא מפר בריתו
ועובר על מצותו הו' אז אינו בעלם אלהי'
אם כן לז' התנא חביב אדם וגו' חבר
יתירה ל' תדע אימתי הוא חביב בעיני
אלהים

181

אלהים כשהחברה יתירח ומכיר גדול ערכה אבל אם אינו מכיר ערכה אז הוא שנוי בעיניו ית' ואמר עוד חביבין ישראל שנקראו בנים למקום וגו' הוא על דרך אשר עשה לכם במדבר ואשר עשה לדתן ואבירם ר'ל שהשגחתו ית' היא בכלל ובפרט מן הפרט לאפוקי סברת בני שאמר שהשגחתו ית' היא כללית לא פרטית וז' ואשר עשה לכם ואשר עשה לדתן ואבירם וגו' וכמו שבא גם כן במזמור ארבעה צדיקים להודות כי ראשונה ספר בניצאי מצרי' איך הצילם ואחר כך אמר וישגב אביון מעוני וגו' כדי שלא יאמרו אמת שהשם ית' השגיח בדברים אבל לא ביהודי לז' וישגב אביון מעוני וגו' אף על פי שהוא יחיד כי השגחתו ית' היא לכלל ולפרט וזהו גם כן לעד אם ה' לא יבנה בית ישראל ישכור עיר שווא שקד ישומר : בא ללמדנו זה שאם לא כן היאך התחיל בכנין הבית וסיים בעיר מהראוי היה שיאמר אם ה' לא ישמר עיר שווא שקד ישומר אם ה' לא יבנה בית שווא עמלו בונו בו כי קודם בנין המדינה ואחר כך הבית אמנם בכונן המכוין התחיל בכנין הבית שהוא דבר פרטי ואחר כך בהשגחה הכוללת של שמירת העיר ללמד אדם דעת קדושים כי כל כך השגחתו ית' בפרט כמו בכלל ולזה התחיל בהשגחה בפרט וא' בכלל א' חביב אדם שנבר' בעלם שזוהו הפרטי חביבין ישראל שהם כלל ואין לו בשלמא כשהאדם הוא יהודי אם פכיר החכה הוא חביב לפני הקב"ה ואם

לאו הוא שנוי אבל אם יהיו רבים יתכן שנאמר שאף על פי שלא יכירו חבת השם ית' עכ"ז יהיו חביבים בעיניו לז' בין יחיד בין צבור שישם הם לענין זה וזה אומרו חביבין ישראל שנקראו בנים למקום תדע אימתי הם חביבין כשנודעת להם החכה ומכירים ערכה לא יערכנה זהב וזכוכית ולא מבגיא שממרים בה שמראה להם מאהב וחבה כי אם כפלים כמה שמחבבים אותם מכירים החכה וארבה רבה שנאם בנים אתם לה' אל הויכם היא ראייה עצמה כשאינם הולכים בדרכיו ואינם מכירים החכה כי אז אינם במדרגת בנים שכן אמר הכתוב בנים אתם עד האבות עטרתם לבנים ואימתי האבות עטרה לבנים כשהבנים עטרה לאבות וז' בנים אתם וגו' וכאב את בן ירצה אימתי כשאתם עושים פעולות שמראים לעולם כולו שאת' כביו ופועל ידיו עד ויצו את שלמה בנו לאמר לאמר בנו כי פעולות האדם יעירו יגידון בן מי זה העלם וז' בנים אתם לה' אלהיכם ולזה לא התגודדו כי עם קדוש ובך בחר לעם סגולה כאופן שאם תלכו בדרכיו אז יצדק שאת' בניו ויאחב אתכם אמנם אם אתם עוברים את מצותו לא יאהב אתכם י ואם אמור יאמר נא העבר ישראל אהבתי את אדוני קציני ורוני לא אעשה הפשי מהמצות רק אעשה כל המצות שהשכל גוזר לעשותם אבל החוקים ורמזות שאין לה טעם זה לא אוכל עשותו לז' המשיל התנא משל נחמד מאד במשל אם אומן עשה קערת כסף א' וצויר בה מיני ציוריים וטרח לעשותה עד שאין

כמות

נתתי לכם לקח טוב והוא חלק המשפטי
 שאתם מודים והפצים בו אם כן תודתי
 והוא חלק החוקים שאין אדם בארץ
 שיכיר טעמם אלא אני אני הוא אל
 תקוּבו ואמר ועתה ישראל שמע
 אל החוקים ואל המשפטים
 ונ' ופירש הר"ן ז"ל כי אמר אל החוקים
 ואל המשפטים שיטעמם מפני שרדם
 כוללים התורה כולה ואחר כך פירש
 כל א' מהם ר"ל החוקים והמשפטים ופתח
 תחלה בחוקים ואמר ושמתם ועשיתם
 כי וזו חכמתכם ומקרא זה כנגד יצור
 ומ"ה המקטרגים עליהם מפני שטעמם
 ועיונם נעלם ולפיכך אמר להם שלא
 ימשך דר' מהם אבל יהפוך כי מצד
 החוקים ימשך שיאמרו רק עם חכם
 ונבון וגו' ובאר זה הענין כי מי שיעשה
 איזה דבר ד' מאד לא יראה בו טעם כלל
 אם לא ימשך ממנו תועלת מבואר נגלה
 אז ראוי באמת שיחשב לשוטר וסכל
 אבל אם ימשך ממנו עניין נגלה רב
 התועלת כל עוד שיהיה הפעל החוצץ
 נותר לא יראה בו טעם כלל יחשב
 ועושהו לחכם מופלא בדרך משל איש
 א' ירפא חולי אחד בדרכים רחוקים
 במלאכת הרפואה ואיש אחד ירפאו
 בדברים זרים מאד אין ההקש מחייבם
 כלל בלי ספק זה השני יחשב לחכם
 יותר מופלא מצד שהוא משיג הדברים
 הנשגבים מרשיג מצד מחקר טבעם
 כן הוא זה הענין דומה בדומה כי האומן
 שידיאו אתכם מקיימים אלה החוקים
 שאין ודעת מסכמת בהם גם בקרבנות
 וזולתם ויראו שעל ידם השכינה שורדת
 בכם וקרוכה אליכם יותר מכל האומות
 על כרחם

במה בכל הארץ ובא איש אחד ואמר לו
 הנמכר לי חתיכה א' ממנה או הנמכר לי
 חצייה העלה על הדעת שיחזק ממנח
 חתיכה א' וראי שלא יחזק ממנח
 שתשאר אחר כך פגומה וכאשר הנשבר
 ומכל שכן אם תהי' הקער' מאבני אקרו
 שלא תהיה שזה כלום לא למוכר ולא
 לקונה אם יחזקנה כן תודתנו הקדושה
 והטהורה כל הכתוב בה הוא גוף אחד
 ותורה א' ומשפט א' אם כן לז"ה התנא
 חביבין ישראל הם חביבין כשחם מכירים
 החברה והוא שבו נברא דעולם ר"ל
 שבקבו הכלי חמדה בעבורו כולו כמו
 שהוא נברא העולם וז"ש שבו נברא
 העולם ואם הוא רוצה לקבל עליו מקצת
 ולהביח מקצת לא נעשתה הכוונה האלהי'
 וז"ה יחזר העולם לתוהו ובוהו האמיל
 הנברא העולם בשביל הכלי חמדה שהוא
 התורה ואם יניח מקצת חוקים ודברים
 שאין השכל סוכלם בלי ספק שיחזור
 העולם לתוהו ובוהו כי הכל הוא חלק
 א' ולזה המשילו בכלי חמדה שהוא משל
 בפלא בעיני לא ראיתי כמוהו והראיר
 היא ברורה שנאמר כי לקח טוב
 נתתי לכם קרא לקח טוב לחלק
 המשפטי שהוא דבר הנקח בידים והוא
 טוב שנותן שכר לעושהו כי מה ראוי
 שלא לתת שכר עליו האמיל שאם לא
 היה השם ית' נותנו אנחנו היינו מתקנים
 דגנימוסים אם כן לז"ה אמר טוב וקרא
 תורתו לחלק החוקים שאין משיג טעמם
 כי אם השם ית' ואפילו שלמה דמלך
 אמר אמרתי אחכמה ורזיתי
 רחוקה ממני : לז"ה השם ית' האמיל

187

על כרחם יצטרכו להודות שאין זה מצד
 המשפטים הנעשים לתקן המדינות
 שהרי לכל אבשי עיר ועיר מדינה ומדינה
 מהאומות יש להם משפטים ונמוסים
 והנהגה יסוד בהם כולם ואיך לא ישיגו
 ומעלה אשר אתם משיגים ולפיכך
 אמרו הגוים על כרחם אף על פי שנרא'
 שהחוקים הם דבר שאין להם טעם
 וריח על כרחנו אינו כן אלא בהכרח
 בצטרף להודות שהם עם חכם ובבון הגוי'
 הגדול הזה! זה לטוב רק עם חכם
 וגו' יר' אף על פי שנראה נגלה שרם
 עם סכל בעשותם החוקים על כרחנו
 אחרי ראותנו הנמשך לומר שהגוי עם
 חכם! ואחר כך צירף ושתף החוקים
 והמשפטים יחד כולם שוים לטובת
 וטבתם יחד ואמר ומי גוי גדול אשר לו
 חוקים ומשפטים צדיקים וצדקה יש
 לתמוה כי עם שהמשפטים הם צדיקים
 גם כפי הנגלה אין ראוי לומר בחוקים
 כן אבל פירושו של דבר שהאומות לא
 ילעיגו על החוקים מצד ב' דברים א'
 מצד שיראו לעין התועלת הנמשך מהם
 כמש ומי גוי גדול! והב' אחרי ראותם
 שהמשפטים שטעמם מוטב הם צדיקים
 כמו אצלנו היום אם נראה חכם מופלג
 שיחבר חיבורים ועשה מעשיו בתבונה
 וברעות ככל מלאכתו אם נראה בתוך
 ובכלל דבריו או תוך מעשיו איזה דבר
 בו לא נשיג טעמו נטיב המחשבה בו
 ונאמר אין ספק שמי שכל חבוריו וכל
 דבריו צדיקים ועשוי באמת וישר שגם
 חרבר הוא שלא נשיג טעמו עשוי
 כהוגן ובאמת וישר והקצור בלא מצדנו
 הא אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים

כלומר שראוי לומר כשם שהמשפטים
 צדיקים כך החוקים צדיקים ועד שם
 שם לו חק ומשפט ושם נסוהו ל' נסרה
 החק והנסיון הוא שהקלה נתן שבת
 והינים כולם במרה והשבת הוא חק
 והינים הוא דבר שיש לו טעם אם כן
 שם נסה החוק כמשפט כשם שהמשפט
 והינים הדעת סובלתן כן גם כן החקי'
 והרן ז' כתב כי עם בני ישראל נחשבים
 לעם חכם ובבון כשהם מקיימי החוקי'
 והמשפטים מפני שכל א' מהם קטון
 וגדול רוכב על השמים ופועל בחמר
 עולם השפל נפלאות עד אין מספר הלא
 שמעת צרעת נעמן ברחיצת מי הירדן
 נתרפא שאמר אליו רחץ ושחר ומאז
 נתפרסם שהוא גדול כרפואה מאבוקרש
 ונאלינום שהיו שמיא שגזרו כי ציעת
 כזה הוא חולי בלתי מתרפא ויהושע
 כשהעמיד השמש בחצי השמי ונקדיומן
 כן גריון נתפרסם דיוותם גדולים
 מבטלמים רחוקר הגדול בתנועת
 השמים והלככים והגוי המעגל בשנת
 בעזרת נתעטף והתפלל עד שהשמים
 כזולמים ומאז נתפרסם שהוא גדול
 מארסטו אשר השתדל לדעת חמר המטר
 ומקו' היותו באויר וכיון שכל א' מישראל
 מעוטף בטליתו ותפילין בראשו בתפלתו
 עושה נוראות לכן האומות מחשיבים
 אותם לעם חכם ובבון מצד הפעולה
 שעושים באמצעות קיום התורה והמצוות
 והחוקים! אם כן לא כי לקח טוב נתתי
 לכם שהם המשפטים הנקחים בידים
 וקרובים אל השכל אם כן הואיל ורם
 צדיקים וכל דבריהם ראמת והצדק
 כאשר אתם רואים בעין השכל שלכם

אצל הכל כי בישישים חכמה אמר עתה
 כי כשתהיה זהיר בדברי תוכה להיות
 חכם גדול פתע פתאום בלי שתמתין
 לימי הזקנה * ודורך הוא שתקח
 אמרי יר' לא תכלבל עצמך בדרכי
 החקירה אשר התעסקו בה כל ימיהם
 וחכמים הפילוסופים והחלוקים אחרי
 שרידות לבם ואינם מסתפקי' מוחכמת
 עין אשר בא עליה דחופת וזה לא
 השיגוה אלא לעת זקנתם ואתה אם
 תזכה לקחת אמרי יר' לקבלם ולהאמין
 בהם על פי מאמרי וזהו אם תקח אמרי
 שתקח אותם באמונה ותאמין באמרי כי
 על זה נקראת התור לקח טוב שתסתפק
 בהיות הדברים זהם שהם מאמר האל
 ית' ואלו הם הדברים היעוצים להראות
 קלות השגת החכמות החמורות והקשות
 ובענין קלות השגת עשיית המצו' אמר
 ומצותי תצפון אתך יר' איני מהיוב
 אותך שתשתדל לעשות כל תריג מצוות
 כדי להשיג הצלחת הערב וכמאמר
 הרמבם זל' שבעשיית מצוה א' כתקנה
 תשיג האושר והצלחה לערב במנוחה
 נמונה ושאר המצוות יהיו לנגד עיניו
 לקיימם כבוא עתם עת דודים אם יבואו
 לידם יקיימם ואם לאו בשמל זה לא
 ימנע מלהשיג הצלחתו האמיתית רק
 שירדו שמורים בלבו כדי שישמרם
 ויעשם כשיבואו לידו לקיימם וחס את
 האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה
 כל האדם אינו אומר עשה וכאומר
 בתורה גם בחוקותי וגו' ואת מצותי
 תשמרו לא אמר תעשו כמ"ש תשמרו
 למה שינה * גם הוא כפול תשמרו
 ועשיתם אותם * אמנם נראה שהורח

כן גם כן תורתו והוא הדבר שאין אדם
 יודע טעמו כחוקים זולתי בלתי ה' לברו
 גם כן אל תעזבו כי אלו ואלו דברי
 אלהים חיים ומלך עולם יודע טעמם
 אם כן אין האדם יכול לומר אקבל
 מקצת ואניח קצת תפח רוחו מי שאומר
 דברים כאלו שהמקבל עליו לעשות כל
 התורה הוין ממצוה א' מתריג מצות זה
 כי דבר ה' בזה הכרת וגו' באופן שלכל
 הפחות כי נעים כי תשמרם בבטנך
 לעת מצוא כשיבואו לידך תקיימם כוח
 מה לעשות * והדרוש הזה מצאנו שרמז
 אותו המש' ע"ה בפר' אם תקח אמרי
 וגו' הנדר להיות כל עסקי שלמה ע"ה
 בס' משלי להוכיח במישור לעני צדק
 צדיק צדקות אהב * על כן בא עתה
 ללמד את בני אדם דרך ישר וכשר וקצה
 לדעת לדרוף לעבוד את ה' בירא כי הוא
 התכלית המבוקש מאת עדת ישראל
 ולקרב את הכרית להשיג אופן היראה
 אשר נראה מענינה היתה קשה להשיג:
 וכבר בא בתורה גלוי עניינה ומעט
 בדרכי השגתה ואמר מה ה'
 להיך שוא מעמך כי אם ליראה וגו' שנה'
 מעדות זאת שהוא דבר קל אבל לא
 נתברר משם גופן קלותה אדרבא
 הכביד עולה באומרו אהו ללכת בכל
 דרכיו ולשמור וגו' בכל לבבך וגו' *
 ונראה שאתא לבחומי וצעורי קא מעער
 לכן גילה פה קלות השגתה וכן גילה פה
 אופן השגת החכמות שנראה מעניינם
 היותם קשה והשגה כאשר יודע לכל
 ולכן התחיל בתיבת בני כי הולמוד הזה
 אשר אני מלמד להעיל ויעילך אפילו
 בהיותך קטן בופן מה שהיא מקובל

הנקראים כבית מדרשה אז תחזור אחור
 ולתכונה שהיא פחות מבינה כמודע מס'
 הריע זל שער לד תתן קולך ותשאר פד'
 הולך אחריה בקול גדול בלי השגת רק
 שתשאר בעל קולות אחריה בלי השגת
 כלל * ואם תעשה דרכי ההשתדלות
 בחכמה לבד כמו שאתה עושה בכסף אז
 תבין כרת שאינו בבקשת הכסף כי
 בהשתדלות לבד בענין הפוש הכסף לא
 תשיג מאומה כאולו ההשתדלות אם
 אינו נגזר בן השמים שתיח עשיר ואם
 תעשה הדרך שהורתיך בחכמת ה' ודאי
 תשיג בהשתדלות לבד ואפילו אינו
 גזר עליך וזו אז תבין יר' בהשתדלות
 לבד תבין היראה והדעת בבת אחת
 שכשתראה שהשגת מבוקשך בהשתדלו'
 מעט אחריה מלבד שתשיג החכמה תבין
 גם כן אופן היראה מה' כי הואיל ראיתח
 בעיניך שבהשתדלות לבד השגת מר
 שאינך משיג בהשתדלות דהכסף אז
 תבין להיותך ירא ה' יראה פנימית שהיא
 נקרא יראת ה' סתם וכמאמר (יראת
 ה' תוסוף ימים) וגם תשיג דעת ה'
 שהיא למעלה מחכמת הפילוסו' כי זאת
 הנקרא דעת אלהים יר' לא לבד תשיג
 לחכמה טבעית או למדית או הרגלית
 אלא לאלהית וזש' דעת אלהים תמצא'
 ואפשר גם כן שרומז לו שישגי ודרוש
 הגדול שכו' נבוכו הפילוסופים לדעת
 איכה ידע א' ובדברים החמרים והשפלי'
 האלו אשר נזה' אמר כולם שאין לשם
 ית' חו' חלק בבינת אדם לא להדע לדע
 ולא לחוש ולא להשיב לטובי' ולישרים
 בלבותם וזש' תבין יראת ה' ליראה את
 ה' ולדעת שהוא הודע ית' בכל משאור

על הדרו' הזה שאנו כביאורו ור' שיעקר
 חיובי וציווי לכם הוא שתשכרו אותם
 בקרב לבבכם לעת הצורך ואז כשיבוא
 לידכם תעשו אותם אם יבואו לירכס
 ואם לאו אין דרכו מוכרח לרשגת
 האשר ולזה לא אמר ותעשו אותם שהי'
 נראה שהוא על צד ההכרח לא ועשיתם
 יר' עיקר מצותי הוא השמירה * והעשייה
 אינו בהכרח להשיג ההצלחה והוא אמת
 בכתוב ולז' ומצותי תצפון אתך לבד
 בשמירה

ואומר ומצותי ולא המצות תצפון
 ר' שתשמור אותם בעבור
 היותם מצותי לבד לא לתכלית קבלת
 הפרס וכיוצא * ואמר עוד ולא ומצותי
 תצפנם ר' שתשמרם כמו שאתה שומר
 עצמך וגופך * עוד רמו למש' רז'ל
 עמך במאכל עמך במשתה שלא תסורם
 ממחשבתך לעולם לא במאכלך ולא
 בשאר צרכיך וכי שתרגיל עצמך בדבר
 הזה תמיד אמר שתזדר בזה מקטנותך
 כי לזה התחיל במלת בני ואז גם תזקין
 לא תסור מהדבר ימין ושמאל ואמר איך
 יתנהג בענין החכמה שבקלות ישיגה
 ולא יצטרך לטורח הגדול אשר מטריחי'
 עצמם חכמי החקירה * ואמר להקשיב
 לחכמה וגו' יר' אינך צריך רק שתזמן
 עצמך להקשיב לבד ועם זה תזכ' שתטה
 לכך בתבונה בהשגחה עליונה וכבר
 כתוב ההפך אשר בין החכמה והתכונה
 כנדע * ועוד שאתה תקשיב לחכמה
 ותזכה לתבונה שהיא יותר מחכמה כי
 אם לבינה תקרא יר' כי אם לא תסתפק
 במה שאמרתי לך רק שלבינה תקרא
 ותהיה מקווי' העוסקים בה תמיד

ממך אל תחקור) וגם שלא יכנס
 עצמו בדרושים האלהיים לפרוץ גדר
 להכנס במקום שאינו רשאי כי כל דבר
 נכנס במדת התמימות ואם יכנס לא
 יצא בשלוח כמו שמצינו כמה בני אדם
 נכנסו ולא יצאו בשלוח אמר עתה
 שבהשתדלות המעט האמור למעלה
 ביראת שמים בקרבו זכור שיצפן
 לישרי תושיה לפי שבחמת עצמו טבעו
 הוא ישר הוא מוסיף לו תושיה ולפי
 שאזל למה נקרא שמה תושיה שמתת
 כחו של אדם אמר שרוא שומר אותו
 מהחולש ההיא וזהו יצפן לישרי תושיה
 יר שמצילו מהחולש ההיא וכאמרו אשר
 צפנת ליריאך שהוא למה שהוא שומר
 לצדיקים בלתי חזק שהוא מקמרג
 וגם לחולכי תום שזרעם להתבלבל
 בעקשות עיונם והם החלכים בתום
 מבלי נטיה אמר מנן לחולכי תום שהוא
 מנן וצנה להצילו מהחברות הרעות
 המסודרות מהמת עקשותו וזהו מנן הוא
 שלא ישר ימין גם שמאל ואחר
 שאמר שמדריך ומסייע לבעלי בונה
 אמר שמסייע לבעלי המעשים טובים
 והם בסוגים הא' מי שמתדל בעשיות
 המצות והב' מי שיועד למנוע עצמו
 מחטוא לית' כמש' באיוב תם וישך
 ירא אלהים וסר מרע ונכנל
 הא' אמר לנצור ארחות משפט
 אמר שמסייעו לשמור ארחות משפט יר'
 כשנכנס באיזה דרך כסוכן כדי לעכוף
 ליצרותו יודע להנצל ממנו בנזוקין
 כי זהו לשון ארחות מעניין ארחות
 עקלקלות כי זהו ההפך בין ארה לדרך
 אמר שרוא מסייעו לשמור מעשה המצוה

שתראה בעיניך מה שהוא נמנע אצל
 השכל להשיג החכמה בהשתדלות לבד
 בכוננת לשמים עם זה תדע ליראה
 את ה' ותמצא ותשיג איך השם ית' יודע
 ומשיג כל דרכי בני אדם כי ה' יתן
 חכמה יר' מעט ההשתדלות הורה
 מהקשה והקשה תלוי עליך ואחר
 כך ה' הוא הנותן החכמה ועוד שבשאר
 החכמים החיצוניים אם הם חכמים גם
 כן הוא לפי שהוא נזר כפי המערכה
 אבל זה לא יתור אלף בטורה גזול
 בהשגתה להשתלם עד שידע ואז תקרא
 דעת אחר שיוציא אותה החכמה שנתן
 ה' כלכד בפועל בטורה גדולה בהשתדל
 נכרך בהוציאה מן הכח אל הפועל ופרז
 השם ית' יתן חכמה ודעת גם כן והוא
 ענין יציאתה מן הכח אל הפועל וזהו
 המפיו דעת ועוד יעשה עמו שיש בני אדם
 שיודעים ומשיגים אבל אין כח בידם
 להבינה לאחרים כי לזה צריך שכל
 והשכלה גדולה להודיעה לאחרים כי אז
 תקרא תכונה להבינה לאחרים לז' א'
 שחשם ית' יהיה עם פיו ולא ילמדנה
 מעצמו גם יצפן לישרים תושיה לפי
 שבבעלי התבונה יש ב' מיני מבינים
 משני סוגי החכמה א' מי שבחמת עצמו
 יש לו שכל ישר ודך מבלי נטות ימין
 ושמאל מחמת עצמו ושבעו ויש מי
 שאף על פי שלבו הולך חשכי בשרירות
 לבו הרע משתדל בכל עוז להמת לבו
 לצד הצדק ווארך בתום כמו שעה השם
 ית' (תמים תהיה עם ה' אלהיך) כי הוא
 מצוה שלא יתחכם יותר למה ישומם
 ושלל ילך בדרכי ה' על דרכי החקירה
 בעניינים אלהים וכאמרום זל' (במפלא

ההיא

182

היה שאין בכחו להנצל ולעמוד לעשו
 אותה ועוד לשמור את החסיד שלא יבוא
 לחטוא גם רמז לבצור ארחות משפט
 כי האדם איך על פי שאינו עושה ארחות
 משפט שלא בא לזיון לכל הפחות ושים
 במגמת פניו ועיניו לבצור ולשמור בלבו
 ארחות משפט מתי יבוא לזיון לקיימו גם
 הנה דרך חסידיו ושמור מדה כנגד מדה
 דווקא שומר במחשבתו מצות עשרה
 לעשותם לכשיבוא לזיון גם הקב"ה דרך
 חסידיו ישמור מלחטוא שאל יביאם
 לידי חטא נמצא שבדבר קל האדם
 משיג שלמות בחלק המצוות מעשיות
 הן אמת כי במל"ת צריך זהירות זהירות
 ופרישות שלא יבוא אדם לידי עבירה
 וצריך שיהיה נזהר בכלום כמו שמצאנו
 במכת אבות רבי אומר אינו
 היא דרך ישרה שיבור לו
 האדם כל שהיא תפארת
 לעושה ותפאר לו מן האדם
 והיו זהיר במצורה קלה
 כבהמורה שאין אתה יודע
 כתן שכרן של מצוות והיו
 מחשב הפסד מצורה כנגד
 שכרה ושכר עבירה כנגד
 הפסדה והסתכל בגדברים
 עין רואה ואין שומעת וכל
 מעשיך בספר נכתבין הנה
 ביאר הדרוש גם כן אשר רצינו לבאר
 ידוע הוא כי רבינו הקדוש להיותו כשמו
 כן הוא וענין הקדושה הוא היות האדם
 נזהר מלחטוא ומלבוא לידי חטא ועבירה
 כי אין הקדוש תלויה במצות עשה וכמו
 שאמרו חז"ל בקדושים תהיו פרושי תהיו
 קטש עצמך כמותך לך והוא הפרישות

מלבוא לידי חטא כי כזה תלוי הקדושה
 ולהיותו קדוש ואמר לו כמו שידעת למח
 קראוהו קדוש לפי שלא נגע מעולם
 מאבנטו ולמטה לזיון רצוה לחזירה את
 העולם בשמירתם מלבוא לידי חטא
 במ"ש הסתכל ונ"ו ואי אתה בא לידי
 עבירה אלא שרצוה לאמת דרוש אחד
 בתעורר בו הרב בעל העיקר ז"ל מאמ"ג
 פרק כ"ח זה עניינו שמאחר שגילה לנו
 החכם כי אין האושר תלוי אלא במעשה
 וכמו שנדרו החכם שהאושר הוא פועל
 עומד באמצע ולא בהיותו יושב ובמ"ל
 אם כן באיזה צד ישתלם האדם בכל
 מצות לא תעשה שהם בשב"ב ואל תעשה
 רכונת תירוצו הוא שידוע ומפורסם
 שבכל הרברי"מ שמשלים
 הפעל הוא רתכלית שיש לו בפעל והוא
 והסבה תכליתית היא המשלמת הפעל
 וא"כ כמו שבמצוות עשה אין השלמות
 הפעל הגשמי והוא אלא הכוונה
 רתכליתית שהיא עשות רצון קונו ולא
 גמר עשייתה לבד כן גם כן במצוות לא
 תעשה כשיהיה כונת פרישותו מהעבירה
 עשות רצון קונו ולא לתכלית אחר בלי
 ספק שהוא חשוב לפני השם יתברך כמו
 המעשה כמפורש בפסוק (אשרי תמימי
 דרך ההולכים בתורת ה') שר"ל שאין
 האושר תלוי במעשה לבד שאם כן היה
 נמשך מזה שאין האדם מאושר בהיותו
 מוזהר מלחטוא אלא אדרב"ה האושר
 האמיתי תלוי בפרישות האדם מהחטא
 וזה כי רואיל ותכלית העשייה היא
 הכוונה הטובה ולא המעשה דמשולל
 מהכוונה הטובה שהיא עשות רצון קונו
 וש' (אשרי נוצרי ערותי בכל לב
 ידרשוהו

דרוש שביעי

דרשוהו י' הו'איל והאושר תלוי בעשייה שאמרתי אשרי תמימי דרך והולכים בתורת ה' הוא בשביל שבכל לב ידרשוהו ולא בשביל העשייה לברוך דק בשביל מחשבת הלב שהם ידרשוהו לחשם ית' וכל הכוונה בעשותם אחת מכל מצותיו הוא בעבור עשות רצונו אם כן כשיפירוש האדם עצמו מלחטוא בשבילו ית' ולעשות רצונו גם כן יהיה מאושר ויש אף לא פעול עולה בדרכיו הלאו שתיבת אף חוזרת למש למעלה בכל לב ידרשוהו כשלא פעל עולה על הכונה והיא ברכיו הלאו ויקרא עושר מעשה בבחינת תכליתו גם ראייה עצמית שמצוות לא תעשה הם נתנים שכן לאדם שהיה מצוות עשה אינם כל כך הרבה כמצות לא תעש' שמצוות עשה רב'ח ומצוות לא תעשה שטה ויש אתה ציות פקודין לשמור שהם מצוות לא תעשה כרמוז במלת לשמור כי כל מקל שנאמר חסמר פן ואל אינו אלא לא תעשה אתה ציות פקודין לשמור שהם מצוות לא תעשה מאד הרבה ממצות עשה וח' שנאמר שבאו לבטלה זולתי נתנים כל כך שלמות כמצוות עשה אם יעטם בכל לב לעשות רצון קונו וזו היא כוונת רבינו דקדוש זל' במשנה הזאת ורצה ומסר בידונו מפתח להשיג מבוקשיו על נקל והיא אומרו שאין אתה יודע מתן שרץ של מצוות שהכוונה שאין בבחינתנו להביש שרץ של מצוות אלא לעשות רצון אבינו שבשמים חי וקיים אם כן אין דבר קל בעולם הזה שעם הכוונת הזאת אין לך לברך החמורה ולהשיג

שלמותך בטורח גדול כי אם בדבר קל מאד והוא שלא להשריח עצמך במצוות החמורות כי הואיל ואין הכוונה בעבודת שמים אלא עשות רצון קונך כל כך תשיג מבוקשך במצו' קלה כמו בחמורה כי בשלמא אם הייתה הכוונה קבול השכר היה לך לרדוף החמור כדי לקבל שכר הרבה אבל מאחר שאין הכוונה רק עשות רצונו בנקל תוכל להשיג השלמו' והוא עשיית הקלה שבקלות ועוד הפליג להקל אופן עשיית המצוות בא' והי' זהיר שרף שאפילו לא השגח עשיית המצוה לא שהשתדלת בדרכי עשייתה ולסבה מן הסבות המונעות אינך יכול לעשותה מעלה אני עליך כאילו עשית אותה כענין עקידת יצחק על נבי המזבח שאף על פי שלא שחט הואיל וכונתו הייתה רצויה העלה עליו כאלו שחטו כן גם כן אמר רבינו הקדוש כי מאחר ששרחת האפשר ולא עלה בידך אין לך אשם בזה והו' שרמו במש' וררו זריוך י' בזהירות לברך תשיג השלמות ואם לא עשית המצוה בעצמה הי' הקל מעלינו הטורח הגדול בענין המצוות מכמה דרכים אם באופן העשייה ואם בצורך תכליתה ול' שאין אתה יודע ולא אמר שאינך יודע י' אין עינית מתן שרץ תלוי בידועתך בזמן עשיית המצוות כי הידיעה הזאת היא בבחינת השם ית' ויש שאין אתה לשלול הידיעה הזאת מהאדם לאפוקי שהיא תלויה בשם ית' י' אין אתה יודע אבל ברוך יודע שהוא חזיר לשם יתברך שהידיעה הזאת היא בבחינתו לא בבחינתך ויש אתה לשלול מהידיעה הזאת לשם יתב'

180

שחא נגניו לתיבת אתה וזה קראו
מתן שכר ולא אמר שכרן של מצות
כמש שכר מצות כהאי עלמא ליכא
שמאחר שאין כוונת המעשה תלויה
בשכר אם כן כל מה שנתן לו השם ית'
הוא מתן בכחינת האדם ושכר בכחינת
השם ית' וזהו רשמו בשני השמות הללו
מתן שכרן :

אם כן נמשך מזה דרוש גדול והוא
דקואיל והמונח בעשיית
המצוות היא עשיית רצון קונו ולא דבר
אחר אם כן אין אדם רשאי לומר הואיל
שבעשיית המצוות נקבה שכר גדול איני
חפץ בשכר ולא בעשייתם לא הם ולא
שכרם לפי שבשלמא אם תכלית
כוונת האדם היתה לקבל שכר יש בידי
לומר איני נהגת ואיני עושה אבל כוונת
עשייתך אינו תלוי אלא בכבוד שמים
אם תמנע מלעשות אתה חייב עונש
בבטול עשייתך מאחר שבטלת מלכבוד
לה' במעשיך אם כן אינך רשאי להמנע
לעשותם כי ראוי אתה לעונש גדול
בביטול הזה וה' וררני מחשב הפסד
מצוה כנגד שכרה יר' דע שכנגד שכר
עשיית המצוה וכמותה ואיכותה מוכן
לפניך עונש אם תמנע מלעשותה וה'
זהו מחשב יר' עונש שתשיג דהפסד
שתפסיד מבטול המצוה כנגד שכרה
שכל כך עונש מוכן להמנע מעשותה
כמו השכר בעשייתה והואיל והעשייה
תלויה בדבר קל כאמור למדת תמנע
מלעשות הרי אתה מפסיד פסיד גדולה
בהמנע עצמך ממעשה קל וחרי זר
סבלת גמורה אם כן כל זה אתה מרויח
בכוונת הוצאת שחודשתי לך היות השגת

והאשר בקלות והשכר הצפון לעדיקים
בדבר קל ובהמנעתך מעשות דהפסד
גדול כנגדך ולכן לא ימצא אדם שירצה
להמנע מעשייתם כמו אם היה השכר
תלוי בהשגת השכר ומאחר שפירש
לך התנאקלות המצוה המעשיו בהשגת
תכליתם וזה הענין לא היה תכליתו
ביאור הדבר בעבור עצמו אף על פי
שחא דבר גדול הערך אפילו הכי אנב
גרדא ולא בעבור עצמו הביאו לא לומר
שעיקר דרושו הוא להזחיר האדם על
מלת כי כל זה הקדמה לומר צריכים
אתם להיות זדוים והחירים במלת כי
זה טורח ויגיעה רבה כי לזה נקרא הוא
קדוש להיותו פרוש מהעברות כי במצו'
מעשיות אין לך אדם שאינו יכול להשיג
השלמות ההוא להיותו קל וההשגה כמש'
אבל מה שצריך כח גדול הוא להיות
זהיר לעשות ולקיים מצוות לא תעשה
וה' ושכר עבירה כנגד הפסדה יר' אל
תעלה על דעתך לומר כי עקר השלמות
תלוי בעשיית פועל המעשה במצוות
המעשיות כנגד אור מלשון הפילוסוף
האמור למעלה כי כשתמנע עצמך
מעשות רע על דבר כבוד שמים יתנו
לך שכר כנגד העונש שהיה לך לקבל
אם היית עושה העבירה הרי אם כן רבינו
הקדוש העמיד אותנו על שני דרושי
גדולי הערך בענין שלמותנו וא' בהקל
מעלנו דהטרח שהיה לנו לטרוח כדי
לעבוד את ה' והב' בהעמיד אותנו על
מצות לא תעשה הפך סברת הפילוסוף
ואמר עוד והסתכל בגזברים שהנה
מכר ג' כללים לשל' א' ובוא לידי עבירה
להיות שהמנע מהעבירה הוא דבר המור

וקשה

ודברת לא יגורל דע כל עור שלא הנעת
 לירי מעשה השול מעשיך
 וכדי שלא יראה בעיני בני ישראל
 חוכמא והתולא שבדבר קל
 וקטון וכל האדם לרשיגי מבוקשו
 לנפשו לזה הקדים ואמר ר' אומר איזוהי
 דרך ישראל וכו' ר' הנה מר שיברר לר'
 האדם מבלי שישיג לו שום בושח עליו
 הוא לבקש דבר להשיג שלמותו שיהיה
 טוב ותפארת למי שעושה אותו ושיפארן
 אותו דבר בני אדם ואם כן בענין דר'
 שאומר לך יש השני דברי שהוא תפארת
 לעושה מחמת קלותו וגם משבחים
 ומפארים לו בני האדם מחמת שהשיג
 שלמות בדבר קל אם כן איך לך להמנע
 מעשות מצוות השם ית' :

אם כן חביבין ישראל שנתן להם
 כלי חמדה אבל תדע אימת
 הם חביבים לפני הקב"ה כשהם מכירים
 גודל הערך של כלי חמדה שנתן להם
 שכוונתו נברא העולם דמתיב אם
 לא בריתי יומם ולילה וגו'
אנכי תכנתו עמודיה סלה
 א"כ לא יאמר אדם אקבל קצת ואפרוק
 עול מעלי בקצת כי בו בשלמות נברא
 העולם כי ותמנע היתה פלגש יש בו כל
 כך תוכיות ופנימיות כשאר דרדורות
 הנאמרו וכשם שאין אדם חותך חתיכה
 מכלי חמדה של זכוכית ואבני אקדח כי
 לא יהיה שוה אז הכלי כלום כן התורה
 כולה היא דבר א' ותורה אחת ואין האדם
 יכול להתניח ממנה חתיכה או קצתה
 במשל לקיים מצות עשה ולא מצות לא
 תעשה רק עלינו לקיים כל הכתוב בזה
 מבראשית ער עלינו כל ישראל כי ברא

אלה

וקטת ההשגה הוצרך למסור מפתח ביד
 כל אדם להשמר ממנה וחס נ' דברים
 הא שיחשוב האדם שיש עין הוורת
 מעשיו ואזן שומעת דבריו וכל מעשיו
 בספר נכתבים יר' שכל הפעולות
 שתעשה להשגת התכלית הרע ההוא
 אשר תעשה כולם נכתבים לא לבד
 מתבים מעשה העבירה אלא אפילו
 המעשים והדברים אשר תעשה ותדבר
 כדי לרשיגם כולם נכתבים וכדרך
 שיכתבו כל מה שיעשה האדם להשיג
 איזה מעשה של מצוה שלא לבד כתבי
 המעשה בלבד של המצוה אלא כל
 המעשים והפעולות שעושה כדי להשיג
 הפעל' ההוא נכתבים בספר הזכרונות
 במש' הכתוב ויחבוש את חמורו וגו'
 שגוראים לכאורה דברי מותר אלא בא
 להודיענו שיש לו שכר בכל המעשים
 והדברים החס וכאמרו עקב אשר שמע
 אברהם בקולי ולא אמר אשר עשה או
 קיים אלא שמע יר' שקבל עליו לקיימו
 אף על פי שלא קיים הענין אשר נזרתי
 עליו אם כן גם כן נכתבים כל
 הדברים אשר יעשה האדם לרשגת
 העביר וזש' וכל מעשיך בספר נכתבי
 גם יתכן להחם לעושי העבירה לומר
 שאף על פי שיטרח האדם במחשבתו
 ובדבור ובכל דרכי ההשגה לעש' הפעל'
 הרע הואיל ולא עשה אחר כך אינו
 נחשב לכלום כמש' זל מחשבה רעה אין
 הקב"ה מצרפה למעשה חט' וכל מעשיך
 יר' אין מחשיבים לך רק המעשה לבד
 כשתגיע לירי מעשה אבל אם לא תגיע
 לירי מעשה לא יחשבו לך דרדור
 ומחשבת ואם כן אף על פי שחשבת

הקב"ה

כעו ומייתי להר' יונתן מדרך ארץ רי
שיאמר ומייתי לה מדרך ארץ וחוזרים
הדברים לר' יונתן הנזכר ודאי לא להנס
חזר בעו להזכירו :

ואוכר להכין זה עמט הרב העי
זל שהאדם יש לו שני עליה

שני עמידה שני ירידה בשני העליות
שהם ער שלשים שנה מעלה מטה
יאהב האדם הערב במאד מאד ולזה
תמצא והאהבה הזאת בנערים ובנשים
והם נמשכים אל תאות המשגל לפי
שהוא ערב אליו מבלי שיביט אל החזק
הנמשך ממנו לגוף ולנפש לא מאברים
עצמם במאכל ובמשתה ובשיר ישתו יין
וזה יבוא להם מצד רתיחת הדם ובחיותו
שטוף בתאוות לא ישער גמול הנפש
וישועתה וליה הבאר מצד רתיחת הדם
היא הנפש הבראמית להיותו שקוע
במחשבות ידמה שיתקיימו לו המחשבות
שהם תענוגות בני אדם שדה ושדתי
ולא יאמין בתשועת הנפש והשארות
שהוא דבר בלתי מוחש ובשני העמידה
שהם מבן שלשים שנה ומעלה עד שנת
החמשים בקרוב תגבר על האדם אהבת
המועיל עד שנרא' כמה אנשים לחושים
אחר הבטח ויניחו מאכל ומשתה וכל
מיני תענוג לאסוף ממון להיותו מדמח
התועלת הנגדול הנמשך לו מהבטח
שימשול באנשים וישתר עליהם גם
השתרר ולא יחוש לתענוג אחר כלל .

ובשני הירידה שהם שני חוקקיה מבן
המשים שנה ומעלה עד יום מותו לא
יחוש אדם לערב ולא למועיל כלל אלא
לאהבת הטוב במח שהוא טוב ולעבודת
הבורא ית' שמו ולזה ימצאו רזקנים

כה א 25 i נמשכים

אלה הדברים הם דברי אלהים חיים
וכולם שדים לטובה :

ובפרט מי שנכנס בשנים ורואה
הבלי הזמן בוגד רובל
ומה מעטה תענועים בלי ספק שראוי
כי לא יתן שינה לעיניו ותנום לעפעפי
רק לעבוד את ה' בתלמוד גדול ובמעשה
רב כמו שאמרו הז"ל כי לא ידע מה ילד
יום יום יירושון ומצאנו לד"ל שאמרו
דבר מתמיד לכאורה הו' :

אמר רבי יונתן שלמה
כתב שיר השירים
תחלה ואחר כך משליו ואחר
כך קהלת ומייתי ראיה רבי
יונתן מדרך ארץ כשאדם
נער אומר דברי זכר הנדיל
אומר דברי משלות הזקין
אומר דברי הבלים :

הנה יפלא הפלא ופלא זאת
הראיה החלושה והרעועה
שמביא ר' יונתן להוכיח איך כתב אותם
על זה הסדר שאיך יתכן ששלמה לעת
זקנתו היה לו לדבר דברי הבלים הנרא'
יותר טוב שיאמר קהלת שהם לפי דברי
ר' יונתן דברי הבלים והוא נער ולא זקן
לפי שחלילה להאמין שהמלך שלמה
ע"ה היה מזקני עם הארץ שכל זמן
שמזקינין דעתם מטרפת זו מלהכניסו
בכלל אלו הזקנים למי שיהאם מכל
האדם ואם כן איך אומר ר' יונתן שאמה
שלמה ע"ה בחכמתו לעת זקנתו דברי
הבלים ועוד קרוב מאד המשלים
להבלים כנראה הכל אחד גם אדוקק
וואיל ואמר ר' יונתן שלמה כתב וג' מ' מ'
צורך להזכיר שמו פעם אחת ולומר

הנה

במשכים לעבוד את ה' ונבדלי' מהתאוות
 זותה מוולתם כי הואיל שראו שאהבת
 הערב והמועיל הכל המה ואינם מועיל
 והם רובל ודעות רוח וטובות בלתי
 קיימות לזה לא יחושו דק לאהבת הטוב
 במה שהוא טוב שהוא הדבר הקיים
 ויהבילו התענוג והממשלה ולזה בע"ה
 שכן עשה שלמה המלך בכפריו ראשית
 אמריו ופתח דבריו אמר שיר השירים
 שהשטחיות שלו הם הענוגים של מינו
 זמר ושירים מינים ממינים שונים ואף
 על פי שהתוכיות של כפר שיר השירים
 הוא עמוק עמוק תוכו רעוף אהבה בין
 אד לקונו עם כל זה פשטיה דקרא
 מדבר בדברי שירן שיר לרבוז לבחור
 שברתיחת דמו אומר דברי שירים אבל
 זביטו יראו בו שאף על פי שהיה יאמר
 הוא שירן ותושבחן עם כל זה יש בהם
 יתרון כיתרון האור בין ההשך ואחר כך
 משלי לרבוז על אהבת הממון ודווקא
 אחרי ההבל כמו שרמז שעה בכפ משלי
 בכמה מקומות (בני אם יפתוך הטאים
 אל תאכא) לא תכנס עמהם בדברים
 להתנוכח עמדם לומר אינו מן הראוי
 שתעשו ככה רק המאן ותאמר אינו
 רוצה בשום אופן טאס אתה נכנס
 בדברי עמהם בלי ספק ינצחוך בדברים
 כמ"ש הכתו בענין יוסף הצדיק כשאירע
 מה שאירע אמר המתוב בעיקב ויבאן
 להתנחם ה' הנה באו כל בניו וכל
 בנותיו ואמרו יתכן שמי שיש לו ככר
 כנים ובני כנים גם הבנות בנותיו שלא
 ירצה להתנחם וזו ויקומו כל בניו וכל
 בנותיו מלמ כל בניו וכל בנותיו מרבה
 שהיו רבים ג-ג-ג-ג ואימות ונאו אצלו

ואמרו בני אינך מתנחם עם כלנו אמר
 יעקב גם אני אכנס עמהם בדברים
 ולומר להם בעדקתו וחסידותו בלי ספק
 שינצחוני בדברים לכן יותר טוב שלא
 אכנס עמהם בדברי הק וימאן להתנחם
 ויאמר כי ארד אל בני אבל שאולת
 ומפני תועלתכם אני אינו ממאן
 להתנחם שאם אחנחם על זה אולי חו
 ימות אחר לזה איני רוצה להתנחם כי
 ארד אל בני אבל עדי הקבר ושכא ואולי
 הקבה יראה בעניי ולא יפקד איש מכס
 אם כן לזא אם יפתוך הטאים ויראו לך
 פנים של היתר אל תאבא המאן ולא
 תכנס עמהם בדברים אם יאמרו אין אני
 חפצים בחברתך בעבור שתעשה אחרת
 איזה דבר רק לכה אתנו נארברה לרם
 נצפנח לפקי וגו' כמו שיתבאר במקומו
 בה"ת באופן שמונת המלך שלמה ע"ה
 בספר משלי בפרשיותיו ולכוננו שהאד'
 עושה תחבולות ומדבר משלים וחידות
 לאסוף ממון ואחר כך אמר קהלת הכל
 הבלים וגו' לומר שאין אהבת דמועיל
 והערב שוה כלום כי מולם הם הבלים
 בערך אהבת השם יתברך שהוא אהבת
 הטוב במה שהוא טוב שהכל יכספוח
 שכן התחיל בספרו הכל הבלים להתביל
 ענייני רעהו ותתם בספרו (סוף דבר
 הכל נשמע את האלהים ירא כי זה כל
 האדם :

וזו היא תוקף הראיה שבמי מדרך
 ארץ שכשהאדם נער מצד
 רתיחת דמו אומר שהשירים והתופים
 והמחולות והמאכל והמשתה הם העיקר
 ולזה נמטך האדם אחריהם כחשבו זה
 ויש בע"ה אמר ו 2 י זכר יר' שדכרי זמר
 שהוא

193

מבואר

דרוש שביעי לטובת

נגלה גדולת ה' ה'תת תולדת יום בתן תורה במעמד הר סיני כי אותו היום על ידי קבלת התורה שקבלו ישראל השיגו לרכב עם ה' פנים בפנים עם היותם בגוף ונפש כמאמר חז"ל במכילתא הביאו חילקטוהו

וירא העם וינעו אין נוע בכל מקום לא זוע

שנא' נוע תנוע ארץ כשכור ויעמדו מרהוק חוץ לשנים עשר מיל מגיד שהיו ישראל נרתעין לאחוריהן שנים עשר מיל והוורין לפניהם שנים עשר מיל עשרים וארבעה מיל על כל דבור ודבור נמצאו מהלכין באותו יום מאתיים וארבעים מיל באותה שעה אמר הקב"ה למלאכי השרת דרו וסויעו את אחיכם שנא' מלכי צבאות יודון יודון בדליכה יודון בחזרה ולא מלאכי השרת בלבד אלא אף הקב"ה שנאמר שמאלו תחת לראשיך יאודה בר אלעאי אומר לפי שהיו ישראל משולחים כחמת ד' אש של מעלה אמר הקב"ה לענני בבו הזילו הזילו של של היי כה ב 2 25 על

שזו אהבת הערב הוא העיקר * בשהגדיל שהוא מכין שלישי שנה ומעלה הוא מניח המאכל והמשתה להיות הכחות כבר נחלשו ואפס כח ואומר שכל אותם הידברים הם כשלים והכל הבלי' ועיקר הכל הוא אמונת השם יתברך ועבודתו וזו חוקין אומר דברי הכלים על מה שעשה בנעויות * ועם זה דקדקתי בל' ומייתי ראיה ר' יונתן מדרך ארץ של אף על פי שתראה בספרי קהלת קודם הכל המאכל והתענוג באומר נשעתי כרמים וגו' ואח' כך המועיל שהוא הממון בא' אוהב כסף וגו' ואחר כך אהבת השוכ כמ"ש סוף דבר הכל נשמע וגו' ואין לך ראיה גדולה מזה עם כל זה בא לחדש ר' יונתן זה הענין מכח הדרך ארץ וזו:

וכייתוי לה' יונתן שלא היה צריך לומר אכל ר'ל שמלכד זה שרמד בספרו שלמה על' בא ר' יונתן ולמדנו זה מדרך ארץ ולזה חזר פעם אחרת ואמר ומיית ר' יונתן ראיה מדרך ארץ ורזוכיר שם רבי יונתן ונתישב המאמר * הרי מורה באצבע כי האדם לעת זקנתו בפרט צריך שיהביל כל מילי דשלמא ויאחו צדיק דרכו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט ועסוק בתורת ה' תמימה כי בזה ישיג תלמוד ומעשה חז' וזה מתקיימים בידו וה' אלחיס יעזר לו כי בא לישור מסייעין אותו כמ"ש הכתוב כי שמרתי דרכי ה' שהם מצות עשה וכמ"ש הכתוב ושמו דרך הל' עשו צדקה ומשפט * גם ולא רשעתי שרם מצות לא תעשה הכל הוא מאלהי ה' העוזר האמיתי :

137

עד עכשיו היו מסתייעים במלאכים
 ונתעלו גם כן שהקב"ה סיען ועכשיו
 ירדו למדרגת ענני כבוד והלא מעלין
 בקדש גם למה הוצרך טל של חיים
 וכי ביום היונתם וביום שמחת לבם
 ביום מתן תורה נצטערו כל הצער הזה
 בטורח גדול מהלך מאתים וארבעי' מילין
 ומיתה שהוצרך לטל חיים להחיותם
האמנם להיות כי ישראל נתעלן
 במעמד רדו סיני בנוף
 ונפש מדרגה גדולה ממדרגת מלאכי
 השרת ואופני קדש והחיות שנאמר
פנים בפנים דבר ה' את כל
קהלכם חזקיר מדרגת פנים בפנים
 היותם לכל הקהל ויראו את אלהי ישראל
ומראה כבוד ה' כאש אוכלת
ברגל החרד ונאמר ביהוקאל
והחיות רצוא ושוב וכו' כלומר
 שמתענגים תענוג נפלא ורצוי להתקרב
 ובחתיקכם יראו כבוד ה' אלהי ישראל
 מרא על כל סביבי נרתעים לאחוריות
 ומרגישות הפרס מחייהם ומתענוג
 נפלא חזרות ומתקרבות והיינו רצוא
 ושוב רצוא להתקרב להתענג מהתענוג
 ושוב להתרחק מפני המורא הגדול
 ובנוא כל ישראל ביום מעמד רדו סיני
 למדרגה כזאת היו גם המה יוצאי ורצים
 ושבים ולא היתרו ההשכרה אחור רק
 כשיעור מתנה ישראל והיינו שנים עשר
 מיל כי שם היה מפסיק הקול ולא היה
 חוץ למחנה ישראל גדול מאהל מועד
 ששם היה נפסק הקול והוצרכו מלאכי
 השרת לסייע כי און כח באנוש מורכב
 בנוף לחליך כל כך מילין ביום אחז
 ווח היה על כל דבור ודבור ועל כן לא

על בני שנה ה' בצאתך משעיר
 ואומר גשם נדבות תנוף אהי'
אימתי נעשה כל הכבוד
 הזה בשעה שהייתם נארי'
 שבאומות העולם ומבכרת
 את התורה שנאמר ונות בית
 תחלק שלל ואין שלל אלא
 תורה שנאמר שש אנבי על
 אמרתך כמוצא שלל רב עכו'
ויי להקשות במאמרם זה מנא
 לן דרוק היינו חוץ משנים
 עשר מיל אדכא לימא דהא כמו דרוק
 דיהושע שנאמר דרוק יהיה ביניכם
 ובינו נאלפים אמר: גם
 אם מחמת היראה היו נרתעי' לאחוריהם
 ברוק אם כן איך מלאם לכם לחזור
 לפניו ובפרט על כל דבור ודבור
 גם התיסה הנדל שהלכו באותו יום
 מאתים וארבעים מיל ואם כדרך גם
 מח צורך להכריח לכם הזה ועוד
 מאמר יאודה בר אעאי שהיו משלחבין
 באיש שלמעלה מהאש הוא חז' זאת
 ועוד מנא לן רעל כל דבור ודבור היה
 כי הכתוב אינו אומר לא ועמדו ברוק
 לבד גם אדקדק אומרו באותה טעה
 אמר הקב"ה למלאכי השרת סיעו את
 אחיכם למאן קרי אחים יאמר סיעו
 לישראל גם דאי זה היה כדבור הא'
 בשנתעו לאחוריהם ואם ככל דבור
 ודבו חזרו והלכו שוח בשוח בכל הרבנות
 מח ויעילו בסיועם גם אמר בעת
 לא מלאכי השרת לבד אלא אף הקב"ה
 לימא הקב"ה ומלאכי השרת כי הוא יותר
 בכח גם אומר שאמר הקב"ה לענני
 כבוד חזרו חזרו של של חיים וגו' וכי

במנוע

145

אלהים והיה כאשר ירים ידו וגבר ישראל
 בכל מכל כל וזה אומר בשם נדבות דל
 ריבוי נדבות עשה עם ישראל האלהים
 האדירים והא' תניף אלהים כי עם היות
 נחלתך עיפה ויגעה והא' ונלאה אתה
 פוננת שיקבלו התורה ושיראו מראות
 אלהים ואם תאמר מה צורך לתורה
 האלהית הרי נתן הקבה נשמה שהיא
 מלמדת לאדם דעת קדושים שאף על
 פי שלא היה נתון התורה מצד הנשמה
 יאיר אורו באור דבמה ואין צורך לתורה
 אור זרוע לזה השיב ואמר אמת שהאדם
 ישיג מצד נפש ומשכלת מה שיראה
 אמנם צריך זמן רב עד שישג דמכות
 שלו אבל התורה אינה כן אמש הירח
 קושה לבני והיו רוא' מראות אלה' שופט'
 חט' חיתך ישבו בה חיות היא הנפש
 שנקראת חיות אמה שישבו ונתיישבו
 בה והאידה להם להשיג דרך ישראל
 שיבור לו האדם כמה שהוא אדם אבל
 צריך זמן רב עון ועדין ופולג עון
 שיאיר להם הנפש באמצעות הזמן אבל
 כיוס ליום זה לא יושג כי אם על ידי
 התורה והא' תנין כבצבתך שהיא התורה
 שנקראת לקח טוב למי שהיא אמש עני
 הדעת ואינו מבין מאוכח ועתה השיג
 מדרגת אלהים די מדרגון עם כשרא
 חט' לעני אלהים גם עשה ה' יתן
אומר המבשרות צבא רב:
 הל' ח' יתן אומר המבשר אוה' יתן
 אמרות המבשרות אבל לא יצדק אומר
 בלשון יחיד עם המבשרות בלשון רבים
 אבל רמז ע' אחת דבר אלהים שתיים זה
 שמעתי והא' יתן אומר א' המבשר בלשון
 רבים מעוט רבים שתיים גם אמר
 שמעלת

בפנינו מול' יסוף כבוא מלאכי דשרת
 אדרבא נבתייעו ונתחזקו ולא הפסיקום
 וזרודים מהשגתם רק סייעום ולכן
 צמר הקבה סייעו את אחיכם שוראי הם
 אחים כיון שהם שוים רק שהם בגוף
 ונפש * ואחר כך אמר שהשם יתברך
 חיתה יורגם כן באמצע שנאמר **שכב**
תחת לראשי וימיני תחבקני:
 כמה נפלא דברי' אל שנתעלו ונתרסקו
 בשכינתו הוא נתן כח להם לעמו בהיכל
 שלך ביד שמאל * ובימינו יקרבם אלי
 ככני עליה ועל כן מתו כנשיקה והוצרכו
 של של חיים והיות על ידי ענני כבוד
 חט' יאודה רבי אלעאי לפי שהיו
 משלהבין מראש של מעלה והייא
 ההשגה העליונה הנפלאה והם רוחיים
 קדאמיתיים וכל זה הכבוד הירח מפני
 קבלת התורה עד שלזה אמרו ישראל כי
 ד' ראיל והשיגו כחיהם מה שאיפשר
 להשיג אחר חמות לאחר שיפרד הנפש
 מהגוף אם כן אין צורך למות אבל
 כאותה שעה הוריד טל אידיו על עמו
 ועל עכריו שנאמר **גשם נדבות**
תניף אלהים נחלתך ונלאה
אתה כיננת: חיתך ישבו בה
תנין בטובתך לעני אלהים:
 ידוע ובפרסם כי ישראל בהיותם כמצרי'
 מה המצרים כמדלי כלוהית וגו' אף הם
 באופן שהיו ידיו שקועי' בשיט בחמר
 ובבלנים והיה צריך זמן רב אחר צאתם
 כמצרים כדי שישגו מראות אלהים
 שופטים אשר ראו עין בעין על הר סיני
 הל' ככל התורה שהיא שמתיו של הקבה
 אבל בתורת נדבה וחסד עשה עמהם
 ופעם חיות שחיו עיף ויגע ולא ירא

176

במלת אדם וחי' א"ל למה נמות כי תחזור
לאכלנו האש הגדולה אם יוספים אנחנו
לשמע בקול ה' אלהינו עוד ר"ל נוסף
על מה שהשגנו עתה ומתנו לא יקשר
בעינינו שנמות הואיל ואחר המיתרה
נטיג יתר שאת ויתר עז ותעצמות וזח
דמו במלת עוד הנה פרהה לנו המיתרה
זוה ומתנו אבל מאחר שהשגנו היום הזה
דבר של פלא כי היינו עסקים אתמול
שלשום בחמר ובלבנים וככל עבודה
לרבות עז כמאמר ז"ל מה אלו וכו'
באופן שלא היה לו הכנה כלל להשיג
אפילו כשפת חרדל בן היום גדול כמה
שהשגנו וזוה כי מיכל בשר אישר
שמע וגו' ויש לדקדק למה לקח
זה השטן כי מיכל בשר ולא אמר כי מי
כל אדם אבל הנה ידוע כי הנה כמו
שלא יצויר אדם אם לא יצויר חי' כן
לא יצויר אדם אם לא יהיה תורני ונגח
אור התורה עלי' עד שלא חז' (אתם
קרויים אדם וגו') כי הואיל ולא זכו
לקבל התורה אינם קרויים אדם
ולזה לישראל שקבלו התורה כשם
שהחיים של אדם הוא דבר
דבק בעצמותו ולא דבר חיצוני ומקרי'
כן התורה היא דבר עצמי באדם לא
דבר חיצוני כי לא דבר רק יד אינו דבר
חיצוני ומקרי' רק עצמותי כמו חי'
האדם שהם דבר עצמותי וזוה כי לא
דבר ריק הוא מבם חיצוני מבם
רק כי היא חייבם אם כן לזוה כי מיכל
בשר וגו' הנה קודם שקבלו התורה לא
היה האדם רק חתיכת בשר חמר בלא
צורה אבל לא יקרא אדם חי' שהוא בעל
צורה אבל לאחר שקבלו התורה ושמעו

שמעלה ישראל חיתה על כל האומות כי
מלכי צבאות היינו שר עשו ושר ישמעאל
יודון יודון ה"ט דכפל לרמוז לשני
השרים של עשו וישמעאל וסיעתם אלו
היו אומרים תורה מה כתי' בה לא תרצח
אנחנו אין לנו עסק כי אם זה ועל חרבך
תחיה ותאחריס היו אומרים מה כתיב
בה לא תנאף זו היא מלאכתם הוא יודון
יודון אמנם נות בית נאה שכבית נאה
שככל האומות העולם חיתה מכבדת
התורה ואמרת אני אקבל ואקיים שנא'
ונות בית תחלק שלל ואין שלל אלא
תורה וגו' כלומר אף על פי שניצלו את
מצרים גם בזה היום גם בכל מקום אשר
תדרוך כף רגלם רגל ישראל עם כל זח
אינו נקרא שלל אין שלל אלא תורת
שנאמר שש אנכי ועל אמרתך
כמוצא שלל רבו למה כי
בתורתך שם נמצא השלל כלש טוב
לי תורת פוך מאלפי זהב
וכסף וזוה ועתה למה נמות
כי תאכלנו האש הגדולה
ופירש בו הרב כמהרר יעקב בירב זצ"ל
בשלמא אם היינו מוסיפים והשגה אחר
המות יותר כמה שהשגנו עתה הנה היה
דאי שנמות כדי להשיג אותו השלמות
אמנם אם אין אנו מוסיפים שכבר
השגנו בחיים תכלית מה שאפש' להשיג
אחר המות אם כן למה נמות וזוה היום
הזה ראינו כי ידבר אלהים את האדם
וחי שם אדם הוא על חלק חומר והחי
הוא על חלק השכל שהוא חי לעולם
כשכלים הגדולים וזוה היום הזה ראינו
כי ידבר אלהים את האדם כשהוא אדם
וחי במצב אחד שהוא בגוף ונפש כרמוז

תורה

107

דבר אחר מגונה לז' השם ית' כי הנח
 הוא מייסרם על דבר אחד בלבד וממנו
 יראו וכן יעשו לשאר הדברים המגונים
 באופן שאין צריך לייסרם על כל דבר
 ודבר כי יהיה להם תכונה להבין דבר
 מתוך דבר ולומר דנה השל' הוכיחנו על
 דבר מגונה וזהו גס כן מגונה לזה אני
 צריך להבדל ממנו הוא שמעו בני' מוסר
 אב כהוה והקשיבו לעתיד לדעת בינת
 כי מלת לדעת היא במקור שהוא עבר
 והוה ועתיד וידוע ההפרש שיש בין חכם
 לנבון כי יקרא נבון מביף דבר מתוך
 דבר לזה אמר הקשיבו המוסר הזה לדעת
 בינה בלומר להבין לעתיד דבר מתוך
 דבר' וז' כי לקח טוב נתתי
 לכם תורתו אל תעזבו ו רבו
 הפירושים בפסוק הזה יא כי לקח טוב
 הן הדברים הנקנים בערך גדול הם
 חשובי המעלה ושומרים אותם בחדרי
 חדרים אמנם דבר שהוא נתן בחנם לא
 יחשיבום האנשים לזה אמר כי לקח טוב
 נתתי לכם יד אף על פי שנתתיה לכם
 במתנה כדמזו במלת נתתי עס כל זה
 אל תעזבו ותעשו מעט חשבון ממנו
 לפי שהוא בחנם וז' במקום אחר
 קחו מוסרי ואל כסף ודעת
 מחרוץ נבחר ו רל קחו מוסר ואל
 כסף רל בחנם שלא יתנו שכר כדרך
 (לכו שברו ואכולו בלא כסף וגו')
 דעת מחרוץ נבחר רל שהוא דבר נבחר
 מעצמו אין ראוי שימאסוהו האדם ואמר
 הסבה לזה כי טובה חכמה מפנינים רל
 אל תחשבו בעבור שאני נהן לכם זה
 חנם שהוא דבר פחות הערך כי טובה
 חכמה שהיא התורה יותר מפנינים שהוא

דבר ה' אז נתוסף להם דמיון כי קודם
 היו פגרים מתים וז' כי מי כל בשר
 שקודם לא היינו רק בשר ואחר כך
 בשומענו את דבר ה' נשלם גוף שלנו
 והשגנו חיים עצמתיים וז' אשר שמעו
 וגו' יחיו אז נמצא בנו צורת אדם חי :
והדרוש הזה פירשו אותו המלך
 שעה שכן אמר שמעו
בני מוסר אב והקשיבו לדעת
בינה הנה הרע זל' פירש בפרשת
 באוקותי וזל' דבר קדוש ומחוייב אצל
 המלמד השלם להיטיב מלומדיו אל
 היותר שלמה שבהצלחות אמנם שלמות
 המלמד יראה בחמצא בו שני עניינים
 הראחד אשר ימצא אותו חכמה ויושר
 סגור לדעת דרך ישכון אור בעניין
 ההנהגה והשני שתמצא לו באמונות
 אהבה אצל המלומד כי לא תועיל לאדם
 חכמת השונא ומי נתן ולא תזיק כי יחכם
 להרע לו כמו שלא תועיל אהבת הפתי
 אל הבלתי יודע אחר ששניהם סימים
 בדברי משל הראשון אחיתופל עס
 דודי משל השני אדם ואשתו בעטוי
 של נחש ועל שני העניינים הללו
 אמר המלך שלמה בחכמתו שמעו בנים
 מוסר אב כי האב אשר ימצא אתו
 דת חכמה ובינה ימצאו בו שני התנאים
 באהבתו לבנו ירצה אליו הטוב והנאות
 ובחכמתו יקרבם אליו ולזה יאשרו אשר
 נמצאו להם אבות זקנים בחכמה
 ואוהבים בעלי שכל ומכיני מדע עכ
 דברי פי חכם הן ולעד יאמר הנה דרך
 האב כשיוכיח לבנו יוסר הבן ולא יוסיף
 לעשות הרב הוא אשר בעבור יוסר
 יוסרו אביו למשפט אבל לא יוסר על

דבר חשוב מאד כמעט שאף שיפול
בהתשלומין וכל הפעמים לא ישוו ברה
צמח למעלה • גם יאמר כי הנה האדם
צריך לעשות חלקים דברי התורה לב'
סבות הא' בעבור שכל דבריה האמת
והצדק אין בה נפתל ועקש • והב'
בעבור הנותן שהוא השם יתב' ששכלו
ותבונתו לאין סוף הוא כי לשתי סבות
אלו ראוי לעשות דברי הברית וזש' כי
לקח טוב נתתי לכם יר' דבר הנקח בידו'
וקרוב אל השכל זהו הוא' והב' שהיא
תורתו יד' אפי' הוא הנותן לה' & תעזבו
ועוד אפשר מה שפ' למעלה כי יש שני
חלקים בתורתנו הקדושה החלק הא' הוא
והנגלה הנקח בידים שיש בו ממשות
והוא זה שאנו קורים בו והב' חלק נסתר
שהוא דבר רחובי אין בו דבר נשמי כלל
הוא סודות התורה לזאת אף עפ' שהחלק
החיצוני והנגלה ורופשט של תורתנו
הקדושה הוא חשוב עד מאד בעיני השם
ית' עם כל זה לא יאמר האדם והאיל
וזהו דבר חשוב אתעסק בה כל ימי ולא
אלמד החלק הנסתר רק שאף על פי
שהוא דבר חשוב מאד חלק הנגלה עכו'
חלק הנסתר אל תעזבו • גם יאמר
כי הנה המצוות יתחלקו לשני חלקים
חלק הא' הוא המשפטים והוא דבר
דנקח בידים וחלק השני הוא חלק
החוקי והם דבר שאין השכל נגוד אותם
ואדם אין שידע טעמם כי אם השם ית'
בלבד ער כי חק לישראל הוא עם כל זה
הוא משפט לאהי יעקב כשם שהמשפט
הוא דבר קרוב & השכל כך הם החוקים
לבני דמר לז' כי לקח טוב נתתי לכם
זהם המשפטים דנקח טעמם בידים

עכז תורתו והם חלק החוקים שאין מה
שידע טעמם וזלתי וזש' תורתו אל
תעזבו • כי בן היותי לאבי וגו' •
ידוע מ' המפרשים והאחרונים זל' על
פסוק (ויצאת שלמה בנו לאביו י') ה'
שיאמר שהוא בנו של המלך דוד ע'ה
בהמעשים טובים שיעשה שלמה יאמר
לעולם כולו שהוא בנו של המלך וע'ה
וואיל והוא חרף בדרוכו • גם ער'
אמור אל הכהנים בני אהרן שהם בני
אהרן וילכו בדרוכו גם שמעו נא בני לוי
להיות סקרה וכל עדתו היו מחזיקים
במחלוקת לא כן אהרן ושמש אהרן
שלום ורחף שלום וגו' • לז' שמעו נא
בני לוי וללוי אמר שהיה חסיד בכל מבל'
וכל גם המה ילכו בדרוכו אביהם • גם
פירושי בויקרא קרח בן יצאד וגו' ופירש
והתרגם ואתפליג יעוין בספר תורה
אור ועם זה אמר שלמה בחכמתו כל
בן היותי לאבי יר' עשיתי מעשים
שנקראתי בן דוד כאשר צוני כמש' ויצ'
את שלמה בנו לאמר כן עשיתי כי כל
רואני הוא אומר בלי ספק זה בן דוד בא
אעפ' שהייתי רך וחידי לבני אמי עם
היותי מעונג ומפונק ודרך המעונגים
סאמותם יאמרו לענגם ואינם בניחים
לייסרם כראוי וזכאי ויצא' לתרבות רעה
כאדוניה בן חגית ואבשלום כמו שאמר
הכתוב ול' עעצבו אביו מימין
לאמר מדוע כבה עשית • גם
שהיה טוב תאר מאד כי אין כמוה בכל
הארץ • גם שאותו ילדה אחרי אבשלום
ולז' שלמר ע'ה כי בן היותי לאבי
והלכתי בדרוכו שנקראתי בן דוד אעפ'
שהייתי רך וחידי לבני אמי עם כל וד'

עשיתי

על

199

עשיתי מעשים שאקרא בן דוד
 ויורני ויאמר לי יתמוך יר' בסדר
 הזה שעשה בלמוד החכמות כמאמ' אביו
 השיג שיקרא בן דוד כי בהליכתו בדרכי
 אביו יורה היותו בנו יוצא מחלציו שאם
 היה עושה להפך לא היה מראד היותו
 בן דוד אבל בעשותו הסדר שעוה אביו
 לפני מותו בזה הורה היותו יוצא מחלציו
 וזש כי **בן היותו לאבי יר' בעשותי זה**
כל שאר הבנים של אבי לא היו נקראי'
בני דוד האיל ולא הלכו בדרכיו אבל
אני לא כן רק אני מודיע בפעולתי לכל
העולם כהלו שאני בן דוד וזה כי בן
היותי לאבי אבל אבשל' ואדוניה ושאר
הבנים אינם נקראים בני אבי וזה
בעשותי כד' שצונו ויורני ויאמר לי
דורני דרך להשיג רחמים הנצחיים
בשמור דבריו וזה יתמוך דברי לבך
וגו' גם יאמר עד משל מט' דוד כי
שיחת תח' צריכה תלמוד כמו שדמז הוא
בעצמו פתח השער לספר משלי (לדעת
תג' להבין אמרי בינה) רל' שהנה בכל
חמשלים אין הכונה רק שיבינו הנמשל
באמצעות המשל אבל במשל אין בו
דבר של חכמה ותבונה בהמה לז' כי
אלו המשלים שהוא אומר הנה בהם
בעצמם יש בהם תבונה ואל' להבין אמרי
ונהם המשל' שהתחיל פתח השער משלי
שלימה וגו' יש בהם תבונה ואינם
במשלים דעלמא ונמצא בזה שתקח
מאותו המוסר שלמדהיך בענין התורה
שקודם הפשט ואחר כך ראיח ואחר כך
ודש ואחר כך סוד במדרגה אחר מדרגה
בן גם כן עתה תקח בשלך צדקך דבר

שנראה כפי שלך שהוא צדק ואחר כך
 תקח המשפט שהוא יותר מרצדק כי
 המשפט הוא אין לדין אלא מה שענינו
 דואת ועל פי שנים עדים יקום דבר
 ואחר כך המישרים שאף על פי שראת
 כי ודין המשפט עם ראובן ואתה עושה
 צדק שתחייב לטבעון כפי הדין עם כל'
 תעשה חקירה כל כך וודישח רבה עד
 שתעשה המשפט שיהיה מישרים ותוציא
 הדבר לאורה ותעשה'ישרי' נמצא שהפתי
 מוקיל לו והוא שבמשל לבדו ידע עניני
 העולם גם לבד דעת ומזימה יר' דעת
 המשל ידע ויבין המשל ויהיה לו מזמח
 ומחשבה לדעת הנמשל וכזה ישמע
חכם ויוסף לקח ונבון ת
תחבולות יקנה יר' כשלמא
אם היה הולך תכף ומיד אל הנמשל
היה נראה לו כהר גבוה וכמסך מבדיל
אבל עתה שהולך כסדר נמצא כי ישמע
חכם המשל ויוסף לקח שהוא הנמשל
וגו' להבין משל ומליצה דברי
חכמים וחידותם יראת
ה' ראשית דעת חכמה ומוסר
אווילים בון יר' לא מבעיא כי מי
שמתעסק בתורה או בסודותיה וכיוצא
טעריך שיהיה האדם ירא ה' אלא אפילו
שיחת תח' צריך לאדם יראת שמים כדי
שיבין דברי חכמים אפי' במילי דעלמא
לפי שכל דבריהם מכוונים כנגד יראת
ה' ואם האדם אינו ירא השל' נמצא שלא
יבין דבריהם ואל' להבין וגו' לזה בלבד
להבין משל ומליצה דברי חכמים שהם
מילי דעלמא וחידותם יראת ה' ראשית
דעת צריך ראשונה במלכות שידע ויבין
יראת ה' כדי שידע ויבין משל ומליצה :

אם כן **וירני ויאמר לי**
יתמוך דברי לבך
 ישמור מצותי וזכיהו אפילו דברי
 שהם מילי דעלמא יתמוך לבך ועריכה
 תלמוד גם יראת ה' וזש שמור מצותי
 וחיהו שהוא יראת ה' הנמשך מעשית
 המצות ואמר וחיה רל' מלבד החיים
 והשלום אשר תשיג בשכר המצות גם
 כן תשיג תוספת חיים בשכר שתקיים
 מצותי מה שאני מצוך שחזרו הציווי
 לשלמה עתה הוא שמור מצותי וחיה *
גם ירמו בסמיכתו מלת וחיה אצל
 שמיית המצות ללמדנו כי כל
 השלמות והאשר להשיג החיים הנצחיים
 חיי הערב הוא תלוי בשמירת המצות
 לא בלמוד החכמה חכמת שלמה ולזה
 סמך מלת וחיה אצל שמור מצותי ולא
 אחר כלותו דברי אכיו שהם עדי (שמע
 בני וקח אמרי) לרמוז עז הדבר כלומר
 בשמירת המצות אתה משיג חיי הערב
 וזש שמור מצותי וחיה אבל בחכמה לבד
 לא תשיג כל כך * וכפל וירני ויאמר
 לי יר' הנה לא אמר לי זה הדבר בפירוש
 רק וירני דרך והביני כונתו וזש וירני
 ויאמר לי בהוראה וברמז כלל כל זר
 שאני אומר כמש' לו המלך דוד עת
 ושמרת את משמרת ה' אלהיך
 כלומר לעשות את מצות השם יתבר' גם
 לעשות נדב' וסייג ומשמרת למשמרת
 התורה כדי שלא יגע הו' באיזה דבר
 ויהיה פורץ נדב' * או יאמר על דרך
ראשית חכמה יראת ה' יר' אם
 ילמד האדם חכמ' חיצונית תחלת למוחו
 אולי יכתל ברוחו ויעזו מצחו להכחיש
 יראותו והמופתים הנמצאים בכתבי

הקדש לפיכך צריך להקדיש לימוד
 התורה שהיא יראת ה' וישים בלבו
 להאמין כל הכתוב בה כחידוש העולם
 ושינוי השבע באותות ומופתים ואחר
 שהתכוון בדרכי התורה ושם יסוד לנגד
 עיניו כל מה שנאמר בתורה * גם כן
 עושה מצות דתור' כי בזה מורה שמאמין
 בכל דרכי התורה ועיקריה הם טובה
 שבת כחל'ו מורד' שמאמין כחידוש
 העולם ובהשגחתו ית' אם משיח הפילין
 מאמין בקריעת ים סוף ובכתן תורה
 ובכמה יסודי הדת וכן בכל מצוה ומצוה
 ואז אעפ' שיתעסק בחכמה הפילוסופית
 לא תוכל להטותו אל סברתה וזש יתמוך
 דברי לבך והוא למוך התורה גם שביד
 מצותי שבזה מור' שמאמין במה שלומד
 ובעיקרי הדת זה מה שנותן לו חיות
 כלש' בתהלת דרושנו כי הוא חייבם
 וכמו קול אלהים חיים מברך וגו' כמו
 וחי שאם לא כן אין לו חיות כלל *
ובזה קנה חכמה רל' שילמתי
 בקנין כל שאר דוחכמות
 וחיצונית גם אמר קנה בינה שאר
 חכמות והתבוננות חיצונית ואל תפחד
 שיטו אחך מאמרי פי וזש (אל תשכח
 נא תשמרי פי) אינה אזהרה כפירוש
 המפרשים זל' כי אם הבטחה כלומר
 כשתעשה כסדר הזה אני מבטיחך שלא
 תשכח ולא תטה מאמרי פי *
גם יתכן שמם מאמרי פי היא סם
 הסבה והוא במש' רזל' שכל מדת
 שיודשו התנאים והאמוראים זל' אפילו
 מה שמחדש תלמיד תיק נאמר בסניני
 ולא רצה הקב"ה שיתגלה ער עת בוא
 דברו האב שיבוא פלוגי ויחדש דבר
 ויאמר

201

הצמר על שמו אבל לפי האמת הם דברים הנאמרים בסניני כמש' חז"ל במס' אבות :

משה קבל תורה מסיני

ובסדרה ליהושע ויהושע לוקנים וזקני לנביאי ונביאים מסורה לאנשי בנסת הגדולה הם אמרו שלשה דברים הוו מתונים בדין והעמידו תלמידים הרבה ועשו סיווג לתורה :

והנה

להבין המשנה עריך לעורך למה אמר הם

אמרו די שיאמר ואמרו ג' דברים כי דרך התנא לקצר גם מניינא למה לי גם מס' מסיני לימא בסניני ועוד שינוי קבלה למסורה במדעה קבלה ובשאר לשון מסירה אמנם כיון באומרו משרז קבל תורה מסיני לפי שידוע דוחגיות ותוכיות תורתנו הקדושה כאשר היתה כתובה לפניו במרום כמו שתמהו מלאכי השרת כשהשיב השם ית' להם לקבל תורה בא עד שהלבישה במלבוש הזה באופן שנוכל לקבלה חז' רז"ל התורה נתנה כאש שחורה על גבי אש לבנה כי אם לא היתה מלבישה באש שחורה אשך גדר השחורות לקבץ הראות כמו שגדר הלבן לפזר הראות ואם לא היה על ידי שחורות המלבוש הזה לא היינו משיגים מפנימיותה ותוכיותיה דבר לסבת לבנותה המפור הראות

וכל זה נמשך לנו מסבת ירידתה לסיני כי כמו שמלאכי רשרת מתלבשים בחומריות כירידתם לטפח לארץ וכמש' (עושה מלאכיו רוחות) והנביאי רואים

אותם ברמות אנשים כן אידע גם כן לתורה כי כדי להשיגה בני האדם נתנשמה וכוזו וכלו לקבלה וזו שאמ' מסיני יה' אם הויה לו כח למדעה לקבל התורה הוא מסבת ירידתה לסיני כי נתנשמה ונתלבשה במלבוש הזה שאם לא כן לא היה יכול לקבלה אם כן מס' מסיני היא מס' הסיובה ועוד נר שאף על פי שהשם ית' נתן גופי תורה במרה כי שבת ודיני' נתן לנו במרה ושקולה שבת כנגד כל התור' גם הדינים הם גופי תורה באמור אפילו הכי לא נתקיימה התורה באמת כיו' ישראל לא אחד שעמדו על הר סיני שהורו ברה קטיוורי ישראל שרי האומות שרו של עשו סמ' ושדו של ישמעאל דומה כאמור בספר הזוהר פרשת בלק על פסוק ה' בעצאתך משעיר וגו' ולפי שהדוד הזה מדבר בבתינת דתתורה ראתי להעתיק דברי האלהי הוא הקדוש וז"ל :

בשעתא

דבעא קברא למהיב אורייתא לישראל אזל וזמין להו לבני עשו ולב' קבלוהו כד'א ח' מסיני בא וזרח משעיר למו אזל לבני ישמעאל וכלו בעו לקבלה דכתיב הפיע מהר פארן כיון דלא בעו אוודר לון לישראל הכי תנינן : השתא אית לשאלא והא תבינן דלית חטאת כד בר נש מדקיק דיוקין דאורייתא וישאל שאלתיו לאנהרא מלוי האי קרא לא אתי שבא אית לשאלא הקבה כד אתא לשעיר למאן נביאת דיליהון איתגלי וכד אזיל לפארן למאן נביאת דיליהון אתגלי אי תימא דאתגלי למלך לא

קטולא הוא וקרבינ לך יהוה ושלטנו
 דילי על ככבא דמאדים אה בלא
 אתכטל מעלמא מאריד דעלמא טול
 אוריחך ולא יוא חולקא ואחכנא לי בה
 אבל אי ביהא קמך הא עמא בנו דיעקב
 לון אתחזי ואיתו חשיב דהא דלטורא
 אמר עליהו דא הוא ורחז משעיר למו
 משעיר ממש נפק בחורא לון לישראל
 אמר סמ דואי אי בנו דיעקב יקבלון
 דא יתעברון מעלמ ווא ישלסון מעלמין
 אתיב ליה זמנין ואמר ליה אנת בוכרא
 ולך אתחזי אמר ליה הא ליה בכירתא
 דילי הא אודכן ליה ואנא אודיית
 אמר ליה דואיל ולא בעית לבוהי לך
 בה חולקא אתעבר כנר בכולא אמר
 ואת אמר ליה הואיל וכך הב לי עושה
 איך אעבר דיקבלון לך בנו דיעקב
 דאת אמר אל מאדיה דעלמא אצטריך
 לשחרא לון טול כורא מנהירו דחילי
 שמיא ווב עליהו וברא יקבלון לח ווא
 דילי יוא בקדומיתא אפשיט מניה בחור
 דחפייא עליה וירב ליה למירב לון
 לישראל דהא הוא דכתיב ורחז משעיר
 למו משעיר ממש דא סמ דכתיב ונטא
 השעיר עליו למו לישראל כיון דביער
 דא ואתער דמא בישא מדדועא שטאלא
 אוור לדרועא ימינא חמא ביה אף הכי
 אמר רזכי בני אצטריך לכיח מדמא
 בישא דרועא דא קרא לרהב אמר
 ליה תבעני את אורייתא דילי אמר לירך
 מה כתיב בה דליג ליה ואמר לא תנאף
 חי אי ירתא דא אחסין ליה קבה ירתא
 בישא דאתער כל שטגנו דוא ברכתא
 דמיא נטולא ברכתא דנוני ימא דכתיב
 פרו ורבו וגו' וכתיב ווא יהיה פרא אדם

לך אשכחן דא לעלמין כר ישראל
 בלחוריהו ועל ידו דמשהו הוא איתמר
 דהכי מבני קרא למימר ה' מסיני בא
 ורחז לטעיר למו רחפיע לרה פארן
 כוהו משעיר למו ומהו מרר פארן
 בלא אית למנדע ולמכתכלא
 ווא שאילנא ולא שמענא תלא ידענא
 כד אתא רבי שמעון אתא ושאל מלך
 במלקדמין אל הא שאתא דא אתאמרא
 ה' מסיני בא כלא הנה אנכי בא אליך
 בעב'הענין ומסיני בא ואתגלי עליהו
 ורחז משעיר למו ממה דאמרו בני שעיר
 דלא בעען לקבלה מהאי אנהר לון
 לישראל ואסיף עליהו בחורא וחביבו
 סניא אף הכי חפיע ואנהרא לישראל
 כוהו פארן ממה דאמרו בני פארן דלא
 בעו לקבלה מהאי אוסיפו ישראל חביבו
 ונהירו יתר כדקא יאת ומכר
 דשאלת על ידי דמאן אתגלי עליהו תח
 דזה עילאה הוא ואתגלי מלך על ירך
 אורייתא נפקת מרזא עילארן קדישא
 דמלכא סתימא כד מטא לגבי דרועא
 שטאלא חמא הקבה כהוא דרועא דמא
 בישא דחו מתרבי תמן אמר אצטריך
 לי לבררא וללכנא דרועא דא ואי לך
 ימאך דהוא דמא בישא דימאך כלא
 אבל אצטריך לבררא מהכא כל פגימו
 מה עבר קרא לסמ ואתה קמיה ואמר
 ליה תבעני אורייתא דילי אמר מה כתיב
 בה אמר ליה לא תרשא דליג קבה
 לאתר דאצטריך אמר חו אורייתא
 דא דילך היא חילך יוא לא בעינא
 אורייתא דא אתיב אתחזן קמיה אמר
 מאריח דעלמאי את יהבא לי כל שלטנו
 דילי אתעבר דהא שלטנו דילי על

לא אתחוי לא לברוך וזא אנרא דפולחנב
 קמך שבקנא קמך וזב ליה לשחרא
 דיקח סמא דא * כך הקבה הוא אסיפ
 חכים ידע דאי יהיב אורייתא דישרש
 עד דלא אדע לון ככל יומא חזו דרפון
 לון לישראל עלהוקטלין לון ענד דא
 ואינון ירחבו ליה מתנן ונכזבון בגין
 דיקבלון לה ונחלדו קביל לון משחר
 למיהיב להו לישראל חזר עליית למזנס
 שבית שבי * ובגין כך יתרו ישראל
 אורייתא בלא ערעורא ובלא קטרוגא
 כלל בריך דזא בריך שמיר לעלם
 ולעלמי עלמיא * אוקדק למח אמר
 בבני שעיר מוזאי אנדר לון לישראל
 ואסיפ עליירו נהורא וגו' * וכח' לוקד
 דשנית של בני פארן אמר און רחי
 הופיע ואנדר לישראל וגו' מוזאי אוסיפ
 ישראל חביבו ונהורו וגו' ולא אמר אוסיפ
 שחזר לקבה רק אוסיפ שחזר לבני
 ישראל אמנם להיות כי בשרו של עשו
 אמר טול נהורא מנהירו דחילי שמיא
 וגו' ואחכ אפשיט מיניה נהירו דחפאי
 עלייר לזא מוזאי אנדר לון לישראל
 מנהורא דחילי שמיא גם אוסיפ שרו של
 עשו נהירו דחפאי עלייר וזא האוסיפ
 עליירו נהורא אבל בחלוקה חשנית של
 דרב לא אמר ואוסיפ רק הופיע ואנדר
 לישראל למעבד פריה ורביה וחס האסיפ
 עליו אחר כך * לזה לא אמר ואוסיפ רק
 אוסיפ שהם כפעולתם הטובות האסיפ *
 גם נלמד מזה כי קרא לסמ' דרועא
 דשמאלא וזהב דרועא דמינא גם
 המה' כמו כן הם בזה האופן כי יש הפרש
 בין אלו לאלו בין עשו לישמעאל כי
 ישמעאל חזר בתשובה ברמז ואתר

חבוא

שארי לאתחנבא קמיה מאריה אמר ליה
 מאריה דעלמ' חרין בגין נפקנ' מאברהם
 דא בבני דישוק הב לון אתחוי *
 אמר ליה לא יכלנא דאנת בוכרא ולך
 אתחוי * שארי לאתחנבא ואמר מאריה
 דעלמא בכיחותא דילי יהא דיליה וחאי
 נהורא דאנא יריתנא על דא טול וזב לון
 וכך ענד דכתיב הופיע מור פארן מאי
 שגא בסמ' כתיב חזר וברחב כתיב
 הופיע * לא נטל בהורא נהירו דאפשיט
 בהו סמ' חרב וקטלא לקטלא בדינא
 ולקטלא כרמא יאות * דזא הוא דכתיב
 ואשר חרב גאותך אעג' דלא וזח דילך
 ונטל בהורא ברכתא דאפשיט מיניה
 דהב זעיר כמאן דאופע זעיר מברכתא
 דילחון למעבד פריה ורביה ובגין כך
 הופיע מור פארן ולא כתיב חזר * כיון
 דנטל מתנן אלן לישראל מאינון ברביבין
 שלטנין * אתא וקרא לה רבבת קדש
 דמכנן על שאר עמינן ואתיבו לירא און
 הכי ומכלדו קביל ונטל מתנן למירחב
 לון לישראל * לאסייא ודזא ליה חז
 מנא מליא מסמא דחיי ונטר ליה לבריה
 בעא למיהיב ליה לבריה והוא פלישון
 מסמא דחיי אסיא הוא חכים * אמר
 עברין בישון אית בביתא מי ינויען
 דאנא יריב לברי נכזבא דא יביש
 בעונייהו חבעון לקטלא ליה * מה ענד
 נטל זעיר מסמא דמותא ושוי אפתחא
 דמנא קרא לעבדו אמ' לון אתון מהימנן
 קרמי תבעון דההוא סמא * אמרו נחמי
 מאי היא נטלו למשעס עד דלא ארז
 בעו למינת אמרו בלבייהו אי האי סמא
 יהיב לבריה כרמי ימות והנבא נירת
 לרבננא אמר קמיה מרנא סמא דא

תבוא אל אבותיך בשלום וגו' גם בניו
של זה אינם כבניו של האחר :

באופן כי אז נתקיים מתן התורה
באמת לישראל ולא במרה

אף על פי ששבת ודינים ניתנו במרה
וחס מסיני כלומר מסיני ולהלן היא

קבלת התורה הקבלה האמיתית כי אז
הודו כל האומות ולא במרה גם

כיון למש חול במדרש רבה פר' ומשה
עלה אל האלהים פ' כה אמר רבי יצחק

מה שהביאים עתידים להתנבא בכל
יור ויור וגו' עד מסיני אם כן לפי טרעה

התנא להשיענו חרוש ותנאים הללו
איש ואיש לפי מהללו ושכלו ומטלו

בהלו נרו לזא אל תחשוב שהם דברים
הוציא אותם משכלם כי מסיני מזמן

עמידתם מסיני הם ואל תהוהו אחר
דבריהם כי כל דבריהם האבת ורצונו

צדק צדק כי מסיני מזמן סיני נאמרו
וכלהמפקפק ברום כאלו זולק על

מעמדו מסיני ושעם אמרו לשון
קבלה במשה רבינו ולא באחרים כי

דבר ידוע רזא רפרש תליית השפע
במקבל מלתות הדבר במוסר כמש

למעלה כי כשתולה הדבר במקבל מורה
על חזק הכנתו שאין צריך סיוע מאחר

כי הוא ראוי לקבל מחמת טוב הכנתו
לקבל השפע אבל כשתולה הדבר במוסר

נראה שאין לו למקבל הכנה שלימה
אפילו באמצעות וכח הנותן ולהתחלת

נתינת השפע בנותן ולהתחלת עס
מורה שהבנתו וכדו גדול לקבל מעצמו

בלי שיצטרך כח וסיוע והכנה מאחר
תורה רדובר בלשון קבלה וכשדובר
בשהשע שלא היה הכנתו כל כך לקבל

התורה מעצמו אם לא באמצעות ונתת
הוד מרעה עלינו לזא ומסרה כמאמר פני

משה לפניי חמה כמש למעלה ומשם
והלאה לא היה יתרון לנותן על המקבל

כי כולם שוים לטובה עד עת בוא אנשי
כנסת רגנולרר שירד ונתמקט באר

ההשכלה בשני דברים הא המנע קבלת
התורה מיחיד וכדעצרך כח רמבוט

להבין למקבל ועוד ירד אחרת
גדולה שהוצרך הדבר למוסרים ולא

כסתפק ביחיד לא במקבל ולא במוסר
ועוד ירד ירידה אחרת גדולה שבאנשי

כנסת הגדולה להלן נתפרדה החכילה
ולא נמצאת עוד התורה ככללה לא ביד

יחיד ולא ביד רבים ולא נמצא עוד לא
מוסר ולא מקבל לא יחיד ולא רבים

לקבלת התורה מלרד בפעם אחת אלא
זעיר שם זעיר שם :

ולתקן כל החסרונות הללו בא
אנשי כנס' הגדולה וזהו

על אלו הג' דברים מעצמם כי לזא
הם אכרו יו' אף על פי שכל שאר

דברי החכמים הם דברי קבלה נאמרו
מסיני כאשר כבר אמרנו אלו השלשה

דברים בלבד הם דברי כנסת הגדולה
נמשכו מחסרונות העניין ולא מניינא

דל' אף על פי שאמרו בעולמם וחסנם
דברים רבים ככאן הוצרכו לזא השלשה

בלבד לתקן חסרונות הדברים האמור'
היי אס כן תקננו מלת הם אמרו ומלת

מניינא אמנם אין נתקנו החסרונות
בשלשת הדברים כי מתחלה בהיותם

כללות התורה במקום א' לא היה צריך
לרבותין בדין כי תכף בהסתפקו בדין
היה הולך חורש מאת מקבלים ודי

מוסרים

205

זה שאמרתי לך הוא בתנאי שלא תעזוב
 דתורה גם כן להתעסק בה מזמן לזמן
 וזש אל תעזבה גם כן לתורה התמימה
 ותשמרך שלא תבוא להשתך מדוך
 טובה שאם אתה מביאה בקרן זוית ודיא
 שתכשל בחכמה הפילוסופית גם אהבה
 ותצרך רל' ובה דרך הנאורים להיותם
 בשמרים והתורה מי שאוהב אותה ריא
 שומרתו וזא אהבה ותצרך * ולזר
 ראשית חכמה קנה יחכמה הזמר פי
 תדלת חכמתך למוד מאחרים וקנה לך
 שמועה מפי הרב ואל כך (ובכל קניינך
 קנה ביב') התכוין בה מעצמך להשכיל
 השעמים ודבר מהוך דבר * גם יאמר
 כשהאדם מתעסק בחכמות חיצוניות
 מתחלת לידתו עד יום מותו לא יוכל
 להשיג דרוש השגות השם יתברך בעז
 שהוא דרוש קל בערך דרושים אחרים כמו
 חרוש דעולם וכיוצא אמנם בתורתנו
 הקדושה אינו כן רק פתח דבריה יאר
 דדו' חרוש מעולם יש מאין גם השגותו
 ית' וזש ראשית חכמה יר' תחלת החכמ'
 הידועה פתח דבריה אתה קונה החכמה
 והידועה מה שאינו כן בחכמה הפילוסו'
 גם וכל קניינך קנה בינה רל' במצות
 שאדם קונה ועושרו שנקראים קניינו
 קנה בינה אתה מכין דבר מתוך דבר
 אם תשים תפילין זכר למציאות השם
 ית' וזכר לחשנתו וזכר לציאת מצרים
 וציעי' כמו כן באופן שכל קניינך קנה
 בינה אתה מכין דבר מתוך דבר ואם
 לעת זקנתך תרצה להתעסק בחכמות
 החיצוניות יהיה אך בזאת שתאבר אתה
 כי כונתך אינה כלמידת אלו החכמות
 החיצוניות רק להכיר והנפש ורדבדל

שיש

שומרים לו האמת הוך און מעט אבל
 עתה יתוקן הדבר בהמתנה כדבר *
ועוד יתוקן בהעמיד תלמידי רבים
 כי האמת מצינה בתוך הרבים
 ועם כל זה צריך לעשות סייג כי עכו לא
 יתקנו החסרונות הגדולות ההם לא עד
 שתעש' סייג וואיל ולא נמצאו המקבלי'
 במקום אחר * ועוד נראה תנינת טעם
 בספיק שלוח כיון במנין לומר אל
 תחשוב שתסתפק בא' מהשלטה ולא
 בשנים מהשלטה עד שתעש' כל השלטה
 כי אם דמתנת בדין ולא נשאת ונתת
 בדבר באמצעות סברות רבות עדיין לא
 תקנת דבר וכן אם עשית הב' דברים
 ולא הסייג לאדי בזה כי דחזקון לא
 יוכל להמנות עד עשותך שלשתם *
אם כן נחזור לעניינו שמים מסיני
 דזיא מם הסבה וכל מרה
 שנאמר הוא מסיני אפילו מה שתלמיד
 תניק מחדש אם כן לזא המלך שלמה
 בחכמתו (א' תשכח וזא הט מאמרי פי י'
 אם כן אם זר קבל מכותיו דבר וזא
 אחר ואמר להכרת לא ישה ממה שקבל
 מכותיו כי אלו ואלו הם דברי אלהים
 חיים כענין עקביא בן מהלאל בשעת
 פטירתו אמר וצור לבנו אני עמדי
 בשמועתי והם עמדו בשמועתם וזש
 אל תשכח וזא הט מאמרי פי מם מאמרי
 היא מם הסברת רל' מסכת היות מרה
 שקבלת דברי אלהים חיים והם אמרי
 פי וזש מאמרי פי וזש אל תעזבת
 ותשמרך רל' אני אמרתי לך כשתלמה
 מקדם תורת ה' שאף על פי שלאור זר
 תרצה להתעסק בחכמה הפילוסופית לא
 תפחד שתטה אותך לחזפירש עתה ואמ'

שיש בין התורה וקדושה לשאר החכמות
 החיצוניות והש' סלסלה יר' יהיה כתנאי
 שתעלה התורה גם על כל שאר
 החכמות והיא גם כן תרוממך מעל כל
 השדים אשר אתך המרים למשמעתך
 ואז כשתראה ששאר הספרים החיצונים
 הם מוכחים בקרן זוית ואתה מחבק
 התורה אז תכבדך ותעשה לך כבוד גדול
 וביאר עתה מה הוא הכבוד ואמר תתן
לראשך לוית חן עטרת
תפארת תמנגן יר' תתן לראשך
 לוית חן תתן מתנת חנם לראשך למה
 שהשגת בראשך ובשכלך לוית חן מלבד
 השכר הצפון לצדיקים בעד שכרם זה
 דוא מתנת חנם כרמוז במלת תתן
 גם כן (עטרת תפארת תמנגן) יר' זה
 וזויה מנגן לך להרחיק ממך כל דבר רע
 ופחד מהחכמות החיצוניות ואמר עטרת
 תפארת רמז למש' הרמבם זל בפירוש
 מש' רז"ל (צדיקים יושבים ועטויותיהם
 בראשיהם שהם ההשגות שהשיגו בעה
 המכונים אל העטות וזה רמז גם כן
 למעלה בפסוק תכבדך כי תחבקנה
 יר' לא תשלם השכר לזמן רחוק כי אם
 תכף ומיד תכבדך תכף כי תחבקנה והוה
 הליות חן שתיגי בעהז כרמוז במתנה
 במש' תתן שמיני בעהז מלבד השכר
 הצפון לעהב אמר עוד שמע בני
וקח אמרי וירבו לך שגורת
חיים יש לרקדק למה לא אמר
 וירבו בפתח הווד ולא וירבו גם מי הוא
 המרכיב אמנם פירשו המפרשים זל כי
 הצדיקים עושים פעולות טובות בעהז
 ולכן ישישו כי ימצאו קבר לרזיותם
 שמונים אל גיל השלמות אשר הוא הגיל

האמיתי ועל בעת מותם יראה בעיניהם
 ימי שנותם היותם ימים רבים שמינים
 ומאת אלף יום לשנה יום לשנה אבל
 הרשעי ידאגו ביום מותם ויהיו בעיניהם
 כימים אחדי כל מה שיחיו למה שהוצי'
 אותם לתהו וכבוד והשך והכל ותאות
 גשמיית ואינו ששער בהם מצואות רק
 העדר אשר לא יוגבל ולא ישוער לפי
 שהפעל הרע נקרא העדר לפי שאחר
 עשותו לא עשה כלום עד (ושנות רשעי'
 תקצורנה נראה להם שהם קצרות שנה
 ליום לכא' שלמה בחכמתו כשתשמע
 אמרי ותעשם בפועל אז ירבו לך שנות
 חיים יר' יהיו רבים בעיניך שנות חיין
 כי במה שתשעור ריבוי ההשגות שהשגת
 בימך יראו בעיניך ימים רבים הפך
 מה שיקרה ברשעים כמש' וכמו שאמר
 במקום אחד **כי אורך ימים ושנות**
חיים ושלום יוסיפו לך

וכבר פירשתי למעלה פירוש א' ועתה
 באמר באופן אחר הנה המפרש זל פירש
 אורך ימים בעהז ושנות חיים בעהב
 יוסיפו לך מתנח' ויתכן שנאמר שהנה
 יש כמה אנשים שמאריכים ימים והם
 חשובים כמתים והם עני או סומא וכיוצא
 לז' כי אורך ימי' עם שנות חי' האריכות
 ימים יהיה עם חיות כי לא יחסר לך
 מאומה ושלום יוסיפו לך הנה כונת
 האדם בזה העסקו בתור' הוא לשים שלום
 בין פמליא של מעלה לפמליא של מטה
 בין הנשמה העליונה עם הגוף שיטבו
 בשלם ובשלום לעבוד את ה' ולא יעכב
 החומר לז' ושלום יוסיפו לך בעצמך
 ובגופך שיהי' לך שלום הגוף עם הנפש
 והש' חסד ואמת רל' כי עושה המצוות יש

207

לו קרן ויש לו פירות יש לו שכר ויש לו
מתנה מלבד השכר עד **מדרב**
טובך אשר צפנת ליראיך
פעלת לחוסים בך נגר בני
אדם : דל הפך בני אדם כי בני
אדם שכר הדבר הוא הרבה אבל המתנה
הוא מעט לזו מהרב טובך אשר צפנת
וגו' שהוא שכר מצות גם פעלת פה ונתת
להם מתנה בעתה וזהו דרפך בני אדם
וזש' (חסד ואמת) יר' אם השכר אתך
לכס ואם המתנה אתך לכס וזש' חסד
ואמת לזה קשרם על נגרותיך יר' יותר
טוב שיעשה המצות בפעל או שיקרא
בתורה ויוציא הדבר מן הכח אל הפעל
ואם אינו יכול לפחות ישימם בלבו
ובמחשבתו וזש' קשרם על נגרותיך
שיראו חקל המצות אשר אתה עושה
או התורה אשר תקרא בגרונוך ואם אינך
יכול לפחות כתבם על לוח לבך כעט
ברזל ובצפורן שמיר ורצה ללמדנו דבר
שלא היינו חושבים כי לעולם אימא לך
שמי שעושה המצות יש לו שכר ומלבד
השכר יש לו מתנות רבות גם כן אבל
מי שאינו עוש' אותם רק שמומרים בלבו
ובמחשבתו שלא יתנו לו כי אם השכר
לבד או המתנה לבד אבל לא יעלה על
הדעת שיתנו לו שתיהן המתנה והשכר
לזו חסד ואמת יר' בין החסד שדיני
המתנה ואמת שהוא השכר אל יעובדך
רק יבואו איך שתיהן יחד בין כשתקשה
על נגרותיך יר' כשתקרא בתור' בפועל
במי שיש לו דבר קשור בגרנת סכל'
העולם מבישים בו וראו כל עמי הארץ
בה שקשור בגרנת בין כשלא עשית
אותם רק כתבת אותם על לוח לבך

כעט ברזל כשיבוא לידך לעשותם בין
זה או זה אשלים לכם השכר והמתנה
גם כן ולזה קדם קשרם לכתבם כלומר
הטוב לך שתעשהם בפועל ואם אינך
יכול לפחות כתבם אבל השכר שורף
לשניהם ומצא חן ושכל טוב יר' ותמצא
חן ושכל טוביגו' ידוע הוא כי מה שרצוי'
העולם כולו הוא מעטה המצות לפי
שבמשל אם אדם א' הוא קורא ושונר'
ותורתו אומנתו הנח השם ית' חפץ בזה
מאד כמאמר (אם לא בריתי יומם
ולילה) אבל הבון העם אין להם חכה
ואהבה וקורבה עמו לפי שאומרים אם
חכמת חכמת לך ומי יתן לית' ואנשכנו
וגו' אבל אם הוא עושה ומקיים המצות
גומל חסד מבקר חולים או רופא גם
קובר מתים גם משמח חתן וכלה גם
משים שלום בין אדם לחברו ובין איש
לאשתו בין אב לבתו כנעוריה בית
אביה אז וראי הכל חפצי' לאיש כזה לפי
שהם מקבלי' תועלת ממנו לזו ומצ' חן
ושכל טוב בעיני ה' אבל לא בעיני האדם
יר' אני צויתיך שתלמוד התורה שכן
אמר תורת' אל תשכח גם תעשה המצות
אם אינך עושה אלא אחד במשל לימוד
התורה אבל לא מעשה המצות תמצא
חן בעיני ה' אבל לא בעיני האדם אם
חכמת חכמת לך אבל כשתעשה שתיהן
תורת' ומצותי אז תמצא חן ושכל טוב
בעיני אלהים גם בעיני האדם כי מולם
שמחים בזה הואיל ואתה קורא ושונר'
גם עושה המצות וגומל חסד עמם גם
יתכן שיאמר עד מחציו ולמטה איש
ומחציו ולמעלה אלהים יר' ודל'בג זל'
פי' אמרה החכמה בני תורת' אל תשכח

האדם כשהוא רשע נכבד מן הדרך הטוב
 והשם ית' ישפיע שפע טובו לא יוכל
 הרשע לקבל מאתו הואיל והוא נכבד
 מהדרך נמצא שהרשע מביא עליו הרעה
 מעצמו והשם ית' לא עשה לו דבר רע
 ועתה כשיחזור למוטב יישר ארחותיך
 כדי שתוכל לקבל השפע היותר מלמעלה
 ולזה קראם ארץ מלשון ארצות עקלקלו
 וזהו שביאר עתה ואמר אל תרמי
 חכם בעיניך אפילו שרשכל גזר
 שיתרחק אדם מעבירות נלויות שדום
 דברים מקועים עם כל זה לא תסור
 ותטה מהם בעבור זה רק ירא את ה' וסור
 מרע כלומר אם תסור מרע לא יהיה כי
 אם לעשות רצון השם ית' כמש' חז"ל אל
 יאמר האדם אי אפשר לאכול בשר חזיר
 וגו' אלא אפשר ואפשר וגו' ואז רפאות
 תהי לשרך ושקוי לעצמותיך
 יר' במשל אם האדם אינו אוכל שקעים
 ודמשים נבלות וטרפות הנה הוא שומר
 בריאות גופו ומציל עצמו מדבר רע
 אבל אם יעשה אותם האדם לאהבת
 השם ית' שצוהו שיתרחק מהם אז מלבד
 שרפאות תהי לשרך בדרך טבע שלא
 אכלת דבר המזיק לגוף ומעפש ח
 האצטומכא נכ' יש שכר לפעולתו בערב
 ויש ושקוי לעצמותיך עצמותיו יתליץ
 בערב והאיל ועשה אותו לאהבת הש'
 וזה הרפאות ושקוי אבל אם לא היית
 אוכל הדברים הללו רק בשביל שהם
 דברים מזיקים לך אז אין הכי נמי
 שרפאות תהי לשרך והיית מרפא ח
 האצטומכא שלך אבל לא היה לך שכר
 ועתה שבעבור השם ית' עשה זה אז נכ'
 יש שכר לפעולתך וזה ושקוי לעצמותיך
 אם כן

והיא תורת משח ועם זה יאמר דהכתוב
 לקד' אם אתה קורא בתורה תורת משרך
 אז תמצא חן ושכל טוב בעיני מרעה
 שהיה אלהים ואדם כמש' חז"ל מחציו
 וגו' ונקרא איש הטהים והוא הדין בעיני
 ואם תאמר ראה אתה אומר אלי היטב
 איטיב עיך ותמצא חן ואורך ימי ושנות
 חיים וגו' ואני איני רואה דבר מזה רק
 חסורי מהסרא מצרה אל צרה כמכבירה
 ומדחי אל דחי לזא בטח אל ה' ככל לנך
 וגו' אם נראה לך שיש לך איזה צרה
 חז' אל בינתך אל תשען כלומ' אינו אמת
 מוח טאתח רואה בחוש הראות ומרע
 שאתה חושב שהוא דבר רע' רק הכל
 לכונה טובה כי אין רע יורד מלמעלה
 וכל דעבדין מן שמיא לטב טבא הוא
 וטבא ליהוי להיטיבך באחריתך והיך
 ראשיתך מצער ואחריתך ישנה מאד
 מאד חש בכל דרכיך דעה יר' אם אני
 רואה שהוא רע איך אתה אומר שלא
 אשען על בינתי לזא בכל דרכיך דעה
 יר' יתכן שעשית איזה מצוה שלא לשמח
 וידוע מש' רז' (טובה עבירה לשמח
 במצוה שלא לשמח') גם ב' שאכלו
 קרבן פסח אחד אכלו לשם מצוה עליו
 הכתוב אומר צדיקים ילכו בס' וא' אכלו
 אכילה גסה עליו נאמר ופושעים יכשלו
 כס' הרי שקרא פושע למי שעשה מצוה
 ולא עשאה כראוי אם כן לזא אמ' המלך
 שלמה ענה בחכמתו אף על פי שעשית
 מצוה וקוה לטוב ויבוא רע חז' הוא לפי
 שלא עשית אותה לשמח לזא מכאן
 והלאה בכל דרכיך דעה ועשאה אותם
 לשמח (וזה יישר ארחותיך) ירצה
 לעולם אין רע יורד מלמעלה חז' אמנם

209

הרבה אמרות צויתי אתכם לפי שהפסוק
אומר לשון אמירה וקח אכרי' אם כן
ככה הוה ליה למימר גם אריכות
הלשון הרבה לקיחות צויתי אתכם
בשביל מאי בשביל דקאמר גם
בשני החלוקות הראשונות של פרח
ותירומה אומר אמרתי לכם וכשנים
אחרונים אינו אומר אמרתי לכם גם
באחרונה ויתרתי לכם למה נקט הלשון
הזה כי כל האומרי הקבלה יתתן הוא
יותר מיעוהי *

האמנם חזל הרגישו כמה שאמר
המלך שלמה בהכמתו
לשון כפול שמע בני וקח אמרי בשלמא
אם היה אומר שמע בני זה הדבר וקח
אמרי ניהא שבמלת שמע בני אומר דבר
וכמה שאמר וקח אמרי הוא דבר אחר
אבל לאמר שמע בני ואינו אומר מר
ישמע אין הבנה לפסוק גם שבמאמרי
לא שייך בהו לשון לקיחה ליה באו
חזל ואמרו הנה כל מאמרי המלך שלמה
ע"ה היה בהם משל ונמשל המשל הם
דברי תוכחה והנמשל הם דברי תורתנו
הקדושה וז"ל שמע בני וקח אמרי יר'
שהתורה אומרת שמע בני וקח אמרי
הנאמרים שאמרתי לך שתעשה כך וכך
תקחם בהשכלה והבנה כרמוז במלת
שמע אם כן בזה יאמר בע"ה וקח אמרי
בהשכלה אותם הלקיחות שאמרתי לך
וז"ל הרבה לקיחות תקחם בהשכלה
והוא שיש לראות האיל והשמים רם
כסאן והארץ היום רגלי הבה ואינו צריך
למקום כי הוא מקומו של עולם ומלא
כל הארץ כבודו והודו אם כן איך הוא
אומר שי' חו' תרומה לעשות משכן גם

אם כן לז"ל בפסוק שמע בני וקח
אמרי ויתתן לך שנות היום
בעבור שאני האומרים והמצות עליהם
וזה אמרי ויתתן לך לעתיד לע"ה שנות
היום גם אמרו חזל במדרש ילקוט

שמע בני וקח אמרי
הרבה לקיחות
צויתי אתכם בשביל לזכות
אתכם אמרתי לכם ויקחו
אלו פרה אדומה שמי
בשבילי לא בשביל טהור
אתכם אמרתי לכם ויקחו לי
תרומה לא בשביל שאתוך
ביניכם אינו אומר ויקחו לא
ויקחו לי אותי אתם לוקחים
ויקחו לי שמן זית כדי לשמו'
נפשותי שנמשלה לנר שנא'
נר אלהים נשמת אדם וכן
ולקחתם לכם ביום הראשון
והלא טו' הוא לא אמר קבלה
ויתרתי לכם את עונות
הראשונים ומעתה ראש

חשבון הוא
ויש לשאל למה בע"ה לקח אותם
בזה האופן ולא לקח אותם
בסדר או מרזקדם אל רמאוחר או
מהמאוחר ל הקודם שהרי ראשונה אמר
ויקחו אליך פרה אדומה שהוא בפ' פרה
ואחר כך נזר אחור לפ' תרומה ואח' כך
לתעוה ואח' לפ' אמור או יאמר אותם
על הסדר או יתחיל מפרה ואח"כ לאמור
ואחר כך לתעוה ואחר כך לתרומה א"כ
מה זה הסדר אשר לקח בעל המאמר
גם באמרו הרבה לקיחות צויתי אתכם
שהוא פ"תו' אם היה רוצה בע"ה ליטא

211

לכם לפי שיראה לעם דבר שחוק
 והתול שבהולקת השמן שדולק שם
 זעיר שם כי יתכפר עין הנפש לוא אל
 התכווה על זה שהרי בפחות מזה מתכפר
 כי באמיר לבד מתכפר כל שכן במעש'
 קצת ווא וכן ולקחתם כלומר הרי ראייה
 עצומה שהרי צורה בלקיחת הלולב
 ואינו בעבור לקיחת הלולב רק שאחר
 זה המאמר הביא מדרש ילקוט על זה
 הפסוק משל למך שהיו חייבים ליפס
 וגו' אם כן מאחר שאני סולח עוונותיכם
 בפחות מזה אם כן אל תתמוהו כי בדבר
 נקל בלקיחת הלולב מתכפר העון אם
 כן בזה מיושב לשון המא' ביום הראשון
 והלא מו היה כלומר אני הייתי חושב
 שהאיל והוא מו ואומ' ראשון אינו בודא'
 אלא שיש לו תועלת ולתועלתו של הבה
 שינה הלשון וקראו ראשון לוא אינו כן
 רק כוונת לקיחת רחמנו יום ראשון
 לתועלת סליחת עונכם וכזה הוא מיושב
 ובכוון לבני לקח כסדר הזה :

גם לסכה אחת נכונה נקט הסדר
 והוא קדים רצה לטהרם כפרת
 וליה לקח הפרה ואחר כך ירצה שאם
 יעשו איזה עבירה יתרצה ויתכפר על ידי
 המשכן וקרבת אשה והנדר כי נר הנשמת
 אדם' ואחר כך ולקחתם לכם ביום
 הראשון שמהיום והלאה יחשב למניין
 עונותיו :

וכזה מיושב לשון הפסוקים וירבו
 לך מלת לך המיותרת ורל
 בכל הלקיחות שאמרתיו מולם לתועלתך
 להנאתך ולטובתך שירבו לך מרם
 ומאליהם שגת חיים באמצעותם וכזה
 בתישב המאמר אמר עור בדרך

החכמה הורתך הדרכתך
 במעגלי יושר הנה נבולה
 תורתנו הקדושה משאר החכמות כמה
 הברלים ובכללם כי יש חכמה א' במשל
 מלמדת לאדם מדות טובות בהנהגת
 האדם עם אנשי ביתו ואנשי מדינתו
 אמנם אינה מדברת בידועה עיונית ויש
 חכמה מלמדת בידועה עיונית מופשטת
 ממדות נמצא כי צריך האדם לידע הב'
 חלקים ללמוד כל' מר' שיצטרך הן
 עיון הן מעשה והוא צריך זמן רב כדי
 ללמוד זה וזה גורם והלא' שילמוד
 בשלמות אמנם כי אתם עם נבון
 וחכם אתם ראו כי ה' נתן לכם את
 התורה המלמדת לאדם כל מיני שלמות
 עיון ומעשה רכ ומדות טובות בכל מכל
 כל הפוך בה והפוך בה וכלא בה ואף
 על פי שאינה אלא חכמה אחת ותורת
 אהדת דבר אלהים וזש השעה בדרך
 חכמה וגו' יר' בדרך החכמה וההשכלת
 והעיון שהורתך באתו הדרך בעצמו
 והחכמה עצמה הדרכתך במעגלי יושר
 שהם המדות טובו' והנהגות טובות שהם
 המעשים נמצ' שיועיל לך כי בלכתך
 לא יצר צורך ואם תרוץ לא
 תכשל! וליישב בבל הפסוק יר' לי
 לפרש אותו במס' רוז' במזמור כח נר
 לקנלי דברך ואור לנתיבותי!

למה הרשעים דומים
 למי שהי' מהלך
 באישון לילה ואפלה הגיע
 לאבן נכשל בה הגיע לנומץ
 נפל בתוכה וכן הוא אומר דרך
 רשעי' כאפלה לא ידעו במה
 יכשלו ולמה הצדיקים דומי'
 למי

למי שמהלך ואבוקה בידו
 הגיע לאבן משמר את נפשו
 שלא יכשל הגיע לגומץ
 משמר נפשו שלא יפול כך
 אמר דוד באתי להלל את
 השבת האירה לי התורה
 שנאמר שמור את יום השבת
 באתי לנאוף האיר לי התורה
 שנאמר מות יוכרת הנאוף
 והנאופת הווי נר לדגלי
 דברך :

הנה

ידוע כי בכל ענייני העהו
 אינם טועילים הקצוות לא
 הקצה הראשון ולא הקצה האחרון כי אם
 המצע וכל הית' כנטול דמי ולזא הרמב"ב
 זל פ"ח מהלכות דעות הדרך הישרה היא
 מדה בינונית שבכל דעה ודעה מכל
 הדעות וגו' עד לא יקפוץ ידו ביותר ולא
 יפזר כל ממונו אלא נותן צדקה כפי
 מסת ידו ומלוה כראוי למי שאריך וגו'
 ולכן ראוי לאדם גם כן שיעשה באופן
 שלא יטה עצמו אל קצה הפזר ולא אל
 קצה הכיליות וכן לכל שאר הקצוות
 וזה מה שרצו רז"ל במאמר הזה ללמדנו
 ואמרו למה הרשעים דומים למי שהיה
 מהלך באישון לילה אפלה הגיע לאבן
 נכשל בה הגיע לגומץ וגו' ופי' הר"ן
 שיעוב ז"ל כי אבן רומז ל הממשול אשר
 בא מצד התוספת כמדת הפזר במשל
 כמו האבן שהיא ממשול כמה שרואים
 דבר נוסף על הקרקע הישר ומקו' שאין
 בו עקמומית ואולם הגומץ ר"ל חסרון כי
 הממשול בו מצד חסרון מלוו המקום
 דואר ולעשותו מקום ישר ור"ל הרשעים
 שלא ראו אור התורה ולא נגז עליהם

כאור נוגה הולך ואורו כלי ספק ושו
 מהדרך האמצעי או לצד התוספת וזש
 הגיע לאבן או לצד החסרון וזש לגומץ
 באופן שאם יעשו הרשעים דבר קטן או
 גדול בהכרח שיטעו וישו עצמם מקצה
 מזה או מקצה מזה וכפי דרך רשעים
 באפילו לא ידעו כמה יכשלו
 יד' מאחר שאין להם מורה הדרך אשר
 ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו במצא
 שלא ידעו כמה יכשלו רשע א' הולך
 לקצה א' ורשע א' הולך לקצה האחר או
 תוספת או חסרון אבל הצדיק הקוראים
 בתורה ומלמדתם הדרך הישרה זכר
 וברה כשפה ברורה לא יטוימין ושמאל
 לא אל תוספת ולא אל חסרון וזש בע"ה
 רגיע לאבן משמר נפשו שלא יכשל
 בתוספת המשל רפפור רגיע לגומץ
 משמר נפשו שלא יכשל בחסרון כמשל
 הכיליות ולזה לעניות דעתי לקח בע"ה
 אלו השני חלוקות שאמר המלך דוד ע"ה
 יותר מאחרות לפי שהם דומים אל שני
 הקצוות במשל חלול שבת רומז אל
 החסרון כי האדם מצווה ולענג את יום
 השבת במיני מלבושים יקרים ומיני
 מאכלים טובים ואם האדם נוטה אל
 קצת הכיליות ואינו מכבדו כראוי הרי
 שהללו וזש באתי להלל את השבת
 בקצה החסרון האירה לי התורה שלא
 נטיתי לאותו קצה האחרון רק כבודתי
 כראוי שנאמר שמור את יום השבת
 לקדשו שיהיה קדוש וכבוד' גם
 באתי לנאוף וגו' רומז אל הקצה האחר
 של התוספת כי אמת שהאדם מצווה
 לפרות ולרבות ולקחת אשה ולהליל
 בנים אמנם דמסוּף ואינו במתקן
 עצמו

עצמו

213

עצמו בחינת רק נואף את אשת רעוה
 מצד שאינו מסתפק באמצעי כי אם
 במותרו ובתוספת בשפחה נחרפת וכיוצ'
 בזה יומת הנואף והנזופת היו נר לרגלי
 דברך וגו' ואזקדק עם זה שאמרנו
 צל הכתוב נר לרגלי דברך ואור לנתיבותי
 למה כפל המלך דוד ע"ה נר ואור אמנם
 רמז להיות שהם שני דברים זרים אם
 קצה הא' או קצה האחר לזה רמז נר
 לרגלי דברך לקצה א' כמו הפזר במשל
 ואור לנתיבותי לקצה הא' כמו הכילית'
 גם פשוט הכתוב רמז לא מבטיח שהתור'
 מאירה לאדם קרוב לו לכרז שהולך
 ופוסע בארץ כמט נר לרגלי ממש שלא
 יכשל רק הוא אור גדול לכל דהנתיב
 והדרך ברוח אלפים אמה לפי שיש
 הפרש כשהאור קרוב לאדם דבק עמו
 בלבד או כשהולך בדרך אחד והאור
 מאיר לכל הדרך והוא מראשו ועד סופו
 וזה רמז במש' ואור לשון הארה שהוא
 דומה לאורה גדולה יותר מהנר' גם
 אמר לנתיבותי ושם אמר לרגלי והפרש
 הזה הוא גדול מאד במשל כשהאדם
 הולך באישון לילה ואפילה אבל הנר
 דבק לרגליו וקרוב אליו יתכן שיפגע
 באיב או באשה פנים בפנים אמנם
 כשהדרך והנתיבה היא מאירה באור
 גדול כדמיון כמלת אור ולא אמר נר אז
 חזאי ברוח אלפים אמה במשל עופה
 ומכיש למרחוק ולא יפחד כלל ועיקר כי
 יכין עצמו אל מה שירצה כן הוא דברך
 אלי לא מבטיח שהוא נר למה שבין
 רגלי והקרוב אלי שלא אהמא כי אם
 שפי' לדברים רחוקים שיש חששה אולי
 יפסד' מזה איזה דבר רע אני רוצה את

הנולד לפי שהרואה מה שהוא הוא אינו
 כל כך אבל איזהו חכם הרוא' מה שילד
 לעתיד לזא נר לרגלי שהוא רמז להיות
 באשר הוא שם גם הוא אור ומצד
 למרחוק לנולד וז' ואור לנתיבותי'
 גם רמז למש' הזהר פ' תרומה דף ק"ס
פתח רבי אבא ואמר כי נר מצוה
 ותורה אור ודרך חיים תוכחות
 מוסר כי נר מצוה כל מאן דאשתתף
 בהאי עלמא באינון פקודין דאורייתא
 אסתדר קמיה בכל פקודא ופקודא חזי
 שרגא לאנהרא ליה כהוא עלמא'
 ותורה אור מאן דאתעסק באורייתא זכי
 להווא נהורא דאדליק שרגא מניה' דהא
 שרגא בלא נהורא לאו כלום נהורא בלא
 שרגא אף הכי לא יכיל לאנה' אשתבח
 דכולא דא לרא אצטריך' אצטריך
 עובדא לאתקנא שרגא ואצטריך למלעי
 באורייתא לאנהרא שרגא זכארי' איזה
 מאן דאתעסק בה כנהורא ובשרגא'
 ולעך השליש הכתוב ודרך חיים תוכחות
 מוסר ירצה אם יביא השם יתברך עליו
 ייטורין לא ימאסם ויבעט בהם כי הנח
 הדרך להשיג החיים הנצחיים הם תוכחות
 מוסר ולזה אל יבעט בהם כי לתועלתו
 הם באים אליו :

אם כן

לכן אמר נר לרגלי דברך
 ואור לנתיבותי' י' דבר
 התורה הוא נר שמאיר לאדם בעשותו
 מצוה ובקיימו הדבר ההוא גם הוא אור
 כשקורא הדבר רוצה לימור אותה מצוה
 כשקורא בתורה הוא אור ולזה להיות
 שתלמוד תורה יש לו שכר כנגד כולם
 לזה הפליג בשכרו וז' ואור לנתיבותי
 שהוא מאיר למרחוק רב' כדמיון בכלת
 לנתיבותי

למליכותי אבל המצוה שאין לה כל כך
 שכל בתלמוד תורה לזה אמר נר לרגלי
 שהוא מקום קרוב אליו והוא נכון וזש
 המלך שלמה עה בחכמתו בפרש' הזאת
 אשר אנו מבארים בלכתך לא
 יצר צעדך ואם תרוץ לא
 תבשל ו יר מי שהולך בדרך יוש
 טס גומא יצר לו הדרך לזא שהוא מצילו
 מנזקת האחרון גם אם תרוץ ומצא
 אכן שהוא דבר נוסף לא תכשל וזש
 הפסוק שלמעלה מזה גם את זה לעומת
 זה אחים הם ולא יתפרדו הואיל והורתך
 בדרך חכמה שהוא על למוד התורה גם
 הדרתך במעגלי יושר שהוא על המצו'
 ומעשים טובים נמצא שבלכתך לא
 יצר צעדך מצד קצה החסרון והגומץ
 ואם תרוץ לא תכשל מצד היתרון והאבן
 אכן נגף כי התורה והמצוה היא מאירת
 עינים שבעה עינים ואם אמור יאמר
 דענה אהבתי את אדוני אדון כל
 דמבראים והריני מלא חכמה ומצות
 ברמות באופן כי זה זה עיון ומעשה
 בתקנימו בידו והוא הולך מידו אל דחי
 עם היונה עושה מצות ויקו לשנות עבד
 ויעש באושים ותבאש הארץ אל תתמה
 עז כי לתועלתך הוא עז מוסר ה' בני אל
 תמאס כמל למעלה גם עז מל המלך
 זוד עה והתענג על ה' ויהי לך
 משאלות לבך גול על ה'
 דרכך ובטח עליו והוא יעש
 ואם אמור יאמר אני רואה קוה לשלום
 ואין טוב דום לה והתחולל לו דום שתוק
 כמו וידם אהרן וכן אמר שלמה המלך
 עה החזק במוסר אל תרף
 נצרה כי היא חייך ו רל החזק

במוסר באותם היסורין הבאים עליך
 ולא יהיה שבסבת היסורין שלא
 תתעסק בתורה וזא ל תרף לשון התרפית
 ביום צרה צר חכמת כח כח וזא אל
 תרף רק נצרה כי בזה אתה משיג החי'
 הנצחים וזש כי הוא חייך גם כן א
 תאמר הואיל והלכתי בדרך בדרכים
 טובי ומעגלי יושר ולא הצלחתי רק נזוח
 אחר כל יום ויום קללתו מרובה מחברו
 שתראה ללכת בדרך הרשעים שמא
 תצליח כמו הם וזא באורח רשעים
 אל תבוא ואל תאשר בדרך
 רעים ו כבר פי המפרש זל כי יש
 הפרש בין הרעים לרשעים הרעים הם
 העושים רע בפועל והם אשר יש לרעם
 קניין קיים בעצת הרע אבל הרשעים
 הם אשר אמרו זול הרשעים מלאים
 חרשות שעדיין לא נעשה הרע קניין
 קיים בנפשם עם שפועלי רע ומתחש'
 וכאמרו (רבים מכאובים לרשע) מי
 המכאובים יבואו מצד החרטה שיתחרטו
 ויאמרו למה חטאנו והכעסנו ליוצרו
 לזא המלך שלמה עה שלא יבוא בדרך
 רשעי עם שאין להם קניין הרע בקיום
 עם כל זה לא יבואו בדרך אתם כי סוף
 סוף הנה מעשיהם רעים ושמא ילמד
 מהם אבל ברעים אמר ואל תאשר בדרך
 רעים רל שלא תאשר בדרכם בשום צד
 כמו שפירשתי אני על פסוק ובמושב
 לצים לא ישב יר אפילו במושב לצים
 רל המקום והמושב שישבים אף על פי
 שאינם עתה שם באותו המקום הואיל
 והוא בית ועד ללצי שם שם סמ ומסעות
 וטומאת שורה במקום ההוא ושומר נפשו
 ירחק מהמקום ההוא וזא ובמושב לצים
 לא

215

ז"א אמר ועם לצי לא ישוב רק במושבי
 גם בדרך חטאים הוא כמו שאמרת
 במושבי לצי והנה המלך שלמה ע"ה
 בחכמתו ביאר והבדיל שיעשה האדם
 בין הדרך של הרשעים לדרך של רעים
 שדרך הרשעים לא יעבור בתומו אבל
 אם ירצה להשת מעט מעט מני הדרך
 יוכל אבל דרך הרעים כלל ועיקר לא
 יעבור בו בשום אופן וז"ל ואל תאשר
 בדרך רעים רק פרעוהו א תעבור
 בו שמה מעליו ועבור : ואמר
 דמאי דסליק מיניה שהוא מדבר בדרך
 הרעים ואמר בעבור זה אל תעבור בו
 בשום אופן אבל האחד של הרשעים שטח
 מעליו ועבור בהטייה לבר שתטה תוכל
 לעבור לפי שהנה הרעים הגיעו למדרגה
 שנעשה להם הרע קנין קיים כנפשם
 הוא כי לא ישנו מלעיל אם לא ירעו
 ונגזלה שנתם אם לא יכשילו והכחו
 הוא כפול אמנם ר"ל להיות הרע קנין
 קיים כנפשם לרוב הרגלים בולוח לא
 יוכלו ליטן שינה שלימה אם לא ירעו ר"ל
 אם לא יפעלו הרע בפועל ואמנם לכל
 הפחות אם לא יכשילו נגזלה שנתם
 בהחלט שלא יהיה להם שינה לא מינה
 ולא מקצתה הוא ונגזלה שנתם אם
 לפחות לא יכשילו : גם לעד יאמר
 כי לא ישנו אם לא יעשו רע לעצמם
 בעשותם דברים רעים בינם לבין המקום
 ברוך הוא ונגזלה שנתם אם לא יכשילו
 לאחרים שהוא מבנין הפעיל שהוא יוצא
 לשני שהוא עושה הרע לאחרים : גם
 טבע לשון יכשילו המכשיל הוא לאחר
 שיכשלו ברע : ונתן טעם מספיק
 לרשעתם כי לחמו להם רשע ופי' בו

שיקררה להם כמקרה הרעב והצמא
 שהרעב והצמא אינו מניח לו ליטן
 להיות שהשינה תתרחק מהאידיים העולמי
 מהאיצטומכא אל'הימח וכאשר הגדום
 בת שות ולא יאכל לא יעלו אידיים אל
 המוח ולכן לא יוכלו ליטן כך יקררה
 לרשעים לפי שלחמם וינים הוא הרשע
 והחמס ועכ' כשיחמר להם זה לא יוכלו
 ליטן ונגזלה שנתם הוא כי לחמו להם
 רשע וגו' והוא נתינת טעם כי מלומדים
 הם ללחום להם רשע ויין חמסים ישנו
 ועתה חסר להם לוח לא יוכלו ליטן כלל
 והצדיקים הם להפך ואורח צדיקי'
 כאור גוגה הולך ואור עו
 נכון היום : ידוע שדרך השלמות
 והשגת הקניין הטוב ההוא מתרחק אל
 התנועה טבעית אשר בתחלת היא
 כבידה וכל עוד שתמיד תתחזק יותר
 אמנם דרך הרשעים מתרחק מכל צד
 א התנועה שהיא הפך הטבע שבתחלה
 היא מהירה וכל עוד שתמיד תתאחד
 יותר על כן אמר שאורח צדיקים והוא
 דרך השגת והיות הקניינים הטובים
 הוא כאור גנה שהולך ומאיר יותר עד
 שיבוא אור היום שתוא אור הגדול שהוא
 אור הקניין כמו שאמר בני לרברי
 הקשיבה לאמרי הט אזנך :
 וצוה א ליהלומעיניך ידוע כי דברים הם
 לשון קדשי כמש' דבר האיש אדוני הארץ
 אמתנו קשות ואמרות היא לשון רכות
 ותחבובים לוא בני לרברי וגו' בין שיהיו
 דברים קשים כנידים בין שיהיו בלשון
 רכה ולשון פיוס תשמעם ולזה התחיל
 בדברים וסיים כאמירה כלומר אפי' מח
 שהוא דבר קשה תקשיב ותשמע כאמיר'
 כח א 28 x שהיא

גם רמז זה במה שסיים ופסוק ואמר
 (ולכל בשרו מרפא) יר' היה
 בשר בעלמא חתיכת בשר ול'ח קראו
 בלשון בשר ואמר ולכל בשרו מרפא.
 גם רמז במה שאמר ולכל שהוא מיותר
 שהיה די שיאמר ולבשרו מרפא אבל
 רמז למה שאמרנו לבעלת שהתורה
 מרפאה כל הבשר יר' היא תרופה כוללת
 לכל האיברים כרז שאין כן בשאר
 החכמות כי מי שמדברת במדות אינה
 מדברת בדעות ומי שמדברת בדעות
 אינה מדברת במדות ל'א כן תורתנו
 הקדושה והחמיכה שמדברת במדות
 טובות ובהנהגות הטובות ובדעות ובכל
 דברים טובים מועילים לגוף ולנפש
 ונתנת תרופה כוללת לכל האיברים
 במדות ובדעות ככל מכל כל וזש ולכל
 בשרו מרפא ורפוא ירפא :

ד'ר' דוכחנו מרז שאמרנו בתהלת
 דרושנו מרז שראדם משיג
 באמצעות התורה התמיכה פתי כמוני
 מחכימה כי אתמול שלטום היה חתיכת
 בשר בעלמ' והיום הזה תאמרנה האומת
כי מי כל בשר אשר שמע
קול אלהים מדבר מרזוק

האיש כמונו ויהי:

שהיא בלשון רכה וזש ל'דברי הקשיכה
 לאמרי הש' אזנך וצוה אל יליזו מעיניך
 כי חוש הראות מעורר הרבה במאד מאד
 ולזה צריך שיעיזן במילי דתורה אור
 ואם אינו יוכל לאיזה סבה לפחות שמר'
 בתוך לבבך כי חיים הם למוציאיהם
 למוציא אותם בפה הרי ג' מדרגות 'הא'
 עיזן בלתי הוצאת הדבר בפה גם הדרגה
 הב' בלתי ראות עיזן רק במחשבה :

גם יש הדרגה שלישית יותר מעולת
 בשמוציאם בפה כי נעים ונדים הם כי
 תשמרם בכטנך כשאינך מוציא אותם
 בפה והו' לפי הפשט כי לפי חכמי האמת
 ז'ל כבר כתבנו למעלה סברהם אמנם
 לפי סדרת בעלי הפשט כי יותר טוב
 להוציא אותם בפה וז' כי חיים הם
 למוציאיהם למוציא אותם בפה :

ורמז במש' חיים כי אין לאדם היות
 ואינו נקר' ה' כי אם בקריאתו
 בתורה כמש' בתהלת דרושנו שאמר כי
 מי כל בשר ולא אכר כי מי כל אדם רק
 קודם שקבלו התורה היו חתיכת בשר
 בעלמא וזש (כי חיים הם למוציאיהם)
 פשט נתן לו חיות ונקר' חי מדבר דבור
 שכלי :

דרוש תשיעי

נחץ מפירים ויום הכפודים וכן אזל למה
 נקרא שמו חזיר מפני שעתיד הקנה
 להחזירו לישראל ובימי עזרא שבו
 שמות החדשים שנקראו בתורה ראשון
 ושני ושלישי וכן כולם והם קראו ניסן
 אייר סיון וגו' והביטול מצוה הוא אם
 בבטול המועדי ואם בחזיר לתתירו גם
 למה שבו שמות החדשים :

האמנם הדרך הנכון לאמת בצחיות
 התורה היא מצד הפועל
 והנותן אותה כי למה שהיה זה המציאות
 בכללו ובחלקיו פעל האל יתב' מסודר
 בחכמתו אשר עשה כל הדברי' לתכלית
 ידוע אצלו ואם אמרנו בסכלהו' ול
 נדעו הנה הוא ית' בחכמתו סדר הדברי'
 אשר יעמדו ויקיימו כל הדברים אשר
 בריאתם כפי חמלתו עליהם כמו שסדר
 מזון לכל בעל חי על מה שהוא עליו וכן
 לכל ברואי מעלה ומטה נתן להם מדה
 שישמרו מציאות' וותמידס הזמן הקצוב
 להם כפי מה שנגזרה חכמתו האלהית
 והנה כמו שסדר מזון גוף האדם בדברי'
 ההכרחיים לא יעבור בלתם כן סדר
 מזון הנפש בדברים ההכרחיים שבאו
 בתורתי וכמו שמזון גוף האנושי לא
 ישתנה ולא יעבור לעולם לפי שסודר
 מאת השם ית' כן התורה האלהית שהיא
 מזון הנפש האינשית לא ישתנה להיות
 שניהם מזונות סודרו מחכמה א' ומפעל
 א' ואין להקשות מתורת אדם וכן
 ובניו כי אלו בודאי אינם תורתו ישלימו
 חכפ האנושית אמנם הם בלבד סודרו'
 לשמירת דקנותו האנושי כפי טבע
 הזמנים אשר היו מסודרות בהם והם
 כסודרו האנושי הנמוסי אמנם התורה

האלהית שתישיר הנפש אל שלמותה
 האחרין אין שם זולת תורת צוה לנו
 משה וזאת התורה אשר נתן לנו היא
 המזון הרוחני לנפש לקנות רוחיים
 ולהנצל מהמות ואין להקשות אם
 יביא ההכרח שישתנה דבר מהעבודות
 התוריות בזמן מן הזמנים כי לא בעבור
 זה ישתנה טבע הרוח מהיות מזון נאות
 לגוף האנושי וכן הבשר הוין אם היה
 שבזמן מן הזמנים בהיות הגוף חולח
 יהיה בלתי נאות לוי כי הדבר שישתנה
 כמק' בהכרח ישוב לעצמותו ולקדמותו
 כי המקרה לא יתמיד וגם שיביא
 ההכרח אל שישתנו קצת מצות כאלו
 תאמר שלא נזכור יציאת מצרים לימות
 משיחנו הנה לא לפי זה יקר' שינוי בזאת
 התורה כמו שאין שינוי למי שאין לו
 שדה וכרם שלא יתן מעשרות כי הציווי'
 דגמטשים בדברים אחרים קיומם
 ונצחיותם הוא שבהכצא אותם הדברים
 ימצאו אותם הציוויים על ישרם ואם
 לא ימצאו אותם הדברים בפעל הנדן
 עלפ הציוויים עומדים במקומם וכמו
 שאמרו ברהבגה הרפואיית הנתלית
 במציאות החליים כי לא בהעדר החלי'
 תעדר מלאכת הרפואה כי הרפואה
 קיימת לעולם וקיומה שבהמצא
 החוליים יאותו להם הרפואות וההכרח
 וכמו כן אם יביא ההכרח שנוכל גאולתנו
 העתיד ולא הקודמת הנה המצוה לעולם
 עומדת שדאי לזכור יציאת מצרים כל
 עוז היות ההכנה הראויה לזר' נמצאת
 היא שלא תמצא גאולה גדולה מבנה'
והכלל העולה שזהשתנות באלי
 הדברים אם יצויד אינו

שינוי

229

שינוי ברוקס כי ההסתנות אינו מצדם
 ואמנם השינוי הוא מאולתם ולא יבטל
 זה היות התורה נצחית וכלל צריך
 להביץ שרדבר שיפול עליו דמופת
 בנצחיות התורה הוא הדבר אשר רומז
 בסודר בערך אל עצמו מי זה לא ישתנה
 כלל להיותו מוזן הנפש האינשי' בסודר
 מהחכמה האלהית כמו שלא ישתנה מוזן
 הגוף האינשי ואם ישתנה הוא במקרה
 ואמנם למה שעדיין יש ספק אצלנו מי
 דגיד לנו וגם הלה דלה לנו מים חיים
 שמה שבא בתורה הוא המוזן המיוחד
 לנפש כי אולי הוא דבר אחר או יתר
 ממה שבא או מעט ממנו לזה הירד
 בההכרח לקיים נצחיות התורה היות
 צבואת מרעה למעלה סכל הנביאים
 דשזיה נבואתו בלי כח המדמה אשר לא
 ישאר אצלנו ספק שזה שאמרו מרעה
 הוא מה שרעה אותו השם ית' שלא יבוא
 נביא להוסיף על דבריו הואיל וידעו
 השם ית' פנים על פנים וכל שאר הנביאי'
 על ידי אמצעים ואיך ישמע מהשם ית'
 מי שמדבר עמו על ידי אמצעי מר
 שלא שמע אותו המדבר עמו פה אל פה
 כמו שביאר הכתוב (ולא קם נביא עוד
 וגו' לא קם ולא יקום ואם כן לא ישאר
 ספק שנביא אחר זולתו יוסיף עליו הנה
 עם זה שאמרנו לא ישאר ספק בזה
 מכל הספקות שאמרנו למעלה כי אהרי
 שזה הוא בסודר מהשם ית' אין לשאול
 למה היה הכרחי למוזן הנפש זה ולא
 אלת כמו שאין לשאול למה היה בוזן
 דאדם ולא הלאים ולא זולתו כי היתר
 התשובה בשתיקם שזה נאות למוזן
 הצבונים הויה זה האופן נקטה אליהם

מהשם ית' אשר נחד דוכל ממנו כפי
 טבע חכמתו ועם היות אופני החכמה
 בזה נעלמים ממנו כמו שנעלם ממנו
 אופני החכמה בברוא דאדם על זאת
 התכונה ולא בתכונה אחרת וכן כל שאר
 הדברים אלא שהתשובה הבספקות
 לכל זה היא מה שאמרנו שהכל נמשך
 אחר טבע חכמתו ית' ואנחנו נסכל
 אופני החכמה הזאת ואם היה כבר נשיג
 תועלות רבות בזאת החכמה וכמו כן
 נשיג בענייני שני הכוזנות הללו אלא
 שלא נשיג לא כולם ולא מקצתם
 באופן שזאת התורה אשר שם משה היא
 מורשה לקהילת יעקב נצחית ואי אפשר
 שתשתנה בשום זמן כאמור כי הוא יתב'
 הפועל אותה והמציאה כפי חכמתו
 הבלתי בעל תכלית ראה שזאת התורה
 היא ראיה לכל איש ולכל זמן וידעתו
 ית' לא תתרח בזמן מה מוגבל אבל ידע
 הדברים במה שהם נאותים לכל זמן
 ולכל איש ולכל מקום לזה כל פעולותיו
 לא ישתנו שינוי דחלמי

ואם היה שישתנו לצורך שעה כענין
 אליהו בורד הכרמל וכיוצא בזה
 דומה למה שישתנו חלקי דמציאות
 בפלאים לצורך שעה כפי העת והמקום
 אשר יעשה שם הפלא כי צורת המציאות
 הוא על דרך צורת התורה האלהית וכולם
 נתנו מרועה אחד והכל היה לתכלית
 מציאות ולדחמיו קיום העולם וכמו
 שצורת המציאות לא תשתנה בכללה כן
 התורה האלהית לא תשתנה ונכחו
 שהצורה האינשיית מבודלת ומיוחדת
 המין האינשי משאר הפינים כן התורה
 הישרה מבודלת ומיוחדת האמנה משאר

דאמות

תוסיף וגו' הוא כולל לכל המצו' ונדעוכם
כאזל בספרי פ' ראה מנין שאין מוסיפין
על הלולב ועל הציצית חל לא תוסף
עליו ולא תנרע ממנו: גם מה
שאזל בד' מתנין לעקור דבר מן התורה
בשב אצל תעשהו כן שלמה המלך שתקן
עירובין וידים ודאי לכאורה מוסיפין
וגורעין.

כבר תירץ הרב זל' בספרי כי הואיל
ומצאנו שני כתובי' המכחישים
זה את זה הא' לא תוסף עליו ולא תנרע
ואחזל שאין נביא רשאי לחדש דבר
מעתה: והאחר אומר לא תסור מן
הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל:
ואחזל ואפי' שיאמרו לך על ימין שהוא
שמאל: אמרו שזה בדבר שאין בו ע'א
ושיעשו לצורך שעה לא לדורות: ומה
הענין הגדול והתקנות והסיגי' שעושי'
בד' הגדול והכמי הדור שאין בזה שינוי
התורה ולא תוספת ולא חסרון. כה לפי
שזה מעצם התורה והקבלה כי הנה רצה
הקב"ה להשוות מזגי המקבלים וחסרונם
ולכן נתן רשות לנביאים ולכד' הגדול
לתקן תקנות ולגדור נדירים ולעשות
סייגים לתורה ולחזק אותה כפי כח
המקבלים ולא יקרא זה שינוי ובטול
התורה ואינו בכלל לא תוסיף ולא תנרע
כי התוספת והגרעון היא כשיאמר האדם
הריני מוסיף על מה שאמרה תורה לפי
שהיא חסרה ואני משלימה או אני גורע
ממנה לפי שיש בה מותר וכפל' אצל
כשיאמרו לעשות סייגים ותקנות ועושי'
אותם הם מעצם התורה ולשמירתה
כמש' רזל' עשו משמרת למשמרת ולכן
אינו בכלל לא תוסיף ולא תנרע:

וכה

האומות כמש' ואבדיל אתכם מן
העמים להיות לך: וכמו שהערה
האינושי' אחת וטוה בכלל רמזין בבחינת
עצמה ותמצא מתחלפת באישים שיש
ברם שלמי העזרה האינושית ומהם
חסרים ועם כל זה אחת היא בכללם
מאין כמוה בשוניה ואם יקרה פגע או
דעלי' באנשיה הנה ימצאו בה כל החסמים
והתורפות אשר בהם. תתראה הנפש
ותשוב אל שוניה ותעמוד על קיומה:
וכמו שאזל (רצה הקב"ה לזכות את
ישראל לפיכך הרבה לחם תורה ומצות
וגו') רל' דרכים רבים שיוכל האדם
להשלים נפשו בכל אחד מהם: כאופן
שאי אפשר שתשתנה התורה לא בכללה
ולא בחלקיה כפי חכמת הנותן ויכלתו
ית' כמש' אני ה' לא שגיתי ואתם
בני ישראל לא כליתם: רל'
שהתורה היא נצחית כלתי משתנה כחזל'
והאומה היא נצחית:

והאמנם מה שביאר הרב בעיקרו
הנז' שפסוק לא תוסף
עליו ולא תנרע וגו' מאמת העיקר הנז'
אין כונתו לבאר מזה שהשם ית' לא
ישנה התורה ויחליפה ולא יוסיף ולא
יגרע בה כי הכתוב ההוא כישדאל הוא
מדבר וחיאיך יביא ראיה שהשם ית' לא
יוסיף ולא יגרע אצל כונת הרב זל'
שבאמין שבתור' הזאת לא תהיה לעולמי
עוד תוספת ולא גרעון שמפני זה יצא
לנו המצוה אשר נצטוינו שלא נוסיף ולא
נגרע מלבד מה שבאמין שלא יהיה בה
תוספת ולא חסרון מפאת הבורא ית'
אשר זה נלמד מאיסרו לא בשמים
הוא וגו' ואמנם הפסק הדר' שלא

ומה שאזל שכל המועדים בטלים הוץ
 מפורים ונג' אץ זה בטול המועדו' עצמם
 הליה והס' כי אם בטול זכירתם שהם
 בולס זכר ליעיאת מצרים וכונתם זל
 שישראל בזמן הגאולה לא ישימו לב
 אל זכרון הניסים והנפלאות אשר עשה
 השם ית' להם בצאתם ממצרים כי
 בראותם המכות הגדולות אשר יעשה
 השם ית' להם לימות משירנו תשכחנה
 דראשונות ולא תעלנה על לב וכמש
 הכתוב לא יאמרו ה' ה' אשר
 העלה ואשר הביא ונג' ולכן
 אמרו הוץ מפורים ומיום הכפורי' שביום
 הכפורים כללו דה' ויום העשידי שהם
 מתאחדים בתשובה ומחילה וסליחה
 וכפרה והיו מכוונין מפאת עצמם ופורי'
 מפני שהוא מהניסים שנעשו בגלות'
 וכן אזל למה נקרא שמו חזיר מפני שעת'
 הקבה להחזירו לישראל כבר פירשו חזר
 בילמד' שנאמר על שנקרא חזיר שנא'
 יברסמנה חזיר - מיער' ואם
 מפני המלחמות יתרום הוא לפי שעה
 כמו שהייתו לישראל בזמן כבוש ארץ
 ישראל כמש' (ובתים מלאים כל טוב
 קדלי דחזירי ולכן אמרו להחזירם וכמש'
 חזל ה' מתיר אסורים ה' מתיר איסורין'
 ומה שהקטה עוד משמות החדשי' ששנו
 בימי עזרא אין זה בטול ולא שינוי כי
 פי המונע אם אנחנו נרצה לכנות שמות
 החדשים הואיל ולא יצאנו מכספרם
 אין זה רק כמי שמתרגם וכפרש השמות
 אשר באו בכתוב שאינו מבטלם כי
 שמות התורה במקומם הם עומדים על
 כל פנים'

ואיפשר עוד ללכת בהתרת הספק

כולו דרך אזור והוא שבנחיות התורה
 ראוי שיובן בכללותיה דל' תורת שככתב
 עם הפי' שקבלה מרעה בסיני וטהרבר'
 בולס אשר עשו הנביאים והחכמי' בכל
 דוד ודור אם להוראת טעה אם בדרך
 סייג אם בהוספה אם בגרעון על כה
 שכתוב בתורה בביאור . וגם כן מר
 שיעורו ברה' שינויים שעתידים לימות
 משיחנו בביטול המועדים וברדת
 החזיר והזונה לזר' כל הדברים ההם
 הם מעצם התורה וכולם נאמרו ונצטוו
 למרעה בסיני לעשות בזמנם אם שתה'
 הצואה בפרשיותם ואם בכללות הוא
 עה' בכרה פה אל פה' ולהיותם מעצם
 התור' התי' ליהו זל' להקריב בכבה הוץ
 למקדש לפי שהיה עושה בעבור שהיה
 מקובל אצול' לעשות כן לשעת הצורך
 אשר כזה' וכן דמלך' שלמה עה'
 שתקן עירובין וידיים עשאו כפי מר
 שכונן בפירוש התורה' ובפני זה אמרו
 ב' מתנין לעקור דבר מן התורה בשב
 ואל תעשה לפי שגם זה רמזה מעצם
 התורה מסור אליהם פה אל פה'
 ולהעיר על זה צוה דא' ית' לא תסור
 מן הדבר אשר יגידו לך ימין
 ושמאל' ואחזל אפילו יאמרו לך
 על ימין שרוא שמאל ואין כונתם
 במאמרים האלה לומר שחזל' ירזו
 עוקרים דבר מן התורה וגזורים דבר
 הפכו ונגרו מפני הנחוג אצלנו שאינו כן
 כי אותו הדבר אשר יגזרו עלינו החכמים
 זל' היא מעצם התורה ואמיתתה והוא
 הימין בפירושה באמת ואין עקירת דבר
 ולא שמאל' ולא שינוי ולא חלופ' כי אם
 בערך אל מה שהודגלנו בו בדברי התור'
 וכפי

במעשה לא תעלה כמעלה מבע התחתון
ולמעלה כי שם תהיה מעלת הדברים
וחמריים וממנו ולמעלה תהיה
הנשש כח הגוף לעלות ולא יעלה אלא
בכח והשכלת הלב הדיק הרוחני וכונת
הדברים כי על ידי מעשה המצוות אשר
יעשה האדם בסוד השתלשלות הרוחני
עלין רמתלבש בדברים התחתונים
ובסוד השתלשלות המתלבש באותיות
לשון הקדש היוצאים מפי האדם כמש
למעלה תעלה התעוררו מעשי ממדרגה
למדרגה דרך המעלות העולות מעלה
מעלה עד שיגיע וירא למעלה עד שיהיו
מקבלים אותו והיכולות ומשם במקבלת
אותו המלכות ומכחה מתעורר הזכר עד
שמשיפע בה ממדרגות דעליונות עד
שבזכות אותו מעשה יהיה נשפע עליה
שפע רב וברכה ומאותו האור הנשפע
יהיו נהני לבעלי המעשה חלקו ומאותו
חלק יתנו לו לבושי כפי מדרגת המעשה
וכונתו כי כפי המעשה כן יהיה שפע
האור שנשפע מלמעלה ואלו הם הנקרא'
חלוקא ורבנן ואלו הן המצוות שעומדים
לפני הקב"ה ללמד זכות על כל בעליהם
ולפי זה נמצא שכל הלבושים אשר
יתקן האדם לעצמו על מעשיו הטובים
יהיו מאור העלין מאור הספירות אלא
שיש חלוק גדול ביניהם ובין הנשבור
עצמה כי הנשמה נאצלת על ידי זיווג
כזיווג איש ואשתו אמנם דמלבושים
נעשים על ידי מלכות והפארת וקבלת
שפע בעלמא לכד :

ואחר

שבארנו צורך ירידת הנשמה
לעולם צדיק לדעת כמדר
יתעסקו הצדיקים בנגע והבין הדין

אמר

וכפי מה שנחשבה בפשיטה כי אם לכד
כל זה כבר באו ונצטוו בקבלה אותם
הדברים האחרים מולם אם בעיוני פרטי
ואם מכה ציווי כולל וכל מה שנעשה
ויעשה כולל הוא מעצם התורה ונצחוי
בנצחיותה אם כן בזה נתבאר מכל דרך
שהתורה תלהית אשר בדיבור היא נצחית
ואי אפשר שתשתנה ותתחלף כחז"ל זה
המובן מהרי אברבנאל ז"ל שפתים
ישק ודברי פי חכם חן חן לו :

**דאמנם ידוע הוא ומפורסם כי
השם ית' נתן לנו רמ"ח**

מצות עשה כנגד איברי האדם ושם
מצות לא תעשה כנגד הגידי' כמו שבאר
בה"ת כי הנשמה קודם רדתה ל' מציאות
העוהה היא יושבת ערומה מבלי לבוש
ולא תתראה ל' המלך הקדוש אביה כלל
עד שתדד ותתקן לה לבושי חור והור'
ושני לבושי תתקן לה בעוה' א' לכן עדין
התחתון וה' לנגע העליון והשעם שכן
יהי' ב' מציאות א' מציאות הנשמה
אשר תהיה בנגע העליון ב' מציאות
הרוח שהוא בנגע התחתון ולכל א' יתקן
לבוש מאיר כראוי לו ולמקומו וברוך
תעלה לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו
והינות מזיו השכינה ולבושים האלו
נעשים ומתתקנים על ידי עסק התורה
והמצוה והתפלה ומעשה המצות
תהיינה ב' בחינות א' מעשה ימים ודבור
פר' והב' כונת הלב עם הדבור
והמעשה ומבחינת המעשה יהיו עושים
לבושי לנגע התחתון לרוח ועל ידי כונת
הלב נעשים לבושי לנגע העליון
כי כפי שיעור התרבות וכונה שיהיה
לעוסק במצוה כן תעלה במעלותיו כי

אמרו חכמי האמת ז"ל כי כשברא הקב"ה
 לאדם הראשון בראו בלבוש אור עליו
 ובאותו לבוש הכניסו ל'גן עדן' לקיים
 מצות עשה ומל"ת והמונה על המצות
 העיוניות ה"ל בהשגלת רוחניות כגון לא
 תחרוש בשור ובחמור שלא תתייחד ב'
 קליפות דחמורות בשור ובחמור כדי
 שלא ימשך אחריהם ויתן כח ברחם
 להתייחד וכן עטיפת ציצית המונעת
 שימשך אור למלכות וקטטה וכן כל
 שאר הדברים כמ"ש בזהר שהן פנימיות
 התורה אבל כאשר חטא ונתגרש מגן
 נתלבש בחמר עכור כאשר הוא עתה מין
 האדם וכמו שהשם נתלבש בלבנו גופני
 זו התורה נתלבש בלבוש גופני וכאשר
 השם מתפשט סוהמו העכור וחורג
 עיקרו ותפסק ממנו וזאת הנחש' גם
 התורה תפשו בגדיה הגופני' ויובנו כלליה
 ופרשיות ודקדוקיה בפנימיותה וזה עסק
 הצדיקי' בגן וענין מצות לא תעש' המונה
 שלא ימשך אחר הקליפה האובדת את
 הגן ועם זה יובן מעלת העוסק בסודות
 התור' בעהז' כי יפעל בעהז' מצות לעהב
 ועם מה שאמרנו יש להסתפק כיון
 שפסקה וזמת הנחש מישראל במעמד
 הר סיני למה לא נכנסו מיד בגן של
 מטה כמו שהיה אדם הראשון ותירצו
 כי אם היו נכנסים ל'גן מיד היו עומדים
 בלי לבוש כי במה יהיו מתלבשים כי
 עדיין לא היה להם מצות ומעשי' טובים
 שיתלבשו על ידם ואין לחכר שיהיו
 נכנסין בגוף נפש כי אף על פי שיזכר
 האדם חומר גופו בתכלית הזכור לא
 יוכל מפני זה ליקנס כגופו בחיים חיתת
 בג' עז' שיפשוט הלבוש הנחש ויצא

מאליו וילבש בגדים אחרי מעין הטהוב
 ואפילו אלוהו זכור לטוב אינו עולה בין
 המלאכי עד יתפשט גופו וילבש בלבוש
 המלאכים ואפילו רבי יהושע בן לוי
 הצבירו שנכנסו חיים לגן לא נכנסו
 בלבושם עד שנתלבשו בלבוש הגן כי
 גופם העכור בלא מלאיו נשאר מלובש'
 בלבוש מעשיהם הטובים ואם תאמר
 מה הפרש יש ביניה לביין שאר הצדיקי'
 המתים אמנם השיבו כי מעלתם הרבה
 מאד כי מי שטועם טעם מיתה מתדבק
 בחלק המיתה בדרשות הקליפות שהם
 עצם המיתה כדי שיהיו שולשי' בו ובעין
 שישלט בכל העולם כי עפר הוא וא' עפר
 ישוב ועפר יכלה גופו וגם אם יהו האדם
 צדיק לא יזכה להתלבש בגן עד שיכלה
 גופו אבל מי שלא טעם טעם מיתה
 גופו יהו' כלה ובשרף מכה האויר הגדולה
 והקדושה אשר בגן ויתלבש שם בלבוש
 אשר בגן בלי טעם מיתה כי אין שם
 שולש הקליפה : : : : :
 ואם תאמר היאך אמרו בס' הזוהר
 בפ' אמור שיש צדיק מתלבש
 בלבוש חוטא והוא אדם שעשר קצת
 מצות ותהא עליהם שהנח בהיתור תהא
 עליהם אובר אותם אבל הם בעצמם לא
 נאבדו כי הקב"ה נתנם לצדיק שנסתלק
 בכבודו ולא השלים לבוש כל הצדיק
 והקב"ה משלים לו לבושו על ידי מצות
 שעשה חרטע כמ"ש אבל השיבו כי
 הנשמה המתלבלבל בגופים הרבה כגון
 בראובן שמעון לוי ויהודה לא יקבל
 שמעון שכר מצות שעשה וראובן ולא לוי
 שכר מצות שעשה שמעון ולא יהודה
 שאר מצות שעשה לוי אלא אם זכרה

לוי

בגלגול האורח להשתלם כולם וזו לקומה ניצעות עיקר הנשם כמדליק נר מנר וכל א' יקבל שכר מצותיו אם מעט ואם חרבה אבל בנשמת תוהא על הראשונות אינו כן אלא מפני שהקבה אינו מקפח שכר שום בדירה מעשיו הראשונים לא יאבדו ויהיו שמורים לנשמתו ורנוף הננוף הוא התורה יכלה כעפר ותכרת ותאכר מכל וכל ותתגלגל נשמתו ובהיות העניו בנוף השני הצדיק אז הקבה מקצר שניו כדי שלא יחמיץ כראשון וכמשל בעל התאב' ואז עם היות שבנוף השני לא פעל ועש' מצות הצדיקי' לו ל'בוש הקבה ישלים ל'בוש במצות החם שפעל בנוף הראשון התוהא וכדין ילבש אתם כי הם משלו יבין וצדיק ילבש וכדעת פיתגורס :

ואהר שנתבאר ענין מדרגת הנשמה וצרכי ל'דת לעוהו ביארנו חז' איך יתקשר עם החומר העב' ר' עם תכונת הנוף דע כי להיות הנוף רזום בתכונת איבריו וכונניו וז' זכרים רחנים ועליונים לכן ר'זוכר שאף על פי שהדבר יהיה ר'זוני יתדבק ויתחבק ויתחבר בנשמי לרוב תשוקתו אליו והשעם מפני שהתחונים הם משכן לעליונים וכמו שיריית חשק ר'מסובב ותשוקתו לעלות אל סבתו שיהיה המסובב ממנו קרוב אליו וכמו שיהיה חשק ותשוקת העלול אל עלתו כן יהיה חשק העלה שיתקרב עלולו אליו והרברים האלה הם בוכרזים מעצמם כי ע' כן יהיה קשור העולמות פי אם במש' יהיה חפץ הסכה לעלות המסובב ל'דת לא יהיה אל מציאות

הרזיות תקומה זה' אה' מן הסכות שה'ס' בתייחד במדותיו ועם זה לא יתרחק קשר הרזוני בנשמי ומה גם כי כל המדרגות בכל העליונים תהיינה משתלשלות מאצילות לבריאה ומברי' ליציר ועשייה והכל נקשר בקשר אמיץ וכן העניין בנשמה כי משתלשלי' מעלה לעלול על ידי המדרגות הנז' וישרר וישכן בנוף בכבוד והדר כי כמו ש שהנשמה כלולה מכל העולמות ומכל בחינות הקפירות כן הנוף כולל רומז כל הנעלמות ובחינות הספירות ובזוהר ובשאר ספרי המקובלים ז'ל נתבאר כל דמיזת האיברים כל אחד ואחד לפי מקומו במרכבות העל'ונות וכמו שאחזק הוא עשך ויכוונך הקבה ובית דינו נמנו בכל אכר ואכר והשיבוהו על כנו :

ואחר שבארנו מעם התקשרות הנשמה בנוף נבאר כל'לות תכונת האדם : דע כי כאשר יצטייר צורת האדם מארבעה יסודות ירכב עליהם רוח חיוני ולא יהיה הרוח ממש נ'צל ממקום גבוה אבל יתאצל מתוך הנוף מצד התקשר והזדכך החמר אל מדרגת הצורה ומצד עלות החמר והעפר אל מצב צורת האדם ועל הרוח החיוני חזר' ישכון הנפש ועל הנפש ינוח הרוח ועל הרוח יקנ' הנשמה ויש אומרים שהבשר משכן לנפש והעצמות משכן למוח ואחר שבארנו ענייני הרבבת צורת האדם נבאר דרך השתלשלותו מתחלתו ועד סופו : אמנם כבר כתבנו למעלה איך בסוד האותיות מתפשט ר'זניות עליין וכן הוא העניין במש' ברובל היוצא מהפה ע' שכן החבל יתורה אותיות ורוחניות

225

ורוחניות ונשמה שהם יהיו מסתלקים
 מעלה לעלול עד שמתיתחיים בשרשי
 הכשמרה הזו והיו ענין שמים חדשים
 שעושים מהדושי התורה כמש' הזוהר
 בפ' בראשית * וממעטת רמזות
 הגופניות יתהוה לבוש גופני אשר יהיה
 משכן לרוחניות דמתפשט מכוונת
 הנשמה כי כוונת הנשם תתלבש במעש'
 המצות * ולכן כאשר לא תהיה למצוה
 כוונה הנה לפי האמת תהיה כגוף בלי
 נשמה * וכשיעור שתהיה הכוונה כך
 תגדל רוחניות המצוה ותעלה מעלה
 מעלה :

ועם זה הנה כאשר האדם יזדווג עם
 אשתו ולשם מצוה בקדושת
 וטהרה בכונה שלימה ליתחו חתן וכלה
 ולהמשיך נשמה קדושה הנה אז בודאי
 ימשך משך נשמה קדושה ועליונה
 יתהווה ממעושים הגופניים גוף מוכתר
 לבשמה והכוונה הזו הנבחרת היא תהיה
 השפה אשר המלאך הממונה על הדריון
 מעלה אותה לפני הקב"ה והשפה החכמי'
 הויה עם כוונת רוחניות המתהוה
 באמצעות שניהם מתהוה בתוך נשמת
 הנקבה וכאשר יורדת הנשמה העליונה
 השלוחה מלמעלה אל הולך תתלבש
 בשפה הרוחנית הנז' דמתהוית בתוך
 נשמת הנקבה כגו' עד שנמצאת הנקבה
 היא בעצמה מתעברת ומעובר' כנשמתה
 ולכן לא היו ממתניין לאשה שנתחייבת
 פיתה עד שתלד ולא להמיתר קודם
 מפני חולד כי כמו שנשמה נשמתה
 בתוך הקליפה כן נשמה נשמת חולד
 שקולים הם * ולהבין עקר שכונת
 הנשמה בגוף דע כי עקר משכן הנפש

תהיה הרוח החיוני אשר יהיה באדם
 והנה דהוא טבע מוטבע בו כדמיון
 החיות כבעלי חיים ולא יהיה דבר נאצל
 עליו כעניין שאר חלקי נשמתו * ולכן
 יש שקראוהו נפש בהמית שהוא כמו
 חיות הבעלי חיים ואין לה ידיעה כלל
 ועיקר אלא הוא אד עשני השוכן בחלל
 הלב והי' מתפשט בכל הגוף והוא חיות
 כהנה מתוך רעילות העפר הזה אל
 מדרגת צורת האדם כמו שהיו בוראים
 אנשים העוסקים בכפר יצירת ולהיות
 הרוח החיוני הזה משכן לנפש דיוצרך
 להיות כדמות הנפש הנאצלת בתכונתה
 ואיכריה והוצרך היות מתפשטת *

ובסתעפת כענין הדמות אשר לגוף
 ומפני שהנפש הזו אף היא דקה דיוצרך
 להיות לה ענין יותר עב מבנה ודק מן
 הגוף שבו תתלבש ותתאחו ותתסתבך
 בגוף והיינו הדם שבגופי הלב ודמם
 הדפקים ומפני שאם היה החיות הזו
 מתפשט בגופי דם בלי הצטרפות עצמו'
 וגידיים לא היה יכול להתקיים כלל
 הוצרך לעשות העצמות והגידיים להיות
 כדמות נשרים שעליהם יהיו מתפשטים
 דיוצורים ומפני היות העצמות קשי
 דמשוש ומקומות כולטים ומקומות
 שוקעים דיוצרך לרשותם בבשו
 בתכונתם הנבחרת עם הדמות הצורה
 אל הצורה העליונה ומפני שהבשר רך
 ומתמסס דיוצרך לקרום עליו עוד
 עד שנמצא אדם עומד על מתכונתו *

הנה התבאר ענין תכונת גוף האדם על
 הוה החיוני הנז' והרוח החיוני זהו אשר
 נשאר עם האדם בזמן שישיג ומסתלק
 נפשו ממנו לעלות למעלה ועל ידו תהי'

דאמתיות לפיכך הרבה להכ תור'ומצות
ואליהו בדר הכרמל ביטל להוראת טעה
איסור הבמות הוין למקדש אבל להאמין
באמונה נחבת אינו ימול אפי' להוראת
טעה אשר מכל זה יראה שהתורה
לא תהיה כזוה בכחנות העיקרי שבה
והתכלית שהוא השארת הנפש אבל
בכחנות המשלים שכאו בה זכך המצות
מעשיות אינו קשה שיבוטל הרי אמרתו
נ' דרכים והמטכיל יבין הנכח מכולם
שהוא לעד הדרך השני שאמרתו ואמתת
זה הענין הוא לבעלי המדרש הנעלם
האומרים שהתורה והעולם הם תאומים
ויחדיו יהיו תמים וכל זמן שיש עולם
יש תורה וישראל חט' הכתוב (אני הלא
שנית ואתם בני ישראל לא כליתם)
וזהו בראשית בשביל התורה שנקראת
בראשית בשביל ישראל שנקרא ראשית
ואצלם כמו שמין האדם לא ישתנה הם
האומה ישראלית הנקראת אדם כן התורה
לא תשתנה כהזל וכן העולם לא ישתנה
ולעד יש התייחסות ושייכות לב' אלה
העיקרים הלא המה לא יחליף האל ולא
ימיר דתו לעולמים לזולתו עם דעקק
האור צופה ויודע סתרנו מביט לסוף
דבר בקדמותו • וזוא בשלמא האדם
יאמר או יתן סודי נכון באופן א' ואחכ'
בהמשך הזמן רואה שצריך לשנות את
טעמו ולזה יחליף וימיר ולתן סוד אחר'
אמנם מי שמביט בקדמותו לסוף
דבר כלי ספק שיתקן דבר
שאין צריך אחכ' לשנותו וזל לא יחליף
האל ולא ימיר דתו לעולמים לזולתו
לפי שצופה ויודע סתרנו והצריך אלינו
ככל עת (וזמן ומביט לסוף דבר בקדמותו)

הוא

פעולת הנשימה ודעמול והדחייח
ודומיהם משא' כדות הנפש כמבואר
בזוהר נ' לך לך :
אם כן האיל ותכנת גוף האדם
ואיבוי מולם הם מתהגים
כאמר יקיימם ועמידתם הם כדמות מע'
כנגד איבריו ושטה מלת כנגד גודים
שלו אם כן היאך יוסף או יגרע עליהם
כלי ספק לא יחליף האל ולא ימיר דתו
לעולמים לזולתו • זדו דרך נכון
בעיני ואתה תבחר ולא אני • ואחרים
תירצו שיש בתורה עניינים ראשיים
מיישדים האדם להצלחת הנפש בעצם
וראשונה באמונת האמת וישהן קיימות
לעולם ויש עניינים למטה מלא מכינים
הנפש ומלששים אותה אבל אינם דומי'
לראשונים ובזמן נאולתנו אשר כל
נארץ תמלא דעה יבחרו האנשי' בדרכי'
העצמיים להצלחת הנפש ולזר' התורה
לא תשתגד' כיון שכולם משתדלים
בדרכים האמתיים שנמצאו בה אכן
מפני שאינם בוחרים במדות המעשיות
שר'ם דרכים בלתי אמצעיים יחשבו
שהגו'ה תשתנה ואינו כן כי לעולם
תכלית התורה וכוננתה שהיא השגת חיי
העלה לעולם הוא קיים ועומד ולא
ישתנה כפי דעתנו כמו שאזל רצה הכח'
לזכות את ישראל לפיכך הרבה לרס'
תורה ומצות רל' שיספיק להם לישראל
האמונות האמיתיות להשגת תכליתם
אבל מפני הזקד הכנתם הרבה להם
תורה ומצות מעשיות אשר באמצעותם
ישיגו תכלתי מוכנים לידיעת הצלחתם
אבל בני עליה והשלמים באומה ישיגו
ההצלחה בדרך יש' וקצר שהם חאמונו'

והוא חכם הרואה הנולד ר"ל כה שיהיה
 לעת יד אס כן לא יתליף חאל ולא ימיר
 דתו לעולמים והוה סאמר המלך דוד ע"ה
 מעשי ידיו נאמרת ומשפט
 נאמנים כל פקודיו סמוכים
 לעד לעולם עשויים באמת
 וישרו פונת המסורד לומ' שהתורה
 לא תשתנה בשום זמן כפי דעתנו הוא
 מעשי ידיו כי הלחות מעשה אדים המוח
 והתורה נקראת מעשה ידי חקב"ה לוא
 מעשי ידיו אמת ומשפט ואין כהם נפתל
 ועקש ולוה נאמנים כל פקודיו מלת
 נאמנים יתכן שתהיה כמו יתד תקועה
 במקום נאמן שלא תתנועע היתד באותו
 המקום והו במקום נאמן ולוא נאמנים
 וקיימים לעד לעולם לא ישתנו והש
 סמוכים לעד לעולם לפי שהם עשויים
 באמת וישר כי אמת ינהג הכו ולוה הם
 סמוכים ודבקים ולא ישתנו והרב בעל
 העיקרים זצ"ל כתב חנ"פ' יג וז' וכבר
 יראה שאי אפשר לרת' דלהיות שתשתנה
 והוא מצד הנותן ואם מצד המקבל
 ואם מצד הות בעצמה מצד הנותן כי
 הדברים הנרצים אצל השם ית' שרוא
 הנותן לא יצויר שירצה פעם דבר א'
 ושתנה רצונו אל שיהיה רפלו רצוי
 לפניו פעם אחרת כי אי אפשר שירצת
 האל ית' היותר פעם א' ויהיה רצוי לפניו
 העול פעם אחרת ואם כן למה ישנה ה'
 ית' חרת האלהית כזולתה ואם מצד
 המקבל כי אחר שהאומה דומקבלת
 אמת ובעצמה למה תשתנה בחמשך
 חוסן כי אי אפשר לומר כי כמו שהנהגת
 חבריאו בכער מתחלפת להנהגת החבור
 הנהגת רבנור' לרנהגת חוקן כפי

השתנות הזמנים מן הילדות ל הבחורת
 ואל הזקנה כן ראי שתשתנה הנהגת
 הדתית כפי השתנות הזמנים כי אף אם
 יצדק זה באימות א' שתשתנה הנהגתו
 כפי השתנות עתותיו להכרח לא יצדק
 זה בקבוץ מדיני שלא יצויר בו ה
 והשתנות הזה שישתנה מן הילדות אל
 הבחורת ול הזקנה כי ההסכמה הדתית
 תשי' כל עתותיו שוות לא יצויר שתקבל
 הדת שינוי מצד המקבל בזה ואם מצד
 הדת בעצמה כי אחר שהמסון בתורה
 האלהית הוא להודיע לבני האדם ציווה
 עניינים שכליים דרעות אמתיות אין
 זה מטה שיצויה השתנותו בשום זמן כי
 הדרעות אמיתיות אי אפשר שיפול בהם
 שינוי כלל וגו' ועוד האריך יש ולעד זה
 רמו המל' חד במש' תורת ה' תמימ'
 משיבת נפש עדות ה' נאמנה
 כחכימת פתיו דעה לומר כי
 התורה לא תשתנה אם מצד הנותן ואם
 מצד המקבל ואם מצד הות בעצמה
 ולוה כנגד הנותן אמר והוכיר כמור
 פעמים שם ההויה תורת ה' עדות
 ה' פקודי ה' מצותה יראת ה'
 משפטי ה' כלומר תראו מי הא' הנותן
 התורה שהוא השם יתב' אם כן הואיל
 והדברים הם נרצים אצל השם יתב' כל
 חלקי התורה המצות והחוקי' והמשפטים
 והתורות והעדות כלליה ופרטיה ולוה
 צוה לנו לקיים אם כן לא יצויר שירצח
 פעם דבר וישתנה רצונו אל שיהיה הפעם
 רצוי לפניו פעם אחר' ואם כן למה ישנה
 האל ית' חרת האלהית כזולתה וכנגד
 החלוקה השלישית שהוא מצד רדת
 בעצמה אמר הנחמדים מזוהב
 ומפז

ומפני רב ומתוקים מדבש
 ונופת צופים: כי האיל וכל מר
 שכתב בתורה רחם עניינים שכליים
 ודעות אמיתיות ערבים על שומעיהם
 בלי ספק אי אפשר שיפול בהם שינוי
 כלל בשום זמן וזש' הנחמדים ומתוקים
 דל' הנחמדים לרמוז שהם דעות אמיתיות
 ומתוקים טחם ערבים לשומעיהם יותר
 מדבש ונופת צופים אם כן למח' תשתנה
 וכנגד החלוקה השני שהוא מצד המקבל
אמר גם עבדך נזהר בהם
בשמרם עקב רב: וידוע שכל
 מ' ש' דוד המלך כנגד כל ישראל אמרו
 כמ' עזר' וזש' גם עבדך לרבות לכל
 העולם ואמר גם עבדך שהוא המקבל
 גם כל בית ישראל חברים נזהר בהם
 בשמרם וכוה נמשך ממנו ומאליו עקב
 רב לא שאני אעבוד על' מנת לקבל פרס
 רק אני נזהר בשמרם ומה נמשך עקב
 רב אם כן בלי ספק שהמקבל לא
 ישתנה בהמשך הזמן לבקש תורה אחרת
 כדי שנאמר שתשתנה התורה בהמשך
 הזמן הן אמת כי אדם אין צדיק בארץ
 אשר יעשה טוב ולא יחטא בשוגג וזש'
שגיאות מי יבין מנסתרות
נקניו: גם מזדים חישוך עבדך
אל ימשלו בי אז איתם ונקתי
מפשע רב: יש כמה וכמה טרם
 מזידים ועושים הדבר כמזיד ולזה אני
 מתפלל לפניך שאף על פי שאני עושה
 איזה דבר כמזיד יהי באופן שלא ימשול
 בי לעשותו תמניו הו' כי' אז יהיה קשת
 להפרישני ממנו וז' בי אז איתם' גם
 אני מתפלל ונקתי מפשע רב הו' ויהיו
לרצון אמרי פי והגיון לבי

לפניך ה' צורי וגואלי: אך אפי'
 אומר שהאדם הוא בהכרח שיחטא אבל
 שיבקש לו תורה אחרת וישנה זאת
 התורה זה לא יתכן אם מצד הנותן שהוא
 תורת ה' וגו' אם מצד התורה בעצמה
 הנחמדים ומתוקים אם מצד המקבל גם
 עבדך נזהר בהם וגו' ואף על פי שהוא
 בהכרח שהאדם יחטא כמש' שגיאות גם
 מזדים וגו' עכ' לא בעבור זה ישברך
 התורה כי מח' שחוטא הוא מצד והכרח
 אבל כבר הוא יודע שחטא אמת ותורתו
 אמת ולא תשתכל לעולם ועד כפי דעתנו
 ולעד זה רמז המלך שלמה ע'ה בפרשת
 שמשבח את התורה אלוכם אישים
אקרא וקולי אל בני אדם:
ידוע כי השכל והיה שני מאורות
 הגדולים בשמי מרום ולא
 היה להם עסק בעוה' התחתון דיומרי
 כי השכל שהוא הנשמה היתה חצונית
 מתחת כסא כבודו וחזרו מרום מראשון
 ושם מקום מושבה גם התורה קרומת
 אפים שנהומה צורך להורידם מנזרות'
 ירדה כזאת היורדת למטה לארץ.
 אמנם רצה הקב"ה לזכות את ישראל
 ולזה הנשמה בהיותה בשמי מרום לא
 תשיג יותר ממה שנתנו לה מקדמת
 דנא אבל בידידתה למשה בתוך הנוף
 אם תוציא יקר מזולת תעלה במעלות
 מעלה מעלה מתנשא לכל' לראש צדיק
 וזה במה יושג כל' על התורה ולזה צריך
 בסבת הנשמה להוריד התורה ממקום
 מושבה כדי' שעל ידה וכסבתה תרוות
 הנשמה במה שזוכה ומזכה לנוף האדם
 ומזככת את החומר באופן שישוב האדם
 וחגי ושכלי' כמעט ולזה תשיג הנשמה
 בגע

בנע של מעלה רמה ונשגבה חש התורה
(אליכם אישים אקרא וקולי אל בני
אדם) אדקוק למה אמר זה השם
בני אדם ולא אמר וקולי אל האדם רק
בני אדם :

אמנם להיות שבתורה יש בה נגלה
ונסתר כמש' למעלה לז'א
אליכם אישים אקרא אל אישים חסובים
כרמוז במלת איש אליכם אקרא כדי
ללמד אתכם סודותי גם נמשך בזה
כי באמצעות השטחיות ופשוטיות התורה
תועיל לילדים ולקטנים ולהבין העם
הנקראים בהצטרפות אביהם ואין להם
שם על פני הוץ בפני עצמם וזש וקולי
קול לו קול אליו בלומר וקולי שרוא
קול הברה שהוא הפשוט והשטחיות
ואינו הסוד כי הסוד הוא בחשאי הקולות
יחדון אמנם הפשוט יאמר בקולי קולות
חש וקולי א בני אדם ולא אמר א האדם
לז'א להם (הבינו פתאים ערמה) דל'
הפתאים שאינם מבינים כי אם הפשוט
והם נעודים בהבין תוכיות החכמה לז'א
להם הבינו ערמה שהיא דקה מן הדקה
שהוא הסוד וכסלים הבינו לבר' הבינו
הבר של חשכלה המכונה לב ולא יהיר

הכל דבר חיצוני :
ואם תאמר מי יוכל ללמוד ולידע
סודותיך הגדולים והנפלאים
אילו היה ארץ שנים פעמים לז'א יוכל
להשיג דרוש א' של בחירה ורצון וידעתי
ית' אם מכוחת האדם א' אם אינך
סכוחות איכה ידע אל' וכיוצא בזה אכ'
היאך אתה אומ' א' הבינו פתאים ערמה
ונסמילים וגו' וכי מי יוכל ללמוד זה
אפשר יבינו אילו חי טנות מתשל' לז'א

שמעו כי נגידים אדבר יד' אף
על פי שאני בדבר עם נגידים כמו
שאמרתי אליכם אישים והשוכים אקרא
עם כל זה תוכלו גם אתם להבין דברים
הדברים אלה הדברים למה כי מפתח
שפתי ופתח אמרי בראשית ברא אליהם
וגו' יסוד דרוש העולם וכל שאר העיקרי'
הם ישרים ודבר הנקח בידיים גם
בראה לעד שיוכן בכה שאחז' (אמר'
יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה
אלא מהחדש הזה לכם אלא מפני שלא
יאמרו לסטים אתם וגו' וזש המלך שלמח
עף יותר טוב היה שלא תתחיל דריתורה
בבראשית וכל אותו הספר כמעט מיותר
הוא עד הדרש הזה כי אז פקטן בנז'א
יבינו ישכילו זאת התורה לז'א שמעו כי
נגידים אדבר רל' שמעו כי עם נגידים
שרם נגיד' אומות העולם אדבר שלא
יאמרו למחר לסטים אתם שכבשתם א'
לז'א מפתח שפתי ופתח אמרי בישראל
בראשית ברא אליהם וגו' ללמד אדם
דעתו כי אמת יגה חכי כוג האמת שאם
יאמר דחדש וכו' יאמרו לסטים אתם
לז'א צריך להתחיל בראשית ולספר כל
הכאורע מראשו ועד סופו ובה נמשך
כי תועבת שפתי דשע ואם הינ' לסטים
לא היית יבקרנן אל' לז'א רתחלתי
בבראשית ללמד כי אמת יגה חכי
ותועבת שפתי רשע ולזה ידעו כל עמי
הארץ כי בדין לקחו אותה ולזה התחיל
בראשית אבל יש קושיא אחת שיתחיל
מהחדש הזה לכם שהיא המצו הראשונה
ואחר כך יספר כל הכאורע מבראשית
עד הדרש זה היה יותר טוב לכאורע
למה כי ענין דרוש העולם הרמוז בנעש
בראשית

204

230

בראשית ונל כמה בני אדם גם בני איש
מכחישים אותו אמנם כמוצה הראשונה
של החדשוזה לכס ונו' שם בראיה כח
גדולתו ית' טעם היות מזל טלה שולט
על המצויים עם כל זה הפילה השפילה
לעפר וזה יאמת כמה עיקרים אם כן
כנראה שיותר טוב היה להתחיל הסרה
הזה קודם החשך ואחר כך בראשית ובה
היה מתוקן הכל ובה דבור על אופניו
לזה השיב ואמר ומפתח שפתי מישרים
כי אמת נגד יר' אני רוצ' לפתח ולבתחיל
בדבר של יושב כי אמת יהנה חכי כמה
שאני מתחיל בראשית ואינם לסטים
שכבשו ארץ ישראל וכן גם נמשך
שתועבת שפתי השע' אם כן בהרח
שקודם אתחיל בראשית ואחר כך החדש
ולזה התחלתי בראשית ואחר כך החדש
באופן כי בעדק כל אמרי פי מלת
אמת וכן תורה יתל במלת
מישרים לזה חזקה דבריה יותר ואמרה
תורה בעדק כל אמרי פי גם אין בהם
נפתל לומר זה היה דאוי שיהי קודם
לזה כי זה בקרא נפתל ועקש שאינו
מיושב במקומו וראוי לו רק כל דבר
בא במקומו הנכון והמיוחד דבר דבור
על אופניו ולא נאמר עוד אין מוקדם
ומאוחר רק אין בהם נפתל ועקש
גם רמז לעד מה שאמר במקום אחר
תפוחי זהב במשכיות כסף דבר דבור על
אופניו ידוע פי' הרב המורה זל תפוחי
זהב שהוא דומ' לחלק הנגלה ובה דרשלים
כסף שהוא חלק הנגלה ובה דרשלים
הפסק דבר דבור על אופניו ר' אם
תראה איה דבר שבא בתורה ואין שם
מקומו אלא במקום אחר אתה מצודה

למה כי אתה אינך מבין לא חלק הנגלה
ולזה קשה בעיניך שנראה לך שאין
שם מקומו אבל מי שמבין בחלק הנסתר
יר' שהוא דבר דבור על אופניו ובמקומו
המיוחד לו חש' תפוחי זהב במשכיות
כסף אל תביט לחלק הנגלה לבד רק
לנגלה ולנסתר שהרי היא תפוחי זהב
במשכיות כסף ושם תמצא כי שם ביתו
ומקומו המיוחד לו הוא דבר דבור על
אופניו אבל אם אינך מבין רק השטח
ודאי יקשה בעיניך שאין שם מקומו וזה
דקוק הכתוב במש' בעדק כל אמרי פי
מלת כל לרבות חלק הנסתר והנגלה
עדקו יחדיו כל אמרי פי הנגלה והנסתר
ולזה אין בהם נפתל כלומר אין זה
מקובלמה כי אם אינך מבין אלא
הנגלה דאי נראה לך שהוא נפתל ואין
שם מקומו אבל החלק הנגלה והנסתר
חש' בעדק כל אמרי פי עדקו יחדיו והיו
תמים אחים הם ולא יתפרדו הנגלה
והנסתרה זה מרבה מלת כל ולזה אין
בהם נפתל ועקש כמש' רזל אין בהם
עקמנות רזל זה הענין הוא עקום ואין
פה מקומו כי אתרו טועה בזר ולפי
שאינך מבין אלא הפשט לזה יקשר
בעיניך ואינו כן רק כולם נכוני למבין
רזל למבין שהוא החכם גם מבין דבר
מתוך דבר יראה שכולם רחם נכוחים
ואמתיים כאלו בא המופת עליהם חש'
נכוחים אמנם וישרים שהוא כמו הדבר
המקובל שלא בא מופת עליו ברמה
במלת וישרים למצא דעת לאתם
שמאצאם דעת כלומר כיון ופאמן
הוא מצא אותו וזה לא נתכן אלא
שיקבלו בקבלת פי שם וצא רזל
כזמן

221

הנסתר ולחלק הנגלה אם וכל הפעיל לא ישוו כה לא אמר וכל הפעלים לא ישוו לה וזה היה לשון נאות אכנס ידוע כי מלת כה מורה יותר דבר של עצמות וממשו ממלת לה וזה ברר' אך לרבות על חלק הפשט הנקת בידו אמר וכל הפעלים לא ישוו כה אפילו בזה החלק שרונה הפשט והדבר החיצוני כל הפעלים לא ישוו כה והוא דקוק בבין ולמה אפילו בחלק הנגלה ישונו כל כך השיבות יותר מכל הפעלים לפי שאינו כשאר הספרים החיצונים שאם מביאים איזה משל להבין הדבר לא יש תועלת במשל דק כנמשל אבל בתורתנו הקדושה אינו כך יש חכמה רבה אפילו במשל והש' **אנו חכמה** התורה מדברת ואומרת אני חכמה אמנם שכנתי ערמה רל' כדי שאוכל לירד למטה לארץ ושכנתי בתוכם ואני הייתי כל כך רוחנית שלא היתה הארץ יכולת לסבול הלבשוני הקבה זה המלבוש שהוא חלק הנגלה אלינו הוא שכנתי ערמה עשו זאת הערמה של זה המלבוש הנקת בודים שהם המעוות והספורים שבאו בתורה כדי שאוכל לשכון בתוך בני ישראל.

גם מפני המלאכים שקשרנו המורח טובה גנוזה הקבה עשה זאת הערמה שהלבישה גלבוש הזה כמו שפירשתי אני באחוז בכסא כבודי שרל' כיסוי התורה שנק' כבוד ומה הוא הכיסוי הם המעוות והסיפורים ולוא אני חכמת שכנתי ערמה. גם מזה החלק של הנגלה נשיג חלק הנסתר והש' ודעת מזמות קרא מזמות למדות שהוא דבר מחשביי והש' ודעת וויז של ודעת משיבת

ל א 30 י עצמה

פזומן ואינו כאחד שור' מבין דבר מתוך דבר ולוא בחלוקה וא' נכוחים ובשנית נישרים כי שם הוא מבין ובה מוצאי דעת מוצאים ודעת והכבדה מוכנת נמוגנת וזה בקבלה בלתי יגיעה וטורח לכן קרו מוסרי שהוא חלק הנגלה שהם הספרי שבאו בתורה שהם כולם מוסר ומדות טובות ותועלות רבות ורמוזות טובות וזהו קרו מוסרי ואל' כסף והוכיד הכסף שהוא רמז לחלק הנגלה והורב לחלק הנסתר כמו שאמר (תפוחי זהב במשכיות כסף) לוא קרו מוסרי ואל' כסף כי הוא יותר טוב מהכסף. גם ודעת קדושים שהוא חלק הנסתר הוא יותר חשוב מחרון אמנם בדרך השאלה אמרתי שהתור' היא תפוחי זהב במשכיות כסף כדי שייבנו דעם אבל הם יותר חשובים מהכסף ומהזהב לאין חקר.

חש' כי טובה חכמה מפנינים ואיך אדמה אותה לזהב הואיל ודמיא טובה יותר אלף אלפי פעמים ומלת חכמה רומזת לחלק הנסתר שהוא למאי דסליק מיניה שאמר ודעת מחרון גם הוא מיושב מלת כי טובה ולא אמ' טובה חכמה כמ'ש במקום אחר טובה חכמה עם נחלה ולמה אמר במקום הזה כי טובה חכמה. אמנם הוא נתינת טעם כי רודעת שהוא חלק הנסתר והמדות הם החשובים יותר מחרון והלא אתה קוראם זהב כמ'ש תפוחי זהב רומז לחלק הנסתר כמ'ש לוא תדע למד' אמרתי מחרון נכחה שהוא יותר חשוב מהזהב כי טובה חכמה מפנינים שהוא דבר שאין לו ערך אם כן בלי ספק כי כמ'ש שהוא נבחר מחרון זה לחלק

232

כפתח הארץ כלומר שהיא נבונה ונאה
 ולא יוכל להשיג דבר ממנה כלל לא
 גדול ולא קטן גם יש מי שני והוא
 גאון שעושה עצמו גאון ואומר אני
 בשכלי אכדור כל המשפטים והעשרה
 אותם נמה צורך למשפטים האלהים
 וכמו שנמצא בזמננו זה מי שאומר אני
 אוכל לדון ולעשות הישר ואני צריך
 לעיין בפרי הפוסקים זהו וגאון זה
 גם כן שנאתו כראשון גם יש מי ש
 יותר רע מזה והוא ההולך כדרך רע
 ואינו מקיים מצות התורה ועובר על
 מל"ה הא ודרך רעושים אותו בכלל גאה
 וגאון כל דאי זה כראי זה כי מזה נמשך
 רוח גם יש מי שיד והוא פי התפוכות
 שהוא מהפך דברי אלהים חיים שרואי
 התורה למינות ומצויות הבנה מעצמו
 ומדעתו לומר הדברים אשר לו כן וחס
 ופי התפוכות שנאתי אלו הן חלוקות
 כשם שהקב"ה שונא הרע ובערת הרע
 בקרבך גם יתכן שיאמר יראת ה' שנאת
 הרע כשם שאני שונא אותו ומה הוא
 הרע גאה וגאון ודרך רע ופי התפוכות
 שהם ד' מינים שנאתי גם כל מי שיש
 לו יראת ה' ישנא הרע גם כן שהם ד'
 מינים הנזכרים ולחלוקה הראשונה
 שאמר גאה כפתח שהתורה היא עמוקה
 מאד ולא ישיגה ולזה רוצה לפטור
 עצמו ממנה אמר לי עצה ותושייה
 אני בינה לו נבורה כלומר יש לי
 עצה לעיין למי שנראת לו שהתורה
 עמוקה והוא נמנע להשיגה וחס לי עצה
 ומה היא העצה ישרח וישיג בי יגיעת ולא
 מצאת אל תאמץ חש ותושייה כי ידוע
 למון בקראת שמה תושייה שמתסת כח

עצמה ואחר עמה ור"ל גם נמשך כי דעת
 מצומצמת וסודות המצ' על ידי הלק הנגלה
 כי מי שלא מלא כרסו מחלק הנגלה
 ומה המור שלמו לא יוכל להשיג הסודות
 והוא כן שר' ללמוד ובן ארבעים שנה
 לבינה כי אחר שיגע בלמוד כ"ה שנה
 אז יוכל לעסוק בכינה א"כ גם זה החלק
 הנגלה הוא חשוב מכל הפצים לפי
 שהוא סולם לעלות לחלק הנסתר :
אבל אל יאמר אדם אי אפשר בזאת
 התורה לפי עומק המושג כי
 יש בה כמה סודות וכמה דרושים עצמו
 בספר לז' יראת ה' שנאת רע
 גאה וגאון ודרך רע ופי ת
 התפוכות שנאתי ידוע כי אף
 על פי שהאדם מואס ברע ובמנונה לא
 ימאסו בעבור היותו רע לכמראה עיניו
 אולתי בעבור השם ית' טעיה למען סוד
 מרע עד וירא אלהים וכר ברע
 בעבור שהיה ירא אלהים היה סר מרע
 לא בעבור דבר אחר ותייראת ה' שנאת
 רע כלומר בעבור יראת ה' תשנא הרע
 לא בעבור הרע בעצמו רק בעבור תהיה
 יראתו על פניכם לבלתי תחטאו ועתה
 עשתה התורה דמיון כשם שהקב"ה שונא
 הרע ומצוה לכם שתשנאו אותו אתם גם
 אתם ד' גם כן אני שונא אלו ד' אבות
 בזיקין הא גאה כפתח הארץ והמפרשים
 ז"ל לא דקדקו בזה למה אמר גאה כפתח
 ולא אמר גאה כסגול או צרי ומה היא
 הבנת מלת גאה אמנם לעד לומר שהנה
 יש בלומי התורה ד' מינים הלא המרה
 הא' שאומר כי לא יוכל להשיג מאומה
 במנה מפני עומק המשיג כמו שאמר
 דאמות לאויל חכמות חש גאה

של אדם אם כן יתיש כמו ויגע ויעיין
 וישיג מפלאות תמים דעים אם כן זאת
 היא העצה שאמר לי עצה מה היא היא
 התושיה שהיא היגיעה * (ואם תאמר
 עצה טובה קא משמע לן שאינע עצמי
 ואתיש את כחי שיחי ופיהו ולכל בהן
 חיי רוחי כדי להשיגה ואשאר אחר כך
 עייף ויגע כי כמעט כל הדברים הרביי
 אין די לחזיק במעוהו לזא אני מבטיחו
 כי כשיביא אותו הדבר אשר ישרח ב
 בעבורו וכמעט נשאר בלא כח כי אז
 כשיביא הדבר תכף יש לי אופן נבונה
 כי באותו רגע ישיש כנבון לרוץ ארח
 לצדיק וזשלי נבונה * אם כן לא יפחד
 שישאר תלוש ותש כמו רק לי נבונה
 לתת לו די מחכורו אשר יחסר לו ויתרי
 דריו תקנתי לחלוקת גאה בפתח
 למי שאומר שיש עומק המושג
 ולזה ראמת לאויל חכמות יקע אתקן
 לחלוקה השנית למי שאומר אני ואפסי
 עוד ומה צורך למשפטי ה' אני אוכל
 להנהיג עצמי בשכלי הזך והישר כמש
 וגאון לזה אמ' (כי מלכים ימלוכו) הנה
 אפילו המלכים מיום שמולכים תכף
 משימי סת כנגדם שנאמ' (והיה כשבתו
 על כסא ממלכתו וכתב לו את ספר
 התורה) נכנס מכניסו עמו יוצא מוציא
 עמו * מיסב היא כנגדו שנאמר
 והיתרה עכו וקרא בו כל ימי
 דיויו אם כן מילג גדול כהמלך ועם
 כל זה תמיד צריך שיהיה הספר כנגדו
 שלא ישעהו והיאך יעיו פנינו שנקשרת
 ערפנו לומר שידענו ואין אנו צריכים לו
 ית ולדבריו חו וזש ב' מלכ'י ומלכונו
 מיום שמולכים המלכים הם דבקי עמי

דכל גדול כדי שלא ישעו ורזנו יחוקקו
 צדק יחוקקו רל' יתבונן מלשון מחוקק
 כלומר תכף כשעולים לגדולה הם
 כותבים התורה להנחה אצלם וזש
 יחוקקו צדק כי התורה בקראת צדק נב'
 (בי שרים ישורו) כשואלים עצמם
 שעולים לגדולה תכף דבקי ודבוק עצמי
 וזש בי שרים ישורו * והשופט' הדיונים
 לא בלבד יש להם ספר התורה כי אם
 כל דברים שבכתב ושבעל פה והם
 מפורים כל מכוון שבעולם לקבץ כפרו'
 כדי לדעת לטפוט וזש ונדיבים כל
 שופטי ארץ רל' השופטים והדיונים
 הם נדיבים הרבה כדי לבקש להיות
 אצלם ספר התורה גם כל הדברים
 המקובלים אף על פי שיפרעו כל מכוון
 שבעולם למד כי דיונים הם בעיני
 המתנבך ואמר רבי ישמעאל הרעד
 שיחכים יעסקו בדיני ממונות שאין להן
 מקצוע בתורה יותר בהן והם כמעט
 הנובע וזוה צריך לחיות לאדם ששפוט
 את עם ה' כל הכפרים הנגעים לדבר
 המשפט וזש (ונדיבים כל שופטי ארץ)
 אם כן איך יעשה האדם עצמו גאון
 בלתי ספר התורה הזה * הרי תקן לחלוק'
 הב' אמר עתה לג' שרבו ונרד רע שהוא
 מתרחק במאד מאד מן התורה ושנאה
 מלב ומנפש והולך בשורות לבו הדע
 לזא אני אוהבי אהב ולמה תבדח ממני
 פריך נמצא הלא הוא בפ' ובלבבך
 לעשותו אם אמת שחזר אל אל ואל שדי
 בלי כפקתתחנן וזש ומשחזר ימצאנו
 תקום באשמו החקר אור ותעיון והמצא
 כל אשר תרצה ואם תשובנו כי בנה
 ניסית זה' וזה' גורם כי מי שמועסק
 ל' ב' 30 2 בתורה

20

234

אשר מלכו בארץ אדום וכיוצא לזה טוב
 פרוי מתרוץ ומפז (רפרי היוצא
 מאלו רענינים והסודות הנפלאים
 היוצאים מאלו הספרים הם טוב בחרוץ
 ומפז ולזה כינה אותם לזהב כי סודות
 התורה הם רמזים לזהב אמנם ותבואתי
 שהוא רמז על הפשט והכתוב בתורה הוא
 יותר טוב ונבחר מכסף וידוע שחלק
 הנגלה רמז לכסף כמש תפוחי זהב
 במשכיות כסף אם כן תבואתי אפילו
 הפשט של ותמנע היתה פלגש מלמדנו
 תועלת הנקח בידים כמש רז"ל שבה
 ללמדנו כמה היו תאבי' להדבק בזרעו
 של אברהם אבינו אם כן בארח צדקה
 אהלך בתוך נתיבות משפט קרא ארח
 לחלק הנגלה שהוא הפשט ותוך נתיבות
 לחלק הנסתר שהוא כחדיי חדרים וזש
 (בארח צדקה אהלך) צדקה עשיתי
 עם ישראל להלביש התורה במלבוש
 הזה החיצוני כדי שיוכלו לקבלה וזש
 בארח צדקה אהלך בתוך נתיבות רל
 בתוך בתוכיות ופנימיות דהתורה יש
 משפט' גם יתכן שנאמר עם מה שאומר
 בעל הטעמים כי במלת בתוך יש טרחא
 ורל באורח צדקה אהלך כי בפשט של
 התורה הוא צדקה שעושה עמנו שנתן
 לנו את דמיצות ובסבתם נזכר לחיי
 העהב אם כן צדקה עשה עמנו באורח
 הזה שנתן לנו והוא חלק הנגלה אמנם
 בתוכיות הארח הזה וזש בתוך רוצ' לומר
 בתוכיות הארח הנזכר שלו שם בעל
 הטעמים טעם מפסיק במלת בתוך שם
 נתיבות משפט כמה נתיבות וכמה דרכי'
 וכמה פנים לפנים שבעים פנים סודות
 מינים ממינים שונים גימטריאא וכיוצא

בתוך יומם ולילה חסדי מחסרא מצרה
 אל צרה כמכירה ויסירה מגבירה ואחז
 בסכך קרניו בחכמות הפילוסוף וכל אשר
 יעשה יצליח וזה יתכן כי רמז ודרך רע
 בי אומרים שהעוסק בתורה קוד לשרם
 ואין טוב ולזה הוא דרך רע לאתנו באותו
 הדרך לא כן הרשעים מרברים ואינם
 בניים ובריהם רק עושר וכבוד אתי עמי
 בלומר אלי אבל תדעו מה אעשה אני
 עם הצדיקים וחסידים ואנשי מעש כר'
 חניא בן דוסא וכיוצא שלא רצה ליהנות
 בעהו דק בתורת צדקה קב חרובין
 מערב שבת לערב שבת וכשתנו לו מן
 השמי האבן טובה לא רצה בה עד שחזרו
 לקחתה וגדול היה הנס האחרון כי מן
 שמיא מישקל לא שקלי ושם נאמר כי
 חזרו לקחתה ולהניחה שם עד עת בוא
 דבר מלך מלכו של עולם לאסוף אותו
 לעהב שם ינחו יגיעי כח וזש (הון)
 ידוע כי מלת הון הוא על דבר הנגזז כמו
 שאמר בכר אתה כרונוך אפילו
 מהנגזז כרמה במלת הונך אם כן הון
 עתק יש לו לצדי' נכח לעהב ומה שאוכל
 פה בעהו הוא בתורת צדקה וזש הון
 עתק וצדקה אם כן יש לאל ידי לתת
 עושר למי שירצה חלקו בעהו ולר' חניא
 בן דוסא וכיוצא מ' ש' לו הון עתק נגזז
 כרמו במלת הון אבל פה בעהו אוכל
 בתורת צדקה כדי להניח סכרו אתו
 עמו בעהב ולא יע' בו בעהו אפי' כחוש
 השערה' והתוקרת הו' שאמר ופי
 והפוכות למי שמהפך דברי אהים חיים
 למינות ואומר שהתורה בארח לספר
 ספרים כפסוק (ותמנע היתרה פלגש
 וכת משדר נת מ' זהב' ואלה המלכים

בְּרַחֵם וְכֹלֵם נִמְחֵה לְמִכֵּן וְיִרְאֵב עֵינָיו
 בְּצַד הַסֶּפֶס שֶׁהוּא דְבַר אֱמִית וְנִכְוֵן
 אֲמֵנִים צִדִּיק לְעוֹרֵר עַל כַּח וְעַל מַח
 מִן הַחַיִּים לֹא נִעְלָמָה מֵעֵינָיו כִּי הוּא
 וְנִשְׁבַּח לְמַעַלְהָ לְמַעַלְהָ מִתְנַשֵּׂה לְכָל
 לְדָשׁ עַל הַשָּׁמַיִם כִּבְדוּדָה וְהוֹדָה לֹא
 תִּהְיֶה לְמִטָּה לְאָרֶץ לֹא הִשְׁבִּיחַ הַתּוֹרָה
 וְאִמְרָה לְהַנְחִיל אֶת־רַבֵּנוּ יִשְׁ
 וְאוֹצְרוֹתֵיהֶם אֶפְלָא יִשְׁ
 קִנְיֵי רֵאשִׁית חֲדָשֵׁי קֹדֶם
 מִפְּעֻלֵי מַאֵז לְיָדֵינוּ לְמַח
 כִּאֲתִי לְעַתָּה וְיִחְדְּמוּ מִגְדוּלָתִי כִּי לֹא
 לְהַנְחִיל אוֹהֲבֵי רַבְּדֵי שֶׁל מִמְּסוֹת כְּעוֹב
 וְזֶשׁ לְהַנְחִיל אוֹהֲבֵי נֶשׁ וְאֵת נַחֲלֵת עֲבָדֵי
 הַיְיָ שֶׁסָּם בְּיָתוֹ שֶׁל כָּל צְדִיק וְצִדִּיק
 שְׂקוּשִׁים לִי מוֹדֵר לְפָנַי כְּבֹדֵי יְיָ
 וְאוֹצְרוֹתֵיהֶם אֶמְלֵא כְּעַחֲבֵי וְכַמֶּשׁ בְּמִקּוֹם
 אַחֵר יִמְלֵאוּ אֶת־סִמְיֹךְ שֶׁבַע
 וְתִירֹשׁ יִקְבֹּץ יִפְרוּצוּ פֶרֶץ
 עַל פְּנֵי פֶרֶץ וְזֶשׁ וְאוֹצְרוֹתֵיהֶם אֶמְלֵא לֹא
 כִּדֵי שֶׁאֶעֱשֶׂה וְאֵת־הַקִּנְיֵי רֵאשִׁית דְּרַמֵּי
 קֹדֶם מִפְּעֻלֵי מַאֵז כִּי הֵאָה שְׁהַתּוֹרָה הוּא
 דְּבַר־הַכְרֹזִי לְאֵדֶם וְהֵאָה תּוֹרַת הָאֵדֶם
 לֹא הַקִּנְיֵי כֶּסֶם שֶׁהָאֵדֶם שְׂחָא נֶצְרֵךְ
 לְדַבֵּר אַחַד הוּא קוֹנֵה אוֹתוֹ הַדְּבַר כְּדֵמִי
 יִקְרִים כֵּן כִּבִּי אִכּוֹל הַשֶּׁם יֵת קִנְיֵי רֵאשִׁית
 דְּרַמֵּי שֶׁהוּא אִבְכֵּרֵאֵת הָעוֹלָם כִּי דְרַמֵּי יֵת
 לְהַשְׁפִּיעַ שְׂפַע שׁוֹכֵן וְלוֹה כִּבְרָא הָעוֹלָם
 כִּדֵי לְעִשְׂוֹת חֶסֶד וְזֶשׁ רֵאשִׁית דְּרַמֵּי קֹדֶם
 מִפְּעֻלֵי מַאֵז וְעַתָּה הַדְּרַמֵּי קוֹשֵׁי בְּדַבְּרוּ
 לְמַח נִקֵּט לְשִׁחַן קִמֵּין הַקִּנְיֵי וְלֹא אִמְרָה
 הַבְּרָאנִי אִי עֲשֵׂאנוּ וְכִי־עֲשֵׂא אֵלֵּי שֶׁאִמְרָה
 הַקִּנְיֵי לֹא הִשְׁבִּיחַ הַתּוֹרָה וְאִמְרָה
 תּוֹעַ לְמַח אִמְרָתִי לְשִׁחַן קִנְיֵי וְלֹא אִמְרָתִי
 בְּרָאנִי לְפָנַי שֶׁמְעַלֵּם נִסְכְּתֵי מֵאֵשׁ

מִקְדָּמִי אֶרֶץ אֶם כֵּן אֵיךְ אֹמֵר הַבְּרָאנִי
 לְרֵאשִׁית דְּרַמֵּי שְׂחָרָא מֵעַתָּה זְמַן סְמוּךְ
 תִּקְרָא וּמִי־אֵם יוֹם אוֹ יוֹמִים כִּי מֵלֵת
 דְּרֵאשִׁית דְּלֹא תִּחְלָה אֶם כֵּן דְּלֹא תִּחְלָת דְּרַמֵּי
 תִּחְלָה לִי יוֹם אוֹ יוֹמִים קֹדֶם וְאִפִּי
 נִבְרָאתִי זְמַן רַב קֹדֶם תִּחְלָת מֵעֵשׂוֹר אֶפֶס
 לֹא יִצְדַק לִמְרָנִי בְּרָאנִי וְצִדִּיק כָּל אִמְרָתִי
 פִּי יִדְוַע שְׁחָעוֹלָם הוּא מֵאִרְבַּעָה יְסוּדוֹת
 יְסוּד הַעֲפָר יְסוּד הַחַיִּים יְסוּד הַמֵּיִם יְסוּד
 הָאֵשׁ וְלֹא כִּנְגֵד יְסוּד הַמֵּיִם בְּאֵין
 תְּהוֹמֵת חֲלָלִית לְפָנַי שִׁשׁ בְּ מִינֵי מֵיִם
 בַּיָּם מִלֹּחֶם זֵמִים מִתּוֹקִים לֹא כִּפֵּל
 וְפִסּוּךְ בַּאֵין מֵעֵינֹת נִבְדֵי אֶרֶץ שְׂחָס
 מֵיִם מִתּוֹקִים הַיְיָ מִהֵמָּעֵינֵינוּ הַנּוֹכְעֵי
 וְהַמְלֹחֵם מִדַּת הַתּוֹמֹת אֶם כֵּן הִרִי אִמְרָה
 יִשְׁקַדְמָה לְיְסוּד הַמֵּיִם כִּנְגֵד יְסוּד
 הַעֲפָר אִמְרָה בְּשִׂרְם הַרִי הַרֹשֶׁבֶן
 וְלְפָנַי גְּבַעוֹת חוֹלֵלֵתִי עַל לֹא
 עֲשֵׂה אֶרֶץ חוֹצוֹת וְלֹאֵשׁ עֲפָרוֹת תִּבְלֵי
 וְהַכִּפֵּל שֶׁל בְּ פִסּוּקֵם הַיָּם וְגַבְעוֹ אֶרֶץ
 וְעֲפָרוֹת וְנֵי לְפָנַי שִׁשׁ בְּ מִינֵי עֲפָר הָאֶחָד
 הוּא חֹק מֵאֵד כְּהַיָּם הַנּוֹבְחִים לְעֵלִים
 וְגַבְעוֹת חֹקִים כְּרָאִי מוֹצֵק וּמִין אַחַד
 כִּי־אֶרֶץ חוֹצוֹת וְעֲפָרוֹת תִּבְלֵי לֹא אִמְרָה כִּי
 קֹדְמָה לְשִׁנְיָהם עִם הַיָּתֵי כִי טִנְיָה בְּרָאוּ
 בְּזִמְן אַחַד הַיָּם גְּבַעוֹת אֶרֶץ חוֹצוֹת
 גַּם לְיְסוּד הָאֵשׁ קֹדְמָה שֶׁנֶּאֱמַר בְּהִינֵנוּ
 שְׁמַיִם שֶׁם אֲנִי יוֹדֵעַ שְׁמַיִם מֵאֵשׁ וְזֵמִים
 וְהוּא שְׂחָד וְאֵם בְּחֹקֵי חוֹת עַל פְּנֵי תְּהוֹם
 לְדַמֵּי עַל הַשָּׁמַיִם שְׂחָס מֵמִים גַּם כֵּן
 וְחֹד וְאִמְרָה בְּאִמְעוֹ שְׂחָקִים מִמְּעַל בְּעוֹח
 עֵינֹת תְּהוֹם וְהוּא כִּפֵּל וּמְכּוּפֵל שְׂחָדֵי
 אִמְרָה בְּהִינֵנוּ שְׁמַיִם שֶׁם אֲנִי בְּחֹקֵי חוֹת
 עַל פְּנֵי תְּהוֹם אֶת־אֲמֵנִים רַמֵּי לְמִים
 וְהַעֲלִינִים זֵמִים וְהַתְּהוֹמִים גַּם הָעוֹלָם

השיבה ואמרה משחקת לפני בכל עת
 וזמן לא היה הפסק כלל ואם תשאל
 ותאמר מי שונש ומשחק בכל עת ובכל
 ידע עם המלך ומיניחו ונא לשחק עם
 קל שבקלים והיוש טבעם וכי אינו
 חייב ביהמה שמניח מלהשתעשע עם
 המלך ומשחק עם קל שבקלים כל שכן
 וכן כן בניו של קו מי שמתעשע עם
 מלך מלכי המלכים הקנה ומניחו ונא
 לשחק עם מין האדם חמרו והעפזו
 לזה השיבה ואמרה (משחקת בתבל
 ארצו) בית בתבל היא בית בעבור ורל
 תדע מעיקרא איך השגתי המעלה הזאת
 לשחק ולהשתעשע עם הקנה בעבור
 שגורה חכמות ית לברוא תבל ומלואה
 שהם מין האדם והם אשתעשע עם בני
 האדם לזה רצה הקנה להשתעשע עמו
 קודם כריאת העולם על שם סיפו שאני
 עתידה שישתעשעו עמי בניו לזה ראתה
 חכמתו ית הדבר הזה מקודם כריאת
 העולם וזהו לעד גם כן שרמו ואריות
 אצלו אמון ומלת אמון חוזר לתורה
 בעצמה ואינו חוזר להקנה והל ואחירת
 אצלו בלומה תדע מהיכן השגתי זאת
 ומעלה כמה שהייתי אצלו אתו עמו
 כלומה אלו לפני שאני עתידה להיות
 אמון כמו אמון ואני עתידה לגדל את
 בניו ושמו דרך ה' לעשות צדק ומשפט
 מצד מה שאני מלמדה אותם להועיל
 להם לזה זכיתי ואהיה שעשועים יום
 יום והש גם כן בזה הפסק תדע איך
 השגתי להיות משחקת עם הקנה בתבל
 בעבור תבל ארצו ואני עתידה מי
 שעשועי את בני אדם והם עתידים
 לשמוע עמי גם אני עמם כי פקודי ה'

הוא כדוריי והארץ בתוך השמים ולוא ב'
 פעמים בהכינו שמים באמצע שחקים
 במעלה וחזר ואמר בטובו לים חוקו ומים
 לא יעברו פיו הוא נמר פסוק שלמעלה
 בהמה בני אמרתו בעזה עינת תהום
 ומה הוא עזר ונפלאותיו בעונות תהום
 לוא בשופו לים חוקו ומים לא
 יעברו פיו שיהיה מוציא מים
 במדה ובמקל ובמשורה וכל החלים
 הולכים אל הים והים איננו מלא למי
 ששם לים חוק וגבלה מים לא יעברו
 פיו וכל זה תדע בעבור מי בעבור חוק
 שעשה עם העריות שהם מוסרי ארץ
 ויש בחוק בית בחוקו היא בית בעבור
 דל בעבור מוסרי ארץ כל צדיק יסוד
 עולם כי לולי זה נמוגים ארץ ויושביה
 אנכי שקבלתי בטובי תכן עמודיה מלה
 שיהיו קיימים ונעזים גם תכן
 שאמח בחוק מוסרי ארץ כלום כיסוד
 היות אשר ברא חוק את מוסרי ארץ
 למת כי הוא מייבש לחות המים קרים
 ויש בחוק מוסרי ארץ לזה אף על פי
 שהייתי אצלו אמון המפרישים זל פירשו
 אמון מלשון פאשה ישא האמון את
 היונק ויוצע שקודם כריאת העולם כמה
 וכמה זמן רק קדמת תורה היכן הייתה
 מונחת אם ללא היוק עלם בניו לוא
 וארעה אצלו אתו עמו וזהו הנה אמון
 ונשאני פאשה ישא אמון את היונק לזה
 קראו אמון ואחיה שעשועים יום יום
 היה משתעשע עמי ושמה עמי הלפי
 שאמר יום יום יודע ויהי ערב ויהי בקר
 יום א ואם עדין לא נברא העולם ולא
 היה ערב ובקר עד אחר כריאת העולם
 אם כן איך אמה לשון יום עם לורה

שרים

237

ישנים משמחי לב אם כן ושעשועי את
 בני אדם אם כן לזה השגתי אותה
 המעלה ואזהר אצלו אפון ועתה בנימי
 שמעו לירא כי מעיקרא לא השגתי זאת
 המעלה בשמי מיום רק בעבורכם גם
 אתם לא תפסידו כשמוע דברי כי ל
 להבחי לכם זאת בחלתי עתה באתי גם
 אוצרותי גם אמלא אם כן אשרי דרכי
 ושמור וסוף הוא הדרך שמעו וסוף שוה
 חלק הנגלה הנקרא מוסר בזה הספר
 ואחר כך התעסקו בסודות וזו וחכמו
 אמנם הלא תעשו כהפך וזו לא תפרעו
 לשון למפרע כי הלא תהיו וגו' וכמש
 למעלה ובחשב לעזות פנים
ורמפתח של זה הוא לרשעים
 באשמורת הבקר או
 ולבוא לבית הכנסת או לבית המדרש
 ולעמקו בסודות התורה וכלי ספק שם
 ישגיגו וראו מראות אלהים שופטים
 בארץ נמחות וזמן אשרי אדם וקרא
 אותו אדם כמקראת אדם שהוא לטון
 השוכן לשקוד על דלתות יום יום וזה
 לא ישגוה האדם בזמן זעזע לא יום א'
 ולא יומים ולא עשרה ימים ולא עשרים
 יום רק ישכים כל ימיו בבקר בבקר
 וזאת יום יום ירושון באשמורת הבקר
 עד שלא ימצא איש שם בבית הכנסת
 רק יהיה הוא דאשון לכל בית יוכף
 ימתין בפתח בית הכנסת קודם שיפתח
 וישמוע ימתין עד שיפתח הפתח וזו
 (לשגור: מהות פתח) כמו ואכיר שמר
 אתה ויחבר דל המתקן שיתקיים החלום
 כן נכלך לשמו' להמתין למחזות פתח
 עד שיפתח בית הכנסת או בית המדרש
 עם ירכו שהאים יהיה משכים דאשון

לבית הכנסת אמנם לא ימור לשאת
 מהראשונים שיצאו מבית הכנסת רק
 ישכים גם יתעכב שם עד שיצאו מולם
 וזו לשקוד על דלתות יום יום גם
 יעזו להמתין וישאר לשמו' מחזות פתח
 כלו שם ביתו או יתכן שיאמר לעד והוא
 כי קרא לחלק הנגלה דלת כלום עדיין
 בן זמא מבחון וזו חזק חזק הוא
 שמעו מוסר ואחר כך וחכמו הוא בזה
 דאפון אשרי אדם שומע לי לשקוד
 בשקידה רבה ובעיון נמרץ על דלתות
 הדלתיים שלי שם חלק הנגלה שרם
 דלת אל החכמה הנעלמה והסודות
 העליונים וזו התנא לעד התקן עצמך
 לפי דוד שהוא חלק הנגלה שהוא כמו
 בית שער כמש' המלך שלמה על דלתות
 כרי שמתוך זה תכנס להצטרף פנימי
 וביתו וזו כרי שתכנס לפרק לין להשיג
 סודות התורה וזו אשרי אדם שילך על
 הסרה לשקוד בשקידה רבה ולא יהיה
 מצות אנשים כלומר רק בשקידה רבה
 כמו שהיו קוראים לשמואל שקוד ב
 כתובות פרק ד' על שם שהיו שוקד
 על תלמודו והיה הלכה כמותו וזה הלכ'
 כשמואל בדיני איוך בלך אם כן אשרי
 אדם לשקוד על דלתות יום יום שדוה
 חלק הנגלה ומעשה המצות והספורים
 וכיוצא להמתין ליכנס באמצעות וזה
 השער שהוא חלק הנגלה ליכנס לבית
 וזו לשכור מחזות פתח כדי להפגס
 בטרקליון כן אז כיוצא דל מי שמוצא
 אחר כך הסודות וידוע שמלתי מוצא הוא
 מאמר המצטרף דל חפש ומצא אחר
 יגיעה רבה טקס ומצא אתי דל סודותיו
 ית' הבכונה אליו מצא חיים וכמש' מוח

ואתם

ואתם

בשומו לים חוקו ומים לא
 ועברו פיו לכסות הארץ
 היא בעבור המקלים גמ' הנבי ירמיה
 האות לא תוראו וגו' אשר
 שבתו חול גבול לים וגו' וזו אם
 הרקת ריבוק שמתרחק מהם בעבור
 שקבלו התורה ואם הקרבת התועלת כי
 מוציא מצא חיים ויפק רצון מה ואם כן
 היאך יעלה על הדעת שימירו החובות
 באיזה זמן מן הזמנים ויקחו תמורתן
 חו' לא ישא אשה אחרת בלי ספק אם כן
 מכל הצדדים וצוי צדוץ אם מצד
 הנותן אם מצד המקבל ואם מצד רדת
 בעצמת לא יהיה לה חלוף ולא תמורה
 לזאת התורה השוואה נוט' המלך דוד ע"ה
רכב אלהים רבותים אלפי
ישאן ה' כס סיני בקדש
עליו למרום שבות שבו
לקחת מתנות באדם ואף
כוררים לשבועיה אלהים
ברוך ה' יום יום ועמו לנו ה'
ישועתנו כלה' רמו לאלו הנ'
 חלוקות שאמרנו אם מצד הנותן אמר
 רכב אלהים רבותים וגו' כלומר מי
 שאמר שיש שינוי וחלוף בתורה צריך
 שיהי מעמד אחת אכותו כמעמד של הד'
 סיני הנכבד והגורא ששם בית התורה
 והיכן נעש מעמד אחר כמעמד הר סיני
 וזו רכב אלהים רבותים אלפי ישאן
 כמרה רבבות של מלאכי השרת ודוץ
 באותה שעה כמאמר ז' גם וירד ה' על
 הר סיני ונש' ה' כס סיני בקדושה ומלת
 כס ר' עטהם כמעמד הר סיני בקדושה
 וטהרה בשפה ברורה הרי מצד הנותן
 אם מצד הדבר בעצמו אמ' עליה למוט

ואתם הרבקים בה' אלהיכם
 חיים כולם היום וימלכו
 התועלת הרב שנמשך אליו מהרבקות
 כמ' גם ויפק רצון מה' דל' הרצון של
 הקבה הוציאו מן הכח אל הפעל כי זה
 רצונו ית' שישראל יקבלו התורה ויעשו
 ויקיימו כל הכתוב בה וישנו סודותיו
 נמצא כי מלכד התועלת כי מוצאי מצא
 חיים גם ויפק רצון מה' כי רצונו יתברך
 בא לקיי מעשה כי זה כמה נכספה נפשו
 שישראל ישינו סודותיו אם כן הרי ראייה
 מזאת הפרשה שאמרה תורה כי רצונו
 המרבה כל אלה בדברים ותועפות
 הרים כול לא וחלוף האל ולא ימיר דתו
 אם מצד הנותן אם מצד המקבל אם
 מצד רדת בעצמה אם מצד רדת
 בעצמה כבר הוא שבה עצמה שבה
 ותנו לה כל צבא מרום המדה שבה
 נטוה תקקער דורות צופים אמרום גם
 בן משבח ומעלת התורה לאין חקר גם
 היא תשיב אמריה (שמעו בני נגינים
 אדכרו וגו') כמ' למעלה וזה הוא פי'
 אחד מאלף אלפי פירושים טובלים
 הפסיקים לפרשם בשבחה ומעלת התורה
 בשפה ברורה דברה ונאיה אצלו אמנו
 וגו' אם כן מצד התורה לא יהיה לה
 חלוף ולא תמורה ואם מצד הנותן
 גם כן לא יתכן שיחליפנה ולהמיר אותה
 כמ' (ה' קנני ראשית דרכו קדם
 ספוליו מאז) כמה דורות היתה לפניו
 בשמי מרום מרומים יטובן אז היתרה
 משחקת לפניו בכל עת ובכל דע'
 ואם מצד המקבלים אישי להם קיום
 והעמון ה' הוא בעבור התורה כי נמוגים
 ארץ וכל יושביה חולתי אנכי כמו שאמר

על משה

מחצית

אנושיות שהם עשויים בחכמת יצירת
 אנו מיוחסים לו יתברך העצה לא
 שהיה ית' יצטרך עצה מהזולת כמו
 שיצטרך בשר ודם ועד זה נבין משהו
 כמלך בפמליה של מעלה שמונתם זה
 להראות שלמות פעולותיו כמיכל כאר'
 שובע לעצה חכם יקר אבל לא שהו' ית'
 צריך לעצה חו' ולהיות החשבה הלוהית
 בשכל ודעה וכוללת לכל הנמצאים
 אמרו' במדרש שחר טוב :

והתפללתם אלי וביקשתם
 אותי מי שם ומצאתם ונמצאתו
 לכם וכן משה אמר בצדך לך
 ומצאוך לכך מקצת הארץ
 אליך אקרא בעשוקי לבי
 עבלהו

ולבוא

עד הכנת מונת
 הכנת דהיה
 גדאה בעיני לעורר ראשונה במלכות
 היכן מצא בעה' שמה שאמר דעה הם
 הם דברי בני שלמה שאמר בעה' השם
 חזק מרשעים וגו' זאת ועוד אחד תפיר
 צורך להאריך בעל המאמר בעשותו
 אמר ופירוש על מקום שקראו ישראל
 וגו' ואיך לפרש אותם אחת אחת למצוא
 חשבון היה די בכפר דברים הרבים
 אלה הרבים ולא להאריך באומרו כל
 מקום מ' מצורף לזה שהראיה שהביא
 ומצאום אינה דאיה גמורה יותר טוב
 היה שיביא דאיה ממוקם ונעקב אל ה'
 אלהי אבותינו ויצאנו מצרים אלהי
 וזאת השאלה היא גדולה כפליים כיצד
 מצרים במשול דום ענה אותם שנאמר
 ביה תצעק אלו ויכן דומה כפה תצעק
 אלו תענה אותם יותר טוב היה שיביא
 ראיה ויבוא בני ישראל בתוך הים
 מיבשה שהיה המכות : ועוד כח
 במש' ואף עכשו שגלינו ואף עכשו
 שאנו בקצה הארץ כמעט הכל דבר א'
 מתצורך לעשותו ב' הולקות : ג'
 במדת שהקדים בעה' זרמיה למדעך
 שידוע ומפורסם היותו קודם אליו זמן
 ובמעלה הדבורים ולא קדם ולאם כך
 למדת הקדים בעל דמ' עכ' דר'
 למעשה

שמעה

אלהים רנתי
 הקשיבת
 תפלתו ושה החוק מרשעים
 ה' והפלת צדיקים ושמע כל
 מקום שקראו ישראל להקבת
 ענה אותם קראוהו במצרים
 ענה אותם שנאמר ואת
 צעקתם שמעתי על הים ענה
 אותם שנאמר מה תצעק אלו
 במדבר ענה אותם שנאמר
 וישמע ה' בקול ישראל
 נבנסו לארץ וקראוהו ענה
 אותם שנאמר ויצעק שמואל
 את העם אל ה' ואף בימי
 שלמה שנאמר ויהי בכלות
 שלמה מהתפלל ואף עכשו
 שגלינו ענה אותנו שנאמר
 קראתי שמך ה' מבור תהתיו
 קולי שמעת ואף עכשו שאנו
 בקצה הארץ אליך אקרא
 לכך נאמר מקצת הארץ
 קראתם אותי בשה' ית' בארץ
 לא קראתם אותי לכך נאמר
 פקצה הארץ וכן זרמיה אמר
 וקראתם אותי והלפתם

האמנם בעה נה לתרץ קושיא
 חזקת שיש בתורתנו
 וקדושה וחייא שידוע ומפורסם שעיקר
 ויסוד מיסודי הדת זאת התורה אשר שם
 משרה לעיני כל ישראל הוא שהש"ת
 צופה ומביט עד סוף כל הדורות ויודע
 ידעיה גמורה מצפוני טמוני לב האדם
 נבון אין חקר וזה דבר קרוב אל השכל
 במאד מאד כי אחר שהוא ברא הלב הוא
 יודע מה שאפשר להמשך ממנו כדרך
 דנוטע און שכן אול' ע"פ והיה טרם
 יקראו אר' אלעזר בן פדת בשר דום אם
 שומע דברי אדם עושדי דינו אם לא
 שומע אינו יכול למיץ דינו אבל הקב"ה
 אינו כן עד שלא ידבר אדם הוא יודע
 מה בלבו וכן בשלמה דע' אלהי אביך
 ועבדו וכן יוצר מחשבה מביץ עד שלא
 יצרה מחשבה שבלבו של אדם מביץ
 אותה וגו' ר' מאיר שהוא יוצר המחשבה
 וודאי שידוע איתה אם כן בוודאי הגמור
 לא נעלם מעיני פני נוכח סנה קונד
 שמים וארץ הגלות המר ותעבורה קשה
 משא מצרי משא לעיפוז ח כנסת ישראל
 אם כן למח תלה פרוץ וגאלה והצלח
 ליהודים היתה בשמיטת צעקת נאקת
 בני ישראל מן העבודה ותעל שועתם
 שכן אמר ואת צעקתם שמעתי כי ידעתי
 וגו' וארד להצילו שנראה שבזמן ששמע
 הציל באופן שההצלה תלויה בטמיעה
 חלילה וחס ויחוס אל הש"ת שהוא יודע
 כל נסתרות גלי עמי קתא ומסתרת ידע
 כח כחשוכא משום דבחרה עמיה שריא
 וחוא בעל האורה שעד ששמע צעקתם
 לא ידע מאמה וכשמעם תכף הצילם
 שנראה שאז בתודעה הייניע של גלותם

ועבודתם ולא קודם לזה בא בעה ותירץ
 שלעולם אימא לך שהשם יתב' היה יודע
 מצפונם וכל עבודתם הקשה קודם
 השמיעה זה כמה אבל לפי שכל הדברי'
 צריך התעוררות מלבשה ויקרא אל ה'
 כמו שמצינו שהי' מתרעם הנביא ישעיה
 מאנשי דורו ואמר וירא כי אין איש
 וישתומם כי אין מפגיע דקדקתי
 בזאת הנבואה בפירושי כאשר יתבאר
 במקומו בה"ח כפל הפסוק וירא כי אין
 איש ויכתומם כי אין מפגיע. גם
 והפרש שפעם אחת אמר שם איש כי
 אין איש ופעם אחרת כי אין מפגיע.
 גם אם ר' לא שנהר ר' חייא מביין ליה
 אם אין איש ואדם אין. אם כן היכן
 ימצא המפגיע כמש' זל' על פסוק אשר
 לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם אם
 לא עבר היכן ישב. גם על פסוק אשרי
 האיש אשר לא הלך בעצת רשעים וגו'
 ובמושב לצים לא ישב אם לא עבר ולא
 עמד היכן ישב :

האמנם המפ' זל' פי מפגיע מלשון
 מתפלל אבל יתכן שהוא
 לשון ויפגע במקום ור'ל הנה יודע כי
 ממדת טובו של הקב"ה הוא שאף על פי
 שהאדם לא יעשה כי אם התחלת המצוה
 לבד שהשם ית' גומרה ואף על פי כן לא
 יתן לו השכר כמו שלא עשרת אלה
 והתחלה לבר רק כמי שעשה מעט
 טוב גמור מראש ועד סוף ובהתחילתו
 להיכן עצמו מלבשה ימצא עזר וסיוע
 מלבטלה כמש' בענין יעקב אבינו ע"ה
 שבהתחילו לרדקיץ לרדתו בודד בענין
 ההטווח ושאר סודות אחרים תכף הראו
 לו מן השמים וארבות השמים נפתח

להראות

והתחילו להתעורר ולצעוק אל ה' שבח
 היו מראים שמאמינים בעיקרים רבים
 שיש אלוה נמצא בעולם ובעל היכולת
 גם צופח ומביט ויודע כל נסתרו הנגלו'
 לנו ולבננו עד עולם אז אמרתי הנח
 באתי להצילם מיד מצרים :

ובזה יתייבב רפמקו של ואת
 צעקתם שמעתי כי ידעתי
 את מכאוביו שהרגישו זל' מר נתינת
 טעם היא כי ידעתי את וגו' לשמוע
 צעקתם וחרף' שועיב זל' הרגיש זה כפ'
 שמות זל' - דאוי לרדק במה שאמר
 הכתוב (ואת צעקתם שמעתי כי ידעתי
 את מכאוביו) ולפי הנראה לא יפול
 בו לשון כי שהוכרח בו נתינת טעם
 והתשובה בזה תגלה ותרא' אחר שנקדים
 ההפרש הגדול אשר יש בין השגתינו
 הדברים להשגתו ית' דברים הדברים
 אלה הדברים אשר כמעט אין בין שתי
 ההשגות האלו שתוף אלא בשם לבד
 ובכלל נאמר כי הוא ית' יודע הדברים
 מצד עצמתו שהוא סבה להם וידעתו
 קודמת להם ואנחנו משיגים הדברים
 אחרי מציאותם ועל הרוב מצד דברים
 מתאחרים אמר הכתוב כי לא דרכי
 דרככם וגו' כי כאשר גברו וגו'
 יאמר בו נותן טעם לאזהרתו בתשובה
 מה שאני מזהיר אתכם שתשובו אלי
 בעבור שאני יודע הסבות המחייבות
 טובתכם או רעתכם כי לא דרכיכם דרכי
 שאתם ממשמשים כעודים לדעת סבת
 הדבר ממסוכביה וכן בכל מחשבותיכם
 כי גבוה שמים יאמר כי ערך רשמים
 לארץ ערך דרכי על דרכיכם ואמנם
 הערך הוא יחס הסבה אל המסוכב כי חו
 מעולם

להראותו כל מה שהיה רוצה לידע והתחיל
 ולזא הכתוב כי היה צופח ומביט בישראל
 שאף על פי ששכחו התורה מכל וכל
 כמש' הכתוב למעלה מזה (ויהי האמת
 בעדרת וגו' עם כל זה היה השם יתברך
 מביט שיהיה איש בתוך יעקב או כשאר
 האבות הקדושים אשר בארץ חיים המה
 יביעון מעצמם להתעורר מלמטה כמש'
 כן ג' שנים הכיר אברהם את בוראו ואף
 על פי שיש חולקים עם כל זה בין למר
 ובין למר כולם שוים לטובה שרוא
 התחיל מעצמו אך זהו שאמ' הנביא וירא
 כי אין איש שיעורר עצמו מלמטה ולוח
 אשתומם כשעה חרא ככ יכול כי אין
 יכולים מן השמים להפגיע בו לסייעו
 וללמדו כמש' בענין יעקב אבינו ע"ה כי
 שם הוא נתעורר אבל עתה ראו כי אני
 אני הוא אבל אין מעורר מלמטה וחס'
 (וישתומם כי אין מפגיע) ומהשמים
 אין יכולים לסייעו שאם היח עושה הוא
 מלמטה התחלה קטנה ותושע לו וזועו
 יר' אף על פי שלא היה עושר'ק התחלה
 קלה לבד ותושע לו כמו שזועו רייתה
 עושה הכל עד כי לא בהרגם
 ורשו ארץ וגו' אבל עתה ותושע לו
 וזועו עם רייות שצדקתו של הקבה
 סמכתו עד לה' הישועה על
 עמך ברכתך סלה : ויהי ה'
 את יהושוע ויהי שבעו בכל
 הארץ : באופן שכל הדברים צריך
 התעוררות מלמטה ותכפ' בא' לישראל
 מסייעין אותו לזה אף על פי שהיה יודע
 טרחם ומשאם עם כל זה להיות מה אלו
 עמך אף אלו וגו' לזה לא היה מצילם
 אבל בראותו ילדיו מעשה ידיו בקרבו

214

שהיה ראוי למונעם רחמי' ומת' לו
 המכוון שלו הט' בל מנעת לז' הקשיבה
 דנתי והיא צעקת נאקת לבו ל'ב נשבר
 ונרכה ולוח קרא הרבה שהוא דבר מיוחס
 אל הלב ועם היות שאתה תוציאני מצד'
 לרוחה אם אתפלל בגודל ולא אדע אם
 עשית מונתי אם לא עם כל זה הקשיבה
 תפלת? אף ע'פ שאני מטריחך בדברים
 ואתה כבר עשית המכוון שלי וזהו שאנ'
 המלך שלמה בחכמתו רחוק מרשעים
 ה' וגו' הפסוק שקודם זה אומר (לב
 צדיק יחנה לענות ופי' וגו') ולז' עתה
 בפסוק דסמך ליה והקרוב לו. שהרשע
 אף על פי שמוציא הדברים בפיו כמש'
 (ופי' כסילים יביעו העות) הואיל ואינו
 שב בתשובה רחוק מרשעים ה' אבל
 הצדיק אינו כן כי אם מתקצה' הקצה
 לב צדיק יחנה שהוא כמחשב ע'ד והגון
 לבי ותכף לענות אף על פי שלא יוציא
 הדברים בפיו וכשפתיו רק הגיון לב
 תכף לענות עונה השם יתבר' וזה טעם
 לענות בלשון מקור המורה זמן עבר
 והווה ועתיד בכל עת מוכן לענות בין
 שמוציא בשפתיו או בלבו בלבד יענה
 משמי קדשו ואף על פי שכבר עשה לו
 השם ית' כונתו ועתה חוזר ומתפלל לז' לא
 ידע כי נפשו אותה ויעשה' אלהים עלו
 לא יחתוך תפלתו באומרו כבר נעשתה
 כונתך רק ותפלת צדיקים ישמע אף על
 על פי שלב צדיק יחנה במחשבה ותכף
 לענות ע'כז ותפלת צדיקים ישמע ע'ד כל
 מגעת סלה ותוא קשר נכון בפסוקים :
 זרו' שאמר בע'ה כל מקום שקראו
 ישראל אל הק'בה ענה אותם
 בלשון עבר ענה אותם אזנה אמרו ענה

העולם השפל נאצל. מן העולם העליון
 אך עין דרכי ידעתי א דרכי ידעתך
 הוא זה אני יודע סבות הדברים ראשונה
 במלכות ואתם בהפך ולזה דברי ומעשי
 הם יותר שלמים ממעשיכם והוא אומרו
 כי כאשר ידד ר'ל כי כמו שהדברים
 הנדרשים אצל השבע נודעים בסבותיהם
 ולזה תהיה פעולתו שלימה וימשך
 התכלית המבוקש ממנה כן יהיה דברי
 אבל יותר ראשון ולזה אני מזהירכם
 לדעתו מאום ברעו ובחור בטוב וכיוצא
 לזה ההפך המז' בזה הכתוב באומרו כי
 ידעתי את מאבני רצה למה איני יודע
 הדבר' לכאנשי הבל ושוכני ארץ שופטים
 בארץ בכחות היודעים העושק והמכאוב
 על פי עדים וזעקת העשוק המתאחרים
 לעושה רק בהפך כי אני שומע הזעקה
 שהי' ממונבת מן המכאוב למה שידעתי
 המכאוב הקודם אליה ולז' כי ידעתי
 בלשון עבר ע'כ דברי פי חכם חן :
אם בן לז' בע'ה שמעה אלהים
 דנתי הקשיב' תפלתו הרגיש
 כפל הכתוב ותרץ ושר רחוק מרשעים ה'
 יר' במה שנתרץ פסוק של רחוק וגו'
 נתרץ גם כן פסוק שמעה אלהים וגו' והוא
 שיש לראות מה התייחסות ושייכות יש
 בין רחוק מרשעים ה' לתפלת צדיקים
 ה'ל' רחוק ה' מרשעים וקרוב א צדיקים
 או יאמר מואם ה' תפלת רשעים ותפלת
 צדיקים ישמע לז' בא בע'ה ואמר זש'
 רחוק וגו' בא זה ותקן זה והענין רוא'
 שמתן המלך דוד ע'ה היא לומר להק'בה
 שיעשה כהבטחתו טרם יקראו ואני
 אענה' גם תאות לבו נתת לוי ועם
 כל זה ארשת שפתיו כל מגעת אף על פי

על

אתה שנראה שעתה כשמע צעקתם
 קונה אותם רק ענה אותם לשעבר ובה
 בעת לזכורנו זה הרדוש כבר ענה אותם
 מימים שעברו ומשנים קדמוניות לפי
 שתאות לבו בלב בלבך נתת לו אף על
 פי שעדיין לא דוציאה בפה אמר עוד
 קראוהו בכעדים ענה אותם שנאמר ואת
 צעקת שפעת יר תמיד הפצתי להצילם
 רק שהיה נעדר מהם ומצדס ההכנה
 וההתקדמות מלמטה ורא כי אין ראש
 וגו' אבל עתה קבתי ולא התמהמתתי
 לפי שעתה באה אלי ולא קודם לכן ואם
 דנו עדיקים לא היו צדיקים לצעקה כי
 אם בלב אבל להיתוסם מה אלו וגו' ענה
 מקרב גוי וגו' להוצרך מעשה רב :
 וזהו אית שהיו על הים ענה אותם
 ששנאמר מה תצעק אלי
 הפ' זל הקשו שלא מצינו שצעק מרעה
 ותירצו תירוצים רבים ובכללם שמרעה
 אין הכי נפי שלא התפלל אבל היה רוצה
 להתפלל וזה המדובר הכתוב לעניות דעתי
 בפה שאמר תצעק אלי בלשון עתיד
 והלל למה צעקת אלי או מה אתה צועק
 שהוא היה נביבני אבל לדבר שעבר
 וכבר צעק הייך אכר תצעק שהוא לשון
 עתיד להיות ועדיין לא בא והוא כבר
 בא וצעק אבל הואיל ואמר תצעק בלי
 ספק מיון שהיה רוצה לצעוק והסם ית
 שהיא בחון לבות ומליות אמר אינך צדי
 לצעוק לפי שאתה צדיק נמור ולוה בלב
 בלבך דל כמה שבלבך ועדיין לא יצא
 מהכה להפעל כבר נעשה כונתך ולזה
 בעה איתו ונקט והקח הפסוק הזה ולא
 הפסוק הפא אחריי של ואתה הרים את
 מושך וגו' אספן זה תשלום שיענה
 אבל

של כל מקום שקראו ישראל להקב
 ענה אותם כמו שפי' אני ענה אותם
 לשעבר ואף על פי שנראה בעניני ישראל
 כשהיו בתוך מצרים לא ענה אותם עוד
 שצעקו ודוציאו הדברים מן הכה אל
 הפעל ולא בהיות הדבר ללב זהו בעבור
 היותם מה לו וגו' והראיה שהרי מרעה
 שהיה צדיק ללא נצרך להוציא הדבר
 מהכה אל הפעל רק בלבו ומקרביו והכף
 ענה הים ית כרמוז כמה תצעק כמו
 שדקדקתי ולזה במדבר כשצעקו ענה
 אותם ולא קודם והמפרשי' זלחה הקשו
 קושיא חזקה והיא איך אמר הכתוב שוח
 אידע בימי מרעה כי הנה זה היה אחרי
 מות מרעה והושע משרתו נכ' מכתוב
 (ומכני קני חותן משה עלו מעיר
 התמרי את מדבר יהודה את בני יהושע
 אשר בנגב ערדושם נאמר וילך ויחודה
 את שמעון אחיו וכו' את הכנעני יושבי
 צפת ויחרימו אותה ויקרא שם המקום
 חרמה וזהו חרמה וזהו חרמה
 ואם נעשה אז הדבר הזה איך כתבו
 מרעה בתורתו תורת אמת ויכו
 בזה התשובות והראבע זל כת' שהפסוק
 הזה כתבו יהושע בתורה וגם זה איננו
 שזה להתרת הכסף והוא כי הנה אחרי
 מות יהושע היה הענין שהוא כמו שבא
 בס' שופטים הלך כתב הרמבן זל וזה
 לשונו שהשלים הכתוב להחזיר כאן
 הענין והוא בענין הפרשה שנאמר
 בירידת המן (וכני ישראל אכלו את
 המן ארבעים שנה עד בואם וגו') והוא
 לאחר מיתו של מרעה היו בני הרוב
 כסתה כלימה פניו למתוב שיהושע כתב
 זה והגיד הדבר בסתם שהכתוב השלים
 אבל

עשורה

246

משה כמו שהוא כתב בידו ועל משה
 וימת משה ושאר הדברים העתידיים
 בפר' מי תוליד בנים ודומיהם כי להיותו
 כותב הדברים העתידיים במאמר השם
 ית' היו כולם כמו היום ועומדים לפניו
 עכ"ל' ומי יתן ואדעמי הוא החולק
 על זאת הסברה דעוני לומר שהרמב"ן
 ז"ל הוא בעצמו מזאת הסברה שכן אמר
 והוא כענין הפרשה שנאמר בירידת
 המן וגו' והוא לאחר מיתתו של מרעה
 כן גם כן זה הענין נכתב בתורה אף ע"פ
 שהוא לאחר מותו מפני כי מרעה כותב
 מפי הגבורה כל מה שנאמר אליו בין
 מה שעתיד להיות בחייו בין מה שעתיד
 להיות אף אחרי מותו :

נמצא שהרמב"ן ז"ל אמר אלה
 הדברים בעצמם שאמר
 הריא ז"ל סברת עצמו שמרעה כותב
 מפי הגבורה כל מה שעתיד להיות אחרי
 מותו ובמחילה מכבוד תורתו של הריא
 אם כן נמצא שישראל באותו המצב לא
 חיו ראויים שיעשה עמם טובה טרם
 יקראו כי דברו באלהים ובמשה עבדו
 ולזה ויכום ויכתום וגו' עוד אחרי מות
 מרעה והושע משרתו עד שזכו לכבוש
 אותם המקומות אבל עתה נמצא חז"ל
 לא היו ראויים שיעשה עמם כמו שעושה
 עם הצדיקים והחסידים אנשי מעשר
 טרם יקראו ישמע"ל ויענם לזה והצדני
 להתפלל לתנוד נוד וישמע"ל בקולם
 שאם היו ראויים לא היו צריכים לדבר
 רק תאות לבם נתן להם חש' וישמע"ל
 בקול ישראל לפי שידוע שתקף אומר
 הכתוב וידברו באלהים ובמשה לז"ל
 בע"ל לפי שלא היו ראויים לזה והצדני
 להתפלל

אבל לא זכר מי הוא המת' כיון שלא היה
 מרעה וכתב הריא אברכנאל ז"ל שהסברה
 הזאת של הראב"ע היא מדברי הקראים
 שבפירושי התורה אשר להם נמנו וגמרו
 שלא כתב זה מרעה : וכבוד הרב
 במקומו מובח להם סברת החכם המולל
 הראב"ע ז"ל לספר המאנים ושאר ליה
 מאריה וכתב עוד שהרמב"ן ז"ל נשרת
 אחרי הראב"ע ז"ל והתימה משלמו תורתו
 וקדושתו שיצא מפיו שיש דבר שלא
 כתב מרעה והם בכלל כי דבר ה' בזה
 ע"כ הריא ז"ל ובמחילה מכבוד תורתו
 שיאמר שהרב החסיד המקובל האלהי
 הרמב"ן ז"ל שהוא בכלל כי דבר ה' בזה
 שכן אמר והם אם כן בכלל כי דבר ה'
 בזה : הדרור אתם ראו אם יאמר
 על שני המאורות הגדולי המאור הגדול
 הרמב"ן ז"ל והמאור הקטן הראב"ע ז"ל
 שהם בכלל כי דבר ה' בזה תמונה מרעות
 שמוציא מפיו ומכנה אותם בכלל כי
 דבר ה' בזה ובמחילה ממנו הפירוש
 שהוא מפרש הוא הפירו' בעצמו שמפרש
 הרמב"ן ז"ל זה לטובו של הריא ז"ל אני
 כבר ביארתי בפ' ובני ישראל אכלו את
 המן שמרעה כתב התורה כאשר צורו
 השם ית' מ"ל במלה ולכן אינו מהבטל
 שהוא ע"ה יכתוב בה דברים העתידיים
 להיות אף כי אחרי מותו כמ"ש (אלה
 שמות האנשים אשר יבחרו את הארץ)
 כי מרעה כתב מידו הכל מפי הגבורה
 כמו שהיו הדברים עתידיים להיות ולכן
 כתב כמה זמן אכלו ישראל את חמץ
 כאשר הודיעו האלהים וכן נאמר גם כן
 שכתב כאן איך נתקיים נדרי ישראל
 עם הכנעני ובעריהם שחיה אחרי מות

222

מת שאין משיג אחד מכל הנבריא דברי
 כוח לדעת מה שבלב האדם ולהקיש בו
 תשונת לבבו אף על פי שאינו מוציא
 הדברים מתוכו לא הפעל רק בלבד בלבנו
 כמוס באצרותיו והשי' ענה הצדיקים
 טרם יקראו למען יראוך כל חימים אשר
 הם חיים על פני האדמה אשר בהת
 לאבותינו כדי שיכנס בלבם וראתו ולא
 יאמר האדם מי יודעני ומי ראני כי
 הקבה מלא כל הארץ בבורו וכוונת לבות
 ויודע מה שבתוכם ולזה לא תקיא הארץ
 אתכם כאשר קאה את הגוים וזאת רמז
 במה שאמר האדמה אשר בהת לאבותינו
 וגם אל הנברי אשר לא מועד ישראל
 אהל מופרש מובדל מעדות ישראל
 כי לישראל אין עריך שיוציא בפיו שלתו
 ובקשתו בפיו ויחזיק המלות בשפתו
 וזש' (גם אל הנברי אשר לא מעמד
 ישראל הוא ונא מארץ חוקרה למען
 שמך כי ושמעון את שמך הגדול ואת
 ירך החזקה וחינוך הנטיה) רצה לומר
 דברים גדולים האחד שמך הגדול וידוע
 הוא ששמו של הקבה שם החיות ששמה
 העולם וכל אשר בנוש' שמך הגדול גם
 עתה הוא מעמיד ומקיימו כי מחדש
 טובו בכל יום כי אילתיו זה היה נפסד
 ותולה ארץ על בלומה כמו שרמז הנבי'
 ישעיה' (כי כאשר השמים והארשים
 והארץ החדשה) והראי על חודשם ושאין
 העולם קדמון אשר אנו עושה עשיתי
 לשעבר לא נאמר כי אם עושה שהוא
 לשון בינוני לרמזנו שעתה בכל יום
 ויום עושה אותם ופחדש טובו במה
 שמעמיד ומקיימם כי הרי הוא יתברך
 כובס כנר מי חיים שלא יכנס לארץ
 לב א 32 x ומלאח

לחפלה ולכדור ושמוע' בקולם שאם
 היו ראויים לא היו צדיקים דבר רק
 כחיות התאווה בלב היה עונה אותם
 כמס' (והיה טרם יקראו וגו')
 וכן נכנסו לארץ וקראוהו וענה אותם
 שנאמר ויעק שמואל וגו' כב
 יכול השם יתב' היות מצפה קודם וזה
 לעשות בקשתם אבל לא היטיבו לשאול
 להם מלך י' טף בימי שלמה (וירמי'
 בכלות שלמה להתפלל וגו') הפסוקים
 הקודמים לזה הפסוק אמרו כל תפלה
 כל תחנון אשר תהיה לכלל האדם וגו'
 וגם אל הנברי אשר לא מועד ישראל
 וגו' נראה לעינינו הפליא לרבר במלות
 טובנות למעין בחס' שיש רפרש בין
 גרים לאומתנו הקדוש והוא זה שאמרנו
 שישראל יתן להם השם ית' תאות לבם
 קודם שיתפללו אמנם אשר לא מבני
 ישראל המת עריך האדם שיעניא מה
 שבלבו מהמת אל הפעל ויתפלל בפיה
 מלא נוש' כל תפלה וכל תחנון יר' כל
 התפלה והתחנון שערך איש ישראל
 הוא שיתשוב בלבנו מרח שירצת ותכף
 תאות לבו יתן לו השם ית' נוש' אשר
 ידעון איש נגע לבבו ופרש בפיו ואינו
 צריך תפלה ולא דבר אחר ופרשת
 חכמים הוא דבר תלוי בלב שנאמר נשא
 ללבנו אל כפי' ותכף ואתה תשמע
 חשמים וביאר הדבר באר היטב כמה
 שאמר ונתת לאיש ככל דרבוני אשר תדע
 את לבבו הרי חזקו הלב בלבד לפי
 שהקבה כוח לבות וצופה ומביט מרח
 שבהודרי משמיות ללב בני האדם והו'
 שסיים הכתוב כי אתה ידעת לבבך את
 לבב כל בני האדם זה מיוחד לאל ית'

ומלא הארץ מים כמים לים מכסי שוהי
 בדרך שבע להיות המים גבורי על הארץ
 כי יסור המים הוא קל מיסוד הארץ והוא
 הנבי ורמוז (האותי לא תיראוי אם מפני
 לא תחילו אשר שמתי חול גבול לים
 חק עולם ולא יעברו) כמו שפירשתי
 האותי לא תיראו מפני רוממותי ומעלתי
 לפנות היה לכם לירא יראת דעונש
 וזה רמז במלת מפני הו פנים של זעם
 אם כן לזא שהגויים יראים יראת העונש
 וזהו שרמו ואת יוד החזקה גם רמו
 במש זועק רגשותיו לטוד מערכות
 השמים וחיליהם צבאם ופקודיהם שוהי
 כל צבאות מעלה היו מהיבים שלא
 יצאו ישראל ממצרים שהיו אסורים
 בכשרות בכמה מיני מקעולים כמש
 בס' הזהר ואתה נגלות בזועק הגטור
 לטוד מערכות השמים וחיליהם צבאם
 ופקודיהם וחוצאת אותם שלא כרצונם
 ועל כרחם שלא בטובתם וזהו שרמו
 ובזועק הגטוי עליהם ורמז והתפלל
 אל הבית הזה צריך להתפלל ולהוציא
 הדברים מפיו ומלין לעי עילא ימל
 וזא די ברברים שכלב כעם ישראל ולזא
 ואתה תשמע השמים דל תשמע טר
 שנוציאו בפיהם ובלשונם זא ועשית
 ככל אשר יקרא אליך הנכרי הרי שאמר
 יקרא לרמוד למש (למען ידען כל עמי
 הארץ את שמך לירא אותך כעמך ישר כי
 אז יצמד בנני הנריל ה' לעשות עמנו)
 זה אינו כפודגת ישראל עמו שוהי
 הישראל טרם יקראו ישמע אל זעם
 דאנו אקדלו כי אם ער שנתפלל וחיאך
 משגיג ישראל זה הלא גם בנו דבר
 דוח' וזולת על לשוננו ולמה נגרע

מהם שהם משיגים חתונה הזאת ואת
 לא זאת בלתי אם שהם יראים ואת
 חרוממות ואנו יראים יראת העונש לזוז
 ילמדו ליראה את ה' גם הזא יראת
 הרוסמות כעמך ישראל גוי אחד מיוחד
 בארץ וזהו שרמו לירא אתך כעמך
 ישראל באותו אופן של יראת והשלים
 הדרוש הזה ואמר כי יצא עמך למלחמה
 על אויבו בדרך אשר תשלחם והתפללו
 אל ה' דרך העיר אשר בחרת בה והבית
 אשר בנית לשמך ושמעת השמים את
 תפלתם ואת תחנונם ועשית משפטם
 כי יחטאו לך כי אין אדם שלא יחטא
 והנפת כס וגו' והתחננו אליך בארץ
 שוביהם לאמר חטאנו והענינו דשענו
 ושנו אליך בכל לבבם ובכל נפשם
 והתפללו אליך וגו' ושמעת השמים מכן
 שכתך את תפלתם וגו' כי עמך ונהלתך
 הם אשר הוצאת ממצרים וגו' לשמע
 צליהם בכל קראם אליך כי אתה
 הכדלתם לך למחלה מכל עמי רואך
 כאשר דברת ביד משה עוכך בהוציאך
 את אבותינו ממצרים אדוני אלהים
 ודרבין חישב הפרש הזאת אדוקין
 מה צורך לחזור ולז' פעם
 אחרת כי יצא למלחמה על אויבו בדרך
 וגו' ושמעת השמים את תפלתם וגו'
 הואיל וכבר אמר למעלה כל תפלה כל
 תחנון אשר תהיה לכל האדם יהוה שעל
 ישראל מדבר כי הם קרויים אדם אם כן
 מה צורך לחזור פעם אחרת לומר פד
 ושמעת השמים את תפלתם גם
 שלמעלה אמר שאף על פי שלא יוצאו
 הדברים בפיהם רק טרם יקראו אמי
 אענה כמש איש נגע לבבו ופרש את

249

כמה שבלכם הואיל וחטאו ואף על פי
 שהיא מלחמת מצוה הואיל וכשתתק סם
 עון או חטא צריך להוציא הדברים כפח
 כדי שיעילו וזה שרמז כי יחטאו לך כי
 אדם וכו' ר"ל תדע אמת כי אני אומה כי
 יצא למלחמה וגו' בדרך אשר תשלחם
 ושבעת השמים וכו' ועשית משפטם היא
 די בדבתי שבלב כי יחטאו לך כשיחטאו
 והואיל וחטאו לזה יעבור עליהם כדע
 ואנפת בס לזה צריך שיוציאו דבריהם
 בפה ואינו מועיל בדברים שבלב וזה כי
 יחטאו כי אין אדם שלא יחטא לזה
 חאנף בהם חו עד שישובו ליד והתפללו
 בפיהם ואתח תשמע השמים שאף עוף
 שהם בני ישראל עם כל זה כי יחטאו
 כי אין אדם שלא יחטא אז השם יתברך
 ישנה המנהג ולא די בדברים שבלב כי
 אם שיוציאו הדברים בשפתיהם ואמר
 ושבום שוביהם אל ארץ האויב וגו'
 ונתחננו אל לך בארץ שוביהם לאמר
 חטאנו והענינו רשענו לעד ירמו
 שאומרים בני הגלות בזה תוקלת זרלכו
 כטובל ושדך בידו בפיתופשתי וככוני
 וגו' יותר טוב שבהפשה דרכינו ונחקהה
 ולשוב אליו בכל לב ובכל נפש מלכת
 חטאנו והענינו כי יודעים א' ותשק לך
 ועילו לאצרו רשע וזש"ל אכזר חטאנו
 והענינו בלי ספק רשענו באמו שחטאנו
 והענינו היא לתקן מאומה מעשינו הרעיל
 וזש"ל רשענו בלא ואו שאם יהיה במשך
 חילול ורשענו או ורשענו בלא אבל רצה
 לגלות שתיתרשענו היא הגזרה של
 לברייה ח"ל לאמר חטאנו והענינו רשענו
 לאמר זה כי אנו טובלים ושדך בידנו
 ומה ועילו אליה דברים לזה ושבתי לך

כפיו כי אתה ידעת לבדך את לבב בני
 האדם הרי שבהיות הדברים בלב הוא
 ית עונה לבעל הדבר הוא ופה שהוא
 יוצא למלחמה על אויבו בדרך אשר
 תשלחם לא די בדברים שבלב כי אם
 שיוציאו הדברים בפע ובשפתיו כדע
 אמר ושבעת את תפלתם וגו' בשביל
 שהולך למלחמת מצוה שהרי הוא אומר
 בדרך אשר תשלחם בשביל שהוא זכר
 הפסיד גם אדוקק האי דסמך ליה
 כי יחטאו לך כי אין אדם שלא יחטא
 מלת ותיבת כי אין לזה טעם במקום הזה
 גם אדוקק כמה שאמר חטאנו והענינו
 רשענו ולא אמר והשענו כמו שאמר
 והענינו בואו וכו' וזה
 אכננס דבר גדול דבר המלך שלמה
 ענה בתבניתו והוא שדוא שם
 הבודל והפרש בין ישראל לאומות במש
 בפסקים הקדומים שלעם ישראל
 בהיות שאלתם ענין כלכם עונה אותם
 אף על פי שלא הוציאוה מהח"ל הפעל
 אפס כי עני העם אשר לא מכני ישראל
 נכמה הנכרי אשר בא צריך להוציאו דבריו
 בפני ובשפתיו דברים שבלב אינם
 דברים אמר עתה שלפעמים עם בני
 ישראל יהיו שאם לשאר האומות שצריך
 שיוצקו אל ה' עד שיעשרת שאלתם
 ובקשתם ולא די בדברים שבלב השכי
 יצא למלחמה על אויבו בדרך אשר
 תשלחם יצא על פי טעם דלולים
 בשל יחזק ורשעות יצונך עם כל זה
 צריך להוציא שאלתם ובקשתם מהחכ
 אל הפעל לפי שאין אדם שלא יחטא
 והואיל וחטא עם ישראל באותה המלחמה
 צריך להוציא דברים בשפתו ולא די

דעת

פתח באף הואיל ובכל המצוה לא אמר
 כי אם קראוהו במצרים וענה אותם וגו'
 על דים ענה אותם כנכחו לארץ וקראוהו
 ענה אותם ולא אמר בשום הלוקה בלא
 ואף וכשכא לשלמה אמר ואף בימי
 שלמה ולמה שינה אמנם דלא אמי אמת
 שהקב"ה ענה אתכם שרשית קראו ויאם
 תראו כהפך שהרי בצעקים לא ענהו
 אותם כי אם אחרי הצעקה ועקה ואנקה
 ותעל שועתם כמו שאמר הכתוב (ואת
 צעקתם שמעתי) גם על הים עד
 שצעקו גם כבודו יעד שצעקו גם
 בכניסתם לארץ עדי שצעקו והוא
 אתה אומר שם יקראו שהקב"ה ענהו
 לזו בעה כמו שאמר כל מקום שקראו
 ישראל להקב"ה ענה אותם כבר מקום
 הרמתה ענה אותם פשהו הרברי בלבם
 אמנם לדיות שלא יזיר ראויים לזה
 והצרכו לצעקה וקריאה וזה במצרים
 ושל הים ובמדבר ובכניסתם לארץ ואף
 על פי שהרי כנכסם לארץ אשר נתן
 להם ה' עס כל זה הוצרך לצעקה ויצעק
 שמואל וגו' להיות שלא היו ראויים כמט
 ואף בימי שלמה שהיתה לבנה
 במלואה ומלאה הריץ דערו
 אתה עס כל זה כנלות שלמה להתפלל
 הצריך תפלה ותחנון כי אדם אין צדיק
 שלא יושא אם כן לזו אף דל אפילו
 בימי שלמה שמהראוי היה שרם יקראו
 ושמע אזי ענס עם כל זה הוצרך להתפלל
 כמו שהמדואן בעצמו במקום אחד (פ'
 אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב
 ולא יחטא) דל מצד ריותו מורכב
 בחמר והדמדומ בארץ אמנם אם האדם
 הוא צדיק יוצא מגדר אדם כמו שאמר

בכל לבכם ובכל נפש וגו' והתפלל
 אליך ושמעת השמים את תפלתם ואת
 תחנונם ונתתם להם לפני שוביהם
 ורחמם כי אתה הבדלת לך לכהן
 וזאת היא הסגולה שלהם כשהם צדיקים
 שרם יקראו הקב"ה ענה אותם אבל
 כשהם תו מסעיס אותו צריך שיתפללו
 עד שיגעלו להצילם מצרתם הו' זהו
 והיו בכללות שלמה להתפלל
 וגו' ברוך ה' אשר נתן מנוחה
 לעמו ישראל מנוחה גדולה כזאת
 שאין צריך שיטרח בקול צעקה ותנונה
 ותפלה רק שהאדם לחשוב מה שפחד
 ולעשות במה התפלה זה דבר שלא
 יטרח אפילו בדבור והיה שרם יקראו
 ושמע אל וינחהו משמי קדשו בגבורת
 ודא שהיא מנוחה גדולה ולא אחר כך
 והיה לבכם שלם עס ה'
 אל דגנו הואיל והשם ית' קושה עמכם
 טובה שכמה שיש בלבכם וכל אשר
 יאזו ויחפזו לבכם הוא יתברך משלמו
 ומביאו לידי גבור טוב אף ע"פ שאינכם
 שואלים בפה אם כן האזו לכם שלא
 תהיו כפוי טובה כפולה רק הו' לבכם
 שלם מדה כנה בזהו לבכם שלם כננה
 מה שגמלא רעונכם ומה שיש בלבכם
 זו שהתנא עשה רצונו ברצונך
 כדו ויעשה רצונך ברצונו
 בשם שהוא ית' נפשן אותה ויעש כמדת
 יעשה בהצונך שכל אשר תחפז ותדעה
 אף על פי שלא תחזיקו מן הכח לא
 הפעל יפעל ויעשה כדשם אל כל אשר
 תרצה בשמים ובארץ אם כן כמה שפד
 בפסוקים יובן מה שאמר בעה וצא
 בימי שלמה וגו' יש לראות למת

למעלה

למעלה

127

אכל כשישראל עברו ברית הו' והרפיו
 וזק בלי ספק יוד הגבוא מצדלתו למש
 זל על פסוקי (לך רד) ודו' מצדלתו
 ואם במרעה כנה בירמיהו לא כל שכן
 מי לנו גדול ממשה אם כן לזה הגביע
 יבמהאף על פי שלא השיג זאת ומעלה
 כישתם אקרא זשמעאל וזעבנו הנאמל
 נרדתי מצדלתו בשמה ישראל לפחות
 הואיל וקדשתי שמו מצדלתו ונחל
 שמעת כבר אם כן יאל תעלם אונק
 לבקש לירחוק לטבת שועתי שככה
 שועתי וחמפתי אליך אם כן לזה בעת
 נאף עכשיו שגלינו ואנו החוטאים כי
 מפני חטאינו גלינו מארצנו ונתרחקנו
 מעל אדמתנו עם כל זה ענה אותנו הש
 שגלינו רומד שאנו בחטאינו סבת הגלות
 ועם כל זה כשהתפללנו איך ענה אותנו
ואף עכשיו שאנו בקעתו הארץ איך
 דרשתי אקרא וגו' דל ואף עתה שאנו
 בתקלות השפלות הדרת אליך ותקרא
 שגרי לחדכן בית קדשנו ותפארתנו
 חרבן בית שגן שיבנה במקדש בזמנו
 עם כל זה אליך אקרא ולא לאהרן ואף
 על פי שתאות חלב היה די בזה עם כל
 זה אכחנו מכזים ערכנו שאנו הנטאים
 וצריך מעשה דבר צנוני קריאה בקול
 גדול עם עמיפות הלב זה אליך אקרא
 בעשוק דל עם עשוק לבי שהבית הוא
 בית עם והסברך בצור יחוס ממני יד
 בעבור צדקתו כנה תליל הוא ששן הוא
 יאהר שהוא דם ונשא ונבה ממני לזה
 תכחני ותצאתי מפי הרבים האלה ולא
 בשענתי על תאות לבי וכן דמדת
 ותקרי רמיה לפי צדקתו ותד מבטחה
 ואם תאמר אחר שהם מבוארים מר

למעלה בלי ספק שרם יקר אם אענה
 ואף עכשיו שגלינו ענת אותנו
 שגלינו קראתי שמך ה'
 מבורת חתיות והגבוא אומר כי
 שמו אותו בכור קולי שמעת
אל תעלם אונק לפחדתי
לשועתי קרבת ביום אקראך
אמרת אל תרא שגש הדקדק
 שהלל קרבת ביום קראתי אר לקרב
 ביום אקראך שכולם הם עבר או עתיד
 אבל קרבת הוא עבר אקראך הוא עתיד
 ואין לשון נפול על הלשון לכאורה יכש
 שכבר קראוהו שכן אמר קראתי שמך וגו'
 גם קולי שמעת אם כן אף אמר ביום
 אקראך ביום קראתיך מבעי ליה למומי
 אמנם אמר הנביא ירמיהו רבשע כשהייתי
 בשלותי ובמנחתי שרם אקראך וק
 בדיתי וחכמי בלבי הנית עשיתי סוד
 שכלבו וראונו אם כן עתה לפחת אהי
 תפלתו ותחנני לענני ולא תתעם אלה
 ודקראתי שמו חמבור תחתיו והואיל
 וקולי ותפלתו שמעת אל תעלם אונק
 למת לך נוחה רק תכף דרשתי אונק
 לשועתי הואיל ומקום כשהייתי
 במעלת קרבת אלי ביום אקראך ה'
 עדין לא קראתיך רק אקראך לעתיד
 וכבר לשעבר קרבת אלי כמנהג שאתה
 מתנהג עם הצדיקים שרם יקראה אתה
 מענם אם כן לזה אמר קרבת ביום
 אקראך ולא אמר ביום קראתיך רק
 קודם שאקראך בימים שעברו יבשנים
 קריביות קודם שאקראך קרבת לולי
 ועתה אני יודע בעצמי שלא השיג זאת
 המעלה כי יודע כי הגביע השיג מעלה
 קמו כשישראל עושים לצון שוכני סנה

אורך להבי' וכן משה לפי שדברי מרעה
 הם גמורים פנים בפנים באסקולריא
 והוא דבר לוח הבאים אף על פי שלא
 נשאר כל כך כירומית הנביא ועם כל זה
 מקוים נאמרים שהם זתר מבוארים
 ואמר וכן זכרנו אמר וקראתם
 אותי והלכתם והתפללתם
 אלי וזכרתי אתכם ואת משם
 ושמעתם ונמצאתי לכם ויר
 קטאתם עושים דעוקי של מקום איבכם
 צריכים אפי' בענוע שפתים לפי שקאות
 לבנות לך שכן אומר כי אפני יתעני
 את המחשבות ואעשה השבת גדולה
 עמכם שאני זועד וקראתם אותי
 והלכתם והתפללתם אלי ומאחר שאני
 חושב עליכם מחשבות שלם היד ל
 לומר לכם אף תפליכו בתפלת שואק
 קלות ושעמתי אליכם ואף על פי שאני
 אומר ונמצאתם שחאח שאך בתהדר
 חמדיא שמעו וזה אינו כי אם בערב
 וזה שאמר ומצאתם אבל לגבי דהיי
 ונמצאתי בזמן קדמוך לבס אם כן
 הקושיא הראשונה שאמרו שהיה
 בעת שאמחר שהקב"ה צפה ומכיר אף
 אמר כי שמעתי ועתה הברת ועקת בני
 ישראל וכן שבראת טעו בתהדר דל
 חידועה חזק מוכן רב דאח את עמים
 אבל לדוע מעלליהם לוח השבת גדולה
 עושה עמדם שיעקרו ויעלים אבל
 לעשות עמדם חרות לשיבתה האחר
 שיעלים עם היות שאינם דאויים להעלה
 מה אלו ע"ה אף אלונו גם שיעשה
 עמדם חסדי שנית שאפילו עקרה
 ותפלה לא יעשו רק כתאות הלב כלבו
 וענם דהאלת ותאמרו עושה בני אלהים

שופטים בארץ הנזק וישר דתו הלא
 יעשה זה כי אם לחסידים ואנשי מעשה
 רצון ועתה להביא מדברי מרעה
 אפילו שאינם ברורים כל
 כך להיותם באסקולריא המאירה ואמר
 בער לך ומצאוך ויש לשאל אחר שאם
 ובקשתם משמכי מדרשנו והיי דהם
 חברים למקום מה צורך עתה מחדש
 בער לך ומצאוך זעוד הוא דהפסוק
 הראשון בעצמו באופן שכל דעניין
 כבולות שונות והאמנם רצה לרמז דבר
 מחדש יותר ממה שחזר בו הנביאים
 ולזה יתכן שהיחוד עם חמאם הוא
 שיאמה האדם אף הכי נמשכך הנלמד
 והטלולים ויעיל להם התשובה אבל
 עתה שהם בקצה האחרון מדרשפלות
 והדלות לאין תכלית דבר דחוק הוא
 שנחזור למעלתנו כימי קדם לוח קדם
 אמר ובקשתם משם כי תדרשנו ונסו
 הגלויות האחרות וכבול ועלים וכי
 ואמר עתה אפילו בזה הגלות שבראת
 אברה תקומנו חו' ויש בער לך בלשון
 יחיד ולמעלה אמר ובקשתם בלשון רבו'
 לפי שבשאר הגלויות היורדים אבל עתה
 הניעו למדרגת חידול בת ימספר אחד
 מעיר והוא בער לך עם כל זה אפילו
 אחס שנטארתם א' מעיר עם כל זה
 רשבת ושעמתי בקולו ויש תקוה לאחיות
 לכך נאמר מקצה הארץ אליך אקרא
 בעטוף לבי דל אפילו שלא נשאר כי
 אם אחד מעיר ושנים ממשפחה כרמה
 במלת אקרא בלשון חידו נם מלת מוכן
 תכחי ותנהלי למען חוביך וחסידיך
 אם כן ירא עתה השנחתית' כמדון
 גדולה היא כי בוחן לבנות

וכליות

253

גם כן נראח ונתגלה לפרעה הזקן והוא
 בשביל כבוד אברהם וכן לאבימלך
 וכענין המצרים עם ישראל גם בענין
 מלכו כענין כי בכל המעשים ההם תו
 הפעולות בניעות אליהם אמנם החשקפה
 היתה בעצם והאשונות להשלים ענין
 השלמים הם ולמקנם אבל לא בעבור
 הגויים הם ויש המלך דוד עת הנהגה
 עין ה' אל יראיו לפי שספר
 המזמור קודם זה הפסוק שהש' משניה
 על העולם ככלו שכן אמר משלמים
 הבוט ה' ראה את כל בני
 האדם ממקן שבתו השניה
 אל כל יושבי הארץ אם הגיש
 והשניה עליהם אינו בענינים אלא
 כאלו ההשגחות כוללות שאמרנו ראשון
 שהוא משניה על כל יושבי הארץ לא
 היתה כוונתו אליהם בעצם והאשונות
 אמנם עין ה' והשקפתו היא אל יראי
 כל במה שספר עצתם ומחשבתם הוא
 מכון לרציל כמות נפש עבדיו כמו
 שהיה במלחמת ד' מלכים את דחמשה
 בעבור אברה ולוט בן אחיו ושל להציל
 כמות נפשם ולהחיות ברעבי
 במעשה ארץ מצרים ופרעה ואבימלך
 כגור הוא בשביל האבות והתנבים
 כשהוצרכו להתגורר עמם בלפי העפ'
 דעב זה הוא בהשגחה על כללות האומ'
 עכום שר' דרך מקרה אמנם בהשגחת
 הש' על ישראל זו היא השגחה בעצם
 וראשונה אליהם כמשלחה עין ה' אל
 יראיו שהם ישראל והוא נפשו חתמה
 לה דרוש חובב הנביא ישעיה
 בה אמר ה' נואלך ויוצרך
 מכבוד אנכי עשה כל נוסח
 שמים

וכליות וירע מה בחשוכא לאל יצמר
 האדם הרוני בחורי הרוים בי יודעני
 זמי רואני מי מלא כל הארץ כבוד והווי
 זמא זופר ומכיש מסוף העולם ועד
 קצה ימינה סופו :
 דרוש אחד עשר
 ידוע

הוא מפורסם דבר כי אחד ספר
 תמו כל הרעות הכוזב האומרות עוב ה'
 את הארץ ובשאר דעות אמיתיות מודים
 בידעתי ותכרך והשגחה בעזה השפל
 ובפירש אנחנו עמו ותורתו בלבנו שזאת
 היא פנת יקרת ויסד ועיקר בעיקרי
 דתנו יש לנו להאמין ולומר שהשגחתו
 יתברך אינה שיה בכל כמות האנשים
 אבל שתחלק על כמותם בפחות ויתר
 כפי החוקם וקרבתם אליו ותכרך
 ראשונה על כללות העולם כי אף על פי
 שספר ביד מערות הטמאים המחלקת
 אותם לטבעים אומות ושבעים משללת
 מכל מקום לא הסתיר פניו ית' מלנו
 וכאשר יראה חכם וריב בעיר הפט אל
 עמל לא יוכל ויפקוד עליהם עונם כמו
 שספר בענין שרת האמנם השגחתו
 לאה עמים היה בשביל ישראל כמו
 שהיה הענין במלחמת ד' מלכים את
 החמשה בעבור אברהם ולוט בן אחיו

257

בשם ה' כל מה שה' ברא אצל ה' ג' אצל
 יצאוך מבטן אנכי ה' עשה כל אס
 זכור שדברתם אתם האלהות האלה על
 הירושלמי העולם שהוא בראש מאן במש
 אנכי ה' אל תקיף והוא אשד
 הוצאתיך מארץ מצרי' מבית
 עבדים שהיה נמנע לצאת משם
 מבית עבדים וזלתי בהתראות חסם ית'
 בשבו הנהיה עולמות ובראם עתה
 מחדש והוציאם וזש הנביא נזטרה
 שמים לכדי הוקע הארץ מי
 אתי גם מכר אותות ברזים
 ר' גם מכאן ראינו על השגחתו ית' כל מש
 אבל אם הכה מסתגף על האנוש עכו הוא
 להפר עצתם ולכסל מחשבתם במסל
 הם חושבים שדרך טבע הברואה ל'א
 ישתנה לעולם וכא השם ית' לשנות את
 טעמו וכל קדושו עמו להראותם אצל
 משפטם הכבדים הבל ואין גם מועיל
 שהרי האדם כפי משפטו הם בני מדינת
 כבל לא תחרב לעולם ויחשלים ל'א
 תכנה עוד והשם ית' כפר אותות ברזים
 אותם האותות שהם מורים על ישוב
 דמדינה בפי משפטם נעשה אותם בני
 אף על פי שהמשפט הוא אמנות עסק
 זה השם ית' מכוננתיה בני בני ורזו
 שאם יקום מים והולל לפי שישתנו
 על יחס מעשה בראשית ו'א יצא משפטם
 לפועל ובוה משויב חכמים אחר
 ורעתם יסבל החכם שמצד שכל
 שפוט ושער ברזים אשר ידיו בפי
 טבע העולם כשיראה שהוכרז השמים
 החזים במלכים וצא משפטם מעות
 ומעיקל החכם הלא חזר אחר ת' מאות
 פרסה וזו משיב חכמים אחר וגו' אם

שמים לכדי הוקע הארץ מי
 אצל ה' אל תקיף והוא אשד
 הוצאתיך מארץ מצרי' מבית
 עבדים שהיה נמנע לצאת משם
 מבית עבדים וזלתי בהתראות חסם ית'
 בשבו הנהיה עולמות ובראם עתה
 מחדש והוציאם וזש הנביא נזטרה
 שמים לכדי הוקע הארץ מי
 אתי גם מכר אותות ברזים
 ר' גם מכאן ראינו על השגחתו ית' כל מש
 אבל אם הכה מסתגף על האנוש עכו הוא
 להפר עצתם ולכסל מחשבתם במסל
 הם חושבים שדרך טבע הברואה ל'א
 ישתנה לעולם וכא השם ית' לשנות את
 טעמו וכל קדושו עמו להראותם אצל
 משפטם הכבדים הבל ואין גם מועיל
 שהרי האדם כפי משפטו הם בני מדינת
 כבל לא תחרב לעולם ויחשלים ל'א
 תכנה עוד והשם ית' כפר אותות ברזים
 אותם האותות שהם מורים על ישוב
 דמדינה בפי משפטם נעשה אותם בני
 אף על פי שהמשפט הוא אמנות עסק
 זה השם ית' מכוננתיה בני בני ורזו
 שאם יקום מים והולל לפי שישתנו
 על יחס מעשה בראשית ו'א יצא משפטם
 לפועל ובוה משויב חכמים אחר
 ורעתם יסבל החכם שמצד שכל
 שפוט ושער ברזים אשר ידיו בפי
 טבע העולם כשיראה שהוכרז השמים
 החזים במלכים וצא משפטם מעות
 ומעיקל החכם הלא חזר אחר ת' מאות
 פרסה וזו משיב חכמים אחר וגו' אם

פן ללא השם ית' אם אני משגיח בהם
 ובמעשיהם ומסוד מערכות השמים
 אינו בעבורם רק בעבור ישראל כי
 השגחתי על האומות היא בבקרה ועל
 דרך השניות כדי לקיים דברי עבדי
 שניבא על בנין ירושלים כשהיתה
 בחדרכה בפעם הראשונה ונבא גם כן
 על ככל כשהיתה בשלחה וברוממותה
 שתחרב ותשומם וזה שאמר האומר
 לירושלם תושב ולערי יהודה
 תבנינה והרבותיה אקומם ו
 גם האומר לצולה חרבי ו
 ונהרותיך אוביש כי ככל היתה
 כמצולתים לפי שהיתה במקום נמוך
 אם כן אין כוחתי בהשגחתי באומות רק
 בעצם הראשונה לתועלת ישראל עם זו
 יצאתי לי כי בראשית בשביל ישראל
 שנקראו ראשית נבוא העולם :

והדרוש

הזהר בעצמו מצאנוהו
 להזל בתעניות פק
אמר ריש לקיש מאי
 דכתיב ועצר את
 השמים בשעה שהשמים
 נעצרו מלדוריד מל ומטר
 הוכה לאשה שמחבלת ואינ'
 יולדת והיינו דאמר ריש לקיש
 משם בר קפרא נאמרה עציר
 בגשמים ונאמר עציר באשה
 נאמרה עצירה באשה שנאמ'
 מי עצור עצרה בעד כל רחם
 ונאמרה עצירה בגשמים
 דכתיב ועצר את השמים וגו'
 ונאמרה לידה באשה ונאמר
 לידה בגשמים נאמרה לידה
 באשה דכתיב ותהר ותלד

בן ונאמרה לידה בגשמים
 דכתיב והולידה והעמידה
 נאמר פקידה באשה ונאמר
 פקידה בגשמים נאמרה
 פקידה באשה דכתיב וה'
 פקד את שרה ונאמר פקידה
 בגשמים דכתי' פקדת הארץ
 ותשוקקה רבת העשרה פלג
 אלהים מלא מים תכין דגנם
 כי כן תכנית עבלה :

ופירש

דשי זלחה שמחבלת
 כמו חבלי יולדה אף
 השמים ועושים כן וקשה לעולם ועל
 חטא הוא נאמרה עצירה באשה כלומ'
 על מולך מבקשים רחמים
ולהבין דברי המאמר צריך לעורר
 ברה דרגיש ריש לקיש
 בפסוק ועצר את השמים שבא לשאול
 ולומר מאי דכתיב ועצר את השמים הרי
 הוא ברוד כשמש ברה שאמרה תורה
 שאם לא יקימו המצו' ועצור את השמים
 ולא יהיה מטר אם כן מר שואל מאי
 דכתיב גם כן אדיק אנב צורא
 מה צורך לומר בשעה שהשמים נעצרים
 יאמר כשהשמים נעצרים אבל לומר
 מלת בשעה הוא קשה לפי שגרא' ששעה
 א' או ב' נעצרו ואינו כן שהרי לפעמים
 הן כמה ימים וחדשים נעצרים אם כן
 למה אמר בשעה זאת ועוד במה
 שאמר והיינו דאמר ריש לקיש נאמרה
 עצירה וגו' מה יוסף זמה יתן אם נאמר'
 עצירה בגשמים ונאמרה באשה בשלמא
 אם יבוא לנו איורה תועלת מוסר או
 הנהגה טובה וכיוצא מזה הענין שנאמר
 עצירה בגשמים ובאשה נוחא אבל לומר

לִבְנוֹ שָׁנָא עֲצִירָה בְּנַשְׁמַיִם וּבַאֲשָׁה לֵאלֹא
 עֲוֹרָה מֵהָבָא לְהַשְׁמִיעֵנוּ זֵיל קְרִי בִּי רַב
 הוּא שְׁנַאמְרָה עֲצִירָה כֹּאן וְכֹאן גַּם
 בְּמַה שְׁאִמְרָה נִאמְרָה וְחָזַר לְפָרֵשׁ
 מַה עֲוֹרָה לְעִשׂוֹת גְּמָרָא וּפִירוּשׁ יֵאמֹר
 מִתְחַלְהָ בְּדֶרֶךְ קִצְרָה נִאמְרָה עֲצִירָה
 בְּנַשְׁמַיִם דְּכֹתִיב וְעֵצֵר וְנִאמְרָה עֲצִירָה
 כֹּאשָׁה דְּכֹתִיב עֵצֵר וְגו' אִם כֵּן לְמַדָּה
 הָאִירִיק כֹּל כֵּךְ לֵאלֹא עֲוֹרָה לְעִשׂוֹת גְּמָרָא
 וּפִירוּשׁ גַּם כֵּן יִשְׁלַח קוּשִׁיָּא
 חֻזְקָה שְׁקוּדָם הוֹלִיל נִאמְרָה פְּקִידָה
 וְנִאמְרָה פְּקִידָה וְאִחֵר כֵּךְ לְמַדָּה נִאמְרָה
 לִידָה וְגו' לְפִי שְׁפָקִידָה פִּי רִשִׁי זֵיל שְׁוֹא
 דְּהִירִיָּן אִם כֵּן קוּדָם הוּא הִירִיָּן וְאִחֵר
 כֵּךְ הִלִידָה אִם כֵּן הוֹלִיל נִאמְרָה פְּקִידָה
 וְגו' וְאִחֵר כֵּךְ נִאמְרָה לִידָה וְגו' וְזֵה הִיָּת
 כִּדְרֵי נִכּוֹן :

הָאֲמֵנָה לְפִי קוּצֵר הַעֲתִי דַעְתָּא
 קוּלִישְׁתָּא בָּא לְלִמְדוֹן
 הַדְרוֹשׁ אֲשֶׁר דִּתְחַלְגֵּנָה הוּא שִׁידוּעַ
 וּמְפֹרָכִים כִּי הַפִּילֹסוֹפִים דְּקִיבֹגִים
 הִקְטוּ הַיָּאֵךְ יַעֲלֶה עַל דַּעַת בְּנֵי אָדָם גַּם
 בְּנֵי אִישׁ שֶׁהֵשֵׁם ית' יִשְׁגִּיחַ בַּעֲזֵה הַשֶּׁפֶל
 שְׁנִרְאָה לֵהֵם פְּחִיתוֹת בְּרוּקוּ ית' לְהַשְׁגִּיחַ
 בְּשִׁפְלִים לְרֹב מַעֲלָתוֹ וְרוּמְמוֹתוֹ נִכְבְּל
 לְפָשׁוּט מִחֲמַר וְעַלֵּיהֶם וְעַל כִּיּוֹצֵהֶם נִאמְר'
 אֲשֶׁר יוֹמְרוּךְ לְמִזְכָּה וְכִמוֹ שֶׁבִיאָר זֶה
 הַדַּעַת בְּמוֹכְוֹ סֵךְ לְמַנְעָה עַל יִדְוֹתוֹן
 מִזְכוּר לְדוּדוֹ אֵךְ אֱלֹהִים
 דּוּמִיָּה נִפְשִׁי כִּמְנוּ יִשׁוּעַתִּי ו'
 פִּיד' בּוֹ כִּי בָּא לְחַלּוֹק פַּה עַל הַמִּינִים
 הַמְּכֻלָּלִים כֹּל מַעֲשִׂיהֶם בְּמִקְרָה וְהוֹדְמָן
 וְאִיכֵן טַמְאִיכִים בְּמִצִּיאוֹת מִמִּצִּיָּא וְאִחֵר
 זֶה חֵלֶק עַל הַמַּעֲרִים לְהַזְרִית מִצִּיאוֹת
 מִמִּצִּיָּא אֲמֵנָה בְּכַחֲשׁ הַשְׁתַּחֲוִי וְאִחֵר

וְשִׁיב לְמַעַנְתֶּם כִּדְשַׁע וְשִׁיב לֹו וְכו' שְׁלֵל
 הַמְזוּמִר וְעַל הַרְאָשׁוֹן אִמְרָה מוֹדֵר
 אֲבִי כְּמִצִּיאוֹת אֱלֹהִים וְאִלִּין לְעוֹלָם
 מִקְוָה נִפְשִׁי שְׁתִּהִיָּה כִּמְנוּ יִשׁוּעַתִּי וְלֵאלֹא
 לְכַד אֲנִי מִסְתַּתֵּן זֶה כִּי אִם גַּם שְׁרוּיָא
 וְהַסְבַּח שְׁלֵי הַצְּרוּיָת וְהַתְּכַלִּיָּת וְהַפּוֹעֵלָת
 וְשׁ (אֵךְ הוּא צְרוּיָת יִשׁוּעַתִּי מִשְׁבִּי וְאִף
 עַל פִּי שְׁאִנִּי דְּהִמְרָא אֲמוּט הַרְבֵּה אִף
 כִּי אֲמוּט כִּפְנֵי הַסְבַּח הַחֲמִרִית שְׁלֵאל
 כְּסִכְרַת דְּתוֹלָיִם הַכֹּל בְּהוֹדְמָן וְהוּוּ עַד
 אִמָּה תְּהוֹתוֹ וְגו' ית' עַד מִתִּי פְתַאֲסִים
 תֵּאמְרוּ דַּעְוֹת עַל דְּבָרֵי בְּנֵי הָאָדָם כִּי
 אַתֶּם חַיִּיבִים כּוֹלְכִים בְּלִיָּה וְרַעְיוֹהָ עַל
 זֶה וְכוּרָה הַשְּׁבוּשׁ וְדִבְרֵי הוֹיָת הַנְּדָ הַלֵּאל
 דְּרוּא שְׁאֲתֶם חוֹשְׁבִים כְּקִיר נְטוּי גְּדַר
 הַדְּחוּיָה ית' כֶּשֶׁם שְׁדַקִּיר נְטוּי יִמִּית
 בְּהוֹדְמָן לְסוּמְךָ עֲלִיָּן כֵּן הוּא לְדַעְתְּכֶם
 הַמֵּת תַּחַת גְּדַר הַדְּשׁ זֶה בְּרוּר כְּשֶׁמֶשׁ כִּי
 דְּחוּוֹ הַשֶּׁם יִתְב' עֲלִיָּן גַּם עַל זֶה אַתֶּם
 אוֹמְרִים שְׁקֵרָה מִקְרָה שְׁנַפֵּל רִגְדֵר
 וְהַבְּנִין הַדְּשׁ וְהוֹלִי אִמְרָה שְׁאִין מִתְעַנִּין
 וְלֵאלֹא מִתְרִיעִין אֵלָּה עַל מַפְלַת בְּנִין הַדְּשׁ
 כִּי זֶה אִי אֲפִשֶׁר לְתַלְתּוֹן דַּק בְּהַשְׁנֹת
 מִשְׁגִּיחַ וְאַחַר שְׁנַמְצָא שִׁימוֹתוֹ הַרְבֵּה
 מִיָּתֶה כּוֹזֵאת הַדַּעַת הַנְּגוּר שְׁחֵלֵךְ בְּהוֹדְמָן
 וְלֵאלֹא יַחֲזוּר מִסְכְּרָה זֶה כּוֹזֵאת אֲפִשֶׁר
 שְׁתַּרְעִיחוּ כּוֹלְכִים הַמֵּאמִינִים בְּדַבֵּר כּוֹח
 תַּרְעִיחוּ כּוֹלְכִים בְּמִשַׁל סְמוּךְ לְכְּקִיר נְטוּי
 גְּדַר הַדְּחוּיָה כְּמַפְרֹשׁ לְמַעֲלָה וְכַנְגַד
 הַדַּעַת הַכ' שְׁאוּמְרִים שִׁישׁ מִמִּצִּיָּא אֲפִס
 כִּי עַד הַעַם יוֹמְרוּהוּ לְמִזְמָה כִּי יִתְפַלְסְפוּ
 וְיֵאמְרוּ כְּמַדָּה טַעְנוֹת בְּאִמְרָם דְּהַמְלִיךְ
 הַקְּדוֹשׁ וּמְרוּכֵם הוּא בְּלִי סַפֵּךְ כִּי ל'
 לְרוּמְמוֹתוֹ אִי אֲפִשֶׁר שִׁיִּשְׁגִּיחַ בְּשִׁפְל' בְּנֵי
 אִישׁ וְאִמְרָ אֵךְ מִשְׁתַּחֲוִי יַעֲזוּ לְהִיָּת בְּנֵי

257

אדם מעבדות ה' והודות בהשגחתו ית' על ידי מאמרם שהוא נשא ורם ואלרע הרע עם המדחיים ידעו כזב והוא בטול השגחתו ולקיים סברתו זאת מרוממים אותו בשיעור ימשך ממנו בטול השגחתו ואין כונתם הרוממות לשם ית' רק בטול ההשגחה וזה בפני יברכו והוא הרוממות שהוא מרומם על כל ברכה ותהלת ובקרבם יקללו סלה והוא בטול ההשגח' והמון בקרב לבם * אך לאלהים דומי ונ' יר' עתה שהם מופרים בהשגחה דומי אלי נפשי כשם שהייתי דומיה בנד הכופרים במציאות הנזכר למעלה כי ממנו תקותי המורה לעתיד * גם אליו אני המקוה כי ישגיח למוכה עלי לעתיד וכל זה נמשך אחר שהוא צורי וישועתי ומגבי שהם השלשה סבות המפורשות למעלה * ועוד אני בוטח בו על מקרה החמר גם הוא לעתיד בהודאתי * בהשגחתו ית' ית' שאת על מה שהודתי במציאותו ית' לכן אמר פה ולא אמוט כלל ונראה כי לכן הוסיף לו כמי על הג' כינויים הנז' ואמר על אלהים ישעי וכבורי צור עוזי מחסי ב' אלהים לפי שגם חסרון הסבה החמרתית יתקן כי אמר לא אמוט כלל אחר שכך (בשחו בו בכל עת עם שפמו לפניו לבכם אלהי מחכה לנו סלה) כי כשם שחזק הראשון המכחיש מציאותו ית' הוא מאמין בהבל כן הוא הרעת השני המודה בו ומכחיש השגחתו והו' **אך הבל בני אדם כזב בני איש יר' אותו הבל המכונה אדם כי אמר עליו למעלה תהדתו על איש כי הוית והבל אחריהם כזב השני אשר אמר עליו אך משאתו וגו' ידעו כזב אם**

ישימו טהוהם במאזנים שניהם רחלי יר' כך הוא הבל הרעת השני אשר ידומח בו איזה עד של אמת מפני שהוא אמת מציאותו ורוממותו כמו שהוא ניכר היות הרעת הראשון הבל בפני שכבר זכר כי הגדר החדש שנדחה ממש על איש והאי ניכר שלא מקרה או הודמן עשאו :

ואם תבואו לקיים סבת בטול ההשגחה והאת בפני רוע סוד ההנהגה אל תבטחו בה ובגזל אל תהבלו כלום בפני טענת העושק והגזל אל תרבו תרבו דברי הבלים לתלות בסב העושק לתלות בהם בטול ההשגחה הוא אל תהבלו ואף על פי שתנוב ופרה וירבה חילו של דשע אל תשיהו לב לוי * אדרבא ממקום שבת מוטס אני למד דבר שג' בהשגחה והוא דומה למאמר הרשע אל החסיד (חזי סוסי דאריכבן כארי וחזי סוסי דארבכך מארד) והשיב החסיד טפס אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה כי משכר הרשעי' בעהו נשמע גודל שכר הצדיקי' בעהב וזהו שהשיב כי אדת דבר אלהים שתיים זו שמעתי שמע משם שנית שעוד לאלהים לשלם לצדיקים ביתר שאת ויתר עז ותעצמות קו מחרשעים הפך קו שלמה המלך הן צדיק בארץ ישולם * והראשון הוא לעין והוא תגמול איוות מעשה טוב שעשו הרשעים בעהו שעל צד החסד הקבה משלם שכרם והו' **ואך ה' חסדו כי אתה תשלם לאיש כמעשהו * נפקא מינה כמה וכמה גלוי ומפורסם השגחתו ית' והפח רוחם של המאיני האפיקורסי' האומר' שאינו לג כ 33 2 מטגוח**

ועצר את השמים וזוהי שורגיש בעה כס
 לא היה לה לתורתנו הקדוש לומר לשון
 עצירה כי אם לשון מניעה והוא שיש
 הפרש בין דא לרא כי לשון עצירה הו'
 שהתחיל הדבר ואחר כך הוצרך לעצור
 אותו כמשה (ותעצר המנפה) והורח
 האומרים באבינו מלכנו **עצור** מנפה
 מנחלתך שועים דחם רק מנע מנפה
 מנחלתך כי עצור גראה שגבר בתחילת
 חו ואם אנו רואים שלא התחילה חיאך
 נאמר עצור אבל נאמר מנע רל שלא
 תבוא כלל ועיקר אם כן הילל ומנע את
 השמים שלא יהיה מטר לא ועצר שאזן
 צודק לשון ועצר כמס' גס רבני את
 השמים אמר ועצר השמים מאי מרבח
 את :

לזה התחיל בעה ואמר **בשעה**
 תיבת בשעה מיתרת לכאורה
 כמס' ועבן זח כמס' דזל' גזח הפסוק
 עצמו ועתה לא ראו אור בחיר הוא
 בשחקים ורוח עברה ותטהר ר' ישמעל
 אומר אפי' בשעה שרקיע נעשה בחורין
 בחורין להוריד טל ומטר רוח עברה וגו'
 ופי' רש' זל' אפילו בשחמים בחורין
 כמו בהרת מנומר בעבים ורוצה להוריה
 גשמים רוח עברה ומפורת העבים עכ'
 אם כן לז' בשעה רל' באותה שעה
 שחשמים מנומר בעבים ורוצה להוריד
 גשמים וכמעט נראה שחם מתחילים
 לירד גשמים למטה לארץ דומה לאשר
 וגו' ואינו מוכר בעה בכל עת ובכל זמן
 כי אם באותו עת שחשמים בחורים וכו'
 שחם מנשימים ואחר כך רוח עברה
 ותטהרס אז דומה לאשה וגו' וזש בעה
 בשעה לרבוז **לוח** שאמרנו שהוא זמן
 מעט

משניה וזש אתם ראיתם כי מן
 השמים דברתי עמכם : ואני
 על השמים כדתי למעלה למעלה כי
 לגבי דירי כל כך הם שפלים בערכי
 השמים כמו הארץ וזש המלך הוד עה
המשפילי לראות בשמים
ובארץ כל כך הם שפלים בערכי
 השמים כמו הארץ למה כי על השמים
 למעלה למעלה כדתי וזש אתם ראיתם
 כי מן השמים דברתי עמכם : ואני איני
 יושב בשמים רק על השמים אם כן מי
 ט'וד למטה לדבר עמכם בשמים
 וההשגחה כמעשיכם הוא יוד למטה
 לארץ וישגיה במעשיכם :

ניש פילוסופים אחרים שאומרים
 אין הכי נמי נמי שחשם יתברך
 משניה בכלל אבל לא בפרט לז' תורה
ואשר עשה לכם ואשר עשה
לדתן ואבירם : גם המלך רוח עה
 רמו שחשגחתו ית' היא בכלל ובפרט
 שהרי במזמור **הודו לה כי טוב**
יאמרו גאולה אשר נאלם
מיד צר : שם הכריח בשפה ברורה
 שחשם ית' משגיה על עמו ואחר כך רצה
 להוכיח שמשגיה אפילו על הפרט וזש
וישגב אכיון מעוני אפילו לאיש
 א' אכיון ישגבו מכל צרה וצוקה באופן
 שחשגחתו ית' בין בכלל בין בפרט :

לזה אמר בעה אינו כמו שהפיל'
 אומרים כי אינו משגיה
 מלל ואם נאמר שמשגיה הוא בכלל
 אבל לא בפרט שזח שקר וכז' זולתי הש'
 משגיה בין בכלל בין בפרט ואפי' בפרט
 כשגיה בפתות יותר שהוא פרט מזה פרט
 הוא ואשה ולזה **דתחיל מאי דבתיב**

שעשע : גם : לזה לקח לשון עצירה
 הכתוב שאפילו כמעט נראה שהם יורדו
 ואטפות לארץ יעצור אותם ויהיה לא
 צמר ומבער ק ועצר כמו ותעצר המגפה
 שכבר התחילה וכן פה מתחיל המטר
 במעט לירד על הארץ ועוצרם הקבה
 ויובי את השמים מרבה בשם שעוצר
 השמים כן עוצר האשה בשבתה ללדת
 הוא בכבודו ובעצמו משגיח בענייני
 כשם שמשגיח בענייני המהל ועוצר
 רשעים בעבורם כן משגיח בענייני
 האשה והוא סבה שעוצר אותה מלדת
 אם כן למדין אנו מגשמי לאשה ומאש
 לגשמים : מגשמים לאשה כשם
 שחששית סבת עצירת הגשמים בעבור
 האדם כן הוא עוצר האשה בכבוד
 ובעצמו וזה שמרבה את השמים לאשה
 המדיים מאשה לגשמים כשם שהאשה
 היא מרגשת צער גדול כשהרגיעת
 לדתה ובארה עד משבר האין עוזר לה
 שהעוזר האמיתי שהמפתח בידו הוא
 עוצר אותה כן השמי וכל צבאם ירגישו
 צער גדול ויבוא מזה תקלה זו לעולם :
 וזרז לעד מה שאמר בעל הגמרא
 והיינו דאמר רל משם בר קפרא
 כי יש לי לרדקק אם הוא והיינו למר
 אמר תרי דימני : גם למר אמר
 הדרשה הראשונה מטמו לימא משם בר
 קפרא אם הוא הייבו בעצמו : ובודק
 אישכ אריכות לשון נאמרה עצירת
 נאמרה עצירה חזר לפרש מה צורך
 לעשות נמרא ופירוש :
האמנם לעד כא לתוך זה בעל
 הנמרא כמט והיינו דאמר
 ויש לקיש ומ' ותתח' לומר עם מר

שאמר ויש לקיש כפוק של ועצר בזה
 יובן אריכות דברי בר קפרא אף על פי
 שהיה תנא ודרך התנא לקצר והוא
 האריך יותר מדאי כמה שעשה נמרא
 ופירוש נאמרה ונאמרה חזר אחר כך
 לפרשם לפי שיש לקיש אמר בשם
 שהאשה מצטערת כן השמים מצטערים
 וכמה שאמר דומר לאשה רל כשם
 טעצירת הגשמים השם ית' משגיח בזה
 הענין כן ה' אהים משגיח בענייני האשה
 ולזה מצטערת והיינו דאמר ויש לקיש
 משם בר קפרא נאמרה רל והיינו דאמר
 כלומר ובה יובן מה שאמר ויש לקיש
 משם בר קפרא והאריך נאמרה ונאמרה
 וגו' ועשה נמרא ופירוש אבל לפי שהוא
 רוצה לרמה לב' הדברים אשר רמזנו
 עצירת השמים ועצירת האשה לזה
 דאריך נאמרה ונאמרה חזר ואמר
 נאמרה כלומר מונתי לדמות זה לזה וזה
 לזה כעצור האשה צער השמים וכחשנות
 השם ית' בענין המטר שהוא דבר מולל
 לעולם מולו או חבו ככלו כן ישגיח
 בעצור האשה אם כן לזה האריך נאמרה
 ונאמרה וכו' שאילו לא היה מאריך הייתי
 אומר שלא בא להשמיענו כי אם כעצור
 האשה צער השמי זה כלבד לזה האריך
 בדבריו ללמדנו גם את הדבר הזה ולזה
 בעל הגמרא אמר והיינו דאמר ויש לקיש
 כלומר בזה יובן אריכות הלשון של בר
 קפרא שהוא אחרון שבתנאים ודרך
 התנא לקצר והוא אמת במאמר אבל
 להיות שנראה לכאורה דבר זה שהשמים
 יצטערו כשצוצים להוריד גשמים ואינם
 יכולים ורוצים לדמות לאשה עובדת
 וכבר לא ראי זה כדאי זה לזה הקרי ואם

והלוסיף לו שפע שבע רצון ורב טוב
 אכל אם ימנע מהשיב הגמול הוא
 מחליש כח הנותן ולא יוסיף עוד תת לא
 מאומה ויש בעה אין הנשמים יודים
 לעולם אלא כשביל בעלי אמנה שנאמר
 אמת מארץ תצמח ר"ל שאין השפע
 מתמוד מפאת מעלה אלא כשביל בעלי
 אמנה המחזיקים מצות על מה שקבלו
 מהטוב שהוא ואינם נועלים דלתותיהם
 מהשיב הגמול הראוי להם והוא שנתבא
 פה מהכחו אמת מארץ תצמח כי משורת
 הדין והאמת הוא להשיב הגמול שהוא
 חייב לו ואחר כך צדק משמים בשקף
 כבתחילה אמנם כאשר יעני אדם
 פניו לבלתי השיב חובו אשר אשם לו
 הנה באמת בעונו הנשמים נעצרי וכמש
 בעון עזות פנים הנשמים בעצרים שנא'
 ומצח אשה זונה היר. לה
 מאנת הכלם וימנעו רביבים
 וגו' והכל הולך לפי מה שאמרו כל זמן
 שישראל עושים רצונו של בקים מוסיפין
 כח בכורה של מעלה שנאמר ועתה
 יגדל נא כח ה' וכל זמן שאינם
 עושים רצונו מתישים כח גבורת של
 מעלה שנאמר צור יולדך תשוי וכל
 זה הוא מכואר כי על כן אמרנו כי
 בהבטל זאת הסבה כאלו בחדיב העולם
 כמו שאמרו חז"ל שאחד מן עמודים
 שהעולם עומד הוא גמילות חסדים
 אם כן נחזור לעניינינו שהשמים וכל
 צבאם מצטערים כשרוצי להוריד נשמי
 ואינם יכולים לסבת עון הארץ היא
 ואם נראה לך שהוא רב קרוב השכל
 שהשם יתברך יתעסק בענין הנשמים
 והמפתח בידו לפי שהוא דבר כולל
 אמנם

נאמר עצירת כנשמינו שיש לרדק
 בשם שכשני החלוקות האחרות אמר
 קודם האשה שהיא אמר נאמרה לידה
 באשה ונאמרה לידח כנשמים נאמרה
 פקידה באשה ונאמרה פקידה כנשמים
 באופן שהזכיר האשה קודם לנשמים כן
 היה לו לומר בחלוקה הראשונה נאמרה
 עצירה באשה ונאמרה עצירה כנשמים
 אם כן למה שינה דין מדוי האמנם
 רמז בזה השינוי כי אדרבא יותר צער
 יש להם לשמים מהאשה שהיא בעצ
 לידה לפי שהשם ית' כרא עולמו במדת
 החסד והרשפיע שפע טובו על כרואיו
 ולזה ישפיע על השמים שפע טובו כדי
 שושפיעו פה למטה בארץ ואם אנטו
 העולם אינם כדאי כמעט קט לא יוכלו
 לקבל אותו השפע לפי שאינם יכולים
 להשפיע פה למטה כי השם ית' עוצר
 אותם באופן שהם מצטערים יותר כפלי
 כפלים מהאשר אם כן לזה הקדים
 בעצמם הנשמים שהיא יותר צער להם
 בעצירת האשה והוא שאמר חז"ל בתעניות
 (אמרר אמי אין הנשמים
 וורדן לעולם אלא בשביל
 בעלי אמנה שנאמר אמת
 מארץ תצמח וצדק משמים
 נשקף)
 ודוע שהמדה החפזת והגרועה שיש
 באנשים היא היותו כפוי טובה
 לבלתי החזיק חייב והשבת גמול למי
 שעשה עמו חסד להקדים לתת לו פי
 שנים כי הנה כזאת המדה הגרועה הוא
 מבטל המדה שעליה נברא העולם כי
 כאשר ישיב המקבל גמול מהטוב שקבל
 הנה הוא ניתן כח ביד הנותן לתת

261

אמנם בענין האשה ברא פחותות בחוק
 ית' ויתעלה להתעסק בעניניו האשר
 שהיא חמת מלא דם איך יתכן שהשם
 ית' ישגיח בלידת האש ולדמות השגחתו
 ית' בזה כהשגחת המולל שהם הנשמים
 וזה דבר נהאה זה מעשה להוליד לתרץ
 ואמר נאמרה לידה באשת וגו' וחקדים
 ענין האשה לנשמים מה שלא עשה
 בענין העצירה אבל עם כזה שאמרנו
 הוא מושב על מתכותו כמין הזמר
 שקודם בענין העצירה רצה ללמוד
 בענין עשה האשה לנשמים ועשה זאת
 החלוקה הרבי והאחרת התלמיד ולזה
 לא תחשוב שהוא צער מועט צער השם
 בשבעצמים אדרבה יותר הוא מצער
 והאשר תקריב ללדת תחיל הצעק
 בחבלית ולזה הקדים בצער הנשמים
 אבל עתה רוצה להתחיל בצער האשה
 קודם כלומר לא תחשוב שהוא דבר זה
 למה שהשם ית' ישגיח כל כך בעניניו
 הזולל שהוא עצירת הנשמים כמו
 השגחתו בלדת האשה ואמ' נאמרה לידה
 באשה ונאמרה וגו' לומר שהשגחתו ית'
 בפרט כמו בכלל ואפילו באשה שהוא
 פרט מן הפרט : ואמר נאמרה לידה
 באשר שקאמר (תלד בן) ונאמרה
 לידה בנשמים (והולידה והצמיחה) :
 ביאור הפסוקים במקומם הוא לתרץ
 קושיית הנביא שאמר במקום אחר למח
 האמר יעקב בלשון רכה לפי שיעקב
 מלה על המון העם כמש ולא אותי
 קראת יעקב ולזה מדברים בלשון
 רכה כדמו במלת תאמר לפי שאינם
 מבינים ולזה הם מפרדים מהרמת קול
 שם וטעו אמנם יכחידינות תחת לשונם

אכל ישראל המורה על היגעים ולומדים
 בתורה כמש בני יגעת בני ישראל :
 אלו הם מדברים בנבואות נבואות יוצא
 עתק מפירם וזש (ותדבר ישראל)
 כרכו במלת חדבר כמו דבר ידוני
 הארץ קשות ומה הם אומרים אלו ואלו
 או נסתרה דרכי מה ואינו יודע כלל
 ממה שאני עושה רק השמים שמים לה'
 ולזה הפעולות הנעשות פה למסור
 בארץ אינו יודעם ולא רואם או שנאמר
 כי הוא רואה אותם ועם כל זה חיו
 משפטי יעבור הא ומלאקי חיו של ומלאקי
 כמו ומקול אביו ואמו או אמר כן רמז
 פה הכתוב אין מאלה משפטי יעבור
 ולדחות זאת המענה אמר הלא ידעת אם
 לא שמעת כמו שבא במקומו כן גם כן
 אמר הנביא בתחלת פסוקי של וההלידה
 והצמיחה אמר דרשו ה' בהמצאו
 קראוהו בהיותו קרוב : ידע
 לתרץ זה שאמרנו בנבואה הזאת גם כן
 ואמר לתרץ הקושיא במה שמתרצים
 הקדמונים ול זה הוא כי עם היות השם ית'
 סבת כל הפעולות אנושיות מולם לא
 יאמר הוא ית' הוא פועל כל הפעולות
 האנושיות והטובות הם אם רעות יען
 וביען כי דוע הפעולה אינו רק מצד
 תנאי הפעולה כפי הזמן וכפי המקום
 וכפי המתפעל והפועל הקרו' כי הפעולה
 לעולם היא טובה :

עם

מחבר

עם אשתו זו זולת אשתו אמנם פעולת
 המטל מופשט אינה דעה מצד עצמה
 כי היא פעולה מסודרת מפאת הטבע
 לקיום המינים
וכן הנגיבה אין דוע הפעולה תלוי
 בעצמות לקיחת הדבר רק כמה
 שלוקח הדבר שאין ראוי לקחתו לפי
 טאינו שלו אמנם פעולת הלקיחה היא
 פאכה כי חסם יתב' הוא הנותן כח לידו
 של אדם לקחת הדבר ולקיחת זה הדבר
 ולא זולתו הוא מפאת בחיד' ורצון האדם
 וכפי האופן הזה יתבאר בכל הפעולות
 ונאגשות במשל כרצונות למו שרוא
 חייב מיתת בית דין וכיוצא הוא טוב
 ולמי שאינו חייב היא פעולה רעה נמצא
 שהוא ית' עם היותו סבה ראשונה לכל
 הפעולות ובוא מפאת האדם שהוא
 הפעל הקרוב נמצא שנוכל לומר בפר
 מלא כי בני אדם גם כני איש אינם
 מוכרחים במעשיהם רק צופה וידוע
 סתרנו הקב"ה ומניח בחירתנו בידינו
 ולהטות לבבנו אל איזה דרך ישמן או
 כי טוב וזש הנביא ישעיה דרשו
ה' בהמצאו קראוהו בחיותו
קרוב ופירשו המפרשים זל של
 שידרשו השם יתברך אף שהוא נמצא
 בפעולתם כלומר שלא יחשוב שבעבור
 היותו הוא ית' נמצא וקרב א הפעולות
 האנושיות שהיו מוכרחים בפעולתם
 זה כמו שחשבו המיני האפיקו עם שלפי
 סבתם היתה הדרושה והקריאה אליו
 לליק בהיות האדם מוכרח במעשיו כי
 אין הדב' ח' כי עם היותו הוא ית' מצוי
 וקרוב לאדם בפעולותיו עם כל זה
 הבחירה ורצון במקומה עומדת ולכן

אמר דרשו ה' בהמצאו כלומר הדרשו
 וקראוהו בתפלתכם אף שהוא קרוב כי
 עם היותו נמצא אתכם בפעולתכם עם
 כל זה הבחירה בידכם לדרוש אותו
 כשתרצו גם בידכם לחזור בחשיבה
 והוא מה שביאר עוד ואמ' ועזוב רשע
דרכו ואיש און מחשבותיו
וישוב אל ה' וירחמו ואל
אלהינו כי ירבה לסלוח
 ר' עם היות שהוא ית' קרוב עם פעולתו
 תמיד עוד שהוא סבת כל הפעולות כולם
 והמיני הראשון כנז' עזבו רשע
 דרכו המיוחדת לו מלכוד מה שתלוי בו
 שרוא רוע הפעולה כמש' והם תנאי
 הפעולה כנז' לקיחת דבר שאינו שלו
 או לבאוף אשת רעה ועל כן אמר דרכו
 ולא אמר יעזוב רשע דרך רע כי הפעולה
 אינה רעה מפאת עצמה רק מפאת
 תנאיה כנז' ולכן אמר שיעזוב רשע דרכו
 דמיוחדת ורמב"ה ר' לו כי כשיבחר
 המטל כפי רצונו ובמק' וכזמן הראוי
 חנה הפעולה תהיה טובה ואם יהיה
 שלא כראוי אז תהיה הפעולה רעה ולא
 מפאת הפעולה עצמה כנז' רק מפאת
 היותה שלא כראוי וזש יעזוב רשע דרכו
 ולא הפעולה מופשטת וכמו כן איש און
 מחשבותיו ובזה אפשר לו שישב אל ה'
 וירחמו : **וביאר** אמת הדרוש
 והבדל פעולת השם ית' אצל הפעולות
 האנושיות מפעולת האדם בהם באומר
כי לא מחשבותי מחשבותי
 ית' מחשבותי והוא תכליתי בפעולת
 עצמה מופשטת שהוא תכלית הטוב
 כמה שהוא טוב באופן כחמיד קיים
 לעולם **הוא** מתולף ממחשבותיבס
 ותכליתכם

267

כזה רק מפאת הזרע שזרע הקונים ולא
 מפאת התולדה והצמיחה פי הצמיחה
 היא פעולה טובה המיד מפאת העצמו
 מפאת כללותה ולכן אמר שפעולת
 הטבע היא התולדה והצמיחה ונתנית
 הזרע לזרע זהו הזרע הזרע מאיזה מין
 שיהיה חש לעד (כירו לכם ניר ואל
 תזרעו לכם אל קוצים) ולכן לא אמר
 ונתן תבואה לזרע כי אין תכלית הטבע
 והמטר רק הצמיחה מופשטת אך נמשך
 שאם האוכל זרע תבואה לאכול יתן לו
 לחם אמנם אין פעולתו רעעמית דם
 צמיחת הדבר הזרע יהיה מה שיהיה כן
 יהיה דברו יתב' אשר יצא מפיו כלומר
 הדבר הנמשך ממנו שהו' המניע הראשון
 לא ישוב אליו דיקם שהוא כנוי אל הרע
 כי לעולם הוא טוב כל הנמשך מצדו
 ית' שהמכוון אצלו ית' הוא נעשה המיד
 שהוא הפעולה מצד עצמה ולכן אמר לא
 ישוב אליו דיקם כי אם עשה את אשר
 חפצתי כלומר שלעולם יעשה התכלית
 הטוב המכוון אליו ית' ויצליח לכל אשר
 שלחו הוא ית' שהוא המכוון אצלו כנו'
 כי העדר ההצלה לא תבוא מפאת
 הפעולה כנו' רק מפאת האדם והשם
 ית' לא עשה הפעולה היא ולא שלח
 דברו בה אל התכלית ההיא הנכסף
 לאדם בה ועל כן אמר שלא עשה שלח
 השם ית' דברו והוא לתכלית הפעולה
 מופשטת ודרך כללות הנה השם יתברך
 הצליח דברו בזה ולא ישוב אליו דיקם
 כנו' ועל כן אמר שאם יצאו מעצלות
 בשמחה ובטוב לבב מפאת עצמם כי
 זה יהיה כשיחזרו בתשובה שלימים
 כראוי מלב ומנפש אז הוא יתב' יובילם
 לד א 34 x בשלם

ותכליתכם בפעולה והוא כי תכליתכם
 הוא להנאתכם ולטובתכם בערך עצמכם
 אמנם תכליתי הוא לטובות הדבר מפי
 עצמו וכמו כן הפעולות שלי שהם ה
 הפעולות מופשטות מפאת עצמן שהם
 מיוחדות לי הם נבדלות מפעולתכם
 ומיוחדות לכם שהם כפי תנאי הפעולה
 אשר בזה יפול הרוע בהם כנו' ובווד
 ונהגם נבדלות הכול גדול מן הקצו
 אל הקצה כי כאשר גברו שמים
 מאדך כן גברו דרכי מדרכיכ'
 ונתחשבותי ממה שבותיכם :
 כלומר המיוחדות לי מדרכיכם המיוחד'
 לכם וכן מחשבותי ממה שבותיכם
 וכאשר השלים לבאר הדרוש על נכון
 ביאר תירוץ הקושיא הנז' בדרך משל
 בדרך הנביאים לבאר העניינים באר
 היטב בדרך משל ומליצה * ואמר כי
 כמו שבפעולות הטבעיות לא יפול בהם
 טעות בלל ואף כשיבוא טעות ורע לא
 יבוא מפאת הטבע רק מפאת שינוי
 וחמר הפעולה הנז' והא' כי כאשר
 ירד הגשם והשלב מן השמי'
 ושמה לא ישוב כי אם הרוח
 את הארץ והולידה והצמיח'
 ונתן זרע לזרע ולהם ל
 לאוכלו * רל' כמו שפעולה
 הבטר והשלב אשר היא פעולה הטבעית
 מסודרת מפאת הגרמים השמימיים
 בהכמת בוראם היא טובה כי היא
 התולדה והצמיחה בכללות בלתי השגח
 א' פרשיות הפעולה כי התולדה והצמיחה
 היא טובה לעולם * ונתנית הזרע לכל
 זרע אף שזרע קוצים וברקנים שהם
 רעים ולהחיק בני אדם הנה אין הרוע

בש"ס ובמקור וכל הדברים הטבעיים
 יהיו עוררים זהו תחת הנעצוץ
 יעלה ברוש ותחת הסרפד
 יעלה רוקם והיה לה לשם
 לאות עולם לא יכרת עד שזה
 יהיה לו ית' לשם ולאות עולם אשר לא
 יכרת ולא יפסק כלומר שלא יצטרך עת
 להביא עליו מופת לשהאדם הוא בחיירי
 בפעולותיו בהיותו הוא יתברך הסכרת
 הראשונה והמניע הראשון בכל פעולותיו
 זו כללות הפעולה הוא כפי הפעולה
 מופשטת כפי כללותה וזו מצד יתב'
 ופרטיות הפעולה כלומר היתה כנושא
 זולת נושא אחר ובזמן זולת זמן אחר
 שכל זה הוא כפי פרטיותה זה ימשך
 מפאת האדם כמ"ש וזהו תלמי טובות
 או רעות כנזכר זהו פירוש הפסוקים
 במקומם א"כ נחזור לדרושנו ולכ"ש בע"פ
 נאמרה לידה באשה ונאמרה לידה
 בגשמים והולדה והצמיחה לומר לנו
 שהשנחת יתב' היא בכלל ובפרט והיא
 התחיל בפרט מן הפרט היא האשה וא"כ
 לגשמים שחם בגליל והולדה והצמיחה
 ואם לפעמים תחת חמה יצא חמה ותחת
 שעורה באשה הוא לרוע הכנת המקבל
 כי הארץ והוא איתי דאפסידה נפטה
 כן גם כן בענין האשה אם לפעמים
 אינה יולדת רק מתה בשעת לידתה הוא
 לטבתה ולעולם השם ית' משגיח בכלל
 ככו בפרט ית' וזהו
 עתה בא לתרץ מש' כי נאמר לידה
 באשה וגו' ואשר בידו בפתח
 חיצו ואם לפעמים בתח' הוא סבתה
 והרגיש בעל הבאמה על זה כי כפי
 עליון לא תצא הרעות ואיך יעצור חכם

אן ירע לשום נברא הואיל ואני אומר
 כי כל פועל דבק בפעולותיו היה לו
 להשיב לטובים גם לרעים שסוף סוף
 מעשה ידיו הם גם שנראה שפועל
 דברים הפכיים יעצור ויפתח יכאיב
 ויחבש ישיב וירע וזאת פשוט בתכל'
 הפשימות אם כן איך יפעל דברי הפכיים
 לז"א בעה נאמרה פקידה באשה וגו'
 ללמדנו כי לעולם השם ית' אינו פועל
 כי אם טוב ומפיו לא תצא הרעות
 אמנם הצדיק שהולך בדרךיו מתענג
 בשפע שמשפיע הוא ית' אבל הרשע
 שנבדל לא קבל אותו השפע ואיזה
 דאפסיד אנפשיה וז"ש נאמרה פקידה וגו'
 הנה השם ית' פוקד הארץ בגשמי ולכל
 הארץ יצאקום של גשמים ואף על פי
 כן כל המקומות לא יקבלו תועלת כי
 אם תרח על האבן או הפלע לא תצמיח
 לרוע הכנת המקבל גם כן מי שזרעו
 ושמן ויתענג כמטר ומי שלא יזרע לא
 ישמה כל כך וז"ש דוכתוב ונתן זרע
 לזרע ולחם לאוכל למשתדל למוציא
 האוכל שזרע בשנה והיא זכרונה ה'
 בגשמים בן יהיה דברו ית' לא ישוב
 אליו רוקם מצדו באופן שאם יהיה שנוי
 יהיה כפאת דמקבלים כמ"ש הדעה
 (ואומ' חלתי היא) ר"ל מחלתי היא סבה
 שהקבה ישנה ימינו וז"ש (שנת יבין)
 עליון כי ישירים דרכי ה' וצדיקים ילכו
 בס' כיני בקדש ומקבלים מאותה
 הנשפע אבל הרשעים יכשלו בס' ר"ל
 אדרבא אותם הטובות הבאות אליהם
 יכשלו בסכיו ויחשבו ויבעט כי יד אלוה
 לא עשתה זאת לא זאת וזאת התור' אשר
 זיה כענין אמנו שרה הצדקת עם היות
 שהיה

שויה מראה בקרדך וטקע שלג היה לך
 הכנה מל ללהתעבר עם ילדה השם ית'
 פקד אותה כמט חול שראה השם יתבר'
 שהיתה עושה מצות לזה זמנה לקבל
 מהשפע שלו ית' ועמלק שיצא מן הדרך
 באח לו רעה כמש' ול בעל הפקודות
 גם יתכן דרך קצרה בשפה ברורה
 בהר מללו מלין לעז עילאית
 במאמר הזה ללמדנו שבנין השמים
 רמוזים ג' עיקרי הדת. העוקר הראשון
 הוא מציאות השם ית' מוריד השמים
 לפי שאם היית העולם נפל במקרה
 והודמן השמים לא יתמידו כי אם פעם
 בשנה או פעמים ואנו רואים כי כל זמן
 הצורך לנשמים יורדים נשמים מכאן
 נראה עקר מציאות ה' גם כן נרמז בענין
 עוקר השמים תחית המתים רמזאיל
 ואנו רואים שיוורד המטר על מקום יבש
 ותכף ומיד יחזור רענן ולא כמש' אליפו
 הנותן מטר על פני ארץ וגו' לשום
 שפלים למרום) ר"ל העשבים הקטנים
 למרום וגו' וקודרים שגבו ישע כן בעת
 התחיה בהית מוריד של אורות ומאיר
 מתים גם כן נראה עיקר ההשגחה
 שהשם יתבר' משגיח בשפלים מענין
 הנשמים שאינם יורדים כי אם במקום
 וחזקתי אבל במדברות שאינם צריכים
 להם אינם יורדים מכאן נראה שמשגיח
 בעליו השפל וכן נכ' בענין האשה
 רמוזים חג' עיקרים הנו' עיקר הראשון
 בעצירת האשה נראה בפירוש מציאות
 ה' כמש' חול' שמתהפך הולד והוא נקרא
 חבלי יולדה גם כן נראה עיקר חג'
 מהאשה שאנו רואים שהוא פוקד לנשים
 שובות וכשרות ונותן להם בנים עם
 לר' ג 34 2 בארץ

היותם עקרות כשבעם כמאמר אין לה
 ולד הרי ראי זה כראי זה ומצאנו
 דאינו לאליפו שאמר אולם אני
 אדרוש אל אל זאל אלהים
 אישים דברתי הנותן מטר
 על פני ארץ ושולח מים על
 פני הוצות לשום שפלים
 למרום וקודרים שגבו ישע
 יר' למדת החסד שנקבל בשם אל כמשה
 חסד אל אולם אני אדרוש אל אל גם
 למדת הדין המכונה לשם אלהים אישים
 דברתי ותלונתי כי הואיל והשבע עצמו
 כולו בידו ית' הוא כי הוא עושה גדולות
 לא תספיק חקירה לעמוד על כוונת
 חש עושה גדולו ואין חקר ואין למסתפק
 לומר שהם מפתת ההודמן כי המקרה
 לא יתמיד ונפלאותיו אשר עשר חול'
 לספור כי אין מספר חש נפלאות עד
 אין מספר באופן שהם גדולים ככמות
 ואיכות עושה גדולות ואין חקר מורה על
 האימות נפלאות עד אין מספר מורה על
 הכמות

100
 100

מנשימים) אם כן בראמין העולם כולו
 זאת האמונה של השגתו ית' שבו הם
 מוסיפים כב יכול כח למעלה וזו היא
 סבה לצפות לישועת ה' הוואיל ואנו
 רואים שהוא כמעט מתיה דבר שעבר
 וכטל מן העולם אם כן גם המתים יושגו
 מעור כעשב הארץ כי טל אורות ירוק
 על המתים וחיו אחר המות גם הואיל
 ואנו מאמינים בעיקר גדול הערך שהוא
 ית' גם כן משגיח ואפה ומביט סתרנו
 באופן כי הם מוסיפים כח למעלה וזו
 לעד מ'ש אליפו הנתן במש על פני ארץ
 ובוה ימשיכו ב' תועלות: הא' לשום
 שפליס למרום והם הזרעים ישים אותם
 למרום שיגדלו ויצמחו גם תועלת
 שני גדול והוא קודרים לל לעד על עם
 הארץ כי ידוע שחכמת אדם תאיר פניו
 והחכם עיניו בראשו לדעת כי ה' הוא
 האלהים חרועה ומשגיח בעהו השפל
 מכמה ראיות אמנם הבון העם שאין
 להם חכמה להאיר פניה רק הם קודרים
 ר' פניהם שוארים אז שגבו ישע בראות'
 כחו וגבורתו מלא עולם בקולות וברקים
 ומטר יורד על פני ארץ אז ראו כל עמי
 הארץ המכונים כתיבת קודרים כמ'ש אז
 שגבו ישע כב יכול נתנו כח למעלה
 להזיעים וז' שגבו ישע שלפי פירוש
 החכם הרמ'ע ז' היה לו לומר נשגבו ישע
 שחזר אליהם שהם מתחזקים באותם
 הנשמים אבל לפי דרכי ימתק להכי מה
 שאמר שגבו ר' חס נתנו כח כב יכול
 לכותן המטה וזח מעם שגבו גם
 דקדקתי תיבת ישע ר' שגבו ונתנו כח
 באמונתם כי וישע גם כן לעתיד כי
 באמונתם בהשגתו הם מוסיפים כח
 וחזק

בארץ נוסבת בחיותיה וברחובותיה
 חזר ופירסם כי דראשון לרוזנות
 הזרעים וה' לשום שפלים למרום והם
 הזרעים כי יולדים ויצמיחם ונתן זרע
 לזרע ולחם לאוכל' וחשני לחזק
 אנשי הארץ והיא וכל תולואיה דפוא
 ירפא וז' קודרים שהם הקודרים מני
 חרב כמשה (הייתי ביום אכלני חרב)
 והמים מלחחים האויר ובכן קודרים
 שגבו ישע כי הנשמים הבאים בעתם
 ובזמנם הצריך להם יהיה האויר זך ושוב
 ותמעינות והנהרות טובים ויהיה זר
 סבת בריאות לגופם וז' ונתתי
 נשמיכם בעתם!

אמנם בראה לעד לדקדק מה שלא
 דקדק החכם הרמ'ע ז' מה
 ר' תיבת ישע זאת הישועה מאי היא כי
 לפי פירושו ז' מה שייכות יש לישועה
 בגשמים הילל קודרים שגבו גופם או
 שגבו כחם אבל ידוע כי בהיות
 ישראל עם מרעיתו עושים רצונו מוסיפי'
 חזק ואומץ וכח וגבורה למעלה כמשה
רוכב שמים בעורך אבל חו
 בהיותם בהפך מתישים כחו של מעלה
 כמ'ש צור ילדך תשי (ובאו בנים
 עד משבר וכח אין) וז' שבענין המטר
 מלבד התועלת הגופני והגשמי הנמשך
 לעין כל שמגדל הזרע ומלחלח האויר
 והוא סבת בריאות האדם.

גם נמשך גם כן תועלת אחר גדול
 ורם הלא הוא ניהו שראו כל
 עמי הארץ והעולם כולו כי ה' הוא האלה'
 המשגיח על העהו השפל בהיותו נתן
 מטר על פני ארץ מה שלא עשה כן שום
 אלוה בעולם כמשה (היש בהכלי הגוי

חזוק ואומץ ה' כב יכחל כי בראותם
 עדיקים וישרים וישיעים הקב"ה כה"ת :
 וזרזו לעד מה שאמרו רז"ל והביאו
 החכ' הרמ"ע ז"ל כבר (רב חנין
 דצפרי בשם ר' חנין שמואל בר נחמן
 אמר מפני ד' דברים חזר בו הקב"ה שלא
 תהא הארץ שות' אלא מלמעל מפני בעלי
 זרועות' ובשביל להדיח טללים רעים'
 ושיהא הגבוה שותה כנמוך וישיהיו הכל
 תולים עיניהם כלפי מעלה הוד' לשום
 שפלים לזכרון') ואמר הרמ"ע ז"ל וזה
 לזכרון הודו על כל מה שנאמר כי עם
 חיות שבראשית נאמר (ואני יעלה מן
 הארץ וגו') אפשר בכלל בו הגדלות
 והמעיינות חזו בו ואמר למטר השמים
 תשתה מים ומשם ואילך הכל תלוי ביהו'
 וזה לתועלת והכרח' כי השני סבות
 ראשונות הם לתועלת והאחרונות להכרח
 כאשר עניןך רואו וכתובם להדיח טללי'
 רעים מהארץ והנשאף לעורך החיים
 נשישתה הגבוה כנמוך והם דלתועלת
 וזה הכרח שפירשנו בכתוב עבד' וזה
 ובמחילה מכבודו כי לעד כונה רז"ל היא
 במש' מה שפירשתי אני בפסוק לשם
 שפלים וגו' והוא שאזל מפני ארבעה
 דברים חזר בו הקב"ה שלא יהא איד עולה
 מן הארץ והשקה כמש' החכם רק למטר
 השמים תשתה מים' הא מפני בעלי
 זרועות שלא יהא אוד לוקח מים לשרוה
 והאחר רואו ואין לאל ידו לקחת גם
 הוא כי איש עני הוא וזש' הנותן מטר על
 פני ארץ כקטן כגדול כעם ככהן כולם
 שוים לטובה וכולם מקבלים כאחד מן
 השמים חיודים פרו למטה לארץ'
 גם תועלת שני להדיח טללים רעים

שזה דבר ללחלח האויר וזה אינו תלוי
 לענין הזרעים הנזרעים רק לבריאות
 האדם והא' ושולח מים על פני חוצות
 שזה טיף לרזולכים בחוצות שחשך
 משחרור תארם מן החום והיובש ובודד
 הם מתלחלחו ואין לזרעים שייכות כזה
 אכר' עוד ושיהא הגבוה שות' כנמוך
 ויראה לי להקשות שהיה
 ושיהא הנמוך שותה כגבוה שהיה לוקח
 סדר הכתוב שמדבר בו זאת הדרשה
 לשום שפלים למחוס רחי טמנות
 הקטן והנמוך לגבוה אם כן הידל ושיהא
 הנמוך שותה כגבוה שנאם לשם שפלי'
 לזכרון אבל לא לומר ושיהא הגבוה
 שותה כנמוך' גם אדקדק בלש' גבוה
 מהרצו לרמז חז"ל במלה גבוה :
 אמנם לעד רצה לומר מפני ארבע'
 דברים חזר בו הקב"ה שלא
 תהא שותה אלא מלמעלה' הא' מפני
 בעלי זרועות כמש' הנותן מטר על פני
 ארץ הזרועה' והכ' בשביל להדיח טללי'
 רעים כמש' ושולח מים על פני חוצות'
 והג' שיהא הגבוה שותה לעד גבוה מעל
 כל גבהים ית' שמו שותה ויבקבל תועלת
 כב יכול במטר השמים כנמוך שהיה
 עם ה' היושב פה לכמה לארץ כי ידוע
 כמש' שמתראה השגחתו ית' במאד מאד
 בענין דהשמים ובודד מוסיפים כח
 למעלה אם כן זש' ושיהא הגבוה לרמוז
 להקב"ה שהוא שותה וכי יכול מקבל
 תועלת כנמוך שכונתו ית' להריק נכח
 עד בלי די ואם הם אינם באמינים
 בהשגחתו מונעים השפע והוא בתכלס
 ח"ו שלא עשה רצונו שהוא להריק ברכה
 אבל בראותם ובמש' ומורים בהשגחתו
 יתב'

204

248

ית' כמו שתקנו רז"ל מודים אכחנו לך
 על כל טפה וטפה אז מוספים כח וחזק
 ואומין למעלה כב יכול וזהו לעד שרמוז
 גם כן בענין המטר ער שירד מטר ויהיה
 חזן ולקראת כלה לרמוז להקב"ה גם כן
 מלבד הפשט אם כן זהו שאמר ושיהיה
 הנכונה לרמוז לני ית' כב יכול ישתה ר"ל
 יקבל תועלת כמטר היורד כי אז יורד
 בהשגחתו ית' וזהו סבה שנעשה רצונו כי
 הוא המשפיע ומריק ברכה נמצ' ששונה
 ונקבל תועלת כב יכול הוא ית' כנמוך
 שהוא האדם הושב פה למטה בארץ
 וזה תועלת שלישי והתועלת הרביעי
 שיהיה הכל תולים עיניהם כלפי מעלה
 ר"ל מלבד התועלת נשמי שיש לרדם
 בענין רמז שמגדל רצמחים גם
 שמלחח האוויר יש להם תועלת אחר
 גדול עד מאד לאין חקר והוא שיהיו הכל
 תולים עיניהם כלפי מעלה ר"ל ומאמיני'
 בהשגחתו ית' ומאמינים שכל השגחה
 הנבאה להם היא מאתו ית' ואינה בהודמין
 ובוה דרם צוספים כח למעלה ורדם
 פשיגים השארות הנפש שהוא דבר
 החזני ועונג נפשי מלבד התועלת ה
 הנשמי ושב' עת' שיהיו הכל תול' עיניה'
 כלפי מעלה רמז במלת הכל ר"ל חכם
 יהיה או סכל יהיה וצ"ן צריך לו מורה
 הדרך ודרך ישמן אור השגחתו ית' כי
 ענין המטר יורה דעה לדעת את ה' שהוא
 משגיח אם כן זו היא הראיה שמביא
 בפסק לשום טפלו' למרום יר' השפלים
 שהם שוכני בתי חומר היושבים פרה
 למטה בארץ כענין המטר ישיגו באמונת
 ההשגחה לזה סמך בעת' שיהיו דכל'
 תולים עיניהם כלפי מעלה שנאמר

לשום שפלים למרום ר"ל שיאמינו
 בהשגחתו ית' גם תועלת אחר גדול
 שבזאת האמונה שיאמינו הם סכר
 להחזיק כב יכול לרוכב שמים בעזר
 וישתה רגבוה כנמוך כמו שאמר וזרו
 וקודרים שגבו ונתנו כח כב יכול לנבוה
 ית' שמו להשיע להם כעת צרתם הואיל
 והם מאמינים בהשגחתו יתברך ובוה
 מפר' מחשבות ערומים והערימה
 שלהם שהם מכחישים השגחתו יתברך
 אבל מראי' תומה ותחיה ערמה וימרוהו
 למזמה באמרם המלך הקדוש נכדל
 ופשוט היאך נאמין שישיגו בעת'
 השפל הלילה לאלי' ית' מדבר כזה
 ובוה רענין של מטר מפר' מחשבות
 ערומים כי דאו כל עמי הארץ טף ונשים
 השגחתו ית' בעת' ובוה לא תעשינה
 ידיהם תושיה וחתשת כח למעלה כי
 כשמכחישים השגחתו ית' הם מתישים
 כחו כב יכול אבל עתה בראותם זה
 יודו על כרחם על כל טפה ושפה ולא
 תעשינה ידיהם כמה שגונבים וגזלים
 ואומרים מי יודענו ומי רמאנו ולא
 תעשינה ידיהם דר' תשת כח למעלה
 זהו כי הכל יודו וישבחו לו ית' שהוא
 צופה ומביט סתרו וזש גם כן לוכד
 חכמים בערמם ר"ל לוכד חכמים
 כארס וכיוצא שהם מכחישים השגחתו
 ית' אבל אינם כמין הראשון שהראשון
 הוא לנבוה רצח ונאוף לייפות' שענותיה'
 אומרים מי יודענו ומי רמאנו אבל פרה
 הוא ממש מרוב חכמתם כארס וכיוצא
 הם חוקרים ודורשים אם יתכן השגחתו
 ית' ואחר כך נמנו ונמרו כי השגחתו ית'
 תפסק מגלגל רזירה ולמטרה כסכרת

227

אנוש יוכיחנו **אלוה** ומוכר
 שדי אל המאס : ואדוק למח
 התחיל בלשון נסתר וסיים בלנוכז ומוכר
 שדי אל המאס הילל אל מאס :
האמנם יודע כי כל כונת אליפז
 ית' ולא תפסק מגלגל הירח ולכשר
 כסברת איוב והביא ראיה נגלית וברוח
 כשמש מענין דבמר והשלים שזנח
 בזה מפר ומכיל מחשבות ערומים גם
 המדברים על השם ית' תועה שאומרים
 כי יודעו זמי רואנו זה טעם (וישע
 מחרב) הדע מה היא החרב כפיה שוד'
 ותה מחרבות צור' ומחרב פיפיות כמח
 שמדברים תועה ויחפאנו על ה'חש וישע
 מחרב מה הוא החרב כפיהם שהוא יותר
 מחרב גם מיד חזק אביין כי בראיות
 השגחתיות בענין דבמר שגבנו כמנו
 בענין פרעה בראיות המטר והברד אמר
 צא והקטירו אל ה' פדני אלא שאמר כך
 ה הכביד את לבנו אל זה שאמר (ומיד
 חזק אביין) זה עושה ירדות גשמים
 גם ותהי לדל תקוה כמש כי יתחזק לבנו
 ויאמר שיודשו השם ית' כנשר נעוריו
 גם עלתה כסברת איוב בעצמו קפצה
 פיה בראותם השגחתו ית' בענין המטר
 ואם אנו רואים במקום תקות הדל לשוב
 ונהפך עור זה מדבר זה בא אכן דע
 בלא פגע לזא דבה אשרי אנוש יוכיחנו
 אלוה כי אין אדם צדיק בארץ ולמק
 בתוכחות על עין יסר אותה אל התולדות
 כהדרוש הזה היא כי מוסר שדי המאס
 כי בלי ספק כשגיה עליך הקבה כמו
 שהוכחתי מענין המטר ואם באו עליך
 הייסורין הוא למק איוה עין ולזה מוסר

שדי

ארס' וזה מרוב חכמתם לזא שבנין
 המטר היא ראייה ברור לטבר מתלעותיה'
 זאברה חכמתם וזא' לוכד חבמים
 בערמם ועצת נפתלי נמהרה :
 וזמם יפגשו חושך וכליליה
 ומששו בצהרים : לפי שלא ראו
 אור התורת ולא נגה עליהם גם את
 פעל ה' לא הביטו בענין המטר ורחו
 החשך והאפלה שיכנה אליהם ותהי
 לדל תקוה ועולתה קפצה
 פיה : כל לדל ולעני היא תקוה זה
 הענין של דבמר כשם שהעץ הוא
 לפעמים יבש והמטר הוא סבה ללחלו
 ולהוציא העלין ונשא ענף ועשה פרי עם
 היותו עץ יבש עם כל זה המטר הוא
 סבה ללחלו כן יעשה בו השם יתברך
 שאף על פי שהוא דל ואביין עם כל זה
 השם יתברך שהוא משיג בעהו השפל
 ושיבוה בכרוש רענן כמנו פריו נמצא
 כמש השם ית' **כמנו פריך נמצא** :
 וזו ותהי לדל תקוה ותהי ירדות הגשמי'
 לדל תקוה לחדש כנשר נעוריו ועולתה
 קפצה פיה וזי שמיחיש השגחתו ית'
 אז יקפץ את פיו כי לא יוכל לחלוק על
 ההשגחה כי כל העולם כולו כדאי הוא
 לגדל חלוק עליו כמה שראו כל עמי הארץ
 השגחתו ית' בענין המטר ברור כשמש
 השגחתו ית' בעהו השפל ולזא ועולתה
 קפצה פיה ואם אני רואה שבמקום קוה
 לשלם אין טוב לדל המקוה זאת אמרת
 הזיטב ויטיב השם ית' עם הדל ויחדש
 כנשר נעוריו כעץ רענן והוא רואה כי
 כל יום יום קללתו מרובה מחבירו חו'
 ומי יתן איפה ואדע השגחתו ית' האך
 היא לזה השיב איפואם **הנה אשרי**

שדי

אל תמאס וילזה דבר לנכח לפי שתולדת
כל הדרוש היא זאת אם כן נמצא מורה
הדרך ישכון אור השגחתו ית' בתחתונים
ענין ייודת רגשמים וזה אמרו גדול
כתעניות פק :

אמר ר' אבהו גדול יום
הנשמים מתחית

המתים
לצדיקים ואלו הכא בין
לצדיקים בין לרשעים ופליגא
דר יוסף דאמ' מתוך ששקולה
נתחית המתים קבעורה
נתחית המתים אמר ר' הונא
גדול כיום שנתנה בו תורה
לישראל שנאמ' יערוף כמטר
לקחי רבא אמר מיום שנתנ'
בו תורה שנאמ' יערוף כמטר
מינתלה במי הקטן בגדול
אמר רבי חמא גדול כיום
שנבראו שמים וארץ שנאמר
הרעילו שמים ממעל ושחקי'
יזל צדק תפתח ארץ ויפרו
ישע אניה' בראתיו בראתים
לא נאמר אלא בראתיו אמר
ר' אושעיא גדול יום נשמים
שאפילו היישיעה פרה ורבה
בו שנאמר תפתח ארץ ויפרו
ישע

ויראה לירדק למח מסדר
הגמר ושינה בחלוקה

המאס' הוא זה היה לוקח כולם כסדר
חלוקה הראשונה שמורה שגדול יום
הנשמים מתחית המתים וכן היה לו
לקחת בשני החלוקות אחרות קודם
לחתחיל במיסרא שמורה שיותר גדול

יום הנשמים מיום שנתנה בו תורה
וגדול יום הנשמים שאפילו היישיעה
פרה ורבה בו וכוה האופן היה דחולך
המאמר על הסדר ועל משקל א' או היא
לו להתחיל אמר רבי יוסף גדול יום
הנשמים כתחית המתים ופליגא דרבי
אבהו דאמר גדול יום הנשמים מתחית
המתים וכן אמר ר' הונא גדול כיו' שנתנ'
בו תורה וגו' רבא אמר יות' מיום שנתנה
בו תורה וגו' אמר רבי חמא גדול כיום
שנבראו שמים וארץ וגו' אמר ר' אושעיא
גדול וגו' נמצא שמסדר הגמרא היה
לוקחם על סדר אחד אבל עתה אינן
החלוקות שוות קודם מתחיל שגדול יום
הנשמים ופליגא וגו' ואחר כך מתחיל
גדול כיום שנתנה בו תורה לא הולל כי
אם גדול יותר מיום שנתנה בו תורה ואחר
כך להביא סכרת ר' הונא גדול כיום
שנתנה בו תורה ונמצא שהחלוקה כולם
היו הולמת כסדר ואופן א' :

האמנם ידוע מה שאמרו כי ירד'
הנשמים מלבד התועלת

וגדול אשר עושה המטר לכל מיני
הזרעים והצמחים והאילנות שהוא מחיח
אותם ומהות אותם ונותן להם המטר
האיהוקים לשום שפלים למרום מלבד
זה יש תועלת שני שהאנשים אשר גופם
חרה מני חורב כיום הקיץ שגבו ישע
עתה כמטר שמחלחל האויר ובכך ק
קודרים חזרו לקדמותם כי רגשמים
הבאים בעתם ובזמנם הצריך להם ויהיו
זך ושוב האויר והמעינות והנדור טובים
השנים ויהיה זה סבת בריאות וחיות
לגופם כמש הרמאץ זל' על פסוק ונתתי
גשמיכם בעתם נמצא שהגשמי' מועילי'
לדעים

לרעים גם לגוף האדם שמחיה אותו :
 גם יש לאדם תועלת שלשי
 מן דשליטה הכי נכבד מכל
 בית אביו הלא הוא שכשהאדם הוא
 בעינו גבורת גשמים דיוורדים על
 הארץ והולידה והצמיחה הוא מאמין
 בעיקר מעיקרי התורה שהקבה מוחיה
 בתים כמו זה כמו זה וראי זה כראי
 זה ולזה אמר בעל גדול יום גשמים
 מתחית המתים דאלו תחית המתים
 לצדיקים אבל הרשעים חולכי' לחרפות
 ולדראון עולם ואלו הכא גבורת גשמים
 מחיה בין לצדיקים בין לרשעים וראו
 כל עמי הארץ שהוא מחיה מתי ויאמינו
 בה ובמשה אמת ותורתו אמת אם כן
 גדול יום הגשמים מתחית המתים ולפי
 שנראה לו לבעלי הגמרא זאת הסכרה
 זכה וברה בשפת ברורה לוח לקחה
 ברישא והתחיל ואמר אמר רבי אברו
 ופליגא דר' יוסף כלו' ר' אבהו חולק על
 סברת רב יוסף ואע"פ שראה סברתו לא
 יישר בעיניו למה שנראין דבריו של ר'
 אבהו ולזה להיות כי ישרו דברי ר' אבהו
 בעיני מסוד הגמרא לזה פתח ברזם
 ואמר ופליגא דרב יוסף להורות כי דברי
 ר' אבהו עיקר שראה סברת רב יוסף ולא
 ישרה בעיניו כי רב יוסף אמר גדול
 בתחיית המתים דווקא ולא יתור והואיל
 ושקולה בתחיית המתים קבעה בתחיית
 דמתים * ובמחילה מכבודו והורו
 אדרבא ממקום שבא והביא ראיה משם
 כראין דברי ר' אבהו כי יותר גדול יום
 דגשמים מתחיית המתים שכן תקנו
 מסדרי התפלה אהרן גבור לעולם
 וגו' ר' אפילו עתה בזמן הזה שאנו

בגלות ואיך נפלאותיו ונבורותיו הוא
 גבור וזה דמדו כתיבת לעולם והוא
 שהקבה מחיה מתים וזה הוא פעולת
 גדולה אבל יש פעולה אחרת ית' גדולה
 ממנה והוא רב להושיע מרבה להושיע
 בין לצדיקים בין לרשעים כמה שמישב
 הרוח ומוריד הגשם בין על הטובים בין
 על הרעים והא רב להושיע שאם הירח
 מוריד בלבד על הצדיקי' לא היה מרבה
 להושיע רק עושה מרה ששורת דהיין
 מחייבת אבל עתה שיוורדים גשמים בין
 על הטובים בין על הרעים ומעיל
 לעולם כולו כמצא רב להושיע תשועה
 במורה בין לראוי בין למי שאינו ראוי
 ברמה במש' רב להושיע וזש' מכלכל
 חיים כחסד רל' כחסד שהוא לפניו מן
 השורה לרמוז כי הגשמים עושי' תועלת
 בין לצדיקים בין לרשעים וכוז' בראותו
 האדם כי הקב"ה מוריד גשמים וכוז'
 להאמין כי הקב"ה מחיה מתים בהית
 ברחמים רבים :

ובזה יובן למה כפלו אנשי כנסת
 הגדולה כמה שאמרו ב' פעמי'
 תחיית המתים בואת הברכה * אמנם
 רצה לומר אתה גבור לעולם ה' אפילו
 בזמן הזה שאנו בהסתר פנים למה כי
 הקב"ה מחיה מתים אבל הצדיקי' יקומו
 והרשעי' חולכים לאבדון אמנם בירידת
 גשמים שמחיה לעולם כולו רב להושיע
 משוב הרוח ומוריד הגשם בין לטובים
 בין לרעים כרמוז במלת רב להושיע
 זהו הריבוי להרכיב לרעים גם כן והא
 מכלכל חיים כל הי' כחסד יאף על פי
 שאינו ראוי לקבל כרמוז במלת חסד :

ובזה יבוא להאמין שהוא ית' כוחו
 לח א 35 I מתים

24

272

יהיו כראוי ולא עליהם יהיה הנשם שבה
 יערוף כמטר לקחי נשם שהמטר צריך
 הכנה מלמטה כן לקחי נשם כן צריך
 הכנה והזמנה מילתא היא לקדש עצמם
 מלמטה **רבא** אמר יותר גדול
 מנשם שנתנה ברתורה ונלמי בתלה במי
 ונלמי באלו שם כולם היו צדוקים חסידים
 אנשי מעשה בראותם את מעשה ה' פי
 צדקה הוא וכל העם יראים את הקולות
 וראים את הנשמע את דבר אלהים
 שמים או שמעת ירמי האישי אשר ראה
 בראות אלהים ולא יורד כעפור דור
 בודדת מקנה אבל בענין הנשמים
 אורחים בין לטובים בין לרעים ולרע
 הוא גדול מיום מתן תורה זהו גדול פי
 שם היו כל כך טובים וישרים בלבבותם
 ופה בכבודת נשמי נשם המטי עקלקלותם
 וקבלו תועלת מהם ועם זה נוסף
 לומר שבמאז ופליגי ר' אבהו רוב יוסף
 פליגי נשם כן רב הזנא עם רבא אלא
 שהאשתי דברו בעיקר תחית המתים
 ואלו דברו בעיקר תורה מן השמים אבל
 בענין מחלוקתם שוים הם לטובה עם
 הראשונים גם נמשך תועלת אחד
 מירידת נשמים והוא מאי דאבר ר' חמא
 גדול יום ירדת נשמים כיום שכבר אז
 שמים וארץ שנאמר (הרעופו שמים
 ממעל ושחקים יזלו צדק תפתח ארץ
 ויפרו ישע אני ה' בראתי) בראתים לא
 נאמר אלא בראתי רל שמורה על פתח
 יסוד מיסודי הדת עם היות שורמכם
 זל לא מנאו בעיקר מעיקרי הדת עם
 כל זה לא נופל להכחיש שהוא פגרת
 ויסוד נשם כן הרוש העולם שהשם יתב'
 חרשו מאין מאפס משמורת מתוח
 מוחלט

מדתם שהוא עיקר מעיקרי הדת אם כן
 לאה מסדר הנמצא בזה בדברי ר' אבהו
 ונקט ברישא דבריו ואמר ופליגי רב
 יוסף לפי שבראין לבעל הנמצא יותר
 במוחים ואף על פי שהיו לפניו אלו
 הב' מימרות הא' של ר' אבהו רוב של
 רב יוסף עם כל זה עשה עיקר מדברי
 ר' אבהו ואמר ופליגי רב יוסף שהוציא
 ר' אבהו חולק על רב יוסף והאמת אמו
 עמו בלוכר אלא לר' אבהו אם כן הרי
 שביירות נשמים בא האדם להאמין
 בתחיית המתים והוא כל עמי הארץ עין
 בעין גבורת נשמים הורדי למטה לארץ
 וחולידה והעמי חרובה מאמיני בתחיית
 המתים גם נמשך תועלת שני
 והוא שבאמינים כי תורתנו מן השמים
 ואינה נימוסית כשאר דתות בני אדם
 גם בני איש חזק עיקר מעיקרי תורתנו
 וזו אמר רב הזנא גדול יום הנשמים
 כיום שנתנה ברתורה לישראל שנאמר
 יערוף כמטר לקחי רבא אמר כיום
 שנתנה ברתורה ונלמי :
אדקדק למה לא אמר ופליגי
 במש' למעלה אמנם דת
 מורה בפירוש מש' למעלה כי למעלה
 היתה דרשת ר' אבהו וות' אפיתית בעיני
 מסוד הנמצא לזה נקט ברישא ואמר
 ופליגי אבל עתה שקולים דם דברי
 שניהם ולא יש ראיה לזה יותר מזה
 הלין מסוד הנמצא לא אמה ופליגי רק
 אמר רב הזנא ונלמי אמר ונלמי וקומת
 רב הזנא להמחיש גדול יום נשמים כיום
 שנתנה ברתורה לישראל וכשם שהתורה
 לא קבלה עה שהיו נפוני וקדשו עצמם
 מלמטה כן גם כן היתה נשמים אם לא

מחולט ואינו קדמון בסדרת הפילוסופי
 וזה אנו רואים אותו בעמק המטר כי איך
 יעלה מן הארץ והשקה הארץ ועל הרוב
 במקומות הגללים מהארץ הוא מהאידים
 יביאם הרוח ממקומו אדמי וזלתם ומה
 שזה דרכו אינו מיוחס אל הקרי והזרמן
 ומה שיחוס אל הקרי והזרמן הוא ראוי
 שיהיה מועט ואנחנו נראה המטר תמיד
 בעת שהעולם צריך לו בדרך שנשלמו
 הצמחים זה מורה על שהוא יחב' מחושי
 בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית :
 ולזה הביא ראיה עצומה מפסוק
 דרעיפוגו בראתים לא נאמ'
 אלא בראתיו כלומר עתה איני מדבר
 על הברואה הראשונה שבראתי העולם
 זולתי בלתי על בריאת הנשמים שהוא
 המכונה בפסוק בלשון ישע והוא לשון
 יחיד אני ה' בראתיו לישע החו שהוא
 על ידיה נשמים אם כן מכאן ראיה
 על הרוש העולם שאינו קדמון והט בעת
 בראתים לא נאמר כלומר אין צרי' לומר
 בראתים אבל באומר בראתיו שהוא
 חוזר לישע הנזכר בפסוק שהוא רומז
 לירידת נשמים מכאן ראיה על חרוש
 העולם :
 ד' אשעיא ואמר גדול נשמים
 וגו' הוא חזק עס ר' חמא לפי
 שהוא אמר כי גדול כיום שנבראו שמים
 וארץ אמר ר' אשעיא גדול יום נשמים
 דל גדול מיום שנבראו שמים וארץ לפי
 שאפילו הישועה ופרה ורבה בו * ולהבין
 היטב הדבר אמר כי ידוע ומפורסם כי
 יש ב' מיני אופני ירידת נשמים * הא'
 בשבע כי איך יעלה מן הארץ או התנן
 תפלה מים מן היס חו יהיה אם

בהמצא לחות בכשן הארץ וחוס חזק
 מעלה נשיאים ומריק' למטה על הארץ *
 אמנם יש מין אחר יותר נכבד ונפלא
 והוא המים הירודים ממעל לרקיע בלי
 עליית איד מלמטה כאשר יקרה בזמן
 הבצורת בעת חליצת החסיד מנעליו כי
 יבוא בעת הצורך יהיה מוכן המטר או
 לא יהיה מוכן וכמו שהיה אומר אליהוא
 פי יגדע נטפוי מים יזוקו מטר
 לא יאור : אשר יזלו שהקים
 ידעפו עלי אדם רב : אף אם
 יבין מפרשי עב תשובות
 סוכתו : הן פרש עליו אורו
 ושרשי היס כסה : כי בס ידון
 עמים יתן אוכל למכבוד :
 על כפים כסה אור ויצו עליה
 כמפניעו יגיד עליו ריעו מקנה
 אף על עולה : דל כשיגרעו נטפוי
 מים נטיפת המים אשר יזוקו מטר דל
 אשר יתיכו מטר לסבת האיד אשר יעלה
 מן הארץ ועתה לא יעלה האיד לא יודע
 סבה שבקית ולא יהיה כסר אצו אדמי
 שחקים מהמים אשר ממעל לרקיע :
 והדקק כפל יזלו וירעפו ורמח למש
 חזל בתענית על חובי המעגל בשענ
 ענה ועמד בתוכה ואמר רבשע איני זז
 מכאן עד שתרחם על בניך ותחילת
 נשמים מנטפין אמר איני שואל אלא
 נשמי בורות שיהיו ומערת * התחילו
 לירד בזעף אמר לא כך שאלתי אלא
 נשמי דעין ברכה ומרבה וזל אליהו רומז
 לזה אשר יזלו שחקים בתחלה טיפים
 טיפים כמש המטנה שאמר התחילו
 נשמים מנטפין ואחר כך כששאל נשמי
 בורות שיהיו ומערת וירעפו בריבוי
 לה ב 35 2 עלי

211

חוני המעגל ואמר מפניע ולא מתפלל
 לרמוז מש המפרשים ז"ל כי אליהו זכור
 לשוב לפעמים היתה תפלתו לטובת
 ולפעמים להפכו כמ"ש ח"ה' אם יהיה
 טל ומטר כי אם לפי דברי רז"א מפניע
 כי יש פגיעה לטובת ויש פגיעה לרפך
 ורז"א יצא עליו בעבור מפניע כשם
 שיחפוץ כך יעשה בשמים ובארץ אם
 לטובת אם לרעה וכו' הפסוק גלה כי
 חקב"ה על כפים כסה אור ותכף הריקן
 על הארץ בעבור המפניע ומתפלל
 כאלוהו' גם יגיד עליו רעו שהוא עוצר
 הנשמים לפעמים גם כן שהרי מקנח
 ר' לקנן אף וחימה העלה בעולם שאמר
 לו האתה זה עובר ישראל וזו מקנח אף
 על' עולה וזהו מ"ש לקמן בפסוקי אחר' :
אף ברי ישראל עב יפיו ענן
אורו והוא כסבות מתהפך
בתחבולותיו לפעלים כל
אשר יצום על פני רתבל
ארצה אק לשבט אם
לארצו אם לחסד ימצאהו
 ואז"ל בתעניות אף ברי ישראל עב פלמח
 שענני מטר קשים והקב"ה משהיה
 עליהם מטר ומנין ששטם שמשויה
 עליהם לרמזו כן משהיה עליהם
 להפסיקתל אף ריבה עב אם כן לעז
 יאמר המתוב אף ברי רל בני כי ידוע
 שהצדיקים הם נקראים בניו שנאמר
בניו אתם לה' אלהיכם וה'
 אף בני כחוני המעגל שנאמר עליו ככן
 שמתחנן לפני אביו ועשרה לו רצונו
 ועליו הכתוב ואמר (ישמח אביך ואמך
 ותגל יולדתך) אף בני כחוני וכיוצא
 ישראל עב ואמר לא כך שאלתי והו'

עלי אדים רב בעבור זכות אדם רב
 כחוני וכיוצא גם פירשו עלי אדם רב
 בעבור ריבוי אדם דנפיש זכותיהו'
 גם יש מין שני מרמזר אם יביגרו
 פרישת העב כנפיו לבלוע מי אוקיינוס
 אימתי כשישאו סוכתו רל אחר הרבת
 ונשיאת סוכתו שהיא סוכה של מערה
 בחג הסוכות לפי שהנשמי' בחג הם סימן
 קללה לזה ממתין עד שירימו סוכתו
 ויסודות ואז פורש כנפיו לבלוע מי
 אוקיינוס ואז פורש הואל ית' על רעב
 אורו שהוא המטר כדברי חז"ל כי כל אורה
 הנו' באלו הפסוקי' הוא מטר אם כן ריקן
 פורש על העב אורו שהוא המטר ושרשי
 הים כסה העב הנו' וכונתו ית' באלו שני
 מיני אופני הנשמים כי הם ידין עמים
 כשהם רשעים כולם אם בהבאתם בדרך
 המכוב' גם יש מטר מוזק במקומות
 שאינם צריכים להם כמ"ש חז"ל על בבל
 וכיוצא : אם במגיעתם מהם וירוח
 רעב על הארץ לסבת עציות גשמים
 וז"ל כי הם ידין עמים גם כהם יתן
 אוכל למכביר רל לרוב כמו מים כבירי
 רל אפילו שיהיו רשעים אם יש בתוכם
 רוב כשרים יתן אוכל לסבתם כי העולם
 ברוך אור רבנו וז"ל למכביר ולפעמים חן
 על כפים כסה אור כפים רל עננים כעב
 קטנה ככף איש ורל אני רואת שעל
 עננים קטנים ככף איש שאז לא היתה
 טם ריבוי אדים לרמזו על הארץ
 ותכף ומיד כסה אור השמש שנתרבת
 העב כל כך עד ויכס את כל הארץ
 וז"ל כסה אור יצו עליו השם ית' צוה על
 זה בעבור מפניע ומתפלל כאלוהו' ז"ל
 כימי אחאב או בקדמון כן גוריון או

מורה

245

שורח לעבי גם אחכ התפלל שלמו
 להן רגשמים יפץ ענן אורו המטר שלו
 כידוע שהארץ אף על פי שהיו השמים
 מקושרים בעבים כדברי אליהו הוא
 מטר והוא יפץ ענן אורו והוא מסכות
 מתהפך בתחבולות לפעלים רצה לומר
 הקרוש ברוך הוא שנק' הוא מסכות
 טבות ותחבולות רבות לאפים ולרכבות
 לעשות באמצעותם כל אשר יצוה על
 פני אדמה אם לשבט כמ"ש חז"ל אם
 לשבט לחרשים ולנבעות כי לפעמים
 הקב"ה עושה דבר חדש כמ"ש חז"ל בירוש'
 דר"ה תגי רשב"י הרי שהיו בשמים ברוך
 ונגזר עליהם גשמים מרובים ובסוף
 המטר לפחות מהם אי אפשר מת עושר
 הקב"ה מפיון לימים ולנהרו ולמרבנות
 שלא תהנה הארץ מהם ומה טעמא
 להמטיר על דרך לא איש אם כן הוא
 אליהו אם לשבט לפעמים יורדים
 גשמים בעולם ליסר האנשים ולזרז
 במקום שירדו בשדות וכרמים וביוצא
 יורדים בארץ לא זרועה ובהרים ונבעות
 וכפיכן לימים ונחרות והוה ליסרם וידעו
 כי יד אלוה עשתה זאת גם לפעמי עושה
 המטר באיזה מקומות יותר רע מטוב
 כנבל ומצרים וכיוצא והוה אם לשבט
 ואם לארצו ר"ל כשהם כשרים הגשמים
 יורדים במקום הצריכים להם גם
 כיון לעד כי לפעמים יורדים גשמים
 בעבור ישראל כמ"ש אליפו הנורן
 כמ"ד על פני ארץ ושולח מים
 על פני הרצות וכמ"ש חז"ל שהעולם
 כולו שותה מתמצית א"י והא המתן מטר
 על פני ארץ זו ארץ ישראל ומטס שולח
 פים על פני הרצות שאר העולם אם כן

זש אם לארצו אם לסכת ארצו יורדים
 לפעמים גבורות גשמי עס היות שאינם
 ראויים ואם לחסר לסכת חנא וחסדא
 ורחמי עס הנותם בלתי ראויים ימצאו
 המטר ועל פי הדרך הזה נמצא
 שהפסוקים של והוה מסכות וכו' אם
 לשבט וכו' הם מרברים על ירדת גשמי
 ודלא כפירוש החכם השלם הרמב"ע ז"ל
 שמדבר על עזירת גשמים והוא החפך
 דברי חז"ל בפסוקים ופירושי יצוק עס
 דברי חז"ל ואתה תכחז
באופן בירוש' מיני גשמים הא'
 העולה מן הארץ והב' היורד
 מלמעלה כמ"ש הכתוב ופתח ה' לך
 את אוצרו הטוב את השמים
 לתת מטרי ארצך בעתו כי זה
 נקרא אוצרו הטוב שהוא בשמים ויתן
 אותו בעתו בעת הצורך כמ"ש לא לבד
 בזמן שימצא האיד והוה המין מהמטר
 שלא נמסר ביד שליח ומפתחו בידו ית'
 ואינו פתח אלא לישראל שנאמר למטר
 השמים תשתה מים ולנו המים
 ואין לזרים אתנו וכמו שפירשתי אם
 לארצו זה יאמר עליו (וכתתי גשמיכם
 בעתם שבלילי שבתות וביעי' ועל שני
 מיני מטר אלו אמר הכתוב ברכות
 שמים מעל ברכות תהום
 רובצת תחת אם כן זש ר' אושעיא
 גדול יום גשמים ר"ל מיום בריאת שמים
 וארץ כי שם נתן טבע מוטבע לאיד
 שיעלה מן הארץ והשקה את העולם
 אמנם זה הפסוק אשר הכי' ר' חמא
 לראיה אדרבא במקום שבאו שם נאמר
 שגדול יום גשמים ר"ל כשיש עזירת
 גשמים ואחר כך יורדים באופן שהיום

והוא

276

הוא הוא יום נזכר בפי הכל זה רמז
 במלת יום נשמים גדול יום זה מיום
 שנבראו שמים וארץ למה שכבר יצא
 שמים וארץ לא היה כי אם איד יעלה מן
 הארץ שהוא מין המטר הראשון שאמר
 אבל עתה הוא מהמין השני שכן מורה
 לשון הפסוק שהביא דבי הוא לראות
 שכן אמר הרעיון שמים ממעל ושחקים
 יתלו ערק שמורה באצבע כי אצבע אלה
 הוא והוא ממין המטר השני היורה
 מלמעלה כגש וזהו אמר ויפרו ישע
 טאפילו הישועה פרה ורבה בו וידוע
 שלשון ישועה מורה למעלה מן הטבע
 כמו שפירשתי בפסוק ותשועתי
 צדיקים מה מעוזם בעת צרה
 דל תדע אימתי הישועה באה מהקבץ
 ואינה בדרך טבע כשתראה שהאדם
 שהוא בתוקף צרתו ותכף ניצול ממנה
 זה מורה באצבע כי מאת האלהים הוא
 טאילו היה בדרך טבע היה הדבר יורד
 מעט מעט בירידה במשל החולי יש בו

ג' זמנים עליה עמידה ירידה מעט מעט
 אבל אם הוא בעליה ותכף נתרפא
 (כמשחל ביניתיא מחלבא) אז בודע
 בשערים כי יד אלוה עשתה זאת אם כן
 זשה ותשועת צדיקים תדע שהיא כוח
 מעוזם בעת צרה ויעזרם ה' ויפלטם
 ויפלטם מדרשעים וישועים כי
 חסו בו דל כשהמעוז והתוקף
 שלהם בא בזמן ובעליית החולי או
 הצרה והא מעוזם בעת צרה זהו ראה כי
 ויעזרם ה' ויפלטם וגו' ואינו בדרך טבע
 רק בהשגחה השם יתב' באופן שאמר
 הכתוב ויפרו ישע שהוא למעלה מן
 הטבע אם כן הקבץ בורא חדשה בארץ
 ודבר ישועה שקוש' בזה המין של המטר
 שעושה שאף על פי שלא יש לחות כלל
 בכשן הארץ עם כל זה מוריד מטר
 מאוצרו הטוב וזהו דבר ישועה ואינו
 טבעי כראשון ולא גדול יום הגשמים
 באופן שבענין הגשמים תגלה ותראה
 השגחתו ית' שהוא צופה ומביט סתרינו

ובחן לבות וכליות אלוים צדיק :

יסוד האחד עשר

ידוע הוא כי כל אשר בשם ישראל יבונה ראוי לו שישער מעלת השם ית' כל מה שישעה בשכלו ויתבונן בנפלאות תמים דעים אם בסדר הדברים הטבעיים כחותיהם וכגולותיהם וגם בדרכי השמי' וכסיליה' ותנועתם התמידית וסדורם המופלא וכמש' חז' כל מי שאינו מחשב תקופות ומולות עליו הכתוב אומר (את פועל ה' לא הביט ומעשה ידיו לא ראוי) רל' לפי שבראותו סדר אל' הדברים על פי ה' יצאו ועל פיו יבואו אז תגלה ותראה מעלתו יתב' והשפעתו על השכלים והכבדלים אבל צריך לזהור כי לא יפול ברשת אשר נפלו קצת בחשכם כי להיות מעלת השם ית' כל כך גדולה עד מאד כי הוא נבא בחוקי ית' לראות ולהתעסק בעניני האדם החומרי והעכורי ונמצא שזמרוהו למזמה כדי שיעשו רשעתם ולכן אומרים אין להים משגיח נמצא שכוונתו רעה כיומם את אלהינו לז' הנביא יבוא זמן בה' כי יקום איש אחד בארץ ויהיה חוסה כי והוא יכריז אופן השגתו בעולם ואמ' סולו מי הוא האומר אותו שזכר למעלה והחוסה כי ינהל ארץ יאמר סולו סולו הנה הרדק על פירש יסודי הרהורי לבם וכל המונעים המעכבים וחרימו מכשול

כי השם יתברך נזמל ומעניש לעוזק בעדקתו ולרשע ברשעתו כמש' הכתוב עיניכם הרהאות אשר עשה ה' כבעל פעור כי כל האיש וגו' ואתם הרבקים בה' אהיכם חיים כולכם היום ו' וזאבי הוליד בנים וגו' העידותי בכם וגו' ובקשתם משם וגו' גם נתן שכר ועונש כעלה בי שם ביתו והפסוק חמורת על זה מי אשר חטא לי אמחנו מספרי ו' זה האיה על שבר ועונש וזה מצינו להל' שאמרו :

אמר ה' וזחנן כל מקום שאת' כוצ' גדולתו של הקב"ה שם אתה מוצא ענותנותו בצדו דבר זה כתו' בתורה שנוי בנביאי משולש בכתובים כתוב בתור דכתיב ביה' אלהיכם הו' אלהי האלהים ואהוני האדונים וכתוב בתורה עושה משפט גריתום ואמנה' שנוי בנביאי דכתיב ביבה אמר רם ונשא שוכן עד וגו' ובתיב ואת הכא רשפל רוח' משולש בכתובי דכתיב סולו לכופכ בערבות וגו' וכתוב אבי יתומים ורוין אלמנות :

277

תסלק השגותו בשפלים וְלֹא אָמַר
 כְּעַל הַמַּאֲמֵר כֹּל מְקוֹם שֵׁאתָה מוֹצֵא
 גְדוּלְתוֹ שֶׁל הַקִּבְּהָ אַתָּה מוֹצֵא עֲנוּתוֹתוֹ
 וְגו' וַיִּרְאֶה לִי לְדַקְדֵּק כִּי הִיָּה לוֹ לִוְמֵר
 שׁוּרֵי מִצִּיּוֹנוֹ דָּבָר זֶה בְּתוֹרָה וּבִנְבִיאִים
 וּבְכַתּוּבֵי כִּשְׁשׁ חֲזָל בְּמִקּוֹם אֲחָר מִצִּיּוֹנוֹ
 שֶׁאֵין זִיוּנוֹ שֶׁל אָדָם אֵלֶּה מֵהַקִּבְּהָ מִן
 הַתּוֹרָה מִן הַנְּבִיאִים וְגו' כֵּן הִיָּה לוֹ לִוְמֵר
 פַּח וְלֹא לִוְמֵר כְּתוּב בְּתוֹר' שְׁנֵי בְּנֵי אִי'
 וְגו' :

הוא שיעשו תשובה * גם כן פירש כי
 במגפת האויב יאמרו זה כי המכשול
 שחיה בדרכים עתה הורס והוא האויב
 שלא חזו ישראל יכולים לבוא ירושלים
 מפני האויב אמר להם פנו דרך עתרה
 וחרימו המכשול אם יש בדרכים אבני
 מכשול הרימו אותם כי המכשול הגדול
 והוא האויב כבר הוסר * האמנם יתכן
 כי מלת סולו תורה מגזרת סלסלה
 ותרוממך רל' ורוממו את ה' אלהינו
 וגדלוהו אבל לא תעשו כאותם שכונתם
 בלומכו הוא לסלק השגותו מזה העולם
 רק פנו דרך יר' לא תאמרו שלא תעבור
 השגותו ממרום על השפלים רק פנו
 אותו הדרך שאין לו מונע ולא מעכב
 ובזה הרימו מכשול מדרך עמי יר' שעוד
 לא יעשה האדם עבירה ויאמ' מי יודעני
 ומי רואני כי עתה זה המכשול כבר
 הורס וזש השם ית' כי מה אמר רס ונשא
 קראורס בערך השמים שהוא מניעם
 ואמר ונשא בערך השכלים הנבדלים
 שהוא נבנה מעל גבוה וביאר שהשם ית'
 נבדל מהם שהוא קדמון מה שהם אינם
 כן כי אם מהודשים והוא אומר שוכן ער
 כי ער מורה על החתמרה והנצחיות והיה
 מאמרו מרום וקדוש אשכון יר' אף על פי
 שאני אשכון מרום מניע הגלגל העליון
 וקדוש סבת כל השכלי נבדלי הקדושי'
 לא בעבור זה איני גם כן שוכן בתוך
 הארס החומרי והעמורי רק גם כן אֲנִי
 שוכן את דכאושפלי רוח שהוא האדם
 לא מפאת חומריותו וגופו כי אם מפאת
 צפשו ושכלו הוא להחיות רוח שפלי והם
 החסידים והעמי' להחיות לב המדוכאים
 בגלות בסצא שעם כל רוסמותו לא

האמנם כונת בעה לומר מה
 שאמרת ששם דחיות
 גדולת השם ית' לאין הקר עם כל זה
 הוא מתדבק בשפלים ומשגיח בהם שכן
 מצינו בתורה דכתיב כי ה' אלהי דהמים
 וכתיב בתריה עושה משפט ושמת תאמר
 אין הכי נמי שהשם ית' משגיח בעהו
 כדי לשבר מתלעות עול לעשות שלא
 יגדלו ליתום ולא למנה כמו שעושים
 הדיינים כי אינם משגיחים רק למי
 שעושה עול לתקנו אבל מנין שמשגיח
 על עושה הטוב לז' שנוי בנביאים כל'
 נמצא בנביאים דבר של תוספת והוא
 כי אמר הכתוב מרום וקדוש אשכון ואח'
 כך אמר ואת דכא ושפל רוח הרי אם כן
 שעם כל תוקפו וגבורתו משגיח משמי
 מעונו על ישראל הן לעושי הרע והטוב
 ואף על פי שאני משגיח בהם לא יש
 התייחסות ביני וביניהם כלל ולזה אמר
 משולש בכתובים כי כונתו היא לומר
 שישירו לאלהים שהוא משגיח עליהם
 כאב על כן בלתי הדמות להם והצדקה
 שהרי הוא רוכב ומניע הגלגל הראשון
 של ערכות והוא נבדל ממנו כרובד
 הסוס מהדוכא ולזה לזכב בערבות רק

אם מניעו הוא לפי שבדרא ורועה עתה
 בקומו חש בזה שמו בעבור שמו יד
 שמורה על שמורה הזות בדחמו כן גם
 כן אתם אף על פי שהוא ית' פשוט מחמר
 ואתם בעלי חומר עם כל זה בזאת
 חבתינה יקרא אב שלכם ולזה ועלו
 לפניו ול' אל תחשבו מאחר שאין לו יחס
 עם החמר כי הוא מרוחק מכם אינו כן
 רק עליו לפניו יתרחק בזה האופן כי כל
 עוד שתרבה מעלתו יגדל כח השפעתו
 אם כן לזה לא אמר מצונו דבר זה בתור
 ובנביאים וגו' שאם היה אומר כך היה
 נראה שזה הדרוש הבין אותו מאלו ה'
 מקומות בשוה לזה שני בבבאי' משולט
 במתובים יר' בהתורה לא היה לו רק
 שהשם ית' משגיח על עושה על ברא
 הנביאים וגלו גם כן שהוא משגיח על
 עושה טוב בא המלך דעה וגלה בכתובי'
 יותר פשוט הכל אם כן הואיל והשגחתי
 דבקה בשפלים ובנדיכאים בגלות דעו
 כי לא לעולם אריב ולא לכצח אקצוף
 הואיל ורוחם ונשמת' מבני היא ואחמול
 עליהם וזה כי רוח מלפני יעטוף ונשמו'
 אני עשיתי ואם ברוח אמר מלפני
 ובנשמה אני עשיתי הוא כי הרוח החיובי
 הוא מושפע מן הגלגל שהוא לפני ה'
 אבל הנשמות השכליות אינם מושפעות
 אלא מאתו ית' :

במזל תליא מלתא י' והנכון במאמר
 הזה כי השכר האמיתי שמקבל האדם
 בעבור המצות הוא שם בערב כי שם
 ביתו ושם משתלם אבל בעהר אין לו
 דבר כי אם הקבה מסדר כח למערכות
 השמים והיכובים והמזלות שמי שנולד
 במזל פלוני יהיה כך וכך ומי שנולד
 במזל פלוני יהיה לו כך וכך ולכן אפילו
 שיהיה האדם צדיק ונולד במזל רע לא
 יוכל להיות שמח וטוב לב כי המזל מורח
 עליו רק רע כל היום י' אבל אם האדם
 יהיה צדיק גמור הנח אף על פי שמזלו
 יורה עליו איזה דבר רע עם כל זה יש
 לו כח לשדוד המערכות והמזל ואפילו
 שיהיה המזל מורה רע י' ולזה חז' בני
 חזי ומזני לאו בזכותא תליא מלתא
 כלומר בזכות בהחלט כי הזכיות דהם
 סבות עצמיו כדי שיהו לו בני חזי ומזני
 רק במזל תליא מלתא שסיבתם
 העצמית היא המערכה שאם המערכה
 מורה עליהם טוב טבא הוא וטבא ליהוי
 אבל לפעמים כשהזכות גדול
 מספיק לבטלו ולזה מר
 מצלי ואתא מטרא ומר מצלי ולא אתא
 מטרא וז' המלך שלמה ע'ה אם עשק
 רש וגול משפט ועדק תראה
 במדינה א' תתמה על החפץ
 כי גבורה מעל גבורה שומר
 וגבורה עליהם ופיר' הוי ז'
 שועיב ז' אם אנו רואי שיש סדר רעוע
 באלו הטובות הגשמיות עשק רש וגול
 ועם כל זה יש להם טוב גם רע לצדיקים
 והוא דבר מתמיד שמי טבא עולמו
 בחפצו רעונו מבלי דמכח כלל רק
 בתורת נדיבה וחסד' אין יעשה עול
 לו א' 36 י' להיטיב

277

שם תהא קבורתו אמנם אם האדם יחיה
 צדיק צמור בתכלית כי אז יהיה לך מח
 גדול ויד חזקה לטם שדי לשרד המערכ
 בעמיו אברם אינו מוליד אברה מוליד
 ולכן שעיפיו ישיבוהו לאיוב שגולד
 במול רע עד מאד אבל בכח צדקתו
 ותומתו הוה משרד המערכה ודומה
 המורה עליו דבר רע כל היום ולכן היה
 לו כל קץ עושר ובנים ועתה כנראה
 בתבטל מעט בעבודת השם ותב' ולא
 דהספיקו צדקותיו אשר עשרה לשעבר
 והבין מרדק עם הצדיק' כוונת השערה
 לכן חזר המול למה שהיה מורה מקדם
 שהיא לדעתו ולכן תלה הדבר במול
 ולא סלק השגחת השם אתבר בעהזרק
 צופה וידוע סתרנו מניח מדאשית אחרי
 ולא כסברת החכם הרמץ וצל שרצח
 לומר שאיוב היה סובר סברת ארסטו כי
 השגחתו ית' תפסק מגלגל הירח ולמשח
 חו כמו שבבאר בהות בס' תוכחות מוסר
 כי שם ביתו באופן שזו היא סברת איוב
 אבל האמת הוא שכל טובות האדם הם
 מושגחים מצות ית' ויתעלה כמו שהיה
 אומר המלך דעה מכתם לדוד
 ישמרני אל כי חסיתי בך ור' רל
 אין צורך לומר שכל מעיניו ועיניו
 מוטלים על ה' ומשגיח בהם כי גם
 הדיברים אשר יפלו בהם שם המקרה
 וחוזרמן גם חמה מידו ית' הכל ומידו
 בתנו לך תלך אין ראוי להורות ממשלה
 אחרת על מין האדם וזלתי במשלתו
 ית' שהוא סבת כל הסבות ולכן השליך
 כל יתבו עליו ולא שזה המזמור הוא
 עשרה להמלך דעה למה שמאמין אמונה
 שלימה כואת וזוה הוכיח למורה

להשיב לרעים ולהרע לטובים וזוה אל
 תתמה על החפץ לפי שכל אלו הטובות
 חזמניות מסרם השם יתברך למערכות
 השמים באופן כי הזכות אינה סברה
 עצמית לאלו הטובות הנשמיות כדי
 שיתמחו על זה רק הכל בא בהסתלשל
 המערכות כנר לך להשיב למי שתדעה
 גם להרע למי שתדעה כי נכוח ונו' רמו
 לפעולות אנושיות ולהשגחת האל יתב'
 ואחר שזה אמת אם כן כח גדול יצטרך
 בזכות כדי שיכניע המערכה המורה רע
 ח' וזוה אלו' כי בראותו ילדיו
 ומעשה ידיו ספותכו מן בלהות בחלום
 מהקין והקין וריקן נפשו וביתו בוקר
 ומכולקה ובקין שימם וחלהלר' בכל
 מתכו' מכפ' רגל ועד האש אין בו מתום
 מתוך מתן ארבע מאות זוזי שויה אמנם
 פתאום בא ג' אירו ושודרו ג' אהליו רנע
 זרעיתיו ביריעת שלמה אם כן לזה
 בראותו עוצם ותוקף היסורין שבא
 עליו וזוה ידוע בעצמו שלא היה בו עק
 פדי ללקות אותם היסורין אין רנע בלא
 פנע לזה כדי שלא ליחס אל השם יתב'
 שעושה עול או שאינו משגיח בענה
 השפל לזה בחר לומר שאין חזי נמי
 שהקב' משגיח ורואה פעולות הצדיק'
 והרשעים והשקר אינו משתלם פה רק
 בענה כי שם ביתו העיקרית ולכן אל
 יתמוה על זה הייך הוא צדיק וש' לו
 רעות רבות עד אין מספר כי אם יש לו
 רע כל היום הוא שגולה במול רעחו וכן
 חרשע להפך אם גולד במול טוב אף על
 פי שהוא רשע צמור עם כל זה יהיה לו
 רעחו כבים ועושר ושעת חבוש' אבל
 בענה יבקמו פמנו כי שם תדע מיתתו

261

זה יעני לבוזה כבוד ומשניח ומייעצני
 עצה טובה וזכרת צדיקים זכמו שאנו
 אומרים ותקננו בעצה טובה מלפניך הש
 אברך את ה אשר יעצני ומדריך בחיירתי
 נס דריא בדרך טובה וגם נתן מקום
 לביחירתי זהו אף לילת יסרני כליותי
 שהכליות יועצות אמנם אמר כי
 האיש הישר דאוי הוא כשיראה שדבר
 בחירתו ועצתו המתו לצד שמאל אז
 תועיל עצה ה אשר יעצו ודאוי להביח
 הבחירה ועצתו ולילת בדרכי האל ית
 וזהו שיתיה לנגדי ואתה עצה שיעצני
 השם ית שיתיה לנגדי לצד שמאל
 שהוא דבנגד הוא שטן הוא יצור כי
 ממיני איני צריך כי דאוי לא אמוט כי
 מספיק השכל לוח לכן שמח לבי דל
 לפי שנמסרה הבחירה לאדם לפי שעל
 ידה נקבל שכר בעהו ובעהב והש לכן
 מפני שנמסרה לזי בחור שמח לבי וזכר
 כבודי בעהב ואף בשדי בעהו תשכון
 לבטח וזהו ופירשו כי לא תעזב נפשי
 וד' הואיל והאדם בחיירי וכוחי כטוב
 נקרא חסיד ואין דאוי שדחסידי ירד שחת
 על כן התפלל שעצתו יתברך תודיכרתי
 בדרך ישרה כי בטח לבו שבעצתו זאת
 ובחירתו הימנית הנז מפני שהבחירה
 אל השוכן ימין ה תקרא עז לב חכם
 לימינו לזה בעצתו זאת יגיע הנבימות
 בצח עולם שכלו טוב וכולו ארוך וזהו
 שאמר תוריעני אורח חיים טובע שמח
 לל מפני שטובע שמחת את פני עצתך
 נבימות בימינך בצח רחוק רבנצחיות
 והשארות רבנפש במשכנות מבטחים
 ובמנחות שאננות מנחות כמות ושיכל
 עלינות איש ואיש לפי מעלתו ומדרגתו
 לו ב 36 2 נתנים

כקא אז למי שחשב שטובותיו באים
 מחסול והמקרה ואומרים טובו האדם
 אינם מוטלת על השם ית רק על אותם
 המזלות אשר הם עובדים והו אמרת
 אתה הכופר בהשם ית ה אתה יד' אמת
 ויעיב שאתה נמצא אכל טובתי אינו
 נמשך ממך כי אם מאותם קדושי אשר
 במשלתם בארץ ואידי שהם המזלות
 כל הפני תלויים כם כנגד אלו
 הכופרי אמר ירבו עצבותם מפני שאחר
 מודר נתנו לו מחר ומתן כמש הנביא
 יחזקאל לכל זוגות יתנו נדרה
 וארל נחת ארל נדניך לכל
 מאהביך וגו' זה אחר מהרו אבל אני
 לא אתן מאומה ולזא כל אסוך וגו' וכל
 אשא ית לא העבודה היותר המורה שהם
 הנסכים ולא הדבר היותר קל והוא
 הזכרת השם כל אסוך וכל אשא את
 שמותם על שפתי אבל האמת כי המנת
 חלקי ומוסי הוא גזר על קניני וכל אשר
 ליהוה עוד אלא הדברים אשר במקור
 אותה תומיך גורלי שכשהשולתי חבלים
 נפולו לי כנעימים מצד עצמם כאשר
 יעלה הגורל ממנו ומאליו ולא עוד אלא
 שהיו אותם שבערכי היו היותר נאותים
 לי זה מצד שאתה תומיך הראוי לי ולכן
 אברך את ה אשר יעצני אף לילת אמר
 כי עם היות הדרוש הכז אמת ככן הדבר
 יש מקום לבחירת האדם לפי שהוא ית'
 המשילו על כל מעשיו אם טוב אם רע
 יעשה לא למול ולזה נתן ברכה להשם
 ית' עם היות שהוא בחיירי ומה שיבחר
 הוא מרצונו המוחלט אם כן אין לשם
 ית' עסק בזה לכאורה עם כל זה אברך
 את ה למה שעם היותו בחיירי עם כל

242

נותנים לו מזון לפי כבודו תחת כסא
 כבודו מרוב מראשון
באופן שכל טובות האדם באים
 מאתו ית' ויתעלה ועם היותו
 רם וכשא שפל יראה כמש ומי לגו גדול
 בהמלך דוד עלה ועם היותו מלך על כל
 ישראל היה מייחס כל מעייניו לחסם
 ות' כמש (ה' מנת חלקי וכוס וגו' ולוח
 יהויקים שרצה להכחיש זה העיקר וליומר
 שהשמים שמים לה' ושהשגחתו תפסק
 בגלגל הירח ולמשל לזה אירע לו מר
 שאירע גם לבבוכד נאצר שהיה לו
 לקחת מוסר ממה שראה מהשגחתו ית'
 בענין יהויקים והרשע הזה לא לקח
 מוסר כי טח מראות עיניו מהשכיל
 לבותם כמש הכתוב **בשנת שלש**
למלכות יהויקים מלך יהודה
בא גבובדנאצר מלך בבל
 ירושל ויצר עליהו המפול הקשו
 היאך יתכן שבשנת שלש היה והלא
 כתוב בספר דברי ירמיהו בן עשרים
 וחמש שנה יהויקים במלכו ולא שנה
 מלך בירושלים ועש חרע בעיני ה' ליו
 וזה סותר למה שאמר הכתוב פח בשנת
 שלש למלכותו ויש מי שתירץ שהל'
 בשנת שלש למרדו שבשנת ד' ליהויקים
 מלך נבוכד נצר וכבש את נינוח ובשנת
 ה' ליהויקים כבש את ירושלי נבוכד נצר
 ועברו יהויקים ג' שנים ואחכ מרד בו ג'
 שנים וכשתים עשרה שנה בא נבוכד
 נאצר והגלה ליהויקים מירושלי לבבל
 ועלה שנת יב למלכות יהויקים בשנת
 ג' למרדו וקרוב לזה פירשו כל
 המפרשים חדשים גם ישנים קנקן חדש
 מלא ישן ובמחילה מכבוד תורת העיקר

חסר מרובכר ואם קבלת היא נקבל
 מסדר עולם האמנם יראה לעד דעתא קלישת'
 לומר דבר נכון בזה
 הענין ולא יכחיש למה שפירשו שהיה
 הסוד בזה האופן וזה אחר שאזקק
 יותר הכתוב שאמר למלכות יהויקים
 מלך יהודה מה צורך לכנותו זה דשם
 החדש מלך יהודה הנדב בכל מקום
 שמזכירו אינו מזכירו רק בשמו לבד אם
 בן מה צורך לומר יהויקים מלך יהודה
 בלשון הואיל ואמר למלכות יהויקים
 מזה נדע שהיה מלך מה צורך לומר ב'
 פעמים שם מלכות למלכות יהויקי גם
 מלך יהודה יותר טוב היה לומר בשנת
 שלש ליהויקים מלך יהודה או בשנת
 שלש למלכות יהויקים בא נבוכד נצר
 אמנם כפול ומכופל בה צורך גם למח
 תלה דרדבר במלכות יהויקים ולא
 כנבוכד נצר כי כל הספר הזה בנו
 לתלפיות על עייניו משאו ומתנו של
 נבוכד נצר ולא להזכיר שם יהויקים כי
 לא נזכר בספר הזה כי אם בפסוק הזה
 וחבא אחריו ואחר כך חס לא להזכיר אם
 כן יות טוב לתלות הדבר במספר שנתיו
 של נבוכד נאצר הואיל ורוב הספר רובו
 ככולו מדבר במה שקרה לו ועוד מה
 צריך לומר שבא ירושלים ויצר עליה
 יאמר בשנת שלש למלכות יהויקי לקח
 נבוכד נאצר את יהויקים ואת הכלים
 והיה תולה הדבר בלקיחת נבוכד נאצר
 ולא בביאתו
 גם אמר אחר כך ויתן ה' בידו אזקק
 למה לקח בפסו הזה שם אדנות
 ולא אלהים שהוא מרת הדין ואלו הם
 דברים

דברים בעשים ברין ויצדק לטון זאקים
 זאת ועוד מה צורך לומר שנתן לו השם
 ית' כלי בית קדשנו כי מי לא ידע בכל
 אלה כי יד אלה עשתה זאת לא זאת
 בלבד עשה לנו אלהים ובלעוד לא יליט
 איש את ידו אם בן פשיטא שחשם יתב'
 עשה זה ומה בא אלמרו יתה טוב
 שואמר בא נבוכד נאצר מלך בבל
 ירושלים יצר עליה ויקח את יהויקים
 זאת כלי בית ה' גם למה לא נתן
 לו בי אם קצתם ולא כולם זאת ועוד
 מאי נפקא לן מינה לדעת אם הביאם
 בית אצור אלהיו אם לאו ללא צורך
 הואיל וספר שלקחם מבית ה' מה צורך
 לומר לנו אם הוליכם לבית דגון אלהיו
 אם לאו :

דאמנם לתרץ כל אלה הדקדוקים
 עם הקושיא החזקת של
 המפרשים ז"ל אומר שכונת הפסוק היא
 להודיע איך הקב"ה צופה ויודע סתונו
 מבניו לכו דבר בקדמותו מגיד מראשית
 מה שיחיה באחרית הימים ולכן בא
 הספר הזה בתחלתו ופתח דבריו יאמר
 באור שבעת הנרות הללו אנו מודליקין
 בי הקב"ה משגיח בעהו על כל דרכי בני
 האדם ולזה רצה לומר פתח דבריו וראשית
 אמריו אמרי נועם צוף דבש למוכיחים
 ינעם כי סבת כחו שד נבוכד נאצר ב
 בלקיות כלי הקדש שהם חיינו כי אצל
 האמת לא יאמנו כי יספר כי יבוא צד
 ואויב מלך קטון וגדול להשיא לבו
 להרים ידו ולישרגלו לבוא על ירושלי'
 חכמיה ואף גם כי להצר עליה לזה
 הקדים ואמ' שסבת זה היה פשע וחטאת
 יהויקים ולא היה כח נבוכד נאצר ולזה

תלה הדבר במלכות יהויקים כי הוא היה
 סבה ולא בא הכתו' אלמרו כח והצלות
 נבוכד נאצר והלכות בזמן מלכותו כי
 מה לנו כזה בלך אצל דברי דמיים
 למלכי מדי ופרס : וזא בשנת ג' למלכו
 יהויקים היה הוא סבת לביאת נבוכד
 נאצר ומה הוא הסבה שהיה מהחזק
 עצמו במלך אין עוד מלכו והאלהים
 בשמים והוא לבדו על הארץ ומתראו
 היה שיקח את ומופת ויהיה לו לעינים
 כמלך יוד עה זקנו וכן שלמה בנו שעם
 תוקפם ולגבורתם ועשרם לא סרו מאחרי
 ה' והעיר על עצמו המלך דוד עה ה'
 לא נבדה לבי ולא רמו עיניו ית'
 דרך המלכים לבקש מעלות וכבודות
 יותר ממה שראוי לעשות ואני לא נכרת
 לבי ואל תאמרו זה יבוא מצד הטבע רל'
 שטבעו ומוגו כך להיות שפל דום אנשי'
 ולזה אינו תולך בגדולות שהנה ידוע
 ומפורסם כי יותר שכח יש למי שהומד
 הגדולה והמעלה וטבעו בוסה לזה ועם
 כל זה הוא מבש את יצרו לעשות רצון
 יוצרו ממי שטבעו אינו חומד לא גדולה
 ולא כבוד וזהו ער איזהו נבוכד הכובש
 את יצלו וגו' לזה העיר המלך דוד עה
 על עצמו שאף על פי שהיה מלך גדול
 ורב ורם ועוד מטבעו חומד הגדולה
 והמעלה להיותו ארמונו עם יפה עינים
 וכועס יותר ואוהב השררה והכבוד עם
 כל זה לא גבה לבו רל' במחשבה ואין
 צריך לומר בפועל שהיא הרמת העיני'
 שכן דרך בעלי הגאות כרימים עיניהם
 למעלה ולא תאכרו זה מצד שאינו חומד
 הדבר ואינו מרגיש וחדו זרז כמוכרח
 לעשות זה ואין ראוי להחזיק לו טובות
 על

287

207

וזה דמיון לעד הכתוב בספר דברי
 כבוד ה' הימים ויעש הרע בעיני
 ה' אלהיו אדוקק מה על בעיני
 ה' אלהיו די שיאמר ויעש הרע אבל הבית
 של בעיני היא ב'ית בעבור דל שעשרת
 הרע בעבור עיני ה' אלהיו רל שכחש
 וכפר השגחתו ית המכונה עיני ה' ה' יתכן
 היה עושה הרע באומרו מי יודעני ומי
 יואני ולזה היה עושה כל מה שהי' רוצה
 שהו שאמר ויעש הרע בעיני ה' אלהיו
 ולא עשה כאבותיו הקדושי' שהיו מבני
 עצמם בעבדי ה' א"ת

ובזה יובן לעד מה שפתיח' יצחק
 תחת אשר לא עבדת
 אתה' אלהיך בשמחה ובטוב
 לבב מרוב כל א"ת
 הילקוט כתוב לאמר זה לשונו :

בשנת שלש למלכות
 יהויקים ר' יצחק
 פתח תחת אשר לא עבדת
 את ה' אלהיך ונאמר ועבדת
 את אויביך אלו זכותם היותם
 קורים כולי בני ישראל עבדים
 ועבשיו שלא זכותם אתם
 עבדים לנבוכד נצרו חביריו
 עכלהו א"ת

וקשיא לי מר שייכות יש
 לזאת הדרשה עם
 תחלת פסוק בשנת ג' למלכות יהויקים
 יותר טוב היה לומר זאת הדרשה על
 פסוק ויאמ' המלך לאשפנז רב
 סריסיו לחביא מבני ישראל
 וגו' שם יאמר זאת הדרשה אלו זכותם
 וגו' לא זכותם תלמי בגלות ואם תשיב
 על זה לפי שהיא פתיחה לזה ותחילת
 בתחילת

על זה לא אינו כן רק אם לא הלכתי
 בגדולות ובגפלות ממנו רל הוא ממני
 מרצוני המוחלט ומעצמי שאעפ' שאני
 מתאוה לזה מצד טבעי שאני אדמוני
 גם מלך ישראל עם כל זה אני מעצמי
 ומרצוני ובחזרתי אני כובש את יצרי אם
 כן אינו מצד החכמה רק מרצוני דש
 ממני על דרך מה שפירשו במורה דין
 האדם והיה כאחד ממנו וגו' רל הן
 האדם היה כאחד רל כיחודו של מקום
 שחא בחירי ממנו ומעצמו לרעת טוב
 ורע אם כן נמשך מזה שאף על פי שהי'
 המלך ירוע עה מלך גדול לא היה מתאוה
 גדולות רק גדולתו היתה שכל המלכים
 היו ישיבים על מטות זהב וכסף עד ארבע
 שעו ביום והוא לא היה ישן שיתין נשמו
 אבל הירד כל הלילה מתעסק בכתמי
 הנשים והמקלרת רמח שרשיגו היא
 להקרא בשם עבד ה' שכשראה עצמו
 שהיה מלך על ישראל ויחשבים התחיל
 למנצח לעבד ה' לדודו
 שלא היה לו מעלה זאת להקרא בשם
 עבד ה' ולהיות עבד ה' ולכנות עצמו
 לעבד ה' וכן היה עושה בפועל כמו עבד
 ה' ולא כמלך כמש' חול כל המלכים היו
 ישיבים על מטתם וגו' באופן שהאדם
 אשר ימות אף על פי שירוש וכשא ונכה
 מאד עם כל גודלו ומעלתו צריך להיות
 יותר שפל ושה יהויקים לא עשה כן
 ולבבו לא כן יחשוב רק חשב מחשבות
 לעשות כל מה שירצה לפי שחשם יתב'
 סלק השגחתו ואינו משגיח בעהז באופן
 שהוא המושל המולך ואין עוד מלבד
 רק השמים שמים לה' והארץ ניתנה
 ביד רשע :

285

כתחילת הספר עם כל זה צריך אני
 לישב זאת מה התייחסות יש בין דא
 לדא. גם אדקדק למה אמר הייתם
 קורים כי לי בני ישראל ולא
 אמר הייתם עבדים להקבה כמש' אה' :
האמנם זה יובן עם מה שאמרתי
 כי יהיוקים סלק וכחש
 השגותו ית' ויאמר בלבנו אני ואפסי עוד
 זמי הוא זה ואיזהו יותר גדול ממנו? לכן
 יאעשרת כטוב בעיניו ולית איכש על
 יבשתא דו ימחא בידי ויאמר לי מר
 עבודת הפך אבותיו הקדושי אשר בארץ
 החיים המה יבוא שלום ינחמו על
 מושכמתם וז' ראשית הספר הנותן
 אמרי שפר שפר קדמו להחיות כי בשנת
 שלש למלכות יהויקים מלך יהודה אין
 טפק שכר מלך יותר כמו שכתוב בספ'
 דברי הימים רק מנת המתוב לומר פה
 שגכה לבו רמז עיניו וישמך ויבעט ועל
 זה חשב בלבנו שאין בעלים משגיח ולא
 מנהיג אחז בעתו ואלתו כמש' זעש הרע
 בעיניו ה' אלהיו אם כן זהו שאמ' למלכות
 יהויקי' שחשב בעצמו שהוא מלך יהודה
 ומהראון חירת שיחשוב שהוא עבד ה'
 ויש מלך עליו ועל יהודה וירושלים
 ומביט ורואה מעשיו והיה לו ללכת
 בדרכי דוד המלך והוא לא עשה כן רק
 אמר בלבו שח אל חסותו פניו והוא
 מלך יהודה לא עבד ה' אב' בזה מתורעת
 הקושיא ודדולה אין אמר בשנת שלש
 אחרא בשנת אחד עשר היה אבל אין הכי
 גמי שבאחד עשר היה אבל אם אמר
 בשנת שלש ד' בשנת שלש שעשה
 הרע בעיניו ה' ומעטו ששקת אל שיהיה
 אפיה ומביט בעשיו וחשב שהיה מלך

יהודה הוא לבדו ולא אחר ואלתו לא
 בשמים ולא בארץ. גם תירצתי מח
 שאמר מלך יהודה שלא היה צריך
 ועוד למה תלה הנבד במלכות יהויקים
 ולא בנבוכד נאצר לפי שרצה הכתוב
 לתת סבה לנתינתו בידי נבוכד נאצר
 ותוא זאת הסכה שאמרנו. גם בודח
 יתישב מה שאמר בעל המאמר הייתם
 קורים ופתח בפסוק הזה שרצה שאין
 לו התייחסות עם הדרשה.
אמנם רמז שאף על פי שדרתעם
 הקבה שלא עבדוהו לא היה
 הנרצה במנו ית' שנהיה עבדים כשאר
 עבדי המלך אבל אדורבא מי שהיה
 עבדו ית' הוא מלך על כל דקולמות
 ומושל בכלם כחזק אס כן אם דזיינו
 עבדים להקבה לא היינו עבדי ריק בשם
 לכד שבזה מתניקי ומתעלה ככ ימול
 הוא ית' אבל לפי האמת הייתם מלכים
 ולא הייתם עבדים אלא בקריאה לכד
 זהו שפתח ה' יצחק בזה הפסוק של
 בשנת ג' למלכות יהויקים מלך יהודה
 תחת אשר לא עבדת שורגיש הכפל של
 מלכות יהויקים מלך יהודה. אמנם
 רמז שלא נקרא עבד ה' כאבותו רק נבד
 לבד ואמר האלהים בשמים ואני לבדי
 על הארץ לוח הלך בגלות אף על פי
 שכשהיה נקרא עבד ה' היתה מעלתו
 גדולה לו ובוז מראה לעולם כולו היות
 יראת אלהים לנגד עיניו וממנו יראו וכן
 יעשו המון העם וזאת קשה להפך לומר
 בעטה עבד נבוכד נאצר וזרעו שפתח
 תחת אשר לא עבדת בלומר אף על פי
 שחתרעם הקבה עליך שלא עבדתה לא
 בזהה ככתוב רק להקרא בשם עבד ה' כי
 לפי

לפי האמת מאחר שהיה כשמוחה ובטוב
 לבב מרוב כל לא הייתם עבדים רק
 בשם בלבד אבל הייתם מלכי העולם
 כולו אם כן זדונו וגאונו של יהויקי' היה
 סבה שבה נבוכד נאצר שאם לא כן לא
 היה לו כח לבוא אפילו דרך שלום כל
 שכן בחרב מלחמה ולהיות הקבה רחמן
 ואינו הפך במיתת הרשע כי אם בשב
 רשע מדרכו הרשעה לכן מאריך אפו
 אולי ישוב ונחם לזה עשר שנתארך
 המלחמה שלא נתנם השם יתבר' בידו
 תכף ומיד בהגיע ירושלים כי אם עד
 שבא ממקום רחוק שהוא מבבל עד
 ירושלים והיה שאמ' בא ירושלים לראות
 היש משמל גשוק וכיחם בראותו ביאת
 האויב ולא הרגישו עד ויצב עליה ואין
 מבין כי בעונו בא ובל זאת אין איש
 שם על לב לקרוא בשם ה' בעוקרה
 ובעצקת חושב אל ה' וירחמו כי אם
 היו מרגישים ומתנגשים לשום אשם
 נפשם לא היה לו כח לקחת מדרך כף
 דגל אף על פי שהעד עליה ובראותם
 שאין מרגיש אפילו המלך שהיה לו
 לעשות כמלך נבוכד שלכש שק וחזר
 בתשובה ויתן ה' בידו את יהויקים וגו'
 כמש הנביא ותלהטרו מסביב
 ולא ידעו ותבעד בו ולא ישום
 על לב ולזה אמר שם אדנות לפי
 שהיו ימים אמר בלבד אני ואפסי עוד מי
 נזול ממני לזח מדת אדנות הראתה
 לעולם כולו וזאת השם יתברך להפרע
 ממנו מדה כנגד מדה הוא היה חושב
 שהוא אדון הכל ואין לו אדון עליו לזח
 מדת אדנות נתתו בידו נבוכד נאצר
 ומי האיש אשר יראה גבורם ומלכם

בידי גאונים קשים ולא יכנע לבבו
 הערל לשוב אל ה' בכל לב ובכל נפש
 כי ידוע הוא שבאותו הפעם לא עשרה
 נבוכד נאצר רק לקחת יהויקים בלבד
 עם קצת הכלים אבל ירושלים לא חרבה
 עוד כ' שנים אחרות בזמן צדקיהו אם כן
 לזה אמר ויתן אדוני בידו רל אף על פי
 שבא נבוכד נאצר בחיל כבד מאד לא
 מפני זה נאמר שכחו ועוצם ידו עשה לו
 לקחת יהויקים כי הואיל שבא ירושלים
 ויצר עליה כדרך הצרים על העיר לקחת
 כל הקיר ואח' כך לא לקח' כי אם יהויקי'
 ומקצת נערים מזרע המלוכה זה יעיר
 כי ויתן אדוני בידו ולא עשהו כהרועצם
 ידו שאם היה מסכת כזו היה לו לקחת
 העיר כולה ולהחריב ולהשמיד ה' י
 חאמנם לפרסם לעולם כולו כי יד אלוה
 עשתה זאת מדה כנגד מדה ולהורו נתן
 בלבנו שלא הביאו לבוכד נאצר עד
 היום כזו ונבחרתו לזה לא רשלושו
 האלים כי אם במקצת כלי בית המקדש
 ואם היה כזו היה לו לקחת כולם כי מי
 הוא המוכע אלא ודאי זה אות לבני מדי
 כי השם ית' נתנם בידו כי נתן מקצת
 שרצה והביח מקצת שרצה ולזה סופר
 הנה כי לקח מקצת כלי בית האלהים
 לתת אות ומופת כי יד אלוה עשתה זאת
 ולא הגדיל לאויב' גם רצתו לסיים
 בננאי יהויקים שהנה מלך עז והקבע
 בלבו וראת ה' עו' שלא רצה להשתמש
 מרוב כלים בפחדו מטרדו שראו עיניו
 במראות הצובאו פתח האהל אהל מועד
 אהל כל יצען כל יסע יתדותיו לנצח
 נצחים מכן עולמים בית קישונו שיבנה
 במהרה בימינו גם ממה שראו

פועזו ונפלאותיו הפלא ופלא גם
 בעיניו יפלא ולכן הביא את הכלים בית
 אוצר אלהיו לכבוד שגדאה לעניו דעתו
 דעתא קלישתא שאין מקום ממנו
 כבית דגון אלהיו יהי חשך וחלקקות
 ולזה לא הביאם בית אוצרו עם דתות
 שגדולי הערך היו הכלים והמלכים
 מתפארים לשים כבית נזום דבר גדול
 הערך ועם כל זה פחד אלהים לנגד
 עיניו ולא נגע אליהם כנוגע בכבת עמו
 רק שם אותם בבית אוצר אלהיו זה עשה
 מלך עז נבוכד נאצר והמלך יהויקים
 דאתי מבית המלך דעל שיהי רואר
 בכל יום יום עשרה נסים כהנה וכהנה
 בבית קדשנו ותפארתנו ולא שם יראת
 הטי לנגד עיניו העל לא התאפק ה'
 גם יתכן שבא הכתוב לנגות נבוכד
 נאצר הרשע שמאחר שלא
 השלישו השם ית' על כל העיר רק על
 המלך בלבד גם על קצת הכלים ולא
 על כולם והיה לו לנבוכד נאצר לקחת
 מוסר ממה שראה ביהויק' ויבין וישכיל
 כי יד אלוה עשתה זאת לא זאת יחשוב
 ולכבול לא כן ידמה רק נתן תפלה לאלהיו
 על כל הטובה אשר עטה עמו בדרך
 כמודה אל אלהיו שהוא המצליח דרכו
 ויביאם את יהויקים ואת הכלים לבית
 טעות אלהיו אבל אחר כך הוסיף על
 חטאתו פשע כי לקח הכלים לבדם
 וכתנם באוצר בית אלהיו כאלו הוא
 העושה ולא רצה להביאם לביתו כאלו
 הוא גבורת דגון אלהיו ויאמר
 המלך לאשפזו וגו' עתה התחיל
 אמירה חדשה ללמדנו שאף על פי שעד
 עתה ספר מגנות יהויקים עתה הבאת

הילדים לא היה סבת עון יהויקים כי
 ככר נגזר מזמן חזקיה על זה הדבר יען
 הראה להם בית נכאתו כמש' לו הנביא
 ישעיה ומבניך אשר יצאו ממך
 אשר תוליד יקחו והיו סריסים
 בהיכל מלך בבל; ולזה התחיל
 אמירה חדשה והבאה חדשה ואמר
 ויאמר המלך להביא וגו' להורות
 מי לא סבב עון יהויקים זה הענין של
 הבאת הילדים כמו שהיא היה סבת
 הראשונה * או יאמר הנה קצת המפ'
 הרגישו מה סמיכות יש בין הפסוק הזה
 לפסוק שלמעלה אמנם ר"ל שהשם יתב'
 להיותו אב רחמן על בניו כאב את בן
 ירצה לזה עשה כמו שעל יהויקים נאבדו
 מקצת בלי בית קדשנו ותפארתנו כן על
 דניאל וחביריו דיו סבת בנין בית
 המקדש שכן אמר השם יתבר' לדניאל
 (אל תירא דניאל וגו') :
 דרי השגחתו ית' גלויה ומפורסמת
 גם בענין יהויקים כי לפי
 שעשה הרע בעיני ה' אלהיו ואמר בלבו
 מי ידעני ומי רואני דאז השם יתברך
 ממנו שבתו השגיה והפילו והשפילו
 עד עפר * גם נבוכד נאצר לפי שנתן
 תפלה לאלהיו והביא את הכלים בית
 דגון אלהיו כמודה ומשבח לשקוץ מלכו
 לכן גם עבר עליו כוס התרעלה * גם
 דזורה ענין חזקיהו דמלך כי להיותו
 עושה תמיד רצון אלהיו ועם כל זה הבה
 מדקדק עם הצדיקים כחוש השערה
 שהראר לשלוחי מלך בבל את בית
 נכאתו לזה נגזר כי מבניו יהיו סריסים
 בהיכל מלך בבל * גם זורה השגחתו
 ית' כי טרם מכה ציץ דמואה פרח בדניאל
 לו א

בלבו חרי הוא בידו כי לחמנו רחם
 ולזה ינופף ידו על הר בת ציון גבעת
 ירושלים כלל כל המורה הזה ולהביא
 חיל רב כזה לקחת מקום קטן כזה מור
 היה צריך את כל הדרדה הזאת זאת לא
 זאת וזה ינופף ידו ולזה הבטיחו הנביא
 כי הקב"ה רצה לשלם לו כפי מחשבתו
 הרע אשר חשב הוא היה חושב שלקחת
 ירושלים כלקחת שאר הארצות כשם
 שכל אותם המלחמות שנלחם עם כל
 העולם היו טבעיות כדרך המלכים וזו
 קם וזה נופל זה כובש מלכיו וזה מאבד
 אותם וזה יבוא מצד השמים שלמעלה
 כי זה קם וזה נופל כן גם כן רעם
 היושבים למטה בארץ כשנופל השם
 שלחם הם נופלים וכשנוברים למעלה
 הם נוברים פה בארץ כי שבעים אומות
 מסרם לשבעים שרים וזלתי בלתי אם
 נוייתנו ואדמתנו אדמת הקדש אנו
 מושגחים באתו ית' שמו הוא אלהינו ואין
 אחד וזלתי משיגית עלינו שכן כתיב
כי חלק ה' עמו יעקב חבל
נחלתו : גם ארצנו היא מושגחת
 מאתו ית' שכן כתי' **ארץ אישד עיני**
ה' לקיח בה מרשית השנה
ועד אחרית שנה : אם כן היאך
 מלאו לבו לבוא על מקדשי בית ה' ועל
 עם ה' ינופף ידו על הר בת ציון זה
 מורה באצבע כי מכחיש השגחתו יתב'
 ולזה ינופף ידו הר בת ציון וגו' אם כן
 לזה הנביא ישעיה הנזה האדון ה'
צבאות מסעף פארה במערצ'
ורמי הקומה גדועי והגבורים
ישפלו : אדקדק למה לקח זה
 השם האדון ה' צבאות אמנם הוא רמו

פי היה סבת בנין בית המקדש י גם
 הורה השגחתו ית' שהוא צופה ומביט
 סתרינו שהרי אמר לדניאל כי מן
היו הראשון אשר נתת לבך
להבין ולהתענו' וגו' הרי שבדברי
 שבלכ הוא מביט ורואה אותם שהרי
 דניאל עדיין לא התענה רק נתן לבו
 להתענות ובוזן לבות ויודע כל הנסתרו'
 צפה וראה כי נתן לבו להתענו' וכשמעו
 דבריו הרי מבאין ראייה גמורה על מור
 שאמרנו כי עיקר מעיקרי הדת כי הוא
 צופה ויודע סתרו ומביט לסוף דבר
 בקדמותו כהרבין בית ראשון ולזה טרם
 מכה ציון רפואה פרח ויצץ ציץ הוציב
 שהוא דניאל לתקן ולבנות בית הכזירה
 גם יראה כי גומל לאיש חסד כדניאל
 כמפעלו יתן לרשע רע כרשעתו שררי
 יהויקים אירע לו מה שאירע י ועם
 דמיות שבמקומות הרבה עור כי חזל
 לספור נמצא ברור כשמש השגחתו ית'
 ויתעלה עם כל זה לא אביא ראי' אחרת
 וזלתי בלתי אם ענין סנודיב וסיעתו
 אותו עמו וחלעג וקלם שהיה לועג לרש
 הרף עושהו ית' שמו ואחר כך לקח הוא
 ית' בקמתו ממנו כמו שמצאנו ראינו
 שאמר הנביא ישעיה **עוד היום**
בנוב לעמוד ינופף ידו הר בת
ציון גבעת ירושלים : שעדיין
 היה שהות ביום ולא שקעה החמה והיה
 יכול ליכנס אותו יום לירושלים אמנם
 לסבת עשותו מיעוש חשבון מלקיחת
 ירושלים לזה לא רצה ליכנס אותו יום
 כמי שיש לו פת כסלו כך היתה ירושלים
 בידו ולזה מה צורך להטריח עצמו לקח'
 אותה באותו יום כי בא רשמש אמר

249

כמש' למעלה בפסוק (ויתן אדוני בידו) כי בכנות מכין הזכיר שם אדנות כן רצה להזכיר פח שם אדנות לומר שהוא היה חושב כי בלעדיו לא ירים איש את ידו ה' ינופף ידו יד כזה וכתפו משכמה תפול וזרעו וזרוע רשע מקנה תשבר וזח אומרו הגה הארון רוצה להראות ארנותו על העולם כולו

והראיה שהוא ה' שם והיה רל שהוא ברא ונתן הויה לכל צבאות מעלה ומטה אם כן בלי ספק הואיל והוא ה' צבאות והוא נתן להם הויה וקיום ודאי שהוא ארון עליהם עתה ומשיגים במעשיהם ומחשבותיהם באה אליו וז"ל הגה הארון ה' צבאות ואמר עוד מסעף פארה במערצה זרוע כי השם ית' כשרוצה להשפיל אינו אומח ולשון קודם משפיל מפיל לשר אותה אומה שיש להם בשמי מרום מרומים ישכון יפילו ישפילו לעפר ואחר כך האומה שלו ברגלים תרמסנה כמ"ש והיה ביום ההוא יפקוד העל צבא המרום במרום ואח"כ על מלכי האדמה באדמה ואדקדק בכתוב מה שלא דקדקו המפר' ז"ל מה צורך לומר במרום שהוא ביותר גמור כי מי לא ידע בכל אלה שרם במרום שהרי אמר צבא המרום ולמה חוזר ואומר במרום גם כפל מלכי האדמה באדמה אמנם רצה לומר דבר בטעמו תדע ממה פוקד אותם קודם לפי שהם בעולם רעולין ומשם יורד השפע על זה העולם השפל וז"ל על צבא המרום במרום הב"ת היא בית בעבור בעבור שהם במרום העליון וז"ל במרום

ואחר כך ועל מלכי האדמה בעבור שהם פה לבטה בעזה וז"ל באדמה אבל בענין יציאת מצרים הקבה עשה דבר גדול הערך שקודם הוציאם מתחת יד המצריים והפילם והשפילם לעפר ואחר כך השפיל השר שלהם כמ"ש למעלה להורו' כמו וגבורתו מלא עולם שנהיות בתוקפם וגבורתם השפילם כן יעשה מסעף פארה כנח האומר ע"א לסטיפים וענפי האילן כל' שאין כחם בא אלא משרש האילן כך הם אין כחם אלא מהשר שיש להם למעלה ולזה מסעף פארה במערצ' שהם האומר ע"א הנמשלי' לענפים היונקים מן השר שלהם הויות השר שלה' בתוקפו וגבורתו וז"ל במערצ' בהיותו בתוקפו ובחוזק שלו ואחר כך ורמי דקומה ורגבורים שרם רמז לשריהם של מעלה ירדו לבטה מטה ולא יועילום כיום עברה וז"ל הגה הארון ה' צבאות הוא על המלאכים והגרמים השמימיים שהם צבאותיו ולז"ל הגה הארון רל' כי עתה יעשה באופן שקודם יהיה ארון שהוא על האו' ע"א ואח"כ יהיה ה' צבאות שהוא על השרים של מעלה כלו' שקודם יפרע מהאומר ואח"כ משריה' להראות חולשת כחם ובלעדיו לא ירים איש את ידו בכל העולם ולזה מבטיחנו ממה שעשה עמנו להפליא ופלא :

הר"י מורה השגחתו ית' בענין הזה של סנהריב כי בעבור שעשה לעג מירושלים אידע לו מה שאידע ושכימו בבקר והנה כולם פגרים מתים כל יחיו רפאים כל יקומו והוא הרל' לאכדון עד שהרגוהו אחד כך בניו כי יותר טוב היה שיפול במלחמה וימות

100

כבודיב שבר השם יתב' בלי בלחצות
 כולם ונפל שמה שדוד מה שלא נעשה
 ככל ארץ ישראל עד כנאו שמה' נאור
 אתה אדיר יר' להגדיל ההשחחה אשר
 עשה ה' במחנה אשר בנעק קטון בשצף
 קצף הא' נאור רל' ה' משחית כב יכול
 כמו נאר מקדשו והוא שם האר' כמו
 גדול ולוא נאור אתה אדיר יר' משחית
 אדיר אתה יותר מכל הררי הברמות
 השורפות וביאר הענין ואכר אשתוללו
 אביני לב נמו שנתם יר' כי שם שוללו
 אנשים חזקים וגבורים ונמו שנתם ולא
 מצאו כל אנשי חיל יריהם רומז למש
 הכתוב לינופף ידו ויעשו גם המר
 בערמת בלי ספק הניפו יד גם על ירם
 עבר כוס התרעלה נמו שנתם וישימו
 בכקר והנה כולם פגרים מתי' מגערך
 אלהי יעקב נדרם עם סנחריב שנאמר
 עלינו נמו שנתם גם הרפב והסוס גם כן
 נדרם ומכאן אפשר לומר כי גם סוסיהם
 מתו כי לא נזכרו עוד כלל' ויש אתה
 נורא אתה ומי ועמוד לפניך
 מאז אפך יר' כי משמים השמעת
 דין זה שנאמר ויצא מלאך ה' ויך
 במחנה אשר וגו' ארץ יראת
 ושקטה קודם יראה בסנחריב ואחר כך
 כשראו בכקר והנה כולם פגרים מתים
 שקטה בקום למשפט אלהים להושיע
 כל עניו ארץ והם חזקיהו ואנשי דורו
 ואף על פי שאין רעיו' מלמעלה והיאך
 עשה בקמה כזאת כעם רב מעשה ידיו
 בשלמא במעשה ארץ מצרים אינו כל
 כך מן התימה לפי שעשו בישראל דברים
 קשים ויענובו ויתנו עלינו עבודה קשה
 ואפילו יתרו שהיה מהם אמר כי גדול
 ח' מכל

והיה לו לכבוד זולתי כי רשע יראה
 במפלהם של רשעים וכעם שיבוי יחרוק
 ונבם כי תאות רשעים כעמו הנא עמו
 נאברה חכמת חכמו ואין לאל יד כזה
 אשר הניפה נגד ירושלים לעשות דבר
 קטון גדול ולזה מסעף נארה שרם
 חייליו היונקים ממנו בהיותו בתוקפו
 וזא במעצמה כי לא מת גבורם וינחו
 זולתי היה בתוקפו וזא בסעף פאררז
 במעצמה ואח' כך רמי הקומה כסנחריב
 גדועי וקן להראות השגחתו יתב בענין
 סנחריב גם משם והלאה הגבוהי ישפלו
 ויפחדו מגאותם בראותם מה שאירע
 לסנחריב וזא והנכוהים כווי רל מלכד
 התועלת הגדול שעושה הוא ית' במפלת
 סנחריב במה שהציל עמו ואין מרעהו
 גם עושה תועלת אחר והנכוהים ישפלו
 ויהיה פחד להים לבגר עינם והש המלך
 דוד עה כבזמר עז נורע בירודיה
 אלהים וגו' פה גלה סוד הוא הגדול
 והנורא שעש' ית' שמו בימי חזקיה מלך
 יהודה בעדו וכעד ירושלים כי לא נעשה
 כנס ההוא לשום נביא שע' הנס ההוא
 נכר בעולם כדכתיב בספר דברי הימים
 (ורבים מכיאים מנחה לה' לירושלים
 ומגדנות לחזקיה מלך יהודה וינשא
 לעיני כל הגוים מאחרי כן והש נודע
 ביהודה אלהים שנכר בעולם על ידי
 יהודה שהוא על חזקיה מלך יהודה ועם
 שעיקר הידיעה היא בישראל לא נודע
 בי אס שמו ופירש הסבה למה הודע
 ביהודה יותר מהותו ית' והיא ויהי בשלם
 כוסי כי גלו שכניתו לעיני הרואים שם
 היא כי שם ביתו גם מעשה ניסו רזיו
 שמה כי שמה שבר רשפי קשת יר' בימי

אשר סביבות ארץ ישראל שיבולו שי
 ודורן למודא כמו שאמר בספר דברי
 הימים ורכים מביאים סנהא לה כמש
 למעלה ולזה יבאור דוח בנידים כל
 מנחת בציר כפי הדק זל ורל השם
 יתברך יבאור יכרות דוח ונפש בנידי
 סכריב כלילה הוא ואזהיה השו נורא
 למלכי ארץ כי כל העולם דאו עין בעין
 את גדולתו יתברך גם יבלתו והשגחתו
 בתחתונים וביחוד על עם ברעיו וצאן
 ידו ולזה איש ממנו צריך לתקן מעשיו
 כי מולם חס בכספר במשקל שקל
 הקדש קדש קדשים ישתבח שמו ואם
 ישיב דרכיו ומעלליו אף על פי שגדול
 עליו מן השמי איזה דבר רע ע"ו יבטלה
 כמאמר זל בר פרשת הי שרה :

ואברהם זקן בא בימים

כתיב עטרת תפארת שיבה
 בדרך צדקה תמצא ה מאיר
 אור למלך ארצה אותם
 כולם שהורי הראש אמ להם
 תאמרו ממשפחת בית עלי
 אתם דכתיב ביה וכל מרבית
 ביתך ימותו אנשים אמרו
 ליה רבי התפלל עלינו אמר
 להם לכו וטפלו בעדק ואתם
 זוכים לזקנה מה שעמיה
 עטרת תפארת שיבה והיכן
 היא מצויה בדרך צדק תמצא
 ממי אחיה למד מאברהם
 ישתוב ביה ושמרו דרך ה'
 לעשות צדקה ומשפט זכה
 לזקנה שנאמר ואברהם זקן
 בא בימים עכלהו

ולהבין

ה' מכל האלהים כי ברכו אשר זהו
 עליהם כי עז העם אמנם כמחנ סכריב
 עדין לא עשו מאומה אם כן מה חרי
 אאף הגדול הזה וכפרט שאין רע יורד
 מלמעלה אדרכא חסדי ה' מעולם ועד
 עולם :

האמנם זה ירשנו המזמור הוה

במה שאמר כי **המרת**
אדם תורך שארית חמות
תחגורו : והוא עד כי רגע באפו
 חיים ברצונו כי אין רצונו באף שמוכח
 ומיסר ומעניש לרשעים כי אם חיים
 ברצונו להחיות את חסדיו ואם יעשה
 כן ברשעים כמחנה סכריב אין רצונו
 דאף והרע בעצמו אלא הצלת העניים
 והאבינים מידם ואתו הרע דמגיע
 לרשע הוא רב טוב לבית ישראל והש'
 אתה נרא אתה ומאויים אתה ומי יעמד
 לפניך מאז אפך כאשר יורה מעשה
 סכריב אבול משמים השמעת דין
 ונמשך שארץ יראה תחלה ואחר כך נחת
 שקטה כל הארץ פצו דנה בארצלי
 צדקים מהצלתם מאותו הרגע המגיע
 לה על ידי מחנה סכריב קידם אותו
 הדין הנחשוב מאד דין יצא ממנו השקט
 ובשע עד עולם וחזר ופי' בקום למשפט
 אתו לשפוט את מחנה סכריב להושיע
 כל עני ארץ סלה שטוב גמור הוא
 שחמת אדם תעשה שתודך עי' שפטים
 גדולים כדי שתחגור ותעצור כל החימות
 האפשריות לבוא במנו כשם שחמת
 סכריב כנעה והודו ולגבורתו ית' ועצור
 עצי השארית חימותיו ועזה להם לישראל
 אשר נעשה להם גם ועל ארעם נאמר
 שקטה צוה להם בדרו ושלמו וגו' והאמו

201

ולהבין

תאמר ראשונה
 ארדוק מלת תאמר
 ממשפחת בית עלי שחיא מיתרת מלת
 תאמר לימא אמר להם ממשפחת בית
 עלי אתם מה על תאמרו ועוד נראה לי
 להקשות למח הביא להם פסוק וכל
 מרבית ביתך וגו' שחיא הפסוק האחרון
 מהנדרש שנזכרת בבית עלי היה לו
 להביא ראיה מהפסוקים הקודמים שב'
 ונדרעתי את זרועך וגו' מהיות זקן
 בביתך גם בפסוק הבא אחריו אמר
 גם כן (ולא יהיה זקן בביתך כל הימי')
 אם כן מאלו הפסוקים הקודמים היה לו
 להביא ראיה הואיל ובאמר קודם פסוק
 וכל מרבית ביתך וגו' גם לסכה אחרת
 איזה ראוי שיאמר להם הפסוק של ולא
 יהיה זקן בביתך ולא הפסוק שהביא וכל
 מרבית לפי שחיא ראוי אותם כולם
 בחורים ולא היה ביניהם זקן ואמר להם
 ממשפחת בית עלי אתם שנאמר ולא
 יהיה זקן בביתך ולזה אין זקן ביניכם
 רק כולם בחורים וזה הפסוק היה צורך
 בעצם הראיה אבל הוא ראה אות' בחורי'
 וכי הוא ראוי לאיש כמוהו מורה כשמו
 כן הוא מאיר לארץ ולררים בחכמה
 ובתבונה לומר להם ולבשר להם שימותו
 בחורים אינו מן הראוי לאיש בא לגור
 בארץ נכריה להכיר להם דברים כאלו
 יותר טוב שיאמר להם ממשפחת בית
 עלי אתם שנאמר ולא יהיה זקן וגו' :
ועוד בהלמה לא אמרו לו כן אדוני
 כן דברת יפה דברת ממשפחת
 בית עלי אנחנו והתפלל עלינו אלא לא
 חשיבוהו דבר על שאלתו והוא כמעט
 נדרשתו ללא שאלו והעיקר ששאל בהם

הואיל וכבר שאל זאת השאלה מהם היה
 ראוי להשיב והם לא השיבו מאומה
 גם למחלא אמר להם לכו עסקו בתורה
 וחיו ככס רזל בילקוט על סוף הפסוקים
 של בני עלי שמשפחה היתה בירושלים
 והיו מתיח מתים בן י"ח שנה באו מיד
 והזריעוהו לה' יוחנן בן זכאי אמר להם
 לכו עסקו בתורה וכו' אך כן היה לו לר'
 מאיר לומר להם למה שיבה גם
 שהיה די שיאמר להם עשו צדקה לומר
 האריך לכו הטפלו בצדקה גם די
 באמור ואתם מזקנים מה צורך לומר
 ואתם זוכים לזקנה גם כמה שאמר
 בעה מה טעמיה עטרת תפארת וחיון
 היא מצויה וגו' הכל הוא מיותר ודי
 שיאמר שנאמר עטרת תפארת שיכיר
 בדרך צדקה תמצא :

האמנם וזה בעה הרגיש בכתוב
 שאמר המלך שלמה על
 עטרת תפארת שיבה וגו' היה די שיאמר
 השיבה בדרך צדקה תמצא למח האריך
 כל כך עטרת תפארת גם מלת בדרך
 היא מיותרת די שיאמר עטרת תפארת
 שיבה בצדקה תמצא לזכא בעה
 ואמר כמה שאירע לרבי מאיר כשהלך
 לממלא בזה יוכן הפסוק והוא כשהלך
 רבי מאיר לממלא דאח אותם כולם
 שחורי הראש שלא היה ביניהם זקן רק
 כולם בחורים אמר כינו לבין עצמו אני
 רואה כל אנשי המקום הזה בחורים ואין
 בהם זקן זה דורא אינו כי אם שבאים
 ממשפחת עלי ולזה הו' דם נכדתיים
 כחצי ימיהם אמנם אם ישיבו ודכיהם
 ומעליהם מעשיהם ומחשבותיהם ולא
 ילכו בדרכי בני עלי רק כחזק מורה
 במערב

200

ממערב ולא יהיו מעשיה' ממעש' בני עלי
 אז בלי ספק יאריכו ימים על ממלכתם
 כמש' חז"ל שם באותו מעשה דבני עלי
 לכן נשבעתי וגו' אם יכופר עון בית עלי
 בזבח ומנחה אזל בזבח ומנחה אינו
 מתכפר אבל מתכפר הוא בתור' ובגמלו'
 הסדים ולזה רבה דעסיק בתורה חי
 ארבעין שנים אביי דעסיק בתורה ובגז'
 חי שתין שנים :

זוהר לעד שכיין הכתוב וכל מרבית
 ביתך ימותו וגו' ולהבין הפסוק
 הישב אדקדק בו שהפסו' הזה הוא מיותר
 גמור אחר שאמר כמה פעמים וגדעתי
 זרועך מהיות זקן כביתך וגו' גם פסוק
 אחר ולא יהיה זקן כביתך ועתה מה לו
 עוד לאמר וכל מרבית ביתך מית' גמור
 הוא פעם אחר פעם כפעם בפעם
 גם אדקדק מלת מרבית יאמר וכל אנשי
 ביתך ימותו מאי מרבית :

האמנם הגה הרוק זל"ה פי' לשון
 מרבית כמו טפחתי ורביתי
 וכמו תרבות אנשים חסאים אם כן לעד
 יאמר עתה הכתוב אף על פי שאמרתי
 וגדעתי את זרועך ולא יהיה זקן זהו על
 הנאי שאם יישיבו מעלליהם ולא
 יתגדלו כתרבות דעה כאנשי בית עלי
 אזודאי יאריכו ימים כרבה ואביי שאף
 על פי שנגזרה הגזרה על אנשי ביתך
 עם כל זה על אלו לא נגזרה לפי שאנשי
 ביתך לא עשו הטוב והישר רק ישכנו
 הנשים הצובאות פתח אהל מועד או
 יהיה כפשט הכתוב או כדרך חז"ל ששרו
 קרבנותם ולזה נגזרה הגזרה אבל
 חבאים אחריה' מדעם אם יישיבו דרכם
 בתורה ובגז' נמצא שאינם אנשי ביתך

לשיחול עליהם הגזרה חז"ל מרבית
 ביתך לשון תרבות אנשים חסאים יל'
 כשיעשו מעשים כתרבות ביתך שריא
 תרבות דעה בלי ספק לא יאריכו ימים
 כגזרה שנגזרה עליהם אבל אם יישיבו
 דרכיהם אינם תרבותי' ביתך ואין לרדם
 יחס וקורבה עם אנשי ביתך וכוז
 יתורץ ספק שיש בענין בני עלי הואיל
 ואמר הכתוב לכן אם יתכפר עון בית
 עלי והוא נזר דין שיש בו שבועה מנא
 להו לרבנן לומר בזבח ומנחה אינו
 מתכפר אבל מתכפר בתורה ובגז' :

האמנם יודע ומפורס' כי כשרואים
 חוטא וכוז לשוב אל השם
 ית' שראוי לו ית' ויתעלה' שיקבל תשובתו
 לטענה מספקת לפי שאחז"ל אין אדם
 חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות
 נמצא שכשהוטא האדם הוא אחר וכששב
 אל ה' הוא אחר ואינו אותו אדם הראשון
 לפי שהאדם כשהוטא לא חוטא עוד
 שנכנסה רוח שטות באופן כשהטא היד
 שוטה כבהמה נדמה ועתה כששב אל ה'
 הוא בעל שכל שכלי ספק לא היה שב
 אל ה' אלא שאותו הרוח שטות שהיה לו
 מקודם הלך הלך לו ועתה הכיר בשכלו
 החטא טעשה וכוז לשוב אל ה' באופן
 שהוא אחר הואיל והוא בעל שכל ואינו
 מן הראוי שישלם לזה הבעל שכל השב
 לו ה' בעבור אותו החוטא השיט' הבדומי :
אם כן בנושא דידן מכל שכן וקל
 וחומר בן בנו של קל וחומר
 לפי שאם נגזרה גזרה הוא על בית עלי
 לפי שהיו עושים מה שאיננו ראו לעשות
 או יהיה כפשט הכתוב כפשוטו כמשמעו
 אשר ישכנו את הנשים או כמש' זו

ששור

197

אני רואה שכולכם בחורים ואין כסף
 זקן תאמרו לזה שמבית עלי אתם ולזה
 אין בידכם לתקנו לפי שכבר נגזרה
 הגזרה מקדמת דנא ועל זה נאמר
 אבותינו חטאו ואיכם ואנחנו עונותיהם
 סבלנו על שכמנו אינו כן כמו שאתם
 חושבים רק אם תשיבו דרכי ומעללכם
 תאריכו ימים ולזה לקח זה הפסוק של
 וכל מרבית ביתך ימותו אנשי עם היות
 שיש פסוקים אחרים קודמים לזה בור'
 באצבע כי נגזרה גזרה על בית עלי ועם
 כל זה לקח זה הפסוק כמי שאומר להם
 אם תלכו בדרכיהם באופן שאתם עדיין
 נקראים בית עלי הואיל וקמתם תחת
 אבותיכם תרבות אנשים חטאים וראי
 שלא ימצא ביניכם זקן אבל אם תשיבו
 דרכיכם באופן שיהיה דרכיכם רהוק
 מדרכיהם ולא ראי זה כראי זה וראי
 שתאריכו ימים וזה להיות שלא היו
 חריפים ומשכילים לא הבינו רק פשוט
 היכר והנגלה מדבריו שהיא הפן הא'
 ולא הרגישו כונת ר' מאיר במה שהביא
 זה הפסוק ולא הקודמים גם לא דקדקו
 בדבריו במש' תאמרו ולזה השיבו לו
 התפלל עלינו לפי שתפלת צדיק כמוך
 תבטל כמה גזרות קשות ודעות רחמנא
 לישבן ויפתח בדור כשמואל בדורו
 הרי מצינו במעשה העגל אמר הכתוב
 ויחל משד את פני ה' אלהיו
 ופירש הרשב"י זל שהיה פירוש כמו
 ותתחלה המלכה לל שאם דברים שכב
 יכול צער למעלה ראש לפי שידוע בכל
 צדתם לו צד וגו' אם כן אתה עתה בחוץ
 ה' התפלל עלינו והסר מעלנו רק את
 המות הזה ובטל מעלנו אותה הגדה.

ששהו קניניהם וגו' כי עבירה גדולה גם
 היא ולזה נגזרה הגזרה על כל מי שיבוא
 מבית עלי ועש' מעש' דבני עלי שימותו
 בחורים אבל מי שמתעסק בתורה ובגו'
 במצא שאינו מבית עלי הואיל ואינו
 הולך בדרכיהם ואינו עושה כמעשיהם
 וזהו צדקן וחדיו דבני חזל עם הפסוקי'
 יחדיו יהיו תמים שלמים וכן רבי' והמה
 חכמים מחוכמים ולזה ר' מאיר זל
 היה רוצה לומר להם זה הדבר אשר
 דברנו שאם ישיבו דרכיהם ומעלליהם
 שימותו זקנים באים בימים אלא שהיה
 בראיה לז' שאינו מן הראוי למי שבא
 ממדינת אחרת שיזכרום כי נמצא
 בדרשתי ללא שאלנו ויאמרו האחד בא
 לגורוי שפוט שפוט לזה ארצה לומ' להם
 דברים שיש בהם ב' הננות הא' היא
 הגלגלה לכל תאמרו ממשפחת בית עלי
 אתם יר' אני רואה שאין ביניכם איש
 זקן שמה ממשפחת בית עלי אתם ולזה
 אינכם מזקנים שנאמר וכל מרבית
 ביתך ימותו אנשים ותחכרת הב'
 היא נסתרת אס' הם משכילים ידקדקו
 בדבריהם למה אמרתי להם תאמרו
 ולא אמרתי להם ממשפחת עלי בלא
 תאמרו גם למה הנחתי הפסוקים
 דקודמים ולקחתי פסוק וכל מרבית
 ביתך וגו' שהוא הפסוק האחרון אלא
 ודאי לרמוז להם התשובה של שאלתי
 בדבריהם כי שאלת חכם חצי תשובה והו'
 במש' עמך יתור עם מרעה כשאמר לו
 לא טוב הדבר אשר אתה עושה כמו
 שיבוא ביאורו בח"ת בס' תורה אור אם
 עזרתי השם יתברך:

וידבר שאמר פה ר' מאיר תאמרו יר'

205

ואנלה לרסם כונת דבריו והנאשונים
 ואמר להם לכו הטפלו בצדקה ואתם
 זוכים לזקנתו וזה יובן בפסוק של עטרת
 תפארת שיבה בדרך וגו' ור"ל הנה ידוע
 במאמר חז"ל כי זקני עם הארץ כל זמן
 שמזקינים דעתן מטרפת עליהן אבל
 זקני תורה כל זמן שמזקינין דעתם
 מתיישב עליהם נמצא שהזקנה של עמי
 הארץ אינה כבוד להם אדרבא ודפרה
 להם לפי שדעתן מטרפת עליהם אלא
 אם כן עושים מצות שהמצות מיישבות
 דעתן * אמנם זקני תורה לפי שבזקנה
 מתיישבת להם דעתן ויש לרסם יותר
 שלמות וכבוד חכמים ינחלו * אז ודאי
 אותה הזקנה היא עטרת תפארת לרסם
 ולז"ל להם ר' מאיר תדע איך תמצא
 השיבה שהיא עטרת תפארת לא שיבת
 זקני עם הארץ שהיא הרפה נגע וקלות
 להם אל שיבת תלם שהשיבה היא עטרת
 תפארת להם לפי שמוסיפים שלמות
 בדרך צדקה תמצא * וכונת מ"ש המלך
 שלמה ע"ה בדרך שהיה ר"י שיאמ' בצדקה
 תמצא מאי בדרך ר"ל כמו שאומ' הרמב"ם
 ז"ל על פסוק נתן תתן לו ר"ל הרבה
 נתינות שיותר טוב לתת מאה חתיכות
 במאה פעמים מלתתם בפעם אחת לפי
 שכפעם א' אינו עושה כי אם מצוה א'
 ובמאה פעמים עושה מאה מצות *
 גם כי בפעם א' אינו קונה קנין הנדיבות
 ובמאה פעמים קונה קנין הנדיבות לז"ל
 נתן תתן הרבה נתינות במשמע ח"א ולא
 ידע לבבך בתתך לו יר' מאור שנשאר
 לך בקנין לא ידע לבבך בתתך לו
 אדרבא והיית אך שמח כי הרגל על כל
 דבר שלטון ומי יאמר לו מה תעשה בי

כל כחותיו וסכימו אחד כך על הדבר
 הזה ולז"ל בדרך צדקה ולא אמר
 בצדקה לבד כלומר בדרך גל ובקנין
 הצדקה תמצא העטרת תפארת שיבה *
 או יאמ' בדרך יר' שאם אתה נתן חתיכה
 לעני ואתה יודע שאותה החתיכה שנתת
 לו הוא הולך עתה לקנותה להם צד או
 בשד בשדה ראווי הוא שאתה בעצמך
 תלך בדרך ותקנה לו מה שהוא רוצה
 ולזה לא אמר בצדקה לבד שנרא' שאינך
 מצווה כי אם לתת לו החתיכה והוא
 הצדקה לבד רק בדרך הצדקה ותלך
 לקנות לו מה שרוצה באותה החתיכה
 שנתת לו לצדקה * גם אם אין לך
 ליתן לו משאת מאומה לפחות תסייעו
 ותלך עמו * הצבירים אשר בארץ המה
 ואל פתחי הנדיבים השועים וז"ל בדרך
 צדקה לז"ל להם לכו הטפלו בצדקה ולא
 אמר עשו צדקה רק הטפלו לרמוז למ"ש *
 או יאמר הטפלו איני מצוה לכם שפעם
 א' או ב' תעשו צדקה לבד יר' שנתנו
 וחתיכה לבד לעני רק שתתעסקו ותתנו
 לו התבשיל אפיו ומבושל ואל תתנו לו
 בעות וכיוצ' כאנשי סרוס רק להם אפיו
 ואתם זוכים לזקנה איני * ואומר לכם
 ואתם מזקיני' שכבר יתכן אתם מזקיני
 בזקני עם הארץ שהיא הרפה נגע וקלות
 ימצא זקן עם הארץ רק בזקני תורה
 שהיא כבוד ועטרת תפארת להם הזקנה
 וז"ל ואתם זוכים לזקנה מלת זוכים
 משמע לזקנה שיש בח זכיות ועטרת
 להם הזכיות שעושי' במ"ש ז' (צדיקים
 יושבים ועטרתיהם בראשיהם) שהיא
 עטרת זקני תורה * חזו מה שאירע לרבי
 מאיר עם אנשי ממלא :

אבל עתה שואל בעל המאמר
 שדוריש יתור הפסוק של
 עשרת תפארות וגו' ואמר כמה שפירש ה'
 מאיר לאורו של אנשי ממלא בזה הכנתי
 הפסוק ויש מאי טעמיה וגו' ולתרוץ
 מה ששאלתי למה ל' יוחנן אמר להם
 שיתעסקו בתורה וילמא אימ' שיתעסקו
 בצדקה האמנם ה' יוחנן להיות שהיו
 אנשי משפחה לבד לזה אמר להם
 שיתעסקו בתורה אבל במעשה דרכי
 מאיר להיות שהיו כל אנשי המדינה לוח
 נראה לו שהיה דבר קשה להם ללמוד
 כולם תורה כי לא רבים יחמורו לכן אמ'
 להם הטפלו בצדקה לפי שזר מולם
 יכולים לעשות אפילו מי שאין לו יכול
 להתעסק בצדקה ללכת אל הגדולים
 לדבר להם שיתנו לעני' ולהיות מעשה
 נמצא שכולם יכולים לעשות צדקה כמו
 שרמזו לכו הטפלו וזה רמז בעה
 ראה אותם כולם שחזרו הראש אם היה
 מיעוטם או על הרוב חצים היה אומר
 להם שיתעסקו בתורה כמעשה דרבן
 יוחנן בן זכאי שאז יתכן שיתעסקו
 בתורה אבל עתה שראה כולם כאחד
 בחורים הוא דבר קשה שיתעסקו כולם
 בתורה לזה רצה לתת להם תיקון כולל
 לכל אנשי המדינה קטן וגדול שם הוא'
דקדו המאמר הזה מורה כפי העיקר
 והיסוד שאמרו שנמל לאיש
 חסד במפעלו אם האדם גומל חסד גם
 השם ית' יעשר עמו חסד לפניו מן
 חסדו שהרי אף על פי שנגזר על כל
 בית על' נדרין שיש בו שבועה כי כולם
 דעו ימותו בחור' בחור' ובקבר' נחבא'
 עם כל זה כמעשה הנמילות חסדו בטור'

הגזרת תלחית עם היות שהיה בה שבות'
 ומעשה ראבוי יוכיח שהאריך ימים על
 ממלכתו מאן מלכי רבנן עם היות שבא
 מבית עלי בעבור היותו גומל חסד
 גם נתן לרשע רע כרשעתו שדורי
 מצונו להמלך דוד עה שאמר
 במיתת אבנר ישלם ה' לעושה
 הרעה כרעתו ולבאר היטב הדבר
 בפרש הפסוקים אמר המתוב ויקונן
המלך אל אבנר ויאמר
 הכמות נבל ימות אבנר וגו'
 ויוסיפו כל העם לבכות עליו
 ויאמר המלך אל עבדיו הלא
 תדעו כי שר וגדול נפל היום
 בישראל ויאנכי היום הך
 ומשוח מלך והאנשים האה
 ה' לעושה הרעה כרעתו ו
 ויש להקשות בקינה הזאת כי המקונן
 דרכו להגיד ולהאריך כשבחי המת ופח
 המלך דוד עה האריך בבנותו שמת כמו'
 נבל והתימה שאמר הכתוב שעל דוד
 הוסיפו כל העם לבכות מה הם הדברים
 חמרים שאמר עליו שרוסיפו דעם
 לבכות ויעוד דוד עת לבכות כמו הם ויעוד
 שהולל ויבכר עוד כל רעם עליו לא
 ויוסיפו גם שהלל כנפול ביד בני
 עולה נפלת לא כנפול לפני גם מאז
 קאמר הלא תדעו ומי לא ידע בכל אלה
 והלא כל העולם כולו היו יודעים מיתת
 אבנר אם כן איך אמר להם הלא תדעו
 וחרי הוא בעצמו עשה לו הספד כראוי
 מלש שעבדיו היו יודעים מיתת אבנר
 אם כן איך אמר הלא תדעו גם יתור

207

אם כן הידים והרגלים הקדושים האלו
 איך לא הצילו את גופי. ולפי שדרכי
 ההצלה היה אפשר בא' משני דרכים
 או שימינו הרוגע וישעוהו כיד אויבו
 או לברוח ברגליו מפניו ולזה אמר ויידך
 ורגליך או להקצל מין האויב בידי או
 לברוח מפניו ברגליו אם כן זה אי אפשר
 להאמין שבטעונו מת שמעולם היה חסד
 ושלם באיבריו לו שהיה באפשר להקצל
 מאיבריו ולזה לא הזכיר שלמות שאר
 איבריו אלא אלו שהיו אין הקבה מקפח
 שר שום בריאותו שהיה חסיד ושלם
 באיבריו אלו שהם כלי החצלה לא היה
 הקבה מביא תקלה על ידם ובשביל זה
 מתמיה עצמו ואומר הכמות נבל ימות
 אבנר וכי אפשר להאמין אמונה שלימה
 שידיים קדושות ורגלים כאלו ימותו כמו
 נבל זה אי אפשר להאמין אלא וראי יש
 לנו לומר ולהאמין אמונה שלימה שלא
 מת לא כדרך שמת החסידים הקדושים
 הנתפשים בעון הדור וזש כנפול ר' ר' א'
 כמו שנפול לפני בני עולה לפני דוד
 חייב שבהיות צדיק גמור הואיל והוא
 לפני בני עולה ובתוך עם טמא שפתים
 הוא יושב הוא נכרת מפניהם ובעבורם
 או יאמר לפני כמו קודם עדי מפני שיבה
 תקום דם' הוזהר ור' שכשרוצה הקבה
 להביא חורעה על הדור תופס המגינים
 על הדור קודם ואחר כך נפרע מהם כמו
 שעשה למתושלח וכאמורוהי לשבעת
 הימים שר' לשבעת ימי אבילות של
 מתושלח שמת קודם שיביא המבול
 וזה לפני בני עולה נפלת ואם כן לא
 מת בעונו כי צדיק וישר הוא ולא מת
 אלא בעון הדור וזה שאמר כנפול לפני
 ר' ב 38 2 בני

שוב שיאמר כי שר וגדול בישראל נפל
 היום ולא לשים הנפילה בין הדבקים
 בין שר וגדול ובין היום הזה בישראל
 גם כמש הפסוק השני ואבני היום רך
 ומשוח מלך אינו מתנאי המלך להראות
 מורך לבב ולומר שכני צרויה קשים
 ממנו כי אם אדרבא לדבר קשות כדי
 שלא ימירו את כבודו והודו והדרו ולא
 יפול דבר אחד מכל דברו אם כן למד
 אמר ואבני היום רך ומשוח מלך
 גם באומרו והאנשים האלה בני צרויה
 קשים ממני וגו' כל זה הוא מיותר גמור
 כי כבר אמר למעלה בפסוק לפני כל
 קהל עדת ישראל נקי אני וממלכתי
 בעם ה' עד עולם מדמי אבנר בן נר
 וחולו על ראש יואב וגו' ואל יכרת מבית
 יואב זב ומצורע וגו' אם כן מה צורך
 עתה לומר והאנשים האלה בני צרויה
 קשים ממני :
האמנם נראה לפרש כונת הקינות
 וזאת כי הידר להגדיל
 בשבחו של אבנר כדרך המקוננים על
 אדם גדול כזה באומרו שאם אדם גדול
 וירא הטא כזה נפל לא מגרעת חסידותו
 חו' אירע לו הנפילה וזלתי בלתי אם
 גוייתנו וחטאתינו כי רבו למעלה ראש
 ואשמתנו כי גדלה עד לב השמים היתה
 נסכה והוא ראוי לאתפוס אדרא הדור
 שהתחיל הכמות נבל ימות אבנר כלומ'
 האם אפשר להאמין שמת אבנר כאחד
 הנכלים בחטאו זה לא אאמין שידענו בו
 שידינו לא אסורות בעבודת השם יתברך
 ורגלינו כן לא לנושטים והגשו לא
 אדרבא היה ברגליו רץ כעבי ולעולם
 היו ידיו אמונה מוכנים לעכוני את ה'

298

לנו הנשארי אחרינו כי סעו המה למנוח
 עזבו אתנו לאנחות עד הצדיק אבד
 לדורו אבד באופן שאבידת אבנר היא
 לישראל אבל הוא לא נאבד אדרבא
 השיג מעלה רמה כי ער עתה היה החסר
 מסך מבדיל וכעת נשארו סכלי יוכל
 להשתטעטע לנתנם ה'ולבקר בהיכלו וט
 הלא תדעו כי שר וגדול נפל היום בישראל
 כלומר הנפילה היה בישראל שסר צלם
 מעליהם ולזה סמך בישראל למלת נפל
 ואילו היה אמר שר וגדול בישראל נפל
 היום היה נראה שמלכדנו שאדם גדול
 ורשום בישראל נפל היום ומי לא ידע
 בכל אלה וכי לזה היה אומר הלא
 תדעו מה ידעת ולא נדע אך עתה שרצה
 לגלות להם זה דמד אותו בשנותו את
 שעתו ולא הלא תדעו שהוא דבר ידיעה
 אמר עתה ואנכי היום רך ומשוח מלך
 כלומר בשלמא אחי משאר העם ניהו
 שיאמר דברים כאלה שמיתת אבנר
 נעטה חסרון לישראל אבל אחי המיוחך
 כהמלך דוד עה אינו הגון שיאמר דברים
 כאלו הואיל והוא מלך חי וקיים ואמר
 שיש חסרון בישראל בנפילת אבנר כי
 הואיל והוא קיים ללא יש חסרון כלל
 בישראל לזה השיב ואמר ואנכי רגיוס
 רך ומשוח מלך כלומר אל תחשבו אותי
 למלך כי אני רך והא רך ומשוח מלך
 והראיה על רמת מלכותו כי הרי בני
 צרויה קשים ממני יותר ממני ואינם
 מקיימים דברי אם כן היאך אני אקרא
 מלך הואיל ובני צרויה קשי יותר ממני
 ולפי שלא ילמדו עבדיו הנשארים אשר
 הוא מדבר עמוס שלא לעשות גם המה
 חשבון טמנו ולא לשמו את דבריו הואיל

בני עולה ככל אותם הצדיקים חסידים
 ואנשי מעטה הנופלים קודם זמנם לפני
 בני עולה יען היותם לפני בני עולה או
 כמי שמת קודם שיביא הקבה רעה על
 הדור כמתשלח וחבריו או כחנוך שמת
 קודם זמנו לפי שהיה גלוי לפני צופה
 עתידות שלא היה יכול לעמוד לפני
 יוצרו והיה מתפתה מיצרו וזה לפני בני
 עולה קודם היותו מבני עולה ולזה נפלת
 ולהיות שהעמים על העם אשר רמו להם
 שהיו סבת מיתתו לרשתם ודוסיפו
 לבכות על מה שבכו כי מתחלחל בנו
 על חסרון הצדיק כאבנר ועתה בכו עליו
 שהם היו סבת מיתתו ונפילתו והיו
 תוספת הבכיה ואינו אומר ויבכו עוד
 שהיה נראה שחזרו לבכות עוד עליו כי
 לא היה לא תוספת בכיה ראשונה שהיא
 על שהם היו סבת מיתתו ונפילתו והיו
 תוספת הבכיה ואינו אומר ויבכו עוד
 שהיה נראה שחזרו לבכות עוד עליו כי
 לא היה לא תוספת בכיה ראשונה שהיא
 על שהם היו סבת מיתתו ולזה לא הוסי'
 המלך דוד עה לבכות כי לא היה הוא
 סבת מיתתו אלא העם ועליהם לבכות
 את השדיפה ולא עליו כי הוא לא היה
 סבת מיתתו ועתה רצו לגלות
 לעבדיו דבר ידיעה והוא כשהאדם הוא
 בעזה אינו משיג שלמות כרוונג לפי
 שישלו מסך מבדיל הלא הוא רחוק
 עמו ועב וגם דונקח בידים אמנם
 כשיפרד זה מזרע תשיג הנשמה מר
 שתרצה לפי שאין לה מונע ומעכב
 אם כן למה אמנו בוכים ומקוננים על
 הצדיק ואני למה קוננתי על אבנר לוח
 השיב ואמר כי חסרון והאבידה הוא

והוא

ח

209

כי העזה בין לילה היה וגו' תלמוד הירושקי
 כל ישעם וחפצם בהשאות הנפש כמו
 שמצינו לחז"ל בכורש רבה' חיי שרח
 ז"ל :

זכרי בן לוי ורבי יהושוע
 בן לוי ורבי יוסי בן
 פרטא תלמידיהון אמרין אילין
 קריין בד דמכין חד מנהון
 אמ' על זאת יתפלל כל חסיד
 אליך לעת מצוא כי בו ישמח
 לבנו ואוהרנא אמר ר' יוחנן
 לפני שולחן נגד צורדי ז'
 וישמחו כל חוסי בך ואוהרנ'
 אמר כי טוב יום בחצירך מאף
 ורבנן אמרי מר' רב טובך
 אשר צפנת ליראיך הוי בשע'
 סילוקן של צדיקים מהערב
 מראה להם מהן שכרן בן
 עזאי אמר יקר בעיני ה'
 המותה להסידיו ואיכתי
 הקבה מראה להם שכרן
 שהוא מתוקן להם סמוך
 למיתתן והד המותה
 להסידיו לפיכ ותשהק ליום
 אחרון :

ראשונה יש לרדק ז'
 היראות מר'
 דגיע אליהם בשעת פטירתם לומר אל'
 הפסוקים יותר מפסוקים אחרים גם
 במה שאמר תלמודן אמרין אילין קריין
 בשלמא אם כל אחד מהם היה אומר כל
 הפסוקים זכן השני וכן השלישי נוח'
 שיאמר תלמודן אמרין אילין קריין
 אבל מאחר שאחד מהם היה אומר מקצת
 והקראות והשני מקצתם והשלישי
 מקצתם

חזא מרפח עצמו ואמר כי בני צורדי
 קשים ממנו וממנו ומאליו אומר דברים
 הדברים אה הדברי שאין בהם תועלת
 לזה תירץ ישרלם ה' לעושה הרעה
 כרעתו ואם אתם לא תשמעו
 דברי ישרלם ה' לכם פעלכם מאפע ופה
 רמז השני פשטום הנאמרים באמת על
 פסוק נודע ה' משפט עשה
 בפועל כפיו נוקש רשע הגיון
 סלה ; כלומר תכף כשעושה הרעה
 ישרלם לו פעלו ולא יאחר וזש בפועל
 כפיו יד' כמעט עדיין לא השלי' הפעולה
 הרעה ותכף נוקש רשע וגו' או רל' במדה
 שבת מודד בה מודדין לו וזש בפועל
 כפיו נוקש וגו' גם פה רמז זה ישרלם ה'
 לעושה הרעה רמז במה שאמר לעושה
 שהוא בינוני לומר שעדיין הוא עושה
 הרעה ועדיין לא באה לידי גמר ותכף
 השם ית' ישרלם לעושה הרעה גם רמז
 במלת כרעתו שישלם לו מדה כנג' מדה
 ילקחו במה שחטא וזש כרעתו במש אם
 בן אל תחשבו אתם לומר בעשה כל מה
 שנרצה מהמלך כמו שעשה בני צוריה
 כי ישרלם השם ית' לעושה הרעה והשם
 ית' יקח נקמתי ממי שעושה אלי רעה
 אם בן מאחר שאני רך ומשוח אכול
 לומר שהחסרון הוא בעבור ישראל ואני
 בכלל ישראל הואיל ואני רך ומשוח אבל
 הוא הך למשכנות מבטחים ומבחוות
 שאננות ונחלי עדן הרי דאיה
 על ר' יעקב שאבנו בו שנתון לרשע
 כרעתו וישרלם לעושה הרעה כרעתו
 גם אמר חז"ל כי עקר השמד של מצות
 הוא בעהב כי שם ביתו של הצדיק כי
 הוא עולם שכולו טוב ועולם שכולו ארוך

אם זה המאמ' יובן שהוא עולם הנשמות
 והוא השלמות נפשיי המושג לאדם
 אחר רמות מיד אר-אם הוא תחני' המתי'
 לפי דעת הרמב"ם ז"ל נאמר על עולם
 הנשמות וכפי דעת הרמב"ן ז"ל נאמר על
 תחיית המתים :

והסבה עצמית שלא ידע הרמב"ן
 ז"ל פירוש הרמב"ם ז"ל היא
 לפי שאמר בעה מרגלא וגו' הק"ב אין
 בו לא אכילה וגו' ואם לא היו שם בגוף
 ונפש במש' הרמב"ם ז"ל ה"ה שהוא עולם
 הנשמות ושם אין גופים וגויות לא היה
 צריך רב שיאמר שאין בו לא אכילה
 ולא שתיה לנפשות אלא בודאי הם שם
 בגוף ונפש והוא זמן התחיה ואמר שאות'
 הגופות יתבטלו מהמכות גופניות ולא
 יאכלו ולא ישתו אלא יהיו כאלוהו זכור
 לטוב ותתעלה נפשם על גופם כמו שהי'
 אדם וראשון קודם שחטא כמ"ש בספר
 שלחן ארבע דפ"א יעיין מש"ס אבל
 בספר נוח שלום השיב לזה בפרק ז'
 מאמר י"א ושפתים ישק' הריאם כן
 ב' סברות בדבר ועל יגן לשוב לסברה
 השלישית לא במהרה נתק מה שאמר
 הרשב"י ז"ל בספר הזהר פ' תרומ' כשהאדם
 כשר נפטר מהעוהו תכף נשמתו תעלה
 אל המקום אשר הוצבה להענג מאותו
 ותענגו רוחני והרוח נכנסה בג'ע של
 מטה לפי שכמו שיש ג'ע של מעלה כך
 יש אחר למטה מכות כנגד העליון אבל
 אינו כל כך רוחני כג'ע של מעלה ואז
 אותו הרוח מלבישי' אותו בגוף והמלבוש
 חשוב כמו שהיה קודם בחיים חיותו
 ושם מתעון ומתענג אדם כן שלשה
 קהילות בדבר עולם הנשמות או עולם
 רתחייה

מקצתם א"כ כן היה לו לומר זכרי כן
 לוי ור' יהושע ור' יוסי חד אמר על זאת
 וגו' ואחזרנא וגו' ואחזרנא וגו' אבל לא
 לומר תלתון אמרין גס שקודם
 היה לו לומר חד אמר תערוך לפני שולחן
 וישמחו כל דוסי כך וגו' לפי שהפסוק
 של תערוך הוא 'במזמור כג' ופסוק על
 זאת יתפלל הוא במזמור ל"ב אם כן
 למה לא הלך בסדר המקראות גס
 במה שאמר בעה ורבנן אמרי וגו' מאחד
 שהוא מספר מה שהיו עושים אלו הג'
 חכמים מאן דכר שמיהו ורבנן כדי
 לומר ורבנן גס במה שאמר דהו
 בשעת סילוקן של צדיקים מנא תיתי
 שהקבה מראה להם מתן שכרן פה אינו
 אומר כי אס שכל אחד בשעת מיתתו
 היה אומר אלו הפסוקים גס במה
 שאמר ואימתי הקבה מראה להם שכרן
 וגו' והלא עתה סיים לומר אלו הדברים
 ומה צורך להזיר פעם אחרת לאומרי'
 גס אדוקק של מעלה אמר מתן שכרן
 ופה אמר שכרן גס למעלה אמר
 בשעת סילוקן ופה שינה שבמק' שאמ'
 למעלה בשעה אמר פה סמוך ובמקום
 שאמר למעלה סילוקן אמר פה מיתתו
 גס בראייה שהביא מפסוק המותר
 לחסידיו היכן רמוז שם זאת הדרטה
 גס מה שייכות יש כמה שסיים לפיכך
 ותשחק ליום אחרון :

ראמנם כבר נודע בשערי בת עמי
 המחלוקת שיש בין גדולי
 עולם הנשר רגדול הרמב"ם והרמב"ן
 ז"ל ה' במאמר שאמ' (העוה"כ אין בו לא
 אכילה ולא שתיה אלא צדיקים יושבים
 ועטרותיהם בראשיה ונהנין וגו') בחלקו

תחזייה' גם סברת' הוחר שהיות
מתלבש בנזף למטה פה כגע של מטה
וכזה יוכן המאמר שהתחלתו זכרני בן
לוי ור' יוסי בן פרטא ור' יהושע בן לוי
כל אחד מהם היה קשה בעיניו המיתר
באמרום שהיו צדיקים גבורים והיה
ראוי שיאריך השם יתב' ימיהם בטוב
ושנותם בנעימים ולא ימותו בקוצר
שנים לזה הראו להם מן השמים לכל
אחד מהם כפי ערכו חר מהם אמר על
זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא
יר לפי שפרידת הגוף מן הנפש הוא דבר
קשה גם כשתצא מן הגוף אם היה
טהור כמה מלאכי טהרה מקבלי אותה
ואם הוא להפך כמה המונים טמאים
מקבלים אותה לזה על זאת יתפלל כל
חסיד אליך לעת מצוא יר' לעת שהיה
תמצא כמה מלאכים מהם לרוע מהם
ולחשיב הוא לעת מצוא רק לשטף מים
רבים והם אותם שהם לרוע אליו לא
יגיעו לא שתכף תדבק במלכה ובלהיה
זה אומר כי בו ישמח לבנו בו ממש
וכו תדבק באשר בשם קדשו בטחנו
ולכן להחכם הזה הראו לו מן השמים
בשעת מיתו כי תכף תדבק בשמתו
בעולם הנשמות דבוק נפלא ואין צריך
אחר כך להחזירה בזמן התחייה לפי
שבשלמא הנשמות אשר לא הכפיקו
לקשות המוטל עליהם צדיק פעם אחרת
להחזירם לגוף בזמן התחי' אבל בשמת
החכם הזה לא היה צריך להחזירה פעם
אחרת כי אם כי בו ממש תדבק בשמתו
ולזה הקדים זה שאמר אלו הפסוקים
קודם השני עם היותם מאוחרים בתלים
לזאת הסבה שאמרנו שהיה יותר שלם

מהכל : ודחשני אמרת ערוך
לפני שולחן וישמחו כל חוסי בך לעולם
ירבנו והו' שלא היה צדיק כל כך כראשון
הראו לו מן השמים עולם תחיה ותענב
אשר ישיג שם כי עם היות שאמר דב
שאינ שם לא אכילה ולא שתיה עם כל
זה השולחן ערוך לפני הצדיקים שכן
אחול במסכת יומא פרק ה' דף ע"ו כסא
של המלך דעה לעלמא דאתי רכא לוגא
שנאמר כוסי ריורי' ואמר הרב
רבינו בחיי ז"ל שהוא מוכר בסעודת
תחיית המתים באופן שאמ' תערוך לפני
שולחן בזמן התחייה נגד צוררי אבל
מה שמתענג בנפשי הוא כי דשנת בשמן
ראשי יר' באותם הידיעות הרמוזות במש
ועטרותיהם כראשיהם כזה אני מתענג
לא בדבר אחר כי במאכל איני צריך
לאכול כי בראיה אני שבע חש' מספ'
רויה חש' וישמחו כל חוסי בך יר' מרד
שהם שמחים הצדיק' הוא לסבה רוחנית
חש' לעולם הידוע שהוא עולם התחיית
שם ירבנו שהוא מה שאמר ותגנין מזיני
השכינה ופי' הר"ם ז"ל שהנפשות הן
ינעמו במה שישכילו וידעו מסוד האל
ית' ויעלצו בך אוהבי שבך אם כן לזה
החכם להיות שלא הגיע לגדר הראשון
הראו לזמן השמים דבר אחד משונה מן
הראשון ולזה אלו הב' פסוקים אחרים :
אמנם השלישי אמר כי טוב יום
בצריך הנה לזה הראו לו
כי למלך נפשו נשמתו תשיג מעלת
רמה גם רוחו ילבישוהו מלבוש אחר
כמו שהיה בחיי' חיותו וישמחו בנע' של
מטה המכות כנגד גע' של מעלת' ולזה
בעה הד אמר בשעת פטירתו כי טוב
יום

207

הכל שהכין לנו כמה וכמה טובות לא
 יספרו בכמות ולא ישוערו באיכות הוא
 מה רב טובך מלאת מה בורח על דרכיו
 גם מלאת רב כמו כן כל אחד כפי ערכו
 ליראיך צפנת והוא הטוב הצפון לעולם
 התחייב שבזה שייך לשון הצפנת
 והטמנה לעתים רחוקות עד עת בוא
 דברו דטוב דבר מלך שלטון ביום
 המות אבל למי שאינו נכנס בגדר
 ירא אלהים כי אם חוסה בו כלבד לאיזח
 סכה פעולת לו במהרה בעולם הנשמות
 והשפעלת לאותם שהם חוסים כך עם
 היות שכני אדם מנגדים אותם והש
 לחוסים כך נגד בני אדם יר' שהם חוס'
 ובטוחים עם היות שמנגדים אותם בני
 אדם אינם כומכים ובטוחים על שום
 אדם כי אם עליך ראלו פעלת בפעל
 תבך בעולם הנשמות וכונת רבנן לומר
 שאף על פי שכל אחד מהם אמר פסוק
 משונה מחכירו הוא לפי שמדרגתם לא
 היתה שוה ולזה כל אחד מהם היה אומר
 כפי מדרגתו לא צפנת ליראי' ולא פעלת
 וזהו שסיים הוי בשעת מלוקן יר' בין
 למר ובין למר אף על פי שאמר רואר
 ממין אחד והאמר ממין אחר עם כל זה
 הכל רואים מתן שכרן והש בשעת מלוקן

והם בחציריך הנה כנרא' ממלת חציריך
 שהוא על גן עדן של משה לפי שכן
 התחיל המזמור נכספה וגם כלתה
 גפשי להצרות ה' לבי ובשרי
 ירננו אל אל ה' ותדע היכן הם
 הצרות בית ה' במקום שדורח ורגוף
 דבקים זה בזה והוא גע' של משה והש
 לבי והוא הרוח ובשרי שהוא רגוף יחד
 ירננו אל אל ה' באופן שחצרות ה' הם
 גע' של משה ולוח להחכם הזה הראו לו
 מחשמים בשעת פטירתו גע' של משה
 ולז' כי טוב יוס בחציריך כמה הוא נאה
 ויאה . . . זאת היתה כונת אלו החכמים
 שלמי'ם וכן רבים בלו הפסוקים שאמרו
 בשעת מיתתם על מדר' שרדאו לו מן
 השמים ולז' בעה' תלתהון אמרין לפי
 שאם האחד לא אמר הפסוקים שאמר
 חכירו לפי שלא הגיע למדרגתו באופן
 שלא יחוש זה לזה על דרוש השנת
 הגפשו ולא תלתהון אמרין ורבנן אמרין
 מה רב טובך אשר צפנת ליראיך יר'
 החכמים זל' אשר היו בדורם כשראו שכל
 אחד מהם היה אומר בשעת פטירתו ב'
 פסוקים חמורים על התענוג הנפלא
 שהם רואי' בשעת מיתתם שמוכן ומזומן
 להם לוח אמרו עלינו לשבח לאדון

הקנה כראה להם מתן שכרן :

302

יסוד השנים עשר

לכאר כי הקב"ה ישלח לקץ ימין משיחונו
 לפרות מחכי קץ ישועתו וצידק להאמין
 כי בוא יבא ה' ואז יתמהמה
 חכה לו ואין ראוי לקבוע לו זמן ה' לא
 להוציא מהפסקים דיוקים כדי לדעת
 עת ביאתו שכן אחז' (תפח רוחן של
 פחשבי קיצין) ומי שיט לו בזה
 ספק הוא מכוב התורה אשר יעדה בו
 כפר בלעם ובפר' נצבים ומכלל
 זה העיקר הוא שאין מלך בישראל אלא
 מדוד המלך ומזרע שלמה בלבד וכל
 החולק על מלכות בית דוד הוא כופר
 באל' ית' וכבר י נביאו הנאמרי באמת
 והנה מצאנו להנביא ישעיה שמשבח
 למלך המשיח לאין חקר ואמר הנב' .
 ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה
 מאד . ועריך להקדק כפל המלות
 השונות להבין חיטפ הגבוהה הזאת
 כמה שאמר ירום ונשא וגבה מאי איכא
 ביניהו . אמנם הנה גלוי ומפורסם
 כי האדם אף על פי שיהיה חכם גדול
 אין ראוי שיתהלל על זה וכן הגבור וכן
 העשיר לפי שהן מתנות אלהיות אבל
 אם יעטרפ באותה חכמה יקאת אלהים
 אז ראוי שיתהלל לפי שהכל בידי שמים
 חוץ מירא' שמים והירא' היא דבר שקונה
 האדם כבחייתו וכן הגבור אם מתגבר
 לכבוש את יצרו גם לרעמיו רדיון

והמשפט כי עוז לאלהים אז יתהלל וכן
 העשיר אם מפזר מח טראיו ונוסף עוד
 להתהלל בעשרו . וזה הדרוש מצאנו
 להל' במדרש תלים :

הללויה

אשרי איש
 ירא את ה'
 ושה שקר דהן והבל היופי
 אין מתקבל לפני הקב"ה לא
 יופי ולא עושר ומה הוג'
 מבקש יראת חטא שנא אשר
 יראת ה' היא תתהלל כמה
 עשה אברהם אבינו לפני
 הקב"ה ולא נתהלל ובמה
 נתהלל שהיה ירא חטא
 שנאמר עתה ידעתי כי ירא
 אלהים אתה וכן הוא אומר
 אל יתהלל חכם בהכמתו כי
 אם בזאת יתהלל המתהלל
 מי שעשה את התורה מאלף
 ועד תיו ואין זאת אלא תורה
 ואברהם עשה מזמור קי"ט
 אחריו כנגד שרה ואברהם
 מלמד ששניהם קיימו את
 התורה מאלף ועד תיו :

ולתבין

המאמר צריך לעורר
 ראשונה כמה שאמר
 אין מתקבל לפני הקב"ה לא יופי ולא
 עושר מר' חדש לנו בעה בכתוב קול
 לט א 39 I אמר

אומר קרא שקר החן והכל היופי זאת ועוד אחרת היה לו לומר ולהביא ראיה לרכי המלך שעה מהתורה ועתה כה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה וכזה הנדח מחדש איזה דבר גם צריך לדקוק אם בעל המאמר בא לפרש פסוק של אשרי איש מה שזכרתי יש עתה עם פסוק שאמרו שלמה בנו שקר החן וגו' קודם היה לו לפרש הפסוק שהוא מרכיב בו בנדח הוא אומר אשרי איש וגו' ואח' כך שלמה בנו לאמר שקר החן גם למה לקח לשון שלילה פתח דבריו וראשית אמריו אמרי קדוש אין מתקבל היה לו לומר כד שמתבקש רבה הוא יראת חשא ולא עושר ועוד בה שהדברים הנאמרו מפי סופרי ומפי ספרים ספיר גזרתם דברי חכמים וחיותם הם בדיקוק גדול אם כן למה בכנס בעל המאמר בלשון קבלה ויצא בלשון בקשה שהרי אמר אין מתקבל לפני הקב"ה ואחר כך סיים ומה הוא מבקש פתח בכך וס'ים בחבית יפתח בלשון קבלה ויצא בלשון בקשה הילל אין מתקבל לפני ה' ומה הוא מקבל יראת חשא וגו' או היה לו לומר אינו מבקש הקב"ה לא יופי ומה הוא מבקש יראת חשא גם יש לראות במה שאמר כמה שעשה אברהם אבינו ולא בתהלה וגו' ולכאורה אינו כן שהרי כמה זמן קודם שעשה זה המעשה אמ' הקב"ה עליו כי ודעתו למען אשר יצוה וגו' אם כן איך אמר שלא תתהלל כל אותו הזמן עד עת בוא דברו אמרת ח' צדפתו בענין עקדת בנו על גבי המזבח והביא ראיה מלשון עתה ידעתי

כי ירא אלהים אתה והלא מזמן קדמך נתהלל כי ידעתו וגו' ושמו דרך ה' לעסנו צדקה וגו' ואם תשאל ולדין מי בוחא מה תעשה מהפסוק שאומר עתה ידעתי שנראה כי באותה שעה ידעו ולא קודם והפסוק של' כי ידעתי נראה מזמן רב הנה לוח כבר תירצו חז"ל במדרש ידעתי הודעתי אבל אין הכי נמי שמקור לידתו ידעו בשרם יצא מרחם אמו אי נמי אלו הם דברי המלאך אבל לדין בעל המאמר שאתה אומר כמה מעשים וגו' חרי בתהלה מקדמת דנא שנאמר כי ידעתי גם יש לראות אחר שמיא פסוק מהתורה מביא פסוק מהנביאים ואינו בחור לפי שצריך לדרוש אין זאת אלא תורה : **האמנם** בעה הרגיש ככתוב מר בא ללמנו המלך שלמה עה בחכמתו כמה שאמר שקר החן והכל היופי ומי לא ידע בכל אלה כי היופי והחן הוא הבל הכלים שאין בו ממש זיל קיי כי רב הוא אך מהבל ימעט בלי ספק ששלמה בחכמתו לא היה דבר כיון גם כמה שאמר אשה יראת ה' היא תתהלל למה אמר היא תתהלל די שיאמר אשה יראת ה' תתהלל א יהללה כמש' אחר כך בפסוק חסמוך ליה ויהללה בשערי מעשיה לזה בא בעל המאמר ונקט לשון שלילה וכנס בלשון קבלה ויצא בלשון בקשה בחכמה ובתבונה והענין הוא כי יש שני מיני יראת השם ית' הא' יראת העונש והב' יראת הרוכמו' מי שדוא ירא מהעונש אינו בקרא ירא ה' כי אם ירא גופו שלא יביא עליו השם ית'

305

שחם יראים אל השם יתב' יראה היצונית
 יראת העונש וכיצא לזה אמר שאינו כן
 רק דוקא אין מתקבל לפני הקב"ה ללא
 יופי הלא עושה אבל יראת היצונית
 מתקבלת וזוה לקח לטון שלילה לשלול
 יותר פחות שאפשר והוא דוק' הן והיופי
 אבל מי שהוא ירא יראה היצונית אינו
 כאלו רק מתקבל לפני הקב"ה אבל הבה
 אינו מבקשו אבל אין הכי נמי שאם בא
 שהקב"ה מקבלו לפי שמתוך שלא לשם'
 בא לשמח :

אבל מה שמבקש הקב"ה הוא יראת
 השם מצד דוממותו יתב' והוא
 שדייק בעל המאמר בלשונו יראת השם
 ביי המין האחר אינו ירא כי אם מגופו
 ולא מהחטא בעבור החטא בעצמו שגא'
 אשה יראת ה' היא תתהלל * ורמזין
 דמזו בכתוב המין האחר של ירא היצונית
 באומר ד'יא תתהלל כמות היא דמזו
 ודל' מי שהוא ירא יראה היצונית אין
 חכי נמי שהאנשים יהללוהו כי האדם
 יראה לעינים אבל הוא יודע בעצמו מה
 שהוא ירא את השם ית' לאיזה תכלית
 האמנם אשה יראת ה' בוראי שיראת
 הרוממות זו היא נקראת יראת ה' סתם
 היא תתהלל היא ביגרה לבין עצמה
 מתהללת לפי שיודעת מה שיבא חש'
 תנו לה מפרי ידיו וגו' וזה דייק
 בלישניה היא רוצה לומר זו היא שימרה
 להתהלל אבל האחרים שאינם מורו
 המין אפילו שיהללו אותם אחרים רחם
 אינם יכולים להתהלל בינם לבין עצמ'
 כי לב יודע בדת נפשו וחס מכונים כי
 מה שחם יראים השם יתב' היא יראת
 העונש לא יראת הרוממות וזה מיושב
 לט ב 39 2 מה

ית' איזה עונש לר זה המין מהירא אין
 הכי נמי שהעולם מהללים גאותו על
 יראתו לפי שאינם יודעי' לאיזה תכלית
 הוא ירא השם ית' אבל הוא בינו לבין
 עצמו מכיר כי כל מה שהוא עושה הוא
 מיראת העונש * גם יש דבר אחר
 שזה המין מהירא אפי' שהוא ירא יראת
 העונש מתקבל לפני הקב"ה כלומר שאם
 הוא ירא כבודת הדון שלא יבוא עליו
 מכה טרחה ואינו ירא מפאת דוממותו ית'
 ע"ז מתקבל לפי הקב"ה לפי שהיחס הוא
 ירא בזה אופן יראה ולמחר שגא' יהירא
 ירא את ה' מצד דוממותו שמתוך שלא
 לשמח בא לשמח ליהוה הוא מתקבל לפני
 הקב"ה אבל זה המין מהירא את ה' מצד
 העונש אינו מבקש הקב"ה כלומר אין
 הפעו ורצונו בעצם בזה המין כי בזה לא
 בחר ה' הוא ולואינו לתכלית טוב כי אם
 מוחמת העונש אם כן לזה בעל המאמר
 דבר בהכמה כמה שפתח בקבלה וסיים
 בבקשה בפ"ש וכו' הוא מבקש * גם
 לתוך לומר נקט לשון שלילה אין
 מתקבל וגו' * הנה יודע כי השלילה
 השלול ית' פחות שאפשר והחוב יחייב
 הרע כפי הר' אברבנאל זל כפסו' אלא
 תעבור בעל עבדך אם כן לזה
 אמר בעל המאמ' כי מנת המלך שלמה
 עה באומר שקר החן והכל היופי וגו'
 שנראה לכאורה שהדברים הללו אין
 להם חן ומי לא ידע בכל אלה כי שקר
 החן וגו' אינו כן רק בא ללמד דבר
 מחדש והוא שאין מתקבל לפני הקב"ה
 לא יופי ולא עושר חן וחס שקר החן *
 אבל יש דבר שהוא נראה שקר ורחב
 לכאורה ולפוס דרשטא והוא האנשים

פה בא ללמדנו בעה נם למה נקט לשון
 שלילה נם השיגו טל קבלה לבקשה
 גם מה דרש המלך שלמה זיל קרו בי
 רב הוא אריכות לשון היא :
או ואמר באופן אחר נאח ומתקבל
 בראשון והוא שידוע מה
 שאמר המפרשים זיל על פסוק **כי אם**
בזאת יתהלל וגו' כי באלה
הפצתי וגו' דקדקו מלת כי באלה
שחזרו & בעלי החכמה והגבורה והעושר
 ודל שהעשיר כשישתתף עם דעושר
 שלו יראת ה' יוכל להתהלל גם
 החכם יענה דעת גם הגבור כשישתתפו
 בחכמת החכם ובגבורת הגבור יראת
 השם ית' אז יוכלו להתהלל ועם זה
 דפירוש דקדקתי בעצם מלת היא
 תתהלל והוא שגלה לנו בעל המאמר
 כדבריו אלה כי המלך שלמה בחכמתו
 גרר לנו דרשו במלת היא דמיותרת
 מאחכה מסותרת מה שרמז רמ' הכביא
 בפסוק כי אם בזאת וגו' הר' שקר החן
 והכל היופי אבל לפעמים החן והיופי
 והעושר והחכמה והגבורה אינו הבל ולא
 שקר' ידע אימתי בשואדם הוא
 ירא שמים ויאמר שהשם יתב' חפץ בו
 ולא באחר לתת לו חן וכבוד ועושר בזה
 האופן יוכל להתהלל והאיל והוא מכיר
 וחסד אלהים אבל לא שיאמר האדם שבא
 לו מצד כחו ועצמו ידו ועוצם עיניו
 מראות בסכה העיקרית הוא מרומים
 ישכון וזש בעל המאמר אין מתקבל
 לפני הקבה לא יופי ולא עושר ומה הוא
 מבקש יראת חסד יר' אין מתקבל לפני
 חקכה היופי לבדו ולא העושר לבדו או
 חזון לבדו וכיוצ' במשל שיאמרו יתהלל

האדם שהוא יפה אף נעים או בעל חן
 שמראה בדבריו כאלו בא לו מצד עצמו
 אבל מה הוא מבקש יראת חסד יר'
 כשהאדם יראה אלהים וסר מדע
 ויכיר מעבדו ה' וחסד אלהים שטעה לו
 בתת לו חן וכבוד או עושה וכיוצא לו ולא
 להכירו אז ידאי יוכל להתהלל בזה
 האופן וזהו שכיון המלך שלמה עלת באר'
 שקר החן והכל היופי אבל אני אמצא
 לך אופן שתוכל להתהלל אפילו על החן
 או היופי וכיוצא וזש אשה יראת ה' היא
 תתהלל כשתהיה יראת שמו ומשבחת
 ומרוממת לשם ית' על אותו היופי או
 החן שבתן לה השם אז יוכלה להתהלל
 אפילו על החן והיופי אפילו שהם מתת
 אלהים והוא שרמז במלת היא מיותרת
 עוד בלא חפצתי שהם מכירים כי בחרתי
 בהם ולא באחרים לתת להם והכשר
 או הגבורה וכיוצא בו אשח יראת ה'
 שהיא אשת חן ויודעת שברצון השם ית'
 נתן לה ולא לחברתה היופי או החן אז
 תתהלל ודאי אפילו על החן ועל היופי
 ולא יהיה שקר החן ואם אמרתי שקר
 החן הוא כשלא יעטרף הכרת חסד אלהים
 כמש' אבל כשישתתף בזה יראת השם
 בודאי תוכל להתהלל וזש היא תתהלל
 עוד כי באלה חפצתי :
אמר עוין בעה כמה עשה אברהם
 אבינו וגו' רל הנר אמרנו
 שהאשה כשתהיה יפה או בעלת חן
 תוכל להתהלל באותו אופן שאמרנו
 אמר עתה לא יעלה על דעתך שיהיה
 איזה הפרש מהלל האשה להלל האיש
 באמר שהאדם עושה מע' ומלת והנשי'
 אינם מוזיבו במצות עשה שהזמן גרמא

309

וזה יתכן שיהיה איזה הפרש לזה בעה
 טוח טעות ומכרה וזה לפי שהאדם כל
 המעלה והאומר הוא משיג הוא בעבור
 מצות לא תעשה כי זה נקרא ירא אלהים
 ובר טרע וכלש המלך דוד עה **אשרי**
האיש אשר לא הלך כלומר כל
האומר שמושיג האדם בעקב כי שם
ביתו כמעט הוא על מצות לא תעשה
כמש אשר לא הלך בעצת וגו'
 שהפסוק כולו מדבר על האדם שהיה
 נפרש ומכרל משמץ עבירה כי אם
 בקיום מצו עשה כמצות והגית בה עמם
 וליה בזה אינו תלי כל כך האומר
 בחפשת האדם מחעבירה רק ודין
בעץ שתול וגו' אשר פרו יתן
בעתו וע' פנים לתורה באופן כי מצות
 עשה אינה בל כך מעולה האומר בערך
 מלת כי כולו משימים יציעת בראשנו
 ותפילין כזרענו וכיוצא פעמים בכל
 יום לקרות קש וג' פעמים לרחתפלי
 וכיוצא אמנם במלת צריך נגר ובר נגר
 להמלט מפי יוקשי לזה כל כך מעלה
 רמח ושלמות ואומר לנשים כגנשים
 וזה תברכו בו וכו' יתהללו יחד כל איש
 ואשה וזש בעה כמה עשה יר כמה מצות
 עשה קיים אברהם לפני הקבה ולא
 בתהלל וכמה בתהלל שהיה ירא השם
 יר' שהיה נוהר במצות לא תעשה שנא'
עתה ידעתי כי ירא אלהים
 והיראה העיקרית היא שלא השבת
את כרך וגו' ולא הביא ראיה מפסוק
כי ידעתיו וגו' לפי ששם נראה שמדבר
 במצות מעשיות שכן אומ' צדק' ומשפט :
 אומר עוד וכן הוא אומר אל יתהלל
חכם בחכמתו יד' ער עתה וזכחתי

שהיה אברהם ירא חשא ולזה הקנה הוה
 אוהבו לפי שהיה ירא חשא אבל שחקכה
 מבקש יראת של **אשרה** היכן הוא
 שהיה שיה מעלתה לאנשים וכל כך
 בעלה רמח תשיג האשה בקיימה המצות
 שנצטוותה בהם כמו האדם בקיימו
 תריג מצית לזה הביא ראיה מפסוק אל
 יתהלל חכם כי אם בזאת ואין זאת אלא
 תורה אם כן מי שמקיים מה שנצטווה
 בין איש בין אשה יהיה המעלה לכל
 בשוה ושמה ואולי תורה קודמת האשה
 לאיש אשר אלה לו כי מאחר שראיה
 אשה יפת תואר ובפרט כשרה אמנו
 שהיתה יפה ביותר כאזל (בת ז' וגו')
 כמפורש במקומו ועם כל זה לא הוזכר
 דעתה ביופיה ולא עשתה דבר מגורר
 מצו יופיה אין ספק שהיא קודמת לאיש
 ולזה בעל המאמ' הקדים טרה לאברהם
 כמה שאמר וכן מזמור של מאה ועשר
 של אורי כנגד טרה ואברהם כלומר
 יותר מעלה רמה תשיג טרה כמש' חזל'
 שהיה אברהם טפל לטרה כנבואה
 והסכה לעד היא זאת מאחר שהיה אטח
 יפה כי אין כמה בכל העולם ועם כל זה
 לא גבה לכה ולא רבו עיניה בדעתן של
 נשים לזה זכתה למעלת הנבואה ולכל
 המעלות רמות יותר מאברהם זל ובזר
 מובן בעצם פסוק שקר רחוק וגו' יר'
 כשהיה רחוק או היופי בלי יראת ה' הוא
 שקר ענה אבל אם היא אשה יראת שמי'
 היא תתהלל אפילו על רחוק תעל היופי
 כמו טרה אמנו שבבוחו כי אין כבוד
 בכל הארץ ועם כל יופיה לא הוזכר
 דעתה אם כן ודאי דאי הוא שיהללו
 יופיה וזש היא תתהלל • לזה המלך
 שלמח

שלמה ע"ה כולד יפה רעיתי ועזו
 ומוס אין בך לל כנפשך לא נעשה
 מוס ופגם כי רוב היפית אחרם נכשלים
 בייפיים זולתי בלתי יוסף הצדיק ובני
 גילו שלא נכשלו בייפיים לזא כולד יפה
 רעיייתי ותוכלי להקרא רעיתי דומיל
 ופגם אין בך עם כל היופי לא זחר
 דעתך ובזה יתישב הכפל אחר שאמר
 כהך יפה רעיייתי פשיטא שאין בה מוס
 ומה בא ללמדנו אמנם לל מה שאמרת
 שעם היותה יפה כתרעה עם כל זר לא
 חטאה ונעשה בה איזה מוס ופגם כנפש
 דק לא זחר דעתה :

אם כן לזה אמר הנביא ישעיה כי
 הנה מלך המשיח ישכיל
 שהוא עבד השם ית' והש' ישכיל עבדי
 ולא אמר עבדי ישכול רק ישכיל שהוא
 עבדו וכשם שהאדון ה' אם הוא חכם
 הוא לעשות חסד אם הוא גבור לעשות
 משפט אם הוא עשיר לעשות צדקה
 באופן שישכיל שהוא עבדי ולא כיהיקל
 שהיה אומר אני ואפסי עוד רק ישכיל
 שהוא עבדי ואני הבורח בו ולא באחר
 ובה ירום ונשא וגו' לעושר אמר ירום
 לנבונה אמר ונשא לחכמה אמר ונברך
 מאד והרבו הזה גדול רזל כמאמר
מי אתה הר' הגדול לפני זרובבל
 למישור זה משיח ולמת נקרא שמו זר
 הגדול לפי שיהיה גדול מהאמות דכתיב
 אנה ישכיל עבדי וגו' ירום מאבררם
 דכתיב ביה הרימותי ידו אל ה'
 וגו' ונשא כמשה דכתיב ביה כי תאמ'
 לו שאדו בחיוקך ונכה ממלאכי
 השרת דכתיב ונזבה להם ויראה
 להם עכלה

הנה זה אברכנאל זה פיר' מה
 שפירש יעקוב בספרו ולפי
 עד יאמר כי הנה מלך המשיח עם היות
 כי יהיה לו עושר גדול לא יהיה עושר
 עושר ולא במשפט רק יהיה יותר חשוב
 מאברהם בחלוקה הזאת והוא שאברהם
 אבינו ע"ה אף על פי שטרח טרח גדול
 בענין המלכים והנה כבר אמר לו מלך
 סרום שיקח כל אותו הרבוש שיקחורו
 כולו או מקצתו ועם כל זה אמר לפני
 הכל הרימותי ידו וגו' ולא רעה ליהנות
 בשום דבר באופן שהעושר של אברהם
 היה כמשפט וכמוהו וכראוי וזל על
 פסוק **הולך צדקות ודובר**
מישרים הולך צדקות זה אברהם
 שנאמר **ושמרו דרך ה' לעשות**
צדקה ומשפט ודובר מישרים זה
 אברהם שנאמר **מישרים אהבוך** ;
 ופירשו בו הקדמונים זל שאברה' אבינו
 נכנס במקום אדם הראשון ולפיכ' נקרא
 האדם הגדול בענקים וזה המאמר אומד
 שלפי שהפסד הנא לאדם הוא מצד
 החושים החמריים וכמ"ש (ליבא ועינא
 תרי סרסורי דעבירה נינהו) אבל אברה'
 אבינו היה לו השלמות הבטא בעליוני'
 והגרעון והחסרון הנמצא לאדם מצד
 החמשה החושים לא היו לו לאברהם
 אבינו ולזה נמשך שאיש כזה מרומים
 ישכון דבק עם ה' להיווש הולך צדקות
 זה אברהם יד' כשם שהשמים מתנועעי'
 ורחוקים תמיד לעשות רצון קונם
 פועל אמת כך אברהם אבינו היה הולך
 צדקות וכמ"ש חז"ל תפוח עקבו של אדם
 הראשון היה מכה בגלגל חמה שהתנועח
 שמתנועע הצדיק לעשות המצוה היא
 מעולה

307

מעולה מתנועת גלגל המה. ודובר
 מיטרים זה אברהם כמש השמים
בספרים כבוד אל וכן הנרעון
 המניע מצד החומר לא היה לו לזה אמר
 (נוער כפיו מתמוך בשוהד) זהו רוב
 מה שחוטאים האנשי כנפשות להיותם
 חומדים המטון אבל אברהם היה שלם
 בזה שהיה נוער כפיו מתמוך בשוהד
 וזהו כנגד דוש המשוש וכנגד דוש השמע
 אוטם אזנו מישמע דמים וכנגד דוש
 הראות ועצם עיניו מראות ברע שהיה
 בכל דושינו לעבודת בוראו אם כן שלם
 היה בכל הדברים הנאמרים והיה לו
 מעלת העליונים ולא היה גרעון מצד
 דושינו הוא מרומים ושכון זה אברהם
 אם כן ירום מאברהם שאף על פי
 שהעושר של אברהם היה כמשפט
 וכחוגן וכראוי יותר ויותר יהיה של מלך
 המשיח כי אף על פי שינצח את כל
 מלכי אומות העולם עם כל זה לא יקח
 ולא ירבה משללם דק העושר שלו בא
 במשפט כמש הנביא ישעיה ג' במקום
 אחר והיה צדק אזור כתנניו וגו'
 וקודם אמר ויצא חוטר מגזע ישי
 ר' כי הנה יופיו ודדו לא ימצא בעולם
 גם חכמתו ונבחרותו לאין תכלית האמנ'
 כל זה לא יחשב לכלים כי זה כולו מתת
 אלהים הוא רק מה שיתהלל הוא על
 חיותו ורא השם ית' כי זה בידו ולא
 בדי' שמים ולזה התחיל מחיופי ואמר
 ויצא חוטר וגו' יר' כי יופי קומתו יהיה
 שלא יהיה קצר קומה ולא ארוך כתרן
 כי אם אמצעי זאת קומתו יהיה כמטה
 שהוא עומד ביושר שפירוש חוטר הוא
 מטה כתרנוטו :

והכונה שאם יהיה יפה אף נעים
 אינו שלמות לו כי היופי
 בא לאדם כפאת אביו ואמו ולפיכך רוב
 הבנים דומים לאחי האם ולזה לקרא
 להם נשים ככל אשר כתרו אם כן לזה
 אמר הנבי' כי עם היות שיהיה יפה תואר
 אינו שבת לו כי זה מגזע ישי יר' מצד
 משפחתו של ישי וכניו כי הוא יפים עד
 מאד ואיך יתהלל האדם כמה שבא לו
 מצד אביו ואמו אם כן שיעור הכתוב כך
 ויצא חוטר ויצא ארוך כמטה אל יתהלל
 בעבור זאת כי הוא מגזע ישי והמלך
 דוד גם שאר אחיו מגזע ישי כולם היו
 יפי תואר וקומה ואיך יתהלל האדם
 כמה שלא השיג הוא בבחירתו ורצונו
 גם וניצר רל שהוא יפית תואר כנצר
 וענף אילן יפה לא יתהלל על זה כי
 משרשיו יפרה והשרש לא יכוב כשם
 שהשרש הוא טוב ויפה ונעים גם הענף
 הוא יפה מאד גם אם יהיה חכם או
 גבור זה בא מהשם ית' כמאמר חז"ל
 (ארבעים יום קודם יצירת הולד וגו')
 ומה יתהלל האדם כמה שנתן לו השם
 ית' אבל מה שיוכל להתענו ולהתבסם
 הוא ביראת ה' כי זה יהיה דבר שהשיגו
 הוא בידו בלי סיוע מאחר כיופי שבא
 מצד אחרים או כחכמה או גבורה ועושר
 שבא מאתו יתברך האמנם ודרי' יתן
 ביראת ה' יר' מה שמריו ומתבסם
 ומקבל תענוג הוא ביראת ה' כי זה
 השיגו בכחו וכבודו ולזה שם בעל הטעמי'
 הפסק כמלת ודרי' שהוא כמעט טעם
 בפסיק לומר בכל מה שזכרתי מיופי
 ומחכמה וגבורה לא יקבל תענוג וריוח
 כי אם ביראת השם ית' (והיה צדק

אזור

בה"ת עם היותו יושב במשכנו כמנחם
ובמנוחות שאננו לכסף ולזהב ולמגדנו
עם כל זה יכבוש את כל העולם כולו
כדאי הוא לו כהלל נזו כמט הנביא
ישעיה (והיה ביום ההוא שרש ישי)
הנז למעלה שאמרתי טל יתהלל ביופיו
וכיוצא כי אם בזאת יתהלל כי הנז
מדרך המלכים עושים מלחמות בארץ
בכריה לשיקנה לרסם שם שם בארץ
בכנישת המדינות ואם אמור יאמר
אהבתי את אטתי ואת בני לא אשא
מבתי ומושבי כדרך נשים שאננו שהם
נסגרים בבית וכמו מלכת איגלאטירה
היושבת בביתה אוי לה לאותה בושח
וכלימה וכלי ספק אז לא יקנה לו המלך
שם על פני דאף לזה כי במלך חמשיח
מנוחתו בבית תהיה לו כבוד ועטרת
תפארת והסכר שכל רמזים דורשים
שלומו וטובתו ומפני זאת לא יצטרך
להלחם עם מלכים ויעצי ארץ לשיקנה
כבוד והו שאם (והיה ביום ההוא שרש
ישי אשר עומד לגס עמים אליו וגו') כי
חכל איו ידרושו שלמו לזו מנוחתו כבוד
כבוד מנוחתו בבית אפילו שאינו עושה
מאומה רק יושב בבית יושב ובטל עם
כל זה יחשב לו כבוד גדול ורמשיח
לגס עמים כי הכל ידרושו אליו שלמו
כמו הנס שהכל יבישו בו כשהולך לפני
המלכים במלחמה והיתה מנוחתו בבית
כבוד וחודר תעטררו אם כן לזה אמר
בעל המאמר ונשא ממשה אף על פי
שמתהלל מרעה על נבחרתו כי היה לבו
כלב הארי להוליך את ישראל יותר
ויותר כמה וכמה יעשר בה"ת מלך
חמשיח ונבחר ממלאכי השרת יר מה

אזר מתניו וגו' :) אם כן לזה בעל
המאמר ירום מאברהם יר' לזאת החלוקה
של העושר יהיה יותר חשוב מאברהם *
וכן גם כן אף על פי שמרעה היה נבחר
בנבחרת רוחנית כדי לעשות רצון אביו
שבשמים כי טחזעם ישראל להוציאם
מצרים ולהליכם המדבר הנדול וגו'
כי הוא היה נושא טרחה ומשאם טכן
אמר כי תאמר יאלי שארץ
בחיקיך באופן שהיה גבור ונאזר
בגבורה עם כל זה מלך המשיח יש לו
גבורה נאותה ורוחנית יותר כמה פעמים
מרעה לפי שעם היות כי מרעה הוציא
את ישראל מצרים וכשאם אל האדמה
אשר נשבע ה' לאבותם כאשר ישא
האומן את היונק הבה נאולתנו העתידה
תהיה יותר גדולה מגאולת מצרים לפי
שישראל במצרים היו כולם קרובים אל
ארצם מקובצים במקום אחד ותראר
היבשה אבל מלך משיחנו מאי חיס
יקבץ ברחי יהודה וישראל אשר נפרצו
מקצה השמים ועו קצה השמים השמע
עם : והגדילה היא שהיא
יושב במקומו יעשה לכל אה הנפלאות
בשם שנאמר בה' השוכן בציון אלהים
בארמנותיה נודע למשגבו
ופירש חחכם השלם הרטע הנר דרך
המלכים לצאת למלחמה לכבוש ארצות
כדי שמפעלותיו יודעו כחותיו אבל אם
יש בבית לזה יכירו כל יושבי תבל
ויוכני ארץ גדולתו אמנם בחשם ית'
אינו כן שעם היותו יושב בארמנות
ירושלים והא אלהים בארמנותיה נודע
למשגב שהיא שגיא כח כי נודע ה'
משפט עשה וכן יעשה מלך רמשיח

B110

תועיל החכמה למלאכי השרת מאחר
 שאינם פועלים בה שום דבר מצוה כי
 הם מוכרחים במעשיהם על כרחם יעשו
 פעולתם אבל מלך המשיח הואיל ותהי'
 לו השכלה מדיעה באותה החכמ' לעשות
 בבחירתו ורצונו המחולט לעשות רצון
 קונו נמצא שיגבה יותר ממלאכי השרת
 כי הריחו בירא ח' חוכיר לאדם ולמעשו
 ולא יעשר להשתמש מחוש הראות כי
 האדם יראה לעינים גם לא לחוש
 השמע כי כל דבר שנעתק מפה אל פה
 נתסף ולא מוסף יסף ולפעמים
 מספרים תהלות האדם אשר ימות והיות
 ביה אחד מני אף כמה שמספרים מכני
 זכפרט כדורנו זה כי הכסף יענה את
 הכל הזכס יענה דעת מדעת זאת בכל
 הארץ לזה אמר הכתוב כי במלך
 המשיח יהיה לו כח להכירו בקריחו את
 האדם בלי ראות עין ושמע אזן נמצא
 כי ישפוט בצדק דלים ולא ישחד לדון
 אותם כי לפעמים יביא האדם שני
 עדים שקרני ועל פי שנים עדים אמר
 תורה לכן אמר כשישפוט המלך המשיח
 לא למראה עיניו ישפוט נמצ' כי ישפוט
 בצדק דלים כדון וכשורה בשפה ברורה
 והוכיח במישור הבית היא בית עם יר'
 עם המישור יוכיח לאדם באומרו כי בני
 ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב
 וזה שאמר והוכיח במישור יוכיח לאדם
 שידבר המישור והישר ואחר התראתו
 אז ברבור א' לבד ימות לרשע כי פיו
 כחרב חדה באופן כי איש על מקומו
 יבוא בשלוש אם כן מה שאמר בעל
 המאמר ירום מאברהם הוא לאותה
 החלוקה שמביא ראה ממנה ונשא

ממשה הוא לאותה החלוקה וכן כמלאכי
 השרת וזהו לעד שרמו בעל המאמר
 במה שאמר ירום מאברהם דכתיב ביה
 הרימותי וגו' ונשא ממשה וגו' מה צורך
 לומר דכתיב ביה והרי אני הואה דכתיב
 ביה ולא באחר האמנם בא לתרץ
 הקושיא שהקשה הר"א ז"ל כי איך אומרו'
 הרי ונשא ממשה והרי אמרה תורה כפי'
ולא קם נביא עוד בישראל
כמישה ותירץ מה שתירץ אמנם
 לעד תירץ בעה הקושיא הזאת במש
 דכתיב ביה יר' אף אני אומד שיהיה
 יותר נשא ממשה בכל הדברים בנבואה
 ובחכמה מדע ורחשכל רק אני רואה
 שבמלך המשיח כתיב ירום ובאברהם
 על ענין אחד מתיב ביה לשון הרמה
 אם כן ישיג ית' מעלה רמה והתרוממות
 גדול מאותו התתרוממות שהשיג אברהם
 באותו הענין וז' ירום מאברהם דכתיב
 ביה הרימותי יר' ישיג יותר התרוממות
 מההתרוממות שהשיג אברהם בענין
 הזמון והחמדה וכן במשה וכן כמלאכי
 השרת ובה נתישב דהכל גם
 מתורץ כפל המלות בפסוק א' לעושה
 א' לגבורה א' לחכמה ולזה סיים בחכמה
 באחרונה כדי לסמוך מלת מאד לריבוי
 לנו שהיא העיקרית גם את זה
 מצאנו דאינו כסף תלים כמזמור מה
למניצח על שושני לבני קרה
בישביל שיר ידידות שחסימו
 רוב החכמים זל שעל מלך המשיח
 מדבר ולפי שהיא דבר טוב על ישראל
 חנקראים שושנים כשושנה בין החוחים
 וגו' וטוב לירדות מלך המשיח שנקרא
 ידידות כשם אביו קראו על שושנים

המנהיג הטבע לעולם * אמנם חנור
חרבך על ירך גבור היא מעלת
 מן המעלות וזו היא הודו והדרו עד תנו
 לה מפרי ידיה כי אין דבר פרי ידיו של
 אדם כי אם יראת שמים :

אמנם פירש כי לא כל חוגר ורב
 הלחם מלחמה הוא בעל

מלחמה עד שהוד והדר תשוה עליו *

רק הלחם מלחמה של מצוה וזה שאמר
והדרך יצלה רכב על דבר
 אמת וענוה צדק כי לא יצא לצבא
 כי אם להעמיד אמתה של תורה או דבר
 ענוה צדק וזו היא הגבורה האמיתית

והדר המעלה **הציד שגונים**

אמר כי כשם שהוא בעל מעלת הגבורה

גם האומים אשר תחתיו והם צבאותיו

ולגינותיו גם הם שגונים בעלי מקרא

בעלי משנה והם הראויים שייעש גם על

ידם כמש מי רואש הירא מעבירות

שביו ובשאר עושים גם * והמשיל

אנשי הצבא פה לחצים עד שאמר דוד

רמלך עה כחצים ביד גבור (כסאך

אלהים עולם ועד) ורמוז כי ימלך על

המלאכים כמש ובה ממלאכי השרת

וכדרך שאמרו בשלמה בתחלה מלך על

העליונים שנאמר **וישב שלמה**

על כסא ה' ואחז למלך על

ישראל : ואכי יעשו המלאכים כסא

למלך המשי וזה כסא עולמי לא ככסא

שלמה שהיה עוכר **הוא כסאך אהי'**

עולם ועד : וזה יתחייב מפני שבכט

מישור שבט מלכות כי ביושר יאמר לו

שבט המלכות להיות בן דוד בן יהודי

וכפני התמדת יושר מעלתו ית' משלמה

כמו שאמר אהבת צדק ותשנא רשע מח

שלא

ושיך ידידות ולפי שיש בו דברי חכמה

ודעת קראו משכיל כי הוא כן אומר

בהרבה מזמורים ודמדברים בחכמה

יבדעת כמו אלה הג' מזמורים לבני קרח

שעברו * ונראה שהמלך דוד עה מבין

ומשכיל אותם לבני קרח ולהודיעם

שיש בה דברי חכמה * אמר **רהש**

לבי לפי שהלב מקור החכמה ואמר

דבר טוב כי טוב לישראל הוא ופירש

נושא הדרוש ואמר אומר אני מעשי

למלך ולא דברי הלמוד שאין למדין

אלא כמי שהוא נאה דורש ונאה מקיים

כמלך המשיח * ולפי שבינו ובין

המלך המשיח זמן רב ולא יוכל לומר

דבריו אם לא עז כתב על כן פירש כי

הלשון המדבר זאת האמירה הוא עט

סופר מהיר כי בעטו המהיר של מלך

מלכי המלכים יכתוב דבריו אלה עד

קחלק גליון גדול וכתוב עליו בדרש

אנוש שהוא האצבע של אדם ואמר

יפיפית מבני אדם יר כי מצאו לו

ג' תארים גדולים * הא' התחלת הירוי

והקבה כי ג' שתפין יש באדם * והב'

התחלתו * והג' הוא התחלתו בעצמו

כאומרם ג' שמות יש באדם א' שקורי לו

אביו ואמו וא' שקורין לו בני עירו וא'

שקורי לו בעצמו אשר השם יתחלק לשם

העצם ומקור ושם התאר והם אלה ובוה

לברו יתפאר האדם הלא הם היופי והחן

ירא ה' וזהו יפיפית יופי גדול באר יורה

עליו הכפלי * ואפשר שרמז אל יפה תאר

יפה מרא' וזה בא מבני אדם כי אם האב

והאם יפים הבני דומי להם וזש יפיפית

מבני אדם * גם אם הוצק חן בשפתותיך

היא ברבת אלהים שברכך אלהים

312

יצור והיא בעצמה תוכל למלך לרקום
 בגדי רקמה והש' לרקמות תוכל למלך
 שחזורי לבת צור הכז' והכתולת האחרות
 שחס' כנות מלכים הנז' למעלה גם
 הכזה תוכלנה למלך המשיח ולפי שאמ'
 תוכלנה ונראה שהוא בהכרח הואיל
 ואמ' תוכלנה היא אמר ילכו כמו שאומר
 משל הדיוש אתה הולך או מהליכי' אותך
 לזה סמך למלת תוכלנה אמר בשמחות
 וגיל לכב' תבואינה הם מעצבם להיכל
 מלך לא למשכב הו' כמו שטעם דמלך
 שלמה רק לרקמות וכיוצא והדארת
 שאינו למשכב שהי' יושבות כולן יהו
 בהיכל מלך ונצבה שגל לימינו בכתם
 אופיר זך ויהגדל כבודו והודו והודו
 אשר לא קם כמותו ובוזה גבדל גם כן
 מרמלך שליבה עה כי הוא למדו אותן
 עליו אלופות * גם אמר פה על השגל
 שמעי בת וגו' ושכחי עמך כי היא משאר
 אומות תשכח את עמה ואת אלוהיה ואז
 יתאו המלך יופיה לא כמעש' דבת פרעה
 לז' יעיד על כבוד ביתו זו אשתו יעד עתה
 דבר מכבוד וגודל מעלת נפשו עתה
 ידבר בהנרצתו המדינית ואמר תחת
 אבותיך יהיו וגו' רל מה שאמ' אותו חכם
 לבעל הסעודה ממשל האילן אילן אילן
 כמה אברכך אמר כי זה המלך המשיח
 לא תפקק מעלתו מבניו לעולם כאשר
 נפקק לפני' לא כל נשעותיו יהיו כמותו
 והש' תחת אבותיך ירדו בניך תשיתמו
 לשרים) כמוהו ואם לא תפקק המעלה
 לעולם ימשך שבזכירה שמך בכל דור
 ודור על כן עמים יהודוך שתהי' מעלתך
 תמידית וז' עולם ועד :

שלא עשה המלך שלמה עה כי לעת
 זקנתו נטיו השו את לבבו על כן משיג
 המלך המשיח יותר משלמה וז' על כן
 משחך להים שמן טשון מחבידיך שהם
 מלכי בית דוד * ולפי טעם מה מרבר
 בהרכים הטבעיים כמו היופי ורחן
 וכיוצא * עוד כלל המעלה באומר כבוד
 ואהלות קציעות כל בגדותיך
 דגה הבגדים רל המעלות כמו ירדו
 בגדיך לבנים וכיוצא לז' פה כי כל
 מדותיו נוטפות מר ואהלות קציעות ואין
 עוד בשמים למה שהקצועה הוא דבר
 נמצא בים והאהלות מין אילן בארץ
 והמור מין נמצא בעל חי ואמר כי
 מדותיו נתכשמו מכל מיני בשמי' ולפי
 שהורגל לתקן לבשמים מגדלות כסף
 או מעשת שן לשמור אותם בתוכם
 כמשה מגדלות מרקחים לז' מן היכלי
 שן כי הם היכלי הבשמים ואמר טני
 שמחך להיות השמחה עדי למעלה כי
 אם לא ישמח בעלה בפעולותיה אברך
 טעלה וז' מני שמחך * בנות מלכים
 עתה רזפליג במעלת הכבוד שלו בין
 גביתו בין במדינתו ואמר כי עם היות
 לו אשה נאה וחסודה וישבת לימינו עם
 כל זה גדול כבודו כל כך שכנות מלכים
 יקרו היכלו על האופן שיאמר והוא כי
 בת צור עם רדיות צור המעטירה בכל
 מיני כבוד הנז' על פי יחזקאל הנביא
 כי שם נאמ' איך כל יושבי תבל ישכיכו
 לפתחם כל אחד לסחורתו והו' שאמר
 כמדבר אל בת צור עם היות שבמנחך
 פניך יחלו עשירי וגדולי העם כדברי
 יחזקאל ומה היא המנחה כל כבודה בת
 מלך פנימה וגו' תבאנה לעמוד לפני בת

לימות המשיח בעבור השררה וביצא
כמש' הול' בפסיקתא :

ישוש איש בה' כתיב זר' היום
עשה ה' נגילה וגו' אין אנו
יודעים במה לשמוח אם כהיום אם
בהקצ'ה בא שלמה ופיר' נגילה ונשמחה
בך וכן הוא אומר שוש איש בה' משל
למטובה שהלך בעלה ובנה וחתנה
למדינת הים אמרו לה באו בניך אמרה
להם ישמחו כלתי הרי' התניך ישמחו
בנותי כיון שאמרו לה הרי בעליך אמרה
להם הא הוזה שלימה כך הגביאי' אמרו
לה לירושלים בניך מרוחק יבואו והיא
אוכרת ישמח הר' ציון' בנותיך על צד
תאמנה והיא אופר' תגלנה בנות יהודה
וכיון שאמרו הנח מלכך יבוא לך היא
אומר' הא חרזה שלימה שוש איש בה' :

ידוע הוא ומפורסם כי צפית האדם
לישועה וביאת הגואל' ינון שמו
אינו להשתרר על האומות ח' ו' ולדרשני
עושר וכבוד או איזה קנין מרוכח וכמו
שכתב הרמב"ם ז"ל בסוף ספרו כי לא
נתאו הנביאים והחכמים ימות המשיח
לא כדי שישלטו על האומות ולא כדי
שירדו הגוים ולא כדי ללאכול ולשתות
ולשמוח אלא כדי שיהיו פנויים לתת כי
המלא' תמלא הארץ דעה את ה' וגו' .
ובזה נפרש מאמר רבא במס' שבת הול' :

רבא אמר בשעה שמכניסין האדם
לדין אומרים לו נשאת ונתת
באמונה וגו' צפית לישועה וגו' משל
לאדם שאומר לשלוחו העלדה חטין
לעליה הלך והעלה לו אמר לו ערבת לי
בהן קב חומטין אמר לו לאו צמר לו
מוטב אם לא העלתם ע"כ :

ויש לרקק הואיל וכל מה שדרש
רבא הוא בכח הכתוב שהוא
והיה אמונת עתך וגו' שמכל תיבת
ותיבה עושה דרשה א' וסוף הכתוב אומר
יראת ה' היא אנצרו אם כן גלוי רוא'
בכתוב שיראת ה' הוא העיקר אם כן מה
חדש רבא במאמרו ומה חדש לנו כמשל
הזה שהביא ללא צורך . גם קשה
שאיך אפשר לצפית לישועת ה' בלא
יראת שמים ומה מצפה אם אין יראת
אלהים בלבנו בשלמא בשאר החלוקות
שייד' לומ' טעושה בשביל כונה חיצונית
כמשל הקורא בתורה ע"מ שיקרא חכם
או בפריה ורביה עוסק להנאתו או נושא
ונותן כאמונה למונה שיחזקוהו באיש
אמונים ובקרבו ישים ארבו אבל צפית
הישועה לא יש תכלית חיצונית כלל
ועיקר :

האמנם היה אומר החכם השלם
מורו ורבי זל'ה' שמהכח'
הזה לבדו היה משמע שיראת ה' היא
העיקר אבל מכל בקום אם נתעסק
בתורה בלא כונת יראת ה' הן אמת
שלא יתנו לו שכר כמי שנתעסק באמת
ובישר ובקורא בתורה לשמה אבל יתנו
לו שכר כמי שנתעסק בתורה או לפחות
לא ימשך לו מזה דאופן של עסק בתור'
שלא לשמה שום היק' .

לזה בא רבא וחדש ואמר כי אם לא
היה דבק בעסק התורה יראת
השם ית' שלא תועיל מאומה אדרבא
יגיע לו היזק וזה מכה המשל שהביא
אם כן חדש גדול חדש רבא שמו שטרך
בלא יראת השם ית' שנמשך לו היזק
גדול מה שלא היה נשמע זה מדר'כתוב
ולוח

315

הזה הביא המשל הוא ברור אלא
 שיש לראות עדיין מי הגיד לו לרבה
 שיוצק עסק התורה שלא לשמה או מאין
 לו שהביא המשל ונראה לו שלמד זה
 ממה שאמר הכתוב יראת ה' היא אוצרו
 כי למה הוא מכנה הדבר לאוצר היה די
 שיאמר חכמה ודעת ביראת ה' אם כן
 ודאי כונת הכתוב לרבות הענין לאוצר
 של חסין וכמו שהביא הוא במשל * אם
 כן המשל שמביא רבא אינו מדעתו אלא
 שאומר שזאת היא כונת הכתוב לומר
 שמויק כמשל החטים אם כן הכל כונת
 הכתוב והוא לא חדש רק פירוש הכתוב *
 ועיקר הדרוש רבו הפסוק שלא יעשה
 שלא לשם שמים אפילו צפיית הישועה
 כי אם יעפה לישועה יהיה כמו שכתב
 הרמב"ם ז"ל שלא נתאו הנביאים ימות
 משיתנו לא לאכול וגו' לא שיהיו פגמים
 לעסק בתורה וכמו שרמז המלך דוד
 ע"ה ואני בהסרך במחתי יגל
 לבי בישועתך כלומר אני באמת
 צפיתי לישועה שבטחתי בחסד אלהים
 יגבור בעדי להוציא ממסגר אסיר מבית
 בלא והתכלית שלי הוא לשמוח בישועת
 ה' לא לתכליתי לכך אלא כדי שיתקדש
 שמו המחולל במה כי השיב אחור ימינו
 וכשם שאנו בגלות כך ימינו בגלות כב
 יכול ועתה יהיה גושע מהגלות כב יכול:
 ועם כל זה אשירה לה' כי גמל עלי
 אף על פי שלכבודי הוא עושה
 ולהושיע ימינו עם כל זה אסיר שירתי
 שגמל עלי ובשבילי כמו הביאו עלי
 קרבן על שמעתי את הירח שרף עלי
 בשבילי כי רל אשירה לה' כי גמל עלי
 בשבילי ולא בשבילי ולא אהיה כפני

טובה וזה הוא גם כן ביום הזה הנז'ל
 וזה שאמר גם כן במקום אחר הלא
אתה תשוב תחיינו ועמך
ישמחו בך : בישועתך ולא בישועת'
 וזה היא היראה שצריך לצפיית הישועה
 שיהיה לתכלית גדולתו ית' ולא לתכלית
 האדם * והמשל שהמשיל אינו מדעתו
 אלא שהפסוק אמרו במש' יראת ה' היא
 אוצרו חש המלך דוד ע"ה **אשמחה**
ואעלצה בך קודם אמר אודה ה'
 בכל לבי וידוע סבת ההלל לו ית' שאי
 אפשר שיצדק עליו טום תאר חיובי אלא
 ע"ה השלילה או מצד פעולותיו כי אז
 יוכל להלל כי כשם שהוא בלתי בעל
 תכלית כך פעולותיו הם בלתי בעלי
 תכלית והם הם המגידות גדולתו יתב'
 ואינו המגיד האדם שהוא בעל תכלית
 ולא אספרה כל בפלאותיך שכוון הצד
 הותר לו ההודאה וההלל לו יתב' ולפי
 שבפעל כוח אי אפשר לתאר ולהללו
 כדרך שיהלל בהם האדם לוא אודה
 ה' **בכל לבי** כלומר שיהללוהו כפי
 מה ששיג כח שכלו וכפי ערכו שלא
 להיות כפני טובה לא כפי גדולת אמתתו
 ית' בפלאים וזה יורה לשון אודה כמס'
טוב להודות לה' שהוא הגדת
 מעשיו או ע"ה השלילה ושלומר לשמך
 עליון רל לומר לשמך שהוא עליון ע"ה
מאין כמוך ה' גדול אתה
וגדול שמך בגבורה : רל במה
 שאני שולל שאין כמוך ה' מזה נראה
 שגדול שמך וגו' אם כן לוא המלך דוד
 ע"ה אודה ה' וגו' (אשמחה ואעלצה בך
 וגו' אמר רבטע אין שמחתי וחרותי
 כשאנצח איזה בלחשה רק כי אז אני

מכיר שאני קרוב אליך והאיל ומצאתי
 חן בעיניך והצלתני מכף אויבי כמ'שה
 אנכי לה' אנכי אשירדה' יר' תודע
 כונת שירתי מה היא אינה כמו שאתם
 חושבים שהוא בעבור נצחון המלחמה
 רק בעבור שאני מכיר עתה כי אנכי
 קרוב לה' ואני עבדו בן אמתו והוא רמוז
 אנכי לה' לוח אנכי אשירה וז' המלך
 דע'ה אשמחה ואעלצה כך שאני דבק
 אליך והאיל וסייעתמי' גם רמוז
 אשמחה ואעלצה כך איני שמח בנצחון
 גולתי וכיוצ בעבור שיהיה לי שם כשם
 הגדולים וזלתי בלתי אם שיתקדש שמך
 המזוהר שחרף מערכות אלהים כמו
 שאמרנו בתחלת דרושנו :

והדרוש הזה כיצאנו ראינו לישעיה
 הנביא פירשו בפסוקי' של
 ואמרת ביום ההוא אורך ה'
 כי אנפת בי ישו' אפך ותנחמני
 אמר כי יאמר הנביא ביום ההוא ה'
 ביום גאולתנו העתידת לבוא בעגלא
 ובזמן קרוב אורך ה' כי בזמן ההוא לא
 ישאר טיבה ודאגה בלבי על ריב היסורין
 שעברו עלי בגלות החל הזה לא אאנת
 על זה בזמן הטובה לפי שהם היו סבת
 טובותינו וכמ'ש המלך דוד ע'ה כי רגע
 באפו ואפילו אותו הרגע שהוא באף
 ובחימה חיים ברצוני' גם על דרך
 שבטך ומשענתך דמרת ינחמוני בין
 השבט שהם היסורי' בין המשענת שהם
 הנחמות המה ינחמוני והוא אמר הכתוב
 שאין צריך לום' כשיצא מהצרה ומהרעה
 שלא יזכור ימי דרועה ולא ידאג ולא
 יאנה על זה אלא אפילו כשהוא בתוך
 הצרה א' בו ירא מדרעה כלל ועם זה

מדויק לשון גם כ' ארך שהוא כמו ל'
 מבקיא בעת ההרוחה אחר שיצא מהצרה
 שלא ידאג על זה אלא אפילו כשהוא ארך
 בנ'א צלמות לא אירא דע' :

והסבה היא כי אתה עמדי כלומר
 לפי שאתה דואג ומצטער
 ממני גם כן על צרותי כמוני עד עכו
 אנכי בצרה וז' כי אתה עמדי' אלו
 יאמר תודע למה אני ירא לפי שאתה
 היית בעזרתי בבוא עלי צרה ועוקה כי
 לא זה דמיה ככעס עלי אדרבא היית
 בעזרתי ולטובתי עשית זאת באופן
 שהשבט והיא הצרה והמשענת שרימא
 ההצלה מהצרה והטובה אשר עושה חש'
 שנמשכת מרזשבת הכל נחמתי בלי
 אנהחתי אחר שתסיר מעלי ננעד על
 דמצרות העובדות ועד והבוטח
 בה' חסד יסובבנו' כפי הרבן
 שיעיב זלחה רבים מכאובים לרשע גם
 אל הבושח בה' אפנס אל הבושח בה'
 אותם המכאובים הם חסד לבני ידיה
 ז' חסד יסובבנו המכאוב הנז' :

וזהו שאמר ישעיה הנביא אורך ה'
 כי אנפת בי ישוב וגו' כלומר
 לא מצטער בזמן הטובה על הצרות
 הקודמת כדרך האנשים שעברו עליהם
 המים הודוני ועדו עליהן כמה הרפתקי
 ואחר שרואים עצמם שהם בריוח דואגי'
 ונאנחים בחזמן שעבר אני איני כן
 למה שאני מכיר כי כל מה שעבר עלי
 היה לטובתי :

או יאמר אורך ה' וגו' אין צריך
 לומר שהודה ה' בזמן
 ההרוחה לא אפילו בזמן תדבקני הרעה
 ובעת כעסך וקצפך אז אודה לך על זה
 ולא

314

ולא אקוין בצרותי וזה לכתוב ששוב אפך
 דל' לפי שאחר שישב אפך אתה מצטער
 על שהבאת לי הצרות והם ואת' בעצמך
 צריך לנחמני לא ע' מלאך ולא על ידי
 שליח כי אם אתה 'בעצמך תנחמני על
 הצרות העוברות ע' מה שאמרו בספר
 הזוהר על פסוק רוצה ה' את יריאיו
 שהוא מלשון רוצה שאמר שדואג כב
 יכול ה' כשמביא על הצדיקי' הייסורין
 אם כן בלי ספק כשיצאו מהם לשלום
 הק'ה מרצה ומפייסם על שהבי' עליהם
 דעה' וזהו ושלח וירצונו מן הבור
 כלומר שירצו אותו ויפייסוהו מצד
 הבור והנחמנו וזהו שוב אפך ותנחמני
 תדע למת אני שמח ומודה ומברך אפי'
 בעת צרתי לפי טעם זה אני מרוח רוח
 גדול והיא הריצו והנחמה ועתה בא
 לתת טעם לשבח למה בזמן הצרה יודה
 כבזמן ההפלה כי לריתו ככך לבו
 בשח בה' במזפת חתך הוא שמח על
 זה כלומר שמהייסורין ההם ימשכו לו
 הטובות והישועה וזה כי ידוע הוא היות
 הק'ה כב יכול בגלות עם ישראל בכל
 מקום שהם גלו גלו למצרי' שכינה עמה'
 וגו' ואם כן כשיצוי עצמו מן הגלות
 ודאי יוציא אותנו גם כן ע' למען
 יחלצו ירדיך הושעה ימנך
 וענני ; ועד ושב ה' את שבותך
 והשיב לא נאמר אלא ושב מלמד שכב
 יכול הוא גם כן ישב מהגלות' וזהו
 הנה אל ישועתי אבטח
 ולא אפתח כלומר בהק'ה תלויה
 ישועתי כשיצוי עצמו מהגלות יוציא
 גם אותי וזהו בטחוני ופירש ואמר איך
 הוא שעוזי ומרתי הוא ש'ה שהוא חצי

השם צריך להיותו שלם וכמ' חז' אין
 השם שלם ולא הכסא שלם עד שינקם
 מזונו של עמלק אם כן ורי זה בטחון
 שלם ששם 'ה יהיה שלם ועם זה יהיה
 לי לי שועה גם כן שהישועה תהיה לי
 גם כן' וזהו ויהי לי לי שועה' או
 יאמר שאפילו שימשך לי ישועה עם
 כל זה הישועה האמיתית שלי היא ששם
 'ה יהיה שלם כי עקר שמחתי לא תהיה
 בעבור ישועתי אלא בעבור ישועת השם
 שלם המוחלל ב'ה ועם ישועתי יתקדש
 שמו בעמים ואם כן זאת היא שמחתי
 ישועתי האמיתית לא ישועת גלותי וזהו
 ע' ואני בהסדרך בטחתי וגל'
 לבי בישועתך ולא בישועתי כמ'ש
 למעלה :

ובאוברו אל ישועתי רצה גם כן
 לומר שבטחוני אינו על
 צדקתי כי לא בעדקתי בטח לבו אלא
 שיעשה עמו דרך חסד שהוא שם אל
 דרמו בהסד כאומ' חסד אל כל היום ;
 ושאתם מים בששון ממעיני
 ה' ישועה ; ענה הנביא ואמר אף על
 פי שאתה עם אלהי אברהם בענותנותך
 תלית השבחה שלך בישועת ה' תזכר
 ותקבל שפע שובע שמחות מסבת שתי
 הישועות כלומר גם תגיל ותשמח משתי
 המעיינות של הישועה ישועתך וישועת
 ה' כי כל שתי הישועות תלויות זו בזו
 ולפיכך קראם בלשון ישועה כי בישועת
 ישראל נושע 'ה ובישועת ה' ישראל נושע'
 ואמרתם ביום ההוא יהוה
 לה' וגו' עתה רצה הנביא לפרש להם
 אופן ההודאה לפי שדמשהב להק'ה לא
 יבאל משיגיה אצו שאין לו דרך לשבח
 להק'ה

מחמת שנתעלתי אני אלא מחמת
 שנתנארה הוא והוא כאופן שנועד ה'
 בעולם כי זהו תכליתי וזש מודעת זאת
 וגו' שמעשיו אלו היה סבת נאותו ודבר
 זה נודע הוא בכל הארץ והוא אופן השיר'
 שתשוררו שירה חדשה ואז יהיה ההלל
 שלם והערוד שירו לה' כי נארה
 נאה: צהלו ורוני וגו' קדוש
 ישראל והוא ענין אלהי בארמנותיה
 נודע למשגב: וזו צהלי
 ורוני וישבת ציון כי גדול
 בקרבך עם היותו בקרבך ואינו יוצא
 ואינו בא למקו' אחר כב ימול: גם יאמר
 כי הש' חלק האומות מה לשרים של
 מעלה ובחר בכם לא מרובכם מכל
 העמים כי אתם המעט וזש צהלי ורוני
 יושבת ציון ולוח הזכיר ציון ולא מקום
 אחר לרמוז על מיעוטם ועם כל זה
 מתגדל שמו בקרבך באומרו קדוש
 ישראל אני ואינו רוצה להקרא אלהי כל
 הארץ וזש צהלי וגו' כי גדול כב ימול
 מחזיק עצמו לגדול עם אריותו בקרבך
 ואינו מיתד שמו כי אם עליך ונקר קדוש
 ישראל: גם מין לדרושנו צהלי ורוני
 וגו' והצלה וחרבה איכה על הצלת הגוף
 דק כי גדול בקרבך ואתה הוא הסבה וזש
 כי גדול בקרבך קדוש ישראל: והדרוש
 הוח מצאנו לחזק במלתא פרש' בשלח:
תרוף באף ותשמדם
 ר' יהושע אומ'
 לא בא הכן לא זכר לדורות
 שנאמר וימי הפורים וגו' ויבן
 משה מזבח ויקרא שמו ה'
 ניסי אמר משה: הנס הזה
 שעשה המקום בגיני עשאו

הקבה כי אם בא' משני דרכים כמ'ש
 מעלה או מצד פעולותיו או ענין השלילה
 זש הודו לה' קראו בשמו כלו'
 אין לחם דרך לשבח מצד מותו יתב'
 הבלתי מושג לשום כחיו וזש הודו לה'
 יר' בשתרצו להודות לה' שהוא מהותו
 ית' כי זה השם הוא המורה על מהותו
 אין דרך לשבח בכך אלא כשתקרא
 בשמו כי ידוע שאין אנו מזכירים את
 השם אלא בכינוי אדנות שהוא מורה על
 פעולותיו היותו ארון כל הארץ כח
 מעשיו ואנחנו עבדיו: ותדעו באיזה
 אופן תוכלו להלל רדודיו בעמים
 עולותיו כלומר שתשבו על מעשיו
 ונפלאותיו אשר עשה: ועוד על דרך
 השלילה הזכירו כי נשגב שמו כלומר
 תאמרו שאין צד להללו מחמת שרוא
 טרומם על כל ברכה ותהלה ע' ארוממך
 אודה שמך כשארוממך ואומר שאתה
 מרום ואין אוכל להלל בזה אודה שמך:
 וזש ארוממך אלהי המלך וגו'
 ובזה נמשך כי גדולה מהולל מאד כפלי
 כפלים ממה שהייתי מהללו וזש מאד
 רל יותר: זמרו ה' כי נאות עשה
 מודעת זאת בכל הארץ: למד
 לחם עוד הנביא דרך ישכון אור שאפילו
 שישבחונו כפי פעולותיו שיהיה באופן
 משוכח שיהיה השבח והוא רמזוהל
 לפי מעשיו באופן מעלה וזה כמר
 שכתאמרו שאתם מהללים אותו על
 גדולת מעשיו אין ההלל מחמת התועלת
 שנמשך לחם אלא מחמת הגדולה
 שנודעת בעולם מחמת נאותו וזש זמרו
 ה' כי נאות עשה כלומר זמרו לו שמחמת
 פעולותיו אלו נמשך היות נאה ורם לא

319

וכן אתה מוצ' כל זמן שישראל
עומדון בנס כב יכול ההנס
לפניו שנאמר ה' ניסו צרה
לישראל צרה לפניו שנאמר
בכל צרתם לא צר שמחה
לישראל כאלו שמחה לפניו
שנאמר שמחתו בישועתך :

ויש

לדקוק למה נקט בעה לשון
שלילה לא בא הזמן לא זכר
לדורות היה לומר ביאת המן היתה זכר
לדורות * גם בראיה שהביא שנאמר
וימי הפורים האלא לא יעברו היכן רמז
בפסוק שבאות המן לא היתה אלא זכר
לדורות הפסוק אינו אומר כי אם לא
יעברו ימי הפורים אבל אינו אומר אם
המן היה זכר לדורות * וכן יש לראות
במה שאמר אחר כך תקף המאמר אחר
זה ויכן משה מזכר הנה הוא דרש מפס'
תהדוף באף ותשמידם * אם כן מאן דבר
שמהו יובן משה מזכר והרחמיה ענין
עמלק אם הוא מדבר בענין אחי אף
מפסיק ויוצא לדבר אחר * גם במה
שאמר אמר משה הנס הזה שעש' במקום
בנינו עשאו נראה שרצה לדרוש תיבת
נסי שווצר לומר זה רגנס הרוא שלו
וכשכילו נעשה אם כן איך חזר לדרוש
מזאת המלה שכן אמר וכן אתה מוצא
וגו' כב יכול הנס לפניו אם כבר דרש
על מרעה' כי שם חזר כמי נסי אם כן
איך חזר לדרוש דרשה אחרת :

האמנם כונת בעל המאמר היא
שהרגיש בענין דפורים
שאמר הכתוב וימי הפורים לא יעברו
היה לו לומר כלשון חיוב שיעשו ימי
הפורים בשמחה ובטוב לבב אם כן מח

היתה כונתו לקחת דילטון' חזו לא
יעברו לוח בא בעל המאמר לתרץ זה
בענין אחר והוא שאחול קודם המאמר
הזה כי כחה אמתה לו ולכל תולדותיו
אמתה לו ולכל הדור הזה אם כן כח
צורך לשם ית' להאריך אפו כל כך להמך
מהראוי היה כי תקף כשעלתה במחשבת
היה לו לעקרו מן העולם כדי שלא יבוא
לידי מעשה ולא יעבור עליהם **אותה**
הצרה :

לזה בא בעל המאמר ואמר אין
הכי נמי אם השם יתבר' היה
רוצה היה עוקרו מן העולם להמך תקף
ומיד כשהי' ענין עמלק ולא ישאר ממנו
זכרון אלו לפחות עתה וכו' לעקרו מן
העולם להמך קודם שובא לידי מעשה
ה' שלא יבוא ויעברו עליהם **צרה**
מהצרות שעבר עליהם בענין המן אלא
בדאי הגמור לא בא דמך ועשה כדך
שעשה רק כרי שיהיה זכר לדורות ולזה
זמי הפורים לא יעברו חל לא היתה
אותה צרה ואחר כך אותם ימי דששמח
של פורים כי אם ללמד לדורות הבאים
שלא יעברו לזה התחיל בלשון שלילה
הכתוב ללמדנו זה הענין כי השם יתב'
אין הכי נמי אם היה רוצה היה עוקרו
מן העולם להמך תקף ומיד ולא יבוא
ישראל למד שבאו בכסות דרבנות
במצור ובמצוק :

אמנם כדי שידעו כל הדורות הבא'
אחריהם אם יהיה להם הו'
איזה צרה באיזה זמן שיהי' שלא יתיאשו
מן הרחמים רק שיהיו סומכים על הנס
שעשה להם השם ית' בימי דמן הרסע
ה' כשם שענה אותם באותו הזמן עם
מא א 41 I היות

היות שהיה נראה ששם השם יתברך זה
 לשבח יובל ועם כל זה הצילם השם ית'
 בן גם כן ובשם השם ה' וישען באלהיו
 שיצילו מצרתם והשם ית' זה
עתה הרגיש בעל המאמר קושיא
 עצמית אם אמת נכון הדבר
 מה שאנשי אומ' שכל הצרה שעבר עליהם
 בימי המן לא היתה כי אם לחזק ולאמץ
 לב ישראל כילא יתיאשו בן הרחמים
 שרריו אבותיהם בימי המן היתה
 להם צרה גדולה וניצולו וכן קשה להם
 בכל צרתם אם כן מה צורך לענין המן
 ללמדנו זה כבר אידע להם בימי זקנו
 עמלק ראש צרם צרתי גדולה עד לב
 השמים ועם כל זה נעש' להם נס ויצילם
 ה' כמשה ויהי ויהושע ארת'
עמלק וגו' גם יתרו שמע מלחמת
 עמלק ונצ' בשמועו גדול הנס שנעשה
 אם כן בודאי שישראל יקחו דאיה מאותו
 הנס הגדול שרריו הורה נמנע בכת
 הנמנעות בדרך טבע שישראל ינצחו
 את עמלק הואיל וישראל הם עייפים
 ויגיעים ועם כל זה עשרה מישראל הרגו
 אותו ואת עמו לפי חרב אם כן מה ראה
 עוד צריך זו היא ראייה עצמית ולא
 יצטרך להכניסם פעם אחרת במצור
 ובמצוק להודיעם זה הענין לזה בא
 בעל המאמר ותידן זה ולזה הביא קרא
 ויבן משה מזבח וגו' ופשטיה דקרא רל'
 ה' נסייד' זה שעשה הש' הוא בשבילו
 והוא נס שלו אם כן אמר בעל המאמר
אם השם ית' לא היתה חוזר להניחם
 בצרה ולהצילם כענין המן הרשע אם
 חז' יהיה להם צרה באיזה זמן יאמרו
 בנאש ולא יקחו ראייה מענין עמלק לפי

שיאמרו אם הצילנו השם יתב' בענין
 עמלק אינה ראייה לשיצילנו עתה לפי
 שהנס שנעשה לישראל היה כשביל
 מצר' אבל עתה משה כת ואין לנו גדול
 במרעה שיטעה השם ית' בשבילו נסים
 ונפלאות מבנין שיצילנו לזה אמר בעל
 המאמר שרעה הקד'ה שאפילו בקום
 המן הרשע שלא היה מדעה קיים ולא
 יהושע משרתו גם כן ועם כל זה ויצילם
 ה' ברחמי הגדולים כן יצילם ויצילנו
 השם ית' באיזה צרה שלא תבוא חז' אם
 כן לזה חזר השם יתב' להכניסם כמו
 הברזל בסורת הכרית במצור ובמצוק
 בימי המן הרשע כדי שיעדו ויכירו שאף
 על פישאין להם בדור מבין עליהם עם
 כל זה יצילנו השם ית' ברחמי הגדולים
 וכחסדיו המרובים י' זה בראיה עצומה
 והוא שיש בפסוק ה' ניסי משמעות אחד
 ורעה לומר זה הנס שלי הית לפני ית'
 אותה הצרה ואותה הישועה שלי הית
 לפני ח' ית' כב יכול שהיה מצטרף
 מצרתי וזהו ה' ניסי לפני ה' גם כן היה
 ניסי צרתי וישועתי אכ' כן גכ כשישראל
 עומדים בצרה חז' שודאי ישועם ואפי'
 שלא היה מנין על הדור לפי שבאחד
 שכשהאדם מצטרף או שמת כב יכול
מנין לשם ית' בן אכ' וכן אתה מוצא
 בישראל גם כן ואפילו שלא יהיה בתוכם
 מנין על הדור כי עתה אין הדבר תלוי
 רק כי בכל צרה שיש לו לאדם מניע
 לשם ית' כב יכול חלק ממנה יהיה מי
 שיהיה מבני ישראל ויש וכן אתה מוצא
 וכו' : מדע שהיה אמר מרעה ה' ניסי
 שמתחלת הנס שלו עד סופו היה לפני
 השם ית' בין הצרה בין השמחה כמו כן

324

הוא גם כן בישראל צרה ח' ל' ישראל
 צרה לפנינו שנאמר בכל צרתם לו צרו וכן
 שמחה לישראל שמחה לפנינו שנאמר
 כי שמחתי בי שועתך זה הפסוק מדבר
 בתפלת חנה והיה לו לומר כי שמחתי
 בי שועתי שהרי אמר רחבי על אויבי
 וגל מאי בי שועתך אבל רח' הדור
 כהצילני מאיזה צרה שיש לי כס ימל
 גם אתה חולית כמו כן כי בכל צרתם
 לו צרו וצריך להשיע ימיך ולזה אני
 אומרת לפניך אם תרשיעני מיד אויבי
 לא אשמח על ישועתי רק על ישועתך כי
 ישועתי באיך ובאפס בחשבת בעיני
 בערך ישועתך כי תכלית דיוצוקים
 חסידים ואנשי מעשה בי שועה אינו על
 מרה שנוגע אליהם זולתי בלתי על
 ישועת ימינו מהצרה זו ויתקדש שמו
 דמחולל בגוים כמו שמוצינו במצרים
 שתחתית שוש אשיש בה' כתוב זה
 היום עשה ה' נגילה ושמחה בו אין
 אנו יודעים במה לשמוח אם בחיות אם
 בהקבה בא שלמה ופיר' נגילה ושמחה
 כך וכהא שוש אשיש בה' משל למטרונה
 וגו' ויש לראות מה היא הכנת לה
 הדברים הנאמרים באמת שאין אנו
 יודעים במה לשמוח אם בהיום אם
 בהקבה בשלמא בשם ות' נחא שישמח
 בו אכל בעצמות היום מה שמחה שייכא
 אם היה אומר אין אנו יודעים אם בהש'
 או בדבר אחר שיש לו עצמות ומדות
 נחא אבל ביום לא שייך עצמות ומדות
 ואיך אומר שישמח בו
 גם שהיה לו לומר קרא דישעיה
 קודם שהוא דכביאים ואחר כך
 קרא דשיר השירים שהוא דכתובים לא

שיאמר וכו' שלמה קודם ואחר כך של
 כביאים שלא וכו' גם שהמשל
 אינו דומה למשל שבמשל אומר שכל
 השמחה תהיה לאשה כשיבוא בעלת
 אבל על חתנית ובניה נראה שאינה
 שמחה שכן הוא אומר ישמחו בנותי
 ושמחו בלתי נראה בפירוש שאין לה
 שמחה אלא בבעלת וכשנא' כמשל
 אמר הוא הדיוה שלימה נראה שהיא נד
 שמחה כשהיו אומרים לה בנותיך על
 צד תאמנה לפי שאין מורה לטוב היא
 הדיוה שלימה כלומר מקודם הית' שמחה
 ועתה נשלמה השמחה וכמשל כמו
 שאמרנו נראה שלא היה לה שמחה כלל
 כי אם בבעלת לבד
האמנם בעה הרוגש בפסוק קושיא
 א' שיש בו קודם אמר
 הכתוב שוש אשיש בה' נרא שכל השמח'
 והששון שיש לו הוא מצד מה שמישיב
 מדבקותו ית' שכן אמר שוש אשיש בה'
 ששומי הוא בדקקות השש' ית' הא' גם כן
 תגל נפשי באלהי ואחר כך הוא אומר
 כי הלבישני בגדי ישע מעיל צדקה
 יעטני נראה ששישנו ושמתו אינה
 על דקקותו יתברך כי אם על הדברים
 הנשמיים ועל ישועת הגוף שנאמר כי
 הלבישני בגדי ישע נראה ששמחתו על
 ישועתו שכן אמר כי מלת כי היא נתינת
 טעם למה שיש ויגיל וישמח כי הש'
 הלבישו בגדי ישע שהושיעהו מכף
 אויביו אם כן קשיא רישיה לסיפיה
 וסיפיה לרישיה
 לזה בא בעל המאמר ואמר הנה
 פסוק א' אומר (זה היום עשה
 ה' נגילה ושמחה בו) כמשל אמרנו
 בא ב 41 2 שמחים

שמונים כחג הפסח ויתכן שתהיה השמחה
 אחד משני פנים או מצד ישועת הנקי
 שנעשה אותו יום משתה ושמחה
 לפי שרוציא אותנו מעבודת לחירות
 או יתכן שתהיה השמחה מצד הרבקות
 שהשגנו אותו היום עם דשם יתב' כי
 מקודם אותו יום היו מרחקים בהשם
 ית' ואז השגנו רבקות גדול בשם ית' ולכן
 יתכן שפירוש זה הכתוב הוא בא' משני
 פנים הפן הא' זה היום עשה ה' בזה היום
 עשה ה' נסים ונפלאות בארץ מצרי' ולכן
 נגילה ונשמחה בזה היום מאחר שכל
 כך ישועה גדולה ופרמקן כהיום הזה
 עשר לנו אלהים ואתנו הוציא משם
 מבית עבדים ומלת בו חזרו ליום הנוכר
 בפסוק והפן הב' זה היום עשה ה'
 נגילה ונשמחה בו בשם ית' רוצה לומר
 ברבקות שהיה לנו עם הקכה כי עבר
 בארץ מצרים ולכן נגילה ונשמחה בו
 בשם ית' הואיל ונאלנו הוא בעצמו לא
 עי' מלאך ולא על ידי שרף וגו' ואז היה
 לנו רבקות גדול עמו וראתה שפחה על
 חים וגו' זה אלי מורים באצבע לכן אמר
 בעל המאמר אין אנו ידע' כמה לשמחה
 כמה תהיה השמחה אם כדבר שהשגנו
 אותו יום בישועת הגוף מעבודת לחירות
 כמה שנעשה אותו יום או ברבקות
 שהשגנו בהשם ית' שהיא ישועת הנפש
 כא שלמה ופירש כי השמחה תהיה
 ברבקות שהשיגו להדבק עם אלהים
 חיים ולא היא שמחתם בישועה גופית
 אם כן יהיה גם כן פירוש הכתוב כד
 שאמר שוש אשיש בה' הוא על הרבקות
 שהיה לו עם השם ית' ולא על ישועת
 גופית לפי שהמלך שלמה בוכמתו פי'

בפירוש הענין הזה שהוא על הרבקות
 בשם ית' ולפי שזה הפסוק דשש
 אשיש קשי רישיה לסיפיה כמש' למעלה
 לזה הביא זה המשל משל' למי שהלך
 בעלה וגו' שבהכרח נאמר שם במשל
 שאף על פי שאומר ישמחו כלתי אינה
 שוללת כי היא לא תשמח גם כן לפי
 שזה לא יתכן מאחר שהם בנייה אלא ל'
 ישמחו כלתי להם עיקר השמחה ואני
 אין הכי נמי שיש לי שמחה כי הבנים
 בני' אמנם עיקר השמחה היא לכלתי
 וכשבאו לומר לה שבא בעלה אז אמרו
 חתן דמים אתה לי כי עיקר השמחה היא
 לה כן גם כן אמרה כנסת ישראל אין
 דרכי נמי שיש לי שמחה מצד ישועת
 הגוף אבל עיקר השמחה שלי הוא על
 הרבקות בשם ית' והא הא חרדה שלימה
 בלומר אמת הוא ששמחתני כשאמרתם
 לי בניך מרחוק יבואו אבל עיקר השמחה
 וחרדה שלימה שלי היא על הרבקות
 בשם ית' כמו שרמזו בחרדה שלימה כל'
 יש לי שמחה על ישועתי אבל אינה
 שלימה אמנם על הרבקות בשם יתב'
 יש לי חרדה שלימה :

שואת

שזאת הגולה היא עיקרית ותכליתית
 והאחרת של הגוף אינה כי אם משרתת
 לזאת כדי שנוכל להושיע לבפש ולהדבק
 בשל' להו מושיע הגוף וזש' כי הלב'י שני
 בגוי' ישע וכו' ר"ל מה שהלבישני בגוי'
 ישע ישועת הגוף הוא כמו שעושי' לחתן
 ולכלה שכל מה שעושים קודם החופה
 במשל החתן יכהן פאר שמשרת ומכין
 הפאר גם הכלה תעדה כליה הכל הוא
 הזכנה לחופה כן גם כן כל הישועות של
 הגוף שעושה עמנו כי הלב'י שני בגוי'
 ישע הוא כמעיל וצניף להכין לחופה
 ולדבקות שנתרסק עמו יתברך בעגלא
 זבזמן קריב' ואמר מעיל צדקה
 דל' שאף ע"פ שאין אנו ראויים שיעשה
 השם ית' בלאות עם כל זה לא למעני
 הוא עושה כי אם בתורת צדק' וזש' מעיל
 צדקה' נמצא שישועת הגוף היא
 הזכנה להדבק בשם ית' ולכן ראוי לשמוח
 בישועת הגוף לא בעבור ישועת הגוף
 זולתי בלתי אם גוי'תנו ואדמתנו נתן
 בעבור ישועת הנפש והדבקות בשם ית'
 בכל קראנו אליו ובוזח מיושב המאמר :
**גם יתכן שיאמר פשט הכתוב שזש'
 אישית בח' וגו' ע"ד מה שאחזל
 וגילו ברעדה במקום גילה שם תהא
 רעדה ולא שזש' אישית בה' אף על פי
 שהשם ית' מתנהג עמי במדת הרחמים
 עם כל זה תגל נפשי אופן גילה כאלו
 היתה מדת דרוין לגנדי חז' וזש' תגל
 נפשי באלהי ברעדה וארכובותי בקטן
 דא' לדא ובפחד ובמור' גדול זו גלוי מדת
 דרוין לגנדי עיני לסבה נכונה כי בשלמא
 אם הייתי משיג הישועות מצד זכותי
 זמעשי הטובים גי'א שלא אפחד ממדת**

הרוין חז' אבל הואיל ומה שאני משיג
 מהטובות ומהישועה הוא שלא כרוין
 וכמשפט כי אם חסד אל אם כן אם
 אעשה שום דבר של שמחה יתירה נמצא
 שחז' תקטרנ' מדת הרוין עלי' חז' וזש' תדע
 למה תגל נפשי באלהי במדת הרוין כלו
 עומדת לגנדי ולחז' נקט גילה כמו וגילו
 ברעדה :

הסבה היא כי מה שהלבישני בגוי'
 ישע מעיל צדק' דל' בתורת
 צדקה זעטני ובתורת חסד ונדבה לא
 בחיוב מצד שאני לזר' רק כמו רחוק
 שמכין ומשרת לפאר הכלה וכן הכלה
 אם תעדה כליה ונראה שהיא יפה ונאה
 כפלי' כפלים כמה שהיתה קודם וזש'
 אינו' במציאות כך שעתה נתחדש לרז'
 היופי ממנה שהיתה מקודם רק כן העדי
 לכו' כן גם כן אם גאלני והושיעני הש'
 אינו בזכותי כי נתוסף דק בתורת צדקה
 ונדבה וחסד אלהים וזש' כי בארץ תוציא
 צמחה וגו' הרב כמדר' יצחק אברבנאל
 זלה"ח פירש בכתוב פשט נארו יעוין
 ככפרו' ולע"ד יאמר דאז גדולת
 ענותנותו של הבה שהוא ר"ל המושיענו
 בעת צרה ברחמי ובחסדיו עם היות
 שאין אנו ראויים אל הטוב ההוא בעבור
 פעולותינו המוכים כי אם בתורת חסד
 וצדקה ועם כל זה יאמר לעמים שאם
 יצאנו מהגלות ואותנו הוציא משם הוא
 מצד זכותנו ומעשים טובים שעשינו
 כדי שיהללו אותנו בגוי' כי ידיו עשתה
 זאת זאת לא זאת עוד לה' הישועה על'
 עמך ברכתך סלה הוא המושיע ומושיע
 אין בלתי והעולם כולו מברכים לעם
 בני ישראל כי הם עושים המלחמה

והנצחיים

והנוצאים ועד בעל כל אשר נמלנו
 רל חסדי ה' אוקיר ואתן תמלות ה' שהוא
 חטוב בעיני יותר מכל החשבות אשר
 עמי וזה כעל כל אשר נמלנו ה' ומה הם
 החסדים אשר נמלם בתורת חסד ורחמי
 ועל וינטלם ויבשאם לעיני כל העמים
 כאמור שהם מצד זביותיו יצאו מהגלות
 ויש וינטלם רל אף על פי שהוא הנוטל
 והמוציא אותם ממדבר הברזל עם כל זה
 ויבשאם כל ימי עולם לומר שיצאו משם
 בעבור מעשיהם הטובים ויש כי בארץ
תוציא צמחה וכננה זרועיה
 וגו' ולדקדק מאי צמחה זרועיה יר' לעד
 שהוא כמו שאחזל אין לך עשב מלמטה
 שאין לו מזל מלמעלה ואפילו המזל אם
 אמור איזה דבר הוא שהשם יתב' אמר
 למזל שאמר כך לעשב הארץ שיצמיח
 עד לא על הלחם לבדו יהיה
 האדם כי על כל מוצא פיה'
 יהיה האדם ; שאם למזל שיצמיח
 העשב בזה תלוי חיות האדם ויש כי
 בארץ תוציא צמחה רל הצמח אשר יש
 בקרב הארץ שעושה שיצמיח שהוא
 המזל שאמר לו צא ולכן הארץ מוציאה
 החטים וכיוצא בהן ; גם וכננה זרועיה
 רל הזרע אשר לה כמחצמיח ועם כל
 זה מברכים לארץ ואומרים הגוי כולו
 מבורכת תהיה ארץ שתוציא אלו החטים
 וכיוצא והן על פי שהארץ אינה עושה
 מאומה כי העיקר הוא השם ית' הוא
 המצמיח שאם הוא לא יוציא תשתדל
 הארץ להוציא ונראה אם תוכל להוציא
 ויש כי בארץ תוציא צמחה וגו' (כן ח'
 אלהים יצמיח צדקה) אם עושה להם
 איזו ישועה הוא בתורת צדקה וללא מצד

השתדלותם ועם כל זה ותהלה יהללו
 אותם כל העם אשר בשער ואז יאמרו
 בגוים שבזכותנו השגנו זה בקרב הארץ
 ויש בגד כל הגוים - ולעז יתכן שיהיה
 תיבת נגד רל הפך מנזרת נגדיי ויר'
 אם אומות העולם היו משיגים שום דבר
 בהשתדלותם ועוצם ידם הולכים יצלו
 דנוק לזיהם והיו נתנים לו שבה יהודא'
 והיו אומרי' שהוא המושיעם בעת צרתם
 ואכן דומם הבל ואין בו מעיל אבל
 השם ית' אינו כן הוא מושיע לישאל
 ברחמי והוא עושה המלחמ' ונוצח אותה
 ואמר שישראל בהשתדלותם ועוצם ידם
 בצחו המלחמה ויש נגד כל הגוים הפך
 כל הגוים ; וזה עושה למען ציון כמו
 שאמר למען ציון לא אחשה
 ולמען ירושלים לא אשקוט
 עד יצא כננה צדקה וישועת'
 כלפיד יבער ; יר' אני אמרתי כי
 השם ית' יפרה את ישראל ברחמי עם
 חיות שאינם ראוי' זה יהיה בעת הקצוב
 אבל אם עתה ירצו לא אחשר ולא
 אשקוט עד אשר אוציאם מצרתם אעפי
 שיש להם עת קבוע לא אחשה עד אשר
 אצילם הא' עד יצא כננה צדקה יר' מעט
 של אור הנר כדי שיביצא מקום הלפיד
 להדליק שאם יצא כננה צדקה רל דבר
 מעט טוב שיעשו תכף וישועתה כלפיד
 יבער שהוא דבר נורא וראו גוים
 צדקך וכל מלבי כבודך וקור'
 לך שם חדש אשר פיה' יקבנו
 יש לראו למה כגוי' אמר צדקך ובמלכי'
 אמר כבודך לעד יאמר הנה מאחר שאה
 רצוני המון העם של הגוים לא הית' כחם
 אלא בפיהם לרברב כוב לא כן כני ישראל

378

גם אל תתנו דמי לוי שהוא כפול ומכופל
 גם פעם א' אומר אל דמי לכם ופעם א'
 אומר אל תתנו דמי לוי :
אמנם לעיני דבר גדול דבר הנביא
 הלא הוא הדרוש אשר אמר
 בו שהישראלים לא יתאוו לנגלותו
 העתידה בשבילו רק בשביל כבוד השם
 ית' ושיתקדש שמו המהולל בגוי כמאמ'
 בני קרח באמרם אלי כל איש אלהים
 ואלה הנביאים שאף על פי שהשם ית' אומ'
 להם לישראל על חומותיך לכן אל דומי
 למה שנוגע אליכם לל' לא תעשו בעבורי
 זולתי בלתי אם אדמתכם לנגדכם וזדים
 אוכלים אותה וזהו שאמר אל דמי לכם
 בעבורכם :

ענה אמר הנביא אף על פי שהכה
 מכדת פובו אמר לכם זה של
 תחשו מלהזכיר שמו עד שידום עליכם
 עם כל זה אני מלמדכם להועיל ורואו
 אל תתנו דמי לו בעבורו ובשבילו ל'
 לא תעשו בעבורכם כי אתם יוצאים
 מצרה לרוחה ומאפלה לאור דק בשבילו
 ובשביל שמו המהולל בגוי והלא תתנו
 דמי לו בעבורו להזכיר שמו כל הימים
 וכל הלילה זמה הוא שמו שם ההוי"ה
 ישתבח ויתעלה שמו זמרו ומלכותו
 יודע כי אין השם שלם ואין חכמה
 שלם עד שינקם מזרעו של עמלק הוא
 על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים
 כל היום וכל הלילה תמיד לא יחסר כי
 זמר אל תשכח וצריך לזכור בין ביום
 ובין בלילה והלא כל היוזכל הלילה תמיד
 לא יחסר המזכירים את השם שלם וזהו
 לתועלתם להצילכם הוא אל דמי לכם
 להגאתכם ולטובתכם :

אמנם

כי לא יעשו עולה הלא יזכרו כוב' לכן
 דואילו והגויים יראו כי צדק תרדוף
 אפילו שיעזיח מעט נחמה להם כזה נבואה
 האויל והם אינם עושים הלא מדברתי צדק
 ואלה וראו גוים צדקך אבל מלכי יועצי
 ארץ שלא חסרו להם הצדק לא יביטו
 בצדק רק יביטו בכבודך שתשיג בשבי'
 הצדק שעם היות שאינו הצדק הרבה
 במאד מאד שיש לך כבוד גדול כזה הוא
 וכל מלכים כבודך באופן שיקרא לך
 שם חדש בעולם שלא כדרך טבע
 העולם לדבר מועט של צדק שתשיג
 שכר גדול וכבוד גדול כזה דבר חדש
 ונפלא הוא אשר פי ה' יקבנו ופרוש שדי
 מלכים בו לא כדרך טבע העולם רק
 בהשגחה פרטית שתשיג כבוד גדול
 בדבר מועט הוא ורעות **עשרת**
תפארת ביד ה' יד' הואיל והתחלת
 לשוב בתשובה נמצא שתהיה עשרת
 תפארת בני ה' שוקא בעל החומים
 כימה נמלה ה' בו מנעט יעשה הרבה
 וזה לא תוכל הרובות הדין לקטרג כי
 כבר התחלת לשוב מעצמך הוא וענין
 מלוכה בכף **אלהיך** לרמז
 למדת הדין **לא יאמר לך עוד**
עוובה וגו' כי לך יקרא הפעו'
 בה כל הפעו' ורצוני ומאוי הוא בך
 לכן אתם גם אתם לרבות שלוחכם בן
 תעשו ויש על חומותיך ירושלי'
הפקדתי שומרים כל היום
וכל הלילה תמיד לא יחסר
המזכירים אתה אל דמי לכם
ואתתנו דמי לו עד יבונן ועד
ישים את ירושלים תדלדל
בארץ אדוקה הנפלא דמי לכם

אמנם אמר הנביא אף על פי שהיו
 ית' שמו אומר כך עם כל
 זה ואל תתנו דמי לו ובעבודו ובשביל
 שמו החמולל בגוים כי אז יתקדש שמו
 בעולם ונא ואל תתנו דמי לו כי עתה
 הנביא הוא המדבר מעצמו ועצה טובה
 קא משמע לן וכן מורה טבע הלשון של
 ואל תתנו דמי לו עד יבונן ועד ישים
 ירושלים תהלה בארץ • והדניש הזה
 בעצמו שאמרנו של ישמח האדם בעבור
 ישועת הגוף כי אם בעבור שמו ית' כי
 אז יתקדש אסרו המלך דעה על המלך
 משיחנו ה' בעוזך וישמח מלך
 ובישועתך מה יגל מאד •
 ידוע כי העז של הקב"ה הוא לעשות
 משפט ברשעים שנאמר ועוז מלך
 משפט אהב וגו' ולזה באותו העוז
 והמשפט שתעשה נקמה במי שרדע
 אותנו ישמח מלך המשיח הואיל ואתה
 מושיע את ישראל מידו אדונים קשים
 חש בעוזך ישמח מלך אבל ובישועתך
 רל ישועת ה' כב יכול לרדושיע ימינו
 מחילות וזו דמו ובישועתך מרד יגל
 מאד מאד כוזישוע' שלו ולזה לשון גילה
 שהוא יותר משמחה • גם אמר מאד כלו'
 יותר לאין חקר בישועת ישראל מידו
 אדונים קשים והקב"ה אינו מקפח שכר
 שום ברירה ולרר תאות לבו נתת לו
 כשהיה בלב התאוור שלו תכף טרם
 יקרא נתת לו וכמו ראוי היה שכשידבר
 וישאל שאלתו ובקשתו שיפסיק לו הש'
 דבריו כאומר מה תצעק אלי כבר נתנו
 לך ועם כל זה ממדת טובו יתב' וארשת
 שפתיו כל מנעת סלה • גם ירמוז
 הכתוב תאות לבו וגו' שידוע כי יש

הפרט בין מתינה לבלתי מניעור הדין
 משל מלך א' שרוצה עיר גדולה צריך
 שיתנו אותה לו ולא סגיא בלא דחיי
 אבל כשהיא עיר קטנה ואנשי בה מעט
 אין צריך שיתנו אותה לו כי מלבד אלה
 נתונה לו ואין צריך אלא שלא ימנעו
 אותה ממנו בלבד ועל זה הדרך אמר
 חכמו התאוה שכלב צריך מתינה הואיל
 ולא יצאו הדברים מן הכח אל הפעל רק
 בלב לזא תאות לבו נתת לו צרי' מתינה
 אבל כשהוא מדבר וזש וארשת שפתיו
 כל מנעת ואין צריך מתינה • כי
 תקדמנו ברכות טוב וגו' רצוה
 להסיר מלבנו דבר א' והוא כי מי יאמין
 כי מלך משיחנו ישמח בעוז ותעצמות
 שיעשה הקב"ה והוא ניצח המלחמה כי
 חנה ידוע שיתר ישמח המלך כשהוא
 בעצמו ינצח המלחמ' בלתי סיוע ממלך
 אחר ממה שישמח כשמלך אחר יסייענו
 ועל ידו ניצח וכל שכן אם הוא לא עשה
 כלום אדרבא ישב בירכתי ביתו כנחת
 והמלך האחר עשה המלחמה וניצח לזו
 אמר שכשיעשה הקב"ה המלחמה אינו
 כן לא שישמח המלך משיחנו בעוזו של
 הקב"ה ולא ישאר דאגה בלבו ובקרבו
 אדרבא הוא שמח תומו כברו ולכן אמר
 עתה כי תקדמנו ברכות טוב רל
 אמת הוא מרד שאמרנו אבל נמשך
 תועלת אחר גדול והוא זה כי אם הוא
 בעצמו היה ניצח המלחמה היו מהללים
 ומשבחים אותו שהוא גבור ותקיף אבל
 עתה שאתה עושה המלחמ' בשבילו הנח
 תקדמנו ברכות טוב רל שיהללו אותו
 ויאמרו כי הוא טות ועדיק שאם לא היה
 טוב ועדיק לא היה הש' עושה המלחמה
 בשבילו

327

בשבילו ונש' השית לראשו עשרת פז
 שלא יש עטרה כזאת שיערנו כל העולם
 כולו כי הוא איש חסיד כי אין כבודו
 בכל הארץ ועוד כי הנה חיים של מכך
 בתת לו ולא די שנתת לו שאלתו שהוא
 החיים אלא שנתת לו אורך ימים עולם
 ועד שהוא יותר משאלתו מה שלא יעשה
 לחוזה הדבר מלך כג' אף על פי שילחום
 מלחמתו ויחרוג את אמויבול לא יוכל
 לתת לו חיים ולזה גדול כבודו
 בישועתך שאתה מושיע ימיך
 והשכינה שחיא ויטבת בגלות ומה הוא
 הכבוד שבמקום שהיית בגלות יחידת
 הוא משכן ומרכבה לשכינה ונש' הוד
 והודד תשורה עליו וכל תשוח עליו
 והוד והודד שהוא השכינה וזאת הברכה
 לא תחיה לפי טעה אלא לעולמי עד
 וזו יבית שיתרו ברכות לעד
 ואמר תחדרו בשמחה ארת
 פניך דל' (מאן ואכיל דלאו דילית
 בחיל לאיסתכלי ביה) כי כשרואים
 מקבל איו טובת מחבירו מתבייש
 להביט בפניו ולראות אותו ואמר פת
 הכתוב שבמלך משיחנו לא יהיה כן
 טאף על פי שאתה תחדרו ותשמחיהו
 ותעשה לו כל הטובות עם כל כל זר
 יתראה לפניך בשמחה וזה שאמ' תחדרו
 בשמחה את פניך והסכה לזה כי המלך
 בנשח בה' וכחסד עליין חלוא כל ימוש
 ונ' עד סוף המזמור והשלים סוף דבריו
 דומה ה' בעוד יר' הקיבו יתרום
 בעזו שהוא המשפט כמו שאמרנו ועוד
 מלך משפט אהב ולזה אמר דומה ד'
 בעזו אכל השירה והזמרה שלנו אינה
 כי אם על גבורתך שאתה מראה עצמך

כנכור איש מלחמה זמי שמראה עצמו
 כנכור בלו כפס אינו מניח ימיך שילו
 בגלות כי תושיע ימיך וזוה נשירה
 וכזמרה אבל אינו מפני המשפט שעושה
 עם הרשעים בגאון שנחזור לתחלת
 דרושנו שהאדם עיקר שמחתו ותאוותו
 לזמן משתנה דלוא מפני ישועת ה'
 שיתקדש שמו בעולם :

דרוש אלבעה עשר

ביאת משיחנו כי בוא יבוא ולא יאמר
 ואם יתמהמה חכה לנו ויעזב מרשאל
 (אני ה' בעתה אחישנה וכו' אהוישנה
 לא זכו בעתה) ולא יאמר האדם שאם לא
 נשוב אל ה' שלא יש לנו תקוה בבית
 משיחנו ה' וזלתי בלתי אם אמונתנו
 דלוא שאם נשוב אליו יקבל אותנו
 כסבר פנים יפות וימחה ישיה למעשהו
 ותקרב ותבואה נאולתנו העתידית ושבנו
 בגים לגבולם אמנם אם הו' לא ישובו
 לא בעבור זאת נשאר טבות' ביק מעולה
 רק השית יגאלנו ואעפ' שלא נשוב אפס'
 כי לא יהיה במהרה רק עד עת קץ כי
 מינו בגלות ובהכרח יושיע ימינו אם
 לא למעננו יעשה למענו וזו משפח
 גדול שיש לנו בביתך משיחנו כי בוא
 יבוא ואם יתמהמה חכה לך והאל ימיך

הספד

הקבלה בגלות בהכרח להושיע ימינו כמו
שמצינו בדברי חז"ל והסברה כמנהג היא
בדברי ר' יהושע כי מצאנו ראינו ראיות
דבות מן התורה מן הנבואה מן הכתוב
מורים באצבע סברתו האמת והצדק חז"ל

במחזורין פרק חלק :

תניא

ר' אליעזר אומר
אם ישראל עושין
תשובה נגאלין ואם לאו אין
נגאלין אל ר' יהושע אם יש
אין עושין תשובה אין נגאלין
אלא הקבה מעמיד להם מלך
שגודותיו קשות כהמון ישראל
עושין תשובה ומחזירן למטב
תניא אידך ר' איעזר אומר אם
ישראל עושין תשובה נגאלין
שנאמר שובו בני ישראל
אמר לו ר' יהושע והלא כבר
נאמר הנם נמכרת ולא בכסף
תגאלו הנם נמכרתם בעו
ולא בכסף תגאלו לא בתשובה
ובמעשים טובים אמר לו רבי
אליעזר לר' יהושע והלא
כבר נאמר שובו אל ואשובה
אליכם אמר לו רבי יהושע
והלא כבר נאמר כי אנכי
בעלתי אתכם ולקחתי אתם
אחד פעור ושנים ממשפחה
והנאתי אתכם צורך נגאל
ישראל וקדושי אמר לו רבי
יהושע לר' אליעזר והלא
כבר נאמר מה אמרה אמר
לר' איעזר והלא כבר נאמר
בשובך ונחת הניסעון לבד
נפש לפתע נגאל לעבד

משלם מלכים ויהו וקמא
שרים וישתחוו אמר לו רבי
אליעזר והלא כבר נאמר אם
תשוב ישראל אל יתשוב
אמר לר' יהושע והלא כבר
נאמר ואשמע את דאיש לבוש
הבדים אשר כמעל למימי
היאור וידם ימינו ושפאלו וגו'
ושתקר אליעזר :

מה

שדאנו להרגיש הרקשות
כזה דבאמר קחם כל דבר
למה בכריתא הראשונה לא הזכיר ראיה
מדפסקים אשר הביא אח"כ בכרית
השנית אלא סתם והתם אלה הדברים
בלי ראיה כלל והיה לו להזכיר ראיה
זאת תמיד בה צורך להקדו ולהעתי
טעם מחלוקתם כי זה אומר ככה וזה
אומר ככה ובמה תלי עיקר מחלוקתם
כלל נוסף לומר כי הפסקים אשר
הביא כל א' ראיה לעצמו זה הוא טעם
המחלוקת כי זה אינו מספיק כי מר
דעה האחד לתפוס הפסק והאחר יותר
מדפסק השני אשר הביא בר פלוגתיה
והלא נין מר זבין מר היו יודעים כל
הפסקים אשר הביאו למח' א' כח לו
זה הפסק חר' בחר לו השני גם
ראוי לקור ולהעתי כי בכריתא הראשונה
אמר ר' אליעזר כפל לשון בלי צורך אם
עושין תשובה נגאלין ואם לאו אין
נגאלין זהו צורך לשון מותר שמכלל הן
אתה שומע לא גם בדברי ר' יהושע
תומה גדול כי בראשונה אמר לא הקבלה
מעמיד להם מלך שגודותיו קשות כהמון
וישראל עושין תשובה ומחזירן למטב
ובכריתא השנית לא הזכיר תשובה כלל

לא מיבא

בהען ומרבה ושלמותו ית' והיה קודם
 הבריאה כמו אחר הבריאה והוא שלם
 בתכלית השלמות אין לו צורך באחד
 ולא באחד מן הדברים כי כולם כאחד
 נבראו ודרך נדבה כאמור ואל זה רמז
 הכתוב ה' מלך עולם ועד אבדו
 גוים מארצו ואל אפילו בחיות
 אפיסת העולמים ה' מלך הוא והיה יתום
 וזוהו הוא והוא שלם בתכלית השלמות
 ואם כן אין לו צורך לשום נברא ועם זה
 ימסך ד' אלעזר לסברתו שאם ישראל
 עושים רצונו של מקום הקב"ה יתעורר
 עלהם ומושיעם מיד שונא ואם לאו
 על עולו ברעתך שאם לא יחזרו בתשובה
 יגאלם כי זה הוא הפך סברתו וזהו ידויק
 כפל דברו הישב באמרו אם ישראל
 עושים תשובה נגאלים ואם לאו אין
 נגאלים דל' הכל תלוי בתשובתו ועם
 שהוא בדה שהיה חנוק ורוחם אין כוח
 מפק די' להם רחמנות גדולה שואדם
 חושא ושונא באורחו לפני מלך מלכי
 המלכים והקב"ה בתורה ממנו בתשובה
 ובנידוי פה זהו החמדות אבל לומר
 שאפילו שלא יחזרו בתשובה יגאלם אין
 חסד זהו זה משפט ועדין ית'

בא ד' יושוע לומר שדבריו בודק
 אינם צודקים כלל בכל וכל כי
 הן אמת שהקב"ה ברא העולם כנברא
 ואין מכריע עם כל זה עיקר הבריאה
 עם היותה בתורת נדבה היתה להטפיע
 מטובו ולחבר את דהאל לחיות אהא
 ויתקשרו העולמות כולם בקשר אמין
 ולא יהיה פירוד חס ושלום בעולמות
 אשר ברא כי מעד זה יוכר אלהותו ית'
 ויכירו כל העולם גוולים וקטנים ויורו

לא מינה ולא מקצתה אנרוב ברפך
 אמר ולא בכסף תגאלו ולא בתשומת
 ובמעשים טובים לבאורו קראו דפך
 האמור לעיל בבריתא הראשונה זאת
 ועוד אורת גדולה מזאת כשהביא כל א'
 פסוק המסייעו איך בר פלוגתיה לא
 חשש לחיות הפסוק המוא באיזה לאיה
 אלא החזק ומביא פסוק אחר המסייע
 סברתו והא ודאי קשיון קראי אהדי
 כי פסוק אחד באומר שצריך תשובה
 ומעשים טובים ופסוק אחר אומ' שאפי'
 בלא תשובה נגאלין והא ודאי קשיא
 בין למרובין למר' ועם זה יתעורר
 כשהביא כל אה פסוק המסייע לסברתו
 וזוהו האחר ומביא פסוק אחר מסייע
 לסברתו מה דאיה יש יותר מן דהפסוק
 השני מן הראשון שחשב שיתרצה בר
 פלוגתיה בנויודה לסברתו עד שהביא
 הפסוק האחרון שהוא מרס ימינו וגו' כי
 למעד מועדו וגו' אמר ושתק ד' איש
 למה אמר ושתק עם דחיות שתלקח
 בהואיה דמוא היה לו לומר והודה רבי
 איש כי קדושי עליון לא יבושו להודו
 האמת כאשר דאינו בגמרא חזרו בית
 הלל להודות מדברו בית שמאי ובלשון
 האמוראים אומרים הודו בני ואמרים
 דרך צחות כי כשמהה האדם על האמת
 הוא הודו והדרו זה הוא מה שראוי לעורר
 במאמר לבוא אל תמונת מנתו בחיות
והנה אין ספק אצלו של התנאים
 עיקר מחלוקתם הוא תלוי
 בדרוש א' כפלא קדם בזה הענין והוא
 שמסברת ד' אלעזר היא לומר כי העיקר
 אצלנו הוא כי האל ית' ברא העולמות
 כולם לא לצורך ולא בהכרח כי אם

אם זכו אחישנה לא זכו בעתה כי יצא
 בזה אם עושים תשובה בגאלין מיד ואם
 לאו קצתמן לכל דבר אפילו לא שבו
 בתשובה יגאלם מיד וטובא למען שמו
 המוחלל בגנשם כסברת ד' יהושע והנה
 אם בן כלל העולות מזה כי טעם
 מחלוקת חתנאים וזאת הוא דבר פכרא
 שכל אחד נמשך אחר דעת ישראל בעיני
 תכלה איש פנים נדברים נחמים ועם
 זה מתוך למח בבריתא האחת לא הביא
 ראיה מן הפסוקים כי לא היה בזה
 מחלוקת כי אם שכל אחד בחד לו דרך
 אמונה באמור כי ר' אליעזר מאמין כי
 בחיות העולם בברא בנרבה וברצון בלי
 הכרח כלל ושלמותו היה בתהליך
 בכסוף בתכלית השלמות וכן מזה כי
 שופט כל הארץ יעשה דין ומשפט אם
 יחזרו בתשובה ויגאלם מיד טובא והרב
 עושה מדת הרחמים שיוקבלם בתשובה
 אף על פי כי באצא את שם קדש אבלי
 אם לא יעשו תשובה לא יגאלם עד אשר
 הם מעצמם ישבו אל ה' וירחמם ברוב
 רחמי ה' יהושע נמשך אחר דעת
 רוב חכמי ישראל שעם דיות שחאל ית'
 ברא העולם בנרבה וברצון מוחלט עם
 כל זה עוקר תכלית הברואה היא להיות
 לו עם סגולה בארץ כלום כאחד יעידון
 יגידון את מעשרת ה' כי נורא הוא
 להשפיע מדי יום ויום וחדש בהדשו על
 כל בראיו ובהטעם זה לרוב וטובא
 גדלו למעלה ראש נמצא הפך הכוונת
 ואין ספק בזה שאפי' במין האדם השפל
 אם לא יעשה תכלית כוונתו יתעצב אל
 לבו כל שכן וקל חומר מי שאמר חת
 העולם מטה בכי ימול מניע לו כדמות

באעבט אלוטנו זה קיומו לו באשר היות
 בצאת ישראל מסערים שראתה שפחה
 על חנם וכלום כאחר עמו נאמרו ותאלו
 האנחה וזאת חיתת עוקר קבת הברואה
 ואם כן איפה ימשך לפי זה שכל זמן
 אשר לא ישיפע משובר על העולם אשר
 ברא ה' הוא הפך כונת הברואה העולמות
 וכביכול מביע' מזה כדמות אער גדול
 להוממותו ית' ויש חזל בכל צדתם לו
 צר שהוא קרי וכתוב שכב ימול בכל
 צרות עמו ישראל כב ימול לו צר מר
 שאין הפה יכולה לדבר ה' וזאת בכמה
 מקומות החיבה הדבור בזה גלו למצא
 שמינה עמם גלו לקבל גלו וכלש
 למעלה מה הודו בלש
 אם כן בא מזה ומשך שאם ישראל
 יעשו תשובה תבנה מח טוב
 נעים יחיו חמה המרויחים בלחם ועומם
 ידם בתשובתם ואם לא יעשו תשובה
 ח' לתקן העולמות אשר ברא ולהשפיע
 טובו וכדי שכל העולם בולו יעידון
 יגידון גדלו ורוממותו על כרחם שלא
 בטובתם יביאם במסורת רזרית
 להכריחם לשוב אליו גם כי
 תשובתו זו אמונה כלום שאפילו אינה
 תשובה מיראה כי תשובה מיראה היא
 קודם כוא העגשים על האדם אם רואה
 אדם מחזק שייסודין באים עליו אבל
 מלו אינם עושים תשובה כי אם מחמת
 המציק אותם והשבת על האדם וזר
 אינו מעויל כלום ואם תשאל אם כן מה
 תועלת יש בזאת התשובה הוא כדי שעל
 ברחם שלא בטובתם ישובו לרדכי ה'
 כדי שלא יהיה מונע בעת ההיא כאשר
 סוקעה בתחלה ויש חזל' בעתה אחישנה

331

ענין והחייב מזה אם יחזרו בתשובה הרי
 טוב ואם לאו יתנהג הוא בעצמו וכבודו
 להורות לכל העמי' את גדלו וידו החזקה
 וסמכות כל אחד בבלי השקפת דאיות
 הפסוקים החזיקו בה וזה לא הביאו
 דאיות הפסוקים וכשראו כל אחד עומד
 בסברתו ולא יכלו לנצח זה את זה
 בטענות של סברא תבוא אורך שהביאו
 דאיות מן הפסוקים והתחיל ר' אליעזר
 וחיבא דאיה מן הפסוק הזה תחלה טנא'
שוכו בנים שובבים ארפא וגו'
 טנארא ממנו שהדבר תלוי בתשובתם
 ואזי שהוא אומר להם שוכו בנים :
והשיב לו רבי ירושוע ור' אלעזר
 כבר נאמר חנם נמכתם
 ולא בכסף תגאלו ולא חשש לדחות דאית
 הפסוק אשר הביא רבי אליעזר לפי
 שתשובתו בצדו כי רבי ירושוע סובר
 ששני זמנים יש לגאולתנו העתיד' כמ"ש
 זכו אזי טנא לא זכו בעתה ולזא אם יעשו
 תשובה תכף ומיד יגאלם למח היה אומ'
 להם וקב"ה שוכו בנים שובבים שתהיה
 עם זה סבה שתכף ומיד ארפאכם ואשיב
 את שבותכם * ולהיות הדורית הזאת
 ברורה לא חשד' ירושוע לר' אריך כי
 היא בטלה מעצמה כי אם להביא דאיה
 לסברתו וחיבא פסוק חנם נמכתם ולא
 בכסף תגאלו לפי שהפסוק הוא אין לו
 הבנה אם רצו לומר שבתכם נמכרו וזו
 אינו צדק כי לא נמכרו עד שעברו על
 קולות החמורות והרשיעו לעשות כמרד
 ובמקל ולא נחתם גזר זינעם עד אשר
 עבדו עזאם כונת הכתוב לומר שלא
 מכרם בכסף אלא בזנעם הסגירם ביד
 שונא ועל זה ולא בכסף תגאלו כי אם

בחנם נס זה אין בו רבותא ולא הדרש
 כי ידוע ומפורסם הוא כי מדה טובה
 מרובה ממדת פורענות הרי אם כן חיאך
 יאמר לפי שמכרם בחנם יגאלם בחנם
 אין דרכו של הקב"ה בכך ואילו היה אומר
 כאשר אומר בגלות מצרים ונצלתם את
 מצרים ואחרי כן יצאו ברכוש גדול היינו
 שותקי אבל זה אין סברה לך על מרחק
 שלא בטובתך וכפי שהפסוק ישימענו
 הדרש כונתו לומר כאשר דרש ר' יהושוע
 כי חנם נמכתם ול עבודת חנם כי
 היא עז אשר אין בה מועיל פה לרדם
 ולא ידברו עינים להם וגו' נמכתם ביד
 צר ועם כל זה עושה אני חרשה ומדת
 טובי אראנו ישע' גאלהים ולא בכסף
 תגאלו ול מצות ומעשים טובים כי אלו
 היה זה שיש בידם מצות ומעשים טובים
 לא יהיה כיכר עוצם רחמנותי וחסדי
 עמכם * ועם דיוק לשון רבי ירושוע
 בתרין הקושיא ששאלנו למה לא הזכיר
 התשובה אשר הזכיר בתהלת על ידי
 מלך עז פנים כי בזה הלשון דקוק רבי
 ירושוע לא בכסף תגאלו בתשוב' ומעשים
 טובים לומר לך שאותה התשובה אשר
 אמר למעלה אינה כדי ואינה מספקת
 לגאלם בעבורם כי הוא דבר עשוי באונם
 ומפחד ומיתח וגזרו קשות ולא הזכיר
 למעלה אלא לומר שבזמן גאולתנו כבר
 יהיו עושים מעשים טובים משם ואורך
 אף על פי שהם על ידי אונם נמרו מכאן
 והלאה ירצו לדעת אתי להודיע ולעשו'
 מעשים טובים הלא יהיה שום מונע
 ומעכב כאשר היה בתחלה הרי ולא לומר
 שאותה תשובה מועילה לגאלם :
חזר ר' אליעזר להביא דאיה מפסוק
 שוכו

שוכו

שובו לי ואשובה אליכם לא חשש רבי יהושע כי
 אם להביא ראיה לדבר וסמך על השובן
 והביא ראיה מפסוק אמר כי אנכי בעלתי
 בכס ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים
 ממשפחה וגו' רל כי אנכי בעלתי בכס
 מטמע בעל כרחי ולפי שהוא מטמעות
 שנראה לו יותר בבירור מהפסוק האחד
 וכן פ' רש"י ז"ל בעלתי בכס מטמע בעל
 כרחי בלא תשובה וזה הפסוק מבואר
 דחיינו כי תדלתי הפסוק אשר לא הזכיר
 ד' יהושע מתחיל שובו בניס שובבים
 כי אנכי בעלתי בכס והכונה לדעת ה'
 אליעזר הוא שמעוה אמותם שישבו
 בתשוב' כדי שיוכל לבעול בהם להקרא
 שמו עליהם ולהיות זה מבואר לא חשש
 כי אם להביא ראיה לסברתו ואמר והלא
 כבר נאמר בשוכה נחת תושען ונראה
 לו שזה הכתוב יותר ראיה מהדראשונים
 שאחרי שתלח הישועה בתשובה באמר
 בשוכה נחת וגו' אילו היה דרך אחרת
 לישוע היה מזכירו ואחר אשר לא הזכירו
 נראה שאין דרך אחר לישוע כי אם
 בתשובה ר' יהושע נל שאין מזה
 ראיה לפי שגמול רוב' ודא מיני הו' נקט
 והיותר חביב אצלי ות' הוא התשובה לפי
 זה הזכירה אבל לא לטלול הדרך האחד
 אשר הוא הקץ ועל זה לא חשש לדחות
 שלא לחאריך כי אם להבי' ראיה אחרת
 ואומר והלא כבר נאמר לבזה בפס'
 למתעב גוי לעבד מושלים מלכים יראו
 וקמו וגו' וכונת הפסוק לומר כי אמתן
 הכוזבים ומתועבים בעבירות רל שלא
 חזרו בתשובה כלל אף על פי כן נגאלו
 שזוא או' מלכים וקמו לעומתם לכבודם
 ולבשאות והאחר יהושע שזה הוא מוכרח

שובו לי ואשובה אליכם לא חשש לחשיב
 ולדחות ראיה ר' יהושע מהפסוק אשר
 הביא חנם במכרתם וגו' שנראה בעיניו
 שזאת הדרשה אשר דרש ר' יהושע היא
 נדחית במאליה שרצה לומר ולא בכסף
 תגאלו שהם מצות ומעשים טובים וזאת
 הדרשה במקום נכונה ומה שהוקשה לו
 אפשר לתרץ בדרך אחרת יותר קרובה
 לפשט כי הפסוק שקדם זרז ואמר
 (התגערי מעפר קומי שבי ירושלים
 חתפתחי מוסרי צוארך שבוה בת ציון)
 וזה הפסוק הוא תנינת טעם לראשון לפי
 שתתמה בת ציון הנו' בצונת איה שתפתח
 מוסרי צוארה במיתתה ביד זרים לא
 יחמולו היה מן הראוי לצוות לשובים
 אות' שיפתחו מוסרי צוארה ולא כפשיב
 על זה כי קח אמר ה' אין צריך לזה כלל
 כי אילו מדרתי אתכם בכסף היה מן
 הראוי לומר לשובים ולצוותם פתחו
 מוסרים אבל אחר אשר נמכרתם בחנם
 אין צורך נטילת רשות מהם כלל ועל
 זה אמר ולא בכסף תגאלו כלומר אין
 להם כח ורשות בכסף בל' עני שאני רוצה
 לקחת אתכם אלי ועל זה אני מעזר
 אתכם ולא לשוביהם ועם זה ידונוק
 העשב לשון כי פה אמר רל כי תנינת
 טעם לראשונה ועל זה לא חשש' אלעזר
 לדחות הפסוק כי אם להבי' ראיה אחרת
 יובן ממנה יותר בבירור שהדבר תלוי
 בתשובה לבד ואמר לו והלא כבר נאמר
 שובו אלי ואשובה אליכם שמשמעות
 חתוב תגאי ויבן אם תשובו לי אשובה
 אליכם ואם לאו לאו וזהו סיוע לסברתו
 ולהיות גם זה הפסוק סובל הפירושה א'
 שהכונה לומר שובו אלי ותכף ומיד

בפסוק ולמדנו שאפי' שלא עשו תשובה
נמאלו אבל בלא זה למה זכיר שהם
בוזים ומתועבים בזמן פדות נפשם •
אבל ר' אליעזר לא יראה זה הפירוש לא
סובר שמנת הכתוב דבר פלא גדול
טבעם אחת יהיו בזוים ומתועבי עבדי'
לעבודירם ובאמת רצעת עצמו ועלה
במעלה גדולה עד שמלכים ידאו וקמו
לפניהם ושמים ישתחו להם זה הדבר
הוא הפך הטבע והיא תשועת הכפירוש
בפסוק ותשועת צדיקים תדע כשהיא
מה' אינו בדרך טבע כשמועם וישועתם
באח להם פתע פתאום בעת צרה
כשהיתה הצרה בתקפה הוא בעת צרה
שאילו היה בדרך טבע חיתרו בארץ
הישועה מעש עליה עמידה ירדה אבל
בזמן העלייה תקף ההצלה זה מורח
כאצבע העצים ה' חילפסם להראות את
מעש' כי נורא הוא ונשגב מאד שברגע
א' יהיו בתכלית הדלות ושפלות ובאותו
הרגע יעלה למעלה מתנשא לכל לראש
והיא פלא גדול וזה רמז אם כן הפסוק
(מלכים ידא וקמו ור) ולהיות ור
הפירוש מבואר לא חשש כי אם להביא
ראיה ר' אליעזר לדבריו ואמר הלא כבר
נאמר אם תשוב ישראל אלי תשוב וזה
הפסוק נראה לו יותר הכרחי לרמית
כונתו אצלו אם תשוב ישראל אלי ובתיבת
אלי טעם מפסיק ר' שרעא לומר לך אם
תדעה ישראל לשוב אלי ה' בתשובת
גמורה תשוב אל ארצך ואל מולדתך ואל
בית אביך בנאולה שלימה נראה שאם
לא תשוב אלי לא תוכל לשוב • ורבי
יהושע לא חשש לדחות נפ' בזה כי אלי
תשוב ר' תשוב מעצמך כי אתה תחיה

333

334

שמה הוא עמך בגלותך כשם שאתה
בגלות ובוה מיושב לשון הכתוב למה
כפל בכל הגוים אשר הדיחך ה' אלהיך
שמה ה' היהודי שיאמר בכל דגוים
אשר הדיחך ה' אלהיך למה חזר ואמר
שמה הוא כפול ללא צורך אמנם בא
הלמדנוח הענין האמיתי בכל הגוים
אשר הדיחך ה' אלהיך שמה שכינתו
עמך אם כן מלת שמה חוזרת למה
שאמר ה' אלהיך אם כן למה תתיאש
מן הדחמים חו והשבות אל לבבך כי
יש לך ביעוד פקדון ומשכון אין ערוך
אליו הלא הוא היות שכינתו יתב' עמך
בשמונה בכל מקום אשר תדרוך כף
רגלך בגלותך כשם שאתה בגלות גם
אתה כאחיו מיוחד לצאת מתוך ההפכה

דרוש ה' כרע קשין :
נמצא :
בתשובה קודם הגעת הקץ
אשר אני מחכים כי בוא יבוא בהית
תרויח שתצא קודם הקץ זמן רב מלבד
תועלת אשר תעשה לך להצאתך
ולשובתך תעשה גם כן לשיבת בני ישראל
אשר היא בגלות עמך היא ושבתי אם
אתה תשוב מעצמך ימשך תועלת לך
גם לכל הגבאים גם כן יבול לשם ית'
מגיע תועלת בתשובתך כפינושי במאמ'
(גדולת תשוב' שמענת עד כסא הכבוד)
לפי שכל תכלית בריאת העולמות הוא
להשפיע שפע טובו על ברואי וכשואד'
חוטא מובע השפע הווא וכי יבול הש'
מצטער שאינו נעשה רצונו רק אדרבא
השמים נעצרין וכשואדם שב בתשובה
נעשה רצונו להשפיע שפע טובו על כל
העולמות נמצא שמגיע תועלת כב יבול
אפילו

מצד הסכרא ססבר' כתחילה ועל דרך
אמר שתק ולא אמר הודח כאומר מצד
הפסוק נצחתי אבל הסכרה עדיין אני
מחזיק בסכרתי ונתיישב המאמר לפי

הר"י :
אם כן יש חוכמה גמול' מסכרת
ה' יושע' שהיא סכרת הוב
חכמינו זל' זכו אחישנה לא זכו בעתה
באומרנו מועץ מועדים אלמא יש קץ
כדבר ואף על פי שלא ישובו' והדרוש
הזה מצאנוהו שגיא כח כחור' בבניאיים
ובכתובים' מן התורה דכתיב והיה
כי יבואו עליך כל הדברים
האלה הברכה וגו' אשר נתתי
לפניך והשבות אל לבבך
בכל הגוים אשר הדיחך ה'
אלהיך שמה : ושבת עד ה'
יהיך ושמעת בקולו ועשית
כל מצותיו אשר אנכי מצוך
היום וגו' ונהה בפסוקים יש לי דרך
אחרת הלא היא כתובת בספר רישת
תורה אור בהית' ולפי דרכנו יאמר
הדרוש אשר אנו בו כי בהכרח ימרח
יחשיה לבעשהו כי כב יכול גם השכינה
בגלות עם ישראל הוא כי יבואו עליך
הברכה וגו' ושמא הם ושולם תתיאש
מן הדחמ' כאמור אברה תקותנו נגזרנו
לנו' והשבות אל לבבך רל' תשוב
ללבך למה שיש בלבך ובמחשבתך'
התשובה היא שתשוב בכל הגוים אשר
הדיחך ה' אלהיך שמה רל' כשם שאתה
בגלות כב יבול שמה הוא גם כן ה' עמך
בערה הוא ככל הגוים רל' אם במצרים
אם בבבל אם בעולם אם בארץ זרה
ויבוי בכל הגוים אשר הדיחך ה' אלהיך

335

אפילו כלפי מעלה חט ושבת אם אתה
 תשוב ולא תמתין לקץ אדתעשה שיגיע
 תועלת כב יכול עד ה' אלקיך רל כל
 ועולמות עד ה' אלקיך מגיע לו תועלת
 כי אז ישע ימינו בעבור תשובתך
 הרמתה כי שם ביתו עמך בצרה וזו
 תוציאהו כב יכול מצרה לרוחה ומאפלה
 לאורח ומאמר לפניו הללויה גם
 פולכד שאתה שב מחטאתיך גם אתה
 מקיים מצוה א' שהיא מצות התשובה
 חט ושמתע בקולו לשוב שהיא מצוה
 בתרג מצות חט בכל אשר אנכי מצוך
 היום וגו' שתעש' בכל לבבך ובכל נפשך
 גם התשובה היא מצוה ככל לא המצות
 ולא אל תחשוב כי אינך מרויח בתשובה
 כי אם קוד מרע רק אתה עושה מצוה
 ומקיים מצו' ככל מצו' האחרו' כשמקיים'
 ואז הקב"ה ושב ה' אליך את שבתך
 מאי ושב ושב שני פעמים אמנם רצה
 לומר אם אתה תשוב ולא תמתין לקץ
 אז ושב ה' אלקיך את שבתך כמש' חז"ל
 והשיב לא נאמר אלא ושב כב יכול ושב
 ה' אליך עם שבתך כלומר אתה והוא
 יגיע לכם תועלת בתשובה ואשוב משם
 חט' ה' אליך עם שבתך כשאתה תשוב
 גם הוא כב יכול יש לו תועלת עמך זה
 מרבה מלת את גם וקדקתי מלת
 שבתך ורחמך כמו שיפרש אחר כך
 הכתוב באר הישבי' אפס אם אתה לא
 תשוב רק תמתין לקץ אז ושב וקבצך
 מכל העמים ולזה חזר לומר ושב פעם
 אחרת לרמוז לזמן אחר שהוא לא זכו
 בעתה ולא ושב וקבצך מכל העמים
 אשר הפיצך ה' אליך שמת שכנינו ולזה
 וישע ימינו בהכרח בבוא הקץ בה' :

נמצא בין שתשוב בין שלא תשוב
 הוא ינאל אותנו וישיב בנינו
 לנבולם אמנם יש הפרש שאם נשוב
 מעצמנו אנו יוצאים קודם בוא הקץ
 ואנו עושים מצוה רבה מצות התשובה
 חט' ואתה תשוב ושמתע בקול' ה' אתה
 עושה מצוה של התשובה וזוה מצוה
 גוררת מצוה זש ועשית את כל מצותי'
 גם ורוחך ה' אלקיך בכל
 מעש' ידיך בפרי בטןך ובפרי
 בהמתך ובפרי אדמתך
 לטובה רל לפעמים האדם אשר יש
 לו ריבוי בנינים הוא דבר טוב לו אם יש
 לו בהמות או חיות או עופות שימותו
 קצת מהם כדי שלא ישלוט העין בבני
 אדם ולזה המלך דוד עה ויברכם
 וירבו מאד ובהמתם לא
 ימעוט וזה הפך השבע אמנם אם
 איזה פעם ביובל וימעטו וישוהו
 הבהמות הנז' הוא בשביל שהיה בא
 עליהם איזה רעה הו' ולזה אדם בשביל
 בהמה תושע ה' חט' מעווער רל למנוע
 הרעה הו' מהאנשים לזה וימעטו וישוהו
 איזה פעם ולזה הכתוב והותיך ה' אלקיך
 בכל מעש' ידיך בפרי בטןך ולא תחשוב
 שזה לרעתך הו' כדי שישלוט בך העין
 לזה לא מת ממקנך מאומה אינו כן רק
 והותיך ה' לטובה ולא לרעה הו' למר
 כשם שאבותיך היו רועי צאן והמקנה
 שלהם היה בכל יום הולך וגדל אם
 אברהם ואברהם כבר מאד
 במקנה ויעקב גם כן וידוע יעקב
 וגו' ולא שלטא ביה עיבא ויעקב אם
 כה יאמר עקודים וגו' כן אתה גכ
 תהיה כאחד מהם חט' כי ושוב ה'
 לשוב

כך חזר לומר פעם אחרת לתת להם פאר תחת אפר וגו' ועוד למה לקח פאר תחת אפר וגו' אלו לא אחרות גם ובנו חרבות עולם שם נכנס שוממות ראשוני אס כן למה חזר לומר פעם אחרת שוממות ראשוני. גם למה אמר ואתם כרחני ה' מלת ואתם מיותרת שעמהם היה מדבר שהרי אומר ורעו צאנכם לבנח אס כן מאי ואתם ולחזור פעם אחרת לאמר וכהני ה' תקראו :

ראמנם דמז הנביא שימין השל בגלות ואם לא למעננו

עשה יעשה למעננו ולהושיע את ימינו והתחיל ואמר רוח ה' עלי הנה הנביא בכל הנבואות שאמר קודם זאת הוזה כדבר בשני חלוקות הלא המה רעת כזה וטובת ישראל שכן אמר למעלה קומי אורי וגו' כי הנה החשך יכסה ארץ אלו מה ועליך יזרח חו' וגו' לפי שכימי צאתנו מצרים יראנו נפלאות וכשם שנצטרך מרעה את ידויהי חשך אפלה בכל ארץ מצרים ולכל בני ישראל הוזה אור במוטבותם לכן יקום אלהים ויאיר אורו על ישראל והחשך יכסה ארץ ושאר כזה וזנה ידוע סברת הפילוסופים כי חו' יש שני רשויות א' פועל הרעות וא' פועל הטובות כי לא יתכן שמי שהוא פשוט בתכלית הפשימות יפעל דברים הפכיים וזה טעות גדול כי האל יתברך פעולתו תמיד לעולם ועד ממין אחד לא תשתנה אבל השינוי הוא כפי המקבלים כמשל השמש שמלבין השעורה ובגדי פשתן וכיוצא. ומשחרר פני האדם אבל השמש לעולם פעולתו אחד ולא ישתנה וכפירוש המפרשים ז"ל על פסוק ידעת היום

לשוש עליך לטוב כגאשר שש על אבותיך! הקדושים אשר בארץ החיים דמה כי תשמע בקול ה' ותהיה תשובתך מלב ומנפש אמנם אס לא תשוב ה' לא בעבור זה תשארו בגלות כי בשבעה בימינו ובורעו עוזו לגאול אותך ולהושיע את ימינו כמש' ושבוקבצך מכל העמים.

מן הנביאים מצינו כי הנביא ישעיה רמז הדרוש הזה רוח ה' אלהים עלי יען משה אבותי לבשר ענוי שלהני לחבוש לגשברי לב לקרוא לשבויים דרוד ולאסורים פקות קוח לקרוא שנת רצון לה ויום נקם לאלהינו לנחם כל אבלים : ויש לדקדק באלו הכתובים ראשונה כיון שהנביא ישעיה ע"ה כבר היה לו זמן רב שהיה מתנבא אס כן מה ארך עתה לומר מחדש רוח ה' עלי באלו היתה זאת הפעם הראשונה. גם אדקדק שני שמות ה' אלהים למאי אתה ליבא שם אחר לכד רוח ה' עלי או רוח אלהים עלי. גם שמלת לנחם כל אבלים אינו מקומו בפסוק לקרוא שנת רצון רק קודם הלל שלהני לחבוש וגו' לנחם כל אבלים וגו' לקרוא לשבויים דרוד שהם פעולות מתייחסות לגוף דא לרא נקשן ולמה דרפסיק בנתיים. גם אדייק למה אמר בשנת רצון שם ה' זכיום נקם אמר אלהינו ואף על פי שיום נקם הוא מורה דין ומשפט עם כל זה באמרו ויום נקם וראי רמייתי יודע שהוא ממת דין. גם באמרו לשום לאבילי ציון ואינו אומר מה ישים ואחר

חיוס שהוא השמש רצוני לומר הגלגל
 יומי ותראה מלבין לזה ומשחיר לזה
 והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים
 ולא יש'כ סבות ורשויות ואף על פי
 שהוא פשוט הוא פועל דברים הפכיים
 לכאורה והשינוי מפאת המקבלים
 גם וידעת כי ה' אלהיך ה' הנאמן שומר
 הברית והחסד וגו' מלת נאמן ר"ל קיים
 שלא ישתנה יתד תקועה במקום נאמן
 ור"ל שאף על פי שה' אחד פשוט יושפעו
 ממנו דברים רבים מתחלפים בהתחלף
 המקבלים והוא קיים בעצמו בלתי
 משתנה וזה אומרו ה' אלהיך אף על פי
 שפעם יתנהג ברחמים ופעם באהרת
 בדין עם כל זה נאמן לא ישתנה כי הוא
 שומר הברית והחסד לאוהביו כל א' וא'
 כפי מדרגתו וגם כן בהפך ה' הרשעים
 כי מטלם לשונאיו וגל להאכילו
 וזהו אמר הבניא ישעיה אף על פי
 שדברתי שוב על ישראל ורע על האומות
 לא תשעה בזה לומר כסברת האפיקור'
 שיש ב' רשויות רק הכל הוא אחד ה' הוא
 האלהים ה' הוא האלהים הש' רוח ה'
 אלהים עלי ה' ואלהים הכל דבר א' רק
 לעניים ולעושי רצונו יקבלו משובו
 והרשעים כים נגרש הש' לקרוא שנת
 רצון לה' ויום נקם לאלהינו ורמו במלת
 רצון לה' לרמוח אל השכינה שהיא
 בגלות כב יבול ואין השם שלם וגו' עד
 עת נאוולתנו בהית' וזש שנת רצון לה' כב
 יבול ה' יש לו רצון ונחת רוח במר
 ששלחני לבשר עניים וגו' גם אדקדק
 הכפל בזה שאמרת לקרוא לשכויים
 דרוו ולאסורים וגו' שבויים הם ישראל
 ואסורים כב יבול הם ימין ה' והשכינה

37

הרויח מעות באופן שנתמלא חסרונו אף
לא ידבר ולא יעלה על לב אבדת המעלה
והמין הב' כי אף על פי שהרויח המעות
הנאכדים עם כל זה לא יגום ולא יישן
ולא ינוח כעסו ולא יתקרב דעתו עד
שינקם ממנו ולכן אמר השם ית' הנר
בגלות יש שני מיני אנשים הא' מהם
שאינם רוצי' רק לצאת מהגלות שיושביו
וכל אבלם הוא על זה ואין להם חשכון
אם ימו אוחביהם ויצעמם או אם לא
יצערו אותם והמין השני הוא כשם
שמתאבלי' על היותם בגלות מדוכאים
בייסורין כך מתאבלים איך לא יוכלו
להנקם מאויביה' ללוח בצאתם מהגלות
לא ירצו לבד לצאת מהגלות רק לעשות
נקמה כאויביהם והרוג בשונאיהם לזה
השם ית' שהוא יעשה הב' דברים הא'
לקרוא שנת רצון לה' שהוא לרחם עליה'
ולהוציאם מרגלותי' והב' גם יכו את
אויביהם והש' יום נקם :

נמצא כוח שכל האבלים הם
מתנחמים בין אותם ש
שמתאבלים לברד על הנוגע עליהם בין
אותם שהם רוצי' גם כן אבדת שונאיהם
ולראות כמפלתם של רשעים ולומר
שירה : אמר עוד לשום לאבילי ציון
פאר תחת וגו' התחלת הפסוק הזה הוא
גזרת הפסוק שלמעלה רוח ה' עלי רצוני
לומר כל כונת השם ית' בואת הנבואה
היא לשום מנבואתי עליהם ויהיו גם כן
נביאים ולזה התחיל לתת להם פאר
תחת אפר וגו' וידוע כי אין הנבואה שורה
אלא על חכם נבון ועשיר כמו שאמר
למעלה בעקר הנבואה והתחיל בעושר
פאר תחת אפר כי הגו' אותם שרויח

רוח ה' אלהים עלי יר' אף על פי שאני
מרביר רחמים עליהם לכשיהיה להם דין
ושמא זה יהיה סבה לחטוא ח' ולא ירצו
לשוב אל ה' הואיל והשם יתב' הבטיחם
שירחמם ועל מכוועי מים יבולם הנר
הרבויר והבשורה טובה אינה לכל ישראל
זהלתי בלתי אם לאותם העבנים והסידו'
וקדושי עליין שאף עפ' שהם בני הרויח
ואינם מדוכאים בייסורי הגלות עדיין
ועם כל זה הם נשברי לב והם כשבויים
ובאסירים באופן שביום שובה רחם
מבישים ביום רעה לאותם האנשים אני
מבשר באולתנו דרעתידה שאף על פי
שעדיין לא נכנכו בגלות עם כל זה והם
דואנים ומצטערים על הצער דרעתידי
לזה ראוי לברשם ולא יש פחד מהם ואף
על פי שאמרו חז"ל מדה טובה גדולת
ממדת פורענות הייתי אומר דוקא פעם
אחד פעם כמותו או כפלי כפלי על הרוב
לזה אינו כן רק על כל יום של צער
שחיתתה מצטער אעשה שתתענג על ה'
כנגד אותו יום שנה שנה ליום שנת
ליום עד (שמחנו כימות עניתנו שנות
ראינו רעה) ואז יראה אל עבדיך פעלך
כי מדה טובה גדולה לאין חקר ממדת
פורענות וזה פעלך וזש לקרוא שנת
רצון לה' ויום נקם רל שנה של רצון
וששון כנגד ובעבור אותו יום נקם שהיה
מתנקם אלהינו לשעבר מישראל והוא
גמון' גם יתכן שאמר לקרוא וגו'
ובזה יובן למה לקח אחר זה לחנם כל
אבלים ולא אמרו קודם' גם מאי
מרבה מלת כל' האמנם יש שני מיני
אנשים המין האחד אם אדם א' יקניטרו
ויאבר לוק' פרזים וזה אם אחר כך

מצטערים

330

בצטערנים על קדושת השם יתבר' וריו
 שמים אפר מקלה על ראשם ויתפלו
 בעפר ואפר אתן להם פאר' נס אמר
 בגנדי החכמה שמן ששון כי רגנדי היו
 מתאכלים על אבדת הידיעה והחכמה
 כמו שאמר הכתוב ואבדה חכמת חכמיו
 וגו' אתן להם שמן ששון כשם שרשמן
 מאיר כך חכמת אדם תאיר עיניו וכשם
 שהשמן צף על כל המשקים כך החכמה
 היא העולה על כל הדברים למעלה
 מתנשא לכל לראש' כנגד הגבורה
 מעטה תהלה תחת רוח' כהה כשהאדם
 הוא חלשיש לו רוח כהה אבל עתה
 אתן להם מעטה תהלה שכל העולם
 יהללו אתכם על גבורתכם תחת החולשה
 שהיה לכם ורוח כהה נכאה ובוה נקרא
 וגו' מטעם ה' להתפאר שהכל יהיו שלמים
 זכין רבים חזקים כראי מוצק במטעם ה'
 ובנו כמך הרבות וגו' יר' העולם
 שהיה זרב מתוכה יבנה טוממות של
 נביאים וראשונים עתה יקוממו ושמא
 תאמר הואיל וכלם יהיו נביאים מי
 יבין להם מה שיצטרכו לזה אמר ועמדו
 זדים וגו' ואתם כהני ה' תקראו
 וגו' הנה בספרי אמרו ואתם כהני ה'
 חביבין ישראל כשהוא מכנן אינו מכנן
 אלא בכהונה שנאמר ואתם כרוגי ה'
 חביבין כשהוא מכנן אינו מכנן אלא
 במלאכי השרת שנאמר כי שפתי כהן
 יגו' אם כן עתה ידבר עם אלוי הכ' כהנת
 ויאמר עם ישראל ואתם ולזה הוצרך
 לומר ואתם כלומר עמכם ישראל אדבר
 ולזה בעל השעמים שם טעם מפסיק
 מעט ואתם ישראל עתה בזמן גאולתנו
 בהיות תעלו כבעלה וכסודרג' רמז

שתקראו כהני ה' אבל לכהנים בני אהרן
 משרתי עליון תעלו למדרגת רמז
 כמלאכי השרת ולזה חזר לומר פעם
 אחרת לכם לפי שמדבר עם כת אחרת
 והיא כת הכהנים בני אהרן ולזה בשכר
 יהיה יותר שכר לכהנים מישראל לפי
 שהכהנים הפסידו מתנות כהונה מרז
 שלא הפסידו ישראל ולזה אין ראוי שיהיו
 שוים בשכר והא' חיל גוים תאכלו כת
 ישראל חיל גוים תאכלו אבל לכהנים
 יהיה מנה יותר ראוי חשובה והיא
 ובכבודם תתיימרו רצה לומר באותם
 החפצים שרשם מתכבדים ברחם ת
 תתיימרו לפי שהדין הוא כי הבשת הוא
 לפי המבייש והמתבייש ולזה אינו ראוי
 שיהיו שוים בבשת כהני ה' לישראל
 ולא יהיה כעם ככהן וזהו שאמר תחת
 בשתכם משנה וגו' לכן ישראל
 בארצם משנה יירשו אבל הכהני שמחת
 עולם יר' שמחה עולמית והיא מדרגת
 מלאכי השרת שאין לה הפסק לפי שאני
 אוהב משפט אפילו בדבר שנוגע לי כל
 שכן בדבר שנוגע לאחרים חזו נתינת
 טעם כי ה' אוהב משפט ולכן ונתתי
 פעולתם וגו' ולפי שנראה מעט בזיון
 לישראל בעיני העמים כי יאמרו שאינם
 חשובים ככהנים לזה אמר זה ההפרש
 של כהנים לישראל לא יהיה ידוע כי אם
 בין ישראל אבל בין האומות ונדוע
 כגוים זרעם וצאצאיהם בתוך
 העמים כל רואיהם יכירו כי
 הם זרע ברך ה' באופן שכל
 רואיהם יכירו כי הם דל כולם זרע
 ברוכי ה' זרע אבודים יצחק ויעקב
 ולא ישימו הפרש ביניהם רק שייחסו
 אותם

אותם

יחטאו כי לעולם הם נכשלים בשונן
 והוא מיוקק רמיש מלת סלה
אספת כל עברתך השיבורת
מחרון אפך ; שובנו בעבור שאתה
 אלהי ישענו ותמיד אתה מושיענו והפר
 כעסק עמנו ; ואם תאמר הואיל ואתם
 חוטאים היאך אני אעשה עמכם זאת
 והחטב לז' **הלעולם תאנף בנו**
 וכי תמשוך אפך לדור ודור ;
 זה לא יתכן כי אם אינך עושה בשבילנו
 תעשה למען שמך המחולל בנים הש'
 הלא אתה תשוב ככ יכול אתה
 תשוב כמ' חזו' על פסוק ושבה וגו'
 והשיב לא נאמר אלא ושב מלמד שכב
 יכול הוא **שוב** וז' הלא אתה
 תשוב וכפל מלת אתה תשוב שהיא די
 שיאמר הלא אתה תשוב והת' של תשוב
 מדבר בעדו אם כן למד אמר אתה
 תשוב אמנם רמז ככ יכול אתה תשוב
 מעצמך אף על פי שלא נשוב אבחנו
 בתשובת ועמך ישמחו בך בישועתך
 כמ' חרמכם ולהלה לא נתאו הנביאים
 אלא שיתקדש שמו וידוע את ימינו והש'
 ועמך ישמחו בך ; והש' הראנו
 ה' חסדך וישעך תתן לנו ;
 יר' הישועה שלך שכן מורה לשון ישעך
 שהוא ימינו שהוא בגלות ; כי כל הפצנו
 הוא ישועתך והש' ישעך תתן לנו ולזה
אשמעך מה ידבר האל ה'
 שהוא בעל חסד כרמוז במלת האל
 חסד אל גם בעל הרחמים כרמוז במלת
 ה' כי ידבר שלום אל עמו ואל
 חסידיו ואל ישובו פעם אחרת
 לחטא והש' לכסלה ; כי הנה בפעם
 הזאת גאלם אף על פי שלא שבו בעבור

אותם כולם אל זרע אחד ועם אחד וגוי
 אחד בארץ אם כן לא ימשך בזיון בגוים
 דרי שזאת הנכואה מורה בפירוש כי
 שנת רצון לה' כי בהכרח יגאלנו הקבה
 למען ימינו אשר בגלות אף על פי שלא
 ישובו ואם ישובו ימהר יחשה למעשה י'
גם מצאנו ראינו סן הכתובים ראייה
 מורה על זה הדרוש אשר אנו בו
רצית ה' ארצך שבת שבירת
יעקב אחז סברת ר' יהושע אשר היא
 סברת רוב חכמי ישראל יהיה כונת
 הכתובים שכל העולם כולו נקרא ארצו
 של הקבה ואומר המלך נודעה רצית ה'
 ארצך אף על פי שנבראת העולם ברצון
 מוחלט מכלי מכריח עם כל זה שבת
 שבית יעקב שבשלמא אם היה בריאת
 העולם לאיזה סבה הכרחית המכריחו
 ככ יכול לש' אבל הואיל וברא עולמו
 ברצונו המוחלט מכלי מכריח אם כן
 איפה הואיל והם חוטאים ואינם שכים
 אליו לא יקבלם לזה אמר אף על פי
 שרצית ה' ארצך רצוני שנבראת עולמך
 ברצונך המוחלט עם כל זה שבת שבית
 יעקב אף על פי שלא שבו ; **נשאת**
עון עמך כסית כל חטאתם
סלה ; ידוע הוא שיש הפרש מעון
 לחטאת שהעון הוא מביד ובבחינה א' הוא
 חמור ; אמנם בבחינה אחרת הוא קל
 לפי שלא עשוהו כי אם פעם ביוכל ;
 אמנם לחטאת בבחינה אחת הוא קל
 שהוא שונן ; אמנם בבחינה אחרת הוא
 חמור לפי שהאדם נכשל בכל שעה
 ובכל רגע כי שגיאות מי יבין הש' נשאת
 עון עמך גם כסית כל חטאתם אף על פי
 שחטאתם הוא סדרת תמיד עולם ועד

341

חז"ל במכילתא :

ומושב

בני ישראל אשר ישבו ונו' ויהי מקץ

שלישים שנה בניד' כיון שהגיע הקץ לא עכבו דמקום ברוך הוא כהרף עין' בחמשה עשר בניסן נדבר עם אברהם אבינו בין הכתרים' בטו בניסן באו מלאכי השרת אצל אברה' אבינו לבשרו בטו בניסן נולד יצחק שנאמר ויהי מקץ קץ אחד לכולן וכן הוא אומר ויהי בעצם היום הזה יצא כל צבאות ה' וכן אתה מוצא שכל זמן שישראל משועבדים ~~עמקן שנאמר ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו וגו' *~~

וכשנגאלו מה הוא אומר וכעצם השמים לטוה' ואומר בכל צרתם לו צד און לי אלא צרת צבור צרת יחיד בנין תל' יקראני ואענהו ואומר יקח אדוני יוסף אותו ומהו אומר ויהי ה' את יוסף יט' אע' חסד' וכן הוא אומר מפני עמך אשר פדית גוי ואלהיו' ד' עקיבא אומר אילולי הדבר כתוב אי אפשר לאומר כב יכול אמר ישראל לפני המקום ~~עמך~~

וכן אתה מוצא שכל מקום שגלו ישראל כב יכול ~~עמקם~~ גלו למצרים שכינה עבהם שנאמר הנגלת בגלתי אל בית אביך וגו' גלו לכלל ~~עמקם~~ שנאמר למענכם שולחתי בבלה' גלו לעילם ~~עמקם~~ שנאמר ושמתי כסאי בעילם' גלו לאדום ~~עמקם~~ שנאמר מי זה בא מאדום' וכשתם חזרין ~~עמקם~~ חזרת עמקם שנאמר ושב ה' את שבותך אינו אומר אלא ושב ה' אליהן' ואומר אתי מלבנות כלה וכי מלבנות היא באה והלא ללבנות

שמו הגדול' אמנם פעם אחת לא ישובו לכסלה' אך קרוב ליראינו וכל תכלית שיש ליראי השם יתברך והלושבי שמו הוא ישעו ר"ל ישע השם יתברך ונלות וישע ימינו כב יכול כי כל מאני חפץ ורצון יראי השם יתברך הוא בעבור ישע ה' בהגלות וזש' אך קרוב ליראינו ישעו לשכון כבוד בארצנו' שהיא השכינה כמו שרמזנו למעלה שהשכינה נקראת כבוד לשכון כבוד בארצנו זו אי' לזה הם מאוים ישע השל' ולזה חסד ואמת נפגשו החסד הוא מה שהקב"ה נואל את ישראל למען חסדיו ואף על פי שאינם שבים גם הוא אמת בערך יראי השם ית' שמתאיים לראות היום ההוא שיתקד' שמו המתולל בגוים וזש' חסד ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו' אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף' ר"ל הם מבישים מלמעלה באלו עשו פה למטה בארץ צדק גמור גם ה' שהוא בעל הרחמים יתן הטוב אף על פי שישראל לא יהיו ראויים וארצנו תתן יכולה באופן שצדק לפני הקב"ה יהלך שגואל אותנו וישם לדרך פעמי מרכבותיו ישועה להושיע את ישראל ואף על פי שלא ישובו.

הר"י הדרוש הזה ברור מן התורה מן הנביאים מן רז"ל וכו' כי השם יתברך יושיענו ויגאלנו ברחמי אף על פי שלא ישובו כי למענו עושה אם לא למעננו ולזה בוא יבוא משיח צדקנו ולא יאחד אם יתמהמה חכה לו כי בוא יבוא בהית' והדרוש הזה בעצמו ראינו שאמר

ללכנון היא עולה מה תל' אתי מלבנון
כלה אלא כב יכול אני וגת עולין
ללכנון :

מה

שראוי להרגיש בזה המאמר
לבוא אל ביאורו הוא זה *
דאשונה מה הרגיש בעל המאמר בפסוק
עד שהוצרך לומר מגיד שכיין וגו' * גם
מה לו עתה עם מה שנדבר עם אברהם
בין הבתרים שאמר בטו בניסן נדבר
וגו' וה' בשאר החלוקות בטו בניסן באו
מלאכי השרת לבשרו וגו' בטו בניסן
גודל יצחק שנאמר ויהי מקץ קץ אחד
לכולן מה ראו בזה הפסוק שהוא מדבר
על כל הקיצין הללו * זאת ועוד אחרת
ממין הזה וכן הוא אמר ויהי בעצם
היום הזה יצאו כל צבאות ה' מה ראינו
ומה גלוי הוא טביא מזה הפסוק אין זה
כי אם שרוע' לבאר בסתום ממנו ומה גם
בהביא אחר זה דברים אשר לכאורה אין
להם טעם ולא שייכות ולא קשר עם
הקודם שאמר וכן אתה מוצא שכל זמן
שישראל משועבדים שכינה משועבדת
עמם מאן דכר שמירת עד עתה של
שעבוד שכינה שיאמר וכן אתה מוצא *
גם ראוי לדרוק למה בפסוק הא' אומר
וכן הוא אומר ובה הפסוק השני אמר
וכן אתה מוצא ועל זה הביא ראיה מן
הפסוק שנאמר ויראו את אלתי ישראל
ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וגו' *
וכשנגאלו מה הוא אומר וכעצם השמים
לשודר והלא הכתוב אחד וכנושא אחד
מדבר והלמי מחטינוהו בחדא מחטא שאו
היה מדבר בשני זמנים זמן דמשעבוד
וזמן גאולתנו היה לו לדרפסיק הענין
ולחדיע הדבר ולרמוז אליו ואחר זור

הביא פסוק אחר ואומר בכל צדתם לו
עד מה הוסיף זה על הראשון וחזר ואמר
אין לי אלא צרת צבור אבל צרת יחיד
מנין תל' יקראני ואענתו כי כל דרושנו
עד עתה לא היה אלא על שעבוד ישראל
בכללן ולזה כבר הביא ראיה למה לו
לחזור על מה שלא דרש ועל זה נאמר
נדרשתי ללא שאלו :

ואם

כונת בעל המאמר להודיענו
החדוש הזה אין זה מקומו כי
אם בפסוק בכל צדתם לו עד שם מקומו
להודיענו זה * מצורף לזה הביא פסוק
ויקח אדוני יוסף אתו ומה הוא אומ' ויהי
ה' את יוסף ויש אליו חסד ראה גם ראה
היאך בפסוק הזה רמז שבצרת דייחיד
יהיה גם הוא כב יכול בצרה * ואחר
אשר רצונו להביא ראיה היה לו להביא
כתוב אחר בפירוש עמו אנכי בצרה כי
הוא מדבר ביחיד * גדולה מכולם כי
אחרי אשר הבי' ראיה לצרת צבור ולצרת
יחיד חזר והביא פסוק מפני עמך אשר
פדית גוי ואלהיו ועל זה אמר ר' עקיבא
אילוהי הדבר כתיב אי אפשר לאומר
כב יכול אמר ישראל לפני המקום עצמך
פדית וסיים דבריו וכן אתה מוצא שכל
שגלו ישראל כב יכול שכינה עמדתם
גלו למצרים וגו' שהרי זה נאמר בכלל
דבריו הראשונים וחביא ראיה מכל
צדתם לו עד ופסוק אחר למה חזר להבי'
דבריו שנית * גם כי יש שינוי בדבריו
כי בתחלה אמר כל זמן שישראל
משועבדים שכינה משועבדת עמם
ובזאת החלוקה השניה אמר וכן אתה
מוצא שכל מקום שגלו ישראל כי צריך
להבין מה הוא זה השינוי וסיים דבריו
(כשחם)

343

וכשם הודין שכירת חזרת עמדם
 ובתולה לא אמר כי אם וכשנגאלו מה
 הוא אומר וכעצם השמים לשחר מר
 נתכון לום בתולה לשון נאולה ובשניה
 לשון חזרה :
דאמנם בעל המאמר הרגיש כפל
 הפסוק ויתור גמור אשר
 אין ראוי לתורה הקדושה והתמימה פתי
 בחכימה לדבר צחות להיות בה דבר
 מיותר וכפל אם באומרו ומושב בני
 ישראל אשר ישבו במצרים כי היה לו
 לקצר ולומר ומושב בני ישראל במצרים
 תו למה כפל אשר ישבו זה מיותר גמול
 גם כן באומרו שלשי שנה וארבע מאות
 שנה שנה שנת למת לי כשב' אחת היה
 די * גם כי חזר לומר פעם אחרת
 ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות
 שנה כי הוא מיותר שהיה די לום ומושב
 בני ישראל וגו' ויהי בעצם היום חזר
 הוציא ה' גם ויהי ויהי ב' פעמים
 מה אתה לאשמעינן ובפרט שאחזל כל
 בקום שנאמר ויהי הוא לשון צער בפעם
 הא' אנו צריכים לבקש מה הוא זר
 הצער שרמז במלת ויהי והלא שמחזר
 והגלה היום ההוא כל שכן לומר ויהי
 ויהי ב' פעמים * גם הרגיש קושיא
 אחרת אמרו שלשים וארבע מאות שנה
 והלא הגזרת לא היתה מי אם ארבע
 מאות מהיכן באו השלשים עם שזה כבר
 תירצו בתחלת דבר המאמר הא' כיצד
 קשעת הדבור בין הכתרים עד שגולה
 יצחק היה שלשים שנה עם כל דבר
 הנקשה לו כי אחר שאתה אומר יצד
 שגולה יצחק לא התחילת הגזרה אם כן
 היאך יצדק מאמר השלשים הקודמים *

מצורף לזה חזר הכתוב שאמר אשר ישבו
 במצרים וזה לא יצדק כי במצרים לא
 היו יותר מרדו שנה עד שהוצרכו חזל
 כשהעתיקו התורה לתלמי המלך לומר
 ומושב בני ישראל אשר ישבו בשאר
 ארצות ובמצרים ת' שנה וכי למר
 בתחילה לא יכתוב כתיבה תמה שלא
 יהיה צריך תקן ובפרט בתור התמימת
 ושלימה ככל כמו שדרשו חזל בפסוק כי
 לא דבר ריק הוא לכם כי אין בתורת
 ח' דבר ריק ואם ימצא איהו דבר הא'
 מכם שאינכם רוצים לשרוח ולעיין
 הדברים על מתכונתם * וכל זה בא
 בעל המאמר ליישב וחתחיל לומר ומושב
 בני ישראל וגו' ויהי מקץ מגיד שכיון
 שהגיע הקץ לא עכבו המקום ברוך הוא
 כהרף עין לומר לך שלא תשעה בפני
 שראית שגזר הקב"ה ארבע מאות שנה
 ועתה אתה רואה שלשים יותר שמא
 תאמר לפי שהיו ישראל באותו זמן בלתי
 ראויים לנאולה כמו שאמרו חזל מה לא
 עמ' וגו' לזה נתארך להם הגלות יותר
 שלשים שנה כי זה אינו אמת ולזה
 כפל הכתוב לומר ויהי מקץ רל' עת
 הגיע הקץ הנה' למעלה לאברהם אבינו
 לא הוסיף ולא גרע אפילו הגע אהר ועל
 זה חזר הפסוק לומר אפילו שתראת
 שלשים שנה יותר הוא היה סוף הארבע
 מאות שנה שנאמר ויהי מקץ וגו' ופירש
 דבריו בעל המאמר בהמשך עשר בניסן
 בדבר וגו' בחמש עשר בניסן באו מלאכי
 השרת לבשרו בל' בניסן נולד יצחק גם
 כשאר כי בל' בניסן נגאלו וכונתו לומר
 כי השלשים שנה אשר הוסיף הנה הוא
 מתחלת הדבור אשר דבר לאברהם אבינו

משועבדי וגו' ועם זה גם כן יתיישב
 מה שאמר הכתוב ומושב בני ישראל אשר
 ישבו כפול ומכופל לרמוז לנו לב' ישיבו'
 ומושב בני ישראל שהוא מתחלת האזרח
 וגם שאומר בני ישראל ואנחנו חושבים
 מעת הדבור לאברהם אבינו ע"ה הוא
 לפי שהוא אב הראשון ועמודו של עולם
 והעיקר שהכל תלוי בו עם מדי' שיטבו
 במצרים שלשים ות' שנה * ועם זה
 יובן למה אמר שלשים בתחלה לרמוז
 אל הקודם בזמן ובמלעה ולפי שהקשה
 לו לומר שאף על פי שישראל לא היו
 בגלות מצרים כי אם מאתי' ועשר שנים
 כמנין רדו כמו שאחזק ה"א יאמ' הכתו'
 (כי נר יהיה זרעך בארץ לא להם
 ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה)
 עד שמכח הקשיא הזאת הוצרך הרמב"ן
 זל"ה בפירושו לומר שהפסוק מסוים
 ור"ל כי נר יהיה זרעך ארבע מאות שנה
 בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ר"ל
 קצת מהארבע מאות שנה רדו כאומר
 ותמנהני על פה קדוש איך יתרה בזר
 ולומר סרס המקר וכי הקב"ה נתן התורה
 חתמימה לא היה יודע לכונן דבריו שלא

בין התרים * ולפי שנראה שבאותם
 השלשים שנה לא היה שעבוד כלל לזה
 אמר בפר' בניסן נדבר ר"ל ומהעת הריא
 שאמר לו הקב"ה כי נר יהיה זרעך וגו'
 נכנע ונשתעבד לכו טל אברהם אבינו
 ע"ה והכתוב מעיד על זה והנה אימרה
 חשכה גדולה נופלת עליו * כי מי
 הוא זה אשר יאמרו לו כי ישתעבד זרעו
 אחרי ד' מאות שנה אשר לא יתבטלו
 כוחותיו וגם לכו ישבר וזו שהזר בע"ה
 לומר בטו בניסן באו המלאכים לבשרו
 על הכן האהוב טוראי בעת ההיא גם כן
 יזכור ולא ישכח את אשר נזר עליו *
 וחזר לומר גם כן בטו בניסן נולד שאז
 מה שהיה בכח חזר כפעל וכפול הדאגה
 והשעבוד אם כן הנה כונת בעל המאמר
 שכתחלת הדבור אליו התחיל השעבוד
 לפי האמת והנה שני דחכותבים צדקו
 יחדיו * ושמה אמר לו הקב"ה כי זרעו
 ישתעבד אחרי ד' מאות שנה ועתה ספר
 הכתוב כי תכף ומיד אשר דבר אתו אלהי'
 ותחיל להשתעבד ולהכנע כאב רחמן
 אשר יכמרו רחמיו על הבאים אחריהם *
 וגם להשמיענו כי תכף אברהם אבינו
 ע"ה ואמין בה' ולא פנה אל הרבים ושטי
 בזב לומר אולי יהיה או לא יהיה אלא
 מיד נשתעבד ובכנע למאמרו ית' :

ועם זר' יתיישב יתד דחפסוקים
 באומר ארבעה פעמים שנה
 שהיה נראה מיותר גמור כאמרו אבל עם
 ז' הם צריכים לרמוז לנו אל אלה הר'
 ז' שנים ר"ל עת הדבור עת הבשורה עת
 חלודה עת הישועה ולכן אמר בע"ה ויהי
 מקץ קצ' ארבע למלס וכן הוא אומר ויהי
 בעצם היום הזה ר"ל עת הרבע והוא היו

יהיו צריכין תיקון :
 ולזה נראה לעד שבא בעל המאמ'
 לומר שאין צרי' לסרס המקרא
 כלל כי כל הד' מאות שנה היה ברהם
 עיני ועבודה קצת מהם עיני ועבודת
 השכל בהיותם שרודי' איך יוכלו לסבול
 את עול הגוים והם זאת היתה קשר
 מהעבודה והעיני כמ"ש תורה לר' **לב**
 ממושכה מהלכה **לב** * וזה יודע
 וקפורסם כי יותר יתפעל ויצטער האדם
 בהיותו מצפה ה' הרע כי לא ידע איזה

אופן יהיה מאשר יהיה מתפעל בפועל
 כי ככה ראה צערו ומיחל ללהיו יושעו :
 וזה דקדק בעל המאמר באמרו וכן
 אתה מוצא שכל זמן שישראל
 משועבדים שכינה משועבדת עמדם
 נקט האי לישב דשעבוד ולא אמר גלות
 כמו שאמר אחר כך לומר לך שאפילו
 בזמן שישראל אין להם כי אם שעבוד
 השכל והכנעה ליראה מהעתיד לבוא
 עליהם נכ כב יכול השכינה משועבדת
 עמהם אם כן אל תתמה אם אמרתי לך
 כי שייך בהו לשון עינו ועבודה אחר
 שאביא לך ראייה שגם בזמן ההוא
 השכינה משועבדת עמהם כדכתי' ותחת
 רגלי כמעשה לבנת דספיר וכעצם
 השמים לטוהר :

ללמדנו שאפילו בזמן אשר הם מקוים
 ומיחלים הגלות יקרא **שעבוד** וזה רמז
 הכתוב באמרו כמעשר לכתב הספיר
 שרירה די לומר ותחת רגלי כלכתב
 הספיר מהו כמעשה קף הרמיון לומר לך
 שאפילו שעדיין אין הדבר כמעש' נחשב
 לפניו ית' כמעשה * וזהו פירו' הכתוב
 ותחת רגלי השכינה אותנו הזמן שנגוד
 עליהם השעבוד מעת הגזר' בין הבתרי'
 הרי הוא כמעשה לבנת הספיר רל' כמו
 שהיו עושים הלבנים בפועל ולפי שהיה
 צריך דקדוק וחבנה בפסוק אמר בעה' *
 ובן אתה מוצא רל' אם תבקשנה
 ככפי אז תבין מנת הכתוב *

ועתה מסיים בעה' וכסגנאלו מה הוא
 אומר וכעצם השמים לטוהר רל' בעת
 גאולתנו השלימה רצוני לומר יציאתם
 ממצרי' ולזה מדוייק למה שינה מתחלה
 לשון שעבוד ועתה לשון גלות לפי שהוא
 מדבר בשני זמנים כמדובר וחזר אחר
 כך לומר ואומר בכל צרתם, לו צר לפי
 שראה הכתוב אשר הביא מתחלה שהוא
 אומר ותחת רגליו ובין מהו לפי שאמר
 במקום אחר השמים כסאי וחארץ הדום
 רגלי ותבוא לחשוב ולומר שהצער אינו
 אלא במקום הארץ ולא **לזר**
 הביא ראיה ממקום אחר שהוא פסוק
 בכל צרתם לו צר שהוא אומר בפירוש
 כי בכל צרתם **לזר**
לזר וגם מבינו בכל צרתם שהיה
 וז' לומר בצרתם לו צר מהו בכל צרתם
 לומר לך שאילו משעת הגזרה כאמור *
 ולפי שהוקשה לו שכשהם רבים ניתא
 שנגמין **לזר** שצטערת בצערים
 כדכתיב בכל צרתם שמדבר על גלות

ולרבינו הכתוב דרך פשט כי יש
 בו טוהר' אם לדעת הקדוש
 הרשבי עה' אם לדעת הרמבם זל' כי הוא
 דרוש עמוק אין זה מקומו אבל פשטיה
 דקרא הוקשה לבעל רמאמ' כי אין לפרש
 הכתוב בנושא אחר לפי שקשיא מניח
 וביה שבתחלה אמר כמעשר לכתב
 הספיר ואם נפרש לבנת מלשון לבן
 הוא הפך האמת לפי שקפיר הוא אדום
 כאשר פירש הרמב"ע זל' בפירושו וגם
 מלשון ערב הוא הבלבאש שהוא אדום'
 ועוד שאם כן היה לו לומר כלובן הספיר
 או כלבנת הספיר מהו כמעשה וכשבא
 אחר כך ואמר וכעצם השמים לטוהר
 הוא זך וברור * ולכן על זה הוכרח בעל
 המאמר לומר שבשני זמנים הוא מדבר
 בזמן הדין והצער אשר הוא מורה
 האדומיות ובזמן הרחמים הפשוטים
 שהם כגון הלבן כמדוע אשר הוא רוצה

346

הגלות עצמו לא השעבוד האמו' למעלה
 וראיה לדבר אומר **עמהם**
 לשון גלות גם כי יש לדקדק בפסו' אשר
 הביא לראיה הנגלה נגליתי לבית אביך
 בהיותם במצרים לבית פרעה כי אין
 מוכן הפסוק זה והיה לו להביא פסוק
 אנכי ארד עמך מצרימה אנכי אעלך
 גם עלה כמש' חזל אבל עם מה שאמרנו
 הוא ממואר שרצה להביא ראיה מלשון
 גלות אשר הוא מדבר עתה והכרח הפי'
 הוא הכפל אשר כפל הנגלה נגליתי
 שאלו היה הכונה גילוי היה די באומר
 אם נגליתי לבית אביך וכן דרש הדרוש
 הוה עצמו דשבי במסכ' עמא פ' בא להם
 הממונה יתניא רשבי' אומר בוא וראו
 כמה חביבין ישראל גלו למצרים **עמהם**
 גלו לבבל וגו' גלו לעולם וגו'
 גלו לאדום וגו' וכשהם חוזרים **עמהם**
 חזרת עמהם שנאמר ושב ה' אלהיך את
 שבותך והשיב לא נאמר אלא ושב לומר
 לך וגו' ומה שראוי לדקדק בזה מה
 צורך להביא ראיה שכשחזרו שכינת
 חזרת פשיטא אם לא ירדה לא לסבתם
 מהיכא תסק אדעתין שתשאר יש אבל
 הכונה היא לומר לך שכינת **עמהם**
 חזרת עמה' היא בכל יום ויום מתחננת
 ומתפללת על פדות ונגאולת ישראל
 הואיל והיא גולה עמהם :

והשכינה ליעת האלהי הוא
 דקדוש הרשבי עה
 היא המדה העשירי היא מלכות הבקראת
 כנסת ישראל כנוע ליועיע חן ולדעת
 הרמב"ם זלחה הוא כבוד נברא לחופף
 על האוכה לעולם נבחרת ליהוי כדן
 וכדן לעולם רחמ' מבקשת לעלות
 למקומה

ישראל אבל ביחיד שהוא בצרה מנא
 לך **עמהם** היא עמו באותו צער ואתה
 אמרת שמרן שדקדק הכתוב באמר
 שלשים שנה וארבע מאות וגו' הוא לומר
 לך משעה שנדבר לאברהם אבינו ואותו
 העת לא היה כי אם אברהם עה יחיד
 זכנא לך לומר שמאותו העת יקרא עימי
 ושעבוד לזה הביא כתוב הנאמר בלשון
 יחיד שהוא אמר יקראני ואענהו עמו
 אנכי בצרה לומר לך שאפילו יחיד
 כשיקראני אענהו לפי שעמו אנכי בער'
 וחזר להביא ראיה שנים פסוקים אחרים
 א' ליחיד וא' לרבים לומר לך אל תקשה
 ותאמר וכי מה תועלת יש לי שהשכינה
 היא בשעבוד עמי אחרי שהיא ממתנת
 עד הקץ על זה הביא הכתוב הזה ויקח
 אדוני יוסף אותו ויהי ח' את יוסף ויש
 אליו חסד שהיה די שיאמר ויש ה' אליו
 חסד מהו ויהי ה' את יוסף ויש אליו וגו'
 לדרשא קא אתי לומר לך שבשכיל חיות
 השכינה עמו מאותו הצד היה לו חסד
אם כן תועלת גדול במשך בהיות
עמו בשעבוד
 ולזה הביא כתוב לחלוקת הרבים מפני
 עמך אשר פדית גוי ואלהיו ואמר רבי
 עקיבא אילולי הדבר כתוב אי אפשר
 לאמרו כב יטל אמרו ישראל **עמו**
 פדית ואם כן הנה בפירוש כי שעבוד
עמו בכל צרותינו היא לתועלתנו
 אם להיטיב אלינו בעת ובעונה **היא**
 בעיני הגוים ואם למחר להחיש גאולתנו
 ופדיון נפשנו ועם מרן שאמרנו
 יתיישב מה שחזר בעה עתה לומר
 וכן אתה מוצא שכל מקום שנזכר ישראל
 בו טענה מדבר בענין אחר שרואה

397

ולהבין והזיק צריך לעורר דאשנ' למה
 אמר קודם מה די להוא אחרי דנה ואחר
 כך אמר מה די להוא לא אמר מה די
 ליהוי אחרי דנא כמ' למעלה בראשונ'
 ועוד מה צורך לכל ההקדמה הזאת אחר
 שאמר למעלה מכל הברכות **ברם**
איתי וגו' היה די באמרו **את מלכ'**
חזה הוית' וחנה בהאירנו כל אלה
רוכרים נתן מקום למלך שיחשוב
 שאין בדבריו ממש והיה לו לעשות
 כיוסף הצדיק בהלום פרעה שלא האריך
 רק אמר אלהים יענה את שלום פרעה
 ועוד על דברת די פשרא למלכא
 יהודעון חז' וכפל ורעיונוי לבבך
 תנדע: הם הם הרכרים האמורים
 במלת למלכא יהודע' גם באמרו
אתה מלכא שהיא מיותר כי היה
 די בהתחיל **חזה הוית** בלי שיאמר
 אתה מלכא שהדי כבר אמר אתה
 מלכא רעיונך וגו' גם באמרו **ואו**
 הוא מיותר גם כפל **שגיא ורוד**
 אמר דכך רב מאי בינייהו גם
 וזויה יתיר לא הוזכ פתרינו בפתרין
 ואמרו **דווא עלמא** תיבת הוא
 מיותרת גם באמרו **חזה הוית**
 ער די התנורת אבן די ליה
 בידין ומחרת לעלמא על
 דגלוהי די פרולא והספגא
 והדקת הכון: למה לו לדניאל
 לומר לו עוד שהיה רואה הדבר הזה כי
 מאד שהכל הוא הלום אחו' לא היה
 צריך לומר חזה הוית אלא למשוך הכל
 בראיה אחת כי מה תועלת יש באמור לו
 שהיה רואה גם כן זה בחלום אפילו
 שהיה רכז למלכות המשיח הואיל והדבר
 ידוע

למקומה וראשון * ולזה השלים בעל
 המאמר אתי מלבנו כלה וכי מלבנו
 היה באה והלא ללבנו היה עולח מר
 תלמוד לומר אתי מלבנו אלא כב יכול
 אני ואת עולם ללבנו הכונה לומר מה
 שבארנו שהי' משתוקקת לעלות למרום
 קדשו מר' מראשון וגם כב יכול לעלות
 עמו לישראל ר"ל לאותו השפע ולאותה
 המעלה הגדולה עד שיהיו מושפעים
 שפע והשגחה מיוחדת כשאר השמים
 ועם זה נתישב הכל והוא נכון בפירוש
 המאמר * נפקא לן מינה שהקב"ה
 יושב ומצפה את הקץ ואין הכי נמי אם
 ישובו מעצמם שיעלו למעלה למעלה
 ויצאוקדם הקץ אמנם אם לא ישובו
 בבא הקץ יציאם ויגאלם עם היות
 שאינם ראויים לגאולה כמו שעשה
 ביציאת מצרים ועל זה נאמ' כימי צאתך
 מצרץ מצרים עם היות מר' אלו עש'
 ככה אראנו נפלאות תמים דעים לקדש
 שמו בגוים כמו שאמר הנביא יחזקאל
לא למענכם אני עושה נאם
ה' אלהים יודע לכם בישו
והכלטו וגו' כי אם למען שמי
 שיתקדש בגוים וידעו כל העולם כולו
 כי ה' למלך על כל הארץ כיום הוא
 יהיה ה' אחד ושמו אחד * גם הדרוש הזה
 מצאנו ראינו בספר דניאל ביאר כי לעת
 קץ בוא יבוא ואם יתמחה חכה לו כי
 בוא יבוא בהל' על כל פנים ואפי' בדר
 שכולו חייב כי לא למעננו הוא עושה לא
 למען שמו וכה אמר **אתה מלכא**
רעיונך על משכבך סליקן
מה די להוא אחרי דנה וגלא
דווא הודעך מה די להוא:

יודע כי יהיה במשך ראייה אחת כלי שום הפסק גם מה זה ועל מה זה הדבר שהראה השם ית' לנבוכד נאצר צורת הארבעה מלכים הללו בגוף אחד ולא בגופות נחלקים אשר לזוהב ולזהב ואשר לכסף לכסף ועוד בה עשיריה למה העלים ממנו ה' החלום נכ' מה נשתנה מפרעה היה די בהעלמת הפתרון והנל' בגלות החלום ועוד איך אמר ואתגזרת אבן דילא כידיון וגו' וכל כפתרונו תדיק ותסיף כל אין מלכותא ואם יבוא המשי' בזמן הכלכלי האחרונים האלו איך ידיק ויסיף כל שאר המלכים וחרי כבר מת הראשון גם השני וימלך אחד תחתיו אם ידיק ויסיף יהיה למלך אחרון שהוא עדיין חי אבל למי שהוא מת מכתה שנים איך ידיק ויסיף במתי' חפשי גם באומרו דנה חלמא ופשרה נאמר קדם מלכא ומי לא ידע בכל אלה שאם אמר החלום כי אמור ואמר פשריה גם שהיה לו לדבר בלשון יחיד ופשרה ואומר לא נאמר בלשון רבים גם מלת קדם מלכא הוא מיותר ועוד מה צורך ללא צורך לא התארים אנתה מלכ' מלך מלכיא רוי אלה שמיא מלכות חסנא ותקפא ויקרא יהב לך די במה שאמר קודם שהי' תחלת אמרוי ופתח דבריו היה זה אם כן למה יחזור מחדש ללא הדברים ועוד באומרו אנתה הוא רישא די דהבא היה לו לומר מלכותך ריש' די דהבא שם מלכות לא שם מלך ועוד באומרו די אלה שמיא ידוען כי חמלמות אלהים הוא גם אדקדק

כשאמר בשני אמר ובתרך תקום וגו' וכשבא אל השלישי לא אמר תקום רק ומלכו תליתאה אחרי די נחישא די תשלט בכל ארע' גם באומרו כל קבל די חזירת למה שינח שבכל השאר אמר ודי חזיתח ועתה אמר כל קבל ועוד באומרו אלה רב וגו' מה צורך לומר כל זה כי כל חקדמתו לא היה לא אלו הדברים שנא' וגלה רזיא אם כן למה יחזור עתה לומר אלה רב וגו' כי היינו מה שאמר למעלה גם למה שינה עתה תארו של הנה לומר אלה רב וקודם אמר נלה רזיא ועוד מה חולטא ראה בדבריו רעוני לומר בפתרון שהחזיק דבריו באומרו ויצויב חלמא ומי היה שם פקפוק בדברים שהוצרך להחזיקם

ואומר להיות שהרשע הזה של נבוכד נאצר היה חפץ לדעת אחריתו אם טובה היא אם רעה בעיני אדוניו אם יתקיי' מלכותו ומלכו בניו ומשפחתו אחריו או אם תפסק להיות כי הוא לא בא מזרע המלוכה ולא מן הפרתמים כמש' רז' ולא הם רעיוניו ועשתונותיו לוח אמר דניאל בלבו הנה בוכת השם יתברך בחלום הזר שידע נבוכד נאצר ררשע חכלית הצלחת היהודי' היושב' במצור ובמצוק ושמתתם בכיאת משיחנו בה' וכדי שיתן לב נבוכד נאצר הרשע לשמוע החלום לוח עשה השם יתב' שידע גם כן וצלחתו וגבורתו עד איזה קץ תגיע אם כן אם אמר ואמר נבוכד נאצר מה לי חלק לרעת העתידות של ישראל כלך אצלם וספר להם מה שאמר לך אלהי ישראל

49

אך לא לאיש כמוני כי לא ידעתי את
 ה' אלהי העברים י ועוד אם אני כל
 מחשבותי ועשתונותי על משכבי הייא
 לידע מענין המלכות שלי מי ימלוך
 אחרי אם כן מי נתן בחלום להודיע מה
 יעשה השם יתב' באחרית הימים מאי
 נפק לן מינה ודאי זה שקר וכזב ואחייב
 ראשי למלך י לזה מה עשה דניאל
 הקדוש הקדמה טרם ישימיע רחלום
 לפנות דרך ולהרים מכשול מדבריו
 והתחיל ואמר אנתה מלכא לומר
 לו במה שאתה מלך ולב מלך כיד ה'
 לחשוב מחשבותי יעצור במישור אחריו
 לזה העיון על משכבך סליקו מה די
 ליהוי אחרי דנה יר' אחר הימים האלה
 והזמן הזה לידע אם יהיה מורעך אם
 לא ולא שמת לבך לאחרית הימים וזה
 דמו אחרי דנה אבל מי שרו' מלך מלכי
 המלכים אין דרך לומר ולגלות ענין א'
 כי הוא נכאי בחוקו ית' ולא יש לו תפארת
 כב יכול להגיד דבר א' והוא מי יבוא
 אחרי המלך אחריו לבד רק הואיל והוא
 גלא רזיא הרבה בפעם אחד הגיד לך
 אדם זה מי די להוא כלומר עד אחרית
 וקץ הימין ולזא קודם אחרי דנא כלומר
 אחרי הימים האלה לרעת ענין המלכות
 אבל עתה אמר שודאיה מה די להיא
 לעולם תמיד עולם ועד עד עת בוא
 משיח צדקנו בהית' והנה בא לתרץ
 שלא יאמר המלך אין הכי נמי שהשי'
 גילה לך ענין חמשיח אבל אתה לא
 תאמר לי דברי כלך אצל ישראל לזה
 אמר לו דניאל דע כי על זה התנאי
 בגלה אלי כדי שתדע איך יבוא משיח
 צדקנו והראיה ואני לא בחכמה די
 היה

איתי בני מכל חייא וגו' יר' אם נחלת
 החלום אלי ולא להרטום ואשף וכשרי
 הוא לפי שתכלית החלום הוא על ביאת
 משיחנו וזש על דברת די פשרא למלכא
 יהודעון וימשך מזה שמה שיש בלבך
 תדע במקרה ולא ובעצם ובכונה וזש
 ורעיוני לבבך תדע ממנו ומאליו אם
 כן מי כמוני היום ואוי לגלות החלום י
 נמצא שתירצנו הפרש אחרי דנה ועורך
 ההקדמה וכפל ורעיוני לבבך תבדע י
 ואמר פעם אחרת אנתה מלכא לא לעזר
 ולא להועיל י האמנם כיון שאף על פי
 שאין הלום רק בדברים בטלים לזא כי
 אין זה כאחרים אלא דמל נאמר ברוח
 הקדש ולזא אנת מלכא חזיה הוית יר'
 הנה האנשים כשמשפדים חלומותם
 לאחרים שואלים להם היאך ראיתם
 עצמכם במעלה ונגדולה או להפך אם
 אמור יאמר שראר עצמו שהיא
 במקום גבוה חמשים וכיוצא רוכב על
 הסוס וכיוצא אומרים לו שיעלה במעלה
 ונגדולה וזה שאמר אנת מלכא חזיה הוית
 יר' כשהיית חולם החלום חזיה הוית
 רואה עצמך שהיית מלך בחלומך וזה
 מורר על הגדולה ולא שהיית חולם
 ורוא' עצמך משולל מהמלוכה וזה אמרו
 אנת מלכא חזיה הוית י ואמר ואלו
 דל שלא היה מדמה כך בדמיונו אלא
 שהיתה ראייה חזקה ואמיתית וזה ואלו
 דאיתו לא היתה על צד הדמיון אלא
 אמיתית ומוחשת י עוד ראה עלם גדול
 וחזר ואמר רב כלום אף על פי שהדברים
 גדולי העצם אי אפשר שיהיו באים ויפים
 כי הגוי לא ימצא בגדול לזא שהצלם
 הזהאף על פי שהיה גדול בכמותו כן

היו גם כן באיכותו ובחשיבותו שהיה
 דבר נאה וזש' עלם חד שגי' בכמות וז'
 תאמר שהוא בכמות לבד רק עלמא דכן
 רב מלת רב נגזר מלשון רבי המלך
 וכמו רבתי בגוים ורל' כשם שזאת גדול
 בכמות כך הוא באיכות ובחשיבות וזש'
 דכן רב עז' איכה נשבר משה עוז' מקל'
 תפארה שיש לו עז' ותעצמות גם עטרת
 תפארת ועד' גדולים מעשי' ה' ועם היות'
 גדולים הוד והדר פעלו באופן שאמר לו
 דניאל שהיה גדול בכמות וכן היה גדול
 באיכות וכגוי עד' שנועם דודו עומד
 עדיין עתה בהקיץ לבגדו וזש' קצאים
 לקבלך * וכשנבאר הפתרון נדקדק
 עוד אלז' המלות בהל'ת ואמר הוא עלמא
 רישיה דדהב טב מה שלא היה צורך
 לאומרו * האמנם כיון שלחיל' שהפתרון
 הוא טראש הזהב הוא לעצמו אמר עתה
 שכל מה שנתאמר בעלם שהיה גדול
 בכמות ובאיכות וכגוי הוא הכל בחלק
 הראש וזש' הוא עלמא רל' האמו' למעלה
 בעלם מחשיבותו ויפיו הכל נהוא בחלק
 הראש טל' זהב *

תקום שרל' שלא יכנס לתוך מלכותו
 אפילו כמלא נימא אלא אחר שנפסק
 חזר למה לפי שמלכותם יהיה מסודר
 כפי המערכה ולזא' יקום אבל במלכות
 מלך המשיח הוא אמר יקים זאת שמיא
 כלל' משדר המערכות וסודרי שמים ולוח
 כינה לו עתה באלהי השמים וזש' אהכ
 כל קבל די חזית והוא מקושר עם הפסוק
 הקודם שביומיהון די מלכי' אינון יקום
 כלל' בתוקפם וגבורתם יקום וזא' בפסוק
 הב' לתת טעם מה ראה לומר' שביומיהון
 די מלכי' יקים ולא אמר ובתוך זלזא'
 כל קבל די חזית יר' מאחר שראית הכל'
 בראייה אחת ולא בהפסק אחר זה מורה
 שביומיהון יקים וזכר' בחזיון אחד ולזא'
 כל קבל' ותירצנו מה שאמר חזיה חזית
 כלומר בחלום הזה ראית גם כן בכלל'
 ענין דמשיח וזר' מורה שהכל אחד
 וביומיהון יקים * דנא הלמא וגו'
 יר' הואיל וראית שהוא החלום שהרי
 אתה זוכר מה שהלמת מזה ידוע תדע כי
 פשריה האמיתי נאמר ולא אהיה
 כחרטומים וכיצא בהם וזש' ופשיה *

351

השם ית' עבא חמרום בהנחנתם על פי משפטם • אבל מלכותך בכל פרטי פרטיו הוא על פי ה' ואין בינך לבין השם ית' מאומה והו' שאמר אנת מלכא יר' אתה הוא מלך והקב"ה מלך עליך חש מלך מלכיא הקב"ה הוא מלך על מלכי אשר כמון והוא בעצמו שלא על אבעי אף על פי שהוא אה שמיא ובזרו השמים וכל עבאם לא סבר אותך בידים • ונתן לך הסנא ותוקפא ויקרא נראה שבג' התארי' תאה שנתן לו רמז לו על ראייתו בחלומ' זיוית ויראתו ככתוב בחלום כי באומרו מלכותה רמו שאפילו המלוכה נתן לו שלא היה מגיעו לו מן הדיון כמ"ש חז"ל וגם חסנא ותוקפא וזה רמז לזיוו כי מתוקף יכולתו במשך היות יראתו על פני כל הארץ ואפי' על ה' הארץ וכאו' ומורא כ' אדם ביקר כל יליו כי האדם בטה שהוא יתר על הברכות שהוא הנפש וזהו ביקר לא יבין ביקרו הרואין הפרש בינו ובין הברמה אבל עם הנפש יתירה אשר בו מושל בו וזהו ירא מפניו וזהו והשולט על כל חיות ברא לכן גזר אומר אחרי גומרו את ההלל ואמר אנת הוא רישא די דהבא מי בכל מלכי הגוים מאין כמון לרבוך על אריה וכפיו רסן התנין הגדול ולא פחדתו עליהם על כן אנת הוא רישא די דהבא :

ולתרץ שאר הקושיות נאמ' שהנה כונת הדרשע הוה היה לדע' מה יהיה אחרינו אם יקיים מלכותו ומלכות בניו אחרינו וכמו שהארכנו ואמ' לו דביאלהו אמת שהקב"ה רצה אגב ארחיה להודיע גבורתו וטובתו על ישראל ועל רבניו ושידע אחרינו הרעה ותכלית מח א 45 I היהודים

אני ואחרים נוכל לומר הפטר וחפתרון למלך לפי שהוא ברור ושו' נאמר בלשון רבים כלומר כל מה שירצה יוכל לומר והתחיל כפתרון אנת מלכא לתרץ למח לא אמר מלכותך רישא די דהבא אמנם רצה לפרש כי כל גדולת מלכות כשרים זה הגוי לא הוה בעדקת הגוים זהם אלא מצד יושר דמלך וכ' מש חז"ל שעל ג' פסוקות שפסע נבוכד נאמר כששלח בלארץ בן בלארץ דהכתבים ותקנם על פכוד שמים זכרה למלכות ולזה תלה הגדולה ואמר אנת מלכא יר' אתה הוא העיקר ולא מלכות' ולזה אנתה הוא רישא די דהבא יר' אין העיקר מלכו' כשרים כי אתה הוא העיקר ולא הם וכמו שרמו לו בתחלת החלום אנתה מלכא רעיונך על משכבך יר' לפי שאתה מלך ואבין לא היה מלך לזה רעיונך וגו' אם זהמיד המלכות לבניך אם לאו ולזה אנתה מלכא • גם יתכן שכונן באומרו אנתה הוא שרועה לרתנצל בפני המלך על שהשווה לו לראש הזהב ושמה הוא קראו כך ל' להקיפו בפניו לזה הקדים ואמר אני לך את הרשום בכתב אמת לתת לך מופת חותך אין בודאי נמשלת ל' הראש לפי ששאר המלכים הרמוזים בעלם הזה גם כל מלכי א"י ש ביניהם לבין קונם אמצעי המושל ברוחם ומורה עליהם והשלתם על ידי מחברת קודי כוכבי השמים וכסיליהם ועל פיו יתגו בכל עניינם כי כן יסר מלכיהם לרבות ולגדל ביניהם הוכרי שמים לרנניו מעשה מלך ומלך ולא יזיוו מכל מרז שמיזם אשפיהם ומכשפיהם למרז ששמיזם ביגו לבינם כי כבר הפקיד

352

היהודים והעלחתם והאחרונה כביאת
משיחנו ביה"ת :

וכפני זה אם היה מראה לו המושך
מלכי העולם כל אחד בפני
עצמו בגופים נהלקים היה אומר הרשע
שהיה די ברה"מ לו המלכות הבא
אחריו כי זאת כונתו לדעת אם יפסק
אם לאו והיה קץ בשמוע השאר או אפש'
שהיה מי שיפקפק בפתרון באומרו זאת
לא זאת הכונה כי למה יראו לי יותר
מהמכוון לזה הדין לו כל המלכויות
בגוף האחד אמור מעת' לא ישר ערעור
וזפקוק כי איך יראו לו הצי גוף או
הראש והזרועות לבד מלבד כי כולם
כאחד בגוף אחד אף על פי שהם מלכיו'
כחולקים ורע עטו לאוד כולו לצד אחד
וגוף אחד * וזרע אמת ליעקב לצד
אחד גוף אחד הוא :

ועם זה בא דניאל להתנצל בסוף

הפתרון ואמר **אלה רב**
הודע למלכא מה די להו
אחרי דנה * כי הן אמת ראוי
בחלום ובפתרון הזה חולשה גדולה והיא
גלו ביאת משיחנו מה שלא היה שואל
ולא היה לבו הפץ לדעת אלו הענינים
ועוד חולשה אחרת כי הפתרון היה
לאורך ימים כי דרך הפותרים שפותרים
החלבו לאורך ימי ומי יאמין לשמועתן
כי אומרים לו הבא ראיה והפטר וכמו
שפתר יוסף הצדיק החלומות לשרים
במשמר ולא האריך דג' ימים * גם
בחלום פרעה אמר כי ממחר האלרזים
לעשותו ותכף הראה בעין מה די להו
כמו שאם הכתוב את אשר ראיה'
עושה הראיה לפרעה : לא אמר

את אשר האלהים יעשה רק עושה שהוא
לשון בינוני אבל ביאת משיח צדקנו
שהיא לאורך ימים ושנים מי יאמ' שהוא
האמת והצדק לזה הוצרך להקדי' ואמר
אלה רב כלומר הקב"ה גילת' לך כפי
גודלו וכפי ערכו לא גילה לך בערךך
לבד וכשהוא משפיע משפיע לפי גודלו
הש' אלה רב וען היותו רב וגדול גילת'
לפי ערכו כל מה שיהיה עוד אחרית
הימים ולזה אמר הודע מה די להו
אחרי דנא יר' אחר המצב הזה שאמרתי
ובימיך וגו' שהוא לאחרית הימים *
ואמר **ויציב הלמנא ונדרימין**
כשריה * יר' יש לך להאמין זה
דעוני ביאת המשיח אפי' שיהיה לאורך
ימים הואיל וראית בעיניך שדושגתי
דחלום והחלום הוא אמיתי אם כן הרי
זה ראיה כי הפתרון הוא אמיתי * אם כן
אין צורך להביא ראיה גדולה מזו רק
שתאמין בודאי לפתרון שיהיה אמת
הואיל וראית בעיניך כי אמת יהגה הכי
בחלום שהיה נעלם ממך זה ראיה שכל
דברי אמת אפילו בפתרון :

ועם זה תירצנו הקוש' למה העלים

הקב"ה החלום ממנו גם כן כד
שלא היה כן בפרעה לפי שאם היה יודע
החלום נבוכד נאצר ולא היה שוכחו לא
היה מאמין הפתרון כי הגדת החלום
ראיה עצומה על הפתרון מה שלא הו'ר
מאמין אם היה יודע החלום ולזה נעלם
ממנו גם החלום * והריות שכולם
היו גוף אחד ולא בגופים נהלקים שכמו
שהאבן הזאת היא מחדת ופזועזעת
כולם ברוכותו ולגלים כך ברוכותו
מלכותו נאבד הכל אם כן זאת הוראה

שהיה

שתייה הכל גוף אחד אם כן כסוף דבריו
אלה רצה לתת טעם לשבת ומופת
להראותו בגוף אחד כי כל המלכים גוף
אחד אלא שהם מלכות נחלקים.

והרשע

הזה נכזה וחדל אישים
רצה לבטל גזרת רחל
ות' בענין רמז כל המלכות הבאות
אחריו והוא בחשבון כפירתו שהכל הירח
בזמנת מערכות השמים וכסליתם חשב
לבטל גזירתו ית בהקמתו עלם הזרח
בי היה רמז למלכותו ושלא ימיש מזרעו
אחריו עוף כל ימי הארץ ולבטל מעליו
מחשבתו באה אליו הגזרה הזאת עם
מראת חלום האילן לרמזו לו שאין
לדמותו לזה כי הוא המחשב היותר
קיים שבמחשבי לא נמשל לעץ השדה
כי אפשר שיבש בשעתו הן אמת כי
יש לעץ תקוה אם יכרת ועוד יחליף
ולזה המשיל עתה לאילן לרמזו שאין
מלכותו מתמדת נגד מה שחשב הוא
בהתמדת מלכותו וכאומ' (אמרתי אעלה
על במותי עב אדמה לעליון) כלומר
לבטל גזרת פמליא של מעלה עד שעבר
עליו מה שעבר כי עשבי כחורין לירח
ושעמן ושבעה עדין הלפני עלוהי עד
שנשא עיניו לשמים והורה בהשגחתו
ות' ויכלתו כמו שאמר הכתוב ולקעת
וומיא אנא נבוכד נאצר עיני לשמיא
בטלית כמו שאבארהו במקומו בה'ת'
באופן שראה מגדולתו יתבר' עד מקום
שירו מנעת לרחיק והורה ולא בוש
בגדולתו ות' כמש' אתיא ותמהיא
די עבר עמי אהא עילאה וגו'
הדי הורה על כמה עיקרים מציאות
השם ית' גם השגחתו ויכלתו.

אם כן זה החיון מורה באצבע כי
השם ית' הראת לבוכד
נאצר כי בוא יבוא משיח צדקנו בה'ת'
ואינו תלוי בתשובה הן אמת שאם נשוב
ימחר יחישה למעשהו ותקרב ותבוא
עצת קדוש ישראל בה ואם לא ישוב
בהכרח יתקיים מות שאמר דניאל
(ובימיהונו די מלכיא אינון מלכו די
לעלמין לא תתחבל הדיק ותסיף כל
אלין וגו') כן קויה בעגלא אמן וכמו
שהבטיחנו הנביא ישעיה הנחמיתו
נחמו נחמו עמי ואמר לחיבסו
רמז לב קצוות הגלות הנו בעתה אחשבת
וכנגדם אמר שני נחמות ופירש ואמר
דברו על לב ירושלים וקראו
אליה זהו בעתה כי נרצה עונתה
זהו אחישבת הואיל וזכו ונרצה עונתה
ובזה נעשה שלקחה מיד ה' כפלים בכל
חטאתיה וזו שארץ גלותה עד שעברו
ב' קיצין כי כל אחד מהם היה ראוי
שיבוא או שכל א' יענש על חטאתו
ביסורין ויושב גם כן בגלות כענין אביו
מה שלא יספיקו עונותיו לחגלותו אבל
לקח כפלים וגו' כי אבותינו חטאו ואינם
כי בחטאם מתו וגורשו מן הארץ ואנחנו
לא לקחנו מוסר אבל עונותיהם סבלנו
על עצמותינו אם כן נחמו נחמו עמי
ב' פעמים לרמז אל ב' זמני הישועה
(זכו אחישב לא זכר כעתה) כי בוא יבוא
ויעשה נפלאות בארץ וכמו שחפלה
עליו המלך דוד עת' לשלמה אהי'
משפטיו למלך הן וגו' אמרו
המפרשים זה שהוא רמז למלך המשיח
יגון שמו ואמר עליו משפטיו למלך וגו'
יתכן שמשפטיו ל'יסורי' כי הם נקראו
מה ב 45 2 משפטים

353

להם שלום כמה ששטר' עליה לעשות
 דין התורה ונמשך מזה כי איש על
 מקומו יבוא בשלום כי האי דשקלי ליה
 גלימיה מבי דינא ליימיר וליזיל וזש
 ישאו הרים שלום לעם גם וגבע' בצדק'
 מיז אחר המכונה על הפשרה וזהו שאמר
 וגבעות בצדקה ישפוט עניי עם ולוזה
 סמך ישפוט עם עניי עם כמ"ש למעלה
 וענייך במשפט * גם יושיע לבני אביון
 וירכא עושק : ידוע שבהעלה האדם מיד
 אויבו יש ב' מינים * הא' להרע קודם
 האויב ואח"כ להציל האדם * והב' להציל
 האד' מיד האוי' בהיותו בתוקפו וגבורתו
 ואח"הצלתו יהרוגהאוי' וזה המין הב' ית'
 מעולה ומשובח כמ"ש המלך דוד (על אף
 אויבי תשלה ידך ותושעני מינך *)
 ואח"כ יהר' האוי' וכמעט ארץ מצרי' קוד'
 הצילם מיד מצרים ואחר כך עוד קריעת
 ים סוף עוד שמת וירא ישראל את מצרים
 מת על שפת הים שרו של מצרים אם
 כן זהו שאמר וישיע לבני אביון וירכא
 עושק באופן שיראו גדולתו ית' ויכלתו
 ויראו ממנו וזש ייראוך עם שמש ייראו
 את ה' הזכר בראש המאמר אלהים
 משפט'ך וגו' ולזא ייראוך בין ביום בין
 בלילה וזהו עם שמש ולפני ירח לרורי
 דורות ולנצח נצחי' ותמשך ממנו יראתו
 עד סוף כל הדורות ירד כמטר על גז
 להצמיח צמח ישועה לעולם אף על פי
 שאינם ראויים לישועה כסברת ר' יוחנן
 כאשר ירד המטר על גז וכרביבים יורד
 להשקות הארץ וכל זה לתכלית יפרח
 בימיו צדיק שהוא מלך המשיח כל כך
 יעלה במעלה עד שיהיה לו רוב שלום
 עד בלי ירח יר' שלא יקרה לו המלכותו

משפטים גם כן ולזא אם תעשה לי
 בעולמי פעם דין פעם רחמים יהי רצון
 מלפניך שהדין והייסורין יבואו עלי
 והרחמים יהיו למשמרת לבני זה אוברו
 משפט'ך למלך תן שהוא על עצמו שהיה
 מלך על כל ישראל * אמנם וצדקתך
 וחסדך תן אות' לבן מלך כי הוא המשיח
 גם יאמר משפט'ך וגו' ידוע כי המשפט
 נקרא מה שהוא הדין דין התורה * אמנם
 צדק הוא הפשרה חה ע"ד המשפט ולא כפי
 חזל והזוהר כי משפט זה הבצוע וצדק
 לית ביה וותרנות ולזא כי הוא לא יפחד
 משום דבר כי הוא מפיל תחתו לפני
 הקב"ה שהוא הדין האמיתי וזא אלהים
 משפט'ך אשר הם דין התורה למלך תן
 אמנם צדקתך והיא הפשרה לבן מלך
 יאות אלוי הטוב והישר והצדק שרוא
 הפשרה ולזא ידין עמך בצדק רל
 אם הם ב' אנשים עשירים או בינוניים
 ידין אותם בצדק שהיא הפשרה כי כל
 אחד מהם טוב לו לנרוע חוקו רל מעט
 מחוקו ומפני השלום כי יש לאל ידם
 ויוכלו לסבול כי דם או עשירים או
 בינוניים וזא ידין עמך בצדק אבל בין
 שני עניים או עשיר ועני לא יסבלו כי
 אם תגרע מחוקו של עני לא יוכל לסבול
 וכל שכן שאין להוצי' ממנו לתת לעשיר
 דרך פשרה אם אינו חייב בדין לכן אמר
 הכתוב וענייך במשפט * שהוא דין
 מחולט אבל שאר עמך שהם שנידחם
 עשירים או בינוני' בצדק שהוא הפשרה
 ובה האופן ישאו הרים שהם הממונים
 על הדין שהם שוטרים ונקראים הרי
 ישראל ישאו שלום לעם כי הם הבינוני'
 או העשירים הנקראים עם סתם ישאו

317

בחסרון הירח שקרה לשלמה חלמלמותו
 וזש עד בלי ירח עד בלי יקרא לו חסרון
 בחסרון הירח יורד מים עד ים ומנהר
 עד אפסי ארץ רל לא ינום ולא ישקוט
 עד שימותו מפניו וזש עד אפסי ארץ
 לפניו יקרעו ציים או יאמר שלא יהיה
 לו אויב בעולם זולת זוחלי עפר חרס
 הנחשים אשר נאמר עליה ואיבה אשית
 וגו' זה אינו עתיד ליתקן ואפילו בימי
 המשיח * מלכי תרשיש ואיים וגו' *
 וישתחוו לו כל מלכים וגו' כל זה בזכות
 שיציל אביון משוע ועניו במשאל אביון
 ועניו באים לדין מה יעשה משלם משלו
 וממנו דונו ובאנו שרה את אלהים
 וזא כי יציל אביון משוע ואומר לעני תן
 לי מעותי והעני אין לו על מה שיכמוך
 ולכן הוא בהכרח או יאכל מעותיו או
 ישבע לו לשקר שפרעו או שלא לרה
 ממנו וזש כי יציל אביון משוע תן לי
 מעותי ועני ואין עוזר לו כדי לפרוע לכן
 יחוס מלך המשיח על חרל שהוא העני
 הנז' למעלה שכחש בהלואה גם יחוס על
 האביון שהלוח מעותיו ולזה הוא עושה
 תיקון לשניהם לרציל משחת נפשם
 שלא ישלחו ידם במה שאינו שלהם או
 שלא ישבעו לטקר וזש ונפשות
 אביונים וישוע יושיעם שלא יבואו
 לידי חטא כלש ופירש מתוך ומחמם יגל
 בפשם יר' שלא שלחו ידם בתוך ומרמח
 וכיוצא בזה ויקר דמם בעינם לים' להם
 ז' לא תעשו בזה שחייכם תלוי בזה
 ולכן בראותם שהם עניים ויוכרו
 לחטא לזה פורע מנכסיו וזש יהי ויתן
 לו מזהב שלו הוא זהב שבא' גם יתפלל
 בעד העני תמיד כל היום יברכנו

בדרך חסידים הגדולים ומכח תפלותיו
 לא יצטרכו ישראל פרנסה זה מזה כי
 הקבה בעבור מלך המשיח ימציא להם
 כל צרכם * ויהי פכת בר בארץ יר'
 טפה בר שירד או יפול בארץ יעשה אילן
 גדול מכנו עד שיעלה בראש הר' ויעש
 הפרי ההוא מרוח רנושב בו כרעש
 דלכנון ולא יצטרך שיזרע כי יציעו
 בעיר כעשב הארץ * יהי שמו של משיח
 לעולם ויהיה שליט על השמש ואין צרי'
 לומר על שאר דברים וכוכבי שמימה
 יהיה שמו ינון ופירשו בו מנון ולא יגים
 דודו כי קיה רצוי תבל עד שיתברכו בו
 כל גוים יאשרו וכל זה אי אפש' להיות
 אם לא כדוב נסים ונפלאות גדולות
 כמ' הכתוב בימי צאתך בארץ
 מצרים אראנו נפלאות לכן אמר
 עושה נפלאות גדולות לבדו לפי שאז
 ישוב הכבוד אל מקום מקדשו וזש
 וברך שם כבודו לעולם כי אז יהיה
 לעולם לא כימים הראשונים גם יהיה
 מלך כל העולם כמ' כי אז אהפוך
 אל עמים וזה ויכלא כבודו
 וגו' ואמר שזה היה סוף שירותיו כאשר
 יורה כדבורו כלו תפלות דוד בן ישילוח
 אז' לרוד מזכו' נאם ה' לאדוני
 שב לימיני וגו' :

אמר ד' יודן בשם ד' אבא
 בר חנינא לעתיד
 לבוא מושיב הקבה למלך
 המשיח לימינו ואבררם
 לשמאל ופני אברה' מתכרמו'
 ואומר בן בני יושב לימין ואני
 לשמאל והקבה מפיוסו ואומר
 בן בנג' על הימין ואני לימינג'
 דהר

יראו עינינו וישמח לבנו ותגל נפשנו
 ביצועך מלכנו כמו שאמרתי בתחלת
 הדרושנו כי זהו הפצנו שיתקדש שמו
 בעולם לא כעבור ישועת גופנו כי אם
 כעבור ישועתו ית' כן יהיה אמן חש
 המשור' יסלח לקץ ימיו משיחנו
 לפדות מחכי קץ ישועתו
 ישועתם לא נאם לא ישועתו ית' :

דרוש חמשה עשר

היסוד

היג' להאמין שוב הנפשות אל הגופות
 שכני אדם אשר נתפרדו מהם בזמן
 המוגבל ישונו אליהם בתחיית המתים
 וזה ברור ומפורסם מן התור' מן הנביאי'
 מן הכתובים אם מן התורה הוא מר
 שאמר אדוננו מרעה ראו עתה כי
 אני אני הוא ואין אלהים עמדי
 אני אמית ואחיה מחצתי ואני
 ארפא ואין מידי מציל ו' וכמו
 שדרשו חז"ל אני אמית ואחיה יכול יהא
 מיתה באחד וחיים באחד כדרך שהעולם
 נוהג תל' מחצתי ואני ארפא כה מחיצת
 ורפואה באחד אף מיתה וחיים באחד
 מכאן תשובה לאומרי' אין תחיית המת'
 מן התורה ו' ואין לנו לומר שפי' גבי
 אמית ואחיה על היותו ית' יכול לעשותו
 לא שיעד עלינו כי הנה הפרשה כוללת
 תיעוד על מו' שיהיה באחרית הימים

הה' וענותך תרבני
 עב' ו' להבין
 המאמר צריך לעורר
 וכי לפני הנה איכא
 ושיבה י' גם כמה שפיים הנה לאברהם
 ואמ' כן כנך וגומ' השיב לו שנתפיים י'
 האמנם הן אמת כשיבוא עת
 גאולתנו עת דודים
 לחיותנו בגאול' מהגלות המר והגמרה
 דרוה אשר שבענו צרות ואנחות עצמו
 מספר הגר' משיח צדקנו יעשר' ניסים
 ובפלאות ואתות ובופותים בכח השם ית'
 וזה רמז באומרו מושיב הק' להלך
 חמשיה ואברהם מתרעס מזה שיות' ראוי
 שיעשו על ידו כי הוא אבוהו דמלהו
 קורא הדורות מראש וז' בן בני לימין
 ואני לשמאל ואז משיב לו השם ית' בן
 בנך לימיני כלומר צריך סיוע ועזר ממני
 כדי לפרסם שמו ושמו בעולם ואני
 לימינך כלומר אתה פרסמת בעולם
 אלהותי וכי יכול אני צריך אליך וז'
 אני לימינך ככ יכול אני נתלה בך כי
 ידוע שעל ידי השתדלות אברהם השיגו
 כל העולם אלהותו והשגתו בעולם כי
 מרגלות שוכח היתה תלמי' בעצרתו של
 אברהם אבינו ולזה עשה הנפש כחרן
 וזהו פי' התהלך לפני כלומר לר' כריז
 אלהותי י' אמנם בנח בתי את האהים
 התהלך נח רל' שבקור השם ית' השיג
 ש'מותו הה' וענותך תרבני ככ יכול
 יגדל שמו בעולם על ידי הכרזת שמו
 בעולם כמו שאמר הכתוב ויקרא שם
 אברהם בשם ה' אבל מלך משיחנו
 בה בסיוע ועזר מאתו ית' ויתעלה יעשה
 בפלאו ויברא חדשת בארץ הלזו הנשמה

357

נאות ה' : שהתקעם הנבי' מהעלאת
 האומות וצרת ישראל באומות ה' דרמה
 ירך בל יהיוון יהוה ויבושו
 קנאת עם יאף יאש צריך
 תאכלם ה' תשפות שלום לנו
 כי גם כל מעשינו פעלה לנו :
 ופירש הרי' אברבנב זל ידעתי שתשפות
 שלום לנו כביאת משיח צדקנו במהרה
 יבוא אלינו כי כל מעשינו מדצרות
 הכאות עלינו פעלה לנו ואינם דרך
 מקרה אבל עם כל זה ישאר ספק גדול
 והוא שבעלנו אדונים זולתך ועם כל
 תוקף הציות לא עזבנו שם אלהתך כי
 לכד כך נזכיר שמך ומה תעשה אם כן
 לאותם שמתו בגלות וזהו שאמר מתים
 כל יחיו רפאים כל יקומו לכן פקדת
 ותשמידם וגו' ולא' מה עשית כהפך כי
 יספת לגוי בתוספ' מעלה וכבוד והרחבת
 גבולם' וזה הנצל הנביא מזרות דבריו
 שאמר ה' בצר פקדוך וגו' הרינו
 הלנו כמו ילדנו רוח וגו' על זה
 באה התשובה ה' התקעם כענין המתים
 בגלות כי ידוע תדע שבעת הישועה
 בה'ת יחיו כהתיך נבלתי שהם הברגים
 על קדושת שמי וזהו כינוי נבלתי יקומו'
 בתהייה בה'ת ואמר הקיצו ורננו שוכני
 עפר כי של אורות עתיה הקבה להוריד
 כמכתן שבתו ברום של אורות להחיות
 מתים וארץ רפאים תפיל כמו שבבאר
 בה'ת אופן התחיה וכמו שרבו הכלך
 דוד ע' במזמור' לשלמה אלהים
 וגו' אמר יוד ככטר על גזוגו' עם היות
 שפירשנוהו למעלה באופן אחד יתכן
 שירבו גם כן על התחיה והל' יוד כמטר
 על גו להצמיח צמח ישועה לעולם

כמו שאמ' הלא הוא כמוס עמדי
 חתום באצרותי : וכן שאר כל
 הכתובי מורי על הייעודי ובבר' ע'פ' (כי
 עפר אתה ואל עפר תשוב אמר' שמעון
 בן יוחאי מכאן לתחיית המתים מן
 התורה ואל עפר תלך אין כתיב כאן
 אלא ואל עפר תשוב :
 ואמנם מן הנביאים אמר הנביא
 ישעיה יהיו כרתוך
 גבלתי יקומון וגו' כונת הנבואה
 הזאת שבהיות האל ית' בושיע את עמו
 ויגאלם ויביאם אל ארצתם ויעניש
 אויביהם ויחידכם ופול בזה כפק עצום
 שלא יזכו לראות הגאולה כי אם מתו
 בכפר שנים או שלשה נרדים בראש
 אמיר ויתר העם שמתו בגלות ושכחו
 עצמם ונפשם על קדושת השם יתברך
 ומתו בנפש מרה לא יאכלו בטובה ולא
 יראו ישועת ה' גם הברעים והרעים
 לישראל אם לא יקבלו עונשם רק החיים
 והם שימצאו בזמן ההוא ושאר האויבי'
 שאכלנו הממונו ומתו בכבוד ורקעם
 נכון לפניהם ולא קבלו עונשם יתחייב
 שיהיו חוטאים בשכרים' וכפני זה
 רצה הבה לזכות לישראל שבזמן הישועה
 יחיו הבתים והיה כצדיק כרשע' שיראו
 כולם ישועת ה' בנוף ונפש הצדיקים
 המבחים ישועת ה' שלא תהיה בטלה
 תקותם אבל יראוהו בעיניהם ויתענו
 ברוב שלום' והאויבים אשר שפמו
 דמם כמים יקבלו עונשם בנוף ונפש :
 ולכן התחיה תהיה כמוכה לקבוץ
 הגלות' ולזה אמר הנביא
 ישעיה יודך רשע כל למד צדק
 בארץ נכוהות יעול וכל ירא'

באשר

לחיי עולם ולא להרפות ולדאון עולם) ואמר לו המלאך ואתה לך לקץ ותנח ותעמוד לגורלך לקץ היטין הלוז אמרו חז"ל שהאומר אין תחיית המתים מן התורה אין לו חלק לעולם הבא כי הוא דבר ברור כשמש וזה מודיין לו מדה כנגד מדה הוא כפר בתחייה לא יהיה לו חלק בתחיה: וכפרק חלק אמרו גם כן ראה מפסוק אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא ר"ל כמו בהאיש שהא נכתף הוא עצמו המתרפא כן האיש המת הוא עצמו המקבל תחייה גם במקומות רבים הדבר ברור:

האמנם צריך לחקור ולדרוש בזה הענין ראשונה שהטבע לא יפעל כי אם בחמר מוכן כי לא כל איזה חמר לשיזמן יקבל איוו צורה שתזכרן אלא כל חלק וחלק מהחמר ההוא קבל מה שהיה באפשרותו לקבל וידוע הוא שהעפר הנשאר בקבר אין בו לחיות והכנה לקבל צורת האדם אם כן היאך יורה השכל בעיקר הזה גם לסבה שנית השכל מאין התחיה מפני כי פעולות השם ית' צדיק שיהיו שלמות ואם הגשמות אחר הפרדם מהעזה דרן במנוחתם תחת נפשי השכינה למד יורידה למטה לארץ הלוז הנשמה היתה בגן אלהים מקום מושבה אם כן למד יורידים למטה פעם שנית גם לסבה שלישית והוא שהשבת רחנפש לגוף הראשון הוא דבר קשה כיון שהגוף נתן ליסודות ומהיסודות געשו גופים רבים באורך הזמן שעם היות שכל איזה דבר מורכב מארבעה יסודות כשהוא נפסד חוזר כל יסוד ויסוד ליסודו במשל יסוד

כאשר ירד המטר על גז גם ירד טל אור' על המתים ויצאו מעיר וזוהו ירד כמטר וגו' יר' כי ירד דמות מטר על המתים כי גז היש בעופה כרביבים ויפרח מסם חציריק כי הוא הזוכה לחיי עולם ואם הוא כרבי הרמבם ז"ל שיחיו לעד זרעו ורוב שלום עד בלי ירח עד שלא יקרא לחם אסיפה כאשר יקרה לירח וגו' והנה הנביא ישעיה גילה ענין תחייה גם כן במקום אחר כמה שאמר שאי סביב עיניך וראי וגו' כי חרבתך וגו' עוד יאמרו באזניך בני שכולך וגו' ואם הפסוקים האלה מדברי' על אנשי הגלות שיבואו ממקום שבתם אי אפשר שיצדקו בשום פנים כי כבר נתמעטו ונשארו מעט מהרבה ומאין יבוא הריבוי המופלג שימלאו החרבות לא מונח הנבואה לדעת המפר' ז"ל אינו על אנשי הגלות לא על הקמים בתחייה ועליהם התימה מי ירד לו את אלה ומח טוב אמרו ואלה מי גדל ואלה איפה הם כי יצדק על המתים ומלאכי הנביא אמר על יום התחיה כי הנה יום בא בוער כתנור וגו' הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ההגדול והנורא וגו' לפי שהתחיה תהיה כהית על ידי אלוהו זכור לטוב להיותו קיים בנוף ונפש: ואם מן הכתובים כבר כתב הרמבם ז"ל באגרת התחייה כי זאת תחיית המתים והיא טוב הנפש אל הגוף אחר המות כבר זכר דניאל זה הענין שאי אפשר לפרש הפסוק בענין אחר ולתציא מפשוטו ודקוה מה שאמר (רבים מישני בדמת עפר יקיצו אלה

357

הוא שבאדם ליסוד ואש ויסוד האויר
 ליסוד האויר וכן יסוד המים והארוץ
 ואור ששכ כל יסוד אל יסודו אפסוד
 שחלק יסוד מהוא ישתנה צורתו לצורת
 יסוד אחר בלומר שחלק יסוד הארוץ
 ישתנה לצורת מים או צורת מים לאויר
 או צורת האויר לאש שדרי מצינו שכל
 היסודות משתנים צורתם מזה לזה וכמו
 שאמר הרמבם ז"ל פרק ד' הלכות יסודי
 התורה שהיסודות הודין חלילה לעולם
 וזכון שכן נמצא שדובר ההוא המורכב
 שנפסד אי אפשר שיחזור לאיתנו כמש
 הראשון כשהיה שכבר נתעברו יסודותיו
 ביסודות הכוללים בעולם ומשם אבדו
 צורתם ונתעברו אל באלו פעמים רבות
 אם כן היאך יאמין האדם בתחייה ושוא
 עבוד אלו עד כיו השתות והרסון
 צדוק מה פעל שתות לליסודות
 ויאמר אדם אחר שהיסודות שהאדם
 מורכב מהם הואיל וההרסון במיתת
 האדם אם כן מה תועלת יש במה שפעל
 הצדוק בעהו כי כשנחרס היסודות הכל
 נפסד ואין יצויר קיום לגש אחר כך
 בזמן התחיה :

האמנם לראשונה כבר השיבו
 לתלפיות תל שהכל פונים בו הלא המח
 דברי חכמים ז"ל וחידות אמר ליה קיסר
 לרבן גמליאל אמריתו חיי שכבי והוא
 הו עפרא ועפרא מי קא חיי ועשה קל
 וחומר מדמיון בלי זכויות אם אלו
 שעמלן ברודו של בשר ודם כשנשברו
 יש להם תקנה בני אדם שעמלן ברודו
 של הקבה על אחת כמה וכמ' שפירושו
 שותיו' המתים אינה מהפעול' השבעו'

שפועל הטבע כפי הצננה שלו אבל
 נכנס בדברים שהם למעלה מהטבע
 כשאר הדברים הנאמרים בתור' שיוצא'
 מהזקש הטבעי בקריעת ים סוף וכיוצא
 בו אבל לא מכל וכל כי מי שיאמר
 שהעפר היבש בלי תקון יקבל צורה
 אנושית ואז מחיה המתים אין כזה מתד
 ומכחיש הטבעיות ואין להכמה הטבעיות
 וקדמו להכחיש אם יוכל להמצא פועל
 נדול וכוונת כזה אשר מי מהחכמים
 הטבעיים אשר עלו שמים ודאו יכולת
 הנמצא בורא שמים גותן נשמה לעם
 עליה רוח להולכים בה ואין זה נמנע
 ציום אתמול כי יעבור שיחזור לבוא
 שזה נמנע מצד עצמו אבל התחיה הוא
 מכח הנמנעו' מצד שבותם כמו שאמרנו
 ולזה דקיסר סדר מופת על מניעת
 ההתחלה כחכם טבעי כיון שאין כאן
 חסר מוכן אל עפר דואין יקבל צורת
 החיות והביא לו רבן גמליאל המשל
 של בלי זכויות שנשברו ודמביש כם
 ורשב שאין להם תקנה כמת' כל יחיו י
 אמנם לא ראי זה כראי זה האומן הבקו
 מערב עם אלו החלקים סמים וענינים
 באתו' באופן שיתקנה כרי שיופן לקבל
 הצורה האנושית חש עתי' הקבה להוריד
 טל על הארץ לחיות המתים שנאמר כי
 טל אורות טל'ך וגו' ראשית הפסוק אומ'
 יחיו מתוך גברתי יקומון רל' יחיו מתוך
 אבל לא לפי שבר מעשיהם כי כבר אמר
 בפסוקים הקודמים שאין להם כל כך
 זכות אלא לפי שטל אורות טל'ך כטל
 השמים היורד על העשבים ואורות שהם
 הנשמים לגדלם אינו יורד בזכות הארץ
 כי אין לה מעשה וזעת וחשבון אבל

261

שילכישוהו בכנדי פשוט כ'ונוצי' ונהנו
 כן העם אחריו: **והדרוש** הזה מצאנוהו שגאו כח
 בגבואת יחזקאל כמתים שהחיה אותם: **והרבין** חזר עורח
 המפרשים ז"ל ראשונה אם הוא בפועל
 זה הענין שחיו המת' או אם הוא משל'
 כ' מה אורך לומר שרצו עצמות רבות
 ובתוך הנקעה זכן שהיו יבשים: **ו' מה**
 התשובה אתה ידעת **ב' השם ית'** שא"ל
 שיאמר דעתו **ו' למה** כפל לשון בבח'
 פעמים שלוש הנבא **א' העצמו הנבא** אל
 הרוח הנבא ואמרת אליהם **ה' לבח**
 האריך בבשר ואיניס ומה צורך לרעש'
ו' למה שאמר כד' החותבנאי הרוח מח
א' הם הארבעה רוחות: **ז' מה** מנתם
 באופנם יבשו עצמותיו כגזרנו למי'
אמנם השיבו הראשונה אם הוא
 בפועל או משל כמו שאמרו
 ז"ל בפרק חלק שחלקו על זה: **אמנם**
 כפי שרשי הנמרא נראה שחיה מעשר
 כמו ססוב הרמ"כ ז"ל מפני כי האמרי'
 שהוא בפועל הם רבים עד שכן בתיא
 העיר שהוא היה מזעזע גאלו רמזתים
 שהחיה יחזקאל והראה התפילין שהחיה
 לו אביו ומעשה רב לפסוק ה'לכה וכפרט
 וכל שכן בדבר כוח זה שהנמרא שואל
 מאן גינהו וכינן דשקיל וטרי אליבא
 דמאן דאמר שהיה בפועל ראוי להאמין
 שכן היה בפועל: **י'** עוד אמרו במדרשות
 אם יבחיש האדם וזנחיה דרי המתים
 שהחיה יחזקאל ואין כל חדש ע"כ
לשנות דהשיבו כי הביא נ' סבות
 מוכנות התחיה א' שהן רבות
 ומי יוכל לתקן החמר הרב: **הוא** עוד

כיון שאותו בהכרח יוצא שהשם יתברך
 מוריד הנפשות לארץ חכמתו יודעת
 למה באו הראשונות וכל שכן שראוי
 להחיות מתים: **וה' לישית** שאמרנו
אפי' אפשר כיון שהגוף נתך ליסודות
 ומחוסדות נקטו גופים רבים בגוף
 הזמנים ואיך אפשר שהגוף הראשון
 יחזור מהחוסדות לרציות גוף לנפשות
 דכות וכי כולם עומדות בתהייד ומי
 שאכלו הית השרה ורגי היס איך יוכל
 לחיות כי נשתנה לנפוס רבים: **ולד**
 השיבו לז' שהמתים שהחיה אותם כימי
 הנביא יחזקאל מח שירה אמרו ה' ממית
 ומחיה: **ד' יהושע** ואמר מוריד שא"ל
 ויעל ל' כי בענין התחיה יש ב' סבות
 האחת חושבת שהחיות היא חזרת הנפש
 לעלה בין שיהיה בגוף הזה כיון שהחיה
 בגוף אחר חדש ממש ולזה מי שאמר
 במית ומחיה ל' שהפסיד הגוף בהסתלק
 הנפש ממנו ועתה החיה גוף אחר ואם כן
 התחיה לנפש: **ו'** יהושע סובר שהגוף
 עצמו החיה ולכן אמר מוריד שא"ל ויעל
 כי סירד הוא עצמו העולה בלי שינוי
 והסרן: **אמנם** אמר האן שהגוף נתך
 ליסודות כמו שבבאר בהית ואינו נתך
 להעדר וכן באדם יש עצם כשעוררת
 בשאר קיים הוא יסוד כל רובנין ולכן
 אמר שומר כל עצמותיו למה שאחת מהן
 לא נשכחה והיא העצם הנד' שהוא יסוד
 הגוף וחשית' משניח בכל האנשים
 הראויים לחיותם בין שאכלם ארית
 וחיות חשה בין שנפלו לים אמר ה'
 מבשן אשוי: **ובבר** הסמימו שיקומו
 מליבשים קו מחשולוח היו מפליגים
 בתכריכי המת עד שתקן רבן גמליאל

האלה כל בית ישראל המה ר"ל האלה
 העצמות הם כמו כל בית ישראל שנפטר
 מהעוה והם עתידים להפטר ומרר הם
 ואומרים שאין להאמין בתחיית מפני
 שאין כאן זמר מוכן וזש יבשו עצמותינו
 וכן מפני שאין תכלית בתחיה וזרזו
 שאמר אנדרה תקותנו וכן שאם היתר
 התחיה היא חזרת הנפש לאיזה גוף אבל
 לא לגוף הראשון וזו שאמר ננודנו לנו
 לכן הנבא כי זה הפעל של התחיה אינו
 מפעולות השבע אלא מפעל האלה וזש
 וידעתם כי אני ה' בפתחי את קברותיכם
 וכמה שאמרתם שאין אתם הראשונים
 והעליתי אתכם מקברותיכם שאין בכס
 שינוי אלא עליה וירידה וכמו שיאמר
 ריחוהו והנפשות שלי הם ומי יעב
 שליחותן וירידתן וכל שכן שיש תכלית
 שאני רוצה לתת רוחי בכס שאת' צדיקי'
 ואתם טובלים צרות רבות ורעות בגלוי
 ואני רוצה שתהיו שלמים ושקטים על
 אדמתכם במשכנות מבטחים ובמנוחות
 שאננות לכסף ולזהב ולמגונות כפי
 הצער שקבלתם ונוסף גם היא מרר
 טובח על אבן אחת שבעה עינים ומוצא
 שפתי לא אשנה במה שנודתי אלא אני
 דברתי ועשיתי :

עורם במקו' בלתי מוכן על פני הבקעה
 וכן שהם בלתי לחלוותי ושל הנביא אם
 אלו העצמות הם ראויים להחיות מצד
 זכותם * והשיב אתה בוהן לב וזכר
 מעשה עולם ולך יאתה זו הידיעה ולא
 למין האנושי * ובוה יתורץ לג' ולר'
 שהיא למח הזכיר נ' פעמים שם נבואה
 לפי שהם נ' טענות מכחישות התחיה *
 האחת לקוחה מצד המקבל שהשבע לא
 יפעל אלא בחזר מוכן וזוה נקט לשון
 נבואה ואמר הנבא אל העצמות להורות
 שקודם שתחול הצורה האינושית הכין
 העצמות כדי שיהיו מוכנים ונאותים
 לקבלת הנפש המרגשת * ולזה אמר
 ונבאתי כאשר צויתי יהי קול בהנבאי
 והנה רעש שהרעישו העצמות מצד הקול
 האלה' וכתבשלו והקול הקנה להם כח
 להתנועע כל אחד להאוי אליו * ובאה
 הנבואה הב' הנבא בן אדם הנבא אל
 הרוח כלומר אם תקשה ותשאל מרר
 תכלית להורי' זה הרוח מעולם ועור עולם
 שהעולם העליון לעולם דתחתון כמו
 ששאלנו בשאלה חשנית אין זה כי אם
 פעולת הריק וההבל חלילה לאל רק
 תמים פעלו פעל שלם שזה הרוח הוא
 רוח הקדש וטהור וכן רוח חכמה ובינה
 וכן רוח עצה ונבירה וכן רוח דעת ויראת
 ה' ומאלה הארבעה רוחות הנז' בפסוק
 ונחם עליו רוח ה' כלול זה הרוח וכיון
 שהוא יוכל לפעול לה הקנייני' הנאותי'
 דאי שירד להשלים עצמו במדות ורעות
 כי אז אם יחזר לעולם הנשמו קנה מעלה
 גדולה * ובאה הנבואה השלישית הנבי'
 פותח את קברותיכם והעליתי אתכם
 מקברותיכם מפני שאם הנביא העצמו'

והדרוש הזה רמז חז"ל בכתובות
 פרק הנזשא את האשה :
בשעה שהצדיק נפטר
 מן העולם ג'
 כתורת של מלאכי השרת
 יוצאות לקראתו א' אומרת לו
 יבוא שלום ואחת אומרת לו
 הולך נכוחו ואחת אומרת לו
 יגורו על משכבותם * ובשע
 שהרשע

265

יבואו צדיקים ויצאו לקראתו יבוא שלום
 יבואו על משכבתם ופירש רש"י ז"ל
 יבוא בשלם הצדיק שהוא ואח"כ יבואו
 צדיקים על משכבתם * ולפי זה
 הפי' נראה שהכל הוא דברי הקב"ה ויבוא
 שלום מדבר כנגד הצדיק הנפטר ויבואו
 על משכבתם מדבר כנגד הצדיקים
 שיצאו לקראתו * אבל לפי שיטת זו
 שהן כתות מחולפות ראוי לדקוק כפני
 מה אחת מדברת בלשון יחיד וא' מדברת
 בלשון רבים :

האמנם אחרי ראיתי מה שפירשו
 האחרים ז"ל בזה הפאטר
 יראה לעד כי נפה רמז באלו השלש
 כתות לשלש השאלות ששאלנו בענין
 התחייה שנראה דבר זה ומתמיה שיחיו
 המתים * וכנגד השאלה הראשונה
 שאמרנו היאך יתכן שהעפר הנשאר
 בקבר שאין בו לחות והכנרת לקבל
 מאומה אם כן היאך תחול הנפש עליו
 זה לא יתכן לזה אמר בעל המאמ' שכת
 א' אומרת יבוא שלום ר"ל ידוע ומפורסם
 שסבת מיתתם האדם היא להיות שאין
 שלום בעצמיו ויכור א' גובר על הבית
 שבזמן שיש שלום והתמונות בין הד'
 יסודות שהאדם מורכב מהם יחיה ולא
 ימות * וכשגבר זה על זה במאד מאד
 פתאום יבוא אידו * והוא אמרה הכת
 הראשונה אף על פי שאתה רואה כי לא
 נשאר בקבר כי אם יסוד העפר בצד מח
 וכולם הלפו הלכו למו * אם כן היאך
 תחול הנפש על העפר הנשאר בקבר
 ויאר היסודות כבר הלפו הלכו למו לח
 אמר בעל המאמ' יבוא שלום שיחזרו
 היסודות עצמם להתחבר אותן אל אות
 וקרא

שהרשע נאכד מן העולם ג'
 כתות של מלאכי הבלהה
 ויצאות לקראתו אה' אומרת
 לו אין שלום אמר יאלהי
 לרשעים * ואחת אומרת לו
 למעצבה ישכבי וא' אומרת
 לו רידהוהשכבה את ערלי *
 עבלה :

ולהכין

המאמר צריך לעודד
 ראשונה בזה צורך
 לשלשה כתות של מלאכי רשעה די
 בכת אחת שיאמר דברים הדברים אלה
 הרברים יבוא שלום הולך נכוזו יבואו
 על משכבתם * גם למה הם שלש
 לא פחות ולא יותר * עוד צריך לראות
 מה היא כונת אלה הדברים שא' אומרת
 לוי יבוא שלום וא' אומרת לו הולך זנו *
 גם למה לא לקחם כסדר הכתוב הא'
 יבוא שלום הוא יבואו על משכבתם
 והוא הולך נכוזו אלא שלקחם שלא
 כסדר הכתוב בלי ספק לא לחנם לקח
 זה הסדר * גם צריך לדקוק למה
 אמר בשעה שהצדיק ולא אמר כשצדי'
 נפטר * גם שא"ל החכם בעל דברי
 שלום למה כת' א' מדברת בלשון יחיד
 יבוא שלום וא' מדברת בלשון רבים
 יבואו על משכבתם שקושיא זו מקטח
 החם בגמרא בפ' הנו' דקאמר שבשעה
 שנפטר רבינו הקדוש מן העולם יצאהו
 בת קול ואמרה יבוא שלום יבואו על
 משכבתם על משכבך טבעי ליה מסייע
 ליה לר' חייא בר גמרא דאמר ר' חייא
 בר גמרא אמר ר' יוסי בן שארל בשעה
 שהצדיק נפטר מן העולם אומד' מלאכי
 השרת לפי הקב"ה רבשע צדיק כא אומר

264

ה' לבדד לבטח תושבנו: יד' כשבשלוש יחדיו בעהו רגנף עם הנפש והסודות כולם מוכנים למאמר השכל נוא בשל' יחדיו יסדך לתועלת גדול לעת התחיה והוא כשאשכבה המז למיתת כמו כד דמך וזהו שאמר ואישן לרמז כי אינה מיתת כי אם שוכח ומכוחה שעתיד להקיץ ממנה גם הקבה עושר לעתיד שאחיה בשלום יחדיו כלומר שלא יפרד צורת כל יסוד ויסוד שלי מהיולי שלי אלא שלעולם יהיה הצורה דבקה עם ההיולי ולכן אמר יחדיו ההיולי עם הצורה ולא ישתבר צורתו ובאיזה אופן אפשר להיות זה והלא כל היסודות לעולם הוורים חילוף ומשתנים מזה לזה לכן אמר כי אתר ח' לבדד כלומר לא יערב הקבה חלקי היסודות שלי עם כל היסוד הכללי אלא כל חלק וחלק מיסודי יושיבוו לבדד נשמר בפני עצמו בתוך היסוד הכולל כלום יסודי מראש יושיבוו לבדד ובפני עצמו בתוך יסוד האש הכולל ויהיה שם שמור לבדד ולא יתערב בשאר חלקי יסוד האש ויהיה בזה האופן לבטח מוכן ליום התחיה וכן כל יסוד ויסוד שמור לבדד בתוך יסודו וזהו שאמר כי אתר ח' שאת יכול על כל ואתה מהוה העולם תוכל לעשות שאחיה לבדד ולא יתערבו יסודותי וכוה ואופן לבטח תושבנו וזהו שאמר הכת שלישיית נכחו על משכבתם כלומר כל יסוד ויסוד מחד יסודות אשר דעדיק מוכב מרוב כשמתפרדים זה מזה וחור כל אחד וא' למקורו וליסודו אינו מתערב אותו החלק בכל אה החלק הווא נחונשמר בדמותו

וקרא זה אל זה והיו לאחדים ת' זה אינו דבר זר שתחול הנפש עליו ויהיה הגוף הווא * וכנגד השאלה השנית אשר טאנו בענין התחיה כי הוואיל והנשמות אחרי הפרדן מהעולם הזה הם במשכבת משבתים ובמנוחות שאננות תחת כנפי השכינה למה יורידם פת למטה בארץ הלו הנשמה פעם שנית בזמן התחיה לזה באה חכת השנית ואמרת דולך גבורתו ולא אמרת על סדר הכתו ינחו על משכבתם רק דולך נכחו לתרן זאת השאלה השנית שטאנו ואמרת דולך נכחו ר' הוואיל ושניהם טובים השנים עשו כאחד התורה והמצוה בעולם הזה לזה יזכו לבגה להתענג פה יחד בגוף הנפש וזהו אמרו דולך נכחו הוואיל וגוף העדיק היה נשמע אל נפשו ושכלו והולך נכחו אל כל מקום אשר תרוך כף גדלו גדל ישרה שיבור לו לזה הווא מהראוי שיבואו שניהם להתענג גם יחד באחיה הרי תירצנו לשנית * וכנגד השאלה השלישית שאמרנו שהתחיה דבר קשה מפני שהיסודות אפשר שיסוד א' כבר נשתכל ליסוד אחר כמו שכתב חרמבם זל בהלכות יסודי התורה ויתערבו אלו באלו לזה באה חכת השלישית ואמרת ונחו על משכבתם * והענין הוא ידעמ' שתכת בעל אספר האמונות במאמר הז' כי חלקי גוף האדם הצפודים במותו וחוזים ליסודות אינם מתערבים כל חלק וחלק ביסודו אלא כל חלק וחלק שמור שם בתוך יסודו לעת מצוא מוכן לעת הפקודה והתחיה כמו שאמר המלך דוד עה בשלום יחדו אשכבה ואישן כי אתה

מבנים לדברי איוב וגו' באופן שכל
 חלקי האדם אף על פי שכל דבר ודבר
 חוזר ליסודו ולמקומו עם כל זה רחם
 מוכנים גם לעת מצוא זו היא עת
 התחיה :
ובישעה שורשע טאבר מן העולם
 שלשה כתות של בלאגי
 חבלה יוצאת לקראתו א' אומרת לו אין
 שלום אמר אחי לרשעים יר' לרשעים
 שבחיים חיים אין שלום בעצמותם
 ובחרכבת יסודותם עם נפש המשתלת
 גם כן במיתתם לא יהיה שלום וחבור
 ביסודותיהם כדי לקבל אחר כך הצורה
 והנפש הבאה בעת התחיה כי כבו
 בחיים חיים אין שלום בעצמותם
 ולא בעה שכת הראשונה אומרת אין
 שלום אמר אלהי לרשעים שהוא כגנו
 השאלח הראשונה ששאלנו ותירצנו
 בצדיק אבל ברשע אין שלום והתחברות
 ליסודותיו בעת התחיה כי גם בעהו אין
 שלום בעצמו מפני האטותיו : וכנגד
 השאלה השנית ששאלנו ותירצנו בצדיק
 שהואיל ובשבת הצדיק היתה למעלה
 בגן עדן נחה שקטה אם כן למה יורדה
 למטה לארץ הפעם הזאת בעת התחיה
 ותירצנו בצדיק אמנם ברשע לא כן
 בדיו רק כת שניה אומרת למעצבה
 ישכב אינו בצדיק שישן שינת מנוחה
 אבל הרשע למעצבה ישכב בגהינם ולא
 יקום בעת התחיה רק יוצאו וראו בפג' ית'
 כי הולעתם לא תמות ואשם לא תבנה
 והיו דראון לכל בשד : וכנגד השאלה
 השלישית ששאלנו בצדיק ותירצנו כנגד
 זה אמר רדה והשכבה את ערלים רל'
 שכל יסוד יסוד חוזר ומתדבק ביסודו
 ונאר

ועלמו כבלי שום שנוי בטבור מקום
 היסוד ההוא הוא יבואו על משכבותם
 הרי תירצנו השלשה כתות לשלש השאלות
 אשר זכרנו : והואכן הרמץ ז"ל במענה
 איוב שמעתי כאלה דבות הבא מאמר
 זהו חל בפרק חלק
אמר רב' ו' שבות ישל' להיגים
 שאול אברון באר שות'
 שיש הוין בור שאון אלמות ארץ
 תחתית : שאול מבטן שאול שועתי
אברון דכתיב : רחיסופר בקבר
חסדך אמונתך באברון : באר
 שחת כי לא תעזו נפשי לשאול
 לא אתתן חסידך לראו שחת :
 שיש הוין דכתיב כמיט הוין בור
 שאון ועלגו טבור שאון אלמות
 דכתיב וישבי חשך ועלמות :
 ארץ תחתית : גמ' הוא הורה על הודת
 הגוף לא יקומוהו עד החיול אחר הפרד
 ממנה הנשמה והם בשבעת שבות אלה
 וזה כי יצאת הנשמה ישוב הגוף אל
 קברו שלם כמו שהוא בקרא שאול :
 ופירוד אותה והרכבה אל ד' חלקי ר'
 בקרא אברון כי אברה צורת המורכב
 חזרת היסוד המיומני שבו אל מקומו
 בקרא באר שחת : וחזרת הקפה גם הוא
 בקרא שיש הוין : ועל שם הדוח בקרא
 בור שאון כי דה מדעי' והארץ רעוני
 לומר הדוח ועל שם האש בקרא אלמות
 כי האש היסודי חשך הוא כמו שכתב
 הרמב"ן ז"ל ארץ תחתית הוא דהומו
 הפשוט אשר למטה כן המורכב והוא
 החיול אשר תפסד גם כן צורה כל יסוד
 ושאל החיול יורד עליו שבו זה ולא
 יפסד דבר אל הפסד נדול מזה והתדב

265

266

ואחר כך נהפך מיסוד זה ליסוד אחר
 כמו שכתב הדמבס ז"ל ואינו שמור כבטן
 הארץ ובתוך כל יסוד ויסוד כי זה הוא
 בצדיקים אבל ברשעים אינו כן רק
 שוכב את ערלם מי ערלת לבו גרם לו
 לבלתי שמוע אל השכל ואין ערל אלא
 אטום כי הנה ערלה אטום משמוע כמו
 פתן חרש ואטום אטונו לזרז גם בעת
 התחיה לא יאנה לו ולא ישמע אליו אלא
 השכל רק ישאר חמר עכור מטונף כל
 יסוד במקומו ולא יתחברו לנוח שם
 הנפש ואמר בעל האמרו בשער
 שהצדיקים ובשעה שהרשעים וכו'
 לדקוק תיבת כשעה נאמר כי ידוע הוא
 ששעת המיתה היא עונש גדול כמאמר
 חז"ל (מיתח מכפרת) ואמר החוקר
 המיתה קשה מכל מה שלפניה וכו' והוא
 ברשעים אבל בצדיקים אהזל במסכת
 כריתות פ"ג (כמשחל ביביתא מחלכא)
 אם כן הצדיק אין לו צער בשעת המיתה
 אדרבא הוא שמח ממה שרואה קרוביו
 ומיודעיו גם השכינה בשעת פטירתו גם
 ינוח מצערו שהיה מצטער בעולם הזה
 לרחתקומם נגד יצרו וכמש' חז"ל ושם
 ינוחו יגיעי כח דינו שינענו כמו
 שנבארו במקומו אם יעזור השם יתב'
 ולזה אמר בעל האמרו בשעת שהצדיקים
 אבל ברשעים הוא בהפך שמרגישים
 קושי מאד להפריד הנפש מהגוף הנגוף
 וזש בשעה שהרשעים לרמוז אל קושי
 אותה השעה עת המיתה ולא מבעיא
 שהצדיקים בשעת התחיה רחם חיים
 וקיימים ואלתי בלתי אם נתייתם כשרחם
 בפשרים מהעתה הם חיים בנוף ובפש'
 ומלש בעת התחיה וכמו שמצאנו ראינו

במס' תעניות פרק א' :
רב נחמן רוב יצחק דחו יתבי
 בסעודתא אמר ליה
 רב נחמן לרב יצחק לימא לן מר משי
 אל הכי אמר ד' יוחנן יעקב לא מת אלא
 וכי בכדי ספרו ספרנייא וחננו חנשייא
 אמר ליה מקרא אני דורש ואתח אלא
 תירא עבדי יעקב וגו' ואת זרעך מארץ
 שכים מקיש הוא לזרעו מה זרעו בחיים
 אף הוא בחיים :
דגה זמלתי מה שמקשה דרוב בעל
 העקידה ז"ל במאמרו יש
 להקשות גם כן ראשונה כי מוז מתרץ
 באמרו מקרא אני דורש אם אני רואה
 בני הפסוק הוא של נביאים שמביא
 לראיה הוא בהפך פסוקי תורה שאמרו
 שמת ואתח לא תדרוש שלובו מהכתוב
 חזח כי הדרשה היא בשלח ועוד מח
 שייכות יש לדרשה הזה מיעקב לא מת
 עם ענייני הסעודה שהיה דורש מאתו
 שיאמר גם למה לא אמר בלשון
 חיוב יעקב אבינו חי ולא בלשון שלילה
 יעקב אבינו לא מת :
ראמנם השואל ששאל לימא לן
 מלתא והוא בענין הסעודה
 ואקשא לו קושיא גדולה בענין הסעודה
 והוא כי מה שייכות יש לנפש האשכלת
 הגבולת ממשיגי הגוף החמרי העכורי
 והנפסד עם הדברים הגופניים נגד שאנו
 רואים התלות גדול ביביתם שאם יאכל
 האדם הנפש מתקיימת בתוך הגוף ואם
 לא יאכל ימות והכי אין הנפש הרחובת
 והפשוטה והגבולת מכל כחות הגוף
 תלויח בדבר גופני ולא נהנה ממנו
ובבר אמר חדרו הזה החכם למרץ
 הכורי

267

והכונה שמשבתו אשר חשב על הנפש
 היא בטלה כי בעתה האכילה מעולם
 לא ישיגה טעם הפסד נזק ואם יבוא
 איזה נזק הוא מחמת השיחה הבטלה
 הנמשכת לפעמים מחמת הסעודה :

והראיה האמיתית לזה היא כי
 יעקב אבינו לא מת אף

על פי שעבר ממנו המאכל והמשתה

לא מת והכונה שאף על פי שגדל

המית היא הפרד הנפש מהגוף בעדיקי

לא יבנה מעולם שם מיתח שהצדיקים

משתדלים בכל עוז ותעצומות להפריד

הנפש מענייני הגוף בעודם בחיים

חיות וכמו שאחזק זאת התורה אדם כי

ימות באהל אין התורה מתקיימת

וכמאמר חזו מה יעשה האדם ויחיה וגו'

ולא ככעיא שאין מלכלכין ומטנפין

הנפש עם הגוף אלא שרם מכוונים

ומשתדלים לרחיב במסורת הברית

במסורת קדושת הנפש עד שמוכנים

חמרם עד ישוב כעצם השמים לטהר

ועם היותם חמריים גם דמה מזככים

אותו זיכוך חזק עד אשר שב כא מצבא

הכחזי חל ואמשל משל למה דובר

דומה לנשמה הקדושה המהורה בגוף

האדם החמרי והעכורי שזה קשה לשכל

אין מתחברת הנשמה שהיא רוחנית

עם הגוף שהוא מהיסודות והוקשה זה

לחכמי היונים ואמר גדול שבחם איני

יודע ענין התאחדות הגוף עם הנשמה

שהם ב' דברים הפכיים רוחני ונשמי

היאך מתקשרים וגו' עוד אמר בסוף

דברינו ואם הנשמה הזאת מתאחד

לגוף ואינה מתאחדת בו אלא במאכל

ובמשתה הגוף אוכל והיא מתקיימת

ומתאחדת ובהסתלק המאכל תסתלק

גם היא אף שהיא אינה אוכלת ושותרת

השם יתב יודע חכמים ויודע דייאך

מתקיימת על ידי מאכל ומשתה עכל

ולכבר הענין הזה הביא אותו הרב בעל

העקודה זה בפרשת קרבנות יעוין שם

סוף דבר זה חוקק השאלה הנשאלת

להם היא מחמת סעודתן :

והשיב אין משיחין בסעודה כל'

המטילים שיש לנפש שום

שייכות והתלות עם האמלה כי לא יש

סכנה אחרת בסעודה הנעבדת לנפש אלא

שמה יקדים קנה לוטט כלומר שיתעסק

בשיחה בטלה כי אז ישיג אותה עונש

נמור והוא יקדים קנה לוטט כלומר קני

רדבור שהם תקנה לוטט שהם כלי

האכילה שכלי האכילה דם משען

ומשענר לנפש יתר שאת ויתר עז

ותעצומות וככל הדבור ישיגנה ההפסד

הגמור כי לזה אמר אין משיחין כל'

שיחה בטלה ולא אמר אין מדברים כלל

כי אז היה נכנס באותו הדבר אף דברי

תורה ואף הפליא לדבר ולהרץ קושייתו

בחיים מתו וזהו שכבר מתו בלשון עבר
 לל מתו קודם שעת מיתתם ועת פקודת'
 מן החיים אשר הם וגו' יותר מאותם
 שעד עתה הם בחיים ועתה מתו' וזהו
 שאמר המלך דוד ע"ה **כי נבר יחיה**
ולא יראה כמותו וגו' כלומר מי הוא
 זה ואיזה הוא שיש לו יכולת ובחירת
 ורצון להתגבר על יצרו הרע מי הוא זה
 שכשיחיה אינו מסתכל במות הכרוך
 בעקבו ויוכל להמלט מיד שאול ולזה
 אמר גבר ולא אדם או איש וכיוצא אם
 כן אין צריך לומר כי בשעת פטירת
 רצדיק אינה נפסדת נפשו דמשכלת
 בדרך שנפסדת הנפש בהמית החיובי'
 מהנהמה לפי שתחלת נפש האדם היא
 מדבר קיים לעד ומכאן נכוד חוצצת
 מה שאין כן התחלת הנפש החיובית
 לבחמה שהתחלתה מהגלגל שהוא דבר
 גשמי ונפסד וכמו שהארץ הרב בעל
 העיקרים ז"ל מאמר ד' פרק ל' אלא אפי'
 הכחות החמרי' אין נפסדות בעת פטירת
 הצדיק כי גופו נשאר קיים אחר מיתתו
 בלי שום הפסד בו לא באיבריו ולא
 בכחותיו כמו כח הון וכח הצומח ושאר
 כל כחות גשמיית לא נעדר איש מהן
 ככחו אז כחו עתה לא נפקד עמו מאומ'
 אלא אופני האכילה והיצאה הגשמית
 זההליכה ושאר ענייני רשתת רצונף
 וזהוילפו לו לכחות זמות מאלו כי אם
 אינו אוכל בפועל באיברי האכילה
 אוכל ון גופו בזיו השכינה כמאמ' חז"ל
 (צדיק' ב' ק"ה אין להסן לא אכילה ולא
 שתיה לא יושבים ועטרותיהם בראשיה'
 ונהנין מזיו השכינה) כי יש להקשות
 מה הוא זה שאמרו אין לחם אכילה וגו'

וכי הייה עולתה על רחוקת שבועולם
 הנשמות ימצא שם אכילה ושתיה עד
 שהוכרח לשלול מהם האכילה אלא
 שהוכנה לומר שאפילו שהצדיקים בגוף
 ובפש קיימים בצעור החיים עם כל זר
 לא יצטרך להם אכילה ושתיה גופיות
 כמועד עתה אלא אכילה אחרת מעולה
 ממנה וזש צדיקים יושבים כלומר הו'
 שנפסד גופם אלא שהם יושבים ביישוב
 חזק וקיים כדרך כל החיים ואכילתם
 המפרנסתם היא אכילה רוחנית מזמת
 עטרותיהם אשר בראשיהם חזקים
 ליהבו מזיו השכינה כדרך הנאת והשגת
 הנפש הרוחנית אם כן אם בעולם
 הנשמות ככח בעולם התחיה עאמו'
 ולכן אמר לא מת ולא אמר הוא חי
 שהכוונ' שהאמת אינו חי בכחו והתפעלו'
 הקדמוניות אלא שלא יש כח לשום אדם
 לכמת לצדיקים שום מיתת' ואם כן
 בטוב תירץ קושייתו כי אין האכילה
 המזכרת ומקשרת הנפש עם הגוף כי
 הנה יעקב שלא מת ואף על פי שבעורה
 ממנו האכילה לא נפקד ממנו שום כח
 מהכחות הנשכיות והשגותיו ופעולותיו
 אלא באופן שהוא יותר משובח ומעולה
 מהקדם והרי הוא אוכל ושותה ומדבר
 אלא שהדבור הוא שכלי מבלי שיצטרך
 לאיברי הדבור וכמו שפיר' הרב יואל ק'
 שועיב זלחה על מאמר אין בין צדיקים
 חיים לצדיקים מתים אלא הדבור בלבד
 כי כונתו לומר שהדבור הוא משולל
 מהכלים הגשמיים וכדי רותחכמותם
 והתלותם וזהו לבד כלומר שהוא דבר
 שכלי לבד' אך בטוב תירץ קושייתו
 בע"ה אלא שהוקשה לו שמאחר שהוא

269

דחיים המרת יבוא שלום ינחו על
 משכבתם :

אם בן אם בחיותם בעולם הנשטן
 כמעט הם בגוף גופש קר
 בן בנו של קר שבעת החיות יקומו
 בגופם הראשון ביתר שאת חתר עז
 ותעצמות רמות כהיל ובמדרש הגעלם
 אמרו בפרשת חיי שרה ותמת שרה
בקרית ארבע היא חברון
בארץ כנען ויבא אברהם
לספור לשרה ולבכותה :

עם היות שאין גם א' מבייש כי אברהם
 הוא היה ואנחנו בניו גם שרה היא אמנו
 עם כל זה שם אברהם רמו לנשמה גם
 שרה רמו לגוף ותמת שרה שהוא הגוף
 בקרית ארבע שהם הארבעה יסודות
 אשר האדם מחובר ומורכב כחם והש
 היא חברון כדומר אם מת האדם היא
 שנתפרדן יסודותיו מאותו החבור אשר
 היו מחוברים פה בעולם הזה ואמרו שם
 ר' יצחק אמר ר' יוחנן כרא הקבו לאדם
 נהניסו בו ד' דברים הנחלקים בגוף
 אמר ר' יחודה המחברים בגוף ר' יצחק
 אמר הנחלקים בגוף שרם חולקים
 להתפרש כל אוד ליסודו כשיצא האדם
 מן העזה ר' יחודה אומר המחברי בגוף
 בחייו משמע דכתיב ותמת שרה זו הגוף
 בקרית ארבע אליו הארבעה יסודות היא
 חברון שהיו מחוברים בגופו בחייו בארץ
 כנען כעזה הכורר אדם בזמן מועט ע"כ
 גם אמרו יבוא אברהם שהיא הנשמה
 לספור לשרה שהוא הגוף ואנב נדרש
 אדקדק אני הקטן למה לא אמר הכתוב
 לספור ולבכות לשרה ולא להפסיק בין
 הדברים במלת לשרה יותר טוב היה

חי כאשר אמרת וכחיים יותר מעולים
 מהקודם אם כן למה הוצרכו לחנוט
 אותו והשיב לו תשובה נפלאה
 באמרו מקרא אני דורש וגו' הקיש זרעו
 וגו' כל' החיים שהם חיים דחס חיים
 בהקש כל' על צד הקש והחמטל שאינ'
 כמו חיותנו וזו מה זרעו בחיים שלא
 היה צריך לומר אלא מקיש הוא לזרעו
 לבד . ועוד היה לו לומר מה הוא חי
 אף זרעו חי אלא שהכונה לומר שחיים
 שאמרתו שהם חיים עזינה אינם ממש
 בחיותנו אלא על צד הקש והמטל לבד
 לומר כשם שזרעו בחיים כלומר יבנה
 להם שם חיות כך גם בן יבנה ליעקב
 שם חיות ואם אינו בחיותם ואינו אומר
 מה זרעו חי גם הוא שאז היה נראה
 שהחיים עצמם אשר הם חיים והוא חי
 ולזה כיון בתירוץ זה לומר שאלו החיים
 אשר אמרתו אני ואחרים כמוני יבולים
 לדרוש מהכתוב מה שלא הבינו הרופאי'
 הסכלים הרוששים ולזה לא חננו אותו
 אבל אצל האמת לא היה צריך . ולפי
 שיש להקשות כי כל זה הדרוש יאמר גם
 כן על כל העדיקים כמוהו כמו אבי
 ואבי אביו ושאר כל נביאי האמת והצדק
 אמנם הוצרך לדרוש ביעקב לפי שהיה
 נראה ממש הפסוק שגופו של יעקב
 היה נפטר הו' אם לא מחמת חננו ולזה
 אמר אף על פי שאתה רואה חגורת
 ביעקב לא הו' שהוצרך לכך אלא שהם
 לא הבישו הענין כמו שהכתיב אני אבל
 על האמת לא היה צריך לזה ככל שאר
 העדיקים ולזה גם כן הוצרך ג"כ הנביא
 לדרשו על יעקב אבינו ע"ה יותר מכל
 שאר העדיקים וקדושים אשר בארץ

זה הסוד לספוד ולבכות לשרה וכפי
 הפשט אבאר אותו בס' תורה אור אם
 יעזיבני חסם יתבוך אבל לפי זה הדרך
 ישכון אור רצה לומר שהנשמה אינה
 בוכה כי אם כשהגוף הלך בדרך לא
 טובה ולזה לא רצה לומר לספוד ולבכות
 לשרה כי אז היה מורה שתמיד הנשמה
 בוכה על הגוף ואינו כן לזה הפסיק בין
 הדברים לספוד לשרה ולבכותה כלומר
 לפעמים הנשמה אינה עושה כי אם
 לספוד ולספר שבחי הגוף וזו לספוד
 לשרה ולפעמים כשהגוף הלך בדרך
 רעה ולבכותה הוא בוכה עליו שיעבור
 עליו כמה מיני עונות בעהב אם כן
 לזה לא אמר לספוד ולבכות לשרה והוא
 נכון ויקם אברהם שהיא הנשמה
 מעל פניו מתו שהוא הגוף וידבר אל בני
 חת שהם הדי' יסודו שהם חתים ובכנים
 ונשבעים לבח שמחייב השכל ואמר
 להם גר ותושב אנכי עמכם כלום אמת
 שהנשמה היא כגר בארץ להיות שחוצב'
 במקום גבוה מכאן כבוד חוצבה אבל
 נתיישבה עם הגוף ויסודותיו בשמנת
 העוה ולזה אמר גר עם היותו גר בארץ
 עם כל זה כבר נתיישבתי בתוך ואין
 כבוד שלי לשכני שנתישבתי עמך
 בעוהו שתדעו מוסלת על גבי קרקע
 כגבלה מוסרת אלא תנו לי אחות קבר
 עמכם ואקברה מתי מלפני כלומר זה
 הענין שמת ממני והוא ההמונה שהיה
 לי לו הארבעה יסודות בהיותם בחיים
 ועתה נתפרדו איש מעל אחיו ולזה תנו
 לי אחות קבר רמו בוכה שאמר לי לי
 במשט שהוא מה שאמרנו למעלה כי סוף
 סוף בשאר ביצוץ מהנשמה או הרוח עם

היצוץ ואפילו אחרי מותו והוא הנקרא
 חלוקא דרבנן כמו שכתבתי במקומו
 בח'ת ולזה אמר הנשמה תנו לי אחות
 קבר עמכם עמכם ממש ולזה נקט לשון
 אחות לפי שיטאר לה בית אחיו וקיום
 והעמדה ויענו בני חת את
 אברהם לאמר לו שמענו
 אדונינו שיש אלהים אתה
 בתוכנו במבחר קברינו קבור
 את מתך איש ממנו את קברו
 לא יכלה מסך מקבור מתך
 עני היסודות הלא ארבעת את הנשמה
 לאמר לו שמענו אדוני שיש אלהים אתה
 בתוכנו כשהיית בתוכנו לא היית נאחזת
 ומעורבת עם החלקים החמדיים אלא
 היית מובדת עליהם במלך או בשיא
 ולזה גם עתה במבחר קברינו ובמבחר
 מקום כל יסוד מוד יסודות העולם קבור
 את מתך והוא הפרדת המזג האדם
 שישבו כל חלקי החלק ליסודו ולכן איש
 ממנו את קברו לא יכלה ממך וכו'
 ויקם אברהם וישתחו לעם
 הארץ לבני חת על הנשורה
 טובה שקבלו עליהם לשמור חלקי כל
 א' וא' בתוך יסודו זה הוא תחית המטי'
 וידבר אתם לאמר אם ישאת
 נפשכם לקבור את מתך
 מלפני שמעוני ופגעו לי ב
 בעפרון בן צוחר ור' אף על פי
 שהאדם מורכב מארבעה יסודות ואח
 ישוב כל יסוד ויסוד למקומו אם כן
 למרה שמים המת ביסוד העפר יותר
 משאר היסודות ולמה יקבל יסוד הארץ
 הארבע יסודות לזה אמר שמעוני ופגעו
 לי בעפרון ר' ליסוד העפר שיהרצה
 לקבל

341

לקבל האדם להיות נקבר בתוכו והמעט
לפי שהוא בן צורך דל בדעותיו טמון
בעפר הוא מקום טוב ומוכן יות מאותם
הימדות לברר וללבן כעמר צמר כל
חלק וחלק מהגוף אל יסודו ולא יכאב
עליו כל כך נפשו כמו אם היו גתנים
אותו ביסוד האיש כי בשור עליו יכאב
גם לשומו באויר יתבזה עלמו גם להיות
על פני המים תעל צחנתו אמנם טמון
בארץ לא יעלה באטו ומשם יפרד והיה
לארבעה ראשים ואיש על מקומו יבוא
בשלום יבואו על משכבתם עד עת בוא
דבר ה' להחיות מתי ולהעלותם מקברם
בעגלא וכזמן קריב אמן כן יהי רצון :

באופן שעתידי הקבה לחיות את
המתים שאין כונת התורה

לעשות יצירה חדשה ולהמציא גוף אחר
אלא אותם היסודות עצמם שנתעכלו
ונפסדו שם בקבר רחם עצמם שומרים
הקבה ועתידי להחזירם למדת שרצון
ולהחיותם וזהו שרמזו חז"ל בנוסח הברכה
שאמרו אתה נפתח כי נגז' ולהחיותה בי
ואמרו המפרשים ז"ל משמע מכאן כמו
שהנפיוהה האחת טנפה הנשם בידיתה
לגוף היתה כזה הגוף עצמו כן החזרה
היא כזה הגוף עצמו וכן אמרו מחזיק
בשמות לפגרים מתים כלומר לפגרי
עצמו שמת בסכרה נכונה כי יותר נכון
וכוכן הוא לקבל איזה שפע מי שהיה
לו כבר השפע הוא אף על פי שנסתלק
ממנו יות ממי שלא קבלו מעולם וראיה
לזה העצים שגדלוק פעם אחת ונכבו
שהם מוכנים לקבל צורת האיש יותר
מהעצים שלא הגדלוק מעולם וזה רמזו
חז"ל על פסוק שראשי נמלא מל :

בשעה שהקבר עתיד להחיות את
המתים הוא מנער קווצותיו
והטל יורד והעפר מתגבל דכתיב ועמרו
בבין חציר * הכונה היא לפי דעתם
שהקבה משפיע שפע גדול בשופע
ובריכו בעת התחיה אמנם הוא על
העפר אשר היה שם בתהלה וזהו שאמר
מנער וגו' והעפר ברה הידיעה ולא אמר
נעפר כדי שלא נטעה לומר שור' עפר אחר
ובריה חרשה כי אם העפר הרמז והידוע
מהאיש הוא שנקבר שם וזהו שאמר
ככן חציר כלו' כי כמו שמה שצומח אינו
צומח כי אם מעצמות רחוקר רחוקר
והנקבר אחר שנתעפש כי אם לא
יתעפש החטה תחת הקרקע לא יצמח כן
האיש המת הקבר יצמח אותו העצמות
ממש ואותן היסודות שרמזו לו בחיים
חיותו יצמחו ויהיו אחרי עפושן כי אין
מעצור לה' להושיע והוא היכול הכבת
וכל זה לתת לאיש כדרכו כפרי מעליו
כי כמו שעבר האדם להקבה בגוף ונפש
גם כן יקבל שכרו בגוף ונפש ויהיו קיים
בגוף ונפש שזה הוא תכלית בריאת
האדם וזהו שאמר המלך דוד עה וליך
ה' הסדר כי **אורה תשלם**
לאיש במעשרו * משם שהוא
עושה המצוה בגוף ונפש ככה תשלם לו
בגוף ונפש וכמו שפירש הר"א ז"ל בשרם
תהיל ילדה וגו' שפירש שהכוונה לומר
שיהיו המתים על צד הפליאה יתחוו
גופות האנשים פתאום ויקומו כעביונם
ועז אמר בשרם יבוא הכל לה והמליטת
זכר ולכן היה התייבה מי שבע כזאת
היחל ארץ ביום אח' שעל הארץ היוולדת
אותם היוצאים מקבריה אמר בלשון

נקבה

הדומים הכל נחמה נמורה ונא לומר
 לנפש שלא תאמר הייטב בעיני ה' אם
 אני והגוף עבדנו את ה' יחד באחדות
 אבחנו שנינו היאך הגוף מת כלה ונפשו
 או תורה וזו שכרה מכאן משמע גם לי גם
 לו לא יהיה מאומה לזאת לה הקבלה מי
 את מדבר לנשמה מי את יתיראי מאנוש
 ימות ומבן אדם חציר ינתן ותפאודי
 מראותך זה כי כשם שאין נותנים שכר
 לגוף רק מת ועבר ובשל מן העולם כן
 יעשו ממיד כנראה ששכחת את העושה
 ולמה עשה אותך וברא אותך לפי שרצה
 לברוא העולם שמים וארץ ולברוא אדם
 בארץ ולשים אותך בנפשו כדי לזכות
 אותך ואמר נושתי ויוסד בלשון בינוני
 ולא בלשון עבר לפי שלעולם ועד תלוי
 במאמרו יתעלה וככל עת וככל רגע
 נושא אותם גם אמר ויוסד בלשון בינוני
 גם ויוסד לשון יסוד לרבות לנשמה שכל
 הדברים חשפלים אעפ שהם משתנים
 מכל מקום היסוד לעולם קיים והוא
 ויוסד ארץ ולא אמר בורא או עושה אלא
 ויוסד לרמוז כי צינם נפסדים ללא דבר
 כי אם בחפששת הצורה אבל היסוד
 הראשון והחיילי לעולם הוא קיים :

והסבת ששכחת זה הענין הוא

מפני שאת ותפאוד תמיד

כל היום מפני חמת המציק שהוא הקבר
 שהוא מצור ומצוק אשר כונן להשחית
 גוף האדם ולזה פחדת כי כמו שיקרה
 לגוף ככה יקרה לך את טועה בזה אירא
 חמת המציק כלומר אפילו הגוף הוא
 קיים ולא נשחת ומכל שכן את הש
 מהר צועה שהוא הגוף נע ונד בארץ
 להפתח מקברו ולזה נקט לשון להפתח

כמש

נקבה מי שמע כזאת וגו' יעוין משם *
 וחזו שרמזו חזל בנוסח ברכה שמברכין
 על הלבנה בחדושר עשרת תפארת
 לעמוסי בטן שרם עתידים להתחדש
 כמותה כלומר כמו שגוף הלבנה קיים
 לעולם כן ישראל קיימים לעולם
 שנמשלו ללבנה כמו שאחזל והו כן
 יעמוד ורעם ושםם כלומר דהרע
 והוא הנזע והנקבר ומראותו ממש
 ושםם שרשם מרח עצמות ומדות
 ודבר אם כן רל אותו העצמות ומדות
 ממש הוא שיעמוד לא דבר אחר חדש
 וכל זה למה לתת שכר לגוף ולנפש יחד
 באוזה כמו שעבדו להקבלה והו שאמר
 הנביא ישעיה סוף ספרו והיה מדי
חדש בחדשו ומדי שבת
בשבתו יבוא כל בשר ל
להשתחוות לפני אמר :

כלומר הבשר ממש שעבד להקבלה תזכה
 ליהנות מזו השכינה להיות קיימת
 ונצחית וכיון שיהיו שוים בקיום ונצחית
 יתעדנו בו ית' כי אין הקבלה מקפה שכר
 שום בריה כשם שעבדוהו יחד בגוף ונפש
 ככה יזכו להתעדן בגוף ונפש והו מדת
 שאמר הנבי' במקום אחר **אנכי אנכי**
הוא מנחמכם ונ' וזככם בעל דברי
שלום זל פירש כי תרי זימני אנכי אנכי
לל כמה שאמרו חזל שרמזו לתור' שכתוב
בה תרי אנכי י' הא אנכי ה' אל ה' יך
אשר הוצאתיך והב' אנכי ה'
אל ה' יך אל קנא ולעד יתכן שיאמר
עד שכך ומשענתך המה ינחמוני רל
בין כשמכה בשכט בין כשמחזיק לאדם
במשענת הכל נחמה ויש אנכי אנכי בין
כשאני מתנהג במדת הדין בין במדת

373

כמ' ש' פותח את קברותיכם בנבוא' חזקת' לא
 זנבית' ולא ימות' לשחת' שם בקבר' לא
 ימת' ויהיה' כלה' ונפסד' ח' ולא יחסר'
 לחמו' ומאכלו' על' המצות' טעשה' בנף'
 ונפש' אם' כן' לתפחרי' שאפילו' הגוף' לא
 יחסר' מאכלו' רק' אשיבוה' לקדמותו'
 ואשימך' בתוכו' כדי' שיאכל' ויתענג' כמה'
 שטרך' בערב' שבת' והזכיר' הנפש' בלשון'
 זכר' כמה' שאמר' ותשבח' ותפחד' טכל' לו'
 לשונות' זכר' להורות' חזק' וקיים' שיהיה'
 לנפש' בעת' דתחייה' כה'ת' כי' דודבר'
 החלוש' מכניס' אותו' בלשון' נקבה' וכמו'
 שאמר' חזל' מכלתי' ימות' תשש' כח'
 כנקה' וכן' כתיב' תשים' משלו' בנו' ר'
 הלושים' **וְאָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ**
רוּנֵעַ הַיָּם וַיִּהְיוּ גִלְיוֹ ה' צְבָאוֹ
יִשְׁמְנוּ ; ר' תראו' דהא'ב' שיש' לי' עמכם'
 ד'ל' עם' דהגוף' ועם' הנפש' שהרי' אנכי'
 ה' אלהיך' אשר' הוצאתיך' מארץ' מצרים'
 ולחז' לקתוזה' הלשון' אנכי' ה' אלהיך' כל'
 להזכיר' אנכי' ה' אלהיך' אשר' הוצאתיך'
 מארץ' מצרים' וקרעתי' חים' והש' רוּנֵעַ
 חים' אבל' ויהטו' גליו' לפי' שעב' בים' צרה'
 זה' פסל' מיכה' וקרעו' על' ישראל' מה' לו'
 עָטָא אף' אלו' וגו' והש' ויהטו' גליו' למה' כי'
 ה' צבאות' שמו' ר' הוא' מלך' על' כל'
 צבאות' מעלה' חמשה' ולמה' ישים' הפרש'
 בין' אלו' לאלו' מה' אלו' הו' סטוא' פנים'
 יש' בדבר' והש' ה' צבאות' שמו' והוא' דקרוק'
 כפון' למה' פתח' ברישיה' דקרא' ואנכי' ה'
 אלהיך' בפרשת' ואחר' כך' בסיפיה' דקרא'
 ה' צבאות' שמו' :

והתורה' ואפילו' שתקבלו' אותה' בהכרח'
 ולא' כרצון' עם' כל' זה' ניהא' לי' כזה' הש'
 ובעל' ידי' כסתיך' שכפה' עליהם' דרדור'
 כנגית' והש' ובעל' ידי' כסתיך' חלמ' עשיתי'
 כל' כך' לפי' שאני' יודע' כי' אם' אין' אתם'
 מקבלים' התורה' העולם' אין' לו' קיום'
 והעמדה' הש' לנטוע' שמים' וליסוד' ארץ'
 לזה' בעל' ידי' כסתיך' שתקבלו' התורה'
 אפילו' שיהיה' בהכרח' גם' כן' נמשך' מזה'
 תועלת' אחר' בקבלתם' התור' שתקראו'
 עמי' והש' לאמר' לציון' הם' העוסקי' בתורה'
 כמו' שנא' כי' בציון' תצא' תור' ויכלו' לומר'
 שהם' עמו' ית' מיוחסים' אלי' ית' ודומים'
 לו' כב' יכול' מה' הוא' נצחי' גם' ישראל' הם'
 נצחיים' כי' לא' מבעיא' שנשמתם' קיימת'
 והיא' חלק' אלוה' ממעל' לא' אפילו' הגוף'
 הוא' קיים' בה'ת' בעת' התחייה' אם' כן' מי'
 את' ותראי' . והו' לעד' מה' שתקן'
 הפישן' בידך' אפקיד' רוחי' בעת' אישן' ו'
 היא' בפטירת' האדם' כמו' שאמר' דבולך'
 דוד' ע' בשלום' יחיו' אשכנז' ואישן'
 שהוא' על' זמן' המיתה' כן' גם' כן' אמר' הוא'
 בידך' וגו' אישן' האעירה' ועם' רוחי' גוייתי'
 גם' כן' ועור' כאיש' אשר' יעור' משנתו' .
 והסכה' היא' אזכילי' לח' לא' אירא' ולא'
 אפחד' כמו' שחכשו' חינו' הנביא' מי' את'
 ותראי' וגו' ואם' תפידוש' כמו' שחושבים'
 שמדבר' על' עת' השינה' כפשוטו' היאך'
 יאמר' ועם' רוחי' גוייתי' מאן' דבר' שמיך'
 הגוף' אלא' ודאי' חובו' כמו' שאמרת' ;
בְּאֶרְצָךְ שאין' הכונה' בתחייה' לעשות'
 יצירה' חדשה' ולהביא' גוף'
 אחר' לא' אותם' היסודי' עצמם' שנתעכלו'
 ונפסדו' שם' בקבר' הם' עצמם' הקבר'
 עתיד' להחיותם' למה' שהיו' ולהחיותם'
 ויבאו'

דְּאִמְנִם תרע' למה' עשיתי' זה' העול'
 ח'ו' לכאורה' לפי' ואשים'
דְּבִרִי בְּפִיךָ כדי' שאשים' דברי' זו' והיא'

וכמו שאמרו בס' הוזהר פ' וארא דף כח :
אמר רבי אלעזר תפח רוחיוון
 דאנון דאמרין דלא זמין
 קב'ה לאחיין מתייב' והיך יתעביד
 מינזו בדיה חרתא ייתון ויחמון אינון
 טפשאין חייבייא רחיקין מאוריית רחיקי'
 מיניה יבידיה דאורון הוא חושרא אעא
 יבישא וקב'ה לפום שעתא אהדר ליה
 בדיא משבוטא ברוחא זגופא אינון
 גופין דהו כהו רוחין וכשמתיין קדישין
 וכשרו פקודי אוריית' ואשתדלו באוריית'
 יממא וליילי וקב'ה שמיר לון בעפרא
 לבתר בזמנא דיחדי עלמ' על אחת כמה
 וכמה דיטעביד בריה חרתא :

אמר ר' חייא ולא עוד אלא דהווא
 גופא דהווא יקום משמע דכתי'
 יחיו מתוך ולא כתיב יברא משמע
 דבריין אינון אבל יחיו דהא גרמא חד
 ישתאר תחוא ארעא והווא לא אתקרב
 ולא אתכלי בעפרא לעלמין ולהווא
 זמנא קב'ה ירכך ליה ויעביד ליה כעוסא
 בחמירה ויסתלק ויתפשט לארבע זויין
 ומיניה ישתכלל גופא וכל שיפמי וקב'ה
 יחוב כיה רוחא לבתר אמר ליה ר' אלעזר
 הכי הוא ותא' חוי הווא גרמא במר
 אתרכך דכתיב כי טל אורות טלך וגו' .
 דדי מורה באצבע עיני תחית המתים
 גם שאותם היסודות שזמרים כשבור
 הארץ ומחזיר למה שהיו . גם בפ' פנחס
 ע"פ ושם איש ישראל המוכה שם נאמר
 ר' שמעון הוא אויל מקפסקיא ללוד ר'
 יהודה אויל עמיח עד דהו אוילי פגע
 בהו רבי פנחס בן יאיר ותרין גוברין
 שוענין אבתריה . שכיך חמיריה דרבי
 פנחס טעינו ליחולא אויל אמר ר' פנחס

שביקר ליה דהא רוחא דאנפין חרונין
 קא ארח אונסא אתעביד לון השתא עז
 דאינון תמן נפס ר' שמעון מכתד חד
 פנרא נסל חמרא ואיל' אמר רבי פנחס
 ולא אמרית לכו דהא רוחא דאנפין
 חרתין קא ארח נחת ונפיף ליה ר' פנחס
 וככה אמר ליה ר' פנחס חמינא בחלמי
 דאתיא שכינתא לגבי ויחב לי נבזבזן
 דברבן וחדינא כה דא השתא כמיה
 דחמינא אמר ר' שמעון מקל פרסי
 דחמרך ידענא דאנת הוא השתא בחודה
 שלים אמר ר' פנחס נתיב ברוך חד
 דכילי דאורייתא אצטריך צוותא אשכחו
 עינא דמיא ואילנא יתבו אמר ר' פנחס
 מסתכל הוינא דהא לתחית רחמתיס
 בארחת אהרא יעביד לון קודשא ברוך
 הוא כמה דהוא השתא קרמארה ליהוי
 כדון בתראה מנלך מאינון עצמו גרמון
 דאחיא לון קב'ה על ידי יחזקאל דכתיב
 ותקרבו עצמות עצם א עצמו כקדמיתא
 ולבתר כתיב וראיתי והנה עליהם גידים
 ובשר עלת וגו' ויקרם עליהם עור
 מלמעלה ורו' אין בהם דהא מה דאפשיט
 בקדמיתא ליהוי בתראה בקדמיתא
 אפשיט מרוחא ולבתר עור ובשר ולבתר
 עצמות אמר ר' שמעון ברא אקשן
 קדימא אבל גרמון אלין דאחיא קודשא
 ברוך הוא נסין ואומין משניין עבד בהו
 קב'ה תא חוי מה כתיב זכור נא כי
 כחומר עשיתני ואל עפר תשיבני מר
 מתי בתריה הלא כהלב תתיכני וכגבינה
 תקפיאני עור ובשר תלבישני ובעצמו'
 וגידים תסוככני זמין קב'ה לבתר
 דיתגבל בר נש בעפרא ומטי זמנא
 דתחית המתים דהווא גרמא דיסתאר

למעבד

315

ויתעבדו כלא עיסא דהא ותמן יתציד
 ציורא כמדה דאתמר הוד ועצמותיך
 יהליץ מאי יהליץ כדא חלץ מהם כלהו
 יתעברון מקייסויהו ויתכלילו בהאי
 גרמא למהוי עיסא דהא וכדין ודחיות
כגן דרה וכמוצא מים אשר
לא יכזבו מימיו וחדווש החו
 מצאנוהו שניא כח במדרש הגעלם פ'
 וירא דף קליג וזה תורף לשובו ודלת
 דאשך כארגמן זו היא הנשמה הנשלת
 מן הגוף מלך אסור ברהשים זה הוא
 הגוף שהוא אסור בקבר ונבלה בעפר
 ולא נשאר ממנו אלא כמלא תרווד הגוף
 כשפוקד הקבה את הגוף הוא אומ' לארץ
 שתפליט אותו לדוץ דכתיב וארץ רפאים
 תפיל :

אמר ר' יוחנן המתי שבארץ הם חיים
 תחלה הוד יחיו מתיך לו מתי
 אי נבלתי יקומון אלו שבחוצה לארץ
 דקיצו ורננו שוכני עפר אלו המתים
 שבמדבר דאמר ר' יוחנן למה מת משח
 בחוצה לארץ להראות לכל באי עולם
 כשם שעתיך הקבה להחיות למשה כך
 עתי' להחיו' מתי כדבר למה שהם קבלו
 התורה ועליהם נאמר זכרתי לך חסד
 נעורייך וגו' דאקיצו ורננו שוכני עפר
 לו הם האבות המתים בחוץ לארץ יבנה
 גופם ומתגלגלים תחת הארץ עד ארץ
 ישראל ושם יקבלו נשמתם ולא בוצע
 לארץ הוד לכן הנבא ואמרת אליהם
 הנה אנכי פותח את קברותיכם והעליתי
 וגו' מה כתיב אחריו ונתתי רחי בכם
 וחיותם :

אמר ר' פנחס עתיך הקבה ליפות
 לגוף הצדיקים לעתיד לבוא

מח א 48 I בינפי

למעבד ליה נעיסה דא וכנבינה דחלב
 דהוא נביעו נקי מצוהצח בעזות' יתערב
 דהוא גרמא ויתמחי בחלבא ולבחר
 יקפיא ליה ויתציד בעיורא כנביגור
 בקפיותא ולבחר יתמשיך עליה עור
 ובשר ועצמות וגיזים דהא הוא דכתיב
 הלא כחלב תתיכני וכנבינה תקפיאני
 התכנתי לא כתיב לא תתיכני הקפיתני
 לא כתיב אלא תקפיאני הלבשתני לא
 כתיב אלא תלבושני סוככנתי לא כתיב
 אלא תסוככני ולבחר מה כתיב חיים
 וחסד עשית עמדי דא רוחא דחיי עשית
 עמדי כתיב ולא כתיב תעשה אלא
 הכי אמר חיים וחסד עשית עמדי בהאי
 עלמא דאתי חווא חיים אבל זפקודתך
 דאתזמין לפקדא בקרמית' שמרה רחוי'
 ורוא דמלה בל נפשיך דצדיקיא בניזון
 ושמדין תחות דרסיא דמלכא ואירי
 גשרא לון לאתבא לון לדוכתייהו דהא
 דכתיב ופקודתך שמרתי רוחי מאי
 ופקודתך כמה דאת אמר פקודתו יקח
 אחר פקודתו וראי מטרונתא דמלכא
 איהי שמרה רחוי איהי נטרת לה כגוונא
 דא שמרה נפשי כי חסיד אני שמרה דא
 מטרונתא דמלכא דאיהי נעדרו נפשי
 בנין כי חסיד אני ובכל אתר דכתי' סתם
 דא מטרונתא כדא ויקרא אל משרת
 ויאמר אם שמעו תשמעו בקול ה' וגו'
 בכה רבי פנחס ואמר ולא אמרית לך
 דשכנת יקבת לי נבובזן ומתנן זכאר
 חולקה דוכינא למחמי לך ושמענא דא
 אמר ליה כהווא זמנא תינרן ההוא
 גרם שאר גרמין דישתכחון מה יתעבד
 מנחון אמר ליה כלהו יתכלילו בחווא
 נביעו דהאי גרמא ויתכלילו בחדיר

ביופי של אדם הראשון כשנכנס בגן
 עדן שנא ונהגה ה' תמיד והשביע
 בצחצחות נפשך ועצמותיך
 יהלץ ו' והיית כגן רוה' אמר ר' לוי
 הנשמה בעורה במעלתה גיוונת באור
 של מעלה ומתלבשת בו וכשיכנס לגוף
 לעתיד לבוא באותו האור ממש יכנס
 ואז הגוף יאיר כזהר הרקיע הדא הד'
 והמשיכלים יזהירו כזהר הרקיע וישיגו
 בני אדם דעה שלמה שנא כי מלאה
 הארץ דעה אתה' כמים לים
 מכסים! מלאה ממה שאמר ונחך
 ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך זה
 אור של מעלה: ועצמותיך יהלץ זה
 פקדון הגוף: והיית כגן רוה'
 וכמוצא מים אשר לא יכזבו
 מימיו: וזה דעת הבריות ואז וידעו
 דעת הבריות שהנשמה הנכנסת בהם
 שהיא נשמת החיים נשמת התענוגים
 שהיא קבלה תענוגים מלמעלה ומענדת
 לגוף והכל תמהים בה ואומרים מה
 יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים זו
 היא הנשמה לעתיד לבוא: אמר רבי

יהודה באותו זמן עתיד הקבה לשמח
 עולמו ולשמח בבריותיו שנאמר ישמח
 ה' במעשיו ואז יהיה שחוק בעולם כרח
 שאין עכשיו דכתיב אז ימלא שחוק פיגו
 ההד ותאמר שרה צחוק עשה לי אלהים
 שאז עתידים בני אדם לומר שירדה
 שהוא עת שחוק ר' אבא אמר רזינים
 שישמח הקבה עם בריותיו לא היתה
 שמחה כמותה מיום שנברא העולם
 והצדיק הנשארים בירושלים לא ישובו
 עוד לעפרם דכתיב והיה הנשאר בציון
 והנותר בירושל' קדוש יאמר לו הנותר

ר' יהיא אמר תא חזי עדי שהגוף
 עומד בעולם הזה הוא
 חסר מן התשלום לאחר שהוא צדיק
 והולך בדרבי ישר ומת בישרו נקרא
 שרה בתשלמו הגיע לתחיית המתים
 הוא כדי שלא יאמר שאחר הוא שהחיה
 קבה לאחר שהוא חי ושמח עם השכינה
 ומעביר הקבה היגון מן העולם דכתיב
 בלע המת לנצח וגו' אזי נקרא יצחק
 בשביל הצחוק וחשמה שיהיה לצדיק
 לעתיד לבוא וגו' אמר ר' יוחנן מאי
 דכתיב שמש ירח עמד וזולה דזהרן
 גופא ונשמתא דקיימין באדרא קדישא
 עלאה דלעילא כדיוקנא דרחו קאים

בארעא

377

ומהדר גאונו ונפיק נשמתיו וזו ומתעכל
 ההוא תרודו ואשתאר הדו' גופא דאתבני
 תמן דליה כנהרא דשמש וכחור דרקיעא
 דכתי' והמשכילים יזהירו כוהר דרקיע
 וכדין כספא שלים גופא שלים שלימא
 בלא ערבוביא אחרניתא דאמר ר' יעקב
 גופא דנהיר ירמי קבה מלעילא דכתיב
 כי טל אורות טלך וכתי' הנה המטר טלך
 שלטלח וגו' וכדין יתקרון קדישי' עילאין
 דכתיב קדוש יאמר לו ודא הוא דאתקרי
 תחית המת' דכתרייתא ודא הוא כספא
 שלים גופא שלימא בתריית' ולא ישעמוק
 עוד טעמא דמותא דכתיב כי נשבעתי
 באם ה' :

אמר רבי יעקב עתידה בת קול
 להיות מתפוצצת בבתי קברו'
 ואמרת הקיעו ורבונו שוכני עפר ועתידי'
 להיות בטל של אור גדול של מעלה
 דכתיב כי טל אורות טלך וארץ רפאים
 תפיל י' חייו מתיד עכ' :

גם מצאנו בס' הזהר פ' חיי שורר
 דף קל' ר' יצחק פתח ואמר וישוב
 העפר אל הארץ כשהיה והרוח תשוב אל
 האלהים אשר נתנה תא חזי כד ברא
 קבה לאדם נטיל עפריה מאתר דבוקרשא
 ובכרה גופיה מארבע סטרין דעלמא
 דכלו י' חבו ליר' חילא לבתר אתרק
 עליה רוחא דחיי כדא יופח באפיו נשמת
 חיים וגו' לבתר קס וידע דאיהו מעילא
 ותתא וכדין אתדבק וידע חכמה עילאה
 כגונא דא כל בר נש דעלמא איהו כליל
 מעילא ותתא וכל אינון דידעין ל'
 לאתקדשא כהאי עלמא כדקא יאות כד
 אולידו בר משכין עיליר' רוח קדישא
 מאתר דכל קדושין נפקין מניה ואלין

בארעא והיא דיוקנא ממזונה הנאת
 נשמתא והיא עתידה להתלבש בהאי
 גרמא דאשתאר בארעא וארעא מתעכר
 מיניה וטפל טיניה לברא ודא רוחא
 דאתקרי קדושא וכד קיימא דיוקנא
 והיא דלעילא אתא בליל ירחא למנדא
 קמי מלאך קדישא בריך הוא דכתיב
 והיה כד' חדש בחדשו והוא מבשר ליה
 ואמר למועד אשוב אליך לחזוא זמן
 דעתיד לאחייא מתייא עד דאתפקדת
 להווא זמנא כמה דאתבשר דדא הד' וח'
 פקד את שרה כאשר אמר והוא יומא
 דחיי קבה בעובדו דדא הד' ישמח ה'
 במעשיו אמר ליהוד' אבא לימאלן
 מר על פרשתא לבתר אמר להון יאות
 לזמן למפתח פרשתא דא י' פתח ואמר
 ויהי אחרי הדברים האלה והאלהים נסח
 את אברהם וגו' הנא אית לאסתכלא
 חאי אומנא דאפיק כספא ממקורא
 דארעא מאי עביד בקדמיתא מעל ליר' **ליר'**
 כבוד דליק עד דנפיק מיניה כל זורמא
 דארעא והא אשתארת כספא אבל ל'
 כספא שלימתא לבתר מאי עביד מעיל
 ליה כנורא כדקמיימא ומפיק מימרה
 סטויפי כדא חנו סיגוס ממכף וכדין הוא
 כספא שלימתא בלא ערבוביא כך הבו
 מעילא חאי גופא תחת ארע' דמתרקב
 כוליה ונפיק מיניה כל זורמא בישא
 ואשתאר והוא תרוד רקב ואתבני גופא
 מניה עד כאן הוא גופא ולא שלי' לבתר
 והוא יומא רבה דכתיב והיה יום אחד
 יודע לה' לא יום ולא לילך מתשמרן
 כוליה בעפרא כדקמיימא מן קדם
 דחיליותקיפו דקבה הוד' וכאן במחלות
 עפר ובנקיקי דסלעים מפני פחד ה'

כאור שבעת הימים :

אמר ר' חזקיהו אי תימא דכל גופין דעלמ' יקובון ויתערון מעפרא

אינון גופין דאתגטיעו בנשמתא חדא מה תהא מינייהו אמר ר' יוסי אינון גופין דלא אצלחו הרי אינון כלא דהו כמה דהו עץ יבש בהאי עלמא הכי נמי כדהו זמנא וגופא בתראה דאתגטע ואצלח ונטל שרשוי כדקא יאות יקום עליה כתיב והיה כעץ שתול על מים וגו' והיה עליו רענן וגו' דעבר גיבין ונטע שרשין ואצלח כדקא יאות ועל הווא גופא קדמא דלא זכה ולא אצלח כתיב והיה כעדרה בערבה ולא יראה כי יבוא טוב וגו' כי יבוא טוב דא תחיית המתים ויתגהיר הווא גורא דזמין לאגורא להו לצדיקיא וחווא בניז קמיה מיומא דאתברי עלמא דכתיב וירא אלהים את האור כי טוב וגו' וכדין זמין קבא לאחויא מיתייא דכתיב וזרח לכם יראי שמי שמש צדקה וגו' וכדין יתגבר טוב בעלמא והווא דאתקרי רע יתפטר מעלמא כדאמרן וכדין אינון גופין קדמאי להו כלא

אמר ר' יעקב זמין קבא לארקא עלייהו על אינון גופין רוחין אחרנין ואי זכאן בהן יקמוק בעלמא כדקא יאות ואי לאו יהו קטמא תחות גליהון דצדיקי דכתיב ורבים טישני אדמת עפר יקצו וגו' וכלא אתקס ואתעד קמי קבא וכדלו בסניינא הו כדא המוציא במספר צבאם וגו' תא חוי הא אתמר כל אנון מתין דבארע' דישראל יקמוק בקרמיתא בניז דקבא יתער עלייהו ויקים לון עלייהו כתיב יתנו

מתוך

אקרין בניז להכח בניז דגופא אתעביד בקדושא כדקא יאות הכי נמי יתבין ליה רוחא באתר עליה קדישא כדקא חוי ווא אתמר תא חוי בשעתא דזמין בר נש למירוב חושבן עובדיו עד לא יפוק מעלמא הווא יומא יומא דחושבן איהו דגופא ונשמתא יהוי חושבנא לכתר נשמתא אחפרא מניה וגופא תב לארעא וכלא תב לאתריה דאתנסיב מתמן ווא אוקמוהו עד זמנא דקבא זמין לאחויא מיתייא כלא בניז קמיה :

והרוא גופא כמש והווא נשמתא ממש זמין קבא לאתבא לעלמא כמלקדמין ולהתא אנפי עלמ' חוד יחוי מתין ככלתי יקמוק ותייא נשמתא ממש בניזא קמי קבא ותבת לאתרא כפום ארחה ולזמנא דזמין קבא לאחויא מיתייא זמין איהו לארקא טלא מריש עליהו ובהווא טלא יקמוק כלא מעפרא הוד כי טל אורות טלך מאי טל אורות אורות ממש מאינון בהורין דלעילא דבהון זמין לארקא חוין לעלמא בניז דאילנא דחיי יריק חוין דלא פסקין לעלמין דהא השתא פסקין בניז דהא חיוויא בישא שלטח ואיתכסייא סיהרא ובינין כך כב יבול פסקין מימיו וחיון לא שלטן בעלמא כדקא יאות ובהווא זמנא הווא יצר הרע דאיררו חיוויא בישא יסתלק מעלמא ויעבד ליה קבא כמרה דאתמר ויאת רוח הטומאה אעביד מן הארץ ולבתר דאיהו יתעבר מעלמא סיהרא לא אתכסייא ונהרא דנדיד ונפיק לא יפסקין סמכוטיו וכדין כתיב והיה אור הלכנו כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים

מתוך אלף אינון די בארעא דישראל
 נבלתי יקומון אלף אינון רבנו ארעא
 אחרנין דלא כתיב בהו תחיה לא קימה
 דהא רוחא דחיי לא תשרי אלא בארעא
 קדישא דישראל ובנין כך כתיב ברו
 יחיו מתוך מאינון דלבר יתברי גופא
 דילהון ויקיימון גופא בלא רוחא ולבתר
 יתגלגלון תחות עפרא עד דימטון לאי
 ותמן יקבלון נשמתא ולא ברשו אחרא
 בנין דיתקיימון בעלמא כדקא חזי :
 הרן מור כל ענין **מלך** כדע' פישגורי
 גם שרנשמה אינה שורר בעת
 התחיה כי אם על **המלך הממונה** גם כי
 הקב"ה מוריד טל אידיו על עמו ועבדיו
 על אותם היסודות בעצמם באופן מתים
 יחיה אל ברוב חסדו ברוך עדי עד שם
 תחלתו אלה שלש עשרה רס עיקרי
 תורת משה אמת וכבואתו :

מתוך אלף אינון די בארעא דישראל
 נבלתי יקומון אלף אינון רבנו ארעא
 אחרנין דלא כתיב בהו תחיה לא קימה
 דהא רוחא דחיי לא תשרי אלא בארעא
 קדישא דישראל ובנין כך כתיב ברו
 יחיו מתוך מאינון דלבר יתברי גופא
 דילהון ויקיימון גופא בלא רוחא ולבתר
 יתגלגלון תחות עפרא עד דימטון לאי
 ותמן יקבלון נשמתא ולא ברשו אחרא
 בנין דיתקיימון בעלמא כדקא חזי :
 הרן מור כל ענין **מלך** כדע' פישגורי
 גם שרנשמה אינה שורר בעת
 התחיה כי אם על **המלך הממונה** גם כי
 הקב"ה מוריד טל אידיו על עמו ועבדיו
 על אותם היסודות בעצמם באופן מתים
 יחיה אל ברוב חסדו ברוך עדי עד שם
 תחלתו אלה שלש עשרה רס עיקרי
 תורת משה אמת וכבואתו :

מתוך אלף אינון די בארעא דישראל
 נבלתי יקומון אלף אינון רבנו ארעא
 אחרנין דלא כתיב בהו תחיה לא קימה
 דהא רוחא דחיי לא תשרי אלא בארעא
 קדישא דישראל ובנין כך כתיב ברו
 יחיו מתוך מאינון דלבר יתברי גופא
 דילהון ויקיימון גופא בלא רוחא ולבתר
 יתגלגלון תחות עפרא עד דימטון לאי
 ותמן יקבלון נשמתא ולא ברשו אחרא
 בנין דיתקיימון בעלמא כדקא חזי :
 הרן מור כל ענין **מלך** כדע' פישגורי
 גם שרנשמה אינה שורר בעת
 התחיה כי אם על **המלך הממונה** גם כי
 הקב"ה מוריד טל אידיו על עמו ועבדיו
 על אותם היסודות בעצמם באופן מתים
 יחיה אל ברוב חסדו ברוך עדי עד שם
 תחלתו אלה שלש עשרה רס עיקרי
 תורת משה אמת וכבואתו :

דרוש ששה עשר

אקדם ה' אכף לאלהי מרום מרומים
 ישכון אשר עזרני לבאר השלש עשרה
 עיקרי דת שצריך הישראלי לראמין
 בהם ואף על פי שנראה כי הכל רס
 עיקר אחד או על הרוב הם שלש' כדעת
 חז"ל אלבנו ז"ל תלא המרת מציאות ה'
 השגחתו ותורה מן השמים וזר רמו

משפטו את ה'

ויש לדקדק מה ראו על כנח זמח
דגיע אליהם להראות זר
המספר לר' אבהו ולא פחת ולא יתר
מזח המנין * גם למה היה אפרסמון
כה שייכות יש לפעולותיו רשבות עם
האפרסמון * ועוד קשה יותר מכולם
במה שאמר ואני אמרתי לריק יגעתו וגו'
שנרא' שהיה בלתי מאמין בשקר הנצחי
של העולם וזהו זר מאד להאמין :

אמנם

להיות אמת שאין השם ית'
חפץ בחקירת ודריש' האדם
כי אז אם יאמין במציאות השם יתב' או
בהשגחתו ויכלתו וכיוצא שקילא שיבות'
ושלייא אחיזי מי האיש אשר יראת
אור נגה עליו וילך באישון לילה ואפלה
ככה יקרה לאיש החוקר והשיג ידעת
השם ית' והשגחתו מכה מופת החקירה
אין ראוי להחזיק לו טובת על ריותו
קיים באמונתו וידיעתו שאם לא יעשה
כן הוא סכל ופתי :

ולכן

אברהם אבינו ע"ה וכל הדומה
לו שרשם חכמים מחוכמים
ומכירים ומשיגים אלהותו יתב' על דרך
החקירה שהוא מחוייב המציאות וסבת
כל הסבות ועלת כל העלות ממציא
מצואים מאין ואפס משמרת מתווה
מחלש ומשיגים זה בדרך חקירה ומופת
ולכן אין להחזיק להם טובה על זה כי
חייב אדם להיות מודה על האמת בעל
כרחו אחר שחקרו ודרשו : וכזה יובן
מה שאמרו רז"ל במדרש רבנו בפסוק
ואלה תולדות יצחק וגו' ה"ל :

ואלה

תולדות יצחק
אברהם עטרת
זקנים

שלו היה עושה רושם בעמלק ועכו כמו
החרב רוממות אל כגרוכס וחרב פיפיות
וגו' באופן שראו כל העולם השגחתו ית'
זה הניעו ליתרו לבוא לחכות תחת כנפי
השכינה * ויש מי שאומר מתן תורה
מן השמים העיקר הזה הניעו לבוא כי
פה כלול כל ג' עיקרים באופן שלפי
סברת אלו המפרשים ז"ל שפירשו זר
המאמר טובים כי שם עיקר לא יצדק
כי אם באלו השלשה אמנם העשרת
אחרים הם שרשים ושדינים משתדנים
ומסתעפים מהם כי תחת עיקר מציאות
ה' שם נכנס קדמותו ואחדותו גם אינו
גוף ולא כח בגוף גם תחת השגחתו שם
נכנס שר ועונש וכיאת משיחנו ותחיית
המתים ותחת עיקר תורה מן רשמים
שם נכנס נבואה וכבואת מרעה גם לא
יחליף האל ולא ימיר דתו והתור' נצחית
כהול וכיוצא בזה * גם עקביא בן
מהר"ל רמז זה (הסתכל בג' דברים
ואי אתה בא לידי עבירה כמו שביארתי
אותו במקומו זהו לפי סברתם :

האמנם מציאתי אין לי בדברי חז"ל
לקיים סברת אנשי הגדול
הרמבם ז"ל שרוא מונח אותם לשלש
עשרה עיקרים מנופים בשלש עשרה
נפה אף על פי שאין שם ראייה לדבר
דמו לדבר במאמר ר' אבהו ברבנא הו"ל :

כדומך

ליה שלש
עשרה נהרי אפרסמון אמך
לדין אליו דמאן אמרו לו
דיודך אמר כל אליו דאבהו
וגאני אמרתי לריק יגעתו
לתוהו והבל כחיכליתי אכן

381

זקני בני בני האבות עטרה
 לבנים והבנים עטרה לאבו
 האבות עטרה לבנים שנאמר
 ותפארה בני אבותם הבנים
 עטרה לאבות דכתיב עטרת
 זקנים בני בנים ר' שמואל
 בר רב יצחק אברהם לא
 ניצל מבכשן ראש אל
 בזכותו של יעקב משל לא
 שהיה לו דין לפני השלטון
 ויצא דינו מלפני השלטון
 לישרף וצפה אותו השלטון
 באסטרוולוגיא שלו שהוא
 עתיד להוליד בת והיא נשאת
 למלך אמר כדאי הוא להנצל
 בזכות בתו שהוא עתיד
 להוליד והיא נשאת למלך
 כך אברהם יצא דינו מלפני
 נמרוד לישרף וצפה הקבה
 שיעקב עתיד לעמוד ממנו
 אמר כדאי הוא אברהם
 להנצל בזכותו של יעקב
 ההדלקן בה אמר ה' א בית
 יעקב אשר פדה את אברהם
 יעקב פדה את אברהם
 עבלה:

לקח ברה"פך הפסוק גם לא לקח סוד
 כונת דרושו גם מה צורך להאריך
 בלשונו האבות עטרה לבנים והבנים
 עטרה לאבות ואור כך חזר ואמר פעם
 אחרת ראבות עטרה לבנים דכתיב
 עטרת זקנים וגו' והבנים עטרה לאבות
 דכתיב ותפארת בני אבותם מה צורך
 לעשות גמרא ופירוש היה די באומר
 האבות עטרה לבנים דכתיב ותפארת
 בנים וגו' והבנים עטרה לאבות דכתיב
 עטרת זקנים בני בנים אבל הקדמ'
 דא' היא כפול ומכופלת ולא לחנם אמרו
 דז' כי כל דבריהם מיוסדים על אדני
 פז' לומר דברי' מיותרים לגמרי לכאורה
 ונוסף גם הוא החוט המשוש איך
 יתכן שלא ניצל אברהם כי
 אם בזכות יעקב ואיה איפה זכיות ומצו'
 אברהם אבינו ע"ה שכן ג' שנים רחיק
 את כורא ומי רודיע ופרס מציותו
 יתב' אלא הוא ומצונו שעטרה אברהם
 אבינו ז' את התורה כולל עד שלא
 נתנה שנאמר יעקב אשר שמע
 אברהם בקולי וישמו משמרתו
 מצותי חוקתי ותורותי:

ואחז' ששבר אפילו עירובי תבשילין
 וכל זה איננו שיה לו בדלו ברו כר' אהים
 שופטים בארץ כמרגלית טובה אשר
 היתה בצוארו מכה גלגל חמר וולתי
 זכות יעקב היא שעמדה לו דבר קשר
 להאמין חס ושלום ואין ספק כי כל
 דבריהם האמת והצדק גם יש' לראות
 מה היא כונת המשל שהרי בלא זר
 מובן גם למה המשיל זה לכת ותשש
 כחו בנקבה תסוכב גבר בעלמה על מה
 ועל מה ובעלמה ולא המשילו לבן שהיה
 אהוב

יש' להקשות ראשון הואיל וכוונת
 דרושו לומר שהבנים עטרה
 לאבות שכן מצונו שיעקב פדה את
 אברהם אם כן היה לו לקחת כזה האופן
 הבנים עטרה לאבות וראבות עטרה
 לבנים זאת ועוד שחיה לוקח סוד
 הכתוב עטרת זקני בני בנים הרי הבנים
 עטרה לאבות ותפארת בני אבותם
 הרי האבות עטרה לבנים אם כן למה

והיה למלך - גם מנא תיתי שהפסוק
 שלכן כה אמר ה' אל בית יעקב והיא
 רמוז שניצול בזכות יעקב :
ראמנם חזל הרגישו בפסוק ואלה
 תולדות יצחק וגו' שמאחר
 שבא לספר תולדותיו הבנים בניו אם כן
 חזל ואלה תולדות יצחק בן אברהם
 יעקב ועשו ואיך אמר אברהם הוליד את
 יצחק ועוד שהוא מיותר חציו הואיל
 וכתב שיצחק בן אברהם פשיטאברה'
 הוליד את יצחק - גם מה צורך לומר
 אפילו זה כי יצחק בן אברהם ומי לא
 ידע בכל אלה והרי כל הפרש' שלמעלה
 מדבר בזה אם כן מה צורך להזכיר שם
 אביו :
לזה אמרו חזל שאין הכוונת כמו
 שאנו מבינים מפשט הפסוק
 לכאורה רק בא ללמדנו אף על פי שיש
 בנים שמתעשרים ומתפארים עצמם
 ביחס וגדולת אבותם ואצל האמת אין
 זה עטרה להם לא כתנאי שילכו בדרכי
 אבותם הקדושים אשר בארץ החי' המה
 כמו שצוה המלך דוד ע"ה את שלמה בנו
 לאמר ר' שיעשה מעשה באופן שיאמר
 לעם שהוא בן דוד דומה בדומה באופן
 שצריך שילך בעקבי אבותיו ואז יהיה
 עטרה לראשו שאם לא כן אדרבא נגע
 וקלון ימצא כי תחת יופי וכבודו בקלון
 המיר וכמעשה דריש פרק ה' מנחות אי
 בר אוריין הוא יאי ויאי ואי בר אבהן
 הוא ולא בר אוריין אישא תכליה - וגם
 לאבות יש חרפה גדולה שיאמרו כל
 העם אשר בשערי והזקנים עדים יעידון
 יגידון ארור שזה ילד ארור שזה גדל
 ובתור לאומרו :

והיה למלך - גם מנא תיתי שהפסוק
 שלכן כה אמר ה' אל בית יעקב והיא
 רמוז שניצול בזכות יעקב :
ראמנם חזל הרגישו בפסוק ואלה
 תולדות יצחק וגו' שמאחר
 שבא לספר תולדותיו הבנים בניו אם כן
 חזל ואלה תולדות יצחק בן אברהם
 יעקב ועשו ואיך אמר אברהם הוליד את
 יצחק ועוד שהוא מיותר חציו הואיל
 וכתב שיצחק בן אברהם פשיטאברה'
 הוליד את יצחק - גם מה צורך לומר
 אפילו זה כי יצחק בן אברהם ומי לא
 ידע בכל אלה והרי כל הפרש' שלמעלה
 מדבר בזה אם כן מה צורך להזכיר שם
 אביו :
לזה אמרו חזל שאין הכוונת כמו
 שאנו מבינים מפשט הפסוק
 לכאורה רק בא ללמדנו אף על פי שיש
 בנים שמתעשרים ומתפארים עצמם
 ביחס וגדולת אבותם ואצל האמת אין
 זה עטרה להם לא כתנאי שילכו בדרכי
 אבותם הקדושים אשר בארץ החי' המה
 כמו שצוה המלך דוד ע"ה את שלמה בנו
 לאמר ר' שיעשה מעשה באופן שיאמר
 לעם שהוא בן דוד דומה בדומה באופן
 שצריך שילך בעקבי אבותיו ואז יהיה
 עטרה לראשו שאם לא כן אדרבא נגע
 וקלון ימצא כי תחת יופי וכבודו בקלון
 המיר וכמעשה דריש פרק ה' מנחות אי
 בר אוריין הוא יאי ויאי ואי בר אבהן
 הוא ולא בר אוריין אישא תכליה - וגם
 לאבות יש חרפה גדולה שיאמרו כל
 העם אשר בשערי והזקנים עדים יעידון
 יגידון ארור שזה ילד ארור שזה גדל
 ובתור לאומרו :

והיה למלך - גם מנא תיתי שהפסוק
 שלכן כה אמר ה' אל בית יעקב והיא
 רמוז שניצול בזכות יעקב :
ראמנם חזל הרגישו בפסוק ואלה
 תולדות יצחק וגו' שמאחר
 שבא לספר תולדותיו הבנים בניו אם כן
 חזל ואלה תולדות יצחק בן אברהם
 יעקב ועשו ואיך אמר אברהם הוליד את
 יצחק ועוד שהוא מיותר חציו הואיל
 וכתב שיצחק בן אברהם פשיטאברה'
 הוליד את יצחק - גם מה צורך לומר
 אפילו זה כי יצחק בן אברהם ומי לא
 ידע בכל אלה והרי כל הפרש' שלמעלה
 מדבר בזה אם כן מה צורך להזכיר שם
 אביו :
לזה אמרו חזל שאין הכוונת כמו
 שאנו מבינים מפשט הפסוק
 לכאורה רק בא ללמדנו אף על פי שיש
 בנים שמתעשרים ומתפארים עצמם
 ביחס וגדולת אבותם ואצל האמת אין
 זה עטרה להם לא כתנאי שילכו בדרכי
 אבותם הקדושים אשר בארץ החי' המה
 כמו שצוה המלך דוד ע"ה את שלמה בנו
 לאמר ר' שיעשה מעשה באופן שיאמר
 לעם שהוא בן דוד דומה בדומה באופן
 שצריך שילך בעקבי אבותיו ואז יהיה
 עטרה לראשו שאם לא כן אדרבא נגע
 וקלון ימצא כי תחת יופי וכבודו בקלון
 המיר וכמעשה דריש פרק ה' מנחות אי
 בר אוריין הוא יאי ויאי ואי בר אבהן
 הוא ולא בר אוריין אישא תכליה - וגם
 לאבות יש חרפה גדולה שיאמרו כל
 העם אשר בשערי והזקנים עדים יעידון
 יגידון ארור שזה ילד ארור שזה גדל
 ובתור לאומרו :

והיה למלך - גם מנא תיתי שהפסוק
 שלכן כה אמר ה' אל בית יעקב והיא
 רמוז שניצול בזכות יעקב :
ראמנם חזל הרגישו בפסוק ואלה
 תולדות יצחק וגו' שמאחר
 שבא לספר תולדותיו הבנים בניו אם כן
 חזל ואלה תולדות יצחק בן אברהם
 יעקב ועשו ואיך אמר אברהם הוליד את
 יצחק ועוד שהוא מיותר חציו הואיל
 וכתב שיצחק בן אברהם פשיטאברה'
 הוליד את יצחק - גם מה צורך לומר
 אפילו זה כי יצחק בן אברהם ומי לא
 ידע בכל אלה והרי כל הפרש' שלמעלה
 מדבר בזה אם כן מה צורך להזכיר שם
 אביו :
לזה אמרו חזל שאין הכוונת כמו
 שאנו מבינים מפשט הפסוק
 לכאורה רק בא ללמדנו אף על פי שיש
 בנים שמתעשרים ומתפארים עצמם
 ביחס וגדולת אבותם ואצל האמת אין
 זה עטרה להם לא כתנאי שילכו בדרכי
 אבותם הקדושים אשר בארץ החי' המה
 כמו שצוה המלך דוד ע"ה את שלמה בנו
 לאמר ר' שיעשה מעשה באופן שיאמר
 לעם שהוא בן דוד דומה בדומה באופן
 שצריך שילך בעקבי אבותיו ואז יהיה
 עטרה לראשו שאם לא כן אדרבא נגע
 וקלון ימצא כי תחת יופי וכבודו בקלון
 המיר וכמעשה דריש פרק ה' מנחות אי
 בר אוריין הוא יאי ויאי ואי בר אבהן
 הוא ולא בר אוריין אישא תכליה - וגם
 לאבות יש חרפה גדולה שיאמרו כל
 העם אשר בשערי והזקנים עדים יעידון
 יגידון ארור שזה ילד ארור שזה גדל
 ובתור לאומרו :

לכנים וגו' והבאת ראש מפסוק עטרת
זקנים בני בנים ולא עיינת ודקדקת
למה נקט קרא בני בנים ולא נקט בני
ולפי סברתך כך היה לו לומר עטרת
זקנים בנים ולא בני בנים לזה בא
לחלוק עמו וזהו אומרו רבי שמואל בר
יצחק אמר שנראה שחולק ולא קאמר
אמר ר' שמואל שאז היה בא לפרש

וכונתו לומר שיעקב שהוא בן בנו של
אברהם זה הוא עטרה לזקנו ולזה אמר
עטרת זקנים בני בנים ולא קאמ' בני
וזהו שאמר אברהם לא ניצול מבכשן
האש אלא בזכותו של יעקב ועם זה
הפירוש יאמר הכתוב בזה האופן אלה
התולדות של יצחק בן אברהם שהוא
יעקב לבד שנקרא תולדה דודע פסול
לא אקרי זרע וכמו שאמרו שהותמים
ועקדת יצחק היום לזרע יעקב תזכור הם
טועים דזרע פסול לא אקרי זרע וכמו
שאמרו כי ביצחק יקר' לך זרע' ביצחק
ולא כל יצחק אם כן אלה התולדות שהם
בית יעקב מאמינים בעיקרי ויסודי הדת
היא סבה שאברהם וזליד את יצחק כל'
ניצול בזכות יעקב דאם לא כן היד
נשרף ולא היה מוליד את יצחק לפי
שלא היה לנו להחזיק טוב' לאברהם על
הכרתו להקבת על דרך חקירה ודרישה
וכמו שאזל בפ' נח שהיה מתוכח עם
גמרוד ואמר לו גמרוד נסגוד לגורא אמ'
למה אברהם נסגוד למיא דמכנין גורא
אמר למה נסגוד למיא אל אברהם אכ'
נסגוד לענבא דטעין מיא סוף דבר היה
חוקר בנמצאים כולם מן המסובב אל
רססבא עד שבא לכלל ידיעת סבת
הסבות ישתבח היוצר מבורד היוצרים

אם כן מאחר שמה שהשיג הוא מכה
מופת וחקירה אין להחזיק לו טובה על
זה שהוא קיים באמונתו שאם לא יעשה
כן הוא סכל ולכן אברהם וכיוצ' בו שהם
חכמים ומשיגים לאתו ית' עד החקירה
כי הוא מזהיב המציאות וסבת הסבות
כולם אין להחזיק להם טובה על זה כי
חייב כל אדם להיות מודה על האמת
בעל כרחו אחר שחקרו ודרשו וזהו לעד
מה שאמ' הכתו' הנדה זאת חקירתה
כן היא שמענה ואתה דע לך
ידוע שמתל' שמיעה תלקח בתורתנו
הקדוש' על האמנה מלשון בעשה ונשמע
וכיוצא לזה אמר אליפו הנה זאת רל'
הדרוש של ההשגחה כבר חקרנו ודרשנו
והשגנו האמת על בוריו והו' שאמר כן
היא עד כן דברת רל' אמת היא אמנם
עתה אתה בני שמע בקולי איעצך ויהי
אלהים עמך יאמר די לצרותיך ירום
לנחמך נחמה גמורה' ולזה זה הדרוש
או זאת הפנה שמענה בקבלה ואתה אם
תרצה אחר כך בינך לבינך לידע אותה
בחקירה דע' לך ויש ואתה דע לך בינך
לבינך וזה רמז במלת לך גם במלת דע
שמורה לשון ידיעה וחקירה אבל צריך
שמקדם קרמאת תקבל הדבר בקבלה
ובאמונה :

נפקא מינה כי אברהם אינו עו'
אף על פי שהפילו גמרוד
לתוך כבשן האש לא עשה אברהם כוח
לפנים מן השורה כי מה לעשות שאם
זו היה נמשך אחר עבודת אלילים היה
מודה על דבר שלא היה מאמין שיהי
מכה וחקירתו היה ידוע שאין לו רגלים
והיה שם חשך לאור ואור לחשך וכמצא
בט א I 49 טו

בראותי כי מלת לכן היא מלה קשורה
 על מה שלמעלה ומה שמיים עתה הוא
 לספר חטאתם כמש' נחטאי אדם כדבר
 וגו' לכן להיוותם חוטאי' ונחטאי' אמר
 בתאמר ה' אל' בית יעקב אשר פדה את
 אברהם יד' אמ' לבני יעקב אשר בזכותו
 נציל אברה' כמש' במאמר שנהיות כפי
 הולמים בדרך ישרה אז ישמעאל וכו'
 לא ישא' להם כח להתישבותו של מעלה
 לזה אמר להם מאחר שלא ניצול אברהם
 כי אם בזכות בני יעקב אם כן לא יבוש
 יעקב ולא עתה פניו וחוורו וכפל הכתוב
 ב' פעמים והיה די באחד כי מהבושר
 במשך הלבנת פנים ולמה כפל' גם
 יש' לדקדק כי לברך קראוהו בשם יעקב
 אדרב' כיון שמזכירו לטוב שפדה את
 אברהם הזה לו לומר שם ישראל שמורה
 על רשאלמות ולא יעקב לטון עוקבה :
האמנם נראה לעד כי ה' שאל
 יחטאו ישראל יש ליעקב
 אביהם כ' נושתי מפעולתם' הא' כי
 הוא אביהם והאדם אשר יחטאו בניו
 ימשך לו נושה ממנו ואפילו לאחרי
 מיתה אם כן אם ישראל יחטאו יתבייש
 יעקב' גם כן ימשך לו נושה אחרת
 גדולה מזאת כי לא ניצול אברהם כי אם
 בזכות יעקב שמטתו של ימיה ובניו
 הולכים בדרך ישרה שיבור לו האדם
 דרך ה' ואז מוספים כח ואומץ ישראל
 כב יכול למעלה ואם הו' ישראל מכעים'
 להקבה אזי כול האויב ויש לו כח להחיל'
 כס ובזרח כס יוכל מתישים כחו של
 הקבה אם כן מלבד הכושה שיש ליעקב
 שהם בניו יתבייש מעד אחר כי אברהם
 לא ניצול אלא בזכות יעקב שמטתו
 טלמה

שחו בא לכלל הוללות וכפלות ולכן אין
 להחזיק לו טובה על זה וכן יצחק אבינו
 ע"ה שהיה חכם והכיר אלהותו ית' בדרך
 חקירה ורישה וכן יעקב מצד עצמו
 שהכיר להקבה מצד חכמתו וחקירתו
 אין להחזיק לו טובה :
אמנם היא שעמד לאברהם להצילו
 הזכות של יעקב שדוריד
 והנהיג אנשי ביתו באמונתו עד שהיתה
 שלמה מטתו עם היות שלא היו יכולים
 להשיג זה בדרך חקירה כי לא רבים
 יחכמו והוא השתדל השתדלות נמרץ
 להקק אמונתו בלבם כמש' הו' על פסוק
 ויקרא יעקב אל בניו אמר להם שמעו
 יש בלבכם מחלוקת על הקבה אל שמע
 ישראל וגו' באופן שעד יום מותו
 השתדל בכל עניו ותעצמות על הדבר
 הזה ורצו עיניו ולבו שם כל רימים
 להדריכם באמונתו עם היות שלא הו'
 בשיגים זה בדרך חקירה'
ודרו שאמר כשם שאין בלבך
 מחלוקת על הקבה כי אתה
 מוכרח על כך מצד חקירתך ודרישתך
 כך אנו עם היות שאין אנו משיגים דר'
 מצד החקירה מכל מקום אין בלבנו
 מחלוקת עליו על הקבה מצד האמונה
 באופן שמיטם והלאה הוכנו והזמנו כל
 בנת ישראל להיות בהם אמונה וכמו
 שאמרה תורה עליהם עד שקבלו התורה
 להיותם מאמינים בני מאמינים'
 והפסוקים במקומם ביארתים דייטב
לכן כה אמר ה' אל' בית יעקב
אשר פדה את אברהם וגו'
 ונתן רוב המפרשים ה' פירשו הפסוק שעל
 צדקת ישראל דמכות מדבר ולעז

387

שלמה ועתה יוצאים מדרך האמת הו
 אם כן במשך לו בושח גדולה מלבד
 האחרת והו שאמר לכן מה אמר ה' אל
 בית יעקב להיות עושים כן בח אמר ה'
 ל בית יעקב אשר פדה את אברהם י'
 לא מבעיא שבשם ישראל שאז היה שלם
 בתכלית שהוצילו אלא גאפילו כהיות
 שמו יעקב הוצילו כי הואיל ויש לו ג
 שבשם יה ראוי להציל את אברהם לכן
 אמר להם עתה כי בהיותם חוטאים לא
 עתה יבוש יעקב י' אפילו עתה שהוא
 מת לא יבושו פניו בתמיהא כי גאצל
 האמת יעקב אבינו לא מת והרי הוא חיו
 וקיים אם כן ימשך לו הו קלוק מכס
 בשמעו שמתעלה לא טובה מבניו ג
 כן ולא עתה פניו יחזורו מלבד שאתם
 בניו יגיע לו בושח מכס כאב מבן הו
 לא עתה פניו יחזורו בתמיהא כי ג
 ניצל אברהם אבינו עה רוא בשביל
 שאתם תהיו שלמים וטובים וברא
 מזכי אבא ועתה אתם ברופך נמצא
 שאתם מוליכנים פניו שנמצא שקרן הו
 כי בראותו יעקב מעשה ידיו בקרבול
 שיהיו כולם יודעי תורה שהיא חקוקה
 בידי השם יתב' כב ימל ויקדישו שמי
 בעולם אם כן יאמר יעקב אם אברהם
 יורד לכבשן האש הוא מפני ישמעל ומה
 כי הם מתישים כחו של מעלה הר בני
 שיעשו באופן שלא י' שלא יחלישו כח
 כי אם יספרו כח וחנן ואומץ כי הם יעשו
 הטוב והישר ואז אין אדם בארץ שיוכל
 להרע להם נמצ' שמוספים כי כח ואומץ
 להקבה והו שאמר כי בראותו ילדיו
 מעשה ידי בקרב כל א' וא' אכ' והקדישו
 את קדוש יעקב ואת אלוהי ישראל יעריצו

ויוספירו לו כח ולא די זה כי אם מפל
 האומות יבואו ללמוד תורה כי בראותם
 ישראל בעבור שומרים התורה והמצוות
 הם במעלה גדולה אם כן גם אנחנו
 נעשה כמו הם וכשמור התורה כמעשה
 ארץ מצרים כי להיותם רואים ערב רב
 שבני ישראל בעבור חנותם דבקי בשם
 ית' עלו במעלה חמה אמרו נעש' כמוהם
 "כן בזמן מרחכי ואסתר וריבים מעמי
 הארץ מתייהדים אכן לזה אמר יעקב
 בהיות שבני הלכים בדרך אמת יהיו
 לעולם במעלה וכוה יעשו גם המר
 בערפה רצוני לומר כל העמים הרינו
 שאמר וידעו תועי רוח שהם אומי' דברי'
 אשר לא כן אז ידעו כינת' גם כן רוגנים
 שרם אותם שבורחים מללמוד שום
 דבר כמותרנו באהליכם ילמדו לקח
 וידעו התור והמצו' וכוה יתקדש שכורכי
 הכל אכ' אם פדה את אברהם עם היות
 שיצ' מחלציו ישמעל ועשו מיצחק ותישו
 ויחלישו שמו בעולם הוא בעבור יעקב
 שיוצאים ממנו שבטי יח גאיש לא
 יעמוד בפניהם ולא ירים אש את ידו
 כנגדם לא אדרבא בעדקתם ובחסידותם
 כשמרים ותורה והמצוה הם מקדישים
 שמו בעולם כי כולם יקראו בשם ה'
 וכוה נפרה ואם עתה הלכים בדרך לא
 טובה נמצא שמלביני' פני יעקב אביהם
 אם כן הוי בנים סוררים ונו'
 כמשל' לאחד שהיה לו דין וגו' יש
 לדקדק כי המשל אינו דומ'
 לנמשל כי במשל אותו שדנו בשופר
 צפה שעתיד להוליד בת ואילו כנמשל
 דהוא שיצא דינו לישרף לפני במרת
 והשם ית' שהצילו שצפה שיהלוד ליעקב'

382

אבל בזה יש תמוהא גדולה כי
 הואיל שהשם ית' יודע כי יצא
 ממנו יעקב ובניו ולא יניחו את ישמעאל
 להתיש כהו כי הם ילכו בדרך ישרה ואז
 ישמעאל אין לו כח אם כן למה נמסר
 דינו לשריפוז ביד נמרוד לזה בא לעד
 המשל לתרץ זה משל לאחד שהיה עומד
 לפני שלטון יצא דינו מלפני שלטון והי'
 די באומר מלפניו. האמנם הכונה היא
 שהיה איש אחד לפני שלטון והוא תוכן
 גדול וראה שעם היותו בן מות עם כל
 זה היה עתיד להוליד בת ותהיה אשת
 מלך ושלטון אחד שהיה שם לא היה
 יודע האצטרולוגיאה לזה היה מחייב
 אותו לראותו כי בן מות הוא. אז עברו
 אותו השלטון ר' התוכן הגדול ואמר לא
 יומת לסכת מה שראה. ככה מעשה
 אברהם אבינו ע"ה הנה ראה אותו השם
 ית' שהוא הצופה והשלטון אשר אין
 ערוך אליו והיה עומד אברהם ונידון
 לפניו. כשרצה נמרוד הרשע להפילו
 בכבשן האש אז אמר השם יתברך אני
 צופר ומביט כי עתיד ליצא מזה בת
 והיא כנסת ישראל ואז במעמד הר סיני
 תדווג עם מלך מלכי המלכים הקב"ח
 ראוי להצילו מיד נמרוד והצילו. אם כן
 נמרוד ממנו ומאליו היה עושה לאברהם
 רעה כמו אותו השלטון הקטן והשם ית'
 רצצילו מידו. ולזה כיון לעד מרד
 שא"ז שפדאו מצער גדול כנים. ויש
 להקשות הי"ך רמזו בפסוק שאברהם
 רזיה לו ליצאת ממנו השבטים שי"אמר
 והיינו דכתיב ולכאורה לא היו דברים
 מעולם. ועוד מאחר שהמקשה לא
 הקשה כי אם היכן מצאו שפדאו אם כן
 והיונו

נ"ס יש לדקד' ביתור השלטון נידון מלפני
 שלטון ויצא לפני שלטון צפרה אותו
 השלטון לימא ויצא דינו מלפניו. ועוד
 אין דנו לשרפה ולמה צפה אה"כ ולא
 קודם שידון אותו בשרפה:
והנראה לתרץ כי בע"ה הרגיש
 בכתוב אשר פדה את
 אברהם שהוא מיותר כמ"ש ועוד שהל"ל
 כה אמר ה' אשר פדה את אברהם אל
 בית יעקב ולא לומר בהפך לזה צפרה
 לומר בע"ה כי אשר פדה את אברהם
 חזר ליעקב והכונה כי הנה ראה השם
 ית' הפרי הרע שיצא מאברהם ורמז
 ישמעאל וכן יצא מיצחק עשו ואלו רז"ס
 עתידיים להתיש כהו של הקב"ה כב יכול
 כי בהלחמם עם ישראל ויהיו נוצחים
 אותם אז מתישים כח של מעלה שנרא'
 כי אין לו כח להציאת בניו כזרע עמלק
 אשר מבטן פטע לזה היה מביט וצפרה
 בזה בין כך ובין כך בא נמרוד להפיל
 אותו בכבשן האש לזה לא היה מציאות
 לשיכצל אברהם הואיל והיה עת' ליצאת
 ממנו מי שמתיש כהו של הקב"ה אבל
 בראות השם ית' שבהיות ישראל עושים
 רצונו של הקב"ה אז מוסיפים כח ואומץ
 למעלה כמ"ש רוכב שמים בעזרך. אם
 כן נמצא שבוה לא יוכלו לרתיש כהו
 האחרים הואיל ועושים רצונו ישראל
 וזה שאמר בע"ה לא ניצול מכבשן האש
 אלא בזכות יעקב יר' מאחר שבעמידתו
 וקיימוותו בעולם נמשך ממנו קלון
 כב יכול לשם ית' ע"י ישמעאל ומה אבל
 בזכות יעקב שהיה מטתו שלמה ורז"ו
 ישראל עושים רצונו ית' א"כ עשו ושמעאל
 אינם נחשבים לאלים:

הואיל ואלו היו ראויים לצאת מאברהם
ובא יעקב לעשות חסד עם זקנו אברהם
שיצאו ממנו שבטי יה אם כן לא יבוש
מיצחק שיאמר לכבודך עשיתי ולא
יחודו פניו מאברהם אבינו ע"ה שיאמר
לכבודך עשיתי זאת להניח שיצאו ממני
ולא מכס :

סוף דבר שהאמונה שקיימו וקבלו
עליהם האומה ישראלית דרך
כלל היא שעמדה לאברהם אבינו ע"ה
וקבלת אמונ' זו היא סבה שיעקב אבינו
ע"ה הודיעם והנהיגם לכך ובזה יהיה
המשך הפסוקים להיות שאלו התולדות
של יצחק בן אברהם שהוא יעקב ובניו
שהיו תולדות יצחק היו סבה שאברהם
הוליד את יצחק דאם לא כן היה נשרף
ולא היה בא לגדר הולדת יצחק ולזה היה
סבה שהמתין ארבעים שנה יצחק עד
קחתו את רבקה להשקיש קצת רתיחת
הדם כדי לתת הכנה לסולדותיו שיהיו
ראויים שיאמר עליהם שזכותם דציל
את אברהם אבינו ע"ה מכבשן האש
וזאת היתה כונתו בהמתנתו לא לכונה
שניה לומר שמתוך גאותו שהיה אומר
בלבומי היא האשה הראויה לו עכב
עצמו עד הזמן ההוא שהיה ראה גם ראה
מה לקח לכסף וז' בקחתו את רבקה
בת בתול' בת רשע וממקום רשע ואחות
רשע אלא ודאי כונתו בהמתנתו לא
היתה אלא לשם שמים להשקיש קצת
רתיחת הים והיו תולדותיו זרע ברכ' ה'
ועטרת זקנים יאמר עליהם ראוי היה
שינצל אברהם בזכות חבנים בניו
מאמיני' בה' ובמשה עבדו אמת ותורתו
אמת לעבדה ולשמרה :

אם כן

והיינו דכתיב דרמו לזכר התירוץ לכו
ופה אינו כן רק מוסף על התירוץ והוא
לא יבוש מאביו ואביו היכן נזכר :

האמנם עם מה שאמרנו הוא מתורץ
שמרהווי היה הואיל

ובהיות ישראל שרים וטובים אדמתים
בה ישמעאל ובוזה נפרה אברהם אם כן
יצאו מאברהם אבינו ע"ה השבטי' ובוז
יתוקן למה לא רצה אברהם אבינו ע"ה
שיצאו ממנו לפי שהיו לו כבוד בני
קטורה ואם יוסיפו עליהם ידחיה צער
גדול לאברהם שהרי הוא מצטער על
יצחק כי היה לו לאברהם פחד גדול
בהיות כי הוא זקן בא בימי' ושמה אחר
מותו לא ילכו בדרך ישרה חס ושל' כמו
שנבארו במקומו בה"ת * גם ששבטי
יה דם צדיקים נמורים ובני קטורה
וישמעאל הם רשעים נמורים נמצא
שילמדו ממעשיהם גם אולי לא ישנו
בשלות ויצערו לאביהם לזה רצה שלא
יצאו ממנו ויעקב אבינו ע"ה בחר שיצאו
ממנו וזהו שאמר בע"ה שפראו מצער
גדול בנים :

ובזה יתורץ קושיא גדולה שישבפסוק
שאמר לא עתה יבוש יעקב למה
לא יבוש אם בניו חוטאים ועם רחיות
שכבר תירצנו שנות הפסוק היא בתמיהא
וכי לא עתה יבוש יעקב וגו' אמנם אם
הכנת הפסוק היא בניחותא למה אמר
לא עתה יבוש יעקב אם הם חוטאי' איך
לא יבושו ויחודו פניו לזה בא בע"ה ואמ'
והיינו דכתיב לתרץ זאת הקושיא יה'
במה שאמר אשר פדה את אברהם
ותורץ הפסוק שאם לא עתה יבוש ואיך
לא יבוש אם הם בניו חוטאים והוא כי

שיכוין האדם הו' לתכלית דע אין הכח מצרפם למעשה שנאמר (און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה') והו' שהיה תמה ר' אבהו הפלא ופלא ופלא אמרתי כלומר אני חשבתי שאותם הפעולות המכונות אל הרקע ואל התווה שלא היה לי מהם שכר טוב וזהו כחי כליתי וכן לא היה לי שכר על המעש' על מה שכוונתי לתכלית פחות שהוא החבל אבן משפטי את ה' כלומר לפעמים היה השם ית' דן אותי כפי מחשבתי ולפעמים לפי הפעולות וזהו שאמר אכן משפטי את ה' שהיה דן אותי כפי המשפט והמחשבה שהויה לי ולפעמים לפי הפעולה ובהו יתיישב מה שמיניחם ומכנה דרחמים למחשבת ומדת הדין לפעולות * ובפרש' ויקרא כתברש' זל' על פסוק ואל ידע ואשם ר' אלעזר בן קזורה אומר כי תקצור קצירך בשדך ושכחת קומר בשדך דורי הוא אומר למען יברכך וגו' קבע ברכה הכלה למי שבאה לידו מצוה בלא ידע אמור מעתה היתה הסלע צרורה בכנפיו ונפלה הימנו ומצאה העני ומתפרנס ממנה ורי הקדוש בריך הוא קובע לו ברכה עכ :

וזר, לשון הרב המור' צדק גם הוא יודה על הדרוש הזה כי שם הפעולות יחלקו לפי בחינת תכליתם לארבעה חלקים אם פעולת החבל או פעולת שחוק או פעולת דיק או פעולה טובה * אמנם הפעולה אשר יאמר לה פעולת הריק היא הפעולה אשר יכוין בה פעולת תכלית אחד ולא יגיע התכלית והוא כי ימנעו מונעים ופעולת החבל היא הפעולה אשר לא יכוין בה תכלית כלל ופעולת

אם כן נמצא שצריך הישראל י שיאמין בעיקרי יסודי הדת באמונה ולא בחקירה ודרושה כי או שקילא טיבותיה ושדיא אחיזריה אם לא יודה בהם אבל בהאמינו אמונת שלימה לא במפתחותך ולא בראיה אפילו כי אם באמונה ותמימות כמאמר אכתוב תמים תהיה עם ה' אלהיך ואז ישיג מעלה רמה :

וזר, שאמרנו רז' בדדך ר' אבהו והוא המאמר אשר הבאתי פתח השער והביאו הילקוש סי' ותב' גם רבה פ' והוה עקב * גם בסוף שמות רבה בא בסגנון אחד וכלל חרסאיות קשה עד מאד האם לא חשב שהיה השם ית' נתן שכר טוב לצדיקים לעתיד לבוא ומר' צורך להזכיר בהדברי רבותינו הקדושי' זלתי' שנתן יד לרשעים שיחזקו ברשעתם :

האמנם הנה החכם השלם בכל מכל כל מורי ירבי כמור' משה כמדויא זלתי' היה אומר כהבנת האמא' שידוע הוא ארבע' חלוקי הפעולות שחלק הריב המורה זל' חג' פרק לא והביא לשונו הרב בעל העקידה שער כח' ואלו הם ראשונה פועל הריק והוא מי שכוין אל תכלית טוב ולא השיגה ידו לעשותו * הריב' הוא שלא כיון לתכלית כלל והוא נקראת תווה * והג' שכוין אל תכלית פחות שהוא החבל * והד' היא הפעולה טובה ודורא לו מן השמים שאפי' אותם הפעולות שלא הספיק ידו לעשות הואיל וכונתו היא לשמי' הקבה צרפה למעשה ואפילו פעולת התווה גם פעולת החבל כיוצא הקבה מצרפם למעש' חזן מאות'

בה תכלית כלל הנה כבר פיר' רש"י ז"ל
בפסוק ולא ידע ואשם מי הבה קובע לו
ברכה. גם דין פשוט הוא שמי שיון
לצד דנים בשכח והעלה במצודה תיבוק
ודנים שפטור דבתי מעשה אזלינן ולא
בתו מחשבה כמ"ש הרמב"ם ז"ל דלמות
שבת פ"ב.

ואכנס פעולת השחוק או התחוו
והוא מי שיון אל תכלית
פחות גם כן מצונו יאל' המלך דוד ע"ה
שאמר און אם ראיתי בלבי לא ישבע ה'
והנה אברה' אבינו ע"ה עשה ושרח להשיג
תכלית מעשה העקידה ולא באה לירי
גמר והקבה מצרפה למעש' ונכתב עליו
עקב אשר שמעת ולא אמר אשר עשית
ודי שפעולת הריק מצרפה למעשה
ליראי ה' ולחושבי שמו. וזו היא הית' כונ'
ר' אבהו ללמד זה הענין זה הוא דרכו
של הרב מורי רובי זלחה שפי' במאמר
הזה ואף על פי שאינו מתייחס לדרוש
שלנו עם כל זה להיותו פירוש נחמד
ונכון במאמר אמרתי כתוב זאת זכרון
בספר ושים באזן אנשים. אבל

המתיהם לדרושנו הוא בזה האופן ובזה
אזקק בספר הי"ג בהרי' דאפרסמון ולא
יד ולא יב' אמנם לפי ע"ד כונת המאמר
ללמדנו דבר מתורש הוא שכל הפולוכ'
פה אחד אומרים שהאושד' ראמית' הוא
שכר שרחס ועיונס ושקידתם בהתמודד
על דרושים אלהיים כמצאות ה' וכיוצא
בזה וכפי הקירתם ודישתם והשגתם
בדבר הזה כן יתרכה ויתעלה מעלה
רמה מעלה מעלה שכדס' לא כן אנתמ
נחלת ה' ודע אברהם אהבה מאמינים
בני מאמינים וקבל' שלמות עם ישראל

ופעולת השחוק היא הפעולה אשר יכוין
בה תכלית פחות ואני קראתי לפעולת
השחוק פעולת התחוו שפירושו שממון
והרבה כמ"ש הרמב"ם ז"ל ועל זה אמרתי
מי מה שקרא הרב ז"ל פעולת השחוק
קראו הכתוב פעולת התחוו ולפי שחשב
ר' אבהו בתהלה כי אין לאדם שכר
בעמלו אלא מי שיון הפעולה טובה
בגון שהגיע אל תכליתה אחר שיון
בה לתכלית טוב :

אמר ודאי כל הפעולות שהי' נראח
לו בתהלה שאין לי עליהם
שכר בעשות אחת מהנה השם ית' קבע
לי שכר עליהם כי הנה פעולת הריק
מצאו ראינו שהקבה קובע שכר עליהם
כמ"ש התנא ואמון הוא בעל מלאכה
שישלם לך שכר פעולתך גם אם עמלת
בתורדיש שכר הרבדה ליתן לך דרוי
שתלה הדבר בעמל ואף על פי שלא
השיג הואיל ושרחת יש שכר הרבה ליתן
לך וכמ"ש בפרש' רבה פרשת כי תשא
בענין האוצרות שיש להקבה ובכללם
מי שאין לראני עושה לו חנם ונתן לו
בזה שנאמר (הנחתי את אשר אהון
ורחמתי את אשר ארחם) וכי יעלה על
הדעת שמי שלא יגע ועמל בתור' שיתנו
לו שכר על מה שלא למד אלא בלי ספק
שד' מי שיגע ועמל אמנם לא דרשיג
במשל טרח לעשות מצודה ולא דרשיג
לעשתה או עמל בתורה ולא דרשיג
מאומה אדמי שאין לוהוא עושה לו חנם
שאעפ' שלא היה מן הראוי לתת לו כלום
הואיל ולא עשה מצודה עם כל זה הואיל
ושרחנתן לו הקבה מאותו אוצר :

אמנם פעולת ההובל אשר לא יפוזן

300

הוא שנקח ונקבל הדרושים האלריים
 באמונה אומן ולא בדרישה וחקירה
 וזש המלך שלמה ע"ה ראשית חכמ קנה
 חכמה יר' בלבד החכמות היעוניו אשר
 לא נגה אור התורה עליהם הנה לא
 תשלם החכמה ההיא ולא יתעלה ביד
 הלומד וכפרט אם הם דרושים עמוקים
 בחודש העולם השגחתו יכלתו וכיוצא
 באלו הדרושים אלו היו אלף שנים
 פעמים לא ישיגו מאומה רק בחשך באו
 ובחשך ילכו מהיל אל חיל ויעלו חרם
 בידם :

אמנם בתורה האתית בר מצו ותורה
 אור אינו כן רק בתחלת
 למדת החכמה יקנה האדם קנין גמור
 חכמה כי בכל פסוק ופסוק מתורתו ית'
 יש בו חכמה רמה ונעלמה כי בפסוק
 בראשית ברא אלהים יש בו דרוש אחר
 שלם ואי בעית אימא ב' דרושי מצואות
 השם ית' הודוש דעולם מאין מאפס
 והיא חכמה שלימה והיא ראשית חכמת
 קנה חכמה יר' בתחלת חכמה מיד קנרת
 חכמה שלימה גם שכל גדול משיג
 האדם באמונה יותר מחקירה כי לא
 ניצול אבררם אלא כי אם בזכות
 המאמינים בני יעקב עם היות שבן ג'
 שנים הכיר את בוראו עם כל זה להיותו
 בחקירה ודרישה אינו חשוב לפניו יתב'
 להנצל מפי אריות ומכף מרעי כנמרוד
 וסיעתו לולי זכות המאמיני בני יעקב :

אם כן לוח אמר ר' אבהו כד דמך
 שהראו לו שלש עשר כהרי
 דאפרסמון שכל האמתו בשלשה עשר
 עיקרי וזה המשילם לאפרסמון שאינו
 למעשרת כי אם להריח לבר ולוח לא

הראו לו נהרי נחלי רבש וחמאה שהרי
 למאכל רק אפרסמון שאין בו כי אם
 ריח וכן האמת העיקרי אין בהם מעשה
 כלל אפילו למוד שזה כמעט הוא מעשה
 רק בשכר האמנה שהוא תלוי בלב ואין
 בו מעש' לזה הראו לו דבר רחני כמעט'
 גם לעד רמז באפרסמון כי ידוע שרשם
 מושחים המלכים באפרסמון ונשאך
 קיים בגוף לוח הראו לו שכר האמתו
 בשלש עשרה עקרים וג' נהרי דאפרסמון
 ללמוד על היתו קיים בגוף ונפש כנע
 בשכר האמונה גם רמז בנדרות
 שאין להם השקט רק תמיד הם במרוצה
 כן השכר לא יפסק יומם ולילה ולפי
 שהו' בהפך מן השכל שיתנו שכר לאדם
 על שהאמין הדבר כפתי ולא האמין
 הובר כחכם בדרישה וחקירה יציב
 בארעא וגיורא בשמי שמיא לוח אמר
 אלין דמאן כי לא אאמין שרשם שלי
 מאחר שהעיקרים לא השגתים כי אם
 בהאמנה ולא בדרישה וחקירה בדיעת
 השכל לוח אמר ר' אבהו כל אין דאבהו
 תמה תמיחה גדולה לראות הדבר יוצא
 מהחשק השבעי לזה המעיט עצמו ואמ'
 כל אלין דאבהו ולא אמר ר' אבהו כלו'
 היעלה על הודעת שאבהו בלתי ידיעה
 דרישה וחקירה השיג זה ולא לא אמה
 ר' רק כאחד העם שמשגי בהאמנה
 בלתי ידיעת הדרוש בדרישה וחקירה
 וזש ואני אמרתי רל' על כן אני גוד ואמ'
 שדחל תלוי בהאמנה ולא בידיעה
 ובחקירה הדרושים האלהיים ומלת
 אמרתי היא לשון עבר והוזה גם כן כמג'
 אמרתי אתה וצויבא תחלקו את השדרה
 וכמו ככה יעשה איוב שאף על פי שהוא

ועקב מכאן מודעה רבה
לאורייתא אמר רבה אף עפי
בן הדור קבלוה בימי א
השורש דכתיב קיימו
וקבלו היהודים קיימן מדי
שכבר קבלו עבלהו

יש לראות איך אמר אם אתם
מקבלים והלא כל עצמם לא

באו אלא לכך כי זאת היתה תשוקתם
לעולם כי לכך היו קפריס הימים עד
יום החמישים יום וכפירושנו בפסוקים
בחדש השלישי לצאת בני ישראל וגו'
כמו שיבוא בספר תורה אור בחיל

גם כל רחוקות שרחיקנו עצמם לכך
וכבר השיבו לדבר הזה כל אשר דבר ה'

נעשה אם כן איך אמר עתה מחדש אם
אתם מקבלים ועוד בה איך אמר

מכאן מודעה רבה לאורייתא דמיה לו
לומר לישראל שהיו אנוסים ומוכרחים

במעשיהם לא שיאמר לנושא הרבר
בעצמו גם מה שהשיבו הדור קבלוה

בימי אשורוש הדור אתם הוא הפלא
ופלא וכי עד אותו זמן היתה התורה על

עד ההכרח לא יאמין כי יסופר חסדו של
לכאורה גם תיבת שם אינה צודקת

היה לו לומר פה תהא וגו' לא שם :
האמנם היה משיב לזה דחוכס

דחמולל מרי ורבי זלחה
שמונת מאמרים זל באמרים אם אתם

מקבלים ול אקתכלו התורה בתורת
קבלה ככל הדברים המקובלים שאין

צרי לאמת אותם במופתים כי המקובל
אין צריך להם מופת לאמת אותם כמש

דבר בעל העיקרים זל מאמר א פרק ז'
שאמר שהכונה לשם ית בקעמד הקדוש

עתיד אמר הדין זל שהוא הוזה אם כן
אני אומר שדיוק ינעמי מקדם קדמתא
בשחיית רוצה להשיג הדרושים הגהי'
וזעיקרים האמיתיים גם לתוזה והכל
בחי כליתי בדרישו והקירות פילוסופי'
אכן משפטי ופעולותי צריך לעשותם
בעבור שמו יתברך שצוה להאמין בהם
תמים תהיה וכן בדור הוא אומר לפעול'
אדם שעושים האדם בעבור היותו אדם
בעל שכל בכבוד אב ואם וכיוצא רצוח
ונגוב ונאוף כדבר שפתיך בעבור שאתח
המצוה לזה שמרתי אלה האורחות פריץ
והאדם יפרוש מהם בעבור היותו אדם
אני לא אעש כן רק בעבור דבר שפתיך
אשמרם נמצא שהעיקר שהכל תלוי בו
הוא האמונה וזהו שאמר הערוך לפני
שולחן נגד צוררי הם הרשעים האפיקי'
ולו אני בטוח כי דשנת בשמן אפרסמן
ראשי ואמר ראשי עד עשרותיה בראשיה
ופל בו שרף האמונות אשר האמינו בה'
ובכמה עבדו נעשים עשרות וזל דשנת
בשמן ראשי ובזה נמצא כוסי והלקי
דויה טובע שמחת מפני בני נותנים לו
שכר על כל עיקר ועיקר זל כוסי ריוד
אם כן נחזור לכונת דרושנו כמה גדול
בה האמונה בעיקרי הדת ובזה יובן מדי
שאמר חזל שבת פרק ד עקיבא :

ויהיצבו בתחתית ההר
אמר רב א

אבדימי בר מחסינא מלמד
שכפה הקבה עליהם את

ההר בניניה אמר להם אם
אתם מקבלים את התורה

מוטב ואם לאו שם תהא
קבורתכם אמר רב אהא בר

391

חזרא

בתיבת עם אשר לא מבני ישראל והם
 ויעשו גם הם בערמה ומרמה ומזמה
 לדרוש ולהתיר ולהקור בדרושים אלהיים
 במציאות השם יתכרך השנחתו יכלתו
 כאמרם בעגלא ובזמן קריב למעמד זה
 פני הקדוש והנכבד היש זה בקרבנו אם
 אין לכן יוצא משה את העם כמו ויוצא
 אותו החוצה האמור באברהם צא
 מאצטנמימת שלך ככה יעשה משה איש
 האלהים להוציא את העם מאצטננותם
 ודרישתם וחקירתם כפעם בפעם את
 הולם פעם אומר לדיק בדרכי החקירה
 ודרישה טוב הוא אין זה כאשר חשבו הו
 רק צדיק באמונתו יחו חזו שאם לקראת
 דאלהים יד' שיאמינו בהשם יתב' כאלו
 הוא עומד כנגד ועין בעין יראו במקומם
 אשר בארץ המה שם יחזו פנים בפנים
 ואין צריך ללכת בחקירות ודרישו וכמו
 שאמר הכתוב (אתם ראיתם כי מן השמי'
 דברתי עמכם) אתם יושבי על אדמתכם
 אם כן לא תעשן אתי עמי כלומר אל
 להשיגני כי איני צריך למצעי בני
 וביניכם * וזה שאמ' יתייצבו בתחתית
 ההר אינו רל' אצל' וסמוך להר כפשוטו
 כמשמעו וכפי המפרשים ול' שאם כן
 היה אומר הכתוב ויתייצבו אצל ההר
 אמנם דמו שהיו תחתית ההר ממש
 שכפה עליהם את ההר כנגיף ואמ' להם
 אם תקבלו את התורה מוטב כי רשום
 האמית' נמשך מזה הוצא טוב העיני
 וכאומרו מה רב טובך ולכן אם תקבלו
 באמונה בהורת קבלה ודאי שתשיגו
 שכר רחבי על קבלתכם * אשנס אם לא
 תרצו לקבלה כי אם בתורת חקירה
 ודרישה שם תהא קבורתכם ול' שם

באתו

ההוא להגמול לישראל תודת על צד
 האמונה ולא על צד המופת כדי לתת
 להם שכר טוב בהאמנתם ואם היד
 כגיית העיקרים הים שישגום במופת
 לא יהיה להם שכר בהאמנתם כי אז לא
 ה' מאמינים בעיקרים כי אם בפאת
 שכלם דמחייב האמנתם וסקלר
 שימותיה אם יודה בהם ולו תרצה הקנה
 לזכות את ישראל שיקבלו דעיקרים
 ותורה והמוצה על צד האמונה לתת
 להם שכר על אמונתם שאז הם מאמיני'
 לשם ית' ואינם מאמינים לשכלם שהרי
 שכלם לא יודה בזה :

ואעפ שכני אברהם זרעקדש הם
 ואמינו אמונה שלימה בלתי
 כפייה וחכמה לכפות להם והר כגינית
 עס'כל זה ערב רב עלה אתם והם קשי'
 עורף העונם לרא' את מלכם וה' בראשם
 עין בעין יחזו עפעפידים יבחנו מוחן
 ועופל כמאמר הנביא הנה עופלה
לא ישרה נפשו רצדיק ב
באמונתו יחיה * וזהו שאמ' מרעה
ויוצא משה את העם לקראת
האלהים ויש להקשות בכתוב מאי זה
מקום הוציאם ואם הוצא הוציאם מן
הבחנה אם כן היה לו לומר ויוצא משה
את העם מן החנה לקראת האלהים
אמנם להפסיק בין הרבקים במה שאמ'
לקראת האלהים ואחר כך לחזר ולבאר
מהיכן הוציאם קשה מאד * גם מה
היא הבנת המלו' של ויתייצבו בתחתית
ההר היה לו לומר אצל ההר אטנם שם
תחתית לא יפול על קורבתו ההר :
לזה אמר בעל המאמר להיו שערב
דב' עליה אתם כרמוז כס' הוזהר

באתו

303

באותו מקום חרמו בתביבת מוטב שוא
רמז לעולם שכולו טוב שם באותו מקום
תהא קבורתם אם יחקרו ויחדשו ולא
ירצו לקבל באמונה ולא ימשך לרסם
טובה אחת אחר חמות אבל אם יאמינו
יחיה להם טוב בעולם שכולו טוב כרמוז

בתביבת מוטב :

והקשר רב אחא כי מכאן מודעא
דבנה לתורה כלום לישראל
נמשך ניעוק טובה הוכרה כהאמנת
דתורה על צד הקבלה ולא על צד הכופת
ולזה אינו אומר מודעא לישראל אבל
הוא נרעוק ח' לתורה שיאמרו בגוים
שמאמינים ישראל בדבר שאין להמופת
וחלל בן שחר נמשך מזה פחיתות וכיון
ח' לתורה שיאמרו האומות שמחמת
שאינה אמיתית מצד עצמה רוצו רבו
לקבלה בלבד על צד האמונה ולזה השיב
הדור קבלה בלבד מאחר שלישראל לא
נמשך שום פחיתות מעולם אף על פי
שימשך לתורה בזמן מה לא נתאמתה
על צד המופת אין זו פחיתות ונבא לה
מא ר שכבר בזמן מן הזמנים נתאמתה
וזו שאמר הרמב"ם על פסוק אמרת
ח' אמרות שהוריות כמו שיבוא במקומו
בהיות ואם כן מאחר שנתאמתה התורה
על צד המופת בזמן מן הזמנים אף על
פי שעמדה זמן כינהם כלי מופת אין
מה אין זה נבא לה אכנס אם ישראל
היו מוכרחים בו בזמן מהזמנים הירד
פחיתו גדול אבל רתור הואיל ונתאמתה
בזמן אחר שרשע שאז ראו בעיניהם
מעלת התורה שכולם חייבים מיתר
ובשביל איש א' שהיה איש יהודי ומקיים
התורה וכאומר איש יהודי היה או לא

באיש עיניהם גדול מעלת התורה שאם
לא היה ראוי הוא בזכות התורה שח'
בקרבו כלם כא' היו מתי ובשביל התור'
בוצלו הדי בעיניו ראינו כמה וכמה
מעלה רמה ישג האדם כדראמין בה'
ובמשה עמדו על הקבלה האמיתית ולא
בדרישה וחקירה וזו שאמר לכן כה
אמרה אל בית יעקב ולא אמר אל יעקב
הקהזכיר אל יעקב לומר לנו כי יעקב
מצד עצמו לא פרח אלא אברהם כמו
שלא עמד לו לאברה זכות וזכות יצחק
כנו האמנם מה שזכה ופרח לאברהם
הוא מצד בית יעקב שקבלו אמנתו
בדרך קבלה האמונה כמו שאמ' ותייעבו
בתחתית הדי ולכן אמר אל בית יעקב
כי שם בית רומז להמון וכן אולי כרז
תאמר אל בית יעקב אלו הנשים רמז
להמון העם וזו שאמר בלשון אמירת
לשון רכה ותחנונים להדריכם לאמונה
וכה יתישב היאך דבר איש גדוני
הארץ אתם קשות שסתהא קבורת והרי
הוא צוה ועמד דבריו שיאמר לרסם
בלשון רכה אם כן היאך אומר לרסם
דברים מבחילים שם תהא קבורתכם
אמנם עם מה שאמרנו מתורץ טמור
שאמר שם תהא קבורתכם אינו איס
וגזם אבל רל שיפסידו הטוב הדי אשר
דבר טוב על ישראל ועל רבנן כשיאמינו
בדבריו וזו יצדק שאמר בלשון אמירה
רכה ותחנונים להדריכם לאמונה כי
אין להם ידיעה להבחין האמת מעד
והקירה ולכן תאמר להם רבני ריע
ופייקיס (אתם ראייתם אשך עשיתי
למצרי ואשא אתכם וגו') אבל לאנשי
הרסונים בו תגד לבני ישראל שהם
החכמים

שואל בפיו ובשפתיו כבודי כמלש
 תכבדני חיות השדה וגו' עס
 זו יצרתי לי תהלתי יספרו
 רל אם חיות השדה יכבדוני ואף על פי
 שאיכא תרתי לטיבותא הוא שאין להם
 השכלה והכנה חיות השדה כבני אדם
 והשני שההטבה אשר אני מטיב להם
 הוא במקרה ועד השניות אם כן בני
 ישראל שהם חיים ומשכילים בכל חכמה
 ויודעי דעת ומביני מדע גם כי ההטבה
 אשר אני מטיב להם הוא בעצם וכראשון
 באופן דאיכא תרתי לטיבותא אינו אם
 כן מהראוי שתהלתי יספרו בתמיהא חש
 תכבדני חיות השדה תנים ובנות יענח
 עס היותם בעלי חיים כי נתתי להם
 מים במדבר ואף על פי שהמים לא היו
 לצרכם זולתי כי אם להשקות עמי בחיירי
 ואף על פי שאינה בעצם להם עם כל זה
 כיון שנמשך להם תועלת במקרה הם
 מכבדים אותי אם כן עם זו רל שרזם
 עם חכם ונכון שהוא כדפך תנים ובנות
 יענח גם כי יצרתי לי לשמי לכבדני
 בראתיו יצרתיו בעצם וכראשונה הפך
 נתינת מים במדבר שנמשך התועלת
 לבעלי חיים במקרה ועל דרך השניות
 אינו מהראוי כי תהלתי יספרו ואתה לא
 כן עמדי רק ולא אתי קרצת יעקב
 באמונה אימון כרמוז במלת קרצת
 שבקריאה בעלמא בלי חקירה ח'א
 בעשית כונתו ורצונו רק יגעת כב יבדל
 עמי כרמוז בתיבת בני עמי כלומר אתח
 יגעת גם הונעתני בחקירות ודישות
 שלך וזה שאמר כי יגעת בני עמי ואתה
 ישראל שמורה לשון שלמות מאמינים
 בני מאמינים ואתה לא כן עמדי רק

אינכם

החכמים תנוד להם דברים קשים כגודי
 שאפילו שתדבר להם דברים קשים
 תכזיבו חכמתם להם על כרחם להאמין
 ב' סוף דבר שהאמונה שקבלו האומה
 ישראלית דרך כלל היא שעמד' לאברהם
 וקבלת אמונה זו היה ככה יעקב אבינו
 שהרדיכס והנהיגם לכך כלל העוללה
 שצריך להאמין אמונה שלימה בלתי
 דרישה וחקירה וכמש' חז"ל על פס' להגיד
 בבקר חסדך ואמונתך כל מי שלא אמר
 אמת ויצב בשחרית ואמת ואמונה
 בערבית כמו שפירשנו במקומו שביים
 תנוע' השמש והגלגל יומי מאמת גדולת
 הקב"ה אמנם כליה אין דבר שיאמת
 במופת כי אם באמונה וז"ל דרך רמו
 מי שלא אמר אמת ויצב בשחרית ואמת
 ואמונה בערבית לא יצא יח' וכוזר
 נכין מה שאזיל פ' קדושיין :

דרוש על ארבה אפתח'
 רבי נשיאה מאי
 דכתיב יודוך ה' כל מלכי
 ארץ כי שמעו צמרי פיד
 טאמר פיד לא נאמ' לא אמרי
 פיד בשעה שאמר הבה אנכי
 ולא יהי לך אמרו אה לכבוד
 עצמו הוא דרוש בששמעו
 כבד את אביך וגו' חזרו והודו
 למאמרות הראשונות :

והנה ראוי לחקור במאמר הזה
 דמאי איכפ' לן אם יאמרו
 שלכבוד עצמו הוא דרוש האם הוא נגאי
 אדרבא זהו שמכריז חנביא בשמו של
 הקב"ה שכן הוא אומר כל הנקרא
 בשמי ולכבודי בראתיו
 יצרתיו אף עשיתיו וגם הקב"ה

225

אִינְכֶם מוֹדִים וּמִשְׁבּוּדִים כִּי אִם עַל כֹּהֵן
 שִׂאתֶם מִשִּׁינִים בְּדִישָׁה וְהִקִּירָה סוּף
 דִּבְרֵי הַקּוֹל נִשְׁמָע כִּי כָל פֶּעַל ה' לִמְעַנּוֹ
 לֹא לְקִיּוּמוֹ כִּי לִכְךָ נִקְרָא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד
 כִּי בְּכָל מַלְכֵי הַגּוֹי מֵאִין כְּמוֹהוּ וּמְמוּרָח
 שִׁמְשׁ עַד מְנוּאָה מְהוּלָּה שֶׁ ה' אִם כֵּן
 מֵאִי אֵיכַף לֵאמֹר אִם יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא כְּבוֹד עַצְמוֹ
 הוּא דְרוֹשׁ :
דְּאִמְנֵם הִיָּה אוֹמֵר הַחֹסֵם הַכּוֹלֵל
 מִרֵּי וְרֵבִי זְלוּתָה נְתִירוֹן
 הַמֵּאֵמֵר הַזֶּה שִׁירְעוּ הוּא כּוֹנֵן הַשָּׁם ית'
 בְּנִתְיַת הַתּוֹרָה לְהַשְׁלִים אֶת יִשְׂרָאֵל
 יוֹתֵר מִכֹּל אוֹמְהוּ וְלִשְׁוֹן מִצַּד אֲהַבְתוּ לֵיהּ
 וְכֹאמְרָם ז' רַצָּה הַקְּבָה לְזִמְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל
 בְּלוֹמַר לֹא הִיְתָה כּוֹנֵנִי בְּדַרְבֹּת תּוֹרָה
 וּבִעֲצַת יִשְׂרָאֵל רַק לְזִכְוֹתָם לֹא לְחִסְרוֹן
 כְּבוֹד נִבְצָע כּוֹ ה' וְדַרְשׁ מִדָּם בְּקִיּוּם
 הַתּוֹרָה וְהַמְצוּת י' וְהוֹדִים הַבְּרוּרִים
 כְּאִשֶּׁר דָּאָה תִּחְלַת דְּבִרֵי ה' דְּחִזְרוּשִׁים
 וְלֵאחֲרֵיהֶם הַמְּאוֹמְתִים מִצַּד עַצְמָם וְכֹאמְר'
 ז' אֲנִיכִי וְלֹא יִהְיֶה לְךָ מִפִּי רַגְבִּי וְהוּא
 שֶׁמְעַנֵּם גִּזְרוּ אוֹמֵר וְדִבְרֵי שֶׁלֹּא מֵאֲהַבְתָּ
 הַשָּׁם ית' לְיִשְׂרָאֵל דְּבִרֵי זֶה כִּי אִם הִירָח
 אוֹהֵב אוֹתָם הִיָּה מְגַלָּה לָהֶם כֹּל הַדְּרוֹשִׁי
 אִשֶּׁר נִגְוָלוּ בְּהֶם הַחֹזְקִים הַרְּאֻשׁוֹנִים
 וּבְעַלְמָה מְעִינֵי מִלֵּם עַד הַיּוֹם וְאִם כֵּן
 מֵאֲחַר שֶׁלֹּא נִגְוָלוּ מִצַּד פְּנֵי מְנוּי לְבוֹ אֵלֵּא
 הַחֹזֵר לָהֶם עַל הַדְּבָרִים הַנּוֹדְעִים מִצַּד
 עַצְמָם הִרִי הִיא הוֹרָאָה מִתְקַיֶּמֶת שֶׁלֹּא
 מֵאֲהַבְתֶּם קִבְּץ הַמְּעַבְדֵי הַנּוֹרָא דְהוּא לֹא
 לְכְבוֹדוֹ כִּיֹּן בְּמַעֲבַד הוּא שִׁיכְבוֹדוֹ
 עַם עַד חֲלָף עֲבוֹדָתוֹ עִמָּהֶם אִשֶּׁר הוֹצִיאֵם
 מִמִּצְרַיִם כִּי זֶה לָהֶם גַּם כֵּן תְּלִיית הַדְּבָר
 בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הוּא בְּהַתְּחַלּוֹת לְדַעְתָּם
 מֵאֵת הוּא לֵי ית' שֶׁעַם צוּתוֹ אֵלֵיהֶם וְלֹא

לְשׁוֹם אוֹמְהוּ וְלִשְׁוֹן כִּי עַל הִיְשִׁיב לָהֶם לֹא
 עֲשָׂה כֵּן לְכָל גּוֹי :
אִם כֵּן זוֹ הִיא תְּחִלָּתָה שֶׁעַתָּה לְתַת
 וְחִסְרוֹן בְּכְבוֹד שְׁמִים כְּמִי
 שְׁהִיָּה צְרִיךְ לְכְבוֹד וְלִבְנוֹת אֶת הָאֲהַבָּה
 שֶׁכֵּן הַקְּבָה לְיִשְׂרָאֵל אֲבָל כְּשֶׁרָאָה שֶׁחֹזֵר
 הַקְּבָה לְהוֹדִיד קִטְנִים עַל הַגְּדוּלִים עַל
 כְּבוֹד אֵב וְאִם אִשְׂרָאֵל גַּם זֶה מְרַדְרְבִּים
 הַמְּכֹאֲרִים מִצַּד עַצְמָם אִשֶּׁר כָּל אָדָם
 הִיָּה נִזְוֵר מִעַצְמוֹ בְּדִבְרֵי הַזֶּה כִּי שֶׁשֶׁכֵּל
 נִזְוֵר אוֹתוֹ אִז נִזְוֵר אוֹמֵר כִּי מֵאֲהַבְתָּ הַשָּׁם
 ית' לָהֶם אֲהַבְתָּ רַבָּה אֲהַבְתָּ עוֹלָם אִמֵּר
 לָהֶם הַדְּבָרִים הַרְּאֻשׁוֹנִים וְכֹאן נִתְגַּלָּה
 עֲלֵיהֶם בְּדִרְשׁ אֲמוּנֵי גִזְלוֹ רַעְיוֹן
 בְּאֲהַבְתוּ אוֹת אִשֶּׁר תְּכַלִּית נְתִיַת הַתּוֹרָה
 לְיִשְׂרָאֵל הִיְתָה לְהַשְׁלִים אֶת יִשְׂרָאֵל
 שְׁלֵמֹת נַפְשֵׁי וּגְפוּנֵי וְלֹא כִּיֹּן לְכְבוֹד
 וְעוֹד שֶׁאֵיִן שְׁלֵמֹתם תְּלוּי בְּמוֹשְׁכֹת
 כְּסִבְדָּתָם אֵלֵּא בְּמַעֲשֵׂה כִּי זֶה כָּל הָאָדָם
 וְאִם הִיְתָה כּוֹנֵנִי ית' כְּמוֹשְׁכֹת לֹא
 הִיָּה מְדַבֵּר עִם כָּל קְדָל עַדֵּת יִשְׂרָאֵל לֹא
 עִם רַחֲמָכִים וְזוֹ שֶׁעַם נִכּוֹן בְּמַעֲבַד
 דְּהוּא לְמַה קִּבְּץ לְמַגְדוֹל וְעַד קִטְץ בְּחַצֵּי
 נֶגֶת בֵּיתֶךָ הַמֶּלֶךְ מִלְּבוֹ שֶׁל עוֹלָם לְדִבְרֵי
 לֹא כּוֹלֵם וְאִם הִיְתָה כּוֹנֵנִי ית' הַמוֹשְׁכֹת
 לֹא הִיָּה לְךָ לְקִבְּץ אֵלֵּא הַחֲכָמִים לֹא וְדָא
 כּוֹנֵנִי ית' לְזִמְרָה לָהֶם כִּי שְׁלֵמֹתם תְּלוּי
 בְּמַעֲשֵׂה כִּי זֶה כָּל הָאָדָם יִשִּׁיב זֶה לְפִי
 שְׁהוּא דְּבִר אֲפִשְׁרֵי וְאִם כֵּן כֹּה הוּא
 שֶׁחֹזֵר וְחֹזֵר כְּשֶׁשֶׁכְּעוֹ כְּבֹד אֶת אֲבִיךָ גו'
 שֶׁכֵּאֲחֵר שֶׁכְּבוֹדוֹ זֶה לֹא יֵשׁ לוֹ כְּבוֹד
 בְּמִשְׁךָ לֹא לֵי ית' וְגַם הִיָּה מוֹכְשֵׁל מִעַצְמוֹ
 וְדָא לֹא הִיָּה צְרִיךְ לְהוֹדִיד לָהֶם עַל זֶה
 אֵלֵּא וְדָא דְהִכְוֵנָה לוֹ ית' בְּמַעֲבַד הַנּוֹרָא
 לְזִמְרָה לָהֶם שֶׁכְּשִׁיעוּשׁוּ מִצַּדֵּי אֲפִי שִׁיָּה

206

דבר שהשכל יורה אותו בשועשעו
בשביל שצוה עליו האל ית' יגיע לאדם
הצלחת הנפש וזש במשנה תורה (כבר
את אביך וגו' כאשר צוך ה' אלהיך) זה
הוראה אם כן שכשצמר להם אנכי ולא
יזיה הכונה להם לומר שרשם דרושים
מאומתים כמותם אם יקיימו אותם
בשביל שצוה השם ית' בהם יהיה להם
שכר טוב ועל זה אפילו בדרכים שרשם
מזכרתי מפאת השכל יעשים לשם מצוה
וזש כאשר צוך ה' אלקיך :

נפקא מינה שהאדם מה שיתעסק
בדרושים רצאלהיים יהיה

באמונה ולא בדרישה ותקירה רק את
השוב נקבל מאת האלהים ובתורת קבלה
וכזה יוכן מה שאמר הנביא יהושע
בעת ההיא אמר ה' יהושע
עשה לך הרבות צורים ושוב
מול את בני ישראל שנית :

ראשונה אדקדק מלת בעת ההיא שהיא
מיותרת מאי נפקא לן מינה אם היתה
בעת ההיא או אם היתה בעת אחרת די
באומרו ויאמר ה' אל יהושע עשר לך
חרבות צורים : גם אדקדק מלת ושוב
ותיבת שנית שהמפרישים זל' אומרים
שול' שמלו כבר בלגל יציאתם ממצרי'
קהל גדול יחד וזנהו הפס' שנית ולפי'
זה הוא רחוק קצת תיבת ושוב שכבר
עברו ארבעים שנה ועתה אומר ושוב לא
היה לו לומר כי אם ומול את בני ישראל
שנית מאי ושוב : גם אדקדק מלת
גבעת הערלות מה הוה זה השם דמחדש
אשר פי' יקבנו : גם וזה הדבר אשר
אינו נופל בזה הענין לטען וזה הדבר רק
ימל' יהושע מאי' וזה הדבר : ועוד

אריכות הדלשון למאונת הלא אנו
במדבר בדרך כצאתם ממצרים וזהו
באחד פסוק :

האמנם ידוע כי שלמות המצוה
ימצא כג' ענייני הכהני'

כאשר כתב הרם בעל העקידה ז"ל הא'
הוא התחלת כל שלמות ראש כל בנין
ויסוד כל בנין וזה הנשוא והרצון לשמוע
דבר דעת ומוסר מרחלמדים אצות
להועיל כי הדברי ארס הם ובתחלת ספר
המדות אמר אשר מעצמו דבר ולא ידע
ולא ישמע לקול סוטים זה האיש אשר
לא יועיל : והשני שיהיה לרדושכל

הראשון שקראוהו חכמים הכת הדברי
אשר בעבורו יתואר לחי מדבר רצוני
השכל המעשי כי קחת עצה ודבר דבר
אחת הוא : והשלישית בשלמות השכל
המוחלט והוא העיוני כי שלמותו הוא
האחרון ולא ישתלם האדם רק בהיותם
שלשלים באנשים באגודה אחת כמש'
המלך שלמה בחכמתו (והחוט המשוש
לא במהרה יבחק) ולפי שיער לב האדם
דע מנעוריו ומורכו לפרוע פרעות בכל
אחת מאלה כמו שנודע מטבעו ואם
שלוש אלה לא יעשה ויצאה נפשו חנם
מן המצוות לזה היה החסדן אלהי לתקן
בהתחלתו מה שעוותו זה הטבע לתת כח
וממשלה בידו להכריע קמיו תחתיו מן
יקומון לאזור חיל במלחמת שלמותו
בתת לו זאת את הברית אשר יהיה לך
תיקן לשלשם יחו כי זה הוא דמפעל'
השלים אשר במעשה אחד ימשכו תועלת'
רבות אשר התיקן בכל אחד ואחד ויהיה
קשה המציאה ואז יכנע החמר דחנוף
ותאזת חמשגל כי רבה הוא וכל הרושים

יהיו

יהו מאין וכאם נגדו להישדח הנפש
 והשכל האלהי וכמו שביארתי מאמר ר'
 לוי כמו שיבוא במקומו בהית' וזו היא
 כונת רז"ל במדרש חזית אל גנת אנוח כל'
 מה אנוח יש לו ב' קליפות א' עבה וא'
 דקה כך המילה יש לו ב' עורות א' עב
 וא' דק ויחיה הימנו בקליפת הנכסר
 להכנת העומר והתאווה דתנובת
 והקליפה דקרה רבו התיקון השכל
 בקדושה וטהרה ופרישות ולפיכך גזרתי
 חכמתו ית' שימול האדם ברתחלת
 הלידה קודם שיתחזק כל הכח החברתי
 ויתגבר היצר כי אז יעבוד ע"א כמאמר
 לא יהיה בך אל זר לוח צה למול האדם
 בדי שיתגבר השכל ורז"ל מודבק
 באחותו ית' והוא ככנס באמונת הירוד
 כמאמר להיות לך לאלהים ולירעך
 אחריו:

אם כן בראות השם ית' שישראל
 היו מוכנים ויהיו ראויים
 שתשרה עליהם שכינה וקדושה וטהרה
 בשפה ברורה בזמן יהושע לז"ה השם
 ית' אל יהושע שיאמר לעם התקדשו כי
 מאר יעשה השם ית' בכם נפלאות ויעד
 נראה שאמר הפך מה שאמר הרז"ל
 שהוא אמר שפירוש התקדשו שזמינו
 כליתם וכל ערכם ואני בעניי אומר
 שפירוש התקדשו שימינו לבס ואם יש
 להם שום פניה זרה או פחשנה דעה
 יעוקיה ויסקלו' והש' התקדשו ותרעו
 החתקדשות אשר אמ' שוא' בכם ברו'
 ואיני הכנת כלים רק הכנת עצמכם
 באופן כי מהל' כב' יכול ויכל לעשות
 עמכם נפלאות לפי שזוכב שמי' בעודך
 והש' התקדשו התקדשות הוא אני שואל

מכם ויעשו כן בני ישראל וימינו לבכם
 לעבוד את ה' אז בקע השם ית' מי הירוד
 ועשה להם נס כקריעת ים סוף שכן אמר
 אשר הובישה' מפנינו עד עברנו וכמו
 שביצאנו ביציאת מצרים (ויראו העם
 את ה' ויאמינו בה' וכמשה עבדו) כן
 כתב כאן ויראו אותו כאשר יראו את
 בשה אז כשראה זה הדבר השם יתברך
 שהיו מוכנים לעבוד את ה' ונכנע לבכם
 אמר הש' עת לה' לעשות והוא שאמר
 בעת היא אמר ה' אל יהושע כי עתה
 שעת הכושר כבו שאמרה תורה ואתחנן
 אל ה' בעת ההיא שלפי דעתי ר"ל בעת
 דהיה שגזרו בניו לסיון ועוג כמו
 שהשלים זה הספור הפ' הקודמת לז"ה
 מרעה בלבנו זה עת לשאל הש' בעת
 היא כן גם כן בעת היא אמר ה' אל
 יהושע כי כל תכלית כונ' המילה לטבר
 מתלעות עול הוא ששן הוא יצדו ולהרי'
 דגל השכל שיכנס באמונת היחוד וישרף
 לאו עתה נסים ונפלאות באופן שרם
 מאמינים בה' ובתורתו לזה מול אותם
 עתה תכף ומיד קודם שיעבור השערה
 הזאת והיו שמים ושוב מול את בני
 ישראל שנית יר' עד עתה היו ערלי לב
 שלא היה להם לב להשכיל לדעת
 מודעת גדולת תהלת השם ית' ואתה
 אמרת להם התקדשו כי כוד באופן
 שעשית עמהם הכנה לנפש עתה שוב
 שנית בול אותם כי ערלי בשם הם גם
 כן שימולו גופם שישארו שלמים וכן
 רבים נוט שנית ולא נצטרך לומר שנית
 שר' פעם ראשונה במצרים ועתה פעם
 אחרת רק הכל במקום הזה ואם קבלת
 היא נקבל אבל פשט הפסוקים ימתקו
 לחכי

לחכי לפי דרכי ועש לו יחושע וגו' ומל
 אותם אל נכעת הערלות כתרנומו כל'
 אתם חושבי שערלה אחת לבר הסירותי
 מכס אינו כן רק שתי ערלות הסירותי
 מכס א' ערלת כשר וא' ערלת רחמבר
 שלא הייתם מכירים גדולת יחוד השם
 ית' עד עתה וזה מרבה הערלות לשון
 רבים מעוש רבי' שנים * וזה הרבר
אשר מל הוישוע וגו' הנה הול'
 אמרו ר' ברכיהור חלבו בשם ר' אבין
 בר' יוסי אמרו דבר אמר להם יהושוע
 ומל' אמר להם מה אתם סוכרים שאתם
 נכנסים לארץ ערלים כך אמר הקבה
 לאברהם ונתתי לך ולזרעך אחריו על
 מנת ואתה את בריתי תשמור :

ראשונה יש לראות מה הרנישו
 בפס' וזה הדבר לדרוש
 זאת הדרשה גם שהפסוק אינו אומ' דבר
 מזה * גם בראיה שחבאיא חיה לו לומר
 כך אמר הקבה לאברהם וגו' על מנת
 המול לכם כל זכר מאי ואתה את בריתי
 תשמור *

האמנם בעל המאמר חרניש
 בפסוק דלא שייך כזה
 העניין לשון וזה הדבר שאם לקח חרבות
 צודים ומל אותם מה צורך לומר וזה
 הדבר לזה אמר ככה הנה ידוע כי מענין
 המילה יועיל לתקן כל כחות הגוף כי
 מן הבאר הוא יסקו כל העדרים ומשם
 עזר כל הכחות הנפשיות ונמצא עם זה
 שהמצוה הזאת סבת קיום כל המצות
 אלויות כי היא מבינה אותנו להיות נשמע
 לכולן כמו שאמר ר' שמעון גדולה מילה
 שהיא שקולה כנגד כל המצות שנאמר
 תבוא דם הברית וגו' אם כן לזה אמ' בעל

המאמר דבר אמר להם יהושוע ומל'
 דבר גדול דבר הנביא כי אמר לישראל
 רחץ וטהר יר' כל תכלית המילה היא
 לשמור עיקרי תורתנו הקדושה ולהאמין
 אמונה שלימה בדת מרד לעשות לכן
 התקדשו קודם ותכינו עצמכם ותאמינו
 בעיקרי תורתנו הקדושה ואחר כך אמר'
 אתכ' דאם לא כן מה תועלת יש במילה
 ויש דבר אמר להם ומל' אמר להם מה
 אתם סכודים שאתם נכנסים לא' ערלי'
 ל' ערלי לב ובאמונו נפסדו כאבותיכם
 שמתו במדבר לסבת דוע אמונתם לא
 נכנסו לארץ אבל אתם לא תעשו כן
 לה' אלהיכם רק התקדשו באופן נכון כי
 בחר יוכל כב' יכול לעשות נפלאות ויש
 כך אמר הקבה לאברהם ונתתי לך
 ולזרעך אחריו אבל בתנאי ואתה את
 בריתי תשמור אתה וזרעך תקיימו תורתי
 שנקרא' ברית ותדע איך תוכלו לקיימם
 זאת בריתי שידוע שתיבת זאת רומזת
 לדבר פרטי כלומר זאת אתה הברית של
 תורה תדע איך תשמרו ויהיה קיים ביני
 וכיניכם המול לכם כל זכר כל' בהמול'
 לכם כל זכר בזה יתוקן דגוף ותוכלו
 לשמוע העיקרים ובה יהיה לכם ב'
 תועלות גדולות הא' שהנח יש מי שכתב
 שבשר ערלה מביא חס ושלים ודלאים
 רבים לסבת החמו' המופלג ועפוש הזרע
 המתקבץ בו עד שכמה פעמים בימות'
 כמה ערלים שלא לשמה ומילה בזמנה
 בלי ספק מצלת סכל נגע ומחלה וזש' ר'
 נחמיה אומר גדולה מילה שדוחה את
 הנגעים כפירוש הרב בעל העקידה זל'
 שר' דוחה את כל נגע ומחלה בהמול'
 כשר ערלתו וזש' דוחה את הנגי' מסלקת

הנגעים

209

עדן גם כזה אינו מלמדנו דבר ועוד
במש ההד ירויון מדשן ביהד מנא חית
שהבמות ירויון מדשן וגו' הפסוק אינו
מדבר כי אם על העדיקים ועל החסיד'
על רבנן ועל תלמידהון :

אמנם לעד רמז בעה כמה גדול

כח המאמין בעיקרי תורתנו
הקדושה עם היות לו שכל יד וישר לא
יסמוך על שכלו בלתי אם על האמונה

השלימה איש כזה אין עורך אליו ובזה

יתיישב מה שאמר הכתוב **צדקתך**

בהררי אל משפטך תהיהום

רבה אדם ובהמה תושיע ה' :

ר' העדק והחסד שלך גלוי ומפורסמי

כהרים הרמים והנשאי כי מטבע הדיבר

קל להיות עולה למעלה ויש משפטך

שתהום רבה למעלה אמנם אם הוא

יורד למטה מטח הפך הטבע הוא בזכות

האדם שהוא החשוב מכל הנבראי ויכול

בשכלו לחקור ולדרוש ולהשיג הדברים

במופת ובראייה ועם כל זה עושה עצמו

כבהמה בבקעה תרד ואינו חוקר ודרש

כלל רק מקבל בסדר פנים יפות כל

עיקרי תורתנו הקדושה אז ישיג שכר

גדול חש אדם ובהמה רל מי שהוא אדם

ועושה עצמו כבהמה בבקעה ויאמין

לכל דבר מעיקרי הדת תושיע ה' מכל

דבר דע וזהו שאמר בעה אמרו ישדאל

רבשע כאדם אנו שדו השלם שבנבראי

ועליו אמר הכתוב הן האדם היה כאחד

כחידו של עולם כב יכול ממנו ומעצמו

ידע טוב ורע כפי הדבן תבון זל וזהו

שאמר כאדם אנו כאותו שנאמר רן

האדם וגו' ועם כל זה אנו נעשים עצמנו

כבהמה שאין אנו דושים וחוקרים כי

הנגעים ויוחה אותם שפתים יסק יוש

נכ כן תועלת אחר שבזה יהיה מתוקן

הגוף לקבל ולשמע עיקרי הדת לזה

אמר השם ית' עם היות שבמילה יש

לכם תועלות כמו שאמרתי עם כל זה

לא יכול האדם כי אם לקיים דברי ה'

ולא לתועלת הגוף להסיר ממנו ולדחות

מעליו הנגעים ימול בשר ערלתו לזה

דמכותוב ובמלתם את בשר ערלתכם

וגו' יר' עם דמיות שכשתמולו בשר

ערלתכם יש לכם הנאות רבות לא יהיה

בוגתכם רק והיר' יר' להיות בריתי

בבשרכם ברית יוד בבשרכם כמו שנבאר

בהית בס' דרך חיים במצות המעלה

כלל העולה שהאמונה בעיקרי

תורתנו הקדושה הוא דבר

גדול וזה הדבר אשר מל יהושע דבר

אמר להם ומלן הוא הכנר לעשות

גפלאו בשמי ובארץ בימים וכל תהומו

וזהו שאמר חזל בויקרא רבה פ' כו :

אדם ובהמה תושיע ה'

אמרו ישראל רבשע

כאדם אנו כבהמה תושיענו

לפי שאנו נמשכים אחריו

כבהמה ההד משכני אחריו

נרוצה להיכן אנו נמשכים

אחריו לנן עדן ההד ירויון

מדשן ביתך :

המאמר הזה אומר דורשני

וכי מהיכן מצא

חזל לדרוש זאת הדרשה גם מה היא

בזכות בעל המאמ' להאריך כאדם אנו

בשיאמר כבהמה תושיענו אבל אמרו

כאדם אנו מי לא ידע בכל אלה גם

כמה שאמר להיכן אנו נמשכים לנן

אם אנו מקבלים באמונה לוח תושיענו
 לפי שאנו נמשכים אחריו כנהמה ואם
 אתה אומר שנאמין בכל עיקרי הדת
 בראשית ברא אלהים וגו' וכן שאר
 העיקרים אנו נמשכים אחריו בלתי
 דרישה וחקירה כנהמה הה' משכני
 אחריו באמונות הכתובות בתורתך ואז
 בעהב נרועה ונשייל בנן ערן אני ואתר
 וזש משכני כלשון יחיד ונרועה כלשון
 רבים להיכן אנו נמשכים אחריו לנע
 ומדקאמר בעה לשון אחריו לפי שאנו
 נמשכים אחריו וגו' נראה שיתענגו על
 ה' במקום ההוא הה' ירויון מדשן ביתך
 וגו' הפסוק הקודם לזה אומר מה יקר
 חסדך אלהים הסד נבור אתה עושה עם
 בני אדם שאף על פי שיש להם שכל
 טוב ומדראוי היה שירשו ויחקרו וישיגו
 הדרושים האמיים ועיקרי הדת בודישה
 וחקירה ואז יתנו להם שכר שורדם לה'
 עשה כן השם ית' רק עם היות בעל
 כנפיך יחסיין וכו' אף על פי שאינן
 משיגים אותך בשכל ובשכר זאת ירויון
 פורשן ביתך ותיבת כנף יאמר ענין
 וחסרת והעולם כמש אשר באת להסית
 תחת כנפיו שרף תחת סתריו ובשכר זאת
 ירויון מדשן ביתך ונחל עזיבך תשקם
 שכאן נראה עין בעין כמרת גדול כח
 האמין באמונה אומן בלתי דרישה
 וחקירה :

דבר ראמונה ענין גדול דקורן כמו
 שבארתי לזה בחרתי לבאר יותר כיאור
 רחב בחות בדרוש הזה וזה יוכן כמרת
 שאמרנו חזל במכילתא :

ויאמינו

כה' בשכר אמנה
 שהאמינו שרתת
 עליהם רח הקדש ואטרו שירה שנאמר
 אז ישיר משה ובני ישראל רבי נחמיה
 אומר מנין אתה אומר שכל דומקבל
 עליו מצוה אחת באמונה כראי הוא
 שתשרה עליו רוח דקדש שכן מצונו
 באבותינו שבשכר אמנה שהאמינו וגו'
 אתה מוצא שלא ירש אברהם אבינו
 העולם הזה והעולם הבא אלא בזכות
 אמנה שהאמין שנאמר והאמין כה' וכן
 אתה מוצא שלא נגלו אבותינו ממצרים
 אלא בזכות אמנה שהאמינו שנא' וימאן
 העם וכן הוא אומר אמונים נוצר ה'
 וירא ישראל את מצרים מת מה דריו
 עושין חיו כל אחד ואחד מישראל נוטל
 את כלבו וחולך ונתן את רגלו על צוארו
 של מצרי והיה אומר לכלבו אכול מן
 היד חו' שנשתעבדה בי אכול מן הזרע'
 חללו שלא חסו עלי' תדע לך שכן הוא
 שכן כתי' למען תמחך רגלך בדם לשון
 כלביך מאויבים מנוא' אמרו ישראל
 עשית לנו כל הנסים האלו אף אנו לא
 נחיו כפויי טובה וקח שיש לנו לומר
 שירת

401

שירות ותושבחו' אז ישיר משה מזכירין
 אמונת אבות ארזן וזמר תסמו בידיו וגו'
 זה השער לה' צדיקים יבואו בו בבעלי
 אמונה מה הוא אומר פתחו שערים ויבוא
 בו צדיק שומר אמונים השער הזה כל
 בעלי אמונה נכנסין בו וכן הוא אומר
 שוב יהודות לה' מי גרם להם לבוא
 לידי שמחה זו לא בשכר אמב' שהאמינו
 אבותיהם בעולם הזה שכולו לילות לכך
 נאמר להניד בבקר חסדך וכן יהושפט
 אומר לעם האמינו בה' אלהים ותאמרו
 האמינו בנביאי ותצליחו ה' עיניך הלא
 לאמונה צדיק באמונתו יחיה חדשים
 לצדיקים רבה וגו' וכן אתה מוצא שאין
 הגליות מתכנסות לא בשכר אמונה שנה'
 אתי מלבנון כלה וארשתיך לי לעולם
 וארשתיך לי באמונה הא גדולה האמונה
 לפני מי שאמר והיה העולם שבשכר
 אמונת' שהאמינו שרתה עליה' רוח הקדש
 ואמר שירה שנאמר ויאמינו בה' ובמשה
 עבדו אז ישיר משה וכן הוא אומר ויאמינו
 בדבריו ישירו תהלתו' ע"ל:

זה המאמר

גדול הערך בתכלית
 ושרם נבוא אל ביאורו נרגיש בו קצת
 הערות ואחר כך נפרטוד בה"ת
ראשונה באומר ויאמינו בה'
 בשכר אמונה וגו' מנא
 לה לרז' זאת הודיע' אני אומ' שאין זאת
 הכונה אלא לומר שהאמינו בה' ואז תכף
 ומיד אמרו שירה על' שמחתם ושוב לבס'
 ועל הנס הנעשה להם בקריעת ים סוף'
 גם מה בא להשמיענו ר' נחמיה לכאורה
 נראה שהיא הדרשה הראשונה ומה היא
 כונתו לחלוק או לפרש ואזי כך לא

הביא ראיה לדבריו כלל' עוד חזר
 ידו שנית ואמ' וכן אתה מוצא באבותינו
 וגו' והכאורה נראה שהראיה של אברהם
 אבינו ע"ה עדיפא מינה שהוא ירש העלה
 והעלה וכן אינו אלא גאולת שבכו
 הצוף דוקא ומה בא להשמיענו' גם
 צדיק לראות למה נכנס בלשון שלילת
 שלא ירש גם שלא נגאלו' עוד זאת
 אחרת הראיה שהביא ומאן רזעם מי
 יאמר לי שער' ידה נגאלו אינו לא בשביל
 השבועה שנטבע לראות רזעולם גם
 בזכות דם פסח ודם מילה כדתי ואעבור
 עליך וגו' גם אחר שמביא כתוב
 התורה מביא מאמונים נוצי ה' ולפי
 שבנוכח הכתוב במכילת' והוא הכדוריין
 מתחיל לומר גדולה האמונה שהאמינו
 ישראל במי שאמר והיה העולם ראוי
 לדעת מה כיון בעל המאמר בדתחילו
 לשון זה גדולה האמת וגו' גם למה חיש
 זה השם החדש אשר פי ה' יקבנו מי
 שאמר והיה העולם ולא אמר הקבה' גם
 מנא לן לומר שלא נגאלו אלא בשביל
 זאת והרי נגאלו בזכות שלא שנו שמם
 ולשונם וגו' ועוד אריכות וכלל הענין
 אחר שאמר ראיתו חזר פעם אחרת
 מזכירין אמונת אבות' גם זה השער
 לה' צדיקים יבואו בו וכן ענין יהושפט
 כל זה מיותר נמור לכאורה עד כי טיים
 דבריו ואמר' הא גדולה אמונה לפני הנב'
 שבשכר אמונה שרתה עלינו רוח הקדש
 וגו' מה חדש בזה הא בוא סלקינן
 ונחתין שקלינן ושרינן וגמר דבריו
 וכהא ויאמינו בדבריו ישירו תהלתו ומה
 הוסיף בזה הפסוק יותר מכל הפסוקים
 הקדומים ובמעט הוא כפול ומכפל עד

402

והדרישה וידוע וזו כי הדבר אשר יושג
 בשכל בראיות ברורות הוא דבר נצחי
 וקיים לא ישוב מפני כל זאת בני גם
 ראה כי ראיתי בני עליה והנם מעטים
 ומי יוכל לעלות בהר ה' אחד בכל דור
 או בכ' דורות * וה' חפץ למען עזקו
 נגדיל ויאדיר לרומם זרע אברהם אוהבו
 לעשות לו חזר כולו סגולה מכל העמי'
 כולם כאחד בקטן כגדול כעם ככרן
 יזכו לחיות בנועם ה' ולבקר בהיכל
 כולו אומר כבוד אלהים מקטנם ועד
 גדולם איש לא נעדר ומי הוא זה ואיזה
 הוא אשר יקרב למלאת ידו לקרבה אל
 חמלאכה מלאכת ה' כי רבה היא כל
 שכן אומר שלימה גדולה בתכלית כי
 לא יוכלו שאת בני ימי שנותינו שבעים
 שנה נמצא חיי האדם קצר ימים ושבע
 רוגז אין רגע בלא פגע ואין נגע בלא
 מכאוב והחכמה ארוכה מארץ מדה
 ורחבה מני ים הגדול על כן הדרוך
 השני אשר היא אמונה בקבלה אמונת
 אומן כך קבלתי וכך שמעתי היא יותר
 בטוחה מחירך הראשון הן אמת ויציב
 יש בה ענין אחר נגדי שמלבד היותה
 אמונה חלושה דקה מן הדיקה כי לא
 תדמה לאמונת המאמין על צד המופת
 והראיה * גם יש בה דבר אחר שהיא
 קרובה להתבטל כיון שהיא כיד האדם
 רפויה כי אינה כי אם קבלת דברים
 יקל בעיניו לצאת ממנה ולפי שהקבה
 יתעלה ויתרומם חפץ למען עזקו לקבל
 ב' הדרכים האלה ולקשרם יחד לחבר
 את האחד לחיו אחד רצה ברצונו הקדום
 שכלל האומה והבחינת יחיו כאמינים
 אמונת אומן בלי אומן ודברים ולא
 חקירות

אשר לא הניח פס' אשר כתוב בו אמונה
 שלא הביאו ולבאורה נראה דברי מותר
 ואין בו צורך וחלילה לרז"ל להבי' דברים
 ללא צורך רק הכל יש בו צריכות כי כל
 דבריהם אמרת שחור' כסף צרוף ותפוחי
 זהב כמשכיות כסף דבר דבור על אופניו
 ופניו וכמה פנים לפני' חוד בתוך חדר:
האמנם הכונה לבעל המאמר היא
 לפי שדרכי האמונה
 נחלקים על ב' דרכים * הדרך הא' היא
 על דרך החקירה והעיון רק בראיות
 ובמופתים כחכמה ובתבונה ובודעת על
 כל דבר ודבר כפי סדר חלקיו מוצאין
 ומובאין והעלות ממדרגה אל מדרגה
 אחרת אחת לאחת למצוא חשבון והחלק
 הזה עם חיותו ידיעה בהשכלה ובהבנה
 והאמונה בזה האופן יותר חזקה ומעולה
 מהחלק הב' כש' הרב המורה ז"ל וז"ל
 לשונו אינו דומה מי שיאמין הדבר על
 פי מופת א' כמי שיאמין בשני מופתים
 וגו' * אבל אין ספק כי יש בה סכנה
 עצומה לפעמים יפול האדם בכאר שנת
 כמו שידעת מהארבעה שנכנסו לפרדס
 וגו' כי ילאה שכל האדם בהיותו מונח
 בתוך הגוף הזה החמרי ועמורי כי לא
 ישיג האמת על מתכונתו על פי החקירה
 וזה גם בחקירת הדרושים תאליהיים
 ובעלמה מעיני כל חי כל שכן וקל וחומר
 במתנות ית' אשר אמרה תורה לא יראני
 האדם חיי שווא המלאך שרירי כולם
 יאמרו בשפת ברורה איך מקום כבוד
 וסמ' עשה ילוי' אשח קצר ימים ושבע
 רגז * זאת ועוד אחרת כי אם תמצא
 לימר שסוף זאת הדרך יותר גדולה
 כמעלה אשר היא על דרך החקירה

407

הקדמות ומופתים ולחזק את כדק זאת
האמונה רצה הקב"ה לזכות את ישראל
והקים מבניהם מברוך המין האינטי
אשר נבחר לכו בתכלית החכמה הגדולות
והנבונות הרמות והנשאות אשר רשיג
דברים על כוונת והיות איש לא נעדר
והשפיע והופיע ורחק אור על ראש העיר
הוא והקריבו לפניו והראה את נבואתו
ואת אשר באוצרותיו אחרותיו יכלתו
ועוצם נבורתו ומי הוא זה אשר ימרה את
דברו וכולם נמחים וטובים ויטרים
וידעו והבינו כל ישראל את גדלו ואת
רוב חכמתו גדלה עד לב השמים גם
ככל דור ודור יקים מבניהם לנביאים
וידעו דרכיו וישמיעו את כל תהלתו
הן אמת לא יהיו ולא ישיגו מדרגת מרעה
בו כך נזרה חכמתו ית' ולא קם נביא
וגו' לא קם ולא יקום אבל ככל דור ודור
יהיו נביאים מודיעים דרכי ה' או חכם
עדיף מנביא ובזה יושלמו הב' דרכים
ויחיו יהיו תמים אם ברשגת כולם
יחדיו עשיר ואביק ואם בהשאר אמונה
שלימה בלבם קיימת תקוער על פי
העד הנאמן גדול הערך והמעלה ואחריו
כל אדם ימשך בדורות הבאי אחרי כן
והנה על הדרך הזו רחמינו בעל
המאמר תק' בפסוקים האלו
כי ראה כי אין להם הבנה לכאורה כי
אמרה תורה וירא ישראל את ה' הגדולה
אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את
ה' ויאמינו בח' ובמשה עבדו נרא כפשוט
הכתוב חכונה לומר על איזה אמונה
שתהיה גדולה או קטנה ולפי שזאת
הראיה אינה כל חזק אמר וכן אתה מוצא
שלא ירש אף העוה והעוה אלא בטביל

שהאמין וגו' ולפי שפירוש הפסוק רחוק
כי המפר' זל נדחק בו כאשר תראה
ספי' רשי' זל גם מפי הרמב"ן זל לזה
אמר בעל המאמר וכן אתה מוצא ית'
כשתעיין היטב בכתוב תמצא כי כונת
הכתוב היא זאת כי וקשה לו מה נא
להשמיעו שאברהם אבינו שהאמין
בהשם ית' אחרי אשר רניע למדרגת
הנבואה והרי הוא כדעתו מבלי מורה
ומלמד אשר הורה דרך ישרה כי אפ'
בשוב שכלו ועינו הודק חקר חרש והבין
מדעתו כי נבוח מעל נבוח שומר ויש
במצא מהיבב המציאות אשר ביד נפש
כל הי ורוח כל בשר איש ויכול על כל
לשדר מערכת השמים וכסיליהם אם
כן אם בתהלת השיג זה ומה יהיה אחרי
אשר נגלה עליו כבוד ה' עליו זרח וראח
כמדאות הצבאות אליו יתוער ולוור
נאמר (והאמין בה' ויחשבה לו צדקה)
ודאי כי לא זו חרדך ולא זו העיר ואין
כונת הכתוב לזה כלל אלא להשמיענו
דבר חשוב וגדול הערך וה' זה כי בטביל
שהאמין בהשם ית' מקימת דנא והקב"ה
חשבה אליו צדקה רל' צדק בשכר וזו
הבטיחו העוה והעוה ולא בזכות אור
ודקדק זה מהפסוק שהלל ויאמין בה'
ויאמן העם למח שנה הכתו' לומר והאמין
להזיענו זה ועם היר' שפירשתי למעלה
באופן אחר עכ"ע פנים לתורה ולאמת
חזבר הזה התחיל תק' גדולה האמונה
שהאמינו במי שאם והיה העולם כאשר
רמזנו למעלה ורבי נחמיה לא אמר לא
בטביל שהאמינו אבותינו בהשם יתב'
לומר כי אין צריך אמונה במה שמתח
ריות אלא איז אמונה שתהיה ולפי

סדר

408

704

הנביאים על זה אלא ודאי צריכים אנו
 לומר כי חייכות היה על זה להיו' שמרעה
 היה יודע כי בלכתו בשליחות הזה תקף
 ומיד לא יאמינו ואין דרך להציא לחירו'
 משעבוד מצר' הואיל והם אינם מאמינים
 ביכולת השם ית' שיכול להצילם על
 זה היה מסרב פעמים שלש לומר אולי
 הם ושלוש תצא תקלה מותרת ידו ולא
 יוכלו לצאת משעבוד ובמקום גאולה
 יהיה הפך חסיושלם לזו והן לא יאמינו
 לקולי והקב"ה אומר שיאמינו ומרעה
 חשב כי רצה הקב"ה שילך בזה השליחות
 לצאת ידו חובת הכשרות האבות ולזרע
 היה אומר לו שיאמינו אבל לא בשביל
 שיהיה כך בודאי על זה חזר לסרב עד
 שהיה מה שה' טאחז' וזהו ידו מצורעת
 כשלב על שהוציא לעז על ישראל הו'
אם כן ראייה גדולה מביאר נחמיה
 עתה מהפסוק הזה שבשביל
 מצוה א' שהיא זאת שהקב"ה שלח משה
 עבדו בזה השליחות וקבלוה באמונה
 ויאמינו לדברו נגאלו ואמר אחר כך
 וכהא' אמונים נוצר ה' וכונת ר' נחמיה
 היא להביא ראייה מהו הפסוק עם היות
 שהביא ראייה מן התורה לומר חדוש אחר
 גדול מן הגו' והקדים הפסוק לראיה
 הוא זה כי לא מבטיח שבשכר אמונת
 מצוה א' ודאי שתשרה רוח הקדש אלא
 אפי' זכרון אמונת אבות אשר האמינו
 בדבר ה' תועיל ותציל ותרוםס גוי וכמו
 שאנו מזכירין בתפלותינו כמה פעמים
 אמונת אבות וזה אמר ד' נחמיה
 מזכירין אמונת אבות ותועיל כמו שמצינו
 תפלת מרעה בענין עמלק כי ישראל הי'
 בלתי דאויים לתשועה וכמו שאזל על

שדבר זה יש בו ספק לפי שאמונת
 אברהם אבינו ע"ה היתה בתחלה על צד
 החקירה כנודע לזו אמר בעל המאמר
 שלא ירש אברה' אבינו ע"ה הענה והתקב
 אלא בשביל אמונת מצוה ולזה אמר
 בלשון שליחה לא ירש וגו' ולפי שרצה
 להביא ראייה לדבריו שכדאי הוא שתשרה
 רוח הקדש על שומר מצוה באמונה וזה
 שהביא מאברהם אבינו ע"ה לא הביא
 אלא שירש ארצות חזיים עם דמיונו
 מעלה גדולה רצה להביא ממרעה
 והמלך הור ע"ה ודבורה והם יחידים
 ובשביל האמונה בדרכי ה' ובמאמר ה'
 תקף שרתה עליהם רוח הקדש ואמר
 שירה ושירת משה היא שירת הכבוד
 שנאמר ע"ה בארענו לה' וכן אתה
 מצוה שלא נגאלו ישראל ממצרים אלא
 בשכר האמונה וגו' אמר בלשון שליחה
 שלא נגאלו ללמרנו שאף על פי שאמר
 חזק ביום פסח ויום מילה ובמקום אחר
 אמרו על שלא שינו שמם ולשונם ולשלה
 כל זה אמר בענה כי הוא הדבר בהפך כי
 לא נגאלו אלא בעבור זאת :

דהראיה על זה לעד הוא הויכות
 שבין הקב"ה ובין מרעה
 באומר פעמים רבות ולא יאמינו לי
 זהב' משיכו יאמינו לך וחוד האומ' חזן
 לא יאמינו כי זמה צורך לכל דדובר
 דואריך הזה דמיה לו למרעה ללכת
 בשליחות המקום אף על פי שלא יאמינו
 בו סוף סוף בראותם שפרעה יגרשם
 מצר' יאמינו ויצאו ומי הוא זה ואיזה
 דיוא אשר עבר עבודת פרך באמר
 ובלבנים ויתנו לו רשות לצאת לחירות
 ולא יצאו ואם כן מה היה מסרב ארון

481

פסוק היש ה' בקרבנו אם אין * גם על
 פסוק ולא ירא אלהים לזה הצורך אהרן
 חזרו לתוכן ידיו יהיו ידיו אמנה עד
 בוא השמש רל' בזכות האמונה שהאמינו
 האבות נצחו אותה המלחמה כי זולתה
 אין לנאול לזה הביא הכתוב של אמנו
 נוצר ה' רל' האמונות אשר האמינו
 הקדושים אשר בארץ החיים חמה הקנה
 גנון ונצרון בבית גנזיו לעת רצונך
 וראיה לזה הפירוש היא שאילו היה כונת
 ד' נחמיה להביא ראיה למה שאמר
 למעלה היה אומר זה שאמר דכתוב
 כמשפט וכמנהג בכל מקו' אבל או וכן
 בא לומר לך חידוש גדול מזה * גם רמז
 הכתו' דבר נאה שהאמונה שהקבה חפץ
 בה היא בלא הקירוף ונסיון כי אם
 להאמין בלב שלם כמש חז' על פסוק
 תמים תהיה עם ה' אלהיך על זה אמר
 אמונים נוצר ה' ומשלם על יתר עושה
 גאות רל' הקבה חפץ באמונה ומי שרוצה
 להתחכם יותר והרתנאות ולעשות לו
 חקירות כשלם על אותו היתר כנטול
 ימי כמעשה נאווה וסכלות כמש המלך
 שלמה בחכמתו כי יוחכם ככל האדם
 דעם כל זה אמר אמרתי אחכמה והיא
 דחוקה ממני * גם אמר ואל תתחכם
 יותר למה שתומם וזש ומשלם על יתר
 עושה גאווה :

יותר טובה לפי שהוא עך דמזופת וכל
 דבר אשר יאמן כמזופת הוא תקוע בלב
 האדם ישר כל ימוט כמקומו וישאר
 בלב האדם לדור דורים לזה הביא זה
 הפסוק שאומר מי גרם לכל השמחה
 דרזאת בשכר שהאמינו בעזה שכולו
 לילות וחכמה בזה לומר שאילו בחקירות
 היו מגיעים לאור גדול ולמזופת אמתי'
 ולדעת הדבר על בוריו אין הכי גמי
 שהיה דרך טוב וחשוב אבל אחרי אשר
 יפסידו כל זמנם לא ידעו ולא יבינו
 בחשיכה יתדמלכו כמו שאמר תכלית
 שנדעך שלא נדעך לזה המשילו הדבר
 הזה ללילות שהוא דבר חשוך כן החוקר
 כל ימיו בחושך ובאמונה לא ישא בעמלו
 לוח אמר המלך ליהוה עה כי שכחתני ה'
 בפעלך וגו' יר' כל שמרתי ושיכתי הוא
 בראות פעליך ומעשה ידך זה הוא דרך
 ישר עד כבוא אל מקדשי אל שכח יתנו
 את דודי לי כחית כי אז החמר שהו' כסך
 מבדיל הולך הלך לו וישאר פשוט מחמד
 השכל וישג נפלאות תמים דעים :

והרס יף ידו שנית בראיה מיהושפט
 כי שם לא היה מזוהרם לא
 באמונת השם ית' דרך כלל כי כן אמר
 האמינו בהשם ית' ותאמינו בנביאיך
 ותצליחו כמש שם וגזר אומר בעה נסן
 אתה מוצא שאין הגליות מתכנסות אלא
 בשכר אמונה שנאמר אתי מלבנון כלח
 וגו' מראש אמנה * ואמר לשון מציאה
 אתה מוצא כנדע שאינו מפורש בפסוק
 אלא שדקדק כן מלשון הכתוב שאמר
 מראש אמנה על ב' דרכים או לומר
 האמונה אשר תחלתה בחקירה שהיא
 קודמת לכל אדם ואחר זה יבוא אל

אמונת

ולה שלים זה הענין אמר זה
 רשעו לה' צדיקים
 יבואו בו רל' זו ראי' דרך סלילה בלתי
 מעיק ואין למו מכשול שכל ישראל כא'
 יזמו לדרך הזה לזה הביא ראיה גדולה
 טוב להורות לה' ואמונתך בלילות רל'
 אם תמצא לומר שדרך החקירה היא

אמונת הזקירה ולוא אתי מלבנון כל
 אתי מלבנון תבואי תשורי בזאת האמונה
 שהיא התורה או יאמר בשכר האמונה
 אשר היא ראש ועיקר השבט שכל איש
 ואיש יולד בה ומשיג בה גם הכי
 פסוק וארשתוך לי באמונה לומר לך כי
 כמו שהאירוסין תהלת הנישואין גם זאת
 האמונה היא ראש ותהלה גם כמו
 שהאירוסין על הסתם היא נעלמת ונסתרת
 בעיני האירוסין כי אם לשמע און
 יאמין לכל הדברים אשר ידבר שמיא
 כאה וחסודה גם אנהנו קהל עדת
 ישראל נאמין לקול נביאנו והם אמת
 ודבריהם אמת וחזר ואמר בעה הא
 גדולה האמונה לפני הקב"ה כיון לומר
 הפך דעת תק שאמר שצריך שתהיה
 אמונה גדולה אלא לומר לך כל אמונה
 היא גדולה בעיני הקב"ה ולוא הא גדולה
 אמונה וכו' יר אחרי אשר הבאתי לך
 ראיות עצומות מורה כדאי שהאמונה
 גדולה עד מאד ואמר עוד וכן הוא
 ואמר ויאמינו בדבריו ישירו תהלתו אפי'
 שהוא ברכותובים לפי שהוא מפורש
 שבשכיל שהאמינו בדבריו ית' על דת
 זכו שישירו תהלתו מודעת זאת בכל
 הארץ הרי נתישב האמ' על מתכותנו
 ישמע חכם ויוסף לקח ונתברר לנו כמה
 גדול כח האמין בעיקרי דת ויזכו
 לחיות בנעם ה' ולבקד בהיכלו כולו
 ואמר כבוד חכמים ינחלו שוב הצפון
 לעתיד לבוא ינחלם כי לה' מצוקי ארץ
 החיים אטם הם חיים ערבה בנחלי ערן
 במשכנות מבטחים ובמנוחות שאננות
 קומנה שמענה קולי קול ה' על המים
 אין מים אלא תורה כשפה ברורה ברור

מללו חכמינו זל' להאמין בכל הכתוב
 בספר תורת ה' אמונה שלימדו כלי
 פקפוק רק לשמור ולעשות ככל הכתוב
 בו וכן מצאנו ראינו כמ"ש רז"ל על פסוק
 אז ישיר וגו' שם גלו כפידוש שהואיל
 והאמינו ישראל בעיקרי הדת הוה לדון
 באלו קבלו התורה ולזה התחילי לשיד
 שירה הושעת לפי שהשיגו תכלית אורון
 של בריאת העולם ולזה לא חמתינו עוד
 מתן תורה וזש

אז ישיר משח הה' פיה פתחה
 בחכמה ותורת חסד על
 לשינה מיום שבר הקב"ה את העולם ועד
 שעמדו ישראל על היס לא מצינו אדם
 שאמר שירה להקב"ה אלא ישראל ברא
 אדם הראשון ולא אמר שירה הציל
 אברהם מכשן האש ומן המלכים ולא
 אמר שירה וכן יצחק מן המאכלת
 ולא אמר שירה וכן יעקב מן המלאך
 ומן עשו ומן אנשי שכם ולא אמר שירה
 כיון שבאו ישראל לים וקרע להם מיד
 אמרו שירה לפני הקב"ה שאמר אז ישיר
 משח וכני ישראל הוי פיה פתחה בחכמה?
 אמר הקב"ה לאלו הייתי מצפה ואין אז
 אלא שמחה שנאמר אז ימלא שחוק פינו
 ע"כ:

יש לדקרק דמח שייכות יש בין
 אז ישיר לפיה פתחה
 לשיאמר בעה אז ישיר משח הה' פיה
 פתחה וגו' גם במה שאמר ברא אדם
 הראשון וכי בשלמא באברהם שהצילו
 מצרה ביחא שיאמ' שירה אבל בבריאת
 אדם הראשון שלא היה שום אדם
 מהיכא תיסק אדעתין שצריך שיאמר
 שירה גם מאז אשר מונה מי הם
 הניצילים

הנצילות היא אמרו שירה ואמר גם כן
הציל את נח שהיה קודם אברהם בזמן
ומבול שה' לו צרה גדולה לאין תכלית
ועם כל זה הצילו ולא אמר שירה
ועוד במה שאמר כיון שבאו ישראל וגו'
חלל הם דברים יתירים לכאורה ומרר
צריך לומר מיד אמרו שירה יאמר אבל
ישראל אמרו שירה על הים גם במה
שאמר לאלו הייתי מצפה הוא דבר גנאי
בחק הראשונים לומר שאלו הם הטובים
והראשונים לא היו טובים זאת ועוד
אחרת במה שאמר ואין אז אלא שמחה
וכמה מקומות מצינו שאז הוא לשון
צרה אז ינח לי אף על פי שהיה מנוחה
בערכו עם כל זה היה על צרה אם כן
איך מביא ראיה לכל המקומות מאז
ימלא שחוק פינו :

האמנם להיות שיקר הדבר הוא
התכלית והכל הולך אחר
התכלית כי לזה ימצא מי שאוכל ושותה
ומענג ומפנק נפשו בתענוגי ותפנוקי
המלכים ויש לו שכר גדול על זה במשל
מי שמענג שבתות ומועדי ה' ואף על פי
שהוא דבר לצורך גופו עם כל זה מאחר
שיש לו תכלית טוב כדי לעשות רצון
קוננו לזה ישיג שכר גדול כמו שאמר
המלך שלמה ע"ה **מה יפית ומרה**
געמת אהבת בתענוגים : אפי'
בתענוגים אם יש לך מצורף ומשותף
בהם אהבת ה' מה יפית ומרה געמת
בעבור זאת והנה כפל הכתוב מה
יפית ומה געמת לרמז כי זה רצוי
המענג שבתות ומועדי ה' עשה ב' דברים
הא' שאוכל ומענג גופו וזה דבר גשמי
והב' שעושה הדבר ההוא לאהבת הש'

והא' לצבות בטן וזהו דבר דחוי ולירר
אמר המלך שלמה ע"ה לא מבקיא שטוב
עשה מאד ויש לו שכר גדול על התכלית
הטוב הרוחני ההוא שעושה לאהבת ה'
אלה אפילו אותו המאכל הגשמי ההוא
הוא דבר יפה ויש לו שכר על זה הואיל
והוא מצורף ומשותף לתכלית טוב ולזה
כפל מה יפית ומה געמת יפית להשם
ית' ובעמת להש' על שני דברים והרס
באופן שכל דבר צריך טיהור לו תכלית
והתכלית הוא עיקר המעשה ולזה אמרו
המתחיל במצוה אומרים לו גמור כי
הואיל ולא נשלם התכלית ראוי שיגמור
אותה כדי שישלם התכלית :

והנה תכלית בריאת העולם לא
היה כי אם כדי שיקבלו ישראל
התורה ויקיימוה נמצא שכל הדברים
שהיו קודם שקבלו ישראל התורה ראו
משרתים אל התכלית כמשל הר"ע ז"ל
מהחוצב אכנים לבנין הבית כי כל
המלאכות הנעשות קודם רבנין הם
משרתות אל התכלית ובזה מובן
המאמר שהרגיש ב"ה שפסוק אז ישיר
משה אומר תיבות נגדיות זו לזו אז הוא
לשון עבר ישיר לשון עתיד ולא ראי זה
כראי זה אם כן לא הילל כי אם אז שר
משה עד שלזה אמרו קצת מהמפרשים
ז"ל שהוא עתיד במקום עבר לזה יאמר
בעל המאמ' אינו כן כמו שאתם חושבים
שזה הלשון בא במקל והודמן רק בחכמ'
עצומה ורמה ונעלמה אמר זאת המלה
והתיבה ויש ב"ה הרד' פיה פתח בחכמ'
ובחכמה רבה בא זה הלשון והחכמ' היא
כאשר ברא הקב"ה את האדם עם היותו
יציר כפיו וראה איך יצרו מעפר יופח

באפיו נשמת חיים ומראוי היה שיאמר
 שירה להשם ית' כי הפליא לעשות עמו
 שמעפר עשאו הכינו וגם חקרו ולא אמר
 שירה * הציל אברהם שהיה יותר
 גם מהראשון שהצילו מכבשן האש ולא
 מבעיני מכבשן האש שהיה דבר כי
 לפעמים ינצל האדם ממנו כסלמנדרא
 זכיוצא לא מאותם המלכים הצילו והיה
 גם גדול שהוא היה יחידי ולא מבעיני
 שהציל את אברהם במלכים כי זה הוא
 דבר שיתכן לפעמים כי גבור א' יהונג
 יכמה אנשיסורק הציל יצחק מהמאכלת
 ולא מבעיני מהמאכלת שהשם ית' גור
 אומר ואחר כך צור להצילו ומי יאמר לו
 מהתעשה אלא יעקב שהצילו ממכרת
 דברים * כיון שבאו ישראל יר' הואיל
 ותכלית בריאת העולם לא היה כי לא
 בשביל ישראל שיקבלו התורה אם כן
 כל הדורות שהיו מאדם עד שבאו ישראל
 על היס לא היו כי אם לשרת התכלית
 ולא נשלם התכלית לכן לא היה לרדם
 לומר שירה אבל כשבאו ישראל על היס
 כי אז השיגו מעלה רמה וימינו בה'
 ובמשה עבדו כי ראתה שפחה על היס
 מה שלא ראה יחזקאל עין בעין זה אלי
 כי זה כל האדם לפי שנוגת התורה מה
 היא שידעו באמת ובאמונה כי ה' אחד
 וכי ברא העולמות גם הוא משיג בהם
 דרך פרט וכי הוא משרה שכינתו
 בתחתונים וכן כל השלשה עשרה עיקרי
 הדת והנהגה הנם רשיגו על היס כל
 העיקרים אחת לאחת למצוא חשבון
 באופן שהשיגו התכלית האחרון של
 בריאת העולם אם כן מיד אמרו שירה
 ית' לא רצו להמתין עד שיקבלו התורה

כי מאחד ששם השיגו מה שהשיגו
 לראות והמינו בה ובמשה עבדו אם
 כן הואיל שנשלם התכלית של בריאת
 העולמות אם כן עתה ראוי שישירו להשם
 ולא קודם מאחר שלא נשלמה הפעולה
 והתכלית עוד המצב הזה של קריעת ים
 סוף ובוה נתיישב אריכות הלשון כיון
 שבאו ישראל וגו' מיד אמרו שירה *
וזאת הראיה שהביא אז ישיר משה
 שאומר תיבת מנגנות זולו
 אז לשון עבר וישיר לשון עתיד דצד
 ללמדנו בזה הלשון כי באותו דחזקן
 שעבר מבר יאת העולמות עד עת קריעת
 ים סוף כל אותם הדורות מאדם עד
 משה הניחו השירה למשה ויש אז ר' ל'
 כאז נמנו ונמרו וישיר משהו ליה לא
 הזכיר לנה כי הואיל ונח קבל שבע מצו'
 לכד והוציא עצמו מכלל מקבלי התורה
 בכלליה ופרטיה לזה לא מנאו כי לא
 היה בכלל אם כן הוי פיה פתחה ב'חכם'
 ובתבונה פתח בזה הלשון * ותורת
 חסד על לשונה יר' כי רצה ללמדנו גם
 כן פתיחת דבר הלשון אימתי ינתנו
 החסד ילמי שנותן מתנה לחברו ובאיה
 זמן והוא עד שיגמר התכלית וזש ותורת
 חסד על לשונך ללמדנו תורת החסדים
 אימתי היא וזק שאמר על לשונה יר' כל
 אותם הדורי' היה השירה על פי הלשון
 אבל מאחר שלא נשלם התכלית לזה
 לא נאמרה עד עתה והו' שאמר על לשונה
 ולא הוציאוה לחוץ אבל כשנגמר התכלית
 ראוי הוא שינתנו החסדים ולזה אמר
 השם ית' לאלו הייתי מצפה הואיל ואלו
 הם התכלית של בריאת העולם והשלים
 ואמר ואין אז אלא שמוח אמר דבר

409

להכנס בדרכי החקירה ודרישה וידוע
 ומכיר בעצמו שאם יבואו כל הרוחות
 ושללים רעים הו' לא יזינו ממקומו
 וכחש באמונתו בלי ספק שהוא דבר טוב
 אומר אני ובקראת אמונות מופתיות שהם
 נקבות במופת לחכם ובקבלה למאמין
 דל עיקרי מצואות ה' ואחדותו וחשנתו
 ויבלתו וכיוצ' בהם משיג החכם במופת
 והמאמין ישיגהו מצד קבלתו * ואם
 המאמין הגיע למעלת החכמה ששון
 ושמחה ימצא בה באותה האמונה כיון
 שהקבלה תסכים עם החכמה והחכמה
 עם הקבלה אחי' הם ולא יתפרדו ובאופן
 הזה החכמה תחיה את בעליה * והנה
 שאמר המלך שלמה ע"ה בהכמתו כי
תבא החכמה בלבך ודעת
לנפשך ינעם : ופי' האחרונים ז"ל
 כאשר תזכר להיות מאמין האמונת
 האמיתית בלבך ואחר תבוא החכמה
 עליה וז"ל בלבך והבית הראשונה של
 בלבך היא בית עם ורצה לומר תבוא
 חכמה עם מה שחיה עם ללבך מקודם
 שהיא האמונה התקועה בלב המאמין
 באופן שיסכים המופת עם הקבלה אז
 זה הדעת לנפשך ינעם ויקבל לערבות
 כיון שהקבלה תסכים עם המופת וכיו
 שאמר במקום אחר וירגני ויגמור
 לי יתמוך דברי לבך שמור
 מצותי ורחוק : יר' אם ילמד האדם
 חכמה בחקירה ודרישה כדרך הפילוסוף
 החוקרים שכל מה שמשגיגים בדרושים
 האלהיים הם ע"ד החקירה אולי יבתי
 ברוחו ויעזו מצאו לרחקיש האמות
 והמופתי הנמצאי בכתבי הקדש ולהפוך
 דברי אלהים חיים למינות לפיכך צריך

פחדו וזוהו כי שמו יחשוב האדם כי
 הואיל האדם הראשון לא היה יכול לומר
 שירה לשם ית' הואיל ולא בשלם התכלי'
 הראה שמרעה ישיר שמו יצטער על זה
 כיון שהוא אינו יכול וכן גם כן באחרים
 לזה אמר בעל המאמ' אינו כן רק מאותו
 הזמן היו שמחים אף על פי שלא השיגו
 התכלית וזשואין אז אלא שמחתי יר'
 אפילו אז שלא השיגו התכלית לא היו
 מצטערים כי הם אינם משיגים ומשר
 ובני ישראל ישיגו רק היו שמחים אף על
 פי שלא השיגו האת היא הראיה שהביא
 אז ימלא שחוק פיניו יר' מאז מאותו הזמן
 היה מלא שחוק פיניו ולא היו מצטערי'
 על זה רק היינו שמחי' ואף על פי שבהם
 וישלם התכלית כגו' הרי מורר
 באצבע כמה גדול כח המאמין בעיקרי
 הדת שחרי עדיין לא קבלו ישראל את
 התורה כשהיו על הים ועם כל זה נשלם
 התכלית כאלו קבלו התורה הואיל
 והאמינו בה' ובמשה עבדו שלמד אותם
 עיקרי הדת :

האמנם הן אמת שביארנו כמה
 גדול כח האמונה לצאת
 מעבודות לחירו' זה עבודת היצור לחירות
 ומשעבוד לגאולה זה עבודת הגוף כבני
 ישראל שהיו עבדים לפרעה וניצלו
 ומאפלה לאור גדול מהעוה שהוא נמשל
 לאישון לילה ואפלה איך יצאו יצא לאור
 גדול כי אין כמותו מאיר כאור הערב
 וכל זה זוכה בעבור האמונה :
עם כל זה האמת הוא שאם האדם
 אחר שהו תקוע באמונ'
 כחוד תקוע במקום נאמן אשר לא
 יזכו מימינו נאמנים ורצה אחר כך

דרוש שבעה עשר

האדם להקדים לימוד התורה ועיקריה
 שהיא יראת ה' והאמין שיש סבת הסבו'
 משגיח בפרטים ויכול על כל וישם
 בלבו להאמין כל הכתוב בה כחוש
 העולם ושגוי הטבע באותות ומופתים
 ואחר שהתבונן בדרכי התורה ושם יסוד
 לבגוד עיניו כל מה שאומרת התורה
 והאמין בה ובתורתה גם כן מקיים מצות
 התורה שבזה מורה שמאמין בכל דרכי
 התורה ועיקריה אם שומר שבת מחללו
 מורה שמאמין בחי העולמי' ובהשגחתו
 אם משים תפילין מאמין בקריעת ים
 סוף ובמתן תורה ואף על פי שאחר
 כך יכנס בהקירה ודריש בחכמת הפיל'
 לא תוכל להטות אותו אל סכרתה ויש
 יתמוך דברי לבך והוא למוך התורה
 שמור מצותי בזה מורה שמאמין במדת
 שלומד גם מאמין בעיקרי הדת והוא
 מה שנתן לו חיות והוה שאמר והייה
 ובזה קנה חכמה שאר החכמו' קנה בינה
 התכונות והחכמות החיצוניות ולא תפחד
 שיטו אותך מאמרי פי והוה שאמר אל
 תשכח ואל תש מאמרי פי אינה אזורת
 כי אם הבטחה כלומר כשתעשה כסוד
 הזה שלמותיך לחועיל קודם האמונה
 ואחר כך החקירה מוכחה אני כך אל
 תשכח ואל תש מאמרי פי אל תעזבה
 ותשמך ונו' יר' אני חבטחתיך כשלמדת
 מקודם התורה אף על פי שתתעסק
 בחכמה לא תפחד שיטה אותך לזה אמר
 זה שאמרתי לך הוא בתנאי שלא תעזוב
 התורה גם כן להתעסק בה והוה שאמר
 אל תעזבה גם כן לתורה התמימה
 ותשמך שלא תטה אותך החקיר' מדרך
 המעובה ומחאמרות האמיתיו' שאם אתה

מניחה בקרן זוית ודאי שתכשל בחכמה
 הפילוסופית וכמו שהארבתי למעלת
 ואם לעת זקנתך תרצה להתעסק באלו
 החכמות יהיה כזה האופן שתאמר אתה
 כי כונתך אינה בלמידת אלו החכמות
 רגנכריות רק להכיר ההפרש וההבדל
 שיש בין הקדושה לטאר החכמות וש
 כלסלה ותרוכמך יר' בתנאי שתעלה
 אותה גם עלה על כל שאר החכמו' והיא
 גם כן תרוכמך מעל כל השדים אשר
 אתך הסרים למשמעתך ואז כשתראת
 התורה שאתה מכבדה ששאר הספרים
 החיצונים הם מונחים בקרן זוית ואתה
 מחבק אותה אז תכבוד ותעשה לך כבו'
 גדול וביאר עתה מה הוא ריכבוד התן
 לראשך לזית חן יר' התן לראשך במתנ'
 חנם לזית חן מלבד השכר הצפון לך
 מצד פעולותיך גם כן עטרת תפארת
 רובו לצדיקים יושביל' בעוהב ועטרתיהם
 בראשיהם ותהיה מגן וענה להצילך כל
 תפול בפח האמונות הכוזבות והחכמות
 החיצוניות ורגנכריות ובזה יאמר כי
 תחבקנה יר' לא תשלם השכר לזמן רחוק
 כי אם תכף ומיד תכבוד כי תחבקנה
 והוא רבו על לזית חן שמישיג בעוהב
 מלבד השכר הצפון לעוהב :

נמצא שדודך הישרה שיבור לו
 האדם להאמין באמונות
 האמיתיו' אשר האמינו חכמינו זל' קודם
 כל דבר חכמה ואחר כך אם ירצה
 לחקוד ולדרוש טוב ונעים שבת אחים
 גם יחד ולא יתפרדו איש מעל רעהו כמו
 שרכזו חז"ל בפסוק אתי מלבנן כלהונו'
 מראש אמנה שרובו שקודם יאמין היטב
 עיקרי הדת ואחר כך ידרוש ויחקור וזה

דמזונך כנתרא פ' חומר אתהספינה :
אמר רבה בר בר חנה
 זימנא חדא הוה
 אולינן בספינתא וחזאי הוה
 צפרתא דהוה קאי עד
 קרסוליה במינא ורישיה
 בדקיעא ואמרונן לית מינא
 ניהות לאקורי גפשוין במינא
 נפק בת קלא ואמר לן לא
 תיחזיתו להבא דנפלא ליה
 חצינא דנתרא הדא הא זשנן
 ולא מטוי לארעא לאו משום
 דנפישו מינא אלא משום
 דדופי מינא אמר רב אשי
 הוה זיזעדי הוא דכתיב
 וזיזעדי עמדי :

המאמר

הוה אומר הרשמי
 כי הוא אומ' תיבה
 גדול על רבה בר בר חנה אם דאר
 הצפור ראשו מניע השמימה צריך לפי
 הערך הזה גדלו שיהיו משוקעים במים
 ואם כן איך עלה בדעתו לירד לרחק
 גופו ואין לתמוה כי אחר שהית' הולכת
 הספינה שפשיט' שהיו מים רבי' שאפשר
 לומר שהיתה ביצית כפינה קטנה ואי
 במי שהספינ' גדולה וראה מקום עמידת
 הצפור לזה חשב לילך בביצית קטנה
 או מעבורת קטנה לירד במים באופן
 שאין לתמוה על זה אמנם התמיהא
 הגדולה כי אם ראשו מגיע השמימ' וז'
 כפי הערך הזה צרי' שיהיו גדלו שקועי'
 במים וחדב בעל העקידה זל פירש
 הענין בשער כד' וזל' יאמר כי ברודפים
 אחרי קבוץ' הריצות הממונ' כדרך אניה
 בלב ים היה רואה הכנות שהיה רואה

קרסולי השתדלותם שקועים במי ים
 והצלחות והיו בזה כדמים להגיע ראשם
 אל כמתי עב והיה להם בלבם להדמות
 אליהם ולרדוף אחריהם כסבורים שהן
 ענינים שיש להן סוף ותכל' עד שיצאת
 בת קול מעצת השכל האלהי ואמרת
 החזרו מהם ומדרכיהם כי באמת כל ע'
 שנה שהם חיי האדם יוצאים בעסק החז
 ועדיין לא הגיעו לחצי התאוה והחמדו
 כמש' חזל (אין אדם נפטר מן העולם
 חצי תאוותו בידו) ולהורות שאין
 חומן יוצא בהם מפני חשיבות' וממטות'
 אמר ולא תיבא דנפשי מיא כלומר לא
 מפני כהיתם ואיכותם רק מפני הטרוף
 והבהלה אשר לאנשים אחריהם עכד'
 והסנין בעצמו באה ויאה אמנם קשה מה
 סוד יש בענין זה שהוצרך רבה בר בר
 חנה להעלימו במשל הזה המבהיל ומה
 הניח המלך שלמה בחכמתו בהרבילו
 ענין רדיפת אחרי המתותות ובפי' אמר
 אהב כסף לא ישבע כסף והוסיפו עוד
 כל התאוות אכ' מה לו להעלים הדברים
 הפשוטים בדבר הכרחי הכסוד לכל'
אמנם היותר נכון לומר מה טפ'
 האחרונים זל שמנתו של
 רבה בר בר חנה להרחיק האדם בחכמו'
 היצוגיות כמו שהרחיקו חכמינו זל' מהם
 כשביל' שלא ימשך האדם בהם וכן
 מצד שאפשר שיטעה באמונה השלמה
 ובפרט בזמן מיעוט הלבבות ולכן היו
 הראשונים מסתפקים בהכרחי ולא היו
 נמשך שום טעותא ושלותא באמונה'
 והיו טאב' זימנא חדא היה חושב בדרש
 הזה להתעסק בהכמות' נבדלות העוסק
 בהולידע האלהיות' הראיתי צפור
 במים

לעמוד בה ובהיות זה הענין דבר חכמה
והיותו דחה האדם מהחכמה ועדיין
הותרה לבקיאים אשר נתמלא כריסם
מהלמוד התורי ומתאמנות השלימות
כמט המלך שלמה עלה בחכמתו בפסקו'
שבזאתי למעלה צדיק באמונתו יחיה
ואף על פי שאחר כך ילמוד איזו חכמה
ולזה הוצרך רבה בר בר חנה להעלים
הענין כמו שאמר רמלך שלמה עלה
במשל חידה לשמרך מאשה זרה וגו'
והמשיל אלו החכמות באשה זרה ומיק
נכריה ורבה בר בר חנה רצה ללכד
דעת למשכילים כי סוכר שאפי' טיהות
לכו בטוח שלא יתעסק בהם :

אבל אצל האמת מי שנוגע יראת
ח' בלבו ומאמין בכל מר
שהאמין אחרון שבאנשים בזמן וראשם
בחיובות הרב הגדול הרטבם זל בזאת
אני בוטח שלא יצא מהשורה אפי' שיעיין
ברדישה וחקירה וזאת התורה תצילדו
מאשה זרה לא יפול בשחת רשתה כי
התורה והמצוה ועיקרי הדת יהיו בעזרו
לתמו ולסערו בהית :

כמים עד קרסוליה ראיתי בני אדם
ממין זה שקועים בחכמה עד קרסוליהן
והיו השיעו המוגבל לבלתי ישקע האדם
במקומו וכמו שאמ' בסנהדרין כנשרפין
ובנחנקין משקעין אותו בזבל עד
ארכובותיו משמע פחות מכן יכול לזוז
ממקומו והיה ראשו מניע השמים היינו
פחשבים באלהיות וברברים עליונים
ואמרינן לית מיא כלומר אין סכנה
להשקע בהן נרד לאקורינפשיין כלומר
שלא לעשות עיקר מהם אלא התלמוד
עיקר והחכמה שפילה לו יצאת בת קול
ואמרה לא תרדו כי כל ימי האדם לא
יצא מהחכמה כי מושכת לב האדם כי
החוצב בגרון כלום מי שנסקע בחכמה
לא הספיקו לו כל ימי חייו ולא טיחם
דנפשי מיא כלומר לא מצד מעלה
וריבוי החכמה כי הלמוד דוקא הוא
מים שאין להם סוף ואלו החכמות אינו
מצד ריבוי רק משום דרדיפי מיא שם
כיון הב' סבות הא' שבושכין לבו של
אדם ועזוב הלמוד ועוד שרוחין אותו
מהאמונה שלימה ולא כל אדם יכול

ישתבח

המרומם ויתפאר הכעלה אל עליון מלא רחמים הכמבא'
האחר ואינו גוף ולא כח בגוף הקדמון על כל קדמון הראוי
לעבוד לבדו ולא לזולתו. הכותץ כבואה בבני אדם. גם הא ש מפנה עולה
למעלה מכולם. ונתן לנו תורת אמת על ידו. וזאת התורה תמימה ואין
זולתה ולא כחלפת אכלמו ואין להוסיף עליה ולא לגרוע ממנה. ועיניו פקוחות
על כל דרכי בני אדם לתת לאיש כדרכיו כפרי מעלליו וגומל טוב לבדריקים
בעהב ומעניט לרסעים בהכרת כפעם. וממהר להביא מסיחמו אם נשוב
ואם לאו לעת קץ. וכאמץ הוא להחיות מתים כי הוא ראש כל מנין ויסוד כל
בנין וסוד כל ענין גדול הוא על כל גדולה ומרומם על כל ברכה ותהלה :

ותהי השלמתו אור לארבעה עשר בניסן שנת **ישמח** ח' במעשיו פח עובה *
בשם שוכני השלמים זה הספר כך יזכני להשלים החוט מודשולש אכיר *

ה

כל אמרת חספסר הזה למזה בן מזה יזה מראשו ועד סופו ראתה עיני נפשו
 ותבן לו היותו אחוה בעון תכליתו בתחלתו להעמיד פתניל בפתיל צמיד
 חבור עליו מוכרת דוג עיקרים דרושים לכל הפעם תורה והמעור אזה למשכיל
 אבהיכלו כלו אומר כבוד הד והדר פעלו וצדיק באמונתו יחיה על כן אמרתי הנח
 באתי להאיר ולהעיד פני המעינים במפתחות מפותחות משביקות בצחצחות על
 כל שכיות המדות בכבודת מורכר בו על כן לו יהל טוב מצות ה' ברה מאירת עיני
 וגם אמנה שגיאות מאותיות מחולפות ושעיות מוכרחות הכאות מפני חמת איפת
 המציקים המתעסקים העושים במלאכה הערכה לפועלים הגוים בערבי שבתות
 וימים טובים בעת ככראו המזיקים התינה מובאות עם מורה בקום הפסוקים או
 המאמר איש על הגלילי גליהם להקל מעל הלמדנים עומרי משפט עמק יהושפט
 ואף גם זאת אצוב ציונים לפסוקים פני הסימנים אשה להנך איס איפה הם דועים
 תהלה על כל תהלה ואחכ אנכי אחוה מוצאם ומובאם בתוך הכפר הדרך והעמוד
 וכן אעשה למאמרים כל מושבותיהם כנמרא או במדרשי' להביק והלירות במקומות
 אשר חסר יד כותבת לחרות על הכאר מאין יצאו ומאין באו על שפים לרעות בגנים
 והלקוט שושנים אחר כל אלה הדברים עיניך הלא לאמונה ממנו יתו ממנו פנח
 תחזינה מישרים באורים ככורה אשר בתוך החבור הדרך והעמוד ואתם כהני ה' למו
 הזו מפעלות אלהים לפעולות אדם אך אמנה זה יצא ראשונה פי דברי הנה בר
 בר הנה העריכות לאחרים ככפר הזה הלא באי במליצה כמסתיך דבר נעלם ומסוכן
 למתבונן בו זה שמי לעולם כתיב טוב סוב יעד היום לא מוצאתי איש אשר כלבכי
 מרוה צמאני הוא ערמו העצני אס' לא על הדרך הזה אשר הבני קוני לאמר דחל
 וגמור כי זה רבה בר בר חנה והשרידים אשר נבילו דמפי מעל השיגו בעצמם
 ובנפשותם היותם נשמות חדשות ושפעם בחון נמצאו נתקנו על כן ללא יצטרכו
 ברצוא ושוב וכפינה שם לנפך וצפרת אשם לאור בר ה' נשמת אדם ווא
 זימנא חרא כדיוק הוא אזלינן ותולא כהאי ספינתא דהאי גופא וחזינן כהאי
 צפרתא הנשמה ואחרית רעותה: מן כרנך קסודות בארמ'ע היסודות קשור' אלהי
 ודקיי' להשכיל להשיב מקרסוליה ולמטה במיא כלולי' מים נעפר היסודות ודתחוני'
 דהיינו פשט ומדרש הכלולים בינים וחרושים תורה שנכתב ותורה שבע'פ עם מע
 ומלת שעליהם כתיב לנו לחמו בלחמי וכתיהו כל צמא לנו רמים ככתוב בתורה
 בזיעת אפך על המים תאכל לחם על הלאם היוצא כן האדמה בכח המים חיים
 ורישיה ברקיעא כהציה ולמעלה ביסודות העליונים אש ורוח מחשבה ודבור בלהי'
 וזהו שאמר הכתוב כי לא על הלחם לבדו יהיה האדם או נשכה בהלק הפשט כי על
 כל מוצא פי' שמותיה של תורה ומדותיה יהיה האדם או נשמה בחיים הנצחיים
 ולזה אחרי נתשלנו כראוי מלחם ומים באמונות ודעות טובות שהיינו מוכרחים
 שלא נכשל בכניסתנו באלהיות כאלישע ויחנן כג' אמרנו נתנה ראש להכנס

כפרדם זה יגיעת החיות איך צמצם עצמו ומאורו בא האצילות ואיך גדרו בכלים
וכשגדמו העונות שגברו הכלים איך נשאר המוחים כי אין אתנו יודע איך וכח
כי הוא רדוש עמוק מאד והא ניות לאקורי נפשין לקבל שכר רב כאברהם ור עקיבא
שנכנסו לפרדם בשלום ויצאו בשלום מן הקדש יצאת בק אהל לא תכנסו בחקירה
זו שגדולים מכם נגדי ובר נגדי נלה להו חצינא זו נשמתם כשניאת רבה אעפי
שלא ירדו לרעת כי אם בז ימי הבנין רמו לו שנין ולא השיגח נשמתם לארעא דא
עטרה רגליה יורדות מות במופת וחתך וחקירה איך ממנה משתלשלות עולמות
הפירוד ביע אם היא אצולה מעצמותו של מאציל ולא ידעו כלום לא מפני שהמש
ומתן בעולמות כוע מעשיהם עמוק אלא דרדופי וצריכים הקדמות רבות וחקירות
יקרות לבכת יכלו ימים ולילות ולא יוכל מי שאינו נביא להכיל שבתם וקיסתם לו
חי מט אלפים מהשנים אף כי להכנס כפרדם שאמרנו תדע שאל משה רבן של
נביאים נאמר וראית את אחורי ופני לא יראו דכתיב כי לא יראני האדם אפילו משה
שבכל ביתי נאמן הן בעורגו חי לא ישוג כפרדם על מכונו עד אחרי נגיתו ואתם
תאמרו יגדל ה' נכנס ולא נכשל יאתמהא והלא לא כלם ר' עקיבא או אברהם שנגלו
להם מה שלא נגלה למשה כראיתא במדרשי על ר' עקיבא ברבות פ' חקח ועל
אברהם בפסיק המסס אני מאברהם ומי לכם גדול משלמה שרבה בנשים ובססי
היינו כניסו זו כפרדם שהקב"ה אמר לא ירבה לא ירבה והוא התחכם ואמר אני
ארכה ולא אסור ואטעה ושגא נפל ולפי דרכי זה דברי רב אשי לא נאמרו כלפי
הצפור אלא על החקירה חנו ואמר כי חזוהו פרדם וזו שה' גדרו ואל די ולבריות אין
ידעה בו כי כן אמר לו הקב"ה למשה לך אני מגלה אחר הסות טעם פרה אדומה
הוא ידעת הפרדם ולאחיים חקה ההיכו דכתי' וזיו שרי עמרי פי לא ישנינו
כי אם מי שנא' לו ואתה פה עמוד עמדי וזה לא בחיי כי אם בהיות
עמדי למעלה כמים חיים אל כלי שמענה ואתה דע לך כי
עצם ורב הדרוש לשעה ועתה אציגה נא עמך לדעה
משבעות זחב את זחב המפתחות מראות
הציבאות אשר עכאו בסוף כל ספר
וספר מגדל עוז שם ה' בו
ירון צדיק ובשגב וזח
החלי בעור צור
מתחללי
זה
אלי ואנורו על נוה חייך לי לי

מפתחות מפותחות בצחצחות

415

על תורה נביאים וכתובים ודברי חכמים והידועים
להבין ולהורות

בתוך הכפר היכן באים ומעמדים והפירושים ואם להראות למעינינו הקאפיטולי
מורכקים וכורה טקוס המאמרים למושבותיהם בנמרא ומדרשים

ואתה הקורא ידוע תדע כי באת הראשון שכתובים פירושי הקפיטולי ייבנו מן ויבא ל' בראשית של וכן כלפי

וזאת התורה

ספר בראשית

- א ויבא אמום המונה כו' וסאמין בה דף ה עב
- ב סן סאדם היה כא' ממנו דף יו עב
- ג כרוך אכרס לאל עליון קונה דף יח עב
- ד ואהא את ברומי' הממור וכתי בתרוס והיתס דף כה עא ועב
- ה ויכל אלהים ביום השביעי דף כח עב
- ו קו' דין עמו דף לו עב
- ז וימס אברהם בנקר דף לג עב
- ח כי ידעתי למהן אמר יבוא דף מה עב
- ט והכתיב עיניו מראות דף מו עא
- י וי' ויכל לדבר אתו וישל אלוים' וירא לוי' ה' דף מח עא
- יא בראשית ברא' אלהים דף כה עב
- יב מופך דס האדם באדם דף נא עב
- יג וימאן להמנחם ויאמר כי ארד דף נו עב
- יד ותמת טרס בקפות ארבע עד בעשרין בן דף קטו עב
- יז ואת נעקתס' שמעתי מעני כנסיו כי ידעתי את מכאביו דף קכג עב
- יח את עמלק ואת עמו לפי חרב דף קנא עב

ויקרא

- א ואבדיל אהב' מן העמי' לכויוח לו דף כה עב
- ב ולקחתם לכם פרי עץ הדר דף כז עב
- ג כו' לו בני ישראל עבדי' עבדי' הם דף לא עב
- ד אמור אל הכהנים בני אהרן דף ק עב

במדבר

- א כי לא נחם ביעקב חס כעתי ואמר ליעקב ולישראל' חס עעל אל דף כא עא
- ב יב ויחר

שמות

- א אהס דאיתס כי מן השמים דברתי עמכם' לא מעשון אתי' דף ה עא
- ב וכו' עא וקל עב וקנה עב
- ג גס את סדבר סוס אסר דברת אעשה דף כ עב
- ד ופעליכו אתי ועמך דף כא עא
- ה לך כגד כל עמך אעשה כשלאות סס

וזו ויקרא ח' כס וילך דף מח עב
 יא אספה לוי שנעים איש דף בא עב
 טז לאד וט דד מתנבאים אדווי משה כללמי
 קמקא אקס לוי טס עב
 יז שיצו כל בני לוי דף ק עב
 כז וישמעאל כקול ישראל ונו ויקרא שם המוקד
 קרמס דף קכד עב
 ונא בשופטים א ויקרא את שם העיר מרמס
 בדמייתי האסכר *

דברים

א שמע ישראל ואספת דף ו עב
 ב כי לא ראיתם כל תמונת והלכת המחבר על
 דראתכם שמנה האמונה לנער דף ז עב
 גס הוא מליץ טוב על לשון הקדש שלא היה
 עב הקרוי והסודמן דף ט עב
 ד וזכרת כי עבד היית בארץ מצרי דף יג עב
 ד וולדת היו והשבות ל לכנך כי ס דף טו עב
 כו ועתה הנה סבאיתי את ראשית פרי דך כן עב
 זשם ריש העמוד כה ואסור כל אסור
 יז שופטים ושופרים דף לו עב
 כח תחת אשר לא עבדת ונו בשמח דף מ עב
 לז ולא קם כנתי עוד בישראל באשה והבוסך
 א כפיך וכלכך לעשותו דף כה עב
 ז כלכתך בדרך ובסכךך ובקומוך טס
 יז כנים אתם לה אדוכם דף ככ עב
 ד ועתה ישראל שמע אל המוקים והכשך
 טס עב
 ס ועתה למה נמות כו דף כט עב
 טס כי מי כל בשר עב
 לב כי לא דבר דק הוא מכס טס עב
 יז לא מסור מן הדב אשר גידו לך דף קיב עב
 ד כנר לך ומגוף כי אל רחום ס אליהך
 דף קכא עב ודף קכו עב
 יא ואשר עשה לכם ואשר עשה לדתן ולמדינת
 דף קל עב
 ל וזה כי יבואו עליך וגו' סכרבה והקללס

ושמנת עד ס לאיך והכאשכום עד כי המנות
 דף קסח עב
 ס כי לא על שלחם נכדו ויחיה האדם
 דף קח עב
 בגלות כהגלות בגלות
שיר
 א אס לא מדעי לך ויסיפ ככפס נאי לך
 דף יכ עב
 ב אסוו לנו שועלים דף לד עב
 ד כלך יפה דעימי דף קכה עב
 מה יפית ומה כעמק דף רס עב

איכה

א אות סקוף קראתי שמך ס קולי שמעתי
 קרבת כיום אקראך דף קכו עב

קהלת

א כי אדם אין בדיוק באלך דף יו עב
 ב למחוק אמרתי מהולל דף לז עב
 ג שם שינה שלשמי האחרו בעיניו כל בעיניו
 ד והכחש תחיה את נעלים דף מט עב
 ז אס עשא רש וגול משפט וגדק דף קזא עב
 ד ושנת אבי את המים דף קשא עב
 א הפיל פור דף כד עב

אסתר

תלים

א קלס כי רש ס ושפל יראם דף ס עב
 ג כי הוא אמר ויחיה הוא וכו' דף קו עב
 כ אל אלהים ס דבר ויקרא דף קז עב
 כד הכוטיב אחון הלל ישמע דף עו עב
 זשם עב ועד כדרוש סב עוד פי למטרות
 עיין עליו
 עו כי גדול אמת ועומס נעלאות דף יב עב
 כו אקרא

417

ו ושאלו לך לשלום אחר כן מבוא אגלמס
 עליך רוס' דק מו עב
 כ וכל מרכיב ביתך ימוחו אכסמס דק קמס עא
 ג אם יתכפר עון בית עלי בזנב וממס עב

א ויפי בראמי אכי דכיל את החון דק מס עד
 ז ואמרה ידבר אדוני בי חוקמי דק מו עא
 טס כי מן היום אשר כתת לכך דק קמס עב
 פ ולדיום אשר אין בהם כל מוס וימן להס'

שמואל ב

בב כי שמרתי דרכי ה' ולא רשעתי מאלפי
 דק נס עא
 ג ויזינן האלך א אכנר כל הקי' דק קמס עד

סס במכר שלש למלכות יהוקים והכמסכים
 דק קמב עב
 גו אכתה מלכא רעוונך על משכנך סליקו
 ואנא לא בכמסא דו איתי עד וניבן הלמא
 ומסוימן עמס
 דק קמס עא
 דק קמס עא
 דק קמס עא
 דק קמס עא

מלכים א

ה ה הוא האלמס ה הוא האלמס דק ז עא
 יו סיה בל ויהי טל ומטר דק יא עב
 י ואלכה שבא שומעת את שמע' שלמה לשם ה'
 והכמסכים דק מב עב
 כ ויבו את שלמה ככו לאמ' דלשיאמ דק ק עד
 פ ולא עבכו אכיו מימיו לאמר סס
 כ וסמרת את משמרת ה' אליך דק קא עב
 פ כל תעלה כל תסכה אשר תקיה לכל האדם
 ואתה תשפע השמים מכון שנתך עד וסמס
 לכנכס שלם עם ה' דק קמס עא

ורברתי על הנביאים

יהושוע

י שמש כנבעון דום דק יא עב
 טס ויהי כנוסס עמפי כבי ישראל דק יו עד
 טס אז ידבר' זידס שמש ולא היה כיום
 דק יח עא ועב
 ג כו שמענו את אשר הובים ה' את מו ים סוף
 דק מ עב
 פ ויהי ה' את יהושוע ויהי שומעו דק מב עב
 ד ויפול יהושוע אל עביו ארכה וישתחו ויאמר
 לו מה אדוני דק סב עא
 פ ויהי אכרימות משס' והכמסכים הן רכיס
 סמקיסם עד ויבו יהושוע סס עב
 וס' דק סד' עא
 פ כעת הויה אמר ה' אל יהושוע עמס לך
 סרכות והמסך דק קמס עב
 ג ויאת' יהושוע אל כל העם סמקדמו דק ר עא

מלכים ב

כ ויהי בעכרס ואליוסו אמר אל אליסע'
 ויאמר הקסית לשאלו דק קא עב

ישעיה

ג ויהי אמונת עמך חונן דק ס עב
 טס שמעו רחוקים אשר עשיתי סס עב
 טס הולך כדקות ודובר משרים דק קמס עד
 פ ה' אלדי אתה כו ענות ארמוק אמונה אונן
 טס עב
 פ מו מעל ונפס קורא הדורות דק ו עב
 טו כו כאמר שממים סמסמס סס עב
 א ואל מי תדמיומי ואשוק סס עד
 ודק' עא
 וסס

שופטים

פ ויקרא את סס שער מנאס וגס כמו במדבר
 פבלא וקר' טס סמקו חמסס עיין התעוררות
 סמסרפס במחבר דיון דק קכר עב
 פ אככי לה אככי אשירה דק קמס עב

שמואל

דק כו עד

והנמשכים דף קכב עב
 שם דרשו' ה' בהמלאו עד תחת סכנונן יפלא
 כדוש דף קכב עב
 זו כי כאשר השמים החדשים והארץ החדש
 דף קכב עב
 עד כה אמר ה' גואלך * מפר אמות כדוש
 והנמשכים דף קכב עב ועד
 שם ולא אותי קראת ועקב דף קכב עב
 ה' למה תאמר יעקב ותדבר ישראל שם
 * עוד היום כנוב לבעוד * הכה הארון ה'
 זכאות דף קכב עב ועב
 כד יפקוד ה' על זבא המרו בזמרו דף קכב עב
 ככ הכה יפכיל עבדיו ירום ונשא דף קכב עב
 יב ואמרת ניום ההוא אורך ה' כי אגעת בו *
 הכה אל יפועתי אעטע עד מאש ככל
 דף קכב עב
 כפ הפטרת שוש אשים משורפת עד תהלים
 בארץ מתחלת דף קכב עב
 פא דוח ה' אלהים עליו ובו לכשר ענינים שלמה
 לקרא שנת רבין עד שיש אשים דף קכב עב
 ה' הקטן יחיה לאלף והנעדר לגוי דף קכב עב
 ה' כחמו בחמו עמי * דברו על לב דף קכב עב
 זו יחיו מתיך ככלתי ושלמה עלה ממנו ה' רמס
 ידך * ה' שפעות והנמשכים דף קכב עב ועד
 יע עד יאמרו בחזיך כני שכולך ושלפכנו
 עב
 כו כטרם תחיל ילדה * מי שזע כואת
 דף קכב עב
 שם כן יעמוד ודעם ושומם * והי' מדי חדש
 שם עב
 נא אנכי אנכי הוא מנשמתם בו עד ולאמר
 לבין עמי אתם שם עב
 לב כי ה' שופטנו ה' מחוקקנו ה' מלכנו
 דף קכב עב
 נא תכבדני חית השדה * עש וזכרתו לי *
 ולא אותי קראת דף קכב עב

ומה ממושכין להיות שאין ה' גוף על כך
 הכדור לבו מהדברים הנשמיים שם עב
 זו וסי' עיש יקדשו ואמי אעבה דף יו עב
 * הוי אזור שבת אפי' דף כד עב
 ה' ותלכו גוים לאורך דף כו עב
 ה' ודף כו עב
 בא מאש דומה לא קור משעיר אמר שומר שם עב
 שם אמר שומר אתא כוקר דף כו עב
 ה' שלום שלום לרחוק ולקרוב שם עב
 שם ואמר קולו סולו * כי כה אמר דם ונשא *
 דף קכב עב
 ה' ותמלא ארצו אילנים * וישם אדם ויספל אים
 והנמשכים דף קכב עב
 שם כה אמר האל ה' בורא השמים וכוותיהם
 דף קכב עב
 שם אפי' ה' קראתיך כדק * לפקח עינים * אפי'
 ה' הוא שמי דף ל - ודף לא
 עד וזכור אלם יעקב וישראל * מחיתי כעב
 משעיר * רבו שמים כי עשה ה' והנמשכים
 דף לא ועב
 עד פנעת את שם ועושה נדק דף מ עב
 כה לא עתה יבוש יעקב * כי בראותי ילדיו *
 דף מע עב
 ודף קכב עב
 וכשיטה של לא עתה תכתוב כל הסתוב *
 יכ הן עבדיו אהמך בו שם עב
 ה' כשנת מות המלך עושה ויראית ה' והנמשכי'
 עד וסר עינך ומטאתך כחופה דף כ עב
 וכאשר עד דף נג
 ה' אל תשמחו פלשת כלך * שם דף כ עב
 חסד פיכת כלך *
 פא רוח ה' אלהים עלי * לשום לאלכלי ביון פאר
 והנמשך דף כה עב
 ה' לא יחיה לך ששמה לאור יוזם ולבנה
 דף קכב עב
 ה' והיו אור הלבנה כאור החמה דף כג עב
 ה' מלאה הארץ דעה אתה ה' כשים דף פא עב
 יש וירא כי אין אים וישתומם כי אין מעשי'
 דף קכב עב
 ה' ולא דרכים דרכי * כי נכחו שמים מארץ

ירמיה

לב אים לא בריתי יומם ולילה דף יא עב
 דף

דף

422

מדרש חיות ד' י' עג ארבע עשר מלא חוסס משכן
 היתה כנזחא מביה נאה טס עג
 זמני כפאמר הטן הרשע לאבד את וטאל אמר
 היאך אני שולט בהם הריני מפיל גזרות
 דף כב עג
 ילקוט ריש דמיאל אלו זכיתם היתם קודים כי
 ל' כבי ישראל עבדים דף כד עג
 מנל עק שפאנו מסעודות של אומי רשע
 דף כה עג
 שמות רבה פ"ט דף פא עג שבעת ימים כנגד
 ז' ימים שבין מולת לקריות ים סוף עג
 שמונה בה ויילו בדקיים לפסח דף לב עג
 טעם למה אמרו משרדו הפלות על זאת שכחו
 לפון י"ד דף לג עג
 אבות פ"ג על ג' דברים העולם עומד על הדיון
 דף לו עג
 מביחא פ' דף נ' עג והיה לכם להשמרת
 מפני מה אקדו לקחתו של פסח לפחיתו
 ד' ימים דף לח עג
 זמנא יתרו וגו' אמרו ישראל להקדו כשעשית
 לנו ניסים בים אמרו לך עוי וזמרת יה
 שנת ע' הוציננו ובנדרים פ' אין בין המודר אין
 הכנזחא שורה אלל על חכם גבור ועציר
 דף מה עג ודף מז עג
 חקירות אין ימנא כנזחא נכסום דף מז עג
 טעם למה זכתה רות ללוד דג' ד' מסמרכה
 דף מז עג
 בר' ע' דף ד' עג אלל אפמד אומי שכתוב בו הלל
 את פשוט אני מלא מדרב עם משה שבין
 בני ישראל אלל הכא לו מראית גזרות
 דף נא עג
 טעם למה פ"ט פתחה התורה נאות ג"ת
 דף נה עג
 טעם למה הפלמת התורה נכחה ראש מוד
 לכדאמית טס עג
 תנחומא פרש כאוינו דף קג עג יערוך כמער
 לקתי ארילל בשע טעלה מזה למרום עמדו
 המלאכים להרנו דף כז עג
 ונחת המזכר לקוחה מן פילקוט תלים עג

עלית למרום דף קי עג ס' תמנא ולא טעם אל
 פילקוט תורה עג יערוך דף טו עג שתימנזחא
 בקנת וככסתה הסכומא ממש הבומר ובמרי
 בפרי כפסוק ולא קם כבוא עוד בישראל כממש
 ישראל לא קם כו' דף נז עג
 ולקוט אויב דף קמז עג טס בין כביו ישראל
 לכביו א"ה דף נח עג
 ולקוט תורה דף רמא עג מפנימה כתוב בלעם
 מפני טעמדין א"ה לומר דף ס עג
 טעם נכון לקריאת משה זה פעמים והדבור לא
 היה עמו כי יאם עם אהרן ומרי דף פא עג
 טעם ליהושע כעטוביו לא יאיש ממך האהל
 ובזכותו ויכול על עביו דף פב עג
 שנת פרק השאל תביא ריבוי אומר ח"ל כל זמן
 שמוקבים טס טס
 ופתח מהודך עליו ולא כל הודך וקנים שבאותו
 הדור אומרים עמי משה כפני חמה טס עג
 ודף פג עג
 וכע"ל שיטה עשירית כנה נ"ך כל הכה דרך
 ולקוט דף פג עג ארילל בו כל העם כמורס
 ככסיו מנליון דף פה עג
 טעמי' למה לא ככתבה תורה שנלע דף פז עג
 בר' דף פג עג בו דורות היתם האף קוראס מדר
 דף כז עג
 ירושלמי דנרכות פ"ק דברי סופרי שביין מ"ט
 דף פח עג
 בשעה שעלה מרע"ל למרום כו' מה לילוד אשה
 ביכוח אלל לקבל התורה כל דף עא עג
 דברים רבה דף רח עג וזאת הנרכה אשר בך
 משה איש האלהים אם איש למה אלהים
 טס עג ועיין בדרך ק"ה ר"ע ויערב לך
 אבות פג קינין ופתחו בדה הן קן גומי הלכות
 דף עג עג
 ד"ר ריש הפרשה ראש לשונה של תורה מש
 סביבה שמרפא את הלשון דף עז עג
 ויקחו לי תרומה ה"ד כי לקח טוב נתתי לכם
 וכו' אלל תעזבו את המקח שנתתי לכם
 דף עז עג
 שמועו כי נגידים אדבר אלו ח"ל המגידים להם
 עומאך וטהרם דף עש עג
 טל

ל' ר' אס ישראל חן כו' אלף הקכ"ה מעשר
 להם מלך מצורותיו קצות כהמן וישראל
 עושין טובים דף קס"ה ע"ג
 מכילתא פ' בא דף ו' ע"א ומושב בני ישראל וגו'
 ויהי עקן שלשים שנה כיון שיצא עקן אל
 עכבו המקום כ"ה כסרף עין מאמר יב
 וענוס מדבר בגאולת כל הגלות ונס
 מגלותו ז' דף קצ"ב ע"ב
 ולקוט תלים סי' תתט"ו דף קכ"ד ע"ג כאס ה'
 לאדוני שכל ליומי אל מוסיב הקכ"ה למלך
 המשיח ליומו ואברה' לשאלו דף קע"ב ע"ב
 חקירה יקרה כמשיח המת' דף קפ"ג ע"ג
 כהדדיון פ' מלך אמריתו מו' סכני דף קפ"א ע"א
 פס' מתיס ע"מיה יחזקאל מ"ס מיר' אמרו
 דף קפ"ב ע"א
 כצצה שהדיוק בפטר מן העולם ג' כמות של
 מ"ה יבאות לקראתו פס' ע"ג
 ז' שנות יש לו לניחוס שאלו י' אכדון באר שנת
 דף קפ"ד ע"א
 יעקב אבינו לא מת אל וכי כבדי סמטו חכמיות
 פס' ע"ד
 ולקוט שיר דף קע"ב ע"ג מרדכי כמלך ט"ל
 כשעה שהקב"ה עתיד להחיות את המתים
 הוא מעבר קווימתיו והט"ל יורד דף קפ"ו ע"ב
 פי' עטרת תפארת לעמוסיו בטון ע"ג
 פי' כעת ליען ואעיר' ועפ' דוחי גוימי
 דף קפ"ח ע"ב
 מאמרים רבים על סוטר על התורה מתח' לים
 דף קפ"ח ע"ב
 מכילתא פ' וישעש יתרו מה שמועס שמש' וכל
 ק"ס דף קפ"ח ע"ב
 ככ"ד דף ל"ט ע"א כד דמך ר' אבהו אסון לים י"ג
 כסרי אפרסמון דף קפ"ח ע"ב
 ופי' דף קפ"ח ע"ב
 ואלה תולדות יצחק בן אברהם עטרת וקמס
 כו' האבות עטרת לבנים' והכניו עטרת
 דף קפ"ח ע"ג
 ויתכנו כמחמתית הדר' מלמד טכסם הקכ"ה
 עליהם את הסוד בגי' י"ג דף קפ"ו ע"א
 הל' יודק

לנדוקים דף קל"ו ע"ג
 פי' ברכת אמה גבור לעולם פ' דף קל"ו ע"א
 מגלה פרק כבי העיר כל מקום שאתה מונח
 גדולתו ית' אמת מונח עבודתו כנרו -
 דף ק"ח ע"א
 מ"ק פ' ואלו אנלמין אמר רבא בני חיי ואזוכי ללו
 בזכותא תליא מלקא כו' דף קפ"א ע"א
 דיש ולקוט דהאל אלו זכיות סייחס קורין כי
 לי בני ישראל עבדים עבזו מלא זכיות
 אמת עבדים לג' ומכיריו דף קמ"ג ע"ג
 כ"כ פ' חיי פרה דף ל"ט ע"א
 זכרי כו' לוי ויזכר ויזכר תלמיון אמרין אילין
 קריין כד למכין חד מנסון אפר על זאת
 יתעלל כל הסוד דף קכ"א ע"ב
 כרכות פ"ב שהעב און כו' לא אכילס ולא סמיה
 כו' לא דנדיקס יושבים ועטרותיהם כראשיהם
 פס' ע"ג ודף קפ"ה ע"ג
 מדרש תלים דפוס ויכין אה דף מו' ע"ב וילקוט
 תלים סמוך תמצא גרים הכי אשרי איש
 ירא את ה' אזה עקר סקן וגו' אין
 מתבקש לפני הקב"ה כו' יראת מטא שנאמר
 אזה יראת ה' דף קכ"ג ע"ב
 ולקוט זכריו סי' תק"ע"א דף פ"ה ע"ב מו' אמה סר
 הגדול וגו' זה מלך העשית ולמה קודא אותי
 סר הגדול לפי שיהיה גדול מהאבות
 דף קכ"ה ע"ג
 ולקוט ושיח סי' סד דף מח ע"א סולך כדקות
 זה אברהם שנאמר ושערו דרך ה' לעשות
 כדקס וגו' פס' ע"ג
 ולקוט דף כ"ז ע"ד סי' ס"ה מוש אשים נס' כתיב
 זה היום עשה ה' אין אנו יודעים כמה
 לשמוח דף קכ"ח ע"ג
 ופירושו דף קכ"ח ע"א
 פס' פ' כמה מדליקין רבא אמר בשע שמכסיון
 סאדס לדיון אומרי' לו כשאת וכמת כאמוס
 דף קכ"ח ע"ג
 מכילתא פרשת בשלח דף כא ע"ג מדרך באף
 ותשמירס ר' אומר לא בא האן אלף זכר
 לדורות שאמר וימי סגורים דף קס ע"ג
 ר"ל אומר אס ישראל עושין טובים כגאלין כו'

לוח הטעיות

אני אמרתי שלא לוועלות על ספר לוח הטעיות בפני עצמן כי אם להבליעם בתוך
 בורח מקום הפקוקים והמאמרים וזה למה שאם לדפוס בלא טעיות דרך המעברות
 וחזרתי בי כי אמרתי טוב אשר תאחזו בזה ונס מזה אל תנח ירך

דף	מאור	מורה	דף	מאור	מורה	דף	מאור	מורה
9	ב	ס	7	י	כ	7	י	כ
10	ד	י	7	י	כ	7	י	כ
11	ד	ל	7	י	כ	7	י	כ
12	כ	י	7	י	כ	7	י	כ
13	א	ז	7	י	כ	7	י	כ
14	א	כ	7	י	כ	7	י	כ
15	ג	י	7	י	כ	7	י	כ
16	א	י	7	י	כ	7	י	כ
17	ג	י	7	י	כ	7	י	כ
18	א	י	7	י	כ	7	י	כ
19	א	י	7	י	כ	7	י	כ
20	א	י	7	י	כ	7	י	כ
21	ג	י	7	י	כ	7	י	כ
22	ג	י	7	י	כ	7	י	כ
23	א	י	7	י	כ	7	י	כ
24	א	י	7	י	כ	7	י	כ
25	א	י	7	י	כ	7	י	כ
26	א	י	7	י	כ	7	י	כ
27	א	י	7	י	כ	7	י	כ
28	א	י	7	י	כ	7	י	כ
29	א	י	7	י	כ	7	י	כ
30	א	י	7	י	כ	7	י	כ
31	א	י	7	י	כ	7	י	כ
32	א	י	7	י	כ	7	י	כ
33	א	י	7	י	כ	7	י	כ
34	א	י	7	י	כ	7	י	כ
35	א	י	7	י	כ	7	י	כ
36	א	י	7	י	כ	7	י	כ
37	א	י	7	י	כ	7	י	כ
38	א	י	7	י	כ	7	י	כ
39	א	י	7	י	כ	7	י	כ
40	א	י	7	י	כ	7	י	כ
41	א	י	7	י	כ	7	י	כ
42	א	י	7	י	כ	7	י	כ
43	א	י	7	י	כ	7	י	כ
44	א	י	7	י	כ	7	י	כ
45	א	י	7	י	כ	7	י	כ
46	א	י	7	י	כ	7	י	כ
47	א	י	7	י	כ	7	י	כ
48	א	י	7	י	כ	7	י	כ
49	א	י	7	י	כ	7	י	כ
50	א	י	7	י	כ	7	י	כ

427

אין ארץ ישראל אשר יבנה בית המקדש ויהי שם ביתי ויהי שם ביתי

אשר יבנה ביתי ויהי שם ביתי ויהי שם ביתי ויהי שם ביתי ויהי שם ביתי

אשר	אשר	אשר	אשר
אשר	אשר	אשר	אשר
אשר	אשר	אשר	אשר
אשר	אשר	אשר	אשר

אשר	אשר	אשר	אשר
אשר	אשר	אשר	אשר
אשר	אשר	אשר	אשר
אשר	אשר	אשר	אשר

אשר	אשר	אשר	אשר
אשר	אשר	אשר	אשר
אשר	אשר	אשר	אשר

אשר	אשר	אשר	אשר
אשר	אשר	אשר	אשר
אשר	אשר	אשר	אשר

שיר שר הרב המשורר מוהרר שמואל ארקוולטי נדו בשבח הספר
המפואר הזה לאורו.

228

לכל האומות והעומות הנראים בדרכי החכם הממכר אשר במכמתו ירוש ונמל
ונבה וסילים ינבר עד אפס מקום למשורר לקיות מכסיו גומר
שמואל הקטן אומר

•	מבחר	זמירי נא	אלקים	כוננה	•
•	בשדה	תרומות שר	אשר בו	גבללו	•
•	ארבע	נהרות מן	ושם	התגוללו	•
:	אבני	לשון זהב	והיא	כמרננה	:
•	אדיוך	שמואל ה--	מכהן	שגנה	•
•	מנה	לאברהם	בנו	ויסוללו	•
•	יחרו	נתיבות שב	ודרכו	הללו	•
:	יוסף	אשר דעתו	מאר	התכוננה	:
•	הן חוש	משלש זה	נכסיו	נגזו	•
•	לתת	לעניים	מרודים	שחחו	•
:	מזון	ופרנסה	וכל מה	זמכו	:
•	אלה	בהצרות אל	זהבם	בזו	•
•	שרים	ומלביהם	בנועמם	זחחו	•
:	גם הם	שמותם נ--	שאו	וירזמכו	:

429

יוסף עוד להאריך למענית • בנגינות על השמינית •

הן עוד בפני זמרה להובר הבר •

בי צ- לחה רוחי וכן הצריח •

אמרו ברוך עליון למצעד גבר •

פתח ב נר מצוה שתיל מפריח:

מדע בעקרים למשביר שבר •

כן עוד ב תורה אור יהי מורח •

שמשו • ויטחן מן ב דרך חיים •

עם תר כחותמוסר במו רחים •

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם

מכת און שמן לפרטקטן:

431

432

433

434